Po stopách pravdy.

První sešit kázaní Dra **Rudolfa Horského** prodává se za **1 K**, druhý za **80 h**, ale jen za hotové. Na dluh se nikomu nezašle.

Sešity tyto začínají jako Vlastenecké Homilie adventem a končí řečí na svátek Jména Ježíš.

Objednávky přijímá a vyřizuje
administrace družstva Vlast Praha
čp. 570-II.

Vlasteneckých Homilií

Dra **Rud. Horského** vyšel sešit **I.—VII.** v ceně **K 6·40.**

Probírají počátek církevního roku až k svátkům svatodušním.

Objednávky přijímá a vyřizuje
administrace družstva Vlast, Praha
čp. 570-II.

Ročník VII. 1910. Číslo 1.—2.

Vychází čtyřikrát do roka. — Předplácí se na rok v Čechách 1 K 10 h, do ostatních zemí 1 K 20 h. 1 K, do nem. zemí 1 K 10 h, do ostatních zemí 1 K 20 h. Cena jednotlivých sešitů udá se zvlášť podle tiskových archů.

Husitství ve světle pravdy.

Vydává Tisková Liga v Praze.

Redaktor
Dr. Rud. Horský.

Pořadatel
Vlastimil Hálek.

*

Co nám prospěl Hus a co Žižka?

Uvažuje Th. Dr. Karel L. Řehák.

Díl druhý. * **Cena 80 h.**

V PRAZE.
Knihtiskárna družstva Vlast v Praze. — Nákl. Tiskové Ligy.
1909.

Kalendáře: „Sv. Vojtěch“ a „Štítný“ právě vyšly. Prodávají se po 1 K, malý Sv. Vojtěch za 60 h. Tucet velkých je za 8 K, tucet malých za 4 K 80 h, při hotovém placení dává se třináctý zdarma. Členové Jednoty českého katol. učitelstva mají „Štítný“ za 50 h., poštou za 70 h. Pražské a okolní organisace, které si vyzvednou tyto kalendáře osobně, mají je rovněž za polovici. Abonenti „Našich Listů“ mají naše velké kalendáře za 80 h., malý za 50 h. a budou jim objednané kalendáře přidány za tyto obnosy jako příloha „Našich Listů“. — Objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlast v Praze II. čp. 570.

Bibliotéka dramatických prací pro jeviště katolických spolků a jednot. Pořádá Tom. Škrdle. Nákladem družstva Vlast.

Vonný dech vánoc.

Vánoční zpěvohra o 4 obrazích.

Verše napsal Dr. M. Kovář, jež v hudbu uvedl Jan Ev. Zelinka (Op. 26.) Nákladem družstva Vlast. Kde se na jevištích v rozkošné době vánoční představuje narození Páně, tam neopomenou objednati si tuto velezdařilou operu k provozování. Zvučné, plynné verše, hudba překrásná a snadná. Cena partitury o 64 str. 7 K., pro členy družstva Vlast 6 K, cena textu s notami pro účinkující 60 h, cena textu bez not pro obecenstvo 30 hal.

Ročník VII. Číslo 1—2.

Husitství ve světle pravdy.

Vydává Tisková Liga v Praze.

Redaktor

Dr. Rud. Horský.

Pořadatel

Vlastimil Hálek.

✵

Co nám prospěl Hus a co Žižka?

Uvažuje Th. Dr. **Karel Lev Řehák.**

✵

Díl druhý.

V PRAZE.

KNIHTISKARNA DRUŽSTVA VLAST. — NÁKL. TISK. LIGY.

PŘEDNÁŠKA DRUHÁ.

ODPOVĚĎ K OZÁZCE:

CO NÁM PROSPĚL JAN ŽIŽKA Z TROCNOVA?

Rozhled.

Velectěné shromáždění!

Vylíčiv minulou neděli život, bořivé působení a osudnou smrt Mistra Jana Husa, hodlám dnes popsati život i působení jiného Jana, totiž Jana Žižky z Trocnova, který tolika krví lidskou zaléval zlé semeno, jež byl Hus zasil, udávaje, že činí tak na odsluhu za násilnou smrt jeho.

I vypravuje se, že prý král Václav, maje Žižku za komorníka a důvěrníka, milého jako zřítelnici oka svého, potkal ho kdysi, když byla zpráva o upálení Jana Husa do Prahy se dostala, kterak se založenýma rukama a smutný po nádvoří hradním se prochází. I oslovil prý ho takto: »Jene! Proč jsi tak neobyčejně smutný?«

A Žižka odpověděl: »Kterak nemá každý dokonalý Čech býti smutným, když nyní vlast naše jest tolik potupena, an Mistr Jan Hus byl hanebně z kacířství nařčen, odsouzen i upálen?«

Na to král Václav se zamyslel, a po chvíli řekl: »Milý Jene! Nenesu viny toho, co se stalo. Víš-li ale nějaký prostředek proti tomu, tak tu

chybu naprav! Hledej pomstu pro nepřátele naše!«

Takovýmito slovy prý povzbuzen, Žižka ode dvora krále Václava odešel. A byv již dříve nevraživým ku kněžím i řeholníkům, od násilné smrti milovaného mistra svého Jana Husa pojal zžíravou zášť ku všemu duchovenstvu katolickému vůbec, ba i ku všem věrným katolickým nekněžím, a snažil se je pak dle sil svých pronásledovati a sužovati způsobem v Čechách dosud neslýchaným.

Život a působení Jana Žižky z Trocnova.

1. Náboženské hnutí, jež roznítil Mistr Jan Hus v Čechách, bylo by snad rázným zakročením moci královské záhy udušeno bývalo, podobně jako náboženská bouře Jana Viklefa v Anglii rázným zakročením vlády světské byla brzo zažehnána. Že ale duchovní revoluce Husova nabyla i ve světě hmotném síly takové, že záchvěvy její znepokojovati mohly až i celou Evropu, přičísti sluší vedle nedbalosti a lehkomyslnosti nehodného krále Václava, v prvé řadě ráznému vystoupení neobyčejně nadaného válečníka Jana Žižky z Trocnova.

Jan Žižka narodil se mezi roky 1354 až 1360 blíže Trocnova u Borovan v Budějovicku. Měl mládí velmi bouřlivé, a byl veliký rváč; ano již jako chlapec ztratil jedno oko při rvačce. Později stal prý se i loupeživým rytířem, jenž

odíral obchodníky, beroucí se tak zvanou »zlatou stezkou« od Prachatic ku Pasovu v Bavorách.

Žižka, jsa dědicem jen několika dvorců a nějakých úroků ve vesnicích Trocnově a Čeřejově nedaleko Budějovic, náležel toliko k nejnižší třídě zemanstva českého. I nespokojuje se s tím, co doma měl, hledal sobě právě štěstí jinde ve světě, a sice se zbraní v rukou. Bojoval později i po boku Poláků u Tannenberku proti Prušákům a sice šťastně, a stal se odtud i zvláštním přítelem Poláků tak, že i po polsku se nosil.

Upozorniv výkony svými krále Václava na sebe, stal se po návratu svém do vlasti jeho dvořenínem a i milcem. V tomto postavení přilnul k Husovi a jeho revoluci, ba stal se hned od počátku s jinými milci královskými nejhorlivějším jich zastancem.

Když však král Václav r. 1419, ovšem již pozdě, prohlédl a poznal, kam bouře, Husem rozdmýchované směřují, a proto se od revoluce jeho, veškeren nejen duchovní ale i světský řád podvracující odvrátil, museli i přívrženci Husovi z rady jeho vystoupiti a štěstí své hledati jinde. Osud ten potkal mimo jiné i Mikuláše z Pístného, posud královského purkrabí na Husi a Prachaticích, a Jana Žižku z Trocnova, kteřížto stali se odtud nejhorlivějšími šiřiteli husitství mezi lidem.

2. Dne 30. července r. 1419 uspořádali husité vedením fanatického svého kněze Jana

Želivského slavné, ozbrojené *procesí z kostela Panny Marie Sněžné k sv. Štěpánu na Rybníčku*, aby prý ukázali, že jich jest mnoho; a proto, že jim tři, od krále Václava vykázané kostely v Praze nepostačují! Když pak se kolem radnice novoměstské vraceli, žádali na purkmistrovi a konšelích, aby propustili všechny vězně na svobodu, kteří byli pro přijímání kalicha nedávno zjímáni. Když tak učiniti nechtěli, ba když prý někdo s okna radnice počal kameny házeti po velebné Svátosti, kterou Želivský v rukou nesl, rozlítili se zástupové, a vedením Jana Žižky hnali útokem na radnici.

I zmocnivše se jí, vyházeli sedm konšelů, kteří utéci nemohli, též purkmistra Mikuláše z Podvíní a jiné okny ven na ulici. Ti pak padajíce schytáni jsou od zástupů na sudlice a oštěpy, a kdo potom ještě dýchal, dobit byl na místě. Zároveň počalo se zvoniti na poplach po celém městě, a v dobyté radnici zvoleni byli na rychlo čtyři městští hejtmani. Ti pak svolali všechny měšťany do zbraní, a obsadili všechna důležitější místa lidem branným, aby se mohli každému útoku postaviti na odpor.

Když o této krvavé vzpouře donesena byla zpráva na hrad Wenzelstein u Kunratic králi Václavovi, jenž tam pro bezpečnost svou přebýval, týž náhlým vztekem ani vzpamatovati se nemoha, přísahal, že se husitům hrozně pomstí; a že tu celou sektu z kořene vyvrátí.

Avšak na urovnání bouří v Čechách, k nimž on sám dříve svým vystupováním pro Husa a proti katolickému duchovenstvu, zejména ale proti arcibiskupovi Janu z Jenštejna byl příčiny zavdával, nezbylo mu více času. Byv raněn mrtvicí několikráte po sobě, dne 16. srpna 1419 svátostně se vyzpovídal, a ve velikých bolestech ducha svého vypustil. I byl pak dne 12. září v klášteře na Zbraslavi pohřben.

3. Smrtí královou se pak bouře husitské v zemi teprve náležitě roznítily. Mikuláš z Husi a Jan Žižka uchystali se *k boji na život i na smrt se stranou katolickou;* a nemajíce k rukoum vycvičeného vojska, přilákali k sobě zástupy lidu obecného, jejž i vycvičili v umění válečném.

A že neměli pro ně zbraní obvyklých, učinil Žižka svým sdružencům, měšťákům i sedlákům, zbraně z potřeb jim známých: z cepů, železem pobitých a z vozů, jež prkny chránili a řetězy mezi sebou spojovali.

4. Když přívrženci Husovi ujednali si veliké shromáždění *k 10. listopadu 1419 do Prahy*, a královna Žofie chtěla jim v tom překážky činiti, stekli Novoměstští, Janem Želivským nad jiné rozkvašení, za vedení Jana Žižky dne 25. října královský hrad Vyšehrad, a vytisknuvše odtud posádku královskou, osadili ho lidem svým.

Později sehnali Žižka a Mikuláš z Husi královskou posádku i s mostu Karlova, zmocnili

se Malé Strany, a ohrožovali i hrad královský na Hradčanech tak, že královna Žofie pro bezpečí utekla se na hrad Kunratický.

Potom odtáhl Žižka se svými *k Plzni*, chtěje si z pevného a lidnatého města toho učiniti *středisté i hlavní ohradu husitství*, když v Praze proti vůli jeho přičiněním mírumilovných lidí dne 13. listopadu bylo mezi stranou královny a Pražany učiněno příměří.

5. *Z Plzně Žižka ihned všechny katoliky vyhnal.* Kázal kostely i kláštery pobořiti, a hradby městské opraviti i doplniti. Když však královští počali na něho tam vždy úsilovněji doléhati, odebral se k řece Lužnici, kde Hus kázával, a kde jeho vyznavačů stále přibývalo; a na místě bývalého města i hradu Hradiště čili Hradištka, založil na místě vhodném, a jak se zdálo nedobytném, město nové, jež nazváno bylo »Hory Tábor« nebo »Hradiště hory Tábor«.

Potom dle úmluvy ze dne 20. března 1420 s Václavem z Dubé, jenž s královským vojskem Plzeň obléhal, Plzeň opustil na dobro. Když pak mu jiní královští *u Sudoměře* při řece Otavě v tom brániti chtěli, aby se na Tábor dostal, otočil se u rybníka s vozy, a v bitvě nad míru krvavé zvítězil nad královskými, ač počtem i výzbrojí daleko silnějšími; načež teprve s velikou ctí a radostí od svých uveden byl do nového Tábora.

6. Brzo potom zřízena byla *na Táboru i opravdová vláda.* Zvoleni byli totiž čtyři

zemané: Mikuláš z Husi, Žižka, Chval Řepický a Zbyněk z Buchova za starší, jichž rozkazu měli všichni Táborité poslušni býti. Pak dobyta byla tvrz *Oustí*, na které se byl její pán Oldřich s udatnými bojovníky uzavřel. Oldřich byl cepy umlácen a do ohně vržen, celá posádka šeredně povražděna, a tvrz do dna sbořena. Obyvatelé pak města Oustí museli se dne 30. března přestěhovati do nového Tábora.

Na to dne 5. dubna 1420 vpadl Žižka *do Vožice*, kde se byli rozhostili páni, kteří mu byli u Sudoměřic odporovali, majíce při sobě asi 2000 bojovníků. Tu lidé Žižkovi koho mohli pobili anebo zjímali, a nabrali mnoho kořistí, z nichž pro Žižku největší cenu měli koně a odění, že si pomocí jich mohl zříditi i jízdu a doplniti své prostředky válečné.

7. Potom *začali husité z nenávisti k duchovenstvu zlomyslně a důsledně bořiti všechny památky vzdělanosti a umění, jež byly doby předešlé vypěstily*, zejména v klášteřích a kostelích, kde jich nejvíce shromážděno bylo. Tak zničeny byly kláštery v Milevsku dne 23. dubna 1420, pak v Nepomuku, v Hradišti dne 30. dubna, v Zlaté Koruně dne 10. května, na Strahově a u sv. Tomáše v Praze 8. května atd.

Potom přitáhl Žižka s velkou mocí k hradu Rábí v Prachensku, jenž byl jedním z nejpevnějších v celém království. Poněvadž považován byl za nedobytný, mnozí duchovní i svět-

ští z celého okolí schovali si tam, co měli nejvzácnějšího. Žižkovi však podařilo se hradu dobýti; načež rozvzteklení bojovníci jeho všechny poklady do předhradí na hromadu snesli, a vše i se sedmi duchovními tam spálili.

8. Když táhlo ku Praze *prvé vojsko křižácké*, obmýšlel Žižka Pražanům přispěti ku pomoci, a po různých potýčkách s královskými přibyl dne 20. května 1420 skutečně do Prahy.

Pražanům na pomoc táhli také husité od Žatce, Loun a Slaného, kteří na cestě své zničili klášter v Postoloprtech, proslavený svou knihovnou a svým archivem.

Na to dne 22. května Žižka obořiv se na královské, zmocnil se kláštera v Břevnově, jejž vypálil, a devět mnichů tam jatých do Prahy přivedl.

Zatím i v Praze samé činili táborští veliké nepokoje, a ženy jich dne 25. května sbořily klášter sv. Kateřiny, jeptišky odtud vyplašivše.

Na den 14. července 1420 uložen od bojovníků křižáckých všeobecný *útok na dobytí Prahy* z moci husitů.

První a nejkrutější boj strhl se na hoře Vítkově, kde byl dal Žižka udělati dva sruby na opevnění. Žižka nechal německé útočníky přijíti až k srubům, jež jen nemnozí muži a některé ženy zmužile hájili. Pak ale octl se sám v nebezpečí takovém, že ho bojovníci jeho jen s tíží z rukou nepřátel cepy vybili. Zatím po-

slána mu pomoc z Prahy; a spojení přátelé Husovi uvedli pak útočící Němce do takového zmatku, že jich tam přes 500 mrtvých na bojišti zůstalo; jiní pak utíkajíce srázem hory, skáceli se i s koňmi jedni na druhé, tak že veliký počet jich zahynul.

Druhého dne dal pak Žižka horu Vítkov tím více opevniti, a ta nová tvrz dostala pak dle vystavitele svého jméno — *Žižkov*.

9. Když pak ale táborité svým surovým si počínáním stali se Pražanům obtížnými, opustila celá strana jich dne 22. srpna 1420 Prahu, a vedením Žižkovým odebrala se zase do jižních krajů českých.

Pak ale, aby přece jednou zase mír v zemi byl zjednán, snažili se Pražané s mírnějšími kališníky uvésti *krále polského jakožto panovníka do Čech*, králem Sigmundem pohrdnuvše. I sám Žižka ze staré lásky k Polákům přidal se ku straně této.

Když toho času přičiněním kněze Petra Kaniše povstala od táboritů odchylná učení, přitáhl Žižka v dubnu na Tábor, tam dal »ty kacíře« zjímati, a u vsi Klokot prostě upáliti, počtem 50!

A později poslal ještě k vyhubení adamitů hejtmana svého Bořka Klatovského se 400 oděnci, aby zbytky jich na ostrově řeky Nežárky, nedaleko vsi Valu u Stráže, mečem a ohněm se světa zprovodil.

10. Téhož r. 1420 krutě řádil Žižka *v Písku, ve Vodňanech, v Lomnici u Třeboně, v Boru u Horažďovic a zejména v Prachaticích.* Že byly Prachatice od jeho strany odstoupily, dal tam při druhém dobytí jich všechny muže vraždit; 85 osob kázal do kostelní sakristie zavříti, tam za nimi smoly a slámy naházeti, a pak všechny beze všeho milosrdenství upáliti.

Dne 13. listopadu pak podařilo se táborům dobýti *Příbenice nad Lužnicí*; načež nastala krvavá řež, v které táboři zajali také mnicha *Heřmana, biskupa Nikopolského*, jenž byl druhdy na hradě Lipnici husitům množství kněží vysvětil, pak ale jich protivníkem se stal. Toho, ač s pláčem za slitování prosícího, vzavše táborité, se šerednou ukrutností pod mostem v řece utopili.

11. Současně bojovali táboři *v Plzeňsku*. Hned po novém roce 1421 zmocnil se Žižka kláštera *v Chotěšově*, pak *v Kladrubech*, pak hradu *Krasíkova*, jehož pán *Bohuslav ze Švamberka*, posud urputný nepřítel táborů, po nějakém času r. 1422 přidal se k táborům, a stal se pak jedním z nejčelnějších vůdců jejich.

Pak zmocnil se Žižka předměstí *Tachova*. Nemohl se tam ale zdržeti; pospíchal osobně do tábora, aby tam sebral větší moc válečnou. také Pražany požádal za pomoc proti prý antikristovi, totiž proti králi Sigmundovi, jenž jej ohrožovati počal.

I poslali mu Pražané na pomoc na 7000 bojovníků, jízdních i pěších, kteří spojivše se, učinili převahu husitství v celém království.

Pospolu zmocnili se *Rokycan*, a pak jali se obléhati *Plzeň*. S tou ale učinivše příměří pokojné, odtáhli pak k *Chomutovu*, městu již tehdy arciněmeckému. Města tohoto po tuhém odporu dobyvše, pak je vyloupili i vypálili, při čemž kolem 2000 lidí, nejvíce mužů, přišlo o život cepy, mečem anebo ohněm.

Potom zmocnili se husité *Žatce, Loun i Slaného* více méně bez boje, a vrátili se 22. března 1421 vítězně do Prahy.

Ale již 26. března na to vytáhli zase k dobývání města *Berouna*, kalichu odporujícího, a zmocnili se ho útokem dne 1. dubna. I usmrtili tam pak veliký počet osob vzácných, také kněží a mnichů, z nichž k rozkazu Žižkovu bylo jich 37 v jisté jizbě před městem spáleno.

12. Po dobytí Berouna odebral se Žižka *do Tábora, urovnat povstalých tam rozbrojů*. Voje husitské vytáhly ale *vysvobodit prý východních Čech a Moravy* z rukou královských, vedeny jsouce od pana Hynka Krušiny z Lichtenburku a kněze Jana Želivského. I vzaly dne 17. dubna 1421 útokem *Český Brod*, a počaly pak nepřátele své cepy mlátiti na ulicích. A když zpozorovaly, že někteří obhájci města utekli se do kostela i na zvonici, aby jim odtud odporovali: zapálily kostel, při čemž na 200 lidí za-

hynulo. Kteří pak přece ještě na živu zůstali, byli vyvedeni za město, a tam od cepeníků ubiti anebo upáleni. Mezi zahynulými bylo 18 kněží s městským farářem Mikulášem Navarou, bývalým slovutným písařem krále Václava.

Takovýmito hrůzami zastrašená jiná města dobrovolně k husitům se přidávala, a krále Sigmunda se zříci, i čtyři artikule pražské, v které byli husité náboženské své požadavky shrnuli, přijati slibovala. Tak po Mělníku, dříve již se poddavšímu, přecházeli k husitům Kouřim, Kolín, Nymburk, Čáslav a jiná města, a pak i zemané celého kraje. I Kutnohorští, kteří posud proti husitům krvavě byli nastupovali, museli se před nimi pokořiti, a dne 25. dubna za křivdy spáchané slavnostně jich odprositi! A podobně učinili 28. dubna Chrudimští, když Žižka s tábory a Pražané společný útok na ně chystali.

13. Na to odebrali se husité dvěma proudy *do Moravy*, kde se jim královští rovněž poddali. Potom vrátili se do Čech, a sice *do Hradecka*. Tam dobyli dne 15. května *Jaroměř*, tehdy německou a katolickou, a mnoho obyvatelů tam buď v Labi utopili, anebo v polích upálili. Zejména upáleno bylo 21 kněží s proboštem Štěpánem, když čtyř artikulů pražských přijati nechtěli.

Dobývání Jaroměře zúčastnil se i pan Čeněk z Wartenberku, bývalý nejvyšší královský purkrabí v Praze.

Dne 21. dubna 1421 *odpadl k husitům i arcibiskup pražský Kunrad z Vechty*, pak vzdal se jim i hrad pražský a město *Litoměřice*, tak že dovršena byla v Čechách převaha husitství nad katolíky.

Prvé však než se Litoměřice dne 29. května 1421 vzdaly, táhl na ně Žižka skrze Boleslavsko. Nade vsí Třebušínem na vrchu, v okresu již litoměřickém, stála tehdy dřevěná tvrz, které se Žižka zmocnil. Načež dal na místě jí vystavěti pevný hrad, jejž nazval »*Kalich*«, a počal se odtud psáti *Jan Žižka z Kalicha*.

Hrad ten dal král Sigmund r. 1437 rozbořiti, poněvadž se tam byl usadil Vilém z Ilburku, jenž odtud loupežením celou vůkolní krajinu znepokojoval.

14. Potom vypravil se mimo jiné pány různých stran *i Jan Žižka na sněm do Čáslavi*, jenž byl prvým pokusem po vypuknutí domácí války v Čechách, aby na cestě zákonné řád i pokoj v koruně české obnoven byl. Zasedání začalo v kostele čáslavském dne 3. června 1421 po vzývání Ducha svatého. Avšak ukázalo se tam záhy, že vzešlé protivy v ohledu náboženském i politickém na sněmu takto složeném tak snadno urovnati se nedají!

V druhé polovici července *dobýval Žižka podruhé hrad Rábí* v Prachensku. Při tom zraněn byl při útoku do tváře tak, že střela uvázla mu v oku ještě zdravém, a on následkem toho

stal se slepým na obě oči. Avšak ani úplný nyní slepec neztratil mysli srdnaté; a proto uvolil se s Pražany táhnouti k hradu u Mostu, aby tam pomstil porážky, kterou Mostečtí byli krátce před tím Pražanům způsobili. Mostečtí ale zvítězili z dopuštění Božího proto, jak pak kazatelé v Praze hlásali, že »*bratři dali se v nešlechetnost, a bojovali ne pro pravdu, ale — pro loupež!*«

15. Zatím táhlo *druhé křižácké vojsko do Čech*, počtem asi 200.000 bojovníků, a jalo se obléhati *Žatec*. Když však křižáci uslyšeli, že Žateckým přichází na pomoc sám Žižka, nevyčkali ani příchodu jeho; ale dne 2. října 1421 stany své zapálivše, dali se ve zmatku na útěk, na kterém pronásledující je husité na 2000 bojovníků jim zabili.

Po rozplašení křižáků u Žatce obrátil se Žižka *do Budějovicka* proti Rakušanům a pánu z Rosenberku; pak *do Plzeňska*, kde se začala tvořiti strana protihusitská. Potom dne 1. prosince r. 1421 byv s velikou slávou v Praze uvítán, odebral se dne 8. prosince směrem *ke Kutným Horám*, aby válčil s mocí císaře Sigmunda.

Poněvadž pak seznal, že by vojsku císařovu, třikrát většímu, vydatně čeliti nemohl, pospíšil sám *do Jičínska i Turnovska* pro posily, s nimižto po novém roce vrátil se ku Kolínu.

Na to dne 6. ledna 1422 udeřil se vší mocí na vojsko císařské, rozptýlené a bezstarostně všelikou zvůli provádějící, *u vsi Nebovid*, mezi

Kolínem a Kutnou Horou, a pobiv mnoho lidu, ostatní přiměl k útěku. Dohoniv pak císařských *u Německého Brodu* dne 8. ledna, připravil jim krutou porážku, tak že v bojích těch padlo na 12.000 lidí, nečítaje do počtu toho 548 oděnců, kteří na zmrzlé Sázavě se probořili a utopili. Vlci i psi jedli pak těla mrtvých na náměstí, a město samo zůstalo po sedm roků pusté.

16. Veliké úspěchy husitů nad jich odpůrci zakládaly se na svorném postupování táborů s Pražany, jež sprostředkoval kněz Jan Želivský. Když však Pražané Želivského odpravili že se jim vláda jeho příčila, *stal se ze Žižky, posavadního přítele Pražanů, jich nepřítel.*

Po rozličných menších půtkách u Hořic a v Hradecku odtáhl Žižka na podzim r. 1423 na Moravu i do Uher, všude dopouštěje bojovníkům svým prostopášností, jaké v dobách tehdejších v obyčeji byly.

17. Rok 1424 naznačen jest v životě Jana Žižky jakožto poslední, ale zároveň i nejkrvavější, ježto Žižka čím starší, tím *stával se zuřivější a ukrutnější.*

Po svém návratu z Uher obořil se dne 6. ledna 1424 na některé pány *v Hradecku*, porazil je u Skalice za Jaroměří, a pak v celém vůkolí městečka a vsi vypaloval, kláštery hubil, kněze pálil a zboží ničil.

Během prvé polovice června přitáhl Žižka se svými bojovníky *ku Kostelci nad Labem*, kde ho ale oblehli Pražané s jednotou panskou spojení, a on ocitl se tam proti převaze ve velkém nebezpečí. Unikl mu ale za pomoci svých přátel. Pak ale přepadnuv své nepřátele dne 7. června 1424 *u Malešova*, blíže Kutné Hory, a pustiv vozy kamením naplněné na ně, způsobil jim hroznou porážku.

Po tom obořil se Žižka rychle *na Kutnou Horu* a opanoval ji, aby Pražanům zabral hlavní pramen jich důchodů, načež táhl dále na Kouřím, Český Brod, Nymburk a k Žatci.

18. Nashromáždiv nových bojovníků, obrátil se Žižka u veliké síle *ku Praze*, a položil se polem *u Libně*. I chtěl Prahu ztrestati proto, že prý rozšiřování zákona Božího, totiž po jeho rozumu, na závadu byla, tak, aby z ní nezůstal kámen na kameni!

Avšak proti takovéto zuřivosti začaly se ozývati hlasy již i v jeho vlastním táboru. A když přišli poslové z Prahy vyjednávat o smír, působením výmluvného Mistra *Jana Rokycany* skloněn jest Žižka dne 14. září přece ku smíru, zejména když seznal, že se počet i síla jeho protivníků se všech stran množí.

Potom odebral se Žižka se svými prý *na osvobození Moravy*, kde proti husitům bylo vždy usilovněji nastupováno.

Na tom tažení, blíže hranic moravských u Přibyslavi roznemohl se Žižka od hlíz, a dokonal tam život svůj 11. října 1424.

Mrtvého provodili kněz Prokůpek a kněz Ambrož do Hradce, a pochovali ho tam v chrámu Ducha svatého. Později bylo tělo Žižkovo převezeno do Čáslavi, a tam ve farním chrámu pohřbeno.

19. Žižka, jehož genialností husitství v Čechách tolik zmohutnělo, ano bez jehož krvavých bojů bylo by asi jako jiné bludy v zemi dosti brzo vyhynulo, byl muž postavy nevysoké, ale složité a silné, tváří kulatých, prsou mohutných. Měl prý nos orličí, ústa hrubá, bradu vždy holenou a temnohnědé kníry. Oděv a kroj nosil polský. Od doby, kdy na obě oči oslepl, dával se uprostřed svých voziti na zvláštním voze.

Snášelivosti a shovívavosti neznal. Kdo nebyl pro »zákon Boží«, jak on mu rozuměl, proti tomu se vší ukrutností nastupoval. Nepřátele hubil mečem, ohněm, cepy, sudlicemi, vozovými hradbami střelbou.

20. Dějepisec náš Palacký píše o Žižkovi, jehož činy jinak rád omlouvá, takto: »Pro zákon Boží *plenil a vraždil nemilosrdně ty, kteří dle něho živi nebyli*«. A o husitech vůbec dí: »Husem a husity staly se *nenahraditelné škody v literatuře, umění a ve vzdělanosti vůbec.* Ve válkách husitských zahynulo na sta tisíců Čechů, jichž *místa zaujali Němci, a suro-*

vost i zdivočilost mravů rozmohla se v zemi měrou úžasnou.«

Což divu? Vždyť kněží táboritů vydávali za článek náboženství svého, že »každý, kdo učení táborského přijati nechce, má býti od bratří táborských jako satan a drak potřen i zabit; a všechen jeho statek má býti od bratří táborských pobrán anebo zkažen. A každé místo, jež noha táboritů šlapati bude, že náleží táboritům, ježto prý proto málo opustili, aby mnoho nabrali!« *)

21. Ano, sám husitský kališník a universitní profesor Vavřinec z Březové vypravuje ve své současné kronice o bratřích svých, kterak Pražané po bitvě, r. 1421 u města Mostu svedené, nezdar svůj přičítali té okolnosti, že »bratři (totiž husitští bojovníci pražští) nebojovali více pro pravdu, ale *pro loupež*, berouce chudým statky beze všeho slitování, a *morduíce* bližní své ukrutněji nežli pohané; a proto prý rozhněval se na ně Bůh«, a pokořil je porážkou.

Jestli ale takto a podobně i sami husité o bojích mluvili: jest ještě s nějakým podivením, když naši dějepisci, Palacký i Tomek, po staletí chladně o husitech a jich skutcích uvažujíce, přišli k tomu doznání, že husité zprvu pro svého mistra Jana Husa a jeho bludné nauky bojující i vítězící, postupem času v bojích zdivočivše, a

*) Archiv český. Díl III., str. 219 vydaný od dra Palackého z rukopisu v Třeboni uloženého.

se zvrhnuvše, nebojovali pak více na uhájení svých bludných učení, ale toliko *pro loupež a kořist*; a doplňujíce se spustlou sběří, ze všech končin přicházející, stali se posléze *»pouhými lotry a paliči?!«*

Ejhle! v jaké to hrozné ovoce vykvětly převrácené snahy toho často nerozumně vychvalovaného Jana Žižky!

22. Uvažujíce o těchto hroznýchvěru skutcích Žižky i následovníků jeho, jakou dáte mi tedy sami odpověď k mé otázce:

»Co nám prospěl dle pravdy Jan Žižka?!«

Nikdo z Vás k odpovědi se ani nehlásí; a právem!

Žižka byl ovšem genialním a vítězným bojovníkem; toho mu nikdo popříti nemůže, a také zajisté nepopírá. Rovněž ale věru nikdo mu nepopře, že rodákům svým nebyl žádným dobrodincem, ale jen *strašným škůdcem!*

Či že vyšel z prchajícího dýmu válečné slávy jeho nějaký prospěch české vlasti?

My víme jen tolik, že co se od Žižky až na nás dochovalo, jsou toliko *vypálené hrady, zneuctěné kostely a zpustošené a vybité klášťery*. Pak některé písemné památky, mezi nimiž est píseň »Kdož jste Boží bojovníci«, kterou svoje ku krvavým rejům povzbuzoval; dále »Řád vojenský« a některé dopisy. To jest všecko. A

to má býti příčinou stálého oslavování tohoto zběsilého, krvelačného *ukrutníka**) *?!*

Žižka tvrdil, že mstí násilnou smrt Jana Husa. Hus byl jen jeden, ten trpěl věznění asi osm měsíců, a pak jakožto odsouzenec krátkou smrtí zbaven jest života. Kolik bolů způsobil ale Žižka nesčetným zástupům, a *kolik tisíc bezvinných lidí utratil on mnohdy způsobem nejhroznějším?!*

B.

Námitky proti vypravovaným událostem.

Dokončiv vypravování o působení Jana Žižky, prohlásil jsem následovně:

Slíbil jsem, že po vypravování o Husovi a Žižkovi dám jednomu každému příležitost, aby mi své *námitky* přednesl, a že k nim i s ochotou odpovím. Kdo tedy má proti mým vývodům čeho namítati, tak jen se přihlaste!

I byly mi skutečně následující námitky učiněny, a já i k nim odpověděl, jak uvádím.

I.

Povstal starý písmák Žalud a pravil: »Vždycky jsem jen slýchal, a také ve svých knihách, jimiž se rád obírám, se dočítám, že Hus přece jen byl nespravedlivě upálen; a že ho *upálili bratří jeho, kněží, poněvadž mu záviděli velikou slávu jeho.*«

*) Nejlepší životopis Žižky sepsal V. V. Tomek a vydal v Praze r. 1893.

Na to má odpověď. Není na pravdě, že by *Hus byl k hranici odsouzen a na ní upálen od kněží*, jak ovšem mnozí nesmyslně a přese všechno opačné dokazování vždy znovu blábolí.

A proč?

1. Sněm církevní toliko prohlásil, že mistr Jan Hus slovem i písmem bludům, víře katolické odporujícím, učil; a poněvadž napraviti se nechtěl, že ho více za člena svého považovati nemůže; a proto že úřad kněžský jemu svěřený, a jím tolik zneužívaný, jemu odnímá.

Pro rozhodnutí takové měl ale sněm zajisté právo, když ani nejpokoutnějšímu spolku nikdo práva neupírá, aby se vyjádřil, zdali kdo z jeho členů se dle přijatých stanov zachoval, aneb se proti nim provinil!

Či snad měl sněm celé Církve katolické, při níž jest Kristus Pán »až do skonání světa«, v níž vládne »Duch svatý, Duch pravdy na věky«, uznati, že Hus sám učí pravdě; a Církev Páně že po všechna staletí až do Husa zbloudila?!

Aneb že statky Církve, způsobem nejpoctivějším nabyté, ku cti Boží a ku vzdělání i obživení věřících potřebné, mají od zhýralých anebo lakotných pánů světských loupeny býti?

Anebo že kterýkoliv poddaný smí předstoupiti před svého duchovního aneb občanského představeného, synek nezvedený před svého otce a říci jemu: vím, že jsi se těžce prohřešil, a že

ti tedy nade mnou moc žádná více nepřísluší; a proto tě od té chvíle poslouchati nebudu; a majetkem tvým, kterého ty nadále proti vůli Boží užíváš, já sám se obohatím?!

2. Jestliže tedy sněm církevní, když byl zbloudilého mistra Jana Husa přemnohými způsoby, přece vždy marně, ku poznání bludů a odvolání jich pobízel, na konec jej za tvrdošijného bludaře čili kacíře prohlásil, a že se ho tedy odříká a ničeho více s ním více míti nechce, osvědčil: užil toliko svého *práva na obranu* svou; ba jednal *i dle svaté povinnosti* své, jež jemu velela, aby pravověrné křesťany u pravé víře Páně másti nenechával.

A jestliže pak *soud světský dle svých zákonů* usvědčeného revolucionáře ku smrti na hranici odsoudil: užil opět jen svého práva na ochranu, a jednal dle povinnosti své, jež mu káže, aby občany, kteří veškeren společenský řád podkopávají, a všem právním poměrům půdy pod nohami ubírají, způsobem sobě vhodným neškodnými učinil.

3. Zákony ale, dle nichž Hus jakožto církevní i občanský revolucionář zemřel na hranici, nebyly snad jen pro něho schválně sdělány; nýbrž byly tehdy již 200 let staré, ale posud v platnosti. Byly to zákony t. zv. Schwaben- u. Sachsenspiegel, jež císař Bedřich II., nepřítel papežů, dne 14. května r. 1238 poprvé v Kremoně, a po druhé dne 22. února r. 1239 v Padově pro celou říši římsko-německou prohlásil. Dle těchto zákonů měli tehdejší tvrdošijní kacíři svaté víry, jako: gnostici, albigenští a kataři, socialisté tehdejší doby, a tak i zároveň rušitelé veřejného pokoje a pořádku, býti ztrestáni upálením!

4. Ostatně soudcové Husovi samotni nebyli, kteříž by byli kacíře k upálení odsoudili. Sami přátelé Husovi, pro smrt jeho podrážděni, *upálili na tisíce kněží, řeholníků i věrných katolíků, kteříž se s nimi u víře nesrovnávali!* Tak jen pro příklad upáleni byli v Roudnici i husitští kněží Houska a Prokop r. 1421, z nichž prvější byl dříve zabedněn do sudu.

Husité, jak vůbec známo, nikoho na víru svou neobraceli pobádáním a poučováním, jako to byli činili sněmovníci kostničtí Husovi, ale cepy, meči a ohněm! Ba dospěli i tak daleko, že odnože jich, zvaní adamité, měli až za článek víry, jak vypravuje Palacký, že »spravedliví až i povinni jsou, všecky zlé lidi vůbec vyhubiti!« A proto také r. 1422 upáleni byli i kněz Jan a kněz Petr Kaniš v Klokotách u Tábora, že se od husitství odchýlili. A i adamité od samého Žižky mečem i ohněm jsou zhubeni!

5. Dle těchto zákonů občanských proti kacířům víry žádal o 100 let později Martin Lutr, německý hubitel Církve, aby biskupové byli pobíjeni jako vrazi, když nechtěli jeho moudrosti za své přijímati. Podobně velel hubiti sedláky,

když jím byvše svedeni, se pozdvihli a pak přemoženi byli. Také štval křesťany na židy, aby synagogy jich vypalovali, a je samé jako »vzteklé psy pobíjeli!« Vybízel rovněž, aby dobří lidé upalovali čarodějnice, any prý jsou ve spojení s ďáblem; z kterýžto pobídek pak hrozná pronásledování jich v 16. i 17. věku povstala.

Dle těchže zákonů kázal Kalvín, zakladatel náboženství helvetského, 27. října 1553 ohněm utratiti španělského lékaře Michaela Serveda ve městě Ženevě, a sice ohněm pozvolně hořícím, aby mu, když jej byl dříve po tři měsíce v ohavném žaláři trýznil, smrt jeho učinil co nejbolestnější. A tak učinil jemu jen proto, že se týž opovážil vydati spis, pojednávající o nejsvětější Trojici způsobem, kterýž se s učením Kalvínovým neshodoval! A tuto jeho ukrutnost velebil Filip Melanchton, jejž lutheráné rádi »mírným« nazývají, ba Kalvínovi k činu tomu i blahopřál!

6. Ač velice litovati jest, že Hus, moha přece i jinak a mírnějším způsobem neškodným učiněn býti, za své bludy, kterých by si za našich dob vrchnosti světské snad ani nepovšímly, tak krutě po zákonech tehdejší doby potrestán byl: tož přece *Církev trestem jeho vinnou není, ana nikdy na upevnění svaté víry prostředků ukrutných neschvalovala.*

Otcové sněmovní očekávali, že Sigmund udělí Husovi milost, a dá ho na některém hradu v říši německé uzavříti, aby dále bouřiti nemohl

Sami ortele nad Husem nemohli ani vyhlásiti, tím méně dáti vykonati, poněvadž trestní zákoník církevní trestu smrti vůbec nikdy neznal a nezná!

7. Ostatně učil sám Hus ve spise »*O svatokupectví*«, že kacířové, kdyby byvše napomínáni, od svých bludů ustoupiti nechtěli, mají na hrdle trestáni být.

A ve »*Výkladu dvanácti článků víry*« praví Hus, že »Církev nemá žádné společnosti s Ariem, s Manicheem, s Marcionem a s podobnými k nim kacíři. Jestli se tedy kdo jich učení přidrží, že hned bývá nakažen jedem smrtelným; a že neobrátí-li se, duše jeho i stělem zahyne!« A proto i tvrdí, že »kacíři mají býti ode všech věrných zavrženi; a budou-li napomenuti a neodstoupí, mají i od cizí moci (totiž od moci světské, jež k tomu má právo, býti potlačeni.«

Takto Hus, často napomínán a poučován bez úspěchu, *vyřkl sám nad sebou ortel, aby i od moci světské byl po zákonu potlačen. Sněm církevní v Kostnici tedy Husa uchrániti ani nemohl*, když ani on sám uchráněn býti nechtěl, an poučením shromážděné Církve celé pohrdl, bludů svých, veřejně i slavně mu dokázaných odříci se nechtěl, a tak i dle vlastního soudu právu světskému propadl.

Hus upálen byl tedy po zákonech světských, od vrchností světských, a nikoliv od nevražívých o závistivých kněží!

II.

Po tomto mém výkladu ozval se ze zadu hlas, aniž by odpůrce byl povstal a se ukázal. Ale poznal jsem ptáčka po peří ihned. Byl to nevalně prospívající student z vyššího gymnasia, jenž směle promluvil řka: »*Husa upálili kněží jen proto, že jim bez obalu vyčítal jejich všeobecnou mravní spustlost.*«

1. Jářku: Milý příteli tam v zadu! Zdá se že jste tu mou přednášku o Husovi neslyšel, jinak byste nemohl takhle lehkomyslně promluvit.

Opakuji tedy: Nejvyšší zástupci Církve katolické, od Syna Božího ku blahu člověčenstva založené, na sněmu v Kostnici shromáždění uznali, že třicet článků z knih Husových, latinsky sepsaných, k nimž on jako ku svým učením sám se znal, je bludných; a když jich Hus přese všechno poučování i domlouvání odvolati nechtěl, prohlásili jej za tvrdošijného a nenapravitelného bludaře, čili kacíře; a moci kněžské, které on toliko na potupu Církve zneužíval, ho zbavili. Jest v tom něco nespravedlivého?

Moc státní ale považovala každého revolucionáře v Církví zároveň i za zločince státního, jenž má býti ze společnosti lidské vyobcován, a sice skrze upálení. Tak na základu zákonů, již před Husem skoro dvě stě let platných, zvaných Schwaben- und Sachsenspiegel, vydaných od císaře Bedřicha II. urputného nepřítele papežů. Tedy ne od *kněží*, ale od *moci státní* vydán jest Hus na smrt.

Náčelníci Církve ovšem museli říci, že Hus jest nenapravitelný kazič pravé víry Kristovy, a nepoddajný hlasatel revoluce i v oboru církevním i občanském. Ale měli snad říci pravý opak, jen aby Husa smrti uchránili, ačkoliv on sám sebe uchrániti nechtěl?!

2. Také *hrozné a téměř bezpočetné potupy, jež Hus všemu duchovenstvu vůbec ve tvář metati neustával, nikterak oprávěny nebyly*; a Hus také výpovědí svých nikdy nedokázal ba ani dokázati nemohl! Dějiny Církve v Čechách viní ho zajisté z hanebných lží!!

Jest věru z historie zjištěno, že po celé století před Husem Církev v Čechách řídili a spravovali biskupové zbožní, ano svatí, a povinností svých vrchnopastýřských svrchovanou měrou dbalí. Byli to:

Jan IV. z Dražic od roku 1301 až 1343. Týž byl mužem nad jiné učeným, věd i umění milovným, jenž r. 1301 slavil synodu, na které doléhal na duchovenstvo, aby bohulibě žilo, a bludů, proti svaté víře nikterak netrpělo. Byl sice i pro shovívavost ku tehdejším bludařům valdenským u papežského dvora obžalován, ale posléze nevinným uznán, a vrátil se r. 1329 s velikou slávou zase do Prahy.

b) *Arnošt z Pardubic* od r. 1343 do 1364. Týž slavil rovněž synodu, a sice r. 1343, na níž horlil proti bludům u víře, proti lichvě a jiným neřestem v mravech. Duchovenstvu doporučil čistotu, mírnost a nezištnost. Týž s císařem Karlem IV. *„otcem vlasti«*, neskonalých zásluh si vydobyl. K jeho radě a za jeho pomoci založen slovanský klášter a vysoké učení v Praze; skrze vysoké učení, jež Arnošt všemožně podporoval, snažil se mimo jiné dosíci i toho, aby kněžstvo bylo dobře vzděláno, a podle kázně Páně i živo.

Za Karla a Arnošta působili v Praze také proslavení mravokárci *Konrad Valdhauser Milič z Kroměříže* a jiní.

R. 1349 slavil Arnošt provincialní sněm v Praze, na němž byly umluveny zákony, směřující ku bohumilému životu duchovenstva i věřících, jež staly se platnými i ve stoletích budoucích. A Arnošt bedlivě přihlížel k tomu, aby jeho ustanovení čili *statuta* věrně byly zachovávány. Sám ale prospíval velikou moudrostí i nábožností, a vynikal neobyčejnou učeností tak, že by ho kardinálové po smrti papeže Innocencia VI. rádi byli za papeže zvolili, kdyby povýšení takovému nebylo vadilo, že nebyl národnosti francouzské.

c) *Jan Očko z Vlašimi* od r. 1364 do r. 1379. I týž byl důvěrným přítelem Karla IV. a bedlivým strážcem řádné kázně mezi duchovenstvem. Také on konal proto četné synody s ním. R. 1377 byl pro své vynikající ctnosti jmenován kardinálem.

d) *Jan z Jenštýna* od r. 1379 do r. 1396. Také tento arcibiskup vynikal ctnostmi, zejména velikou kajícností. I staral se všemožně o kázeň mezi duchovenstvem, a konal četné synody s ním. Za jeho duchovního vladaření zemřel smrtí mučenickou generální vikář jeho *Jan Nepomucký* spíše, nežli aby se byl na svých povinnostech kněžských provinil; a také působil požehnaně spisy svými učený vladyka *Tomáš ze Štítného*.

3. Svorné spolupůsobení arcibiskupů, horlivých kazatelů, Karla IV. a i v prvních dobách vlády Václava IV. nemohlo zůstati bez blahodárných následků i u duchovenstva i u lidu. Ač popříti nelze, a nikdo moudrý a historie znalý toho nepopírá, že i při takovémto vedení duchovní správy pro nešťastný rozkol na papežské Stolici vůbec, a pro bohatství některých duchovních v Čechách zvlášť mohly povstati i různé nepořádky, jako všude se děje, kde křehcí lidé žijí: tož přece dle pravdy říci třeba, že náboženský život v Čechách až do prvých dob krále Václava byl velice utěšený; a že ani za dob krále Václava, jenž sám lidu dával veliké pohoršení, duchovenstvo všelijak trýznil i trýzniti nechával, nikdy nespustl obecně tak, jak ho Hus nespravedlivě líčíval, jen aby sama sebe povýšil.

Vždyť to Hus sám nepřímo tvrdí, an prohlašuje, »že země česká jest svatá, *Praha svatá*;« a že »kdo pravý Čech, kacířem ani býti nemůže!«

Byl-li ale lid český tolika chvály hoden z úst samého Husa, nesluší se tázati: kdo že ten lid český takto vychoval, ne-li duchovenstvo jeho?!

4. Ze soudních listin (acta judiciaria) konsistoře v Praze a z archivu papežského v Římě vysvítá, že cisterciáci krátce před vypuknutím zmatků, Husem rozdmýchaných, žádali u papežské Stolice za dovolení, aby směli požívati masitých pokrmů, když mnoho sestárli, anebo když byli pozváni ku dvorní tabuli. Klarisky zachovávaly tak přísné uzavření (klausuru), že bez zvláštního svolení ani ženám nedovolily, aby do jich kláštera vcházely. Za dob před samými bouřemi husitskými učiněno bylo veliké množství zbožných nadání, byly vystavěny kaple, zřizovány obětní oltáře, podnikány četné poutě. Po odpustcích papežských byly veliké poptávky, a celé zástupy lidí snažily se jich býti účastnými, jako i sám Hus v mládí svém. Kdo mohl, opatřil si i přenosný oltář, anebo svolení ku sloužení mše svaté před svítáním. Zvláště pak usilováno bylo o odpustky pro hodinku smrti. Svědčí snad všecky tyto věci o tom, že v Čechách bylo vše veskrz spustlé, jak o tom horoval Hus?! A jestliže v pozdější revoluci, Husem vyvolané, *veliké množství kněžstva šlo raději na smrt mučennickou*, nežli aby se k husitství přidalo, zdali nevydává ono tak o sobě svědectví, že Bohu i Církvi věrně oddaným bylo?!

Jestli náboženské poměry v Čechách později klesly, zavinili je věru: král *Václav*, příznivec Husův; *Hus* sám svým bouřením; a *Žižka* domnělý mstitel jeho!

5. *Že Hus také o chybách kněží kázával, nikdo mu za zlé nebral.* Vždyť sám arcibiskup Zbyněk na něm žádal, aby beze všech ohledů zprávy mu podával, co by kde vadným shledal, aby napraveno bylo. Čím věru dokázal, že sám opravdově toužil po nápravě i v lidu i při duchovenstvu, podobně jako činili i předchůdcové jeho na stolci arcibiskupském.

Co Husovi bylo za zlé vykládáno, bylo jen to, že o chybách kněží nemluvil snad před arcibiskupem anebo před kněžími samými, kam takové výčitky patří; že chyby duchovních i světských představených *rozhlašoval před nepovolanými*, před podřízenými; že *chybující osoby výslovně jmenoval*, a tak podřízené jich ku zášti a vzpouře podněcoval. Dále, že *chyby jednotlivců na všechen stav duchovní vůbec přenášel*, a tak *mrzkého pomlouvání anebo aspoň na cti utrhání se dopouštěl.*

I bylo vystupování Husovo tím nespravedlivější, když *veškeré* duchovenstvo hanebně tupil, uvážíme-li, že *znal sotva nepatrnou část jeho*; totiž snad duchovenstvo pražské, a to sotva ještě veškeré i klášterní. Dále že mohl snad poněkud znáti asi duchovenstvo z okolí prachatického, odkud byl domovem, kdežto jinde v Čechách ani

nepobyl. Proto také právem vyčítal Husovi M. Ondřej Broda, posluchač kázání jeho v kapli betlemské, že zločiny, jež on všemu duchovenstvu vůbec přikládá, *jsou vůbec k víře nepodobné; a že jich na věky nedokáže!!*

6. Jak málo bylo Husovi křivděno za to, když v patřičných mezích *o skutečných hříších* mluvil, vysvítá patrně i z toho, že když si pražští faráři u arcibiskupa Zbyňka stěžovali, že jich veřejně zneuctívá a o důvěru u lidu bezprávně olupuje: sám arcibiskup se ho ujal, ba i ustanovil, aby Hus byl kazatelem ku kněžstvu, jež se kolem něho r. 1407 na synodě shromáždělo! A když tam Hus shromážděným spolubratřím leckterés nepřístojnosti do očí vyčetl, jak tam ovšem na místě bylo: arcibiskup ho za horování jeho nejen nepokáral, ale naopak *pochválil*; ba za ty »užitečné promluvy« jemu i veřejné *díky vzdal!*

Jest tedy pouhá, mrzká pomluva, tvrdí-li kdo, že Hus upálen byl od kněží, poněvadž jejich spustlé mravy káral. Nebo především *upálen byl Hus od moci světské*, na základu tehdy platného zákona trestního pro kacíře a zároveň revolu- cionáře; a za druhé dostalo se mu za kárání chyb duchovenstva i *pochvaly* se strany povolané, totiž od arcibiskupa.

Celého smutného osudu jeho nebyli tedy vinni kněží, ale jeho posavadním štěstím bezměrně rozdmýchaná *ctižádostivost, pýcha a*

domýšlivost, jež mu nedovolily, v chybách svých pokorně se poznati.

Pýcha i andělů nebeských předcházela právě i jejich pád!

III.

Potom povstal místní učitel Skřivánek, a namítl takto: Pravil jste, že sněm kostnický byl svolán od lichého papeže Jana XXIII; *nebyl tedy sněm ten svolán řádnou mocností církevní;* a proto také netřeba výroků jeho dbáti, jako by byly neomylnými. *Od nezákonného sněmu vyřknuté odsouzení M. Jana Husa netřeba tedy považovati za právé.* Odpověď zněla: Sněm kostnický ovšem svolán byl od Jana XXIII, který ale tehdy za pravého papeže považován byl. Avšak když Jan XXIII byl donucen, neprávem si přivlastňované nejvyšší důstojnosti církevní se zříci, pak teprvé řádně zvolený papež *Řehoř XII.*, dotud od panovníků světských z rozličných ohledů a osobních prospěchů zneuznávaný, *sněm kostnický skrze plnomocníky své za náležitý prohlásil, a tudíž jsou i soudy jeho právoplatné!* A dále třeba uvážiti, že pozdější, ode všech uznávaný *papež Martin V.* ve své bulle »Inter cunctas«, vydané 22. února 1418, bludné články Husovy, pro něž byl on od sněmu církevního odsouzen, ještě znova způsobem slavnostním odsoudil.

IV.

Avšak, odporoval pan učitel dále: Vždyť Hus odsouzen byl také proto, *že odporoval takovým článkům víry, jež za jeho dob nebyly ještě prohlášeny, což stalo se teprvé v šestnáctém století v Tridentu, a v 19. století ve Vatikánu.* I neměl tedy býti v Kostnici odsouzen jakožto bludař.

Odpověď byla: Je-li v Církvi katolické řeč o článcích víry, jež byly slavnostně za pravdy zjevené prohlášeny, čili jak se říká, jakožto *dogmata* vyhlášeny, nesmí se dogmatům těm rozuměti tak, jako by takovéto učení v Církvi bylo něčím zcela novým; nýbrž rozuměti se musí věci tak, že některé učení Církve bylo přesně vymezenými i určitými slovy slavně prohlášeno tehdy, když z některé strany v pochybnost bylo uváděno, aby pravověřící křesťané na bezcestí víry uvedeny nebyly.

Ale bylo by úplně nesprávno, kdyby se kdo domnívati chtěl, že když některý článek víry katolické nebyl posud slavně jakožto dogma vyhlášen, že může o něm každý mysliti, věřiti i hlásati, jakkoli se mu líbí!

Jsou zajisté pravdy našeho svatého náboženství, v Písmě svatém i v posvátném podání obsažené, jakožto od Boha zjevené, jež nikdy posud za dogmata slavně prohlášeny nebyly, a kterých přece naprosto přijímati musíme. Jako že svět stvořil Bůh; že Pán Ježíš na nebe vystoupil;

že Duch svatý na apoštoly sestoupil; že pannenská Matka Páně ihned po smrti své byla na nebe vzatá atd. atd.

Kdybychom měli věřiti pouze v to, co bylo během věků jakožto opravdové zjevení Boží zvlaštním výrokem Církve slavnostně prohlášeno, čili jakožto »dogma« vyhlášeno, toť byli by mohli prvotní křesťané zavrhovati všechno, a nemuseli věřiti nic! *Co ale vždy a ode všech povolaných činitelů a nástupců svatých apoštolů bylo jakožto zjevení Boží hlásáno, tomu jednomyslnému učení třeba i věřiti, byt by ono ani posud za dogma prohlášeno nebylo.*

V.

Vystoupil právník a prohlásil: Mám za to, že *Hus přece byl odsouzen nespravedlivě,* poněvadž

1) *nedán mu byl žádný advokát* k ruce, jenž by ho byl hájil; a

2) že odsouzen byl na základě výpovědí *lživých svědků.*

3) I jest proto možno, že kdyby přelíčení s Husem bylo obnoveno, že by byl uznán za nevinna.

4. Však *panna Orleanská* byla v květnu r. 1431 ve Francii také pro čarodějství a kacířství upálena; ale při revisi soudu byla uznána za nevinnou. Ba papež Lev XIII. chystal se ji již r. 1894 prohlásiti docela za »blahoslavenou«!

Ano praví se, že čeho nedokonal Lev XIII., že dojista dokoná Pius X, a sice již r. 1909 v dubnu nebo květnu. K tomu zněla odpověď:

1) Sám dr. Palacký, protestant a příznivec Husův, jenž sněmu kostnickému nikterak nestranil, přece zřejmě tvrdí, že při přelíčení Husovu byly všechny právnické zvyklosti zachovány; a že v příčině té Husovi nižádná křivda učiněna nebyla.

Podle tehdejšího veřejného práva *nebylo totiž dovoleno, přiděliti advokáta člověku, jenž byl z kacířství náležitě obviněn;* a proto nebyl přidělen advokát ani Husovi, poněvadž byl právem z kacířství podezřelý, když již v Praze v příčině té četné soudy měl; když ve svých řečích i spisech odsouzené bludy Viklefovy všudy zastával; Církvi okázale neposlušnost na jevo dával, a i rytíře, pány i měšťany k neposlušnosti takové vybízel. Ba ani Hus sám nikdy si na to nestěžoval, že by se mu křivda děla tím, že mu žádný právní přítel přidělen nebyl.

2) A rovněž nespravedlivá jest výčitka, že byl Hus odsouzen *na základu výpovědí křivých svědků.* Sice stěžoval si Hus před svým upáním na to, že prý svědci proti němu neprávě vypovídali; a také šlechticové, přívrženci jeho, osmělili se tuto výčitku učiniti sněmovníkům po upálení jich milovaného mistra. Avšak jest z průběhu přelíčení zjištěno, že ti domněle falešní svědkové ničeho nepravdivého proti Husovi nevypovídali, ježto tvrdili o něm jen to, *jak slýchali Husa v Praze mluviti;* a *výpovědi své stvrdili i přísahami.* Kdo smí je tedy právem obviňovati ze lží — a tak beze všech důkazů?*)

I svědčili, kterak Hus v Praze po jistou dobu hlásal i zastával učení Viklefova taková, že i po posvěcení zůstává na oltáři chléb a víno; že kněz, v hříchu smrtelném jsa, platně nekřtí a neposvěcuje; že Církev římská jest synagoga satanášova.

Avšak jest také to historicky zjištěno, že na Husa podáno bylo 39 obžalob, z nichž ale později bylo vypuštěno devět, poněvadž nebyly dosti prokázány. Dále že Hus byl od sněmu odsouzen jakožto kacíř nikoliv na základu výpověd svědků, nýbrž na *základě třiceti bludných článků, jež byly z jeho vlastních knih latinsky sepsaných sebrány, a k nimž on sám jakožto ku svým se byl přiznal,* jichž ale odvolati nechtěl. Stížnosti Husovy a přátel jeho, jako by křivá svědectví byla příčinou odsouzení jeho, jsou tedy naprosto klamná a nepravdivá.

Z toho také dále plyne, že

3. by *nějaká revise procesu Husova,* čili obnovení přelíčení o bludech jeho nemohlo míti jiného výsledku, nežli nového odsouzení Husova.

*) Srovnej Dra. Lenze »Pokus apologie svědků proti Husovi. »Vlasť« roč. XVI. 1901. str. 97.

I kdyby kdo tvrditi chtěl, že snad byl sněm kostnický nezákonný, poněvadž od papeže nepravého, Jana XXIII., byl svolán, přece by nález sněmu toho za právoplatný a konečný považován býti musel, poněvadž později pravý papež Martin V. v r. 1418 odsouzení článků Viklefových a Husových, od sněmu kostnického vykonané, potvrdil, a ony články bludné slavně znova odsoudil.

4. Pokud se činí ale zmínka o upálení a pozdějším blahořečení *panny orleanské*, má se věc tato zcela jinak, nežli s mistrem Janem Husem.

Johanna z Arku (Jeanne d'Arc), zvaná panna orleanská, šla jakožto dívka sedmnáctiletá po častějším vyzvání sv. Michala archanděla, sv. Kateřiny a sv. Markety, kteří se jí zjevovali, ku králi francouzskému Karlu VII., a přiměla ho k tomu, aby jí odevzdal vedení vojska, jež postaveno bylo proti Angličanům. Tito byli do Francie trhli, z polovice ji již dobyli, a celou si ji podrobiti zamýšleli. I postavila se Johana v čele vojska s praporem v rukou a dokázala toho, že Angličané byli u Pataye poraženi a daleko zahnáni.

Když pak byl Karel VII. dne 18. června 1429 v Remeši za krále francouzského korunován, Johana vykonavši rozkazy s hůry jí udělené, chtěla se vrátiti do svého domova v Domrémy, kde se byla jakožto dcera chudých ven-

kovanů narodila. Král ale jsa ubezpečen, že jen za zřejmého přispění Božího a omilostěné dívky té trůnu dosáhl, nechtěl ji od sebe propustiti. Avšak brzo na to byla podivuhodná dívka ta od lidu svého opuštěna. A r. 1430 upadla při výpadu z města Compiegne v moc Angličanů, kteří ji dali 30. května 1431 jakožto kacířku a čarodějku upáliti. Soudcem jejím byl Petr Cauchou, arcibiskup rouenský, člověk nesvědomitý a stvůra Angličanů. R. 1455 ale bylo přelíčení o ní na žádost pozůstalé rodiny a se svolením papeže Kalixta III. od řádných a spravedlivých soudců obnoveno; a na tom novém soudu byla Johana prohlášena za nevinnou, když bylo 144 svědků různých stavů a povolání jednomyslně pod přísahou stvrdili, že Johana domnělých zločinů, pro které byla upálena, nikdy se nedopustila. Lid počal pak ji sám od té doby ctíti jako světici a stavěl jí na počest pomníky.

Rozdíl mezi Johanou Orleanskou a Husem jest tedy veliký. Johana odsouzena byla od soudce nesvědomitého, kdežto Hus souzen byl od řádných a svědomitých soudců, kteří jiného výroku nad učením jeho ani učiniti nemohli.

Panna orleanská byla na základě výpovědí 144 přísežných svědků za nevinnou prohlášena; kdežto hlava církve, papež Martin V., učení i jednání Husovo znova slavně odsoudil. Proto rozsudek tento více změněn býti nemůže. Hus nikdy za pravého katolíka uznán nebude!

O Johaně bylo prokázáno, že v pravdě byla od Boha poslána, aby veliké skutky vykonala; kdežto *Hus ničím neprokázal, že by ho byl Bůh ku předělávání učení Páně poslal!*

VI.

K slovu přihlásil se pan Ječmínek, jenž založiv si továrnu na Rusi, často tam dojíždí, a odtamtud netoliko mnoho vydělaných peněz, ale i také nemálo nachytaných náhledů přináší. A ten tvrdil: Hus neučil vlastně ničemu nebývalému; ale *zamýšlel toliko obnoviti učení apoštolů slovanských, Cyrilla a Methoděje, jež zase bylo jen učením církve pravoslavné.* Toto bylo z Čech vytlačeno, když od západu přicházející věrověsti němečtí zároveň s latinskými obřady zaváděli i poslušnost k biskupu římskému.

Odpověď. 1. Jest sice na pravdě, že u husitů počaly se jeviti náklonosti k církvi řecké. Kdoby však takovéto hnutí považovati chtěl za jakési znovuzrození církve rozkolníků v Čechách, klamal by sebe i jiné. *Husitství co do původu svého není v žádném spojení s pravoslavím.*

Co se tkne svatých apoštolů Cyrilla a Methoděje, přišli oni sice od Východu, kde byl v bohoslužbě obvyklým jazyk řecký; avšak oni byli *upřímní katolíci, od samých papežů k apoštolování mezi Slovany pověření věro-*

zvěsti. Čím se od kněží z Němec přicházejících rozlišovali, byl jen *bohoslužebný jazyk*, jímž ovšem u Čechů přízně větší nabývali.

Pátráme-li dále v dějinách našich po nějakých zbytcích obřadů řecko-slovanských, lze dle pravdy pomýšleti toliko na knížete *Vratislava*, jenž chtěl, aby bohoslužby konány byly v Čechách toliko jazykem slovanským. Avšak kníže Vratislav domáhal se povolení takového *u papeže*, a tedy jakožto katolík, a nikoliv jakožto přívrženec pravoslavných.

Také poukazováno bývá na slovanský klášter v Sázavě, kde *sv. Prokop* se svými řeholními bratry sloužil lidu obřadem slovanským. Avšak i sv. Prokop i opati po něm byli věrnými syny Církve katolické. Vždyť Prokopa r. 1203. prohlásil za světce římský papež Innocenc III., čímž i prokázal, že jej za pravoslavného nikterak neměl.

Ostatně bohoslužba slovanská zanikala v Čechách již na sklonku *století jedenáctého*, když panovníci čeští přilnuli k obřadu latinskému, slibujíce si z toho výhod politických.

Teprve když později biskupové katoličtí n e c h t ě l i husitům kněží světiti, poněvadž ti nechtěli papeže poslušnými býti: obrátili se sice husité r. 1452 s prosbami svými *do Cařihradu*, aby byli přijati do svazku s řeckými odštěpenci od Církve, a vydána jest jim tam i úřední listina, že husitské vyznání jest až na některé

odchylky s vyznáním pravoslavným totožné! Ale husité učinili krok ten do Cařihradu jedině proto, aby ve spojení s pravoslavím nabyli řádně vysvěcených kněží, jakých od biskupů katolických domoci se nemohli. Když pak brzo potom roku 1453 říše řecká padla do rukou Turků, a ti i církev rozkolnickou ujařmili, přestalo další vyjednávání husitů s ní.

Že by husitství zasahalo až do pravěku Církve Páně, takže by byl Jan Hus jen dále na základu tom stavěl, *jest pouhý výmysl protestantských pastorů českých ze 16. a 17. století*, kteří zase rádi, ač zcela neprávem, *vydávají* sebe *za nástupce Husovy*, a balamutí tak nevědomý lid, že to jejich učení lutheranské nebo kalvínské, teprve v 16. a 17. století po Kristu Pánu vzešlé, jest vlastně tím původním učením Páně; a jejich náboženské sbory, jež i církvemi nazývají, že jsou prý vlastně církvemi Páně. My ale víme z Písma svatého, že Spasitel založil Církev *jen jednu jedinkou*, a tu *na svatém Petru*, jež od té doby jen tam se nalézá, kde jest právní dědic svatého Petra, jemuž *papež* říkáme.

A mylné nauky protestantských pastorů o původu husitství přijali později za své i bohoslovci a historikové russtí.

2. Však ale, namítal Ječmínek dále, různé kroniky české vypravují, že v Čechách ode dávna bývala zpívána píseň »*Hospodine pomiluj ny!*« a ta přece ukazuje, že v dávných časech Češi byli pravoslavní.

Odpověď: Píseň ta nikterak nedokazuje, že by byli Češi kdy pravoslavnými byli; nýbrž svědčí toliko o tom, že v Čechách od dob sv. apoštolů Cyrilla a Methoděje bývala bohoslužba konána v jazyku slovanském, čehož nikdo nepopírá. Vždyť Církev katolická vždy dovolovala, aby lid, jenž latinsky neumí, církevní písně nábožně zpíval jazykem svým; a ku slovanské bohoslužbě měli naši apoštolové svolení samého papeže! Staroslovanská píseň tedy nikterak nedokazuje, že by i Češi bývali kdy v rozkol ruský zavlečeni, čili pravoslavní.

3. Avšak i *Karel IV. založil klášter slovanský v Emauzích v Praze*, namítal dále pan Ječmínek, poněvadž byli v Čechách odštěpenci, kteří nechtěli latinské bohoslužbě rozuměti, aby spíše křesťanskou víru přijali.

Odpověď: Za časů Karlových v Čechách nebylo více pohanů, kteří by byli měli teprve na víru křesťanskou obráceni býti. Karel chtěl ústavem tím spíše sprostředkovati, aby se pravoslavní Slované snáze s Církví pravou, katolickou opět spojili.

4. Také v Čechách v 12. století církevní *zákony o bezženství kněží nebyly přijímány příznivě*, namítl soused Ječmínkův, lutheran, chtěje mu na pomoc přijíti, a takto jako doká-

zati, že přece v Čechách byly podobnosti s pravoslavnými.

Odpověď: Zákony o bezženství kněžském, na jichž plnění představení Církve, zejména papež Řehoř VII. a nástupci jeho dolehali, nebyly příznivě přijímány ani od katolíků jiných zemí. Smí-liž se proto říkati, že i Němci, Francouzi, Italové a jiní byli pravoslavní?!

5. *Ale přijímání pod obojí způsobou*, jak v obyčeji jest u pravoslavných, bývalo v Čechách za dávných dob. A to jest přece patrným znamením, že do časů Karla IV. Čechové mnozí ku pravoslavným náleželi.

Odpověď: Také u jiných národů udržel se starobylý způsob podávati nejsvětější Svátost pod obojí způsobou. Ano v 13. století byli horlivými obhájci kalicha i znamenití a proslavení učenci katoličtí, jako Ital Petr Lombardský a Němec Albert Veliký. Lze snad i tyto počítati k ruským pravoslavným?!

Z toho, že se Češi dlouho přidržovali starobylého způsobu svatého přijímání ještě nikterak nelze souditi na to, že by byli nenáviděli Církve katolické; a že vedli proti ní odpor toliko z lásky ku pravosloví!

Ostatně i v nejstarších dobách Církve podávána byla nejsvětější Svátost toliko pod jednou způsobou zejména nemocným, při nichž bylo nebezpečí, že by krev Páně snadno mohla prolita a zneuctěna býti. A z téže příčiny, aby

krev Páně před zneuctěním uchráněna byla, nastal později obyčej podávati toliko pod způsobou chleba vůbec.

A přijímání pod jednou způsobou věru úplně stačí, uvážíme-li, že při svatém přijímání podává se *živé* tělo Páně, to jest právě takové, jaké měl Pán Ježíš při poslední večeři, když nejsvětější Svátost na památku smrti své ustanovoval; a v živém těle musí býti i *živá krev*, poněvadž by tělo jinak živým nebylo.

Poněvadž ale touto památkou měla býti znázorněna i *smrt Páně*, při které krev Paně byla *od jeho těla oddělena*, a prolita: zvolil Spasitel dvě způsoby, chleba a vína, aby těmi dvěma způsobami odloučení těla a krve jeho bylo naznačeno.

Slouží-li tedy kněz mši svatou a koná tak památku na krvavou obět Páně na kříži: musí k oběti své míti ovšem i chleba i vína, ježto by jinak dle vůle Páně způsobem nekrvavým památku na obět jeho krvavou nenaznačoval. Ku pouhému svatému přijímání ale lze přijímati celého Spasitele, tak jak byl při poslední večeři, buď jen pod způsobou chleba, anebo jen pod způsobou vína, anebo i pod způsobami oběma. Nikdo nepřijímá více nebo méně: ale vždy jediného živého Bohočlověka, i dle jeho těla i dle jeho krve, poněvadž právě živého těla a od živé krve odloučiti nelze.

6. Pokud týká se doby, kdy v Čechách přijímání pod obojí způsobou přestalo, třeba říci, že to muselo věru již dávno před Husem býti, ježto *ani Hus ani nejučenější stoupenci jeho nevěděli, kdy se tak vlastně stalo.* Ovšem, z církevních nařízení z 13. století jest patrno, že v Čechách i na Moravě již tehdy svaté přijímání toliko pod jednou způsobou udíleno bývalo. Ale kdy a jak tento způsob u nás obecně uveden byl, o tom svědectví nemáme.

Nenáhlý způsob ku přijímání toliko pod jednou způsobou počal v Církvi vůbec již v století dvanáctém; a upevnil se hlavně tehdy, když r. 1217 papež Honorius III. nařídil, aby věřící velebné Svátosti i veřejné pocty činili, a zejména, když papež Urban IV. r. 1264 ustanovil okázalou slavnost na počest Božího Těla.

Teprve M. Jakoubek ze Stříbra počal v Praze opět podávati pod obojí, když byl Hus v žaláři v Kostnici; a Hus, aby o svou váženost v Čechách nepřišel, po nějakém zdráhání na konec k náhledu jeho se přidal. Načež později i M. Jan Rokycana stal se horlivým zastancem kalicha. Ale žádné snahy přátel kalicha, čili kališníků v Čechách neměly původ v pravoslavných památkách; a také nikdy nesměřovaly k tomu, aby husity s pravoslavnými spíše spojily. S patriarchou cařihradským dali se, jak již řečeno, husité r. 1452 do vyjednávání jedině proto, aby si opatřili svatovládu čili hierarchii, založenou na posloupnosti apoštolské, poněvadž toho od biskupů katolických docíliti nemohli, aby ti jim duchovní světili. Cařihrad byl tedy pobloudilým Čechům toliko posledním útočištěm k dosažení kněžstva.

Lutheráni a kalvinci čili helveté šli pak dále, a prohlásili, že *vůbec žádného kněžstva třeba není*; a ustanovili, aby tak zvanou jich »večeři Páně«, která ovšem žádnou pravou svátosti není, a od chleba a vína obyčejného ničím se neliší, udělovali kteříkoli nekněži, jakými jsou i jich *pastoři.* Ti ale, aby svému postavení více vážnosti dodali, počali učiti, že jsou dědici Husa; a tak zase dědici svatých apoštolů slovanských, a skrze ty chtějí dokazovati jako svůj původ apoštolský!

Tvrzení jich ovšem nikterak na pravdě nespočívá, a ceny nižádné nemá. Lutherani i helveti, husité i pravoslavní do pravé Církve Páně vůbec nenáležejí, a sice proto, poněvadž Kristus Pán založil Církev jen jednu jedinkou, a tu na svatém Petru jako na skále; a proto pravá Církev Páně jest jedině ta, v které jménem Páně věřícím vládne zákonitý dědic stolce sv. Petra; a to jest *papež v Římě!*

VII.

Za posledních vývodů počal se na svém místě vrtěti jistý pan Pšenička, jenž právě odsouzená bludná mínění vždy s horlivostí zastá-

val. Po mých slovech vyhrklo to z něho vášnivě: »Pane! *Vy jste právě zlehčil naše náboženství, a pohaněl naše duchovní správce.* Oni jsou tak dobře našimi faráři a biskupy, jako katoličtí faráři a biskupové. A my si jich haněti nedáme!«

Já řku: »Milý příteli! Že Vy *svých* duchovních pastýřů se ujímáte, jest zajisté věcí chvály hodnou. Avšak nechtějte se zbytečně rozčilovati! Musíme si dobře porozuměti; a pak nebudete se ze slov mých horšiti.

Jestli vy svým duchovním pastýřům čili *pastorům* říkáte »farář«, a superintendentům svým »biskup«, tím ještě není dokázáno, že oni jsou i *skutečnými knězi a skutečnými biskupy.* Kněžími a biskupy ale dle pravdy nejsou, poněvadž žádný z pravověrných katolických biskupů skládáním rukou svých moci apoštolské jim neudělil.«

»Avšak,« namítl Pšenička znova, »i našim duchovním správcům skládány bývají ruce od našinců, prvé nežli oni úřad svůj jménem celé obce nastupují.«

»Vím to, vím. Ale řekněte mi upřímně: Věříte vy evangelíci ve svátost svěcení kněžstva?«

»To nevěříme!«

»Dobře. I to jest mi známo. Jestliže ale ani vy sami ve svátost svěcení kněžstva nevěříte, a že by ji byl Spasitel ustanovil, popíráte:

kterak zase po spůsobu apoštolů ruce svým duchovním skládáte? Proč to tedy činíte?!«

»A jestliže Spasitel dal toliko apoštolům moc, aby skrze skládání rukou světili nové apoštoly a zástupce své: jakouže duchovní moc udílejí vaši starší, senioři, anebo jak jinak jim říkáte, vašim pastýřům duchovním, když sami žádné moci apoštolské nepřijali, žádné tedy také nemají, ba sami ani v žádnou nevěří?! Nemusí se tedy to skládání rukou při evangeliích každému rozvážnému člověku zdáti — odpusťte tomu slovu — *pouhým švindlem a balamucením* neuvědomělého lidu?!«

»A nemají-li evangelíci vůbec žádných posvěcených dědiců a nástupců svatých apoštolů, nemají oni ani moci, jen apoštolům při poslední večeři Páně svěřené, aby totiž při nekrvavé oběti chléb a víno proměňovali v tělo a krev Páně. Nemají-li ale vaši pastoři moci chléb a víno v tělo a krev Páně proměňovati: proč byste se hněval, tvrdil-li jsem, že při vaší »večeři Páně« není nic více, leč zcela obyčejný chléb a obyčejné víno?! Věru, že nepotupil jsem já vaši víru, ale jen vy sami děláte pro své nedůslednosti u víře málo cti sobě i vyznání svému!« —

VIII.

Jest známým zvykem protestantů ten, že když poraženi jsou na jedné straně tak, že více odporovati nemohou, ihned přeskakují v řeči své

na předmět jiný, aby pozornosti od své porážky odvrátili. A nemůže-li z rozpaků jeden, přispěchá mu na pomoc jiný, stejně s ním smýšlející. A proto také, jakmile byl Pšenička se svými rozumy hotov, přihlásil se ke slovu jiný spoluvěrec jeho, a prohlásil jako nezvratně: »Suďte si konečně o Husovi jak chcete; ale přece popříti nemůžete, že *Hus zemřel hrdinně jako pravý svatý mučeník za pravdu a svobodu svědomí.*«

Odpověď: Že umřel Hus v pravdě s podivuhodnou odhodlaností, věru lepší věci hodnou, dojista nikdo nepopírá, a já také ne. Avšak k námitce vaší třeba ozvati se takto:

1) *Svatí mučenníci Páně*, jak nám je Církev svatá k uctívání představuje, byli vzory pevné víry, nezlomné naděje a důvěry v Boha, jakož i horoucí lásky k Vykupiteli duší, Kristu Ježíši; a snažili se i spolubližní své k ušlechtilým ctnostem nadchnouti. Svatí mučenníci byli buď mravů naprosto bezúhonných, anebo aspoň dřívějších poblouzení svých náležitým pokáním usmířili.

Ale Husovi ctnosti, při svatých mučennících nezbytné, z části neb i docela scházely. Z posavadního vypravování o něm vysvítá, že nepřeháněl protestantský dějepisec Dr. Palacký, když Husovi vyčítá »neústupnost; proti nepřátelům nešetrnost; do oka padající chtivost po lásce k lidu, po cti a chvále«; že »nepřestával veřejně kárati

(proti vší lásce, úctě a všemu právu) vady i poklesky představených; a tak lehce zapomínal, že také *pokora* (základ všech ctností) *a poslušenství* jsou ctnostmi křesťanskými!« a že »korunu mučennickou považoval za vrchol života lidského.«

Jednáním takovým ovšem že ale *pravé víry* mezi spolubližními nezdokonalil, ježto jim dal množství podnětů k náboženským různicím a hádkám. A také ani sám *v náhledech svých o víře nebyl důsledný*, nýbrž jak jeho životopisec probošt Dr. Lenz dokazuje, *často náhledy své u víře měnil!*

Naděje a důvěry v Boha u bližních také neoživoval, ježto mysli jich dráždil a ku neoprávněné svépomoci podněcoval.

Lásky k Bohu a bohulibému životu u bližních svých Hus rovněž nešířil, a mravnosti nepovznesl, jak ukazuje divoké řádění jeho stoupenců, kteří až i studu tolik se zbavili, a na mnoze jakožto »adamité« až takové věci tropili, že o nich podrobněji mluviti mravopočestnost křesťanská nám nedovoluje!

2) Bůh znamenitých mučenníků za pravdy svatého evangelia přečasto také *velikými zázraky vyznamenal*, a takto i pravdy jimi hájené slavně potvrdil. Ale že by byl na počest tolik od mnohých vychvalovaného mistra Jana Husa byť jen nejmenšího znamení učinil, o tom veškeří velebitelé Husovi vůbec — jednomyslně mlčí, ovšem právě

proto, že dle pravdy ničeho ve věci té pověděti nemohou!

Tedy s tou svatostí Husovou ve zlém to stojí! Ovšem na pravdě jest, že se o něm nevypravují rozličné necudné historky, jako o jiných tak zvaných reformátorech, jako příkladně o Lutherovi a Kalvínovi; a to jemu slouží zajisté ke cti. Avšak Hus uvrhl pro svou pýchu, domýšlivost, pro své pomlouvání i na cti utrhání, pro svou neposlušnost a vzdorovitost oproti vrchnostem duchovním i světským veliké stíny na svou mravní povahu, což jest *pravým opakem svatosti*, a zač jemu nikdo nepředpojatý chvály vzdávati nemůže. Pro pouhou ale odhodlanost a jakousi přepyšnou chloubu, s jakou šel Hus přisouzené mu násilné smrtí vstříc, *svatým mučenníkem Páně ještě nikterak nazýván býti nemůže*, ježto násilné smrti vstříc šli již také mnozí — zločinci a sebevrazi!

3. *Hus ale také nikterak nezemřel »za pravdu«.*

Pravda o jedné a téže věci může býti vždy jen jedna. Dvakrát dvě jsou čtyry, byly i budou na věky čtyry, a nikdy ne tři ani pět ani deset! A tak i věčná Pravda, jak Bůh Sám nám ji, čili vlastně jak On Sebe Sama nám zjevil, zůstane vždy pravdou, a nikdy nebude nepravdou. A *co krátkozraký anebo pyšný člověk proti pravdě, Bohem nám zjevené, namítati bude, zůstane na věky nepravdou, bludem.* Husovi ale byly

sněmem Církve celé ve třiceti článcích dokázány poblouzení; a poněvadž jich odvolati nechtěl, byl pro ně jakožto svéhlavý a nenapravitelný bludař čili cizím slovem kacíř také odsouzen. Kterak že byl tedy mučenníkem za — *pravdu?!**)

Ostatně Hus samostatným myslitelem nebyl, a také v *učení jeho sotva nalézti lze jednoho důležitějšího článku víry, o němž by on byl vždy stejně smýšlel a učil!* Kdo ale náhledy své často jako plášť vždy podle větru obrací: kterak že jest v něm — *pravda?!*

4. Pravdy při Husovi tedy nebylo. Avšak neplatí ani to, říkati, že umřel pro pravdu, tak *jak on ji rozuměl!* Nebo předně měl Hus jakožto katolík, a zejména jakožto kněz církevní dbáti slov Božského Mistra, apoštolům daných, a jemu dojista dobře známých: »Kdo vás slyší, Mne slyší; a kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá. Kdo pak pohrdá Mnou, pohrdá tím, jenž Mne poslal.“**)

A »jestliže pak (kdo) ani Církve neuposlechne, budiž tobě jako pohan a publikán«***), čili veřejný hříšník. Dále ale an Hus nebyl ve svých náhledech stálým, kterak mohl měnící své náhledy považovati za pravdu, když přece *pravda nikdy se nemění?*

---

*) Srovn. »Vlast“ ročn. XIV. Str. 33. Pojednání Dra. Lenze.

**) Luk. 10, 16.

***) Mat. 18, 17;

Jak *málo ale byl Hus sám jist s tou svou pravdou*, kterou hlásal, a že »za pravdu umře«, patrně vysvítá z jeho listů, jejž napsal 10. června 1415., tedy krátce před svou smrtí z Kostnice do Prahy přátelům svým, a v němž stojí: »Prosím také, kdyby byl kdo ode mne slýchal na kázání nebo soukromně *co proti pravdě Boží*, nebo kdybych byl takového cos napsal — *aby toho nedržali!*« V čem by se ale přátelé jeho slov jeho přidrželi neměli, nepověděl; z čehož přece následuje, že ani sám nebyl přesvědčen o všem, čemu jiné učil, že na pravdě spočívá!!

5. A nyní povím *některé doklady na to, kterak Hus v rozličných dobách různě o učení Církve Páně hlásal.*

a) Hus učil po nějaký čas dle mistra svého Viklefa, že *při mši svaté i po posvěcení zůstává na oltáři chléb.* Když ale byl na sněmu v Kostnici, zase vyznával, že Kristus Pán po posvěcení na oltáři pravdivě, skutečně i podstatně přítomen jest, a sice pod obojí spůsobou, a tedy i pod spůsobou či podobou chleba, i pod spůsobou vína; a sice celý jakožto Bohočlověk s živým tělem a s živou krví!

b. V Praze učil Hus, že *kněz, jenž jest v hříchu smrtelném, platně neposvěcuje*, a tedy při mši svaté chleba a vína v Tělo a Krev Páně neproměňuje. V Kostnici ale vyznal, že

kněz ať dobrý ať zlý při mši svaté chléb a víno skutečně v Tělo a Krev Páně proměňuje!

c. V Praze *odvolával se Hus ve svých rozepřích ku papeži*, a nazýval Jana XXIII. *»nejsvětějším Otcem«*. Později tvrdil, že může Církev dobře bez papeže obstáti, a nazval ho antikristem. Jindy ale tvrdil, že *papež i biskupové i kněží mají všichni stejnou moc.* Papež, že se jen neprávem nad biskupy a kněze vyvyšuje. Dále, že Církev katolická se svou viditelnou hlavou v Římě jest prý *sídlem zlosynů, ba synagogou satanášovou*, a nemá práva, kněžím a jáhnům kázání zapovídati, a odpustky čili prominutí časných trestů za hříchy nabízeti. Naposled ale přece papeže za hlavu Církve uznal, an se na jeho soud do Kostnice odebral!

Za kterou to tedy »pravdu« o nejsvětější Svátosti a o papeži zemřel Hus?

d) Hus učil v Praze správně, že postačí ku svatému přijímání přijímati toliko pod *jednou spůsobou*, a v té že jest celý Kristus Pán, tak, jak byl při poslední večeři, když nejsvětější Svátost jakožto nekrvavou obět na památku krvavé své oběti na kříži ustanovil; že tedy jest Kristus Pán pod jednou spůsobou jakožto Bůh i jakožto člověk s pravým tělem i s pravou živou krví přítomen, poněvadž živé tělo nemůže býti bez živé krve, a živá krev nemůže býti leč v živém těle.

Když však za nepřítomnosti Husovy v Praze M. Jakoubek počal učiti, že svaté přijímání má udíleno býti pod obojí způsobou, a i sám v chrámu sv. Martina ve zdi tak udíleti počal: Hus dověděv se o tom v Kostnici, nejprvé se na tu novotu mrzel, a dle svědectví M. Rokycany Jakoubkovi napsal: »Milý Kubo, nekvap tím! až se — dá-li Bůh — vrátím, chci pomoci Tobě«. A i žádal, aby přívrženci jeho žádali svolení ku udílení pod obojí, a sice *od sněmu v Kostnici*! Později ale přidal se k učení Jakoubkovu, patrně, aby v Praze na přízni lidu ujmy neutrpěl, a sepsal i zvláštní spis, v němž horlí proti sněmu církevnímu proto, že tu novotu Jakoubkovu zakázal!

Za kterou to tedy pravdu umřel Hus v příčině svatého přijímání?!

6. Jestliže Hus ale takto v náhledech svých se kolísal, jest *pošetilo o něm tvrditi, že zemřel za pravdu Boží, anebo i jen za to, co on sám za pravdu měl.* Něco takového tvrditi může jen někdo, kdo učení Husova nezná; anebo jen svévolně Církev katolickou hanobiti chce za to, že ona dokázané bludy Husovy za pravé učení Syna Božího uznati nechtěla.

IX.

»Nu tak tedy,« ozval se znova milý evangelík, »neumřel-li Hus za pravdu: tož *umřel aspoň za osobní svobodu mínění*. Na sněmu chtěl býti poučen *toliko z Písma svatého*, a

pohrdl učením Církve živé. Tak ale naučil nás, kterak bychom na učení Církve se neohlížejíce, z Písma svatého samého čerpali učení o tom, čemu a jak máme věřiti, a kterak mravy života svého zříditi. Tak ale uvedl nás Hus ve *svobodu svědomí.*« —

1. Na to já: Je-li na pravdě zásada evangelíků, že toliko Písmo svaté bez výkladu živé Církve má býti pravidlem naším, a může-li si tedy jeden každý z Písma svatého vybrati víru, jaká jemu samému se zamlouvá: rád bych věděl, *proč posloucháte ještě výklady svých pastorů* a superintendentů?!

Pohrdáte-li učením Církve katolické, jak nám je učitelé její *od dob apoštolských* po všechna století zachovali: proč odvoláváte se vy na učení svých učitelů, jako na učení Luthera, Melanchthona, Bezy, Kalvína a jiných, která s učením apoštolským se nikterak neshodují?

Apoštolskou tradici čili ústní podání Církvi katolické za zlé máte, a přece sami svou vlastní, neapoštolskou tradici máte?!

A jestliže jest dle vašich mínění v Písmu svatém vše tolik jasné bez poučování: *proč pak každý z vás slova jeho jinak si vykládá?* Proč se pastoři i věřící vaši neustále o víru mezi sebou přou?!

My víme, co obsahují slova Páně, apoštolům řečená: »Jdouce, učte všecky národy . . . učíce je zachovávati *všecko*, což jsem koli přikázal vám.

A aj, *já s vámi jsem po všechny dny až do skonání světa*«,*) a »Otec můj dá Vám *Ducha pravdy*, aby s vámi zůstával na věky«.**) Ale také víme, že o vašich pastorech tato slova Páně nikterak *neplatí!*

2. Ostatně jest to *pouhý výmysl našich tak zvaných »evangelíků«, tvrdí-li oni, že jsou dědici Husovými«*, ježto oni prý jako on jsou pro neobmezenou svobodu u vyznání náboženském čili pro *»svobodu svědomí«*.

Hus pohrdl sice vážností Církve katolické u vykládání Písma svatého; ale nikterak nepodroboval Písmo svaté libovolnému vykládání čili zvůli se strany rozumu kohokoli! a nikomu nepřisoudil práva, aby směl sám držeti a jiným hlásati zjevný blud. Vždyť sám o to usiluje, aby věřící Kristovi právě tak věřili, jak Kristus Pán věřiti velí, aby věřeno bylo; tedy aby věřili *všemu*, co Kristus Pán učil, a ne snad jen tomu, co by se ze slov Páně komus pro jeho nezřízené žádosti zamlouvalo!

I píše: »Křesťané všichni mají věřiti, jak jest Bůh přikázal . . . . Každý má býti hotov, když jemu pravda z Písma svatého bude ukázána, aby ji mile přijal; a držel-li by cos proti Písmu, aby pravdu poznaje, ihned ustúpil«.***)

*) Mat. 28, 19. 20.

**) Jan 14. 17.

***) Výklad. Erben I. 7.

Jindy Hus tvrdil, že chce raději umříti, nežli blud proti Písmu držeti.*) A v ohlášení, jež přibil před svým odjezdem do Kostnice na dvéře královského sídla, prohlašuje slavně: »Bude-li na mne kacířství dokázáno, neodmítám jako kacíř utrpěti.«**)

Hus naprosto nebyl tedy z těch, kteří »svobodou svědomí« se ohánějí, a *bezuzdnou svobodu v náboženském vyznání* tím vyrozumívají! Pokud týká se pravd věčných, Hus naprosto víže rozum ku pravdám těmto; ano prohlašuje za hanbu velikou, pravdám těm odpírati. A proto i zle se horšil na lidi, kdož u dvora papežského udali, že by v Čechách, v městech pražských a na Moravě mysli mnohých kacířstvím nakvašeny byly.***)

3. A podobně, jako Hus ničeho slyšeti nechtěl o svobodě svědomí, pokud se týká pravd věčných, také nižádným způsobem nehlásal ani svobody takové, *jež se týká poměrů našich pozemských, a poslušnosti*, jakou povinni jsou podřízení svým představeným. Ač sám se těžce proti poslušnosti, Církvi povinné, provinil, a tak hrozných rozbrojů natropil: tož přece vždy hlásal, že povinností jest, vůli Boží se podrobovati, Desatero přikázání Božích věrně plniti, tudíž

*) Proti latinským spisům M. Pálče.

**) Documenta. Palacký, 69 n. 35.

***) Conditiones propositae a M. J. Hus. Documenta. Palacký. 491.

i vrchnostem v poslušnosti se podrobovati, a raději smrt podstoupiti, nežli jich neposlušným býti. I hrozí také tresty Božími těm, kdo by povinné poslušnosti svým představeným odpírali.

Jestliže ale Hus takto hlásá ve svých výkladech Věřím v Boha, Desatera a v jiných spisech: kde že zůstala ta »svoboda svědomí«, které prý dle tvrzení protestantů našich nás naučil, a jež by dovolovala věřiti i činiti jednomu každému, co by se jemu samému ráčilo?!

4. Ba Hus tvrdí ještě více, a sice to, že králové mají právo, trestati zločiny a *hříchy duchovenstva* po příkladu prý Páně, jenž prodávače z chrámu vyvrhl. A vyzývá velmože, aby nic nedbali výsad a svobod duchovních, jichž oni se dovolávají, poněvadž prý taková nezávislost *není svobodou, alebrž vazbou a otroctvím hříchu.* Tou prý měrou, jakou se bojuje proti této svobodě, vzmáhá se svoboda pravá, čest a konečná sláva!

Avšak Hus dává také právo velmožům, aby stíhali a trestali netoliko duchovenstvo, nýbrž také aby *bránili hříchům lidu.* I píše: »knížata, páni rytieři, měšťěné měli by brániti, aby lidé jich nesmilnili, zvláště necizoložili. Pakli by nechtěli skutků takových nechati, *měli by je mrskati, biti, ale nesmím říci, zabíti.*«*)

5. Ba Hus neukládal pánům toliko, aby zlému i s násilím bránili, nýbrž aby i za svou

*) Erben. Výklad. I. 133.

povinnost měli, lid *k dobrému puditi, čili donucovati,* aby byli dobří.*) Mají je tedy puditi ku sv. zpovědi, k sv. přijímání, na služby Boží!

Kde že jest ve slovích těch návod na bezuzdnost ve věcech svaté víry, na svobodu či nevázanost v mravích, na svobodu svědomí,« ku které se odvolávají tak zvaní evangelíci, asi proto, že se evangelia nepřidržují a tak zvaní »také katolíci«, jež ale zákonů Církve katolické pro samou svobodu svědomí neplní?!

Ó, proti rozkazům Božím neplatí žádná svoboda svědomí, jako jí netrpí ani žádný zákonodárce pozemský svým poddaným, ani žádný otec svým vzdorovitým dětem! Bohu, Pánu i Otci svému nejsme právě rovní, ale jsme jeho tvorové, sluhové a za vlastní přijatí synové; a proto i povinní upřímnou dětinnou — *poslušností!*

X.

»Ať tomu již jakkoli,« promluvil jistý pán od úřadu. »Císař Sigmund dal ale Husovi *ochranný list;* a pro ten měl ho proti všelikě škodě chrániti, kdežto on sám jej rukoum spravedlnosti světské vydal. Takto ale své císařské slovo zrušil.«

Na to odpověď:

1. *Sigmund list ochranný čili průvodní (Reisepass) Husovi v pravdě dal,* a sice

*) Jan Hus. Postilla na neděli III. po nejsv. Trojici. »O pozvaných k večeři«.

proto, aby ho po cestě do Kostnice ode všech nespravedlivých škůdců ochránil a rychlé cestování jemu usnadnil, tak aby mohl o učení svém v patřičnou dobu před sněmem veřejně počet. A proto také velice se nad tím rozhořšil, když uslyšel, že Hus v Kostnici, prve než byl veřejně slyšen a odsouzen, již do žaláře odveden byl. Ba chtěl i z Kostnice proto odejíti a sněmu tak svou nelibost na jevo dáti.

Avšak, když uslyšel, že Hus jen proto uvězněn byl, poněvadž přese všechny zápovědi církevní všude na cestě do Kostnice a pak i tam bludy své mezi lidem roztrušovati, kázati i mši sv. sloužiti nepřestával: udobřil se.

2. Sigmund slíbil Husovi ovšem také *bezpečný návrat do vlasti.* Tomu ale ovšem nemohlo býti rozuměno jinak, než když Hus bude od sněmu za nevinného a pravověřícího kněze prohlášen.

Nikdo nesmí po zákonu Božím komu něčeho přislíbiti, čímž by způsobem neoprávněným a tedy nespravedlivým zasahovati chtěl do práv cizích. Sigmund tedy jakožto dobrý katolík nemohl Husovi přislíbiti, že ho bude chrániti proti nejvyšší vrchnosti církevní, tak aby ho pro kacířské učení jeho odsouditi nesměla, poněvadž by tak způsobem jemu nepříslušným a tedy nespravedlivým zasáhal do práv Církve, kteréž jakožto křesťan přece i sám poddán byl.

Kdyby byl měl Sigmund Husa proti rozsudku sněmu chrániti, byla by ochrana takováto znamenala asi tolik: »Huse, jdi na soud do Kostnice; ale ať sněm Církve usoudí cokoliv, nic se ti za tvé tvrdošijné rozšiřování nekřesťanských bludů nestane; já tě dám bezpečně zpět dovésti!« Takto ale císař Sigmund, jenž se se svým katolickým přesvědčením nikomu netajil a shromážděným otcům církevním vždy úctu na jevo dával, zajisté smýšleti nemohl a také nesmýšlel! K čemu by byl měl býti pak soud sněmu? Nebyla by to pouhá komedie na potupu církve?

Sigmund tedy Husovi dáti mohl a dal ochranný list ku cestě do Kostnice, kterýž by ho byl proti nespravedlivým nátiskům se strany jakékoli i na zpáteční cestě rovněž ochraňoval, když by ho byl sněm z obžaloby propustil; ale nikoliv chrániti ho neměl a nemohl proti řádnému výroku sněmu církevního!

3. Ba císař Sigmund mohl se tím méně Husovi zavázati, že ho i odsouzeného do vlasti bezpečně doprovoditi dá, poněvadž *Hus sám ku sněmu církevnímu se byl odvolával, a jemu předem veškerou poslušnost sliboval,* klamaje se ovšem tou neoprávněnou nadějí, že sněm bludná učení jeho za svá přijme. Když se ale tak nestalo, pak i on poslušnosti Církvi odepřel.

Proto také prohlásil císař Sigmund Husovi dne 7. června L. P. 1415 ve slavném slyšení: »Propůjčil jsem ti bezpečný průvod, abys ku veřejnému slyšení připuštěn jsa, počet ze své víry klásti mohl . . . Já jsem otcům shromážděným připověděl, že *bludaře nikdy hájiti nebudu:* nýbrž, chtěl-li by kdo tvrdošijně v bludu trvati, já první bych ho uvedl na hranici k upálení.« A Hus proti těmto slovům Sigmundovým sám ničeho nenamítal!

4. Také *čeští páni* snažili se sice Husa z vazby vyprostiti; avšak sami připouštěli, kdyby »usvědčen byl, že se proti Písmu svatému a proti pravdě bludů tvrdošijně přidržuje, aby povinen byl dle ustanovení sněmu toho napraviti«, a tedy ovšem i zákony předepsaným trestům propadnouti, když by napraviti nechtěl!

Ba ani po samé smrti Husově nebyli čeští pánové a přátelé Husovi ještě toho mínění, že by byl měl Sigmundův ochranný list přítele jich trestu uchrániti, ač dne 2. září roku 1415 otcům sněmovním list velice vášnivý zaslati se opovážili. Teprve mnohem později vyskytl se *výmysl velebitelů Husových* ten, že prý císař Sigmund při odsouzení Husa pro svůj klejt čili ochranný list se začervenal. Neboť učenník, přívrženec a životopisec Husův Petr z Mladenovic, jenž orteli nad Husem pronášenému přítomen byl, o ničem takovém neví; což by byl ale zajisté

poznamenati neopomenul, kdyby se to bylo v pravdě stalo!

5. Nikde na světě se to sice neděje, když by byl nejvyšší soud koho po řádném řízení odsoudil, že by pak *odsouzeného zase k nižším stolicím soudním k opětnému posouzení posílal!* Ale i kdyby byl nejvyšší soud církevní, na sněmu kostnickém shromážděný, po přání českých pánů pro kacířství a hlásání revoluce odsouzeného Husa do Čech nazpět byl poslal, aby tu od nižších soudů posuzován byl: nebylo by se přes to Husovi doma v Čechách po zákonech platných o nic lépe dařilo, poněvadž i v Čechách za doby oné, jako i ve všech vůkolních zemích, zlovolné bludařství a revolucionářství na hrdle trestány bývaly! A přece by snad v Čechách nikdo z oprávněných soudců nad pravou vírou Kristovou nebyl mohl bludy Husovy za pravověrné učení Syna Božího vyhlásiti, a Husa tak za nevinného prohlásiti, když již nejvyšší soudní dvůr církevní bludy Husovy slavně byl zavrhl a odsoudil!

Ba Hus sám nad sebou ortel svůj vyřkl, když hned při prvním výslechu před kardinály ujišťoval, kterak všeliké bludy u víře v ohavnosti má; a že by raději umříti, nežli v bludech setrvati chtěl. I tvrdil, že hotov jest, když by z bludů usvědčen byl, dáti se poučiti a pokání učiniti. Tím ale sám doznal, že hoden jest smrti, zákonem na tvrdošijné bludaře ustanovené, když

by výroku samého sněmu církevního poslechnouti nechtěl!

Dejme konečně tomu, že by byl císař Sigmund anebo sněm církevní Husa odevzdali ku potrestání králi Václavovi do Čech, a ten pro dávnou přízeň k němu nebyl by ho potrestal, ale další volnosti mu ponechával: čeho všeho mohla se naše vlast ještě od něho dočkati, když by se byl měl ve své pýše za *vítěze nejen nad arcibiskupem, ale až i nad sněmem celé Církve?!*

6. Také jiná výčitka, jakoby otcové sněmovní byli císaři řekli, že »*slibu kacíři daného, plniti nesluší*«, jest pouhou smyšlenkou, jež s učením církevním se nesrovnává, a od zástupců Církve tedy nikdy pronesena býti nemohla.

Také ničím není odůvodněna, ale má za původce pozdější, Církvi Páně nepřátelské dějepisce, kteří ji na potupu její vymysleli, a pak i dále rozšiřovali. V současných dějinách ničeho takového o otcích sněmovních dočísti se nelze.

* * *

K slovu nehlásil se více nikdo. Proto ku konci opakovával jsem otázky své:

Co nám tedy prospěl Hus? a co Žižka?

A když opět nikdo neodpovídal, řekl jsem:

1. Abyste, laskaví posluchači! nemysleli, že vystoupení obou těch nešťastných Janů snad až příliš přísně posuzuji jen já, uvádím ku konci

těchto našich rozhovorů úsudky znamenitých i vám vzácných mužů, jež se s posudky mými docela srovnávají. Muži ti jsou: Palacký, Tomek, Jungman.

Náš dějepisec Palacký, ač Husovi přál, přece ve svých dějinách velice želí toho, že duch český v době husitské, oddávaje se příliš na hádky náboženské a umění válečné, v jiných oborech lidské vzdělanosti na čas namnoze — *zjalověl!*

2. Proslavený dějepisec *Tomek* ve svém životopise Jana Žižky (str. 312) vypravuje všechny surovosti jeho a lidu jeho táborského, ale přičítá jich hlavně vlivu „táboritských kněží, kteří k hubení a vraždění pobádali při kázáních, a provázeli je při tom, nosíce tělo Boží před vojskem.« Vzpomeňme jen na neslýchané zuření táboritů na Zbraslavi, kde zuřivci vedením Korandy i hroby královské spůsobem nejsurovějším zneuctili, neshnilou mrtvolu krále Václava na oltář posadili, a vína do ní lili!

3. A *Jungmann* píše ve své „historii literatury české« (str. 47—48): »Přepjatost toho učení (Husova) pomátla Čechům rozumy, tak že vešedše v roztržky o náboženství, sebe vespolek a vlast dlouhým časem hubili . . . Jako hladoví vlci na sebe vespolek udeřivše, plenili a hubili se ohněm a mečem. Vůdcové jejich byli nejvíce bohomluvci takoví, kteří celý lid potřeštili . . . Čechové té doby byli ku hrůze všem národům, ale pro své novoty v náboženství spolu v ošklivosti takové, že je vůbec za nejhorší národ na

celém světě dlouhý čas měli . . . V husitské vojně (již) sedmero sekt počítáno . . . *Obyvatelé Starého Města* měli za základ čtyry artikule pražské a večeři pod obojí. Bohoslužbu konali jako katolíci v mešním oděvu, zavrhujíce však obrazy svatých. *Novoměstští*, (po smrti Žižky zvaní »Sirotci«) přijali do svého učení mnoho bludů valdenských, posvěcují tělo Páně všude, a ruší chrámy i kláštery. *Táborité* již nepotřebují nižádného roucha kněžského při bohoslužbě, zamítají zpověď, přijímají denně pod obojí, při čemž se toliko Otčenáš modlí. Tak činí ale často, v rukou držíce meč krvavý, kterým mnohé nevinné zabili. *Adamité* obcházejí nazí, majíce manželství společné, a svátosti žádné . , .«

2. To tedy byla ta prý nejideálnější doba dějin českých! U víře zmatek nad zmatek; a v řadách těch vychvalovaných Táboritů zpustlost, bezohledná zuřivost, vše bořící ztřeštěnost!

To, co se od počátku 15. století z popudu Husova a dále dělo, nemůže s chladným rozumem věru schvalovati nikdo, ani se stanoviska katolického, ani se stanoviska vlasteneckého!

Byli bychom věru s blahobytem země a u vzájemném poměru Čechů k Němcům na docela jiném stupni, kdyby bouře Husem vyvolané a Žižkou krvavě rozdmýchané nebyly do země přivodily nekonečných zmatků, svárů i zápasů, jež ve svých následcích i hrůzyplnou válku třicetiletou vzbudily; a kdyby lid český byl věrně stál

při dědictví svém po »otci vlasti« Karlu IV. i při snahách věrných arcipastýřů svých duchovních, a upřímných přátel lidu českého.

3. Takto ale, jak píše universitní professor dr. *Čelakovský* ve svých »Povšechných českých dějinách právních«, se stalo, že již r. 1474 usneseno na sněmě, že lidé dědiční, kdyby s dědin sběhli, mají býti vrchnostem navracováni. A r. 1487 zapověděno bylo všemu lidu poddanému, stěhovati se z místa na místo bez svolení vrchnosti, a ustanoveny také veliké pokuty na ty »lidi sběhlé s dědin«, i na ty, kdo je přechovávali . . . Při tom vrchnosti nutily poddané k novým bezprávým *robotám*, tak že, jak Všehrd napsal, *takové bezpráví ani Turci ani jiní pohané nečiní.*«

Tak bylo i za dob vychvalovaného krále kališníka Jiřího z Poděbrad a po něm!

Když pak se lid pro takové bezpráví bouřil, hrozeno r. 1499 trestem smrti každému, kdo se »pánu svému zprotiví«, anebo kdo by se lidu zastal! Nastalá takto zející propast mezi stavy vyššími, a týraným lidem selským, byla také jednou z hlavních příčin *pokoření zbujnělých pánů v bitvě na Bílé Hoře.*

Husitství věru svobody hlásané nepřineslo, ale stávající zničilo. Hus umřel pyšně ze bludy Viklefovy. Sobě věrných žáků nezískal, ale vlasti své připravil nenapravitelných škod!

Taži se tedy opětně: *Co prospěli nám dle pravdy Hus? a co Žižka?*

* * *

4. Ku konci podávám ještě tuto doušku z cestopisu Jana Uhlíka »Na horách — dolinách«. XIII. Kostnice:

Jedeme ze Safhúz do Kostnice.

»Gottlieben«, hlásí konduktér jméno staničky (při řece Rýnu). A kde se vzaly, tu se vzaly, v duši povstávají stíny mrtvých . . . Tam na tom starém biskupském zámku byli vězněni mistři Hus a Jeroným, i sesazený papež Jan XXIII.

Jinde uchvacovaly nás krásy zázračné, velikolepé přírody — ale zde mizí Alpy i vodopády, a z daleké minulosti mluví hlas známý a drahý — ozývá se duch české historie a duch historie církevní.

Byl tichý teplý večer letní, když jsme dne 1. srpna vycházeli s několika ještě kněžími z kostnického nádraží. Na nebi třpytilo se plno hvězd, a po ulicích spoře a matně zářily městské svítilny. S duší dojatou jako člověk, Čech i kněz, vstupuji do tohoto města, kde zasedal skoro po 4 leta jeden z nejslavnějších a nejdelších oekumenických koncilů, kde souzeni a odsouzeni byli dva z »reformátorů« (?) českých . . . Přes pět set let přehnalo se přes hlavy lidstva, v nepaměť klesla řada jmen, jež hýbala kdysi světem; ale dvě jména i po pěti stoletích uchována jsou

v živé a svěží paměti, a zvláště zde — v tomto městě — plném starých chrámů, domů, ulic a památek mimovolně šeptneme si: Hus a Jeroným.

A nikde tak intensivně jako zde nepocítíte, co je dávno věcí známou, jaká je to mizernost, jaká přímo ničemnost, z těch dvou jmen vyráběti agitační hesla pro volební boj, zbraně pro stranické zápasy, a dvě jména vléci kloakou schůzí politických, oslavovati je pivem, kuplety a bengálem, zneužívati jich k sobeckým účelům a prospěchářským cílům at té či oné partaje . . . . Nikde se tak hnusem přímo neotřesete jako zde při pomyšlení, kdo všecko tam doma u nás beztrestně ta dvě jména nadarmo bere, nečistými ústy se jich dovolává, za své stoupence si je přičítá, drze i nestydatě k nim se hlásí . . . Hus a Jeroným zde umírali za své (byť i bludné) přesvědčení náboženské! Jaké chameleonství však je u nás v povaze jejich t. zv. »ctitelů«! Dnes ještě katolík, a zítra už protestant, a pozítří atheista a volný myslitel; dnes ještě mladočech, a zítra už agrárník anebo realista — podle toho, jak právě politický kurs stran stoupá anebo klesá; dnes přesvědčení státoprávní, zítra mezinárodní, pozítří konservativní; dnes v táboře jednom, zítra útěk a přebíhání do tábora nového, ve kterém kyne více nadějí na mandáty poslanců, ministrů, správních radů, ředitelů bank, a jak se ty všecky tučně honorované národní sinekury jmenují!

Důslednost, charakter, schopnost ku sebe obětování, pevné přesvědčení — to jsou tam doma u nás fráse dobré pro slavnosti Husovy, ale pro nic více. Ani konec malíku nedá si takový ctitel utnouti, neřku-li aby se za své přesvědčení dal upáliti . . .!

Býti v Čechách, odplivl by si člověk; ale zde je ta půda kolem až příliš na to čistá. Jdeme totiž za ranního jitra třídou, nazvanou »Husenstrasse«, podobnou naší Karlově ulici v Praze, starobylou, k dvoupatrovému domu č. 64, nedaleko staré brány, která třídu uzavírá. Jsou to vlastně jako by dva dvoupatrové domky s vikýři o dvou okénkách, opatřených dřevěnými žalusiovými okenicemi. A na levé půlce domu, mezi prvním a druhým patrem jest upevněna deska s nápisem: »M. Jan Hus, český reformátor, bydlel v tomto domě roku 1414. Věnovali Čechové.«

Pod tímto nápisem v levém koutě je zasazena deska jiná, s posměšným nápisem německým a karikaturou Husa.

A v těchže asi místech, jen že na opačné straně, v rovnoběžné třídě, zvané »Oberlauben«, ve stinné, příjemné promenadě, nalézá se deska sesterská, s reliefem Jeronýma Pražského a nápisem: »M. Jeroným Pražský, český reformator, vězněn v tomto domě roku 1415 a 1416. Věnovali Čechové r. 1883.«

Úzká a krátká »Hieronymus-Gasse« spojuje na příč »Lauben« s třídou Husovou. Odtud chodili čeští mistři do komisse kardinálů a biskupů, jež zasedala v »Kupeckém domě«, dodnes ještě dobře zachovaném.

* * *

Dohra.

1. Dokončiv slíbené přednášky, a zodpovídav různé námitky, jež mi přítomní k rozluštění byli předložili, rozloučil jsem se i s milým panem farářem, a odebral se do domova svého. Z dalšího pak dopisování jsem se dověděl, jakého ovoce mé námahy měly. Přivedly věru *rozlišení duchů!*

Lidé střízlivější, uváživše bedlivě a klidně vývodů mých, upevnili se v lásce ku Bohu a pravé Církvi jeho, a odvrátili se od pošetilého vychvalování událostí patnáctého století, jež by nás nikoliv nadšením, ale *opravdovým žalem* naplňovati měly!

Lidé lehkomyslní po mých řečích zprvu svěšeli hlavy, cítíce se býti pro své posavadní horování pro Husa a Žižku zahanbenými. Avšak netrvalo tak dlouho, zejmena přičiněním nového hostinského Hraboše. Ten spolkáře znova a znova různými zábavami k sobě lákal; a jak říkal, jim brouky z hlavy zase vybíral, jež jim prý ti černí byli tam zasadili.

»Ti černí,« hlásal svým hostům, »jsou všude stejní. Nechtějí na sebe dopustit! Když jim ubohý Hus pro jejich špatnosti do duše hřměl, neustali.

až ho upálili! A proto, nejlépe jich nedbat! Jsem také *dobrý katolík; ale jsem svobodomyslný;* a proto tlachů kněží nedbám.«

Takové a podobné řeči návštěvníci Hrabošovi často poslouchajíce, vypudily z hlavy, co poučného o Husovi na základě vypravování nefalšovaných dějin byli slyšeli, a oháněli se jakožto prý »dobří katolíci« Husem a Žižkou zase dále, zejmena když počal hostinec Hrabošův navštěvovati *nový řídící učitel Šípánek*, jenž jeho výklady mnohým šťavnatým slovem doprovázel a doplňoval.

2. Takto nový řídící Šípánek toho mnoho v hlavě neměl. Nebo členové místní školní rady, kteří majíce učiniti návrh na osazení místa řídícího učitele, vysvědčení jeho si byli prohlíželi, tvrdili, že má spůsobilost pro školu tu nejchatrnější ze všech žadatelů, a proto ho ani na místo třetí nenavrhli. Avšak pan Šípánek velice horlivě byl agitoval pro zvolení mladočeského poslance v zastrčené Lhotě a jejím okolí, kdež jakožto správce jednotřídní školy mohl si udělati dosti času na agitace, a přispěl tak ku skutečnému zvolení ho platně. Tento nový poslanec ale vedle jiné pomazánky odvděčil se pak svému náhončímu i tím, že mu u okresního školdozorce, stejně šmýšlejícího přítele svého, vymohl to, že týž přes návrh místní školní rady prosadil za řídícího politického agitatora na místě dobrých vychovatelů, kteří se s ním spolu o uprázdněné místo byli ucházeli.

Když pak strana věrných katolíků jala se činiti sbírky, a pořádati různé zábavy, aby z výtěžků jich *obnoviti dala sešlý místní kostel*, jala se i strana husitská na vzdor činiti sbírky, a pořádati zábavy na postavení prý důstojného *pomníku pro kněze, prý mučenníka za pravdu, mistra Jana Husa!*

Strana katolíků za pomoci šlechetných příznivců kostel skutečně vypravila vším potřebným i krásným tak, že kdo ho nyní navštěvují, tvrdí, že v něm jest všecko jako ze škatulky vytaženo.

Avšak ani husité nelenili. Poněvadž ale to vlastenčení lesklými průpověďmi jest levnější i snadnější, nežli oběťmi na penězích a pracích: přese všechno bubnování i v novinách příliš značnou část nesebrali.

Pomník Husovi s velikým rámusem sice postavili; avšak ten pro nedostatečné prostředky, kterými byl zbudován, jaksi zádumčivě do svého okolí hledí. Stojí na obecním pozemku, jejž místní zastupitelstvo, na milosti husitů na mnoze závisící, bylo darovalo; za městem, kde se cesty do okolí rozcházejí; uprostřed několika stromů, jež mají představovati místní park, jejž však nikdo neopatruje ani nezalévá, poněvadž by to stálo peníze!

3. Velice významný jest kousek páně Šípánkův a jeho husitů, o němž napsal mi pan farář v tato slova:

Přemilý příteli!

V poslední době stalo se u nás něco, čeho nesmím Vám zamlčeti, a jež vrhá podivuhodné světlo na panující poměry.

Zemřel zde jeden z přečetných »předsedů« místních spolků, náčelník »sokolů i husitů, Vyhnálek. Pro lehký život se rozstonal, stonal dlouho na souchotě, a ač jsem ho navštívil a ku přijetí svátostí přátelsky napomínal, přece ku skutečnému pohnouti se nedal, dělaje si stále naději na uzdravení. Avšak náhle se mu přitížilo, a nežli mohl jsem ku pozvání jeho příbuzných přijíti, ztratil vědomí, tak že jsem mu ku svému žalu mohl udíleti již jen svaté pomazání. Zemřel v mladém ještě věku, málo asi na život věčný připraven. Za to ale o oslavu jeho mrtvého těla postarali se husité náležitě! Všichni spolkáři smýšlení husitského shromáždili se totiž v hostinci Hrabošově, tam se se svými odznaky vyzdobili, a pak se sokoly a hudbou v čele dostavili se na pohřeb. Ba krejčík Jehlička chtěl i před uložením mrtvoly do hrobu řečniti, prý o zásluhách nebožtíkových, nevím kterých; ale to jsem přetrhl poukázáním na zákonité zákazy a modlitbou, kterou jsem s přítomnými hlasitě konal.

Pro tuto zadrženou řeč měla mne stihnouti pomsta. Husité počali sbírati na pomník Vyhnálkův; a také skutečně postavili mu na hrob kámen s chlubným nápisem, ale bez odznaků křesťanských. Na to rozhlásili, i také na rozích ulic na-

lepiti dali pozvání ku slavnému »vysvěcení« pomníku Vyhnálkova na hřbitově, jež vykonáno bude v následující neděli o třetí hodině.

V neděli po ranní nechtělo se kostelníkovi jaksi z fary, jako by ještě na něco čekal. Jářku: »Kostelníku, přejete si ještě něco?«

»I čekám jen, co důstojný pane, nařídíte v příčině toho odpoledního vysvěcení?«

»Jakého vysvěcení? Nevím o žádném.«

»Ale vždyť přece jest na všech rozích v městečku pozvání nalepeno, zvoucí ku slavnému vysvěcení pomníku Vyhnálkova.«

»Mně nikdo ku vysvěcení pomníku nepozval; nevím v pravdě o ničem.«

Po malém přemyšlení řekl jsem: »Bez pozvání ovšem žádného vysvěcení se nesúčastním. Ale opatřte vše v kostele, a jděte se tam na to »posvěcení« bez světitele podívati, abyste mi mohl o něm spolehlivou zprávu podati.«

Pod večer dostavil se kostelník do fary, a hlásil: »Jaktěživ jsem takovéhoto posvěcení neviděl! U Hrabošů sešli se všichni zdejší husité, a odtud majíce hudbu v čele, táhli jako v průvodu pohřebním za město na hřbitov, při čemž hudba hrála smuteční pochody, jako při nějakém skutečném pohřbu. Na hřbitově bylo u pomníku postaveno z prken řečniště, chvojí i věnci ozdobené, a kolem něho postavili se spolkáři do kruhu. Potom vystoupil na řečniště žid Kohn, člen sokola, a počal vychvalovati výtečné vlastnosti a zásluhy,

které o místní spolky, zejména ale o zdejší sokol získal si prý zemřelý Vyhnálek, »dobrý katolík i ryzí vlastenec!« Posléze provolal památce jeho třikrát »Sláva«! jež přítomní spolkáři hlučně opakovali.

Když žid s řečiště na křesťanském hřbitovu sestoupil, zanotil pan řídící Šípánek s nějakými zpěváky, blíže řečiště shromážděnými, »Salve Regina«, jako bývá po pohřbení nebožtíka naposled v hřbitovní kapli. Pan řídící zpěv ten s málo cvičenými zpěváky zkopal tak, že museli uprostřed přestati. Ale nezdálo se, že by to bylo koho z přítomných valně pohoršilo, anebo aspoň ku jedinkému Otčenáši za zemřelého pohnulo. Sotva totiž, jak se říká, pan řídící »kozla odřel«, ihned spustila hudba veselý pochod, a celé shromáždění odtáhlo do hostince Hrabošova, kde se popíjí, a nyní i vesele tančí.«

»Chodil jsem sice opodál,« končil kostelník svou zprávu; »ale přece si mne někteří povšimli, a jeden druhému na mne ukazoval se slovy: »Vidíš ho! špicla farářova!« a i ruce proti mně zvedali. Vytratil jsem se tedy, abych nedostal od cesty něco na hřbet, a ostatek jsem se vyptal u příležitostních diváků.«

»Když jsem se divil, kterak si husité něco takového na místě posvěceném a na potupu katolických obřadů dovoliti mohou, řekl mi soused Burda: Vytýkal jsem jim to také napřed, a varoval je před následky; ale starosta vytáhl z kapsy

ku průvodu takovému *úřední povolení od hejtmanství*, ježto prý nejedná se o hřbitov zádušní, ale o hřbitov od obce pořízený, a tedy obecní!«

Užasl jsem nad úřadem politickým, nad vychovatelem mládeže Šípánkem, a posléze i nad osadníky svými, kteří něco takového líbiti si nechají! I napadá mi říkadlo pohanů, že »proti lidské pošetilosti a umíněnosti bojují *i bohové — marně!*«

A co mám činiti já při takovéto »ochraně« Církve a jejich obřadů s hůry?!

Znamená Váš upřímný ctitel

Karel Svoboda.

Od téhož spisovatele vyšly ještě následující spisy, jednající o náboženském bludařství:

I. V Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Praze.

1. **Kde jest reformace?** Studie historická. Cena K 4·80.
2. **Kde jest reformace?** Odpověď časopisu »Hus«. 20 h.
3. **Klerikální nevědomost či nepoctivost?** Odpověď časopisu »Hlasy ze Siona«. 30 h.
4. **K té obraně »reformatorů" a »reformace«.** Pastoru Šádkovi na jeho flašinetl naštemováno. 1 K.

II. Ve „Vlasti" v Praze.

1. **»Reformátor« M. Luther jakožto záletník.** 80 h.
2. **M. Lutherovi — šach!** Odpověď na lutheránské vnadidlo pro katolíky. K 1·60.
3. **Či katolík či lutherán?** (Řeč) 16 h.
4. **Přísluší protestantství přednost před katolictvím?** (Řeč) 12 h.
5. **Lutheránství v Čechách** až po bitvu na Bílé Hoře (Řeč) 24 h.
6. **Sedlák Petr Chelčický,** praotec českých bratří (Řeč) 24 h.
7. **Pastor Jan Amos Komenský** na líci i na ruby. (Řeč) 60 h.
8. **Kvašení duchů před Husem.** 40 h.
9. **Revoluce spůsobená Husem.** 80 h.
10. **Ovoce revoluce Husem způsobené.** K 1·20.

Uvítání Ježíška. Vánoční činohra se zpěvy o dvou dějích a s dohrou. Veršem napsal Dr. M. Kovář. Nápěvy (s průvodem harmonia nebo klavíru) složil Jan Ev. Zelinka. Vydání dvoje: pro hochy a pro dívky. Cena každého vydání 60 hal.

Koleda dítek. Veršem napsal Dr. M. Kovář. Hudbu složil Jan Ev. Zelinka. Cena 16 hal. —

Štědrý den chudých a bohatých.

Vánoční hra pro dítky ve třech jednáních. Napsal Al. Dostál. Písně upravil a doprovodem opatřil Jos. Suk, jubilejní řídící učitel. Cena 1 K.

Kaplička na Šumavě. Činohra se zpěvy o 4 jednáních. Napsal J. Švec-Blanický. Cena 80 hal.

Vězeň na Křivoklátě. Historická hra se zpěvy ve čtyřech jednáních. Napsal Jos. Hais-Týnecký. Hudbu složil Karel Kafka. Cena 1 K. Zvláštní partitura k této hře 40 hal.

Na dušičky. Hra pro dítky v pěti jednáních se zpěvem. Napsal Alois Dostál. Cena 40 hal.

Přemysl Otakar II.

Historická tragedie ve 4 jednáních. Napsal Bohumil Bouška. Cena 1 koruna.

Objednávky vyřizuje:

Administr. družstva Vlast, Praha, Žitná ul. 570-II.

Kalendář „Sv. Vojtěch“

jako každoročně i letos vydalo **družstvo Vlast v Praze** v obvyklé ceně po 1 K, malý »Svatý Vojtěch« za 60 h.

Podobně kalendář **„Štítný“** pro katolické učitelstvo v Čechách, na Moravě a ve Slezsku péčí *Jednoty katol. učitelstva českého v království Českém* vyšel současně s kalendářem uvedeným.

Cena 1 K.

Objednávky možno činiti u *administrace družstva Vlast.* Obracíme se k svým přátelům a příznivcům a vůbec ke všem katolíkům a zvláště ku katolickým spolkům a organisacím, pro které družstvo Vlast co může činí, aby pro tyto kalendáře činili přípravnou půdu a s objednávkami kalendářů na

družstvo Vlast v Praze-II., čp. 570

se obraceli. Tucet těchto kalendářů, jednotlivých či míchaných, *stojí* **8 K**, tucet malých **4 K 80 h**: *při hotovém placení dává se jeden nádavkem.*

Členové Jednoty čes. katol. učitelstva mají »Štítný« za 50 h, poštou za 70 h.

V téže ceně jako naše prodáváme i Kotrbovy a Vimperské kalendáře, totiž tucet velkých za 8 K, malých za 4 K 80 hal., ale vyhražujeme si, že v každém tuctu musí býti alespoň 3 kalendáře »Sv. Vojtěch« a jeden »Štítný«.

Ročník VII. 1910. Číslo 3.—4.

Vychází čtyřikrát do roka. — Předplácí se na rok 1 K, do něm. zemí 1 K 10 h, do ostatních zemí 1 K 20 h. Cena jednotlivých sešitů udá se zvlášť podle tiskových archů

Husitství ve světle pravdy.

Vydává Tisková Liga v Praze.

Redaktor

Vlastimil Hálek.

*

Kanonizační bulla sv. Jana Nepomuckého.

Napsal Václav Oliva.

*

Cena 60 h.

V PRAZE.

Knihtiskárna družstva Vlast v Praze. — Nákl. Tiskové Ligy.

1910.

Brožury Tiskové Ligy.

Jest nad námi Bůh?

Napsal Filip Jan Konečný. Cena 60 h.

Reformator Martin Luther jakožto záletník!

Víry svatováclavské i myšlenky rakouské vyznavačům i odpůrcům dle historických pramenů vypravuje Dr. Karel Lev Řehák. Cena 40 hal.

Či katolík, či lutherán?

Napsal Dr. Karel L. Řehák. — Cena 16 hal.

Martinu Lutherovi-šach!

čili odpověď na lutheránské vnadidlo pro katoliky, nadepsané: Přehled nejdůležitějších rozdílů mezi církví evang. a římsko-katolickou od »Preláta« Dra. K. Lechlera. Napsal Th. Dr. Karel L. Řehák. — Cena 1 K 60 hal.

Pastor Jan Amos Komenský,

domnělý poslední biskup českých bratří na líci i na ruby. Napsal Dr. Karel Lev Řehák. — Cena 60 hal.

O králi-alkoholu.

Podává Václav Oliva. Cena 40 hal.

M. Jan Hus.

Lidová přednáška.

Napsal Dr. Fr. Klobouk. — Cena 28 hal.

Objednávky vyřizuje:

administrace družstva Vlast v Praze-II. 570.

Ročník VII. Číslo 3—4.

Husitství ve světle pravdy.

Vydává Tisková Liga v Praze.

Redaktor

VLASTIMIL HÁLEK.

✻

Kanonizační bulla sv. Jana Nepomuckého.

Napsal Václav Oliva.

✻

V Praze 1910.

Knihtiskárna družstva Vlast. — Nákl. Tisk. Ligy.

Kanonizační bulla sv. Jana Nepomuckého.

Napsal Václav Oliva.

Po sv. Václavu od dávných dob nejpřednějším a nejpopulárnějším světcem v Čechách byl a jest sv. Jan Nepomucký. Poutě k Pražskému hrobu jeho nabyly velkých rozměrů, zvláště ve století XVIII., a mají stkvělý lesk podnes. A právě proto mnozí vrhli se na světce s neobyčejným zápalem a podrobili kritice, ovšem kritice dle svého směru, co jakýmkoliv způsobem jeho se týkalo. Od nejmenší milosti, jež na přímluvu světcovu Bohem někomu udělena byla, až po kanonizační bullu papežovu, vše co »nejdůkladněji« prohledáno a všude shledávány důkazy proti existenci jeho. Ovšem marně, poněvadž každá vážná námitka v čas a obezřetně katolickým tiskem byla vyvrácena. Ba až do parlamentu zašlo se s otázkou Svatojanskou. A zase marně.[1]) Usvědčeni z omylů, slevovali

[1]) Profesor Masaryk dle stenografického protokolu ze dne 3. prosince r. 1907 řekl ve vídeňském parla-

odpůrci z námitek jednu po druhé, až zůstala jim pouze jediná, s kterou ohánějí se do nekonečna, *že totiž papež Benedikt XIII. v kanonizační bulle uvádí rok 1383., kdy sv. Jan byl utopen, ač rok tento naprosto nesrovnává se s jinými dějinnými fakty* a proto prý papež *prohlásil za světce osobu, která nikdy neexistovala.* Námitka tato, velice vážná, způsobila radost u popíračů sv. Jana a v řadě katolických obhajců vyvolala přemýšlení a úvahy.[2])

parlamentě: »My v Čechách máme klassický příklad — mluvil okatol. církvi a jejím nepřátelství k vědě — u sv. Jana Nep. Tu potkalo Řím neštěstí, že za svatého prohlášený muž ani nežil!« A v zasedání dne 25. listopadu téhož roku řekl: »Žiltě přece jen ten Nepomuk, jehož papež vyjímá ze svatořečení; bezpochyby bylo už tenkráte známo, což i zachované soudní knihy dokazují, že tento Nepomuk skoupým a po penězích dychtícím mnohoobročníkem byl, jenž při tom lichvařil a dlužníkům liknavým kletbou hrozil.« Na obojí odpověděl velice dobře poslanec dr. Ant. C. Stojan, jehož slova vyvrcholila v sentenci: „Na tom nesejde, kterého roku mučedník zemřel, vždyť o roku úmrtí v dogmatické části kanonisační bully, která jedině katolíka zavazuje, v definici ani slůvka není," ač mohl dodati: »není vůbec rok úmrtí v bulle uveden, jak podle staré šablony se opakuje.«

[2]) V Čechách na základě kroniky Hájkovy se věřilo, že za krále Václava žili dva Janové, z nichž jeden byl utopen r. 1383 a druhý 1393. Byli sice muži, kteří o tom pochybovali, jako řeholník Eliáš Sandrich již r. 1747, či P. Athanasius a S. Josepho v rozpravě, jež dlouho zůstala rukopisem: »Dissertatio historico-chronologico-critica, an s. Joannes Ne-

A přece jako vždy i tu *tvrdí se něco, co s pravdou,* přihlédneme-li k věci bystřeji, *se nesrornává* a čeho v bulle kanonizační není.[3])

*

pomucenus, noster gloriosus protomartyr sacramenti poenitentiae et Joannes de Pomuk . . . vir unus idemque, an vero potius personae distinctae« a vydána teprve r. 1777, ale vždycky byli umlčeni. Tak bylo do roku 1754. Toho totiž roku přinesena byla do Čech ze Říma obžaloba arcibiskupa Jana z Jenštejna na krále Václava IV. z r. 1393 o 38 článcích, kde vypočítává arcibiskup papeži Bonifaciovi IX. všecky přestupky, které král Václav spáchal proti církvi a kněžstvu od svého na trůn vstoupení. Mezi jiným v článku 27. uvádí i utopení generálního vikáře v roce 1393, ale ani slovem se nezmiňuje o smrti jiného Jana kněze r. 1383. Tato žaloba vydána byla tiskem v Pelzlově spise o Václavu IV. Na základě toho r. 1784 piarista Gelasius Dobner spojil oba Jany Hájkovy v jedinou osobu skutečnou a historickou a poukázal na pravou příčinu smrti Janovy ve spise »Vindiciae sigillo confessionis divi Joannis Nep., protom. poenitentiae, assertae« (v Praze a ve Vídni). Proti tomu r. 1787 vystal Josef Dobrovský a napsal o Dobnerovi: »Nelze s určitostí říci, zda pan Dobner myslil věc vážně či žertem . . . On připouští, že byl jen jeden Jan z Pomuka, totiž generální vikář z r. 1393 a již to samo protiví se kanonizačním aktům a kanonizační bulle. On myslí sice, že se stal omyl toliko v osobě a nikoli ve věci samé. Než věru hruběji nelze se přec mýliti, než vyhlásí-li se za svatou osoba, která nikdy ani nežila.« Palacký přidržel se Dobnera. Ve svých dějinách napsal: »Otázka, byl-li generální vikář, doktor Jan či Johánek z Pomuku neb z Nepomuku jedna i táž osoba, co Jan Nepomucký, který od papeže Benedikta XIII. dne 19.

Když v Čechách pověst o svatosti,[4]) mučednictví a zázracích[5]) sv. Jana[6]) více a více se šířila,[7]) ustanovil arcibiskup pražský[8]) dva procesní soudce,[9]) z nichž jeden měl sebrati vše

Mart. 1729 vyhlášen byl za svatého, již od XVII. století dala příčinu ke sporům nekonečným, tytýž i náruživým; učenci jako nedoukové hádali se mezi sebou, byli-li dva Janové Nepomučtí, z nichž jeden utopen prý r. 1383, druhý r. 1393 aneb jen jeden a sice posledně jmenovaný. Při náramné chudobě pramenů dějinných, nám z té doby zachovaných, nelze o té věci apodikticky rozhodnouti. Zdání však jdoucí jako by prostředkem, které s počátku přednášeli Assenau, Vokoun a P. Athanáš, později pak hájil kritický mistr Gelasius Dobner ve svých »Vindiciae etc« (Pragae 1784, 8) před stolicí soudné kritiky, dle uznání našeho, vždy dobře obstojí. Ačkoli Dobner ve spisu svém dopustil se několika poklesků, jež mu Dobrovský ve svém »Literar. Magazin von Böhmen und Mähren« Prag III. 1787 101—126 dobře vytýkal, nelze mu přece, co do podstaty věci samé odpírati pravdy.« Nepodrobnější životopis svatého Jana z Nepomuka napsal Tomek ve III. svazku dějepisu města Prahy, kdež uvedl pověstnou poznámku 49 na str. 372., kde popírá, ovšem zaobaleně, existenci jeho tím, že pronáší nesouhlas se spisovateli staršími i novějšími, kteří generálního vikáře Jana z Pomuka pokládají za svatého, t. j. od papežské Stolice kanonizovaného. Praví: »Nemohu přisvědčiti k tomu z té příčiny, že svatořečení Jana Nepomuckého od stolice papežské nebylo míněno o jeho osobě, tak jakož i zbožné mínění lidu na začátku minulého — XVIII. — století, ke kterému při svatořečení tom obrácen byl zřetel, nevztahovalo se k tomuto Janovi z Pomuku, nýbrž k jiné osobě.« Učí tedy Tomek vlastně existenci dvou Janův: jednoho legendárního, který za světce byl prohlášen, a druhého dr. Johánka, utopeného roku

o pověsti svatosti, mučednictví a zázracích či o životě světcově a druhý památky úcty svatojanské v Čechách tak, jak tato jevila se od dob dávných.[10]) Co dva tito soudcové — první vyslechl 49, druhý 14 svědků — sebrali, bylo za-

1393. Nevykládá sice zřejmě proč, ale napovídá, že Apoštolská Stolice nemínila blahořečiti dr. Johánka, aniž by uvedl důvody toho »mínění«. Jiného ovšem důvodu uvésti nemůže nežli bullu, neboť ta jest jedinou autoritou v této věci. Zda právem Tomek tak soudil, ukáže se v pojednání tomto. Tomka přidrželi se odpůrci sv. Jana, Palackého obránci. Z odpůrců uvésti dlužno Dr. Ar. Denise, který přímo cynicky píše: »Velkolepé slavnosti, jež konány byly od 9. do 16. října — 1729 — za příčinou svatořečení Jana Nepomuckého, vyznačují vrchol moci Tovaryšstva Ježíšova v Čechách. Aby měli světce dle svého vkusu, vymyslili si ho docela,« dále Herbena: »Jan Nepomucký. Spor dějin českých s církví římskou 1893«, Volnou Myšlenku, Havlíčka a celý pokrokářský, socialistický a liberální tisk. Ve smyslu Dobnerově psali: Borový, Votka, Novák, Brynych, Reyl, Štědrý, ze starších Frind, Dr. Aug. Amrheim a j. — Při tom poznamenati dlužno, že mnozí, ačkoliv učili existenci dvou Janů (Zap, Tomek), přece zřejmě nepřátelsky proti světci nevystoupili. Tak Zap (Kronika českomoravská II.) píše: »Nesmí se tento Jan z Pomuka míchati se sv. Janem Nepomuckým, kterýž byl dle starodávné pověsti kanovníkem pražským a z rozkazu krále Václava IV. r. 1383 prý utopen jest ve Vltavě pod pražským mostem, protože zpovědi manželky jeho Johanny oznámiti nechtěl. Legendu o něm podle starých podání sestavili spisovatelé v 16. a 17. století, r. 1729 byl v Římě za svatého vyhlášen . . .« ale ani slova uštěpačného nepřidává. Podobně i Tomek v Riegrově slovníku (sr. citát v tomto spisku!) — Z nej-

pečetěno a do Říma odesláno. V Římě kardinálové, zvlášť k tomu pověřeni, revidovali všecka akta, zkoumali a kriticky rozbírali, [11]) Zatím docházely do Říma žádosti od králů, knížat, mocnářů, biskupů a i od lidu všech vrstev, by sv.

lepších apologií sv. Jana ve smyslu Dobnerově je článek Hlavinkův (Bludy a lži v dějinách II. vydání 121—128) a spisek Frant. Štědrého.

[3]) Sr. knihu: »Historia de vita, martyrio et miraculis S. Joannis Nepomuceni, canonici Pragensis ob sacramentalis confessionis secretum invicta constantia servatum in Moldavam fluvium dejecti et submersi. Cum licentia ordinarii. Vetero Pragae, Typis Caroli Joannis Hraba, Inclyti Regn. Boh. Stat. Typographi. Anno 1729", jejíž autor není znám, ale byl to některý jesuita kolleje u sv. Klimenta v Praze, který slavností kanonizačních v Římě se účastnil, či spíše více členů téže jesuitské kolleje. Kniha je velmi důležitou, ježto vydána byla v roce kanonizace samé. Má 256 stran o 6 knihách (libri.) První jedná o narození, jinošství, studiích a ctnostech sv. Jana Nep. mučedníka, druhá o mučednictví, třetí o hrobě a zázracích, čtvrtá o jiném zázraku posvátného jazyka a o některých milostech udělených na přímluvu jeho, pátá o jiných milostech a dobrodiních těla, dobrého jména a duše, obdržených na jeho orodování, a šestá o pověsti svatosti, starobylosti úcty a slavnostní kanonizaci. Jako přídavek připojena jest (od str. 241.) doslovná kanonizační bulla. Kniha šestá má největší význam historický po bulle samé. Zajímavé jest zakončení: »Tímto končíme historii o životě, svatosti, mučednictví a zázracích tohoto světce . . Nyní pak prosíme dobrotu Boží, aby . . . sv. Jan Nep . . . chránil viditelnou hlavu, vikáře Ježíše Krista na zemi, který jej zde úctou a cti světce ozdobil, hojného vyprosil požehnání Jejich císařským milostem,

Jan za světce[12]) byl prohlášen.[13]) Následovalo po svolení papežském[14]) vyšetřování 49 svědků a 14 dokladů historických[15]) shora připomenutých. Po té obhájce svatořečení při Apoštolské Sto-

kteří horlivě kanonizaci jeho podporovali a posléze dlouho zachoval arcibiskupa pražského Ferdinanda hraběte z Khünburgu s jeho metropolitní kapitulou, kteří po třech století o tuto kanonizaci po mnoho let neúnavně pracovali. K větší slávě Boží!«

[4]) Sv. Jan hned po svém mučednictví od lidu za světce byl považován a ctěn, kterážto úcta ani v bouřlivých dobách husitských nezanikla, ač na kanonizaci nebylo času, ale trvala. Nového lesku nabyla ve století XVI. a XVII. V kruzích duchovenských pokládán byl za světce nejméně sto let před kanonizaci. Pontanus či Berthold z Breitenbergu, generální vikář pražský vydal r. 1602 latiské hymny k úctě P. Marie a svatých českých patronů, mezi nimiž uvádí i sv. Jana, a pronáší přání, aby byl kanonizován. Arcibiskup Lohelius r. 1621 zasvětil mu oltář v domě svatovítském a záhy ve století XVII. zasvěcovány mu kaple i kostely. Sochy stavěny zvláště v druhé polovici XVII. věku u vod anebo na mostech, ale i v polích a na náměstích. V Praze již před rokem 1657 stála socha dřevěná, na tom místě mostu, kde později postavena socha kovová v roce 1683 od barona Matiáše Vunšvice.

[5]) Arcibiskup Jan z Jenšteina ve stížném spisu ku Bonifácovi IX. z r. 1393 jmenuje jej »skutečným mučedníkem« martyr sanctus a souvěký spisovatel z okolí arcibiskupova dodává, že Jan z Boží milosti mučedník »ukázán byl zářícími divy — clarescentibus miraculis — jak celé vlasti známo jest«. Mučednictví Janovo dokazují též všecky prameny, jež tvrdí, že se ostatkům a hrobce jeho prokazovala úcta (Hlavinka 125).

lici podal zvláštní vědecký spis kongregaci obřadů, aby proces o svatořečení byl započat.[16]) Ve spisu tom široce vypsal vše, co sv. Jana se týkalo.[17])

[6]) Tomek píše o Janu z Pomuka: »Jan z Pomuka (t. j: z Nepomuka), jinak Johánek řečený, syn Volfina odtudž, jenž připomíná se již roku 1373 co zemřelý. R. 1372, ve kterém se první zmínka o něm děje, byl oprávněným veřejným písařem čili notářem a osobou duchovní (clericus), ač ne knězem, nýbrž nižšího toliko svěcení. Roku 1373. zastával úřad prvního písaře kanceláře arcibiskupovy čili kanceláře generálního vikářství arcibiskupství Pražského, ve kterém setrval do 1381. Paměti o něm zachované z toho času svědčí o některých půjčkách peněz od něho někt rým osobám světským i duchovním učiněných a o stavbě domu, jejž měl společně s Janem písařem kathedrálním dvoru arcibiskupova r. 1376, nejpodobněji někde na Hradčanech, na Pohořelci, v Oboře nebo na Oujezdě a zedníkem Levou z Oujezda. — Zdá se, že se těšil z přízně arcibiskupa Jana Očka z Vlašimě, u jehož stolu jídal dle zmínky z roku 1375 a od něhož nejspíš ještě za jeho života obdržel oltářnictví kaple sv. Erharda a Otilie v kostele sv. Víta, kterouž týž arcibiskup byl vystavěl svým nákladem, Nazýváť se oltářníkem této kaple, r. 1380 dne 6 září (tedy v roce úmrtí Očka); a poněvadž r. 1378 ještě se nazývá pouze klerikem, k oltářnictví pak bylo potřebí hodnosti kněžské, musil i oltářnictví toho i svěcení na kněžství dosáhnouti mezi lety 1378 a 1380. Roku posledně jmenovaného obdržel faru (pokud známo před 18. říj.) u sv. Havla na Starém městě Pražském cestou mimořádnou, totiž ne udělením od patrona toho kostela, nýbrž milostí papežskou (virtute gratiae sedis apostolicae), z toho zaplatil pod názvem polovičních příjmů prvního roku 14 kop grošů do komory papežské, uživ lhůty k tomu

Dne 11. ledna 1729 byla z rozkazu papežského[18]) slavena kongregace posvátných obřadů, v níž jednalo se o zázracích svatojanských[19]) a dána otázka: »Zda a které zázraky jsou dokázány?«

až do 8 září 1381; nenastoupil však sám duchovní správu při tom kostele, nýbrž obrátil se teprv ke studiím právnickým na universitu Pražskou, na faru pak dosadil náměstka čili nájemníka (viceplebanus, conventor ecclesiae), to jest kněze, jež konal všecky povinnosti faráře, skutečnému pak faráři odváděl smluvenou sumu peněz ze příjmů. Byl to obyčej tehdáž běžný, ač horlilo se již proti němu od kazatelů opravy. R. 1382 připomíná se co náměstek Janův Kuneš vedle sedmi jiných místofarářů. Zapsán byv do matriky university právnické v Praze r. 1381., došel Jan z Pomuka roku 1387 doktorství práva církevního (doctor decretorum,) při čemž připomíná se, že taxa jemu prominuta, což stávalo se při osobách, na kterých universitě záleželo pro vliv jejich. Mezitím již byl se stal také kanovníkem u sv. Jiljí na Starém měs è, což svědčí o přízni k němu arcibiskupa Jana z Jenšteina, nástupce Očkova, poněvadž kanonikáty u sv. Jiljí uděloval arcibiskup. Brzy potom (aspoň již 1388) stal se kanovníkem Vyšehradským, od kteréhož času naproti tomu již se kanovníkem Svatojilským nenazývá. V měsíci září 1389 učinil jej konečně arcibiskup Jan z Jenštejna generálním vikářem arcibiskupství Pražského, kterýžto úřad zastával odtud až do své smrti. Rozumí se samo sebou, že i za tohoto úřadu fary sv. Havla sám zastávati nemohl. Zbavil se jí pak konečně měnou 26. srpna roku 1390 s Linhartem, arcijáhnem Žateckým, za arcijáhenství v kostele Pražském a protož také toho roku zapsán jest mezi kanovníky Pražské. Z osob které náležely k jeho domu za času vysokého důstojenství jeho připomínují se r. 1392 Dominik z Budějovic, potom oprávněný pisař, a Václav Otépka, světský služebník lepšího

Schváleny byly čtyři zázraky a to: neporušenost jazyka a náhlé jeho nabíhání u přítomnosti komise, delegované Apoštolskou Stolicí a mnohých jiných svědků, dále okamžité uzdravení ochrnulé

postavení. Král Václav dal jej po ukrutném mučení, dne 20. března 1393 nésti na most Pražský a svrhnouti do Vltavy asi v 9 hodin večír dle nynějšího počtu. (Riegrův slovník IV.

[7]) Ke kanonizaci přispěl spis Balbínův z r. 1671 a spisy děkana Pešiny, který mezi patrony zemskými uváděl i sv. Jana. Též na jeho popud dne 14. září roku 1675 zaslala kapitola Svatovítská do Říma spis se žádostí, aby hodinky a mše svatá k poctě sv. Jana povoleny byly. Roku 1685 táž kapitula žádala, aby Jan za blahoslavence byl prohlášen. Ani v prvém ani v druhém případě nebylo vyhověno. Kapitula však od tobo času vydržovala v Římě stálého prokurátora ze svého středu, aby o kanonizaci se staral. Arcibiskup hrabě Breuner, kapitola a i císař Josef I. v roce 1707 podali novou žádost o kanonizaci. Tu teprve v Římě dáno povolení ku přípravným pracím procesu kanonizačního.

[8]) Stalo se za arcibiskupa Ferdinanda Khünburga. Ten jakmile na stolec arcibiskuský povýšen byl, věnoval kanonizaci sv. Jana neobyčejnou péči. A proto již r. 1715 zastupce víry při kongregaci obřadů v Římě kardinál Prosper Lambertini, pozdější papež Benedikt XIV., zaslal do Prahy návod, jak má býti proces o kanonizaci započat. I svolal tedy arcibiskup 13. listopadu 1715 zvláštní komissi s biskupem šl. Mayerem v čele, která by čeho potřeby k procesu zařídila.

[9]) V té době acibiskup na pokyn ze Říma, dal u přítomnosti zvláštní komise dne 15. dubna 1719 otevříti hrob Jana Nep. v kostele Svatovítském, při čemž v lebce

levé ruky Terezie Krebsovy a záchrana před utonutím a smrtí Rosalie Hodánkovy spadlé do řeky. O tom všem byl dne 18. ledna 1729 publikován zvláštní dekret.

světcově nalezen byl neporušený jeho jazyk. Komise sestávala z arcibiskupa, čtyř praelátů a několika jiných duchovních, pak tří předních lékařů a dvou ranlékařů pražských, ktežto všichni dříve složili přísahu, že jen pravdu mluviti budou. Když dělníci náhrobní kámen s nápisem »Jan z Pomuku« zdvihli a prsť z hrobu na dva lokte hluboko vyházeli, přišli na pozůstatky setlelé rakve, v níž úplná kostra Jana Nep. spočívala. Lékaři seznali z polohy kostry, že kostrou nikdy nebylo hnuto a když veškeré kosti na bílý ubrus vyňali a prohlédli, seznali dále, že zadní část lebky byla na jedné straně proražena a lopatka na levém rameni roztříštěna, ktekteréžto obě rány pocházely asi od nárazu na kamenný pilíř mostu pražského, když svázené tělo Jana Nep. do řeky svrženo bylo. Lebka byla všecka prstí naplněná a když lékaři prsť tuto na ubrus vysypali, spatřili k úžasnutí svému i všech přítomných uprostřed prsti neporušený jazyk Jana Nepomuckého, ač tělo 326 let v zemi odpočívalo. Všichni byli přesvědčeni, že jazyk jen zárakem takto čerstvý zachován býti mohl a když lékař Schutzbrett pochybnosti chovaje, arcibiskupa o povolení žádal, aby jazyk nařízouti mohl, jazyk na dvou místech lancetou nařízl, shledal on i přítomní lékaři, že se začervenalá hmota jazyka úplně podobá jazyku lidskému. Jan František Lev, nejstarší professor lékařské vědy na universitě pražské i ostatní lékaři i ranlékaři dali na to do protokolu souhlasné vyjádření, že jazyk tento za jazyk lidský uznán býti musí, zachování jeho že však sluší za skutečný zázrak pokládati, ant jazyk ze všech částí pohřbeného mrtvého těla nejdřív shnije. Vyšetřování toto trvalo od 9 hodiny ranní do 4 hodiny odpolední neboť s každým z pří-

Dekret onen zní: „U přítomnosti svatého Otce našeho, Benedikta XIII., slavena byla 11. dne tohoto roku 1729 generální kongregace posvátných obřadů a v ní od nejdůst. pána kar-

tomných byl sepisován obšírný protokol o všem, co byl při jednání tomto viděl a shledal. Neporušený jazyk vložen na to do stříbrné nádobky, kterou arcibiskup zapečetil a s ostatními částkami kostry do cínové rakve vložil; rakev uzavřena zámkem od něhož arcibiskup klíček k sobě vzal, a vložena do rakve dubové která opatřena dvěma pečetěmi, opět do hrobu spuštěna a vykopanou zemí zasypána byla. Protokoly na místě sepsané byly po kanovníku kapitoly Svatovítské Ludvíku Josefu Šteyerovi zaslány do Říma a arcibiskup hrabě Khünburg připojil novou žádost ze dne 9. dubna 1720, aby Jan Nep. byl kanonizován. Jakmile zpráva o nálezu neporušeného jazyka Jana Nep. se rozhlásila, způsobila ve veškerém katol. světě neobyčejné vzrušení a se všech stran zasýlány do Říma prosby o kanonizaci.

[10]) Toto svolení dal 26. června 1720 papež Kliment XI. a to v tom smyslu, aby počalo úřední jednání: má-li Jan Nep. za blahoslaveného a později za svatého býti prohlášen.

[11]) Zástupce víry kardinál Prosper Lambertini počínal si velmi přísně a poukazoval k neshodám historickým o dvojí osobnosti sv. Jana Nep., ku mnohoobročnictví generálního vikáře Jana z Pomuku a mnohým jiným věcem. Zástupce úcty svatojanské (procurator causae) uznal, že neshody v životě Janově se nalézají, ale hleděl obhájiti úkol svůj dokazováním dvou Janů, jak tehdy dějepis český učil. Ale Lambertini vytrval na svém a dovoloval beatifikaci jen Janovi, který Václavem IV. pro zpovědní tajemství utopen byl.

[12]) Rozeznává se prohlášení za blahoslaveného (beatus — beatifikace) a za svatého (sanctus — sanktifi-

dinála z Althanů, jakožto navrhovatele a referenta, předložena záležitost pražská o kanonizaci sv. Jana Nep., kanovníka metropolitního chrámu v Praze, a to: »Zda a která znamení či zá-

kace = kanonizace). Kdo je prohlášen za blahoslaveného, toho úcta se dovoluje, kdo za svatého, toho úcta se nařizuje. Aby prohlášení za svatého státi se mohlo, vyžaduje se: 1. svatost života (neb mučednictví), 2. dlouholetý stálý kult (úcta) a 3. zázraky na jeho přímluvu vykonané. Kdo prohlášen za blahoslaveného, pravidelně teprve po delší době (aspoň 10 letech) prohlašuje se za svatého.

[13]) Učinil tak císař Karel VI. a jeho choť Alžběta, četní panovníci jiní, arcibiskupové, biskupové, preláti, duchovenstvo světské, řeholní, university pražská, vídeňská, vratislavská a mnohé jiné korporace. (Sr: znění bully!)

[14]) O kanonizaci sv. Jana počalo se jednati roku 1675 a vyjednávání trvalo 40 let. Teprve r. 1715 provedeno první vyšetřování a začal tak zvaný kanonický proces. R. 1725 bylo n o v é vyšetřování.

[15]) Vyšetřování ke kanonizaci trvalo tři léta a vedlo se velice přísně.

[16]) Ke svatořečení mučedníka potřebí jest svědků očitých (testes de visu); není-li jich, jako při svatém Janu se událo, ježto teprve po 337 letech po jeho smrti proces se vedl, nastupují svědkové de auditu (z doslechu). Tito de auditu musí býti souvěkovci mučedníkovi, pozdější spisovatelé a svědci se nepočítají. U sv. Jana Nep. kardinál Lambertini uznal pouze dva svědky de auditu: zápis na svazku kapitulního archivu a výrok arcibiskupa Mohučského. Prvý odkazoval k roku 1383, druhý 1393, nebo spíše k době pozdější po roce 1383.

zraky jsou v daném případě prokázány a to za tím účelem, k němuž se směřuje?« Jeho Svatost po vyslechnutí pánů konsultorů a po hlasování nejdůst. kardinálů, aby rozhodnutí téhož dne pro

[17]) Za blahoslaveného byl Jan prohlášen 31. května 1721 od papeže Inocence XIII. a za osm dní po té kongregace sv, obřadů svolila, aby se každoročně dne 16. května konaly hodinky a mše sv. o sv. Janu Nep. a to v Čechách jako o svátku dvojném, v ostatních zemích rakouských a německých jako o svátku polodvojném. Současně dovolila táž kongregace, aby tělo blah. Jana Nep. z hrobu bylo vyzdviženo a na oltáři k úctě vystaveno. To stalo se v Praze s velikou okázalostí dne 4. července 1721, kdy dostavilo se do chrámu Svatovítského mnoho duchovenstva z celých Čech, nepřehledná řada šlechty, pražská universita, městské rady tří pražských měst, mnoho cechů, sborů a spolků a nesčíslné zástupy lidu z Čech, Moravy i jiných zemí. Císařovna Alžběta která se vracela z Karlových Varů, zajela za tou příčinou do Prahy. Tělo světcovo nesli střídavě preláti, kanovníci, universitní profesoři, a pražští faráři. Arcibiskup sám nesl neporušený jazyk v nádobě křišťálové; za ním kráčela císařovna a veškerá šlechta. Rakev postavena na vyvýšeném místě mezi dvěma oltáři pod baldachýnem tam, kdež podnes jest. Jazyk uložen do oltáře svatých ostatků v kapli Svatováclavské. Toho roku slouženo ke cti blahoslavence u sv. Víta 50.672 mší sv.

[18]) Ačkoliv bývá pravidlem, že po blahoslavení do kanonizace má uplynouti delší doba, alespoň 10 let, povolil papež Benedikt XIII. na mnoho žádostí, aby již po plynutí sotva tří let od blahoslavení přikročilo se k vyšetřování za příčinou kanonizace sv. Jana. Povolení dáno 30. července 1724. Vyšetřování toto mělo se bráti dvojím směrem: dokázati totiž mučednictví a zázraky. Tělo Janovo mělo znovu býti z rakve vy-

nešeno nebylo, uznala za dobré, aby dle obyčeje při tak důležité úloze, jednak svými, jednak cizími modlitbami pomoc Boží si vyžádala. Když pak vše to se stalo, o nížepsaném dni, svátku římské kathedry sv. Petra, knížete Apoštolův, když Svatý Otec náš byl přítomen slavnostní mši v basilice Vatikánské, po dokončení církevních obřadů, oblečen v posvátná roucha, povolav před sebe ctihodného P. Karla Alberta Canalchinu, arcibiskupa filippského, promotora víry a mně podepsaného sekretáře sv. kongregace, z předložených zázraků následující schválil: předně: stálou neporušenost jazyka sv. Jana v druhé řadě; podruhé: při ohledání téhož svatého jazyka u přítomnosti pražského arcibiskupa a jiných znalců, delegovaných Apoštolskou Stolicí a mnohých jiných duchovních i laiků i vznešených mužů, náhlé nabíhání a změnu barvy řečeného jazyka, taktéž v druhé řadě; po čtvrté: náhlé uzdravení Anny Terezie Krebsové od paralyse levé ruky ve třetí řadě a po šesté: zá-

ňato a náležitě ohledáno. Totéž bylo učiniti dle zvláštního ze Říma návodu i s jazykem. Stalo se tak 17. a 27. ledna 1725. Znalci znova uznali jazyk světcův jen zázrakem za neporušený, tím více, že jazyk během vyšetřování počal nabíhati a tmavočervená barva jeho v šarlatovou červenost se proměnila. Zjev tento ode všech přítomných pokládán za nový zázrak.

[19]) Česká vyšetřující komise mimo dva zázraky s jazykem sdělila do Říma ještě řadu jiných zázraků, které na přímluvu blah. Jana Nep. na rozličných místech v Čechách se udály.

chranu před utopením Rosalie Hodánkovy, jež padla do řeky, rovněž ve třetí řadě. Dnešního dne 18. ledna 1729. kardinal Coscia, Tedeschi arcibiskup apamenský, sekretář posvátné kongregace obřadů.«[20])

Dne 16. února 1729 určil papež, že může se přikročiti již ku kanonizaci sv. Jana Nep. přímo a rozkázal vydati následující dekret:

»Protože od sv. Otce našeho, Benedikta XIII., dne 11. ledna letošního roku 1729 ve svolané generální kongregaci posvátných obřadů a v jeho přítomnosti slavené, od důst. pana kardinála z Althanů, jakožto navrhovatele či referenta v předložené záležitosti pražské kanonizace sv. Jana Nep., metropolitního kostela pražského kanovníka, při otázce: »zda a o kterých zázracích v daném případě proveden byl důkaz za tím účelem, o nějž se jedná,« schválila Svatost Jeho po vyslechnutí tehdy hlasů pánů konsultorů a důst. pánů kardinálů, jakož i po horlivých k Bohu modlitbách, dne 18. téhož měsíce, o svátku římské kathedry sv. Petra z předložených zázraků následující: předně: ustavičnou neporušenost jazyka svatého Jana v druhé řadě; po druhé: při ohledání téhož jazyka u přítomnosti pražského arcibiskupa a jiných znalců, určených

[20]) Zázraky ve vyšetřovací listině uvedené pod bodem třetím a pátým nebyly papežem schváleny; proto v tomto dekretu přicházejí slova: po čtvrté a po šesté, ač dle řady mělo by býti po 3. a po 4.

Apoštolskou Stolicí, a mnohých jiných duchovních i laiků i vznešených mužů náhlé nabíhání a změnu barvy téhož jazyka taktéž v druhé řadě; po čtvrté náhlé uzdravení Anny Teresie Krebsovy od paralyse levé ruky v třetí řadě a po šesté: záchranu od utonutí Rosalie Hodánkovy, která spadla do řeky rovněž ve třetí řadě, dále, protože ku vytrvalé žádosti dp. Jana Rudolfa Sporcka, biskupa Adratského, metropolitního kanovníka pražského jako žadatele, ve slavené dne 15. února téhož roku u přítomnosti Svatého Otce našeho jiné generální kongregaci těchže posvátných obřadů po předložení, uvedeným dp. kardinálem z Althanů, druhé, která ještě zbývala v téže záležitosti, otázky: »Může-li se v daném případě po schválení čtyř zázraků, bezpečně kdykoliv přistoupiti ku slavnostnímu blahořečení samého světce?« jednohlasně bylo odpověděno: »ano«, týž sv. Otec náš, povolav potom k sobě vdp. Karla Alberta Canalchinu, arcibiskupa filippského, promotora víry a mně podepsaného sekretáře sv. kongregace, rozkázal tento kanonizační dekret sv. Jana Nep. ihned vyhotoviti a uveřejniti. Dne 16. tehož měsíce února, léta 1729. Kardinál Coscia, Tedeschi, arcibiskup apamenský, sekretář kongregace posvátných obřadů.«

Dnem kanonizačním určil papež den 19. března. Kanonizace se děla v basilice sv. Jana v Lateráně se vší nádherou, leskem a vznešе-

ností od papeže Benedikta XIII. Tu prohlášeno také authentické znění kanonizační bully či konstituce.

Spis »Historia de vita, martyrio et miraculis S. Joannis Nepomuceni, canonici pragensis ob sacramentalis confessionis secretum invicta constantia servatum in Moldaviam fluvium dejecti et submersi« z roku 1729 píše o kanonizaci samé velice nadšeně. Praví: »Pro tuto, z nejslavnějších posvátných funkcí, byla basilika sv. Jana v Lateráně, jež v církvi Boží patří k nejvelebnějším patriarchálním basilikám, jest matkou všech kostelů po celé křesťanské církvi a prvním chrámem Bohu živému a pravému vystaveným od Konstantina Velikého, jak uvnitř tak zevně vyzdobena velkolepými a drahocennými malbami, zářícími všude zlatem a stříbrem, pěknými okrasami, jež zhotoveny od předních umělců byly v nejladnějším pořádku sestaveny ke dni 19. března, zasvěcenému památce sv. Josefa. Tento den byl totiž Jeho Svatostí pro tuto velikou slavnost ustanoven a z rozkazu papežského všude oznámen.«

»Klerus římský již v ranních hodinách se sešel a započal velkolepý průvod. Napřed šly kapituly všech basilik a kostelů v Římě; následovali papežští penitenciáři, kteří v papežské kapli zvláštní mívají místo, pak konsistorní advokáti a kaplani nesouce drahocenné infule. Před velikým praporem, jejž nesli slavnostně odění

alumni kolleje německo-uherské s obrazem světce, jenž měl právě býti kanonizován, kráčeli papežští kubikuláři a sbor zpěváků. Za praporem ubírala se pak velká řada vynikajících prelátů, totiž: abbreviatoři, referendáři, votanti z obojí signatury, klerikové kamery, auditoři rotae, vesměs v rochetách. Potom šel prelát auditor oděn v roucho podjáhna s křížem v rukou; před ním šel jiný klerik s kaditelnicí a 7 ceroferariů s rozžatými na svícnech svícemi. Následovali infulovaní opati, biskupové, arcibiskupové, a patriarchové vesměs v pluviálech a mitrách, majíce rozžaté svíce.«

»Když procesí došlo k hlavní bráně lateranské basiliky, dlel Sv. Otec ve veliké podsíni svého paláce, kde byl připraven oltář a trůn, v pluviálu a papežské tiaře se svící v ruce. Zapěl hymnus »Ave Maris stella« a usedl do přenosné stolice. Před Jeho Svatostí kráčeli kardinálové vesměs v pluviálech a mitrách až do basiliky lateranské. Jakmile Jeho Svatost do chrámu vešla, poklekla před vystavenou Nejsvětější Svátostí k adorací a pak odešla ke trůnu papežskému, nádherně vyzdobenému drahocennými látkami. Když papež usedl, vyslechl první prosbu kardinála z Althanů, již přednášel jménem jeho Eminence advokát Ludvík de Valentis s magistrem obřadů, klečíce na nejnižším stupni trůnu. Mezi nimi, stále klečícími, stoje Jeho Eminencí pronesla prosbu »instanter« a žádala

Jeho Svátosť, aby sv. Jana Nep. do seznamu svatých zapsati ráčila. Jménem Jeho Svátosti odpověděl Majella, sekretář brev ku knížatům, že prve třeba vzývati Boha, a napomínal lid, aby v tak důležitém okamžiku vzýval Pána nebes o pomoc. Po tomto napomenutí povstal sv. Otec z trůnu a pokleknuv, prosil i Sám o osvícení s nebes. Chor počal zpívati litanie ke všem svatým. Jmeno však sv. Jana Nep. v nich se neuvádělo. Po litaniích zasedl sv. Otec zase na trůn. Když po druhé žádost o svatořečení byla opakována témže způsobem jako prve, s připojením jména »instanter, instantius«, papež vrhnul se znova na kolena, a se modlil. Po kratičké modlitbě povstal a jáhen stoje po Jeho pravici obrácen k lidu pronesl jasně: »Modlete se!« Papež zase poklekl a s ním všichni přítomní modlili se tak dlouho, až podjáhen obrácen k lidu řekl: »Vstaňte«!

»Všichni s papežem povstavše, stáli a Jeho Svatost zapěla hymnus »Veni Creator Spiritus,« v němž chor zpěváků pokračoval. Papež a ostatní za zpěvu toho klečeli. Po zpěvu povstali a sv. Otec zasedl na trůn, a ostatní na svá místa. Po verši: »Emitte Spiritum tuum et creabuntur« a odpovědi: »Et renovabis faciem terrae«, pronesla Jeho Svatost modlitbu k Duchu sv.: »Deus qui corda fidelium« a chor odpověděl »Amen.« Papež usedl a kardinal z Althánů po třetí a naposled přistoupil s prosbou »instanter, instantius, instantissime«, žádaje, aby Jeho Svatost sv. Jana Nep. ráčila vepsati do alba světců. Papež sedě s tiarou na trůnu pronesl jasně kanonizaci: »K úctě svaté a nerozdílné Trojice, ku povýšení katol. víry a ku rozmnožení křesťanského náboženství, z moci Všemohoucího Boha Otce, Syna i Ducha sv., sv. Apoštolů Petra a Pavla a své vlastní po úradě s bratřími našimi, ustanovujeme a potvrzujeme, že sv. Jan Nep. jest světcem, má do seznamu svatých býti vepsán a jej tímto do seznamu toho vpisujeme.«

»Po ohlášení tohoto definitivního rozhodnutí, hned kardinál z Althánů, zároveň s P. de Valentis, žádali všecky přítomné notáře, aby právnickou o tom všem vyhotovili listinu a prosili i Jeho Svátost o vyhotovení kanonizační bully. Papež odložil tiaru a stoje u trůnu zapěl chvalospěv ambrosianský: »Tě Boha chválíme«, v němž chor s nesmírným jásotem pokračoval. Po celém městě zavládla posvátná radost. Bylo slyšeti houkati děla na hradě andělském, slavnostní vyzvánění všemi zvony velikého města, ohlas vojenských trub, polnic a bubnů; vše plesalo radostí a nadšením.«

»Po skončené od zpěváků hymně, jáhen kleče na pravé straně trůnu, vzýval sv. Jana řka: »Svatý Jene, oroduj za nás« a chor odpovídal: »Abychom hodni učiněni byli zaslíbení Kristových.« Papež modlil se modlitbu o témže světci. Jáhen zazpíval »Confiteor«, v němž nově kanonizová-

ného světce uvedl ihned po jménech sv. Petra a Pavla. Pak sv. Otec stoje před křížem po modlitbě: »Precibus et meritis« udělil odpustky všem přítomným a obléknuv se v roucho kněžské zpíval mši sv. o sv. Josefu s připomínkou nově kanonizovaného světce. Když zpívalo se »Credo« tři kardinálové z kongregace posvátných obřadů připravovali potřebné věci k offertoriu.«

»Po »Credu« přijal sv. Otec od kardinálů oběru, totiž dvě veliké svíce, na nichž byly obrazy provedené barvami nově kanonizovaného světce, znak Jeho Svatosti a znak metropolitní kapituly pražské. Jedna svíce vážila asi 60 a druhá 30 liber. Další oběrou byly dva velké chleby, obtočené pruhy ze zlata a stříbra, též dva soudečky vína, rovněž ovinuté zlatými a stříbrnými obroučkami. Dary tyto věnovali tři kardinálové z kongregace posvátných odřadů; pak políbili sv. Otci nohy. Po mši sv. vznešená tato slavnost zakončena všeobecným plesáním k úctě sv. Jana Nep., jakožto nejzářivějšího světla metropolitního kostela pražského, patrona království Českého, ochránce dobré pověsti a nejstatečnějšího prvomučedníka za ochranu doušní svátostné zpovědi.«

Zbývalo pouze vyhotoviti kanonizační bullu či konstituci. I to se stalo a to dne 19. března 1729. Bulla tato uveřejněna byla tiskem již v roce 1729 a má nápis: »Sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri Benedikti XIII. Pont. Max. Constitutio,

qua beatus Joannes Nepomucenus, presbyter et metropolitanae ecclesiae Pragensis in Regno Bohemiae canonicus, sanctorum Christi canoni adscribitur.«

Zní pak v překladě takto: »Benedikt, biskup, služebník sluhů Božích. Na věčnou památku! Kristus Pán, který prve než na nebesa vstoupil, církvi své, vybudované na pevné skále přislíbil, že až do konce věků pečovati bude, aby nikdy brány pekelné proti ní nezmohutněly, ať již usilovaly by o její otřesení kdykoli buď kruté bouře pronásledování, buď bezbožné nauky kacířské, neustává každodenně za věku našeho tohoto slibu podávati nejpevnější důkazy, by křesťanská statečnost v srdcích jeho věrných se rozmáhala. Mezi znamenitými vyznavači, kteří hlásali jednotlivé články víry křesťanské, jež šířil buď sám Spasitel náš, buď ústa Apoštolův, a kteří články ty krví svou před ukrutníky a jinými nepřátely Božími spečetili, nalezen jest také muž, který svátost pokání a tajnou ušní zpověď (vyznání hříchů) svěřenou řádnému knězi, oproti kacířům věků budoucích předem hodlaje obrániti mučednickou smrť neohroženě podstoupil, ježto zpověď, dle rozkazu a povinnosti uložené od samého Boha, v tajnosti podle nauky víry zachovati vždycky za obdivuhodného a jednomyslného souhlasu odporoučeli nejstarší církevní otcové a celá církev hned od svých počátků

zachovávala a podnes jako záležitost nejsvětější zachovává.«

»Koncem XIII. století po narození Kristově, když na vinici Kristem Pánem štípenou a jeho drahocennou krví skropenou, plameny zkázonosných nauk vnikly, totiž když přenešťastná nauka Valdenských a Albigenských, jež Katharské a Patarenské a Manichejské za otce měla, nad katolickou pravdou jásavě vířila, nauka, jež mimo mnohé jiné usilovala o odstranění zpovědi a svátosti pokání, a když z velmi zhoubných knih Viklefových zrozená sekta Husitův ráji království Českého zhoubou hrozila, přeslavný chrám Pražský, milovaná dcera kostela Římského a matka celého království Českého, syna svého Jana Nep. jako zeď, pro zachovávání naprostého tajemství svátostné zpovědi oproti novým útokům pekelných bran postavila. Vytrvalosť Janova, zakončená velikým a slavným mučednictvím, byla pak mnohými milostmi po celých Čechách i v Německu od Boha ozářena. To posléze tuto svatou Římskou církev, jíž v čele, z vůle Ježíše Krista jsme, pohnulo, abychom muže Bohu milého vepsali do seznamu mučedníků Božích. Prve však než přikročíme ku vyprávění tohoto úkonu, v pravdě se sluší, abychom něco o blahoslaveném mučedníku promluvili, aby památka jeho svatosti v duši věřících hlouběji se vtiskla.«

»V Nepomuku, městečku to českém na cestě z Prahy do Bavor, jež svatým Vojtěchem biskupem pražským a mučedníkem kdys bylo omilostněno, Jana na počátku století XIV. od Boha, prosbami a sliby přednášenými Matce Boží vyprosili si jeho rodičové, proslavení spíše zbožností než bohatstvím a slávou předků.

Výtečná a v pravdě přístupná duše chlapcova správně jsouc vedená, záhy ukázala svůj lesk. Jakmile totiž přiučil se posluhovati kněžím při mši svaté, se vší ochotou a rád záhy z rána docházel do kláštera Cisterciákův u Nepomuku a tu kněžím ministroval.

Když povyrostl, pilně vzdělán ve snadnějších a později v těžších vědách, jichž bylo třeba obvzlášť jinochu, jenž věnovati by se chtěl službě Boží, rozhodl se vstoupiti do vojska Církve sv. Když pak po celý měsíc na modlitbách prodlel, byl posvěcen na kněze a dáno mu za úkol kázati v chrámu pražském Rodičky Boží, jejž nazývají v Týně. Tu, kdež dříve vynikajícími a výmluvnými muži se kázávalo, s takovým zápalem a rozmyslem kázal, že zasévaje símě sv. evangelia do srdcí posluchačů, očekávání lidu překonal a těch, kdož před ním tu kázávali, památku zastínil. Proto když veřejně učenost a ctnost Janova se chválila, byl povolán na popud arcibiskupa Jana za kanovníka ku metropolitnímu chrámu pražskému a to téměř jednohlasně, aby před synem Karla IV., Václavem IV., císařem římským a králem českým, kázával. Uložen mu tedy nový úkol, jejž Jan ze své známé skromnosti, marně

odmítal. Po mnohá léta kázával přísný kněz proti hříchům, proti rozpustilosti královského dvora, proti rozvolněným mravům a vybízel ku pokání. Václav přemožen spasitelnou jeho výmluvností a vystříhaje se hříchův, mnoho dle jeho rady konal, ba zatouživ vyznamenati jej, umínil si ozdobiti Jana Nep. nejpřednějšími hodnostmi svého království, buď probošstvím Vyšehradským, první to důstojností po arcibiskupovi, buď biskupstvím Litomyšlským, ale marně.«

»Jan maje zřetel pouze k tomu, aby co nejvíce duší Kristu získal, vyhnul se těmto důstojnostem způsobem velice šlechetným. Aby totiž odmítnutím jich nebyl považován za pyšného, přijal úkol nejvyššího almužníka, jejž mu král a jeho ctnostná manželka Jana, dcera Alberta, vládce Bavorského, nabídli. Zastávaje pak úřad tento, přeskvostnými ctnostmi duše byl vzorem celému dvoru a Jana královna, vyznamenávající se nejkrásnějšími ctnostmi křesťanskými, toužila, by se stal jejím zpovědníkem. Jeptišky na hradě pražském následujíce její příklad, dostoupily velmi velikého stupně dokonalosti. Tyto první předehry svatosti muže Božího přijaly náplň svatosti odjinud, když totiž neváhal pro zachování zpovědního tajemství, jež žádnou lidskou mocí vynutiti se nedá, položiti život. V roce 1383 protože Václav, zapomenuv na dobré vlastnosti otce svého, popudem nepřítele pokolení lidského v jícen neřestí střemhlav se vrhl, velmi zbožná

královna, uražena do hloubí duše hříchy svého chotě a obávajíc se jeho krutosti, umínila si, že zcela Bohu jedinému se odevzdá, hodlajíc od Něho v takovémto neštěstí pomoc a útěchu si vyprositi. Proto častěji ku zpovědi přiklékala, se slzami v očích se z hříchů vyznávala, tělo mrtvila, nuzným přispívala, na Boha ustavičně myslela, a ve dne v noci Ho prosila, aby chotě na lepší myšlenky přivedl, ba toužíc, aby choť co nejdříve od zhýralého života se odvrátil, velmi často v ústraní k soukromným modlitbám se uchylovala.«

»Než král ku hříchům hříchy připojuje, zbožnými skutky výtečné královny rozzuřen tak poklesl, že se hříšnou smělostí usiloval, aby to, co královna almužníkovi ve zpovědi sv. a pouze Bohu zjevila, zpovědník jemu pověděl a vyhrožoval, že pověděti musí; i chtěl mnohými sliby toto na Janovi vyzvěděti znovu a znovu. Brzy nový z nejstrašnějších zločinů krále, zuřivost jeho proti sluhovi Božímu roznítil, když totiž král kuchaře vidlicemi probodl a na ohni upéci dal a od Jana mírně byl pokárán, kdežto ostatní pro strach a hrůzu mlčeli. Proto když byl almužníka král pohanami zahrnul, odevzdává jej do žaláře a pout a hrozí, že odtud propuštěn nebude, nezjeví-li mu zpověď královninu.«

Když však Václav jeho vytrvalost v okovech a potom při hostině marně zlomiti usiloval, odevzdává ho katovi na mučidla, a káže smol-

nicemi na bocích páliti a mučiti, by tajemství zradil. V tomto zápase vojín Kristův ani neprozradiv a pouze úpěje, nejsladší jména Ježíš a Maria, život i smrt Bohu odporučil. Potom propuštěn ze žaláře, když rány se zahojily, rozvážlivý muž Boží zamlčel, jak krutě s ním bylo nakládáno, a káže znova evangelium jako dříve na hradě královském, když hlásal lidu ona slova Krista Pána: »Maličko a uzříte mne«, a »Již ne mnoho budu mluviti s vámi«, předpověděl, že za Krista a zákon Církve zahyne. Pak s hojnou slzou připomenuv neštěstí království a nehody, jež v brzku na ně přikvačí a za hlasitého pláče, rozloučiv se se všemi, kázání skončil. Předvídaje, že nastává mu krutý zápas, poněvadž byl ctitelem starobylého obrazu Rodičky Boží, odešel do Boleslavi a její ochranu nejvřelejšími prosbami si vyprošoval. Z Boleslavi navrátil se večer o vigilii neděle po Na nebevstoupení Páně do Prahy.«

»Když král vracejícího se z okna spatřil, povolal jej k sobě hroze mu smrtí, nezjeví-li ihned tajné zpovědi jeho manželky. Ale přestatečný bojovník Boží bez bázně nešlechetný zločin, k němuž byl nutkán, zamítl ne slovem, ale vážností obličeje a záporem hlavy.«

»Záhy z rozkazu krále od zbrojné moci chycen, tajně jinam byl dopraven a v noci na rukou i nohou svázán, přiveden na most

Vltavy, jež Prahou proudí, odkudž do řeky jest svržen.

»Vraždu Janovu, již Václav chtěl ukrýti, prozradila ihned nebeská znamení. Celá totiž Vltava zazářila světly a tělo mučedníkovo, plovouc řekou jako pochodněmi se všech stran obklopeno bylo tak, že veškeru, obec k divadlu přivábilo. Sama královna, ač o zločinu nevěděla, prohlásila dle zjevu, že manžel jest původem vraždy. Ten štván svědomím po tři dny společnosti lidské se stranil. Pozítří, když tělo mučedníkovo se nalezlo a příčina vraždy ozřejmila, doneseno jest do nejbližšího chrámu sv. Kříže a odtud do metropolitního kostela, kdež přemnozí nemocní, dotknutím se svatých ostatků, jak se ve starých památkách hojně vypravuje, byli uzdraveni. Když pak přemnohá znamení (milosti) na hrobě mučedníkově, který slávu Boží jak slovem, tak mlčením šířil, se stala, jeho úcta a pověst svatosti po celém království českém i uprostřed kacířstva a válek obdivuhodně rozmnožena po celém téměř Německu a krajinách severních se rozšířily. O tom mnoho záznamů, líčících Janovo mučednictví, zázraky a úctu nepamětnou a vždy bez přetržení prokazovanou, od roku 1715 až do roku 1720 v sídle arcibiskupa pražského, veřejní a slavnostní formou se stalo. Tou dobou, když tělo nepřemoženého mučedníka právoplatně ohledáno bylo, ač svaly a údy již v prach se pro-

měnily, byť celé složení kostí zůstalo, jazyk, nepřekonatelný strážce zpovědního tajemství, v ústech a lebce plných hlíny, zcela neporušený, ohebný a živý se nalezl. Jazyk tento uzavřený se vší úctou do zvláštní schránky, roku 1721 k veřejné poctě za nesmírného jásotu křesťanského lidu byl vystaven.«

»Když tyto záznamy dostaly se blahé paměti předchůdci našemu, papeži Klementovi XI. a od velebných bratří našich, svaté církve římské kardinálů, jakož i představených kongregace svatých obřadů kanonickou zkouškou byly schváleny, povoleno bylo officium a schválena oběť mše svaté o něm (sv. Janovi), dle způsobu o mučednících v Čechách, v Německu a v jiných krajinách, jakož i vyzvednutí těla z hrobu, položení do rakve zámky uzavřené a vystavení jeho na oltáři. Když pak se to stalo a nové záznamy o tom, autoritou Apoštolské Stolice, sepsány byly, dne 27. ledna léta Páně 1725 svatý jazyk zázračně neporušený při novém vyšetřování všecky, kdož přítomni byli, velmi mnohé a nejváženější muže a doktory lékařství, náhlým divadlem v největší obdiv uvedl, ježto u přítomnosti všech po celou téměř hodinu od kořene tmavou barvu v jako červenou zaměňoval a zřejmě nabíhal, až barvu tuto znenáhla v červenou změnil.«

»Proto poznavše od velebných bratří našich, svaté církve římské kardinalův, mučednictví muže Božího i zázraky jeho a uvážívše dva, zvláště poslední zázraky — i to, co o jazyku bylo řečeno — ježto jednohlasně byly schváleny, totiž v okamžiku náhlé uzdravení Anny Terezie Krebsovy, raněné od šesti měsíců paralysou a atrofií na levém rameni, na konci devítidenního postu, jejž sama si určila k úctě sv. Jana, a vyváznutí bez všeliké pohromy dívenky sedmileté, Rosalie Hodánkovy, jež v noci do Otavy spadla, po vzývání její matky o pomoc muže Božího, a to po vytažení za hodinu z vody, kde bezduchá odpočívala: Jana Nepom. pro zachování zákona o tajnosti svaté zpovědi násilnou smrtí zabitého, dle obyčejného církve římské obřadu do kanonu svatých Páně mučedníkův zanésti jsme ustanovili. Za zanešení toto, nejmilejší v Kristu syn náš, Karel VI., zvolený císař římský, katolický král španělský, vznešený král uherský a český a nejmilejší v Kristu dcera naše, Alžběta Kristina, téhož Karla choť a Amalie, vdova blahé a slavné paměti po Josefovi, kdys císaři a tolikéž nejmilejší v Kristu syn náš, Bedřich August, vznešený král Polský a přemnozí sv. církve římské kardinálové, arcibiskupové, biskupové a knížata německá hned od počátku jednání, mnohé prosby této Apoštolské Stolici předesli a zvláštní prosby ještě nyní podávají velebný bratr náš Ferdinand, arcibiskup, a nejmilejší synové, kapitula a kanovníci metropolitního kostela pražského, ne-

obyčejnou a velmi vřelou k svému druhu rozníceni láskou.«

»Když ve třech konsistořích a plenární schůzi velebných bratří našich, svaté církve římské kardinálů, patriarchů, arcibiskupů a biskupů s námi v Římě přítomných, vše, co o blahoslaveném mučedníku Kristově Janu Nep. jedná, dle předepsaného způsobu probráno bylo, za jednosvorného rozhodnutí, jež sepsáno jest v Naší přítomnosti notáři Apoštolské Stolice, po ohlášení slavnostního dne ku dokončení záležitosti tak důležité, a modlitbami, postem a almužnami od všemohoucího Boha po dožadované co nejvřeleji pomoci, při skoncování prohlášení takového dosahu, (dále) když vše, co dle ustanovení předchůdců našich římských papežů a dle řádu svaté římské církve projednati se má, s největší vážností projednáno bylo, dnešního dne k úctě svatého Josefa, vyznavače a snoubence Rodičky Boží, ke službám Božím, zároveň s již řečenými velebnými bratry našimi, sv. církve římské kardinály a patriarchy, arcibiskupy, biskupy a velmi velikým zástupem členů obojího duchovenstva a lidu do přesvaté basiliky lateránské jsme se odebrali, a tu když poprvé, podruhé a potřetí za zapsání služebníka Kristova Jana Nep. do seznamu mučedníků svatých od milého syna našeho, Michaela Bedřicha, svaté církve římské titulu sv. Sabiny kněze kardinála, zvaného z Althanů, prosbami žádáni jsme byli,

po odzpěvu svatých orací a vzývání co nejpokorněji milosti Ducha sv., k úctě svaté a nerozdílné Trojice, povýšení katolické víry a ke zrůstu jména křesťanského z moci všemohoucího Boha Otce, Syna i Ducha sv., svatých Apoštolů Petra a Pavla a naší vlastní, na radu velebných bratří našich, sv. církve římské kardinálů, patriarchů, arcibiskupů a biskupů s námi v plenární schůzi v basilice lateránské přítomných, za jednosvorného souhlasu, blahoslaveného Jana Nep., metropolitního chrámu pražského v království českém kněze a kanovníka, o jehož svatosti, mučednictví, příčině mučednictví a zázracích důkaz zcela podán byl a podán jest ustanovili jsme a rozhodli vepsati do seznamu sv. mučedníkův, což touto listinou ustanovujeme, rozhodujeme a činíme a aby On ode všech věrných křesťanů za svatého a mučedníka Kristova ctěn byl, jsme poručili a poroučíme ustanovujíce, že mohou po veškeré církvi chrámy a oltáře, na nichž nekrvavá oběť Bohu se přináší, k jeho úctě se stavěti, jakož i že může každoročně dne 16. května svátek jeho jako svatého Krista mučedníka se slaviti.

Mimo to z téže moci všem věrným křesťanům, ovšem jen těm, kdož hříchů litují a se vyzpovídali, kteří o svátku, na památku svatého Kristova mučedníka Jana Nep. zasvěceném, každoročně k jeho svatým ostatkům, jež v Praze, v hlavním chrámu Páně k úctě sv. Víta mu-

čedníka Páně posvěceném, se chovají, přijdou, aby je uctili, rok a čtyřicet dní, těm pak, kdož v oktávě téhož svátku přijdou, 40 dnů odpustky dle uloženého, či jakýmkoliv způsobem jim daného pokání, milostivě v Pánu jsme udělili a udílíme.

Posléze vzdávajíce Bohu díky, že církev svou vznešeným tímto a novým světlem ozářiti ráčil, po odzpěvu k úctě sv. mučedníka Jana Nep. slavnostní orace, na hlavním oltáři basiliky lateránské nejsvětější oběť mše sv. jsme slavili s připomínkou o témže světci a všem věřícím tu přítomným plnomocné odpustky všech trestů jsme udělili.

Sluší se také, abychom za toto zvláštní a veliké dobrodiní s nebes nám dané, všichni dobrořečili jedinému Bohu ve třech osobách, dárci všeho dobra, jemuž čest a sláva budiž na věky, a žádali od Něho vytrvalými modlitbami, aby na přímluvu vyvolence svého, mučedníka Jana Nep., zapomenuv na naše hříchy, ukázal nám tvář svého milosrdenství a seslal bázeň před Sebou všem národům, kteří Ho nepoznali, aby posléze Jej poznali, protože není jiného Boha, nežli Boha našeho.

Protože však jest nesnadno, aby tento list náš do jednotlivých míst, jak třeba jest, byl donesen, přejeme si, aby jeho exempláry i tištěné, vlastnoručně od veřejného notáře podepsané a pečetí některé osoby, pověřené důstojností církevní, opatřené, tutéž platnost měly, jakou má list tento, kdyby byly předloženy či ukázány.

Nikdo pak z lidí vůbec ať se neopováží tento list našeho rozhodnutí, ustanovení, nařízení a vůle upírati, nebo směle a odvážně jemu odporovati. Kdyby však přece někdo se toho opovážil, nechť uváží, že hněv všemohoucího Boha a svatých Apoštolů Petra a Pavla na sebe uvalí. Dáno v Římě u sv. Petra léta vtělení Páně 1729 o 14 kalendách dubnových v pátém roce našeho pontifikátu. † Já Benedikt,[21]) katolické církve biskup.«[22])

* * *

Kol této bully otáčí se spor[23]) o osobu sv. Jana Nep. již po celých 150 let. Je to tedy dokument jeden z nejdůležitějších, tím více, poněvadž právě z ní čerpati chtějí mnozí nejpádnější důkaz pro upírání [24]) existence tohoto ná-

[21]) Mimo papeže podepsalo bullu ještě 36 kardinálů.

[22]) Na konci přidán letopočet: »Romae 1729« (v latinských písmenách) »Ex Typografia Rever. Camerae Apostolicae.« V Čechách byla vytištěna taktéž hned v roce 1729 u Karla Jana hraby, »slavného království českého tiskaře.«

[23]) Důležitější literaturu svatojanskou uvádí Ottův sl. n. XII. 1056. Vynechán spis »Historia . . .« z r. 1729.

[24]) »V bulle stojí, že sv. Jana Nep. nikdo nemá si mástí s druhým Janem Nep., vikářem«, napsal svého času dr. Herben. Ale v bulle toho není, jak z textu patrno. Odkud tedy dr. Herben čerpal ? . .

rodního[25]) světce našeho. Někteří, kdož o sv. Janu psali, snad ani této bully nečetli,[26]) jiní četli, ale povrchně a spokojili se pouze s jediným letopočtem, který v ní přichází, totiž rokem 1383, a prohlásili, jako by Apoštolská Stolice učila, že mučednictví sv. Jana právě toho roku se událo.[27])

Bulla skládá se ze XIV. odstavců a sama připojuje při každém z nich na počátku — vedle na okraji — kratičký obsah. Tak píše při odstavci I.: »Kristus Pán vždy církev svou proti nepřátelům brání«; II.: »Jan Nep. od Boha dán k obraně tajemství svátostní zpovědi proti kacířům«; III.: »Jana zrozeného v Nepomuku vychování a úřady«; IV.: »Maje na mysli získáván duší, odmítá důstojnosti. Stává se zpovědníkem královny Johany«; V.: »Trpí nejhroznější muka a podstupuje smrt za tajemství zpovědní«; VI.: »Mučednictví a svatost Janovu dokazují

[25]) »Není pravda, že v kanonizační bulle výslovně vyjádřeno, že jiný Nepomuk, který r. 1393 z jiných příčin utopen, nikterak není totožným s Janem za svatého prohlášeným . . .« (Dr. Stojan).

[26]) „Na všechen způsob je to velmi nevhodné jednání, když píše někdo o dějinné kontroversi a vychází od ničemných nařknutí nejpodlejšího podvodu, aniž si práci dá, akta a spisy samé čísti a jich se otázati.“ C. Höfler o dr. Abelovi v »Geschichtsschreiber« I. str. 49.

[27]) Tomek sice neuvádí žádných dokladů, že by vikář z Pomuku ze svatořečení výslovně byl bullou »vyloučen«, ale připomenutím, že Apoštol. Stolice nevztahovala svatořečení k osobě vikáře z Pomuku, otvírá opatrně dvéře vlastně všem pomluvám a domněnkám — a tím škodí více, nežli přímým popřením.

zázraky«; VII. »Mučednictví Janovo a jeho neporušený jazyk kanonicky schváleny církví římskou«; VIII. »Zázraky Janovy znovu Apoštolskou Stolicí zkoušeny a schváleny«; IX. »Vepsán do seznamu svatých mučedníků«; X. »Vepsán do seznamu svatých mučedníkův«; XI.: »Odpustky udělené poutníkům k Janovu hrobu«; XII.: »Mše slavná sloužena ke cti sv. Jana papežem«; XIII.: »Bůh budiž veleben za ochranu sv. Jana nám s nebes danou« a XIV. »Tento list nechť všude víry dojde!«

Při otázce, který rok mučednictví sv. Jana[28]) udává papežská bulla, nejdůležitější jsou odstavce

[28]) Příčinu smrti Jana z Nepomuku líčí Tomek: »Král Václav zamýšlel od některého času, vyžádati si od papeže zřízení nového biskupství v Čechách, k jehož nadání mínil obrátiti statky kláštera benediktinského v Kladrubích, podobně jako byl před tím, při založení biskupství Litomyšlského, přidělen k tomuto klášter praemonstrátů v Litomyšli. Králi šlo při tom asi o to, by mohl udělením nového biskupství odměniti se některému ze svých oblíbených kaplanů dvorských. Čekal při tom jen na smrt starého již opata Kladrubského, jménem Racka, jehož místo dle jeho úmyslu nemělo více býti obsazeno. Bez veškeré pochybnosti nebyl úmysl ten tajen a přání královo musilo býti arcibiskupu známo. Jemu však a jeho konsistoři bylo zřízení nového biskupství a tudíž zmešení objemu diecese arcibiskupské proti mysli, i mínil proto překaziti úmysl králův. Když tedy opat Racek zemřel, neznámo kterého dne, snad asi ku konci února nebo na začátku března 1393, vykonali mnichové kladrubští volení nového opata ze svého středu, jménem Oléna (před 7. březnem) a arcibiskup Jan, netázaje se nic krále, dal dle obyčeje ohlá-

čtvrtý a pátý. Odstavce tyto musí se bráti disjunktivně (rozlučně), či každý pro sebe zvlášť, jak nejen z toho plyne, že jsou to odstavce, ale i z nápisů k nim na okraji připojených. Jednať

siti lhůtu k námitkám proti této volbě; když pak se nedostavil žádný odpůrce, dal generální vikář Jan z Pomuka novému opatu arcibiskupské stvrzení dne 10 března. — O tom když zvěděl král Václav, nezmal hněv jeho na arcibiskupa žádné míry a obrátil se také proti předním jeho rádcům, kterým král přičítal, že jej k tomu pobádali. Přebývaje tehdáž na Žebráce, strojil se odtamtud do Prahy s úmysly krutými. Uslyšev o tom oficiál arcibiskupův Mikuláš Puchník a vikář doktor Johánek z Pomuku, dali se hned napřed na útěk z Prahy do Roudnice, kde přebýval tehdáž arcibiskup. Bylo to asi 15. března. Brzy po nich přišly dopisy od několika radů královských, kteří vybízeli arcibiskupa, by přijel do Prahy. On bál se toho; nicméně k radě Puchníka a Jana z Pomuku, jakož i svého hofmistra Něpra z Roupova, odebral se s nimi do jistého místa, jen míli cesty vzdáleného, byly to snad Kyje, náležející k arcibiskupství. Tam přijeli k němu dva z důvěrníků královských, bratr Mikuláš, zpovědník králův, zvolený od nedávna za biskupa lavantského, a Jan Čúch ze Zásady podmaršálčí a přimlouvali mu velmi, aby se odebral do Prahy k jednání s králem o příměří, slibujíce mu při tom osobní bezpečnost jak ve jménu svém, tak také nejvyššího hofmistra království Jindřicha Škopka z Dubé. Od krále Václava odevzdali arcibiskupovi psaní, které mu sice nedalo tušiti nic dobrého. Bylo psáno německy a obsahovalo asi tolik: »Ty, arcibiskupe, dej mi zpět hrad Roudnický a jiné mé zámky a kliď se mi z mé země České. Pakli se oč pokusíš proti mně neb mým lidem, míním tě utopiti a rozepře ukliditi. Do Prahy přijeď.« — Radové královi však, které arcibiskup u sebe častoval jídlem a pitím, vymlouvali mu dojem z toho,

každý z nich o něčem jiném a to čtvrtý o zpovědnictví sv. Jana a pátý o mučednictví téhož světce.

pravíce, že král, ač je rozhněván velice, bude jej rád viděti a s ním jednati tak, že z toho bude pokoj mezi ním a králem i lidmi jeho a královými.«

»Na ty řeči dal konečně arcibiskup a odebral se se svými důvěrníky do Prahy ke dni 18. března. — Zde byl mu nazejtří 19. březen položen rok k jednání o pokoj s králem, s markrabím Prokopem, a podkomořím Hulerem, ke kterémuž jak král, tak arcibiskup poslali každý několik radů svých. Tito ujednali jistou smlouvu o všechny věci sporné, které se týkaly krále samého a Hulera, odloživše zatím toliko zvláštní pře mezi arcibiskupem a Prokopem. Smlouva tato měla druhého dne, 20. března, býti slavně stvrzena na osobním sjezdu krále a arcibiskupa. K tomu cíli odebral se král s dvorem svým do kláštera sv. Máří, rytířů Svatojanských konec mostu, jakožto na blízku domu arcibiskupova na Malé straně, a před něho předstoupil tam arcibiskup s radami svými a jiným průvodem. Jakmile však král spatřil arcibiskupa a úředníky jeho, které měl v nenávisti, zmocnil se ho hněv, takže najednou nechtěl nic slyšeti o úmluvě, zavřené s radami svými, kterým dříve dal plnomocenství, i obořil se na arcibiskupa s celou svou zuřivostí, která snad byla také již rozpálena vínem: »Ty arciciskupe«, praví, »vynášíš klatby na mé úředníky bez mého vědomí. Ty jsi stvrdil opata kladrubského! Ty strkáš na mého podkomořího kacířství a bludařství! Nepotázal jsi se a o své újmě to činíš! Věz, že toho budeš želeti!« V tom spatřiv hofmistra arcibiskupova, rytíře Něpra z Roupova, zvolal naň: »Ty mi hned jdi odtud, sic ti dám sraziti hlavu!« A hned kázal lidem svým: »Tyto čtyři zajměte mi, totiž arcibiskupa, Mikuláše Puchníka, Jana z Pomuku a Václava, probošta míšeňského a pozorně je vedte!« Při tom hrozil

Ve čtvrtém odstavci velmi důležité jsou dvě věty. První zní: »Hæc prima in viro Dei sanctitatis præludia absolutam consummationem aliunde acceperunt, ubi pro custodiendo Sacramenti pœ-

---

některým: »Tebe a tebe dám utopiti!« a nařizoval, aby byli vedeni do místa kapitulního při kostele metropolitním na hradě; tam že chce shledati, čí radou co se stalo. Arcibiskup uleknuv se těch věcí náramně, chtěl pokořením se ukrotiti hněv králův, a několikrát poklekl před ním, ale král ušklíbl se naň, čině to po něm, totiž nahýbaje též kolena ku kleknutí. Tu vybavila arcibiskupa branná čeleď jeho; druzí však uvedeni dle rozkazu králova do kapituly. — Tam přišel král za nimi a počal zle ráditi proti všem sobě protivným. Děkana pražského Bohuslava udeřil několikrát do hlavy jilcem meče svého, až krev tekla, a dal jej potom s rukama přes záď svázanýma odvésti do domu purkrabského na hradě. Když nejspíš výslechy jeho nevedly k cíli, dal prve zajaté a s nimi také Něpra, hofmistra arcibiskupova, výše zmíněného, muže obstarožného, nésti dolů z hradu na radnici staroměstskou a odtamtud na rychtu, vždy tázaje se po arcibiskupu, zdali by ho měli též, poněvadž proti němu nejvíce dychtil po vylití sobě zlosti. Opět odebral se král sám na rychtu staroměstskou, a tam, již u večer, poručil katovi svázati ruce i nohy čtyř zajatých, a dva z nich, Puchníka a Pomuka, dal mučiti před očima svýma pálením jich pochodněmi a svícemi rozžatými do boků a jinam, ano i sám rozzvztekliv se pálil je svýma rukama; konečně nařizoval všechny čtyři utopiti. V tom rozpomenul se; nejspíš mu přišlo okamžitě na mysl, že by takové sahání na osoby kněžské mohlo míti pro něho nemilé následky při dvoře papežském. Žádal tedy na strýzněných, aby mu slíbili s přísahou, nikomu o tom neříkati, že byli zajati a mučeni; pod tou výjimkou sliboval jim darovati život. Mikuláš Puchník, Václav, probošt míšen-

nitentiae sigillo, nulla humana vi reserando animam suam ponere non dubitavit« t. j.: »Tyto první předehry svatosti muže Božího přijaly náplň (svatosti) odjinud, když (totiž) neváhal pro zachování zpovědního tajemství, jež žádnou lidskou mocí vynutiti se nedá, život (duši) položiti«. Upozorňuji na slova »Hæc prima præludia« a »aliunde«

---

ský a rytíř Něpr učinili to a podepsali listinu, o tom tudíž učiněnou od veřejného písaře. Ale čtvrtý, vikář Jan z Pomuku, byl již tak zmořen, a jmenovitě bok jeho jeden tak popálen, že by byl nemohl zůstati živ, pročež vysvědčení jeho nebylo by nic prospělo králi. Tedy ho dal odvésti na smrt. Vlekli jsou jej po ulicích až na most; tam svázali mu ruce do zadu, vstrčili mu roub do úst, a nohy ke hlavě do kozlíku svázavše, hodili jej do řeky Vltavy asi ve třetí hodinu noční, jak bychom řekli v devět hodin večer. — Arcibiskup . . . odebral se na jeden z nejvzdálenějších zámků svých, totiž na Supí Horu blíže pomezí zemského za Teplicí na Krušných Horách . . . Tam teprve zvěděl o mučení svých úředníků a utopení Jana z Pomuka. — Král Václav skutku svého litoval a dal se do smiřování s arcibiskupem. Avšak žádosti arcibiskupovy byly přílišné. Arcibiskup vydal se 23. dubna 1323. do Říma a tam papeži podal obšírné žaloby na staré i nové přehmaty královské . . .« (Dějepis Prahy III., totéž v Riegrově sl. stručněji s dokladem, že král Václav netoliko žádal na mučených 20. března, aby nikomu nic o mučení nezjevovali, ale »drželi napotom s ním proti arcibiskupovi«.) Podobně, ale obšírněji vyličuje tento kus dějin i Zap (II. 491—499) zároveň s pokáním, jaké král po té ihned činil. Palacký, který zajisté byl stejným znatelem dějin, jako Tomek, praví, že Václav na Jana mimo potvrzení opata kladrubského »i z jiných příčin zvláště byl zanevřel.«

(odjinud). Před touto větou od počátku odstavce čtvrtého vykládají se dvě zvláštní okolnosti, totiž že král a královna Johana učinili Jana královským almužníkem a královna Johana toužila, by stal se jejím zpovědníkem, — dále že jeptišky na hradě pražském následovaly královnina příkladu a dosáhly velikého stupně dokonalosti. Tato fakta nazývá bulla »prima præludia« (první předehry) svatosti sv. Jana, ale hned poučuje, že úplné a celé svatosti čili náplň svatosti došel Jan odjinud (aliunde) a sice odtud, že neváhal život svůj položiti za zpovědní tajemství. Nedosáhl tedy úplné a celé svatosti sv. Jan ani z toho, že byl zpovědníkem královny Johany, ani že byl zpovědníkem jeptišek hradčanských, ale odjinud t. j. z jiné příčiny, či kdy byl zpovědníkem jiné osoby.

Druhou, velice důležitou, ba pro otázku svatojanskou z celé bully nejdůležitější větou, jsou slova: »Etenim labente anno Domini millesimo trecentesimo octogesimo tertio, quum Wenceslaus paternæ virtutis immemor, agente humani generis hoste, in flagitiorum abyssum præceps ruisset, pientissima regina, viri sceleribus maxime offensa, crudelitatem ejus perhorrescens uni Deo se totam dicare constituit, ab eo in tanta calamitate subsidium et solatium deprecatura . . .« t. j. »V roce totiž 1383, protože Václav zapomenuv na dobré vlastnosti (ctnosti) otcovské, popudem nepřítele pokolení lidského, v jícen

neřestí střemhlav se vrhl, velmi zbožná královna, do hloubi duše uražena hříchy svého chotě a obávající se jeho krutosti, ustanovila se na tom, že zcela Bohu jedinému se zasvětí (odevzdá) hodlajíc od Něho v tak velikém neštěstí pomoc a útěchu si vyprositi«. Příčinou tedy celé a úplné svatosti sv. Jana byla okolnost, že Jan stal se zpovědníkem královny, která umínila si zcela věnovati se Bohu, protože král Václav zapomenuv na ctnosti svého otce, střemhlav se vrhl v náruč neřestí a hříchův, totiž v roce 1383, a královna jeho neřestmi do duše uražena byla. V čem pak ono celé věnování se Bohu se strany královny záleželo, dí věta: »Sacrum propterea confessarii tribunal adire frequentius, cum lacrimis conscientiam aperire, afflictare se, egenorum curam suscipere, Deum assidue cogitare, et diu noctuque obsecrare, ut meliorem conjugi mentem daret, quem pridem a pessimo vitae instituto revocare optans, seorsum privatis obsecrationibus saepe numero aggressa fuerat« t. j. »Proto častěji k zpovědnici přiklekala, se slzami ze hříchův se zpovídávala, o chudé pečovala, tělo umrtvovala, o Bohu ustavičně rozjímala a ve dne i v noci Jej prosila, aby chotě jejího na lepší uvedl cestu, ba toužíc, aby král co nejdříve od zhýralého způsobu života se odvrátil, velmi často do ústraní k soukromým modlitbám se uchylovala.«

Více tento čtvrtý odstavec nepovídá; nepovídá tedy, že král pro kající skutky královnu trýznil, nepovídá, že vyzvídal na Janovi zpovědní tajemství, nepovídá, že Jana pronásledoval a v roce 1383 umučil, ale připomíná pouze, že královna do hloubi duše uražena hříchy Václavovými, počala konati dobré skutky,[29]) že konala je velice často či po více let (»sæpe numero aggressa fuerat«.)

Která královna? Byla to Johana? Bulla ji neuvádí; neboť na počátku odstavce čtvrtého praví výslovně, že královna Johana a král Václav učinili Jana almužníkem, praví, že královna Johana zvolila si ho za zpovědníka, což udělilo Janovi jenom první předehru svatosti, ale náplň svatosti že obdržel odjinud (aliunde) t. j. od jiné královny tím, že byl jejím zpovědníkem. Mimo to před větou: »Hæc prima . . .« bulla *třikráte výslovně* jmenuje královnu Johanu (dvakráte v textu, po třetí na okraji), ale při mučení a při skutcích kajících, jakmile vyřkla, že odjinud Jan obdržel náplň svatosti, mluví jen vždy o »královně« (»regina«) a jména nedodává. Rozeznává tedy bulla »královnu« a »královnu Johanu!« A to je velice důležité.

[29]) Souvěkovec kanonizace, spisovatel »historie«, učí témuž; píše: »Plynul rok spásy naší 1383, jejž král Václav proslavil vraždou mnohých českých pánů a krví značnou předních osob v království . . . Johana, královna, kněžna velmi laskavá, krutě uražena . . . počala konati dobré skutky (»ab exercitio piorum operum fecit initium« str. 24.).

Pátý odstavec bully vypravuje mučednictví Janovo pro zpovědní tajemství.[30]) Tu teprve začíná zmínka — v samostatném odstavci — o vyzvídání králem zpovědního tajemství na Janovi, o slibech jemu činěných nejednou, ale častokráte (semel atque iterum), o hříších a neplechách Václavových, o Janově žalářování,[31]) o propuštění jeho ze žaláře, o hostině, mučení, uzdravení se

[30]) Bývalo u sv. Jana vytýkáno i to, že nepodstoupil smrt pro zpovědní tajemství. Tak již r. 1783. rytíř ze Steinsbergu dovozoval, že generální vikář Jan trpěl pro neposlušnost vůči králi a jest mučedníkem jen pro hájení církevní immunity (výsady). Dobrovský učil témuž připouštěje, že Jan mohl býti mučen pro zachování tajemství, ale jen úředního, že totiž nechtěl zjeviti, či radou nebo návodem se stalo, že Olen, zvolený opat kladrubský, tak záhy v úřadě byl potvrzen. (Litterarisches Magazin III. sešit r. 1787.) Podobně tvrdí dr. Herben: »Jan Nepomucký. Spor dějin českých s církví římskou«, který v otázce svatojanské „vstoupil do šlépějí Dobrovského," časopis „Havlíček," dr. Nürnberger (r. 1904) a j.

[31]) Poměry státní a církevní v době utrpení Janova byly asi tyto: Král a arcibiskup či moc státní a církevní se utkaly. Král příliš zasahoval do oboru církevního (můžeme to nazvati počátky josefinismu v Čechách) a arcibiskup držel se kánonů (ustanovení církevních). Královský podkomoří Sigmund Huler, milec králův, vida spory ty, aby přízeň královu pro sebe zvýšil, zle řádil proti duchovenstvu, dopouštěl se vražd i pohany proti víře. Arcibiskup dal jej do klatby. Král zcela správně viděl v tom výtku oproti sobě. Václav měl

sv. Jana, o převzetí zase úřadu kazatelského u dvora královského, o loučení se jeho s lidem, o pouti do Staré Boleslavi a o mučednictví samém. Úvodem k tomu ke všemu jsou prvo-

u dvora několik sobě oddaných kněží, proto chtěl je, hlavně Hynka Pluha z Rabšteina, odměnit biskupstvím, a zároveň zasaditi při tom moci arcibiskupské ránu smrtelnou. Po smrti opata Racka chtěl v Kladrubích zříditi biskupství, ale arcibiskup vida v tom ostří proti své moci, ač zachoval právní formu, stvrdil nového opata Olena dříve, nežli král při svém nezřízeném životě se rozpomenul na záměr svůj o novém biskupství. Poněvadž právní forma byla zachována, což krále dráždilo, začal se mstíti na nevinném generálním vikáři, který jen vykonal to, co zákon kázal a co arcibiskup dle zákona určil. Když pak tohoto generálního vikáře ztýral, že smrt jeho byla neodvratnou, usiloval jestě v rozmařilosti vyzvěděti, před smrtí Janovou, zpověď královny Žofie, již častěji ze žárlivosti na mladou i krásnou královnu, od zpovědníka vyzvěděti usiloval. Přítomný kat a jeho pomocníci pravdě podobně, této poslední scény svědkové, scény, která zuřivostí krále, rozpáleného požitým vínem, se stupňovala ve běsnění — když zpovědník neodpovídal — a vyvrcholila v rozkaze: »Utopte ho!«, přirozeně vyprávěli lidem to, co viděli a slyšeli, jak totiž král na Janovi zpovědní tajemství vyzvídal a pro jeho mlčelivost utopiti jej kázal. A ten smysl musíme přiložiti Žídkovým slovům »ut fertur« t. j. jak se vypravuje od těch, kdož toho svědky byli. Zemřel tedy Jan vskutku pro zpovědní tajemství, neboť nebýti žárlivosti královy, byl by Jan propuštěn býval při pouhé zápletce o stvrzení volby opata Oléna, jako byli propuštěni tři jeho soudruzi, ježto král dobře věděl, že generální vikář učinil pouze to, co arcibiskup velel. Z té také příčiny stále po arcibiskupovi se shánělo a arcibiskup dobře to tuše, z Prahy ušel.

počátečná slova tohoto oddílu: »Sed rex crimina criminibus addens« t. j. »Než král ku nepravostem (hříchům, zločinům) nepravosti (hříchy, zločiny) připojuje« či když král již v hříších se brodil a naprosto u něho nebylo naděje k lepšímu, čímž naznačuje se, že to, co bude následovati, stalo se, kdy král byl již naprostým zhýralcem, nebo že nestalo se tehdy, kdy král střemhlav do propasti hříchů se vrhl a zapomněl na otcovské ctnosti, ale mnohem později, kdy král poklesl bez naděje na nápravu a nadobro byl ztracen.

Jest otázka: »A kdy se to stalo? či kdy byl sv. Jan utopen?« Bulla, jak z řečeného vyplývá, rok mučednictví Janova neudává,[32]) ale udává okolnost, která nade vší pochybnost stanoví rok 1393. V odstavci šestém zmíněné bully praví se totiž výslovně, že po utopení sv. Jana královna ihned prohlásila, že se tak stalo, ačkoliv dosud nikomu známo to nebylo, z rozkazu[33])

[32]) V breviáři, kde druhý nokturn o životu sv. Jana je zcela zosnován dle kanonizační bully (někde jsou i stejná slova a věty), vůbec žádný rok se neuvádí.

[33]) Král Václav IV., jak líčí dějepis, byl povahy svéhlavé a hněvivé. Když pak učiněn pokus o jeho otrávení, oddával se potom nemírnému pití vína a upadal často v ukrutnou zuřivost. Měl často spory se šlechtou a duchovenstvem, hlavně v době arcibiskupa Jana z Jenštejna, poněvadž tento arcibiskup po svém obrácení k přísné askési, byl prostopášnému králi trnem v oku a poněvadž hájil neuprosně práv církve proti přehmatům vlády Václavovy. Václav r. 1389 oženil se podruhé se

krále, »qui criminis conscientia tortus, humanum consortium triduo ferre non potuit« t. j., »který štván svědomím pro spáchaný zločin po tři dny vyhýbal se lidem.«[34]) Ale dějiny na jisto a na určito vyprávějí, že se tak stalo v roce 1393,[35]) kdy král Václav, po utopení generálního vikáře Jana z Nepomuku, chtěl činiti pokání a po tři dny společnosti lidské se vyhýbal. Bulla tedy sama rok utopení sv. Jana neudává, ale okolností pokání krále Václava naznačuje, že se tak stalo roku 1393.[36])

Žofii, kněžnou bavorskou, ženou neobyčejně sličnou a milou, ale ačkoliv ženat, nezanechal již dříve navázaného hříšného poměru k lazebnici Zuzaně. Král na Žofii velice žárlil. Ba jednak ze žárlivosti, jednak, aby nějak omluvil poměr svůj k Zuzaně, vyhledával při královně a snad v slepé žárlivosti byl i subjektivně přesvědčen o podobné vině, jakou stižen byl sám. Proto snažil se vypátrati i cestou zcela mimořádnou věrnost či spíše nevěrnost své choti Nemálo k tomu také přispívalo, že král vůbec neměl dítek.

[34]) Pokračovatel kroniky Pulkavovy z r. 1470 píše o Janovi, že pochován jest na hradě pražském u sv. Václava, kdež jeho »jméno vytesáno jest na kameni a kříž na témž kameni, na kterýž i podnes žádný nerad nohama vstoupí.« Hrob Janův dle poznámky v »Ordo commendarum« byl již r. 1416 obehnán mříží a konávala se tu vždy 20. března bohoslužba zádušní, při níž hrob se pokryl černým smutečním suknem (příkrovem), křížem a svícemi.

[35]) Jeřický farní kostel u Hořic v Čechách má 2 nadační listiny podepsané Janem z Pomuku z r. 1390, jak uvádí Klement Borový v »Libri erectionum archidioecesis Pragensis saeculo XIV. et XV.«

[36]) Ve prospěch úmrtí sv. Jana v roce 1393 a pro

Shrneme-li všecko v celek, co posud šířeji jsem uvedl, přijdeme k důsledku, že bulla papeže Benedikta XIII. nikde neuvádí rok utopení sv. Jana Nep., ale úplnou zhýralostí královou a pokáním jeho po utopení tohoto světce, jakožto rok mučednictví jeho naznačuje rok 1393, že činí rozdíl mezi »královnou Johanou« a »královnou« a poznamenává, že zpovědnictví u královny Johany nebylo náplní svatosti Janovy, ale svatosť jeho že dosáhla vrcholu odjinud, či z jiného podnětu, t. j. ze zpovědnictví jiné »královny«. Srovnává se tedy bulla papežská zcela s badáním historickým naší doby o sv. Janu Nep. Proto všecky důsledky, jež až posud ze zdánlivého sporu bully kanonizační s historickou pravdou se vyvozovaly, nemají naprosto žádné platnosti.[37])

svátek jeho dne 16. května mluví i kalendář, »tento mrtvý a nestranný svědek«, jak dokazuje zcela správně Dr. Reyl 21.

[37]) Sem spadají slova na př. Ottova sl. n. XII. 1055: »Ježto vedle historických pomůcek, tehdáž známých, všechen tradiční kult sv. Jana v Čechách směřoval k osobě, jejíž smrt kladena omylem k r. 1383, nezbylo při stilisování kanonizační bully pap. Benedikta XIII. ze dne 19. března 1726, než přidati se k témuž letopočtu, nevědomě mylnému, a tak minouti historická data ze života sv. Jana z Pomuku"; — Dobrovského, kterými přímo se posmívá chybným prý a nehistorickým datům v kanonizační bulle; — Hlavinkova: „Při kanonizaci se prohlásilo, že svatořečení se vztahuje k Janovi umučenému roku 1383. . . . .«; — Tomáše Nováka (str. 61.); dr. Reyla (str. 15.) o chronologických omylech; historika Svátka, »že ve vedlejších věcech kanonizace Jana

Sv. Jan Nep. žil, a byl pro zpovědní tajemství králem Václavem utopen roku 1393. To potvrzují dějiny a bulla kanonizační tomu neodporuje.

Než jednu ještě věc musím objasniti šířeji. Odpůrci řeknou: »A což nepřichází v bulle rok 1383? Pravím: »Přichází, ale není to rok mučednictví a utopení Janova, alespoň bulla je do tohoto roku neklade, ale je to rok, — jen čtěme bullu důkladně! — kdy král Václav oddal se prostopášnostem a královna si umínila zcela věnovati se Bohu a proto bezpočtukráte se zpovídávala, jiné kající a pobožné skutky konala a do ústraní k soukromým modlitbám velmi často se uchylovala. To značí rok 1383 dle bully a nic více.[38])

Nep. byly nejisté zprávy za pravé přijaty" (str. 215); — Votkova atd. Samo sebou se rozumí, že odpadají i důsledky v knihách odpůrců sv. Jana: Herbena, Denise, Tomka atd. V práci své uvádím doklady z obou táborů, ježto znění bully káže docela z nového hlediska na otázku svatojánskou zírati.

[38]) Namítá-li se, že v roce 1383 Žofie ještě královnou českou nebyla, ježto teprve v roce 1389 král Václav s ní se byl oženil, ale že toho roku královnou českou byla Johana, nutno uvésti, že v životě jak královny Johany, tak Žofie jest mnoho temného. Nevíme určitě kde, kdy a jak královna Johana zemřela. Jedni udávají, že zemřela na hradě Karlštejně, druzí na Křivoklátě, jedni že byla zardousena psem, jiní zase označují to za pouhou pověst. Podobně je tomu s rokem úmrtí. »A kolik kněžen bavorských byl by pojal král Václav za ženy, když dějepiscové posavad Václavovo

Jan byl zpovědníkem jak královny Johany tak královny Žofie, protože byl královským almužníkem. Alespoň bulla jmenuje jej tak nejen při vstupu do královských služeb, ale i před utopením.

druhé ženění kladou do let 1389, 1390, 1392, 1393 ba i 1397 a 1400.« Proto zajisté ani bulla nemohla s určitostí rok zbožných skutků královny Žofie naznačiti. Ostatně na roce tom ani nezáleželo, ježto nejednalo se při celé záležitosti o královnu, ale o sv. Jana a krále Václava. Tedy rok 1383 musí míti vztah buď k jednomu neb druhému. Než k sv. Janovi se nevztahuje, ježto celá věta: »V roce totiž 1383, protože Václav zapomenuv na ctnosti otcovské, popudem nepřítele pokolení lidského v jícen neřestí střemhlav sé vrhl, velmi zbožná královna . . . ustanovila se na tom, že zcela Bohu jedinému se zasvětí, hodlajíc od Něho v tak velikém neštěstí pomoc a útěchu si vyprositi« se k jeho osobě vůbec nenese. Proto rok 1383 může se týkati pouze krále Václava. Neznačí tedy rok 1383 v bulle nic jiného, než počátek prostopášností Václavových, jenž byl příčinou, byť i vzdálenou, kdy ještě ani Žofie a Václav sezdáni nebyli, kajících skutků královny a smrti sv. Jana. Ostatně celá konstrukce (stavba) věty tomu nasvědčuje. Hlavní větou jsou slova: »Pientissima regina, viri sceleribus maxime offensa, crudelitatem ejus perhorrescens, uni Deo se totam dicare constituit, ab eo in tanta calamitate subsidium et solatium deprecatura« t. j. »Velmi zbožná . . . vyprositi.« Příčina toho pak se uvádí, jak se říká latinsky »quasi in nuce« ve slovích: V r. totiž 1383, protože Václav zapomenuv na otcovské ctnosti, přičiněním nepřítele pokolení lidského, střemhlav do propasti hříchů se vrhl.« Ale, ať již je tomu jakkoliv, opakuji znovu: Rok 1383 **v kanonizační bulle sv. Jana rozhodně neznamená rok jeho mučednictví**, jak až posud se za to mělo!

Jinou otázkou jest: »Věděli-li v Římě při kanonizaci skutečný rok utopení Janova čili nic?« Při vyšetřování svatosti Janovy zajisté dodány byly do Říma všecky doklady o jeho životě, jež shledati se mohly.[39]) Ale doklady ty v letech se neshodovaly. Jedny uváděly jakožto rok mučednictví Janova rok 1383, a jiné 1393.[40])

[39]) Nejstarší zprávy udávají rok úmrtí sv. Jana 1393. Teprve památky po roce 1480 uvádějí rok 1383. Mylný tento rok napsal svatovítský děkan Jan z Krumlova, zemřelý r. 1488. Stařec tento psal však z paměti a zmýlil se též v jiných letopočtech, ba i v osobě. Udával totiž při roce 1383. původně úmrtí děkana Jana z Dubé a teprv později jméno z Dubé inkoustem začernil a připsal z Pomuku. Chybu tuto v roku smrti Janovy opakuje i kronika Žitavská r. 1480 a úmrtní deska na mříži hrobu svatojanského z roku 1530, kterou dal zhotoviti děkan Václav z Volfenburku. (Reyl 20.)

[40]) »Staré letopisy« poznamenávají česky: »Téhož léta (1393) utopen jest slavný doktor kněz Johánek, vikář arcibiskupstvie pražského, pod mostem pražským, králeVáclavovým rozkázáním,protože proti jeho vóli stvrdil byl opata Kladrubského.“ - Minorita Beneš, mnich ve Staré Boleslavi, k. r. 1393 napsal ve svých zápiscích: »R. 1393, kde hned neděli smrtelnou utopen jest mistr Johanko, doktor pražský, od krále Václava a preláti násilně týráni.« - Tractatus de longaevo schismate (Pojednání o dlouhém kacířství) r. 1422. psaný, jak je všeobecná domněnka, od českého kněze za hranicemi, píše r. 1393 o králi Václavovi: »Mezi jiným ctihodného onoho muže, milého Bohu a lidem, Němcům i Čechům, pana Jana kněze, vikáře v duchovních záležitostech arcibiskupa pražského, doktora dekretův, ukrutně ztýraného, opáleného a rozedraného ve vodě utopil.« - Arcibiskup mohučský zdůvodňuje, proč Václav IV. r. 1400. zbaven byl němec-

Proto Apoštolská Stolice nerozhodla, ale uvedla pouze počátek ctnostného života královny, kteréžto rok byl jistými a pak uvedla faktum smrti Janovy se všemi okolnostmi. Oddělením

kého trůnu dle annálů Raynaldových, takto: „neci dedit, aquis submersit« (zabil, utopil). Stalo se to tedy nedávno před r. 1400. - Jan Posilge v kronice německého řádu r. 1393. píše: „der römische Koning czu Progow vertrenkte eynen groszen doctoren utriusque juris mit synis selbis hant« (Římský král Václav v Praze vlastnoručně utopil jistého velikého doktora obojího práva). - Vídeňský profesor Tomáš Ebendorfer z Haselbachu, který jako legát sněmu basilejského r. 1433 v Praze dlel, v „Liber augustalis“ sepsaném před r. 1451, jejž Palacký r. 1849. v císařské dvorní knihovně nalezl, napsal: »Zpovědníka také své choti, Jana (král Václav IV.), mistra v bohosloví, nejen že řekl, že onen jen hoden jest jména králova, kdo dobře vládne, ale i, jak se praví, poněvadž tajemství zpovědní porušiti se zdráhal, do Vltavy poručil vhoditi.« - Pavel Žídek ve Správovně dokončené r. 1471 napsal: »Když měl (Václav) zlé domnění do své paní, a ona se zpovídala mistru Johánkovi, děkanu u Všech svatých, přišel k němu král, aby mu pověděl, s kým (ona) přebývá, a když děkan nechtěl jemu nic praviti, kázal ho utopiti; potom přeschla řeka.« - Kronika žitavská píše, že „král několikráte doléhal na zpovědníka Jana, aby zradil zpověď královninu.“ — Kněz Václav Hájek z Libočan vydal r. 1541 kroniku českou. Při shledávání pramenů nalezl na svazku kapitulního archivu, jak se domníval, nápis: „1383 Johanco de Pomuk submersus de ponte“ (Jan z Nepomuku r. 1383 utopen s mostu) a poněvadž odjinud znal rok smrti Janovy 1393, nedovedl obojí data srovnati a jednoduše napsal, že byli dva Janové, jeden utopený 3. května r. 1383, a druhý 19. dubna 1393. Těžko nyní rozhodnouti: zda nápis byl vskutku

pak v kanonizační bulle smrti Janovy od počátku jeho svatosti ve zvláštní odstavec, po označila, že mučednictví stalo se v letech pozdějších. S jistotou tedy můžeme tvrditi, že

nesprávný 1383, či nejasně napsaný, tak že svedl Hájka k omylu. Mohl býti nesprávný, ježto není dokázáno, z kterého as roku pochází. Hájek mohl však též chybně čísti, ježto ve starých rukopisech 8 a 9 jsou si velice podobny. Af již tomu bylo jakkoliv, Hájek do své kroniky vzal Jany dva. Od té doby následovali ho vesměs všichni dějepisci čeští, jako: zejména Balbín, který 1670 vydal legendární větší spis o životě sv. Jana Nepomuckého, ale kapitula pražská ho neschválila a dedikací nepřijala. Jan Dubravius, biskup olomucký, Martin Borek, který vydal svůj spis ve Vitenberce a j. — Všecky tyto doklady známy byly v Římě před uveřejněním kanonizační bully. Proto, když arcibiskup pražský, šlechta i dvůr ucházeli se v Římě, aby zpovědník Jan Nepomucký prohlášen byl za svatého, dal Řím důkladně vše vyšetřovati. Ale ani tu jistoty nenabyl v roku umučení zpovědníkova, proto v bulle neuvádí jej, ale naznačuje fakta, která se stala. Vyšetřování dálo se od 1715, a trvalo do r. 1721, kdy dne 25. června byl sv. Jan prohlášen blahoslaveným. — Řím nemálo maten byl též nápisem na nové mříži u hrobu sv. Jana u sv. Víta, kdež při zřizování jejím v r. 1530 omylem dle svazku kapitulního archivu uveden rok 1383. Nevěděl o stížnostech Jana z Jenštejna z r. 1393 (jež přišly v zapomenutí), nevěděl o zápisu t. zv. „Ordo commendarum« asi z r. 1416, kterým potvrzuje se identita (totožnost) hrobu slovy: »in vigilia Benedicti fit anniversarium Johankoni Pomuk, quem rex Wenceslaus jussit submergere; . . . fit commenda ante altare s. Clementis, ubi lapis marmoreus iacet, in quo sculptum est: Johannes Pomuk[4]. (»O vigilii sv. Benedikta koná se mše sv. de requiem za Jana z Pomuku, kterého král Václav dal

v Římě nadobro věděli, že utopení Janovo připadlo po roce 1383 a nejdéle že stalo se v roce 1393 a ten, jemuž kanonizace patří, že byl kanovníkem metropolitního chrámu v Praze, který pro zpovědní tajemství od krále Václava do Vltavy byl vhozen.

Konečně: »Proč někteří souvěkovci kanonizace uvádějí rok utonutí sv. Jana 1383? Vždyť na př. sama, již častěji citovaná »Historia. . .« z r. 1729, píše o smrti královny Johany: »Dlouho nežila ani zbožná jeho (krále Václava) manželka po svaté smrti svého zpovědníka Jana. Dověděvší se o jeho smrti a její příčině a nahlížejíc, že žádného není pro ni vychodiska z útrap, jimiž byla sužována a krutost manželova že ustavičně stoupá, upadla do dlouhé nemoci, jež ji ve čtvrtém roce po smrti jejího zpovědníka sklátila do hrobu« (str. 51.). Z dějin jisto, že Johana zemřela 31. prosince 1386, tedy smrt sv. Jana dle toho připadla do roku 1383. A to přece tvrdí spis, vydaný v roce kanonizace, nad to, jak říkáme z kruhů officielních, »cum licentia ordinarii« t. j. s povolením biskupským! Celý spis »Historia«, odpovídám, není nic jiného, než široce a dlouze rozvedená bulla Klimenta XIII. tak, jak se na ni nazíralo v Čechách. Na slova, jak se na ni nazíralo v Čechách, kladu důraz, poněvadž tu Hájkova kronika hrála v do-

utopiti; . . . mše sv. se slouží u oltáře sv. Klementa, kde jest mramorová deska s nápisem: Jan Pomuk.«

bách těch nejhlavnější a nejdůležitější roli. Proto také spisovatel »Historie« upravil si a vyložil bullu papežovu dle Hájka. Tím se stalo, že napsal větu výše citovanou, která ostatek nejen v letopočtu, ale i ve faktu smrti Johany jest nepravdivou. V Římě však byla sice také známa data Hájkova o Janu Nep., ale pohlíželo se na doklad ten, jako na každý jiný, bez národního přibarvení a dlouholeté i školské suggesce, tedy nestranně, a vedle Hájka byly v úvahu vzaty i jiné doklady, jemu se příčící. Církevní approbace (schválení) »Historie« nepadá na váhu, ježto praví pouze, že ve spisu není závady proti víře, ale nerozhoduje o správnosti či nesprávnosti historických fakt. A sama »Historie« na konci dodává: »Přejeme si, aby to, co v bulle či konstitucí apoštolské obsaženo není, požívalo pouze víry lidské.«

* * *

V Čechách[41]) slavnosti svatořečení[42]) trvaly

[41]) Kanonizaci sv. Jana nazývá Svátek v Kronice Česko-Morav. (VII. 210) aktem církevním, »který nejen veškerou zemi českou vzrušil, ale též možno říci, pozornost celého světa křesťanského k sobě obrátil. Svatořečení Jana z Pomuku, které r. 1729 provedeno bylo, dělo se s takovou okázalostí, jak tomu u jiných světců dosud nebylo. Byltě nově prohlášený světec tento zároveň mezi nejpřednější zemské patrony v Čechách vřaděn a tím vysvětluje se všeobecné účastenství veškerých vrstev obyvatelstva Království Českého, se kterým se církevní ona slavnost setkávala.«

[42]) Arcibiskup Kuenburg vydal již na počátku leta 1729 zvláštní pastýřský list, ve kterém pro mnohé příčiny určil oslavu kanonizace na celou oktávu od 9. do 16. října 1729. K velkolepé oslavě této oděla se Praha v roucho slavnostní a zvláště vyzdoben dóm Svatovítský, že podobné nádhery posud nezažil. Z Čech, Moravy i Slezska sjelo se mnoho šlechty, ba i z jiných zemí nescházeli alespoň její zástupci. Za šlechtou nezůstalo duchovenstvo, řeholníci a lid.

osm dní.[43]) V neděli dne 9. října r. 1729 vyšlo ze Strahova do kathedrály sv. Víta slavné processí s rozžatými svícemi; v čele šli klášterníci, pak magistráty měst pražských, děkani se svými fakultami, faráři, opati, kanovníci, preláti, potom následoval, nesen v nosítkách pro stařičký věk, arcibiskup pražský Ferdinand hrabě z Kuenburka,[44]) a v rukou svých pro větší potěchu

[43]) Slavnost zahájena večer 8. října vyzváněním na všech kostelích, načež v první den slavnosti v neděli dne 9. října přenesl časně z rána světící biskup šl. Mayer jazyk sv. Jana z chrámu Svatovítského do kostela Strahovského, před nímž byla zřízena slávobrána. Tam shromáždili se duchovní a lid a vedeno procesí do chrámu sv. Vítského.

[44]) »Kterak horlivost arcibiskupa hraběte Kuenburka s náboženským citem (při usilování o kanonizaci) lidu českého souhlasila a jím odůvodněna byla, vysvítá z té okolnosti, že ve chrámě Svatovítském bylo ku cti sv. Jana Nep. roku 1716 slouženo 7034 mší sv., v roce následujícím 6920 a roku 1718 opět 7192, tak že v jediném tomto chrámu denně průměrně 200 takovýchto mší sv. slouženo bylo. Podobně dělo se v ostatních chrámech pražských a přečetných kostelích na venkově v Čechách i na Moravě, tak že lze říci, že touha po svatořečení Jana Nep. v národě českém byla všeobecná. Působení duchovenstva, najmě řádu jesuitského bylo tu ovšem očividné, ale to vyplývalo při-

tisíců přítomných držel neporušený jazyk sv. Jana Nepomuckého; za ním kráčeli místodržící a veliký počet panstva.[45]) Ze všech končin země od krajních hranic[46]) Slezska a Moravy přišlo na sta processí namnoze s hudbou; hospody byly přeplněny poutníky[47]) a tisíce venkovanů nocovalo na mostě, v ambitech a ve dvořích klášterních, ba i na stupních chrá-

rozeně ze směru celé doby tehdejší, kterým jest panování císaře Karla VI. charakterisováno.« (Svátek VII 212.)

[45]) Po příchodu do kostela metropolitního měl tu opat Strahovský, Marian Herrmann, kázání německé a kanovník svatovítský, Jiří Chřepický, před kostelem kázání české. Po kázání sloužil biskup Mayer slavnou pontifikální mši sv. u hlavního oltáře, na němž byl svatý jazyk v křišťalovém reliquiáři vystaven. Odpoledne bylo kázání latinské, slavné nešpory a požehnání. V paláci arcibiskupském rozdáván po celý den chléb a maso a připravena hojnost vína bílého a červeného.

[46]) Večer byla veškerá Praha i s královským hradem slavnostně osvětlena, na veřejných náměstích hrála hudba a skvěle ozdobenými ulicemi, v nichž množství slávobran, jehlanců a sloupů stálo, proudily statisíce lidu. Osvětlení opakovalo se večer po celou oktávu.

[47]) V pondělí (10. října) přišla procesí z Berounska, Plzeňska a Klatovska, jež provázelo 59 kněží a bylo 128 korouhví, v úterý z Kouřímska a Čáslavska s 31 kněžími a 58 korouhvemi, ve středu z Prachenska a Budějovicka (121 kněží, 148 korouhví, 31 sborů hudebních), ve čtvrtek z Boleslavska (77 kněží, 258 korouhví, 15 kapel) a v sobotu ze Žatecka, Litoměřicka a Chebska (52 kněží, 115 korouhví). Kázalo se denně dvakráte jak v kostele, tak před metropolí, dopoledne i odpoledne, česky i německy.

mových; městem zaznívalo »Alleluja« a »Tedeum«; sto kostelů pražských vysílalo k nebi slavnostní fanfáry svých zvonů; na mostě Karlově kolem sochy, zářící v lesku svící, stěsněný zástup[48]) modlil se a plakal, zatím co z břehův[49]) a ostrovů vltavských ohňostroje zářily do noci a hlučně střileno ze třiceti děl a četných hmoždířů.[50]) Po osm dní[51]) slouženo v chrámě Svatovítském 3200 mší a 286.000 osob přijalo svá-

[48]) Na mostě, na němž nad sochou sv. Jana postavena kaple, zářící tisícerými světly, byla taková tlačenice, že na řece se lidé převáželi na četných lodích, aby se na druhý břeh dostali.

[49])Po řece projížděly nesčetné osvětlené lodice s hudebníky a zpěváky, na ostrově střeleckém pak vystupovalo tisíce raket do povětří a postaveno tam 30 děl a množství hmoždířů, z nichž se po celou oktávu střílelo.

[50]) Náklad na kanonizaci hradil se sbírkami. Na počátku r. 1725 vyzval císař Karel VI. šlechtu a obyvatelstvo v Čechách a příslušných zemí, aby za tím účelem dobrovolné dárky věnovali. Sešlo se z Čech 26.959 zl. 6 kr., z Moravy 19.086 zl. 19 kr. a ze Slezska 16.666 zl. 20 kr. »čímž výlohy na kanonizaci více než uhraženy byly«.

[51]) V neděli dne 16. října, v poslední den slavnosti vytáhla veškerá posádka vojenská a měšťanské sbory pražské na Hradčany a tu po náměstí konáno procesí s tělem sv. Jana Nep. Křišťálovou rakev nesli střídavě kanovníci, preláti, universitní profesoři, faráři a konšelé pražských měst. Po návratu do metropole konáno dvojí kázání a následovala pontifikální mše sv. slavná. Po nešporách zapěl stařičký arcibiskup »Tedeum« a udělil požehnání. Večer bylo poslední osvětlení Prahy.

tost oltářní.[52]) Světci podle návrhu proslulého J. Em. Fischera z Erlachu ulit r. 1736 ze stříbra náhrobek od vídeňského zlatníka Jana Josefa Würtha, který vážil třicet šest centův a který jest až dosud jednou ze vzácností kathedrály.[53]) Šestnáctý květen stal se od té doby vedle dne 28. září, sv. Václavu zasvěceného, největším svátkem českým[54]) a není posud zvláštností potkati se na mostě Karlově se zástupy venkovanů, kteří přispěchali ze svých vísek vyprositi si přímluvu a získati si milost mučedníkovu.[55])

Jako v Praze, dělo se i v diecesích jiných. Tak v Hradci Králové konána třídenní slavnost od 16.—18. dubna 1730, ke které dostavilo se z okolí veliké množství lidu a večer bývalo město osvětleno. »Tento chvalitebný a zbožný zvyk se udržel dosud v Hradci, tak že

[52]) V oktávě bylo slouženo u sv. Víta 3280 mší sv. (denně tedy přes 400) a u hrobu sv. Jana Nep. přistoupilo k stolu Páně přes 208.000 duší, jak udává zase jiný pramen.

[53]) Upotřebeno bylo k němu 36 centnýřů stříbra a cena hrobu s 28 lampami (27 stříbrných, 1 zlatá) se páčí na 210.000 zl. Náklad hrazen sbírkami jak mezi šlechtou tak mezi lidem.

[54]) Na věčnou památku svatořečení dovolil papež, aby kanovníci kapituly sv. Vítské v Praze mohli pro všecky budoucí časy nositi na prsou zlatý kříž s obrazem sv. Jana Nep. a s nápisem vzadu na kříži vyrytým: Benedikt XIII. 1729.«

[55]) Sr. Denis I. 404.

v předvečer svátku sv. Jana Nep. bývá město osvětleno a v den svátku putují nepřehledné zástupy domácího i přespolního lidu na pouť do seminářského kostelíčka, jenž jest prvním chrámem sv. Janu Nep. zasvěceným, jsa založen od biskupa Tobiáše Bekera r. 1708«. (Dr. Reyl.)

Veliké slavnosti na památku kanonizace odbývaly se i v Litoměřicích za účastenství mnoha, ba nepřehledných zástupů všeho lidu a za účasti nejpřednějších úředníkův civilních i státních. Šlechta se také súčastnila.

Než na tom nebylo dosti. Po venkově, v jednotlivých farnostech slaveny bohoslužby a na nejbližší místa, buď zasvěcená sv. Janu neb označená jeho sochami, vedeny průvody. Nové sochy téhož světce hojně pořizovány a stavěny na mosty neb u vod vůbec.[56]) Také náměstí byla jimi ozdobována. Z těch dob většina posud se jich zachovala. I processí každoročně k nim se vodívají.

Výroční památka svatořečení bývá opětována po 50 letech. Tak bylo tomu v roce 1779, 1829[57]) i 1879. Roku 1929 bude se slaviti dvoustoletá památka.

[56]) Jesuité čeští dávali častěji od svých žáků výjevy ze života sv. Jana představovati na divadle. Ba ve stavovském divadle v Praze 16. května 1797 dávána německá truchlohra »Jan z Nepomuku« a sám J. K. Tyl r. 1848. látku tuto v pětiaktovém kusu spracoval.

[57]) »Dědictví sv. Jana Nep.« ku vydávání českých katol. knih založil na památku prvního století kano-

Roku 1771 uznala i vláda den sv. Jana za zasvěcený v Čechách, poněvadž lidé i bez zvláštního ustanovení nepracovali, služby Boží hojně navštěvovali a v procesích houfně do Prahy docházeli.[58]) Ba ani přísné zákazy poutí vlády josefinské nepomáhaly. Lid svého krajana a světce oslavovati nepřestal. Posléze papež Pius IX. v roce 1863 povýšil den svatého Jana Nep. na svátek dvojný první třídy s oktávou. Roku 1893 »připadla 500letá památka úmrtí sv. Jana Nepomuckého a tu mnohé osobnosti se přičiňovaly v Římě, aby toto úmrtí našeho světce bylo velikou slavností oslaveno, než sv. Otec Lev XIII. projevil přání, aby podle starého zvyku bylo oslavováno vždy 50leté jubileum kanonisace, jako se stalo již třikráte«. Velikým ctitelem sv. Jana Nep. byl v Pánu zesnulý, blahé paměti, ndp. biskup královehradecký Eduard Jan Nep. Brynych. Učinil jej patronem celé diecese, vyžádal na Apoštolské Stolici, by kněží konali o něm modlitbu v tak zvaných »commemorationes communes«, založil na počest jeho tiskové družstvo i »unio Nepomucena« a úctu jeho všemožně podporoval a šířil.

* * *

nizace našeho světce r. 1829 bývalý jesuita Ant. Hanikýř. Dědictví působí od r. 1835.

[58]) Dvorní dekret Marie Teresie na žádost arcibiskupa hraběte Příchovského vydán dne 21. listopadu a den 16. května 1772 byl poprve jako zasvěcený svátek v Čechách slaven.

Odpůrci sv. Jana vynesli též mnoho námitek proti jeho svatosti.

Poctu sv. Jana — tak praví — zavedli v Čechách prý Jesuité, aby na místo Jana Husa, lid uctíval tohoto světce a měl za Husa náhradu.[59]) Podvod ten byl velmi snadný, ježto oba měli jedno křestní jméno, oba byli doktory či mistry svobodných umění, oblíbenými kazateli, zpovědníky královny Žofie a oba sešli se světa smrtí násilnou, jeden upálen od syna Karlova, Zikmunda, druhý utopen od syna Karlova, Václava, kteřížto oba byli císaři římskými a králi českými.

[59]) Denis na př. píše: »Sotva že Jesuité přišli do Čech, chtějíce v obraznosti národní nahradit památku Husovu, chopili se této (Hájkovy) pověsti a na počátku XVII. stol. jeden z žáků jejich Pontanus († 1626), probošt kapitoly Svatovítské, dožadoval se, aby Nepomuk byl přijat mezi patrony zemské . . . Jesuité připojili se k oslavě jeho; jeden z nich, Jiří Plachý (Ferus), vyzývá obyvatele městečka Nepomuku (1641 spiskem: »Fama posthuma s. Joannis Nepomuceni,« latinsky, česky a německy psaném a obrázky Škretovými ozdobeném), aby podali pánu svému žádost, v níž snažně prosí ho, aby ujal se svatořečení blahoslaveného jejich krajana a hrabě František ze Šternberka, pohnut jsa žádostí Nepomučanů, buduje kostel sv. Jana . . . Jesuité velmi obratně pořádali velkolepá procesí a nádherné obřady, rozšiřovali v dáli uctívání svého chráněnce, na příklad ve Štýrsku, kde zaváděli jej jako světce mostův . . . přičiňovali se o přímluvu knížat a králů . . .« (Čechy . . . I. 404-407), nebo »Kurie ve své obvyklé opatrnosti jevila velikou zdrželivost; jesuité nasadili všecky páky, aby vyvrátili její pochybnosti. Velká část literatury XVII. století věnována jest oslavě »Prvomučedníka zpovědního tajemství . . .«

Stalo se v Čechách, odpovídám, již od delší doby modou, všude tam, kde něco nepříjemného, nebo proti chuti a vůli některých lidí v dějinách se stalo, nebo kde nestačí důvody, či snad i kde zlá vůle chce nabýti vítězství, pomoci si jednoduše tím, že obviní se Tovaryšstvo Ježíšovo. Moda tato není původu českého, ale vkořeněna k nám z Francie a Německa. Z té také příčiny obviňuje se Tovaryšstvo, jako by sv. Jana Nep. a jeho kult (úctu) bylo nastrčilo na vyplenění památky Husovy.[60]) Jisto jest, že když Jesuité r. 1556 do Čech přišli po památce Husově zbylo málo, ne-li nic. Tu již dávno hospodařili luteráni a čeští bratří t. j. kalvíni, jimž úcta Husova byla trnem v oku právě tak, jako úcta sv. Jana a svatých vůbec.[61])

[60]) R. 1855 s novými hypothesami (domněnkami) o úctě svatojanské v Čechách před r. 1670 vystoupil Dr. Otto Abel, soukr. docent dějepisu v Bonně, ve spise: »Die Legende vom hl. Johann von Nepomuk« (Berlín; český překlad 1864 od Václava Bambasa, v Praze), kdež uvádí, že Jesuité uvedli úctu svatého Jana do Čech za tím účelem, aby potlačili veřejné i náboženské uctívání M. Jana Husi u podobojích. Po něm tvrdí to v naší době: Denis, dr. Herben, dr. Massaryk, »Havlíček« a j.

[61]) „Když Jesuité počali se v Čechách usazovati (r. 1556), starých kališníkův a ctitelův Husových bylo již velmi pořídku; většina jich přestoupla k lutheranismu nebo kalvinismu, a o těch se ví, že maji poctu svatých za hotovou modloslužbu a že barbarsky rušili a hanobili kde který obraz, sochu i hrobku. Nebylo tedy Jesuitům potřeba utlačovati, čeho nebylo« (Hl. 125).

»Pravda sice, že kališníci uváděli v kalendáři také jméno mistra Jana Husi, ale činili tak jen do přijetí kalendáře gregorianského r. 1584. Když mistr Petr Kodicill jméno Husovo z kalendáře vynechal, spláceli mu to šprýmem, že prý »Čechům uletěla hus, prodal ji mistr Codicillus« . . . .« Později se uvádělo jeho jméno, jak kdy napadlo skladateli kalendáře.« Roku 1618 znovu obnovili protestantští direktoři svátek Husův, ale nebylo předmětem jeho úcta mistrova, nýbrž měl den ten býti znamením přemožení katolického panovníka od kalvínské a lutheranské zněmčelé a německé šlechty. Lid dobře to vycítil a svátek Husův neslavil.

Sluší také uvážiti, že Jesuité, kteří do Čech zavítali, z počátku jazyka našeho mocni nebyli. Proto všechnu péči vynaložili, by se mu přiučili. V té době také měli tolik nepřátel na všech stranách a zaměstnáni byli ve školách a na misiích tolika prácemi byli zasypáhi, že měli dosti činiti, aby svou posici a existenci uhájili, bez všelikého pomyslu na výboj. Mimo to úcta svatojanská již dávno před nimi[62]) v Čechách kvetla.

»Co se týká vynaleznutí kultu svatojanského od jesuitů, tu dr. Abel, (který se považuje za

[62]) Vzrůstající úctu svatojanskou zaznamenala celá řada pozdějších dějepisců, z nichž máme čelnějších 7 před bitvou bělohorskou, v době kdy kacířství v Čechách bujně kvetlo, a Jesuité neměli ani naděje kacířskou zemi novým svatým k pravé víře obraceti. (Reyl 9).

průkopníka této domněnky, ač jím byl vlastně Tomek), jeho nohsledové nevěděli aneb snad zapomenuli, že první jesuita, jenž na přání Ferdinanda I. z Tovaryšstva Ježíšova 27. září roku 1540 od Pavla schváleného, bl. Petr Kanisius byl, který teprve 1555 do Prahy přišel, tedy v době, kdy úcta hrobu a osoby mučeníka Božího a svatého, jakž záhy mnozí ho jmenovali, už dávno, přes půl druhého století tedy už za času, kdy Jan Hus žil, trvala a daleko rozšířena byla.«[63])

»Když se dr. Abel jakožto na nejlepší doklad pro své tvrzení a svou hypothesi (domněnku) o potlačení kultu Husova odvolává, že se slaví svátek sv. Jana 16. května, kdy slavnost Husova též připadá, tak odporuje toto tvrzení co se aspoň Čech týká, a o ty přece nejvíce běží, když se jedná o podvržení nějakého katolického svatého — mnohým dosud zachovaným husitským misálům a kancionálům z oné doby, dle nichž svátek magistra Husi vždy 6. července, to je v den úmrtí se slavíval.«[64])

[63]) »Jesuité našli při svém příchodu do Čech kult svatojanský zároveň i s kultem Husovým, nemohli tedy lid, jenž oba Jany dobře rozeznával, ošáliti nějakým výmyslem« (Reyl 27.)

[64]) Doměnku Abelovu, na kterou ho uvedl jak tvrdí Herben, »osobně sám český dějepisec W. W. Tomek,« s pozměnou malou opakuje dr. Nürnberger, že totiž v Římě se zmátli; slyšeli snad o úředním tajemství, kterého dr. Johánek nechtěl prozradit, a zaměnili

Také vyobrazení z XV. a XVI. století, tedy před jesuity, vydávají svědectví o tehdejším přesvědčení a vědomí o existenci (vskutečnosti) takého mučeníka. Tak na staroměstské pražské radnici r. 1632 bylo dle starého obrazu z r. 1481 obnovené vyobrazení s latinským nápisem: »Sv. Jan Nep.« Podobně v dómské sakristii ještě za časů Balbínových z r. 1490 obraz byl, na němž mezi ostatními patrony českými i sv. Jan Nep. s mučenickou ratolestí byl. (Prot. II. Infor. 212)«

»Na Novém Městě v bývalém kostele Božího Těla, který dlouhý čas universitě utrakvistů sloužil, bylo vyobrazení, kteréžto světce jako zpovědníka královnina znázorňovalo. V levo bylo viděti hrob s nízkým zábradlím, v zadu Prahu s mostem, s něhož shozen; na vrchu v pravo byl nápis: »Sv. Jan Nep. 1552«.

»K těmto starým památkám na existenci mučeníka pro tajemství zpovědní druží se velká řada dějepisců, kteří bez rozdílu vyznání a národnosti totéž potvrzují. A spisy kanonizační zmiňují se o 30 autorech.« (Dr. Stojan)

Nechci tvrditi, připojuji ještě výslovně, že Jesuité k rozšíření úcty sv. Jana, kterou v Čechách v mocném rozkvětu při svém příchodu a dalším působení byli nalezli, nepřispěli. Ba naopak; Tovaryšstvo v pravdě úctu svatojanskou do těch

je ve zpovědní tajemství. A nejvíce prý asi k té změně přispěla vzpomínka na mistra Jana Husa, o kterém bylo známo, že býval zpovědníkem královny Žofie.

koutů naší vlasti, kde ještě nekvetla, nebo kde zlobou a časem v zapomenutí přišla — ač těch koutů bylo pořádku — přinesli a ji pěstili jako zřítelnici oka svého, ne snad aby památku Husovu potlačili) — tu potlačili již dříve lutheráni a čeští bratři či kalvínci, — ale aby katolictví dali nového vzletu a rozkvětu. To pak není k jich potupě[65]), ale k zásluze mnohé.[66])

2. *O soukromém životě* sv. Jana hlásou jeho odpůrci: »Co víme o g nerálním vikaři více, a co je důležité pro historii českou, je to, že byl muž hodně světský.[67]) Není zachována jediná

[65]) Z jesuitův jediný Balbín vydal život sv. Jana Nep. a tu ovšem historické zprávy vyzdobil celou spoustou pověstí legendárních. Sluší uvážiti, že nebyl to spis kritický, ale lidový, že byl to způsob psaní své doby a že podstata věci i tu pravdivě se podávala. Mimo to měl Balbín po ruce doklady, nyní ztracené, od kanovníka Pešiny a Jana Ignáce Dlouhoveského, z nichž mnohé čerpal, což nám již uniklo.

[66]) Práce Balbínova uveřejněna byla v »Bohemia sancta« č. 59 pod nápisem: Vita »S. Joannis Nepomuceni, canonici metropolitanae ecclesiae pragensis, decani collegiatae ecclesiae ad OO. SS. in arce pragensi, ob arcanum s. confessionis servatum in profluentem Moldavam objecti et mersi . . . Ex libris et veteribus manuscriptis.« Obsahuje osm hlav na str. 64—113.

[67]) Dr. Herben: »Koho církev prohlašovala za svatého, ten musil vynikati nad obyčejné lidi svatými vlastnostmi, bezúhonným životem, neobyčejným sebeobětováním, a vůbec zářícími ctnostmi. Takové zářící ctnosti měl zpovědník Jan Nepomucký, ale neměl jich generální vikář doktor Johánek, který nebyl v Římě prohlášen za svatého; doktor Johánek byl tak průměrný

zmínka o jeho nábožnosti, o jeho duchovní horlivosti, o kazatelství, vůbec nic, co bývá pokládáno za ozdobu života duchovního. Víme jen, že byl muž učený a nepochybně v právu církevním sběhlý, neboť všecko jeho povolání životní bylo právnické ve službě církevních úřadů. Kdežto právníkem (notářem) byl r. 1372 a v hodnosti vynikající v kanceláři arcibiskupské už r. 1374, knězem se stal teprve po roce 1380, ale i potom měl zaměstnání právnické.

»Úřady vynášely Janovi z Pomuka značné bohatství. Sotva se stal knězem, hned dostal faru u sv. Havla t. j. příjmy z ní a také z oltářnictví u sv. Erharda a Otilie v kostele svatovítském. Příjmy svatohavelské v penězích (fundace) byly značné a kromě peněz patřila k faře vesnice Dalov na Kouřimsku. Z oltářnictví měl přes 11 kop grošů.

Potom vyměnil tyto prebendy za jiné: stal se kanovníkem u sv. Jiljí, kanovnictví to vyměnil za jiné na Vyšehradě a konečně stal se arcijáhnem žateckým, čím zároveň stal se také kanovníkem kapitoly svatovítské. Rozumí se tím pořád jen, že bral příjmy z kanonikátů

člověk, že od Hájka z Libočan až do Bohuslava Balbína nikdo si ho nepovšimnul, třebas také byl od krále Václava utopen . . . Historie a nábožná pověst se nesejdou . . , Lidé vědecky myslící a o pravdě dějepisné poučení věřiti tomu nemohou a nikdy již nebudou.«

těch, neboť úřadem jeho skutečným bylo generální vikářství arcibiskupství pražského.«

Je víc než pochopitelno, že Jan z Pomuka byl muž stejně bohatý, jako mocný. Co pravíme o jeho bohatství, není pouhá domněnka. Víme, že už r. 1376 na Újezdě dal si vystavět dům. Ze soudních akt konsistoře pražské, která vydal Ferdinand Tadra, poznáváme, že půjčoval peníze. Chudý půjčovat nemůže.[68]) Zaznamenáno jen v letech 1373 až 1378, že půjčil peníze třinácti rozličným osobám: apatykáři Petrovi v Praze, faráři Havlovi v Rožmitále, faráři Janovi do Bydžova, faráři Zvěstovi v Dobrušce, kanovníkovi Karlovi u sv. Jiljí, faráři Janovi ve Štěpanově, Peškovi z Knína, klerikovi Bernardovi z Kouřimě, Kunikovi, synu Flaškovu z Pardubic, faráři Jindřichovi z Chválenic, faráři Jiřímu v Radunicích, klerikovi Výšemírovi z Černic, Mikuláši z Plzně, nájemci fary v Nýrsku. Jak patrno, široko daleko věděli lidé o doktoru Johánkovi, když si chtěli vypůjčovat peníze. Záznamy z pozdejších let nebyly vydány; zejména z doby, kdy Jan z Pomuka měl obročí výnosnější.« (»Havlíček« z péra Dr. Herbena.)

[68]) »Věřitel (sv. Jan) zavazoval své dlužníky církevním trestem; kdyby neplatili řádně, měla je stihnouti kletba — vyloučení z církve« (Herben).

Život[69]) sv. Jana, opakuji dle církve k těmto výtkám, proti všemu opačnému tvrzení, byl v pravdě křesťanský.[70]) Přiznávají-li totiž protivníci sami, že o životě jeho nevíme nic zlého,[71]) že byl muž učený a v právu církevním sběhlý, již to stačí k pronesení úsudku o jeho v pravdě křesťanském životě. Nebylo-li ani jediného člověka, tedy ani nepřítele, ať již opravdového, ať zlomyslného, který by byl mohl něčeho sv. Janu vytýkati a nenašel-li se v době, kdy život duchovenstva v pozůstalých památkách tak dopodrobna a přísně byl kritisován,[72]) ani jediný, kdož by nejmenší špatnosti o něm zaznamenati mohl, toť jistě důkaz, že vynikal ne-

[69]) »Jsou lidé, kteří jeho (sv. Jana) soukromý život hanobí způsobem přímo odporným, viníce jej z lakoty lichvy, smilstva, podvodu, pokrytectví a jiných neřestí — Byl by tak nehodný muž dostoupil těch důstojenstv církevních? Byl by povolán za zpovědníka královnina? Byl by arcibiskup přátelstvím a důvěrou dařil člověka tak ničemného? A byl by lid posvátnou úctu hned po smrti prokazoval takovému bídníku? Mus. v Brně (1886).

[70]) »Výtky činěné generálnímu vikáři Janovi pozbývají veliké váhy v očích historika, jenž prohlédá k době osob, o kterých řeč jest« (Vacek).

[71]) Sám Herben napsal: »Doktor Johánek mohl býti konec konců hodný muž, zlého na něho nevíme nic.«

[72]) Pouhou frází jsou tedy slova: »V naší střízlivé době těžko by bylo získati lid k úctě pro bohatého mnohoobročníka církevního, jenž půjčoval peníze kněžím i šlechtě« (dr. Herben).

obyčejně nad svůj věk mravností[73]) a bezúhonností, či že byl člověkem, který život svůj dělil mezi Boha a vědu, t. j. světcem za živa.

Uvážíme-li dále, že sv. Jan v plnění[74]) povinností,[75]) jako kněz pro zpovědní tajemství[76]) a

[73]) Arcibiskup Arnošt opravil české duchovenstvo s císařem Karlem IV. svými »stanovami« z r. 1349, tak že čeští kněží toho času co do vzdělanosti a mravnosti nad německé vynikali. A na tomto základě ustanovil papež Urban V. r. 1365 pražské arcibiskupy za stálé legáty Ap. Stolice pro diecezi řezenskou, bamberskou a míšenskou. Arcibiskup Jan z Jenštejna (1379 až 1396) byl od nešťastné smrti arcibiskupa děvínského Ludvíka přísným nejen na sebe, ale i na podřízené duchovenstvo. Slavil často reformační synody a vystupoval rázně proti každé výstřednosti, jak patrno z vizitačních protokolů r. 1379 zavedených. A tento přísný muž svěřil část své právomoci Janu z Pomuku. Proto zcela zřejmě z toho plyne, že i Jan z Pomuku vedl život vzorný, jinak by si jej arcibiskup nezvolil za soudce nad ostatním duchovenstvem« (Reyl 24) ba ani zvoliti nemohl, ježto by duchovenstvo tomu se bylo protivilo.

[74]) Ebendorfer uvádí dvě příčiny smrti Janovy, jednak napomínání krále, jednak zachování zpovědního tajemství. Zcela tak uvádí i kanonizační bulla.

[75]) Namítá se, že arcibiskup neuvádí příčinu smrti Jana Nep. v obžalobách proti králi u apoštol. stolice. Sluší uvážiti, že arcibiskup uvádí v této žalobě jen to, co svědky dokázati bylo lze. Okolí královo ovšem znalo pravou příčinu smrti Janovy, ale za života krále bylo to »veřejným tajemstvím« které se ještě dosud při každém panovnickém dvoře zachovává o událostech pohoršení budících (Reyl 6). Mimo to arcibiskup osobně do Říma se odebral a tam zajisté ústně vyložil, co by

jako generální vikář pro oddanost svému arcibiskupovi při hájení práv církve, položil život přes veškeré lákavé nabídky a sliby i přízeň královu, vidíme, že vynikal i mnohými krásnými ctnostmi, jež marně v rozervané a nešťastné době Václavově bychom při jiných byli hledali. Byl křesťanským hrdinou, který vzbuzoval nejen obdiv doby své u celých zástupů lidí, jak patrno z událostí po jeho smrti, ale i u všech generací budoucích. A to už samo by stačilo — i kdybychom ani k zázrakům, jež Bůh na přímluvu jeho byl učinil, nepřihlíželi — aby církví byl postaven za vzor pokolení lidskému či prohlášen světcem.

Úřady prý vynášely sv. Janovi značné bohatství. Nedá se ovšem dnes dopodrobna a na haléř vypočísti, co který úřad sv. Janu nesl, či jaký byl

svědky dokázáno, bylo způsobilo na všech stranách mnoho zlé krve.

[76]) Sluší na paměti míti, že arcibiskup (mohučský, jemuž odpůrci sv. Jana předhazují, že neudává za příčinu světcovy smrti zpovědní tajemství) mluvil jen o křivdách, které byly veřejnosti známy, a kterých tedy ani král nemohl upírati; ne tak známa byla jeho chtivost zvěděti zpověď své choti. Král zajisté potají doléhal na Jana, dobře věda, jak hanebné a bezbožné zrady se dožaduje. A Jan ani veřejně ani potají se o tom nezmiňoval .... Tajná tato příčina mohla se dostati na veřejnost jen znenáhla, a jen z nejdůvěrnějšího okolí králova. Potají se rozšiřovala, ale veřejně ji přednést nikdo si netroufal. Teprv po smrti králově a jeho chot se osmělili s pravdou ven, ústně i písemně.« (Hlavinka 124.)

jeho roční příjem. Ale, řekněme, že byl třebas, jak tvrdívají jeho protivníci, značný. Sluší však i tu uvážiti, že sv. Jan byl královským almužníkem, a že stal se jím pro svou dobrotu a dobročinnost. Chudiny v době Václavově bylo dost a dost a právě, že celé zástupy její obléhaly královský hrad a mnozí i nehodní a nepotřební, vyvolil král toho, kdo kruhy chudinské zcela dobře prohlédl a tedy v nich se pohyboval nežli za almužníka královského povolán byl, či kdo sám před tím tolik almužen udílel, že všecky chudobné z celé Prahy a jich poměry z osobních názorů znal. Nesluší také opomenouti, že právě pro hojné udílení almužen sv. Jan více úřadů musil si podržeti, ježto jeden, jak tehdy často se stávalo, neposkytoval ani tolik, čeho potřebí k živobytí bylo. Můžeme tedy směle napsati, že sv. Jan neměl příjmů mnoho, a sám jsa nuzně živ, všecko chudině rozdal. Ejhle, křesťanský hrdina, zase s jiného hlediska!

Ale sv. Jan, namítá se dále, půjčoval peníze a hrozil dlužníkům exkomunikací (vyloučením z církve). Ba uvádí se celá řada, hlavně farářů, kteří mu dluhovali. Za času sv. Jana — osvětluji dle dějin — koncem panování Karlova a počátkem Václavova byla v Čechách postavěna většina nynějších zděných chrámů po venkově. V době umění stavitelského, jednak staré dřevěné kostelíčky ustupovaly novým, jednak nové chrámy budovány. A k tomu ke všemu bylo

třeba peněz. Mnohé chrámy jich neměly. Přirozeně buď na stavbu, co se nedostávalo, si vypůjčovaly, buď peníze již dříve na stavbu vypůjčené, musily spláceti. V té době zakládány též mnohé mešní fundace a jiná zbožná nadání. Peníze tomu účeli věnované, zaslány bývaly arcibiskupovi či vlastně jeho úřadu. Tím vzrůstaly fondy, z kterých arcibiskupský generální vikář chudým kostelům buď na stavby buď na uplacení dluhu peníze zapůjčoval a, poněvadž to byl majetek církevní, jich dlužníky pod trestem exkommunikace k zaplacení dle obvyklé tehdy formule zavazoval. Půjčoval tedy ovšem sv. Jan peníze, ale peníze církevní, jménem arcibiskupa farářům a představeným chrámů vůbec, ne však k jich vlastní potřebě, ale ku potřebě kostelní.

Někteří připouštějí, že sv. Jan půjčoval i peníze své vlastní. I to by nebylo docela nic zlého, ježto nevíme, zda úroky bral čili nic[77]) a ježto půjčiti bližnímu, v nouzi postavenému, je příkaz jak Kristův, tak křesťanské lásky.

Že však Jan hrozil exkommunikací těm, kteří by peníze si vypůjčené v čas nevraceli, vidím

[77]) »Církevními zákony byla také zakázána lichva Za lichvu pak pokládalo se každé půjčení peněz s vyměněním úroku sebe menšího, nebo jakéhokoliv jiného prospěchu mimo pouhé oplacení jistiny . . . Nad to pak náležela k úřadu arcibiskupovu rozsáhlá moc soudní . . . krom toho pak vyhražovaly statuty Arnoštovy soudu duchovnímu pře proti laikům, když by se jednalo o statky zádušní . . .« (Tom. III. 218—219.)

v tom důkaz, že nejednalo se o peníze jeho vlastní, ale o peníze církevní, jež věnovány byly, jak se v právu říká »ad pias causas (ku zbožným účelům).«

3. O způsobu úcty sv. Jana nepřátelskou stranou bylo napsáno: »Bývalé i nynější oslavy svatojanské živě připomínají kult Husův.*) Tak se před bitvou bělohorskou v národě českém uctíval Jan Hus, jak se po roce 1721 začal uctívat sv. Jan Nepomucký.«

»Husův svátek byl svěcen v Praze procesími. Tato procesí tak byla zakořeněna, že sám král Ferdinand I. habsburský, ač veliký katolík, nedovolil jich odstranit. Byli to Lutheráni r. 1543, kteří 6. července tohoto roku chtěli opomenout »slavné processí ve svátek ten obyčejné.« Ale králi se to doneslo a on poručil administrátoru lutheránskému i konšelům pražským přísně, aby svátek způsobem od starodávna obyčejným slaven byl.«

»Ta procesí přešla na svátek svatojanský. Předvečer 6. července slavíval se v Praze tak, že konšelé pražští na malém ostrůvku pod mostem Karlovým pálili oheň. Lid se shromažďoval na březích řeky Vltavy a trubači na věži mostecké slavně troubili a bubeníci na bubny bubnovali; jiní zřízenci pak s mostu střídali z hákovnic a jiní z tarasnic střídali od mlýnů. A purkmistr pražský a konšelé a jiní z pánů — na př. r. 1517 — »byli na věži na mostě, dívajíce se na

*) Viz pozn. [59]) na str. 65.

ten oheň dolů, kdež lidu bylo veliké množství na mostě i po březích . . .«

»Toto pálení ohně mělo smysl o slavnosti Husově. Bylo vzpomínkou na Husovo upálení v Kostnici. U sv. Jana Nep., který nebyl upálen, není oheň žádným případným symbolem. Ale poněvadž lid český dlouho si pamatoval slavnosti Husovy, celý ten způsob oslavování byl přenesen na nového světce.« (Herben.) —

Tvrdí-li se, že oslavy svatojanské připomínají kult Husův, ježto uctívala se památka Husova v Čechách procesím, poznamenávám k těmto námitkám, nutno připomenouti, že Husité převzali oslavování Husa vlastně z oslav, jež katolická církev již dávno před Husem mučedníkům vzdávala. Není třeba dlouhého dokázování, že procesí k úctě svatých byla dávno před Husem. Pohled do dějin přesvědčí nás o tom najisto.

Že pak Ferdinand dbal o procesí Husovo a ne Husité sami, toť nejsmutnějším svědectvím pro domnělé stoupence Husových snah a oslav. V době Ferdinandově pravých Husitů bylo po Čechách již velice pořídku, ale za to úžasně šířilo se luteránství, částečně i kalvínství, které zuřivě proti procesím vystupovalo a je jako »výmysl papežský« zamítalo. Luterané prohlásili tedy procesí za »výmysl papežský« a novodobí nevěrci prohlašují je zase za »výmysl husitský«. Než ani jedno ani druhé není celou pravdou. Procesí vyvinula se z povahy lidské na oslavu

hrdin. Poněvadž pak mučedníci křesťanští byli hrdinové v tom nejlepším slova smyslu, uctívali je křesťané slavnostními a vítěznými průvody či procesím.

Pálení ohně nebylo do Čech zavedeno na oslavu Husovu. Ohně se pálívaly již dříve při každé velkolepější slavnosti národní nebo církevní a naznačovaly radost a plesání, či chceme-li, projev lásky. A v tom smyslu zase z katolických oslav vzaty byly do slavností Husových a teprvé v dobách našich dán jim význam hranice kostnické. Při slavnostech svatojanských znamenají pak radost a ples nad oslavou mučedníkovou či lásku lidu k tomuto mučedníkovi, abych nic nepřipomínal o jich rudé podobě s krví anebo s ohněm, jímž sv. Jan samým králem byl sežíhán.

Podobně tomu je s bubnováním a troubením. Je to jednoduše projev radosti. A to bylo už dávno před Husem.

Pálení ohňů mělo ovšem a má, chtějí-li již protivníci sv. Jana, daleko větší význam při slavnosti Husově, než mu sami přičítají. Oheň ten zajisté neznamená pouze hranici Husovu, ale i tisíce a tisíce hranic a ohňů, které po jeho smrti zapalovali Husité nad hlavami svých rodných bratří po celém širém království Českém, a které obrátily slavnou říši sv. Václava v rum a popel. Znamenají hranice, na nichž tisíce nevinných lidí položilo životy za to, že zůstali věrni svému přesvědčení, že nepřidali se od víry katolické a

svatováclavské k husitismu. Kdo pilně přečte dějiny válek husitských od Palackého a Tomka, s hrůzou ustrne, co v Čechách plápolalo v té době ohňů, co zničeno na hranicích životů, jak spustošena a v pravém slova smyslu ožebračena byla česká vlast.

Utrakvisté oslavovali Husa, katolíci oslavují sv. Jana. A jako by bylo zpozdilé tvrditi, že utrakvisté oslavu svou přijali na újmu katolických mučedníků, tak zpozdilé je též tvrditi, že katolíci převzali oslavu svatojanskou na úkor Husův. Pravda tato jest tak jasna, že dokazovati ji, znamenalo by posmívati se zdravému rozumu.

4. »Ještě tolik připomínám, dokončuje Dr. Herben svůj útok proti sv. Janovi, že doktor Johánek utopen byl 20. března. Církvi bylo velice žádoucí posunout svátek nového světce do jarního měsíce. Proto je raději nedůsledná: dokazuje, že světcem je tento doktor Johánek, ale svátek svatojanský nechává na 16. květen, kdy byl utopen Jan, »který jest plodem obraznosti Hájka, kronikáře,« jak praví kanovník Borový. I na Moravě je tendence velice průzračná; tam svátek sv. Cyrilla a Methoděje býval slavíván 9. března; když však v národě českém začala se obnovovat úcta k Janu Husovi, papež Pius IX. přeložil svátek na 5. července, ačkoliv toto datum nemá pražádného důvodu. Svátek sv. Prokopa 4. července také je dost nápadný. Český

patron a moravští patroni skupili se co nejblíže k 6. červenci, k svátku Husovu.«

Rukopis kláštera »Zlaté koruny« z XV. století, připomínám, abych odpověděl i k těmto slovům, obsahuje o smrti sv. Jana následující zprávu: »Roku 1393 v den sv. Benedikta, utopen jest doktor Johanko a nalezen ve čtvrtek v den vystavených svatých ostatků; pochován jest v kostele Pražském.« Připojíme-li pak k této zprávě znění kanonizační bully: »Když tělo mučedníkovo se nalezlo a příčina vraždy ozřejmila, doneseno jest do nejbližšího chrámu sv. Kříže a odtud do metropolit. kostela . . .« poznáme, proč církev oslavovala a oslavuje jako svátek sv. Jana Nep. den 16. května. Sv. Jan byl utopen v den sv. Benedikta, což připadá na 21. března; den církevní počítá se však od nešpor dne předcházejícího, tedy v našem případě začínal den sv. Benedikta od třetí hodiny odpolední 20. března. Tomek praví, že doktor Johánek byl utopen 20. března 1393 o deváté hodině večer. S tím udání rukopisu »Zlaté koruny« se tedy zcela shoduje. Nalezeno pak bylo tělo světcovo »ve čtvrtek v den vystavených ostatků.« Památka vystavení sv. ostatků konávala se v pátek po neděli provodní.[78]) Poněvadž pak neděle provodní či bílá připadla v roce 1393 na 14. dubna, připadlo vystavení sv. ostatků na 18. duben. Nalezeno

[78]) O svátku Svátosti, »pokaždé v pátek po neděli provodní« sr. Tomek III. 199.

tedy tělo světcovo po 29 dnech a uloženo v kostele sv. kříže, a odtud teprve dne 15. května odpoledne na svátek Nanebevstoupení Páně přenešeno do chrámu metropolitního, kdež na zítří, t. j. v pátek, dne 16. května bylo do země vloženo. Lid toho dne každoročně k hrobu jeho v zástupech se hrnul a takto sám den 16. května sv. Janu zasvětil. Církev ovšem při kanonizaci podržela to, co po staletí již v Čechách u katol. lidu zdomácnělo a stalo se majetkem — národním.[79]) To je celá její »vina«[80]) . . .

* * *

Těžko se zachovati všem. Svatý Jan Nep., ačkoliv za života byl milým Čechům i Němcům,

[79]) Jak je tomu se svátkem sv. Jana, podobně se to má i se svátky ostatními, tu vyjmenovanými. Ostatně svátek sv. Cyrilla a Methoděje v Čechách před dvěma roky posunut skoro o celý týden dále do července. Jak zase to se vysvětlí se svátkem Husovým?«

[80]) Za tím co spisek tento byl tištěn, »Vol. Myšlenka« (str. 6—9), vlastně Antonín Dolenský, který již dříve o katolické církvi častěji s úštěpkem psal, ve článku: »Svatojanská legenda ve světle vědecké pravdy« znovu způsobem Dr. Herbena pojednal o sv. Janu Nep. V článku svém píše: »V hněvu dal (Václav) Jana mučiti a když tento ve své stálosti setrvával, v noci, dne 29. dubna 1383 dal jej tajně z mostu do Vltavy shoditi. Tak asi zní životopis obsažený v bulle papežské. Tak později až podnes otiskován v kněžských brevířích. Srovnej Breviář Římský z rozkazu sněmu Tridentského. Část jarní«, a na jiném místě: »Zúmyslně podrobně vypočítávám zápisy, které

bohatým i chudým, nezalíbil se přece králi Václavovi . . . a po smrti, jako světec, ačkoliv zalíbil se Bohu, tak že přímluvou jeho zázraky se

svědčí, jak Johánek miloval peníze, když každý i nepatrný dluh za písařskou práci dává si zanášeti v úřední akta, třeba by to byl plat osoby duchovní . . . Škoda, že není též uvedena výše úroků, kteréž asi též nikomu bohatý notář neodpustil« a končí: »Čím hlouběji otázku svatojanskou rozebíráme, tím více seznáváme, že byli to hlavně jesuité, kteří se zvláště přičinili o svatořečení sv. Jana za svatého . . . . Katoličtí spisovatelé chtěli zachrániti sv. Jana a prohlašují, že jest to jedna a táž osoba s doktorem Johánkem, tím však popírají veškerá fakta bully papežské a prohlášení z roku 1729 a tímže důkazem, by mohli kteréhokoliv kněze utopeného prohlásiti identickým, místo rozdílu desíti let v roce úmrtí, mohli by připočísti třeba 1000 a my bychom mohli čekati, až se narodí. Že by i jiné rozdíly ve faktech mohly vysvětliti omylem, je pouze touto methodou možno. Co však tomu neodporuje učení o neomylnosti papežské. Tudíž nutno přijmouti bullu papeže Benedikta XIII. v původním znění a na základě historických dat uznati, že vyhlášená úcta světce patří osobě neexistující, anebo připustiti omyly historické v processu kanonisačním a při tom moc papežskou viniti z omylnosti. Ať se stavíme jakkoliv ke sporné otázce, vždy po vědeckém a logickém soudu vyjde pouze jediná odpověď: **Svatý Jan vůbec nežil a skutečná historická osoba doktora Johánka z Pomuku, která dala základ k legendě svatojanské, nebyla uznána za svatou, ač kanonisační komise tuto historickou osobu dobře z Hájkovy kroniky znala**

Vše, co Dolanský tvrdí, vyvraceti nebudu. Učinil jsem tak v tomto spisku s doměnkami Dr. Herbena, jehož Dolenský následuje, ježto sám o spise Herbenové,

děly,[81]) a tisícové tisíc k jeho hrobu spěchali, nezalíbil se některým, kteří by jej, kdyby možno bylo, svatozáře rádi zbavili.

»Jan Nepomucký . . .« dí: »Pečlivý (!) tento spis byl nám vítanou pomůckou.« Omezím se tedy jen na několik připomenutí.

Dolenský, který »hlouběji otázku svatojánskou rozebíral« a mezi svými pomůckami uvádí i spisy katolické, zejména též »Acta utriusque processus in causa canonisationis Joannis Nepomucemi, 1722. (Akta obojího procesu v záležitosti svatořečení bl. Jana Nepomuckého), římský breviář, spisy Borového, Františka Štědrého atd. jistě také četl kanonizační bullu. Ovšem záleží na tom, s jakou pílí a rozvahou! A přece směle tvrdí, že dle kanonizační bully sv. Jan byl utopen 29. dubna 1383. Datum 29. dubna vůbec v bulle není a **rok 1383 znamená tam docela něco jiného, jak již shora jsem uvedl, ale nikdy rok utrpení světcova.** Proto tvrzení, že tak zní »životopis obsažený v bulle papežské«, je lží, vypočítanou ku potupě katol. církve. Slovíčko »asi« které Dolenský opatrně připojuje, na věci ničeho nemění. Historik zajisté který **směle sáhne na zničení národního pokladu, jakým přece národu našemu sv. Jan byl a jest,** přísně jest zavázán zkoumati vše, nežli pronese úsudek o legendě a nežli popře existenci jednoho z největších synů své vlasti. Nejspíše ještě slovíčko to dávalo by tušiti, že Dolenský kanonizační bullou svatojanskou mnoho se neobíral.

Rovněž lží jsou slova, že až podnes otiskuje se v kněžských brevířích rok utopení sv. Jana 1383. Prohledal jsem několikero vydání římských brevířů. V době nejstarší přichází v nich téměř doslova kanonizační bulla, **kdež však r. 1383 neznačí utopení sv. Jana, ale, jako v bulle samé, počátek nešlechetného života Václavova.** V novějších vydáních (nejméně před 20ti lety) rok ten vůbec nepřichází. Proto divím

Po Palackém za nejproslavenějšího dějepisce českého bývá považován V. V. Tomek. Nechci rozhodovati ani pro, ani proti. Tolik však jisto jest, že v historických dílech jeho, a to pova-

se Dru Loskotovi, redaktoru »Volné Myšlenky«, který přece jako katolický kněz před svým odpadem »digne, atente ac devote« (hodně, pozorně a zbožně) brevíř se modlíval, nebo alespoň modliti měl, že místo toto Dolenskému otiskl beze vší poznámky. Vždyť jen pravda vysvobozuje!

Vyčítá-li dále Dolenský sv. Janu, že i nepatrný dluh za písařskou práci dává si zanášeti v úřední akta, měl zajisté na mysli zápis u Tadry (Soudní akta . . . str. 320) kde se připomíná dluh sv. Janu ze dne 3. prosince 1378 za práce písařské čtvrt kopy u Mikuláše z Plzně. Než dluh tento není ničím jiným, nežli konsistorní taxou, která do aktů zaznamenati se musila právě tak, jako podnes v každé notářské nebo advokátní kanceláři zaznamenávají se poplatky (dluhy), za práce »písařské«.

Konečně dedukce (vývody) Dolenského o tom, že sv. Jan vůbec nežil, že historická osoba doktora Johánka z Pomuku, nebyla prohlášena za svatou, že vyhlášená úcta světce patří osobě neexistující a pod., rozplývají se jako mydlinové bubliny při nejmenším pohnutí větru, ježto jejich předpoklady, jak celý můj spisek ukazuje, jsou nepravdivy. Základním kamenem, na němž všickni upírači existence světcovy s Dolenským stavěli, byla domněnka, jako by papež v kanonizační bulle prohlásil, že sv. Jan byl utopen r. 1383. Kámen tento však praskl a se sesul, poněvadž v kanonizační bulle toho není. Odpadají tedy i všecky dedukce z toho vyvozované. Proto myslím, že dilemma (rozluka) Dolenského o »papežské omylnosti« padá zpět

žuji za nutno na konci tohoto pojednání o sv. Janu Nep. konstatovati, zvláštní gloriola přičítá se husitismu, který silně přibarven jest rázem žižkovským. Nevystupuje sice Tomek zřejmě proti katolíkům právě tak, ani jako zřejmě nevystupuje na př. v době husitské proti Táboritům, ale je cítiti na každé stránce jeho díla sympatie ku stoupencům Husovým a Žižkovým. Z tohoto hlediska přirozeně vysvětluje se i jeho odpor, ne zase zřejmý, ale ukrytý, ale za to tím nebezpečnější,[82]) proti kanonizaci sv. Jana Nepom. čili

na svého původce a **pošramocuje důkladně jeho historickou „hloubku“.**

[81]) Lev z Erlsfeldu, doktor filosofie a lékařství a nejtarší profesor lékařství na universitě pražské dosvědčuje protokolem: „Jsem již 30 let profesorem vědy lékařské, pitval jsem mrtvá těla často v Římě, v Padově i v Praze. Shledávám tělo beze všeho masa. Vidím hlavu hlínou naplněnou; avšak mezi hlínou k ustrnutí svému nalézám jakousi hmotu, kteráž dle podoby, vláknitého vaziva a červené barvy za lidský jazyk uznati se musí. Nemohl jazyk ten nikterak přirozeným způsobem a bez zázraku neporušeným zachován býti; neboť při mrtvolách jiných lidí obyčejně jazyk nejdřív shnije a spráchniví.«

[82]) Pozorujme dobře následující jeho slova: »Jan Nepomucký, dle zbožné starodávné pověsti kanovník pražský, jenž z rozkazu krále Václava IV. utopen jest pod mostem pražským, protože nechtěl králi oznámit zpovědi manželky jeho, královny Johanny. Spisovatelé XVI. stol. kladou tento skutek, o němž souvěkých zpráv není, na rok 1383. Již v XVI. stol. byl Jan Nep. ctěn co mučedník; mnohem pak více rozšířilo se ctění jeho v časích po bitvě bělohorské v století XVII.; již tehdy

doktora Johánka. Za Tomkem jde celá řada jeho žáků a ctitelův.

Pravda, absolutně objektivním v dějinách není nikdo, poněvadž to člověku prostě nemožno a každý musí, opakuji slovo musí, zaujmouti k historickým faktům určité a pevné hledisko, ale také přiznám, že u dějepisce věhlasu Tomkova hledal jsem více . . . To docela jinak počínal si na př. dr. Ant. Rezek. Škoda, že tento učenec nepodal nám celé a důkladné dějiny naší vlasti . .

Autorita Tomkova v otázce svatojanské hrála až posud hlavní úlohu. Zda právem či neprávem, zase nechci rozhodovati. Uveřejnil jsem pouze doslova překlad latinského znění kanonizační bully a připojil stručně o sv. Janu vše, co historická věda vynesla.

Najdou se zajisté zase noví a noví odpůrci světcovi,[83]) ale i obhájci, kteří držíce se kanoni-

stavěny na jeho jméno oltáře a kaple. Císař Ferdinand III. a arcibiskup pražský Arnošt Harrach zasadili se první při dvoře papežském o vyhlášení jeho za svatého, což později vícekrát po sobě znova předsevzato, až pak dosaženo slavné svatořečení v Římě dne 19. bř. 1729. Od té doby považuje se sv. Jan Nep. za zemského patrona v Čechách . . .« (Riegrův sl. IV. 157). (V originálu slovo není jest podtrženo.)

[83]) Tak na př. »Věstník volné myšlenky« (srpen 1910) nabubřele píše: »Vzato na vědomí (v presidiální komisi 13. července t. r. české sekce volné myšlenky), že klerikálové, vidouce neudržitelnost t. zv. svatého Jana Nepomuckého, chtějí klerikální parády ze dne 16. května přenésti na 28. září.« Po uvědomění si těchto slov,

zační bully, přispějí k objasnění temného listu českých dějin.[84]) Tolik však již dnes jisto jest a zůstane, že dlouholeté dovolávání se na kanonizační bullu, jako by v ní papežskou Stolicí byl

vskutku těžko jest zdržeti se úsměvu nad »volnomyšlenkářskou vědou.« Klerikálové s úctou svatojanskou budou zde i tentokráte, když po volnomyšlenkářích nebude ani slechu . . .

[84]) Pěknou řeč o sv. Janu Nep. měl 16. května 1910 na táboru katol. lidu na Král. Hradčanech vdp. Dr. Rudolf Horský. Mezi jiným dle »Čecha« ze dne 20. května 1910 pravil:

„Nyní bych měl odpověděti na otázku: Co pak z toho ten národ český má? Co pak ten sv. Jan má takové zásluhy? — Veliké! Nebudu mluviti, že za náš národ oroduje — to patří na kazatelnu! Ale ukáži na zásluhy, které má pro naši víru Svatováclavskou a pro náš jazyk a náš národ!«

„To naši nepřátelé dobře vědí, že dokud národ český lne k víře Svatováclavské, že ten národ český vyhlazen nebude! A podívejte se: líčení dějin národa českého není ničím jiným, nežli líčením boje o jeho existenci. Němci od jakživa usilovali národ náš si podmaniti. Ale nyní jsou již přesvědčeni, že dokud zůstane národ náš katolickým, že se jim to nepodaří! Proto snaha jejich nese se k tomu, aby národ český připravili o tu Svatováclavskou víru! Vědí, že pak budou míti lehkou práci, poněvadž kdo zradí svou víru, zradí i svou vlast!“

„Odtud také vidíme tyhle jejich snahy, nejslavnější doby národa českého ahy byly umlčeny! Kde pak se dnes mluví o době sv. Václava? Jako by byl odstaven! Kde pak se dnes mluví o době Boleslava Pobožného? Kde pak se dnes mluví o Karlu IV., který učinil zemi českou bohatou? Dnes se stále národu českému staví před oči bouře husitské a protestantské — jakoby to

stanoven rok mučednictví sv. Jana Nepomuckého 1383, více je nemožno, byť to tvrdily i historické »autority«.

---

byly jeho nejslavnější doby! Staví se mu před oči doby, kdy se bořilo, ne kdy se stavělo! Kdo jen trochu prozíravosti má, ten jistě za těmi agitátory nepůjde!

»Pravil jsem o sv. Janu, že má nesmírné zásluhy o zachování naší národnosti a našeho jazyka. Vidíte: to je správné slovo — heslo, které pronesl český vlastenec Hanka: »Národy nehasnou, dokud žije jazyk!«

»Toto heslo je vyryto na jeho pomníku na Král. Vyšehradě! Proto tedy nepřátelé měli »spadeno« na ten náš jazyk. Oni vědí, kdyby se jim podařilo jazyk náš potlačiti, že jest veta po národním českém uvědomění. Proto ta snaha jejich! Vzpomeňme na hrozné doby 18. století, kde byl vytlačen jazyk český ze škol, kde byl vytlačen z úřadů, kde byl vytlačen z tak zvané lepší společnosti! Praha byla německá skrz na skrz a jen služky a chudáci mluvili češtinou — ale jakou hroznou češtinou!«

»A tu přišel den šestnáctého máje a se všech stran — od Krkonoš, od Šumavy, od Moravských hranic, od Krušných hor přicházeli zástupové, poutníci — to město hlavní, jindy poněmčené — rozhlaholilo se českým jazykem! Přátelé! Tady když ti lidé slyšeli, že tam a tam — na druhém konci Čech se ještě mluví českým jazykem, sílilo se jejich národní uvědomění, viděli, že národ český žije, že není ztracen, třeba že hlahol český je jen v těch chaloupkách horských! A z toho čerpali nadšení i vůdcové českého národa, kteří jindy již klesali a myšleli, že nelze národ český zachrániti, jakmile jen nadešel šestnáctý květen! Proto ty pouti Svatojanské měly ohromný dosah a ohromný význam pro národ náš!«

»Jazyk sv. Jana neshnil a náš jazyk také už neshnije. Že ty pouti Svatojanské přispívají k národnostnímu uvědomění českému, to dobře postřehl Josef II —

císař, jenž chtěl národ náš poněmčiti. Proto v r. 1783 vydán byl přísný zákaz, že do Prahy nesmějí přijíti Svatojanští. Tak tedy přišli bez muziky, bez korouhví — ale přišli přece! Když viděli, že není to nic platno, přišel roku 1784 ještě ostřejší zákaz: že nesmějí přijíti v houfech žádní cizinci a venkované! — »Dobře. Nepůjdeme v houfech, půjdeme po jednom!« Trousili se po jednom, ale Praha byla zase poutníků plná a zase ozýval se český hovor a zpěvy!

»Poznáváte ten veliký význam, jaký měly slavnosti sv. Jana? A teď najednou vidíme, že z řad českých ozývají se hlasy proti ... Nejsou pomocníky těch starých germanisatorů? Co se starým nepodařilo, chtějí, aby se podařilo jim. Pak říkají ještě o sobě, že jsou vlastenci!«

»My čeští katolíci dobře víme, čím nám sv. Jan jest, čím byl a jest národu a jazyku českému. A proto dělejte vy si, páni, co chcete, my si budeme dělat, co my chceme! A to, co my chceme, je to, co dělali naši předkové! A ti sv. Jana ctili, ti si ho vážili, a my ho také budeme ctíti a budeme si ho vážiti! A ať si volnomyšlenkáři jdou za kým chtějí, pro nás šestnáctý máj bude vždy dostaveníčkem v Praze nás katolíků!«

Kapitola o víře.

Dítě slyší od matky poučení. Matka vysvětluje dítěti, že nemá choditi do řeky. Voda je hluboká, může se utopiti. Dítě matce věří. Samo nemůže prozkoumati, zda-li to pravda, — ale je přesvědčeno, že matka to ví, a proto matce věří. — *Jedná správně.*

Člověk neučený sejde se s učencem. Učenec vysvětluje mu o slunci, o hvězdách. Člověk neučený sám se nemůže přesvědčiti, zdali to pravda. Nemá ani kdy, ani valné schopnosti ku zkoumání vědeckému, ale je přesvědčen, že učenec pravdu ví, a proto učenci věří. *Jedná správně.*

Lidstvo bylo Bohem poučeno, k čemu zde na světě je, — lidstvo bylo Bohem poučeno, jaký jest Bůh, co lidstvo činiti má, aby se k Bohu dostalo. Lidstvo je přesvědčeno, že Bůh nejmoudřejší to všechno ví, a proto Bohu věří. — Jedná lidstvo též správně?

Zdravý rozum volá: Ano, lidstvo jedná správně, když věří Bohu. A universitní profesor Dr. Frant. Krejčí v brožurce o odpadlíku Aug. Smetanovi volá: »Jedině logicky správný důsledek jest, — že nelze věřit.« — A na jiném místě (str. 7.) líbí se panu profesoru výrok Tolstoje. »Kdo ještě nyní ve víře setrvává, jest buď omezenec nebo chytrák.« —

Jak to možné, že universitní profesor odporuje zdravému rozumu? —

Pan profesor má prý proti víře důkaz.

Na str. 5. vykládá o tom, že člověk chce vědět, to jest: moci se sám přesvědčit o pravdě vnímat smysly, zažít ve svém nitru a logický důkaz provést. Věřit však je nemoci se přesvědčit, nýbrž spoléhat na druhého, který to ví: »Věřit tedy není vědět: vědění a víra se vylučují . .«

Tak dokazuje p. profesor z university. A co tomu říká rozum?

Věřit není vědět. To je pravda. Dítě nejprve věří matce, že voda je hluboká, neví to ještě z vlastního zkoumání. Ale později chce to snad i vědět z vlastního zkoumání. Vezme hůl a měří vodu. Teď to poznalo, že voda je hluboká, a uznává to za pravdu, i proto že to *ví*, i proto že to maminka řekla, věří mamince. Zdravý rozum řekne tedy: věřit není vědět, jsou to různé věci, ale krásně se snášejí, nikterak se nevylučují; obě ukazují pravdu.

Podobně lidstvo je poučeno od Boha, že Bůh stvořil svět, že jej řídí, že dobré odměňuje a zlé tresce atd. Lidstvo tyto pravdy věří. Ale lidé chtějí tyto pravdy též z vlastního zkoumání poznat, vědět. Proto zkoumají svět, vnímají smysly, že svět je nahodilý, měnivý, vedou logický důkaz, že musí tedy svět míti příčinu neměnlivou, vyšší, a tak lidé poznávají Boha a jiné pravdy. Teď tedy lidé pravdy tyto i *vědí* (z vlastního zkoumání) i věří (z poučení Božího).

Zdravý rozum i zde řekne: vědět není věřit, je to něco různého, ale oboje se krásně snáší, ukazuje pravdu.

Jakým právem tedy proti zdravému rozumu pan profesor chce říci: vědět a věřit se vylučují. Naprosto nesprávné jest usuzovat, že dvě věci se vylučují z toho, že jsou různé. Obyčejný život to jasně ukazuje. Býti hostinským není býti

řezníkem, a přec se to navzájem nevylučuje. Býti počtářem není býti jazykoznalcem (mathematika není linguistika) a přec se to nevylučuje.

Víra jedná o mnohých otázkách, kterých nemůže lidstvo samo ze svých sil poznati (tajemství o vnitřní podstatě Boží, Nejsv. Trojice, Vtělení Boží atd.). Jaké pak je zde možné vylučování se s věděním, když věda sama ze sebe o tom neví. Pan profesor chce mezi takové, vědě nepoznatelné věci přičísti i »to, čeho se o prapříčině světového dění, o absolutní existenci světa, o cíli jeho vývoje, o bohu, o životě záhrobním domýšlíme« (str. 10.). Zde se sice p. profesor mýlí, neboť pravdy tyto může lidstvo samo poznati; ale kdyby měl pravdu, tím sice bylo by třeba říci, že věda a víra si neodporují. Jak by vůbec mohla v těchto otázkách věda víře odporovati, když dle p. profesora se o těch věcech jistoty dodělati nemůže? Při nejmenším musila by říci: já o tom ničeho jistého nevím. — Ale víru odhazovati bylo by dětinské, nemoudré, podobně jako dětinské by bylo, když dítě nemůže se přesvědčiti, že voda je hluboká, ale zkušené matce nevěří a do řeky vkročí a se utopí.

Pan profesor má však s odpadlíkem Aug. Smetanou ještě jiný důkaz proti víře či proti katolictví. Píše na str. 7.: »Katolictví a filosofie se nesnášejí, protože filosofie jen hledá a hledá, kdežto katolictví má všechno nalezeno. Kdo však ještě hledá, když byl vše našel, je zrovna takový

bláhovec, jako katolík, jenž chce býti filosofem a filosof, jenž chce býti katolíkem.«

Co tomuto důkazu p. profesora říká zdravý rozum?

Zdravý rozum předně žasne, jak může učenec universitní říci, že filosofie jen hledá a hledá. Což za ty dva či tři tisíce let, co lidstvo filosofuje, nenašla filosofie ani zrnka pravdy? Je stále odsouzena pouze hledat a hledat a nic nenalezat? Zdravý rozum praví: Pravá filosofie pravdu hledá, ale také již mnohé zrnko pravdy má nalezeno, a to sobě udržuje, hájí, a k této nalezené pravdě novou pravdu hledá. Filosofie však, která by podstatou svou jen a jen hledala a nikdy nic nenalezala, již tím ukazuje se lži-filosofií.

Dále však zdravý rozum praví, že by filosofie ani tehdy nebyla na odpor katolictví, kdyby stále jen hledala a hledala. Vždyť dítě na př. věří matce, že řeka je hluboká. Kdyby však při tom chtělo řeku samo prozkoumat a hledalo a měřilo bez přestání, tu zajisté toto hledání by ani v nejmenším neškodilo víře ve slova matčina. Naopak dobrá snaha jest to znáti hloubku nejen ze slov matčiných (víra), ale i z vlastního poznání.

Podobně katolík zná z víry, ze slova Božího jisté pravdy. (Lží jest, co praví p. profesor, že katolictví má všechno nalezeno. Vždyť mnohé pravdy přírodopisné, přírodozpytné, dějepisné atd., o kterých ve víře katolické ani zmínky

není, a nemůže býti, protože jsou mimo obor víry.) Katolík chce však poznati i z lidského vědění, vlastním zkoumáním aspoň ty pravdy, které lidé poznati mohou (že Bůh jest, řídí svět, odplácí dobré atd.). Proto katolík hledá poznání těchto pravd, hledá poznání jiných pravd mimo obor víry a víra mu v tom nikterak nebrání. Naopak všichni bohovědci volali, že prospěšné jest takto rozumu užívati o víře hledající, žádající poznání rozumového — fides quaerens intellectum.

Zdravý rozum praví tedy, že katolík, jenž chce býti filosofem, a filosof, jenž chce býti katolíkem, nejsou bláhovci. Ale bláhovci jsou ti, kteří by chtěli odhazovati slovo Boží, a přijímali by slovo lidské, na př. slovo nějakého universitního profesora proti zdravému rozumu mluvícího.

Bláhovci jsou ti, kteří jako p. profesor Dr. Krejčí víru odhazují a svého pošetilství neposnají ani tehdy, když v člověku stanoví vnitřní rozpor, volajíce: »Rozum se vzpírá, ale cit srdce nutí věřiti« (str. 5.). O nikoli. Rozum se nevzpírá věřiti Bohu, nýbrž rozum se vzpírá věřiti, že by člověk byl rozdvojen vnitřním odporem rozumu proti citu, srdci. Takový vnitřní rozpor v bytosti lidské je nemožný, nemyslitelný. — I rozum, i srdce, cit, celá bytost lidská žádá nutně, aby člověk Bohu mluvícímu věřil. —

L. † 7.

Po stopách pravdy.

První sešit kázaní Dra **Rudolfa Horského** prodává se za druhý za **80 h**, ale jen za hotové. Na dluh se nikomu nezašle.

Sešity tyto začínají jako Vlastenecké Homilie adventem a končí řečí na svátek Jména Ježíš.

Objednávky přijímá a vyřizuje **administrace družstva Vlast Praha** čp. 570-II.

Vlasteneckých Homilií

Dra **Rud. Horského** vyšel sešit **I.—VIII.** v ceně **8 K.**

Probírají počátek církevního roku až k neděli V. (inclusive) po sv. Duchu.

Objednávky přijímá a vyřizuje **administrace družstva Vlast, Praha** čp. 570-II.

Brožury Tiskové Ligy:

Jest nad námi Bůh?

Napsal Filip Jan Konečný. Cena 60 h.

Reformator Martin Luther jakožto záletník!

Víry svatováclavské i myšlenky rakouské vyznavačům i odpůrcům dle historických pramenů vypravuje Dr. Karel Lev Řehák. Cena 40 hal.

Či katolík, či lutherán?

Napsal Dr. Karel L. Řehák. — Cena 16 hal.

Martinu Lutherovi-šach!

čili odpověď na lutheránské vnadidlo pro katolíky, nadepsané: Přehled nejdůležitějších rozdílů mezi církví evang. a římsko-katolickou od »Prelátа« Dra. K. Lechlera. Napsal Th. Dr. Karel L. Řehák. — Cena 1 K 60 hal.

Pastor Jan Amos Komenský,

domnělý poslední biskup českých bratří na líci i na ruby.

Napsal Dr. Karel Lev Řehák. — Cena 60 hal.

O králi-alkoholu.

Podává Václav Oliva. Cena 40 hal.

Objednávky vyřizuje:

administrace družstva Vlast v Praze-II. 570.

Ročník VIII. 1909. Číslo 1.

Vychází čtyřikrát do roka. — Předplácí se na rok 1 K, do něm. zemí 1 K 10 h, do ostatních zemí 1 K 20 h. Cena jednotlivých sešitů udá se zvlášť podle tiskových archů.

Husitství ve světle pravdy.

Vydává Tisková Liga v Praze.

Redaktor

Dr. Rud. Horský.

Pořadatel

Vlastimil Hálek.

*

M. JAN HUS.

Lidová přednáška.

Napsal

Dr. Frant. Klobouk.

*

Cena 28 h.

V PRAZE.

Knihtiskárna družstva Vlast v Praze. — Nákl. Tiskové Ligy.

1909.

Kalendář „SV. VOJTĚCH"

jako každoročně i letos vydalo družstvo Vlast v Praze v obvyklé ceně po 1 K, malý »Svatý Vojtěch« za 60 h.

Podobně kalendář **„Štítný"** pro katolické učitelstvo v Čechách, na Moravě a ve Slezsku péčí *Jednoty katol. učitelstva českého v království Českém* vyšel současně s kalendářem uvedeným.

Cena 1 K.

Objednávky možno činiti u *administrace družstva Vlast.* Obracíme se k svým přátelům a příznivcům a vůbec ke všem katolikům a zvláště ku katolickým spolkům a organisacím, pro které družstvo Vlast co může činí, aby pro tyto kalendáře činili přípravnou půdu a s objednávkami kalendářů na

družstvo Vlast v Praze-II., čp. 570

se obraceli. Tucet těchto kalendářů, jednotlivých či míchaných, *stojí* **8 K**, tucet malých **4 K 80 h**; *při hotovém placení dává se jeden nádavkem.*

Navštívenky

všeho druhu zhotovuje přesně a levně

tiskárna družstva Vlast, Žitná ul. 570-II.

Ročník VIII. Číslo 1.

Husitství ve světle pravdy.

Vydává Tisková Liga v Praze.

Redaktor

Dr. Rud. Horský.

Pořadatel

Vlastimil Hálek.

✻

M. JAN HUS.

Lidová přednáška.

Napsal

Dr. Frant. Klobouk.

✻

V PRAZE.

KNIHTISKÁRNA DRUŽSTVA VLAST. — NÁKL. TISK. LIGY.

Předmluva.

Každý rok vydán bývá o Husovi nějaký spisek nebo proslov, v němž obyčejně mnohé a mnohé obvinění církve katolické čísti lze. — Tyto řádky námi zde napsané mají účel klidně, věcně a každému i neučenému srozumitelně ukázati, jaký by měl býti názor rozumného českého katolíka o Husovi a sporu jeho. Nechať každý Čech dobré vůle s klidem sobě přečte krátký tento spisek a pak ať sám rozumně uváží, má-li se pro Husa církev katolická tupiti, má-li se v národě českém, dosud katolickém, pro Husa činiti roztržka. Kdo by pak chtěl se lépe o Husovi poučiti, tomu odporučujeme důkladné, věcné a přece neobsáhlé, ani ne příliš drahé dva spisy, které se navzájem doplňují. Jsou to: Dr. Ant. Lenz: M. Jan Hus, cena K 1·20. Dr. Frant. Šulc: Učení M. Jana Husa, cena 60 h. Oba dva spisy dostati lze u Družstva »Vlast« v Praze-II., Žitná ul. č. 570. Tento přítomný spisek jmenujeme »lidová přednáška,« ne snad, jakoby právě v takové formě se měla v nějaké schůzi přednášeti, nýbrž spíše proto, že s malými změnami poskytla by se zde látka k dvěma či třem skutečně lidovým, poučným přednáškám o Husovi.

Spisovatel.

Kdo to byl Hus, co činil, jak máme o něm smýšleti? — Jméno Hus tak často se vyslovuje, mnozí ho velice a velice chválí, jiní opět jsou zdrženliví a málo nebo skoro nic ho nechválí. Kdo to tedy byl Jan Hus?

Byl to kněz katolické církve, který žil asi před pěti sty lety. Za šest let, roku 1915 bude právě pět set let, co umřel. — Víme přesně den a rok jeho smrti, 6. července r. 1415, ale nevíme přesně roku, kdy se narodil. Někteří učenci tvrdili, že se narodil již r. 1369, jiní pak kladou rok jeho narození později až do roku 1376. Narodil se v malém městečku v Čechách, v Husinci. Z mladého jeho věku není nám zachováno mnoho zaručených zpráv o Husovi. Nic tak zvláštního o něm nedá se s určitostí a dějepisnou jistotou říci. Chodil do školy v blízkých Prachaticích a projevil dosti dobré vlohy, tak že byl později dán na studie na universitu do Prahy. Ani z Husových studií nelze nic zvláštního říci. Živil se — nejsa právě bohatým — posluhováním, ministrováním

v kostele, byl stále nenápadným, prostředním žákem. Nejprve studoval v Praze t. zv. filosofii. Tím obyčejně začínalo universitní studium.

Ve filosofii Hus složil též všechny universitní zkoušky, tak že dostal titul mistra filosofie. To lze porovnati i s našimi poměry. Když teď za naší doby jde na př. někdo do Prahy studovat na lékaře a když složí všechny zkoušky v tomto oboru lékařském, stává se Doktorem všelikého lékařství. Aneb když někdo studuje na právníka (advokáta) a složí zkoušky předepsané, stává se Doktorem práv. Tak Hus složil ve filosofii všechny předepsané zkoušky, stal se Doktorem či, jak tehdy se říkalo, mistrem filosofie a měl právo vyučovati filosofii na universitě.

Ale Hus nemínil se spokojiti s tímto studiem. Hus chtěl býti knězem i oddal se tedy studiu bohosloveckému. V tomto studiu bohosloveckém nesložil však Hus všech zkoušek universitních; složil pouze zkoušku prvního nejnižšího stupně, stal se bakalářem ve vědě bohoslovecké, jak se tehdy říkalo. Stupňů vyšších v bohosloví nedosáhl, mistrem v bohosloví (či jak nyní by se řeklo doktorem bohosloví) se nestal. To všechno je důležité v posuzování Husa.

Hus později velmi mnoho mluvil a chtěl rozhodovati v otázkách víry, v otázkách náboženství, a přece neměl všech zkoušek a všech universitních stupňů ve vědě této. Není třeba ho

tedy považovati za nejučenějšího odborníka ve vědě této bohoslovecké. Za našich dob jistě každý o doktoru lékařství uzná, že ve svém oboru bude odborníkem. Tak jako o doktoru práv řekne každý, že je odborníkem ve vědě právnické, tak třeba nazvati mistra (doktora) v bohovědě odborníkem ve vědě o víře, o náboženství. — Ale tímto mistrem Hus nebyl. Měl jistě, — snad dosti velké vědomosti, ale vždy musíme míti na paměti, že nějakým zvlášť učeným odborníkem nebyl. Uvedu zde mínění několika ctitelů Husových o Husově učenosti. Předně o nadání a vědomostech Husových všimněme si slov, která píše p. V. Flajšhans, velký Husův ctitel. Porovnává Husa s Jeronymem a praví, že Jeronym »nad Husa *vyniká nesmírně nadáním i vědomostmi* . . . . studie Husovy nevznášejí se nad úroveň prostřednosti . . . . a místo jeho je také stále *v prostřed, v řadě s jinými a za jinými*« — M. Jan Hus str. 127. Když tedy velicí ctitelé Husovi praví, že jiní nad Husa *nesmírně* vynikají, že Hus je prostřed jiných a za jinými, pak si to zapamatujme, až uvidíme, že Hus chce rozhodovat o víře, o náboženství.

Jiný pak ctitel Husa jest universitní učitel Dr. Krofta. Ukazuje ve své řeči ze dne 4. července 1908 ve Vysokém Mýtě, jak velice závislý je Hus od vzoru svého Wikliffa, jak Hus někdy přijal i názor Wikliffův, důsledky však

tohoto názoru ne, a tvrdí, že vůbec spisy Husovy »nestačí k tomu, aby Hus mohl býti nazván velikým myslitelem. Nových myšlenek filosofických v jeho spisech nenajdeme . . . .«

Tak dala by se učenost Husova snad popsati slovy, která napsal ve spisku svém opět ctitel Husův, p. Žilka (protestant) r. 1904: »Hus nebyl vynikající, samostatný myslitel, ani v bohosloví soustavném . . . Že by se byl vyznamenával nějakou nadobyčejnou učeností, není zjištěno . . . . za svými českými současníky ovšem v ničem asi nezůstal pozadu, ale na koncilu Kostnickém nejeden z jeho odpůrců v učenosti jistě jej předčil . . . .«

Tak tedy připravil se svými studiemi Hus na život. Po studiích byl asi v třicátém roce svém vysvěcen na kněze. Povolání jeho bylo dvojí: professorské, kněžské. Jako mistr filosofie byl professorem na universitě, jako kněz pak byl kazatelem v jednom pražském kostele, kterýž slul »kaple Betlémská.« Nebyla to však obyčejná nějaká malá kaple, nýbrž kostel dosti veliký, že se do něho vešlo na 3000 lidí. Hmotně stál sobě Hus v době, kdy byl i professorem i kazatelem v kapli betlémské, dosti slušně, neboť příjmy jeho na tehdejší poměry můžeme nazvati *veliké*. Dle Flajšhansa měl zdarma byt, stravu, knihy, oděv, k tomu pak dostával ročně dle našich příjmů asi na šest tisíc korun. To ovšem jsou příjmy dosti veliké. Celé zaopatření

a k tomu ještě šest tisíc korun zajisté nedovolí nám nazvati Husa chudým. Tak sice četli jsme kolikráte v novinách, že prý Hus žil chudě a byl i dlužen. Ale k tomu třeba si zapamatovati, že na konci svého života, kdy dlouho měl soudy a žaloby s arcibiskupem u papeže a sám nechal se v Italii zastupovati obhájci svými, tu ovšem jmění jeho se rozletělo; ale to přec není divno. Vždyť kdyby někdo za našich dob poslal advokáty své do Italie či do cizí země někam jinam, aby ho zastupovali, to by stálo mnoho a mnoho jmění. Něco jiného je však na konci života a něco jiného ve svém postavení jako professor a kazatel. Tenkráte měl Hus příjmy velké, a jistě i větší než mnozí jiní kněží v Čechách. Hus sám před svou smrtí v listech píše, že bude »nešťastný pokárán od Pána,« protože miloval krásné šaty a nadbytečné věci. Před smrtí svou napomíná též Hus svého přítele: »roucho stkvělé nechtěj si oblibovati, jakéž jsem já si oblíbil a nosil, žádného nepodávaje příkladu pokornosti lidu, kterému jsem kázal . . .« I když slova tato chtěli bychom vysvětlovati sklíčeností mysli před smrtí, tolik aspoň je jisto, že Husovi nějaký nedostatek za života jeho anebo nějakou dobrovolnou chudobu přičítati nelze. Žil dle svého postavení, měl veliké příjmy, a že by těchto příjmů užíval nějak zvlášť dobročinně či vlastenecky, dokázati se nedá. Spíše je později musil vynaložiti na soudy.

Jak sobě počínal Hus ve svém povolání? Jako professor na universitě konal zajisté svou povinnost, nějak zvlášť vynikajícím učencem nebyl, ale své příslušné vědomosti ovládal a stal se i nějaký čas rektorem (ředitelem) celé university. Súčastnil se zkoušek žactva, ale dál nic zvláštního o jeho professorské učenosti nelze říci. Důležitější je Husovo působení jako kněze, kazatele. Zde stal se velmi oblíbeným. Byl dle zevnějšku »muž vysoký, bledý, hubený,« počínal si z počátku úplně správně, že mu nikdo nic nevytýkal, ba i sám arcibiskup pražský si ho oblíbil. Jako každý kněz kazatel napomínal i Hus lidi, aby zachovávali přikázání Boží, aby se varovali hříchů, světili svátky a neděle, chodili k sv. svátostem a t. d. Jen třeba nahlédnouti do kázání Husových a do spisů jeho a to všechno je až příliš jasné. Tak na př. když mluví o Desateru přikázání, praví při prvním přikázání, že zde hřeší ti, kteří jen na utrpení Kristovo spoléhají »Boha a přikázání jeho zanechávajíce . . .« dále »kteří nemají žádné naděje v přímluvu svatých a nechtí jich (svatých) ctíti . . .« Flajšhans Sebrané spisy Husovy Díl I., str. 110. Jinde opět volá Hus, že »kněze je ctíti pro 3 věci. Předně pro užitek, ježto kázaním a přisluhováním svátostmi očišťují od hříchu, za druhé z důvodu důstojnosti, která tak veliká je, protože Krista samého ve svátosti se dotýkají . . ., za třetí z důvodu moci, ježto

hněv Boží obětováním obětí usmiřují a klíčem církve nebe otvírají . . .« Tamtéž str. 118. Jinde opět volá Hus: »Prosmež Pána našeho Jezu Krista, ať nás ráčí utvrditi u své víře, abychom skrze ni došli nebeského království . . .« Sebr. spisy IV. 44. Na peklo též upozorňuje . . . »kterak v pekle oheň tělesný a hmotný duše i ďábly pálí bez jich porušení, toť jest divně božskou mocí způsobeno« str. 41. . . . ». . . pláč pro žalost a skřípění zubů pro náramnou bolest, obé bude na zatracených po soudném dni, až bude tělo s duší spojeno a poslán bude celý člověk s týmiž údy do horoucího pekla.« Str. 35.

Tak a podobně mluvíval Hus na kázáních a psával ve spisech svých, a vůbec právě horlivost pro dobré mravy, horlivost pro křesťanský život jsou, řekl bych, duchem činnosti jeho. A právě na tuto činnost Husovu zapomínají mnozí jeho oslavovatelé. V novinách se píše mnohdy, že prý duch Husův má všechno provívat, a že prý duch Husův má žíti v každém kraji. Podobně mluví řečníci, oslavovatelé Husovi. Ale obyčejně ani slovem nezmíní se právě o této horlivosti Husově pro křesťanský život, ba mluví proti modlitbě, proti svátostem, proti kněžstvu a náboženství. To jistě není poctivě rozšiřovati ducha Husova. Kdo je proti náboženským povinnostem křesťanského náboženství, ten jistě nešíří ducha Husova. Někteří řeknou (jako na př. i p. Krofta, universitní učitel) otevřeně, že

tyto náboženské názory Husovy nepřijímají, že chtějí Husa oslavovat jen pro boj s církví. Ale pak nesmějí říci, že mají celého ducha Husova. Mají jen jeho vzdor proti církvi. A tento vzdor zasluhuje snad oslavy? O tom povíme později. Prozatím tedy třeba si dále všimnouti činnosti Husovy. Pro svou horlivost zalíbil se Hus i arcibiskupovi, jenž Husovi řekl, že prý jej, arcibiskupa, může upozorňovati na zlořády v diecési. Zároveň učinil arcibiskup Husa kazatelem na synodách kněžských, t. j. na schůzích kněží, kde mělo se pod dozorem a rozhodováním biskupa jednati o rozličných otázkách časových.

Ale tu stal se obrat a mohlo by se snad říci, že právě taková vyznamenávání Husa byla mu osudným. Vždyť Hus byl poměrně ještě mladý kněz, něco přes třicet let, teprve snad nějakých pět let knězem a již měl napomínat druhé kněze. To může lehko svésti. Hus vskutku napomínal kněze na synodách v kázaních, k tomu počal proti kněžím mluviti i veřejně před lidem, na kázaních k lidu. Zajisté hrnulo se na jeho kázaní ještě více lidu, což ostatně je velmi lehko vysvětlitelno. Vždyť, kdyby za našich dob kněz v městě nějakém počal k lidu kázati, jak jsou kněží zkažení, tu by mnoho a mnoho zvědavých přišlo, cože zase uslyší o hříších kněžských. Právě tohoto vystupování proti kněžím chytají se za našich dob mnozí;

neboť to se jim na Husovi líbí a oni sami by též na kněžstvo promlouvali.

Ale co má zde o Husovi mysliti sobě člověk rozvážný?

Předně není pravda, že v té době bylo všechno kněžstvo zkažené. Vždyť právě několik let před tím byl kněz sv. Jan Nepomucký umučen a i jiní kněží snášeli pro náboženství soužení a když vypukly bouře husitské, mnozí kněží byli pro víru i povražděni. Kdyby byli špatnými, byli by víry nechali. Hus sám ostatně mnohé kněze chválí. Neboť r. 1408 napsal sám o kněžích, že prý káže jen proti nehodným: »*Znám zajisté mnohé faráře, kterým nejsem hoden obuv zouti a jejichž paty pro jejich svaté jednání chtěl bych zlíbati.*« Když tedy sám Hus mnohé *svaté faráře* znal, nebylo všechno kněžstvo zkaženo. Kromě těch mnohých *Husovi známých*, byli zajisté mnozí ještě Husovi neznámí též hodní. A o těch hodných kněžích Hus nemluvil před lidem. Slova, která o hodných řekl, napsal pouze na obranu, když byl obžalován. Před lidem však mluvil: »jsou kněží hříšní, kteří páchají veliké neřesti.«

Že vskutku byli tehdy mnozí hříšní kněží a že vedli hodně pohoršlivý život, to upírati nikdo nemůže a nechce, (jak vůbec i laici tehdy mezi sebou měli »značnou volnost mravů«, Dr. Krofta) ale proto nebylo třeba vůbec na

kněze nadávati. Chtějí někteří porovnávati Husa se sv. Bernardem, jenž též kněze napomínal, ba i samého papeže. Ale rozdíl veliký je ten, že sv. Bernard netupil kněze ani samého papeže veřejně před lidem, nýbrž soukromě napomínal v listech papeže ze svého řádu a kněze, řeholníky v kázaních k nim.

Veřejné tupení celého stavu snižuje jen stav a roztrpčení způsobuje. Ostatně za to, že Hus kněze veřejně tupil, byl též u arcibiskupa obžalován, ale *nic se mu nestalo.* Arcibiskup si ještě dlouho po prvé obžalobě Husa vážil, král též. Jen člověk věci neznalý mohl by říci, že Hus byl upálen proto, že horlil proti kněžím. O nikoli! Sám Dr. Krofta praví: *snižuje se význam Husův, tvrdí-li se,* že jeho odsouzení bylo dílem malicherné pomsty, protože káral mravní zlořády duchovenstva.« (Dr. Krofta v řeči ve Vysokém Mýtě r. 1908.) Protože Hus káral mravní zlořády duchovenstva, nestalo se mu nic jiného, než že snad kněží teď ještě více si všímali Husa. To je samozřejmé, když někdo druhé kárá a napomíná, že se jiní dívají, je-li sám bez chyby. Kněží se tedy dívali, zdali Hus je bez chyby. A Hus dal proti sobě velikou zbraň.

Tenkráte totiž, kdy Hus vystoupil se svými mravními kázaními, počalo se v Čechách šířiti učení anglického kněze Wykliffa. Jan Wykliff byl kněz, jenž žil několik let před Husem

v Anglii. Zemřel totiž, když Hus byl asi desítiletý chlapec r. 1384. Nepohodl se s kněžími řeholními. Byl nejprve jmenován představeným v jistém konviktě od arcibiskupa založeném. Ale poněvadž dle založení představeným měl býti vždy mnich, musil Wykliff z rozkazu arcibiskupa, papeže i krále klášterním řeholníkům vrátiti dobré místo úřadu dříve mu udělené. Sepsal mnohé knihy o víře a náboženství. Ale v těchto knihách nemluvil o náboženské víře tak, jak tomu učí katolická víra, nýbrž učil jiné v mnohých věcech od katolického náboženství odchylné učení čili jak říkáme učení kacířské. Uvedu zde nějaké ukázky z Wykliffova bludného (kacířského) učení: »Bůh musí poslouchati ďábla. Nikdo není pánem světským, nikdo není prelátem, nikdo není biskupem, dokud je ve hříchu smrtelném. Lid poddaný může dle libovůle chybující pány napraviti. Kdo uděluje almužnu mnichům, je tím samým vyobcován z církve. Ti, kdo zakládají kláštery, hřeší a kdo do nich vstupují, jsou lidé ďábelští. Církev římská je shromáždění satanovo a papež není nejbližší ani bezprostřední náměstek Krista a apoštolů. Augustin, Benedikt a Bernard (míněni jsou svatí Augustin a t. d.) jsou zavrženi (v pekle), jestliže nelitovali toho, že měli majetek a tak od papeže až k poslednímu řeholníkovi všichni jsou kacíři. Všechny řehole bez rozdílu založeny jsou od ďábla.«

Kdo jen poněkud pozorně si všimne tohoto Wykliffova učení, hned pozná, že takové učení je lživé, bludné, že musilo býti zavrženo od Církve (na sněmích biskupů.) Vždyť přece nemůže se říci, že by kláštery a klášterníci byli od ďábla. Církev katolická věřila dávno před Wykliffem, že římský papež je nástupce sv. Petra a náměstek Krista Pána. Wykliff to popíral. Ba učení Wykliffovo vedlo přímo k revoluci. Vždyť dle Wykliffa, jakmile pán světský (císař, král atd.) nebo vrchnost církevní (biskup atd.) spáchá těžký hřích, přestává býti pánem, nemusí ho tedy poddaní poslouchati, ba mohou prý ho i potrestati sami dle libovůle. Tu není pak potřebí ničeho, jen aby někdo ze služebníků (z poddaných) krále, boháče . . . . řekl, že vrchnost udělala hřích, a již lze jim majetek pobrati, je uvězniti, snad pro mnohé hříchy i usmrtiti. To jest důsledek učení Wykliffova a toto učení právem tedy biskupové zavrhli jako kacířské. V Anglii samé učení Wykliffovo dále se neujalo, ale bylo přineseno do Čech, a Hus se tohoto učení zastával. Chválil Wykliffa v rozmluvách v kázaní, zastával se spisů Wykliffových zvláště na universitě. Při tom velice využitkoval tehdejších národnostních sporů v Praze (v Čechách vůbec). S jinými ještě českými mistry professory na universitě pražské způsobil, že právě zástupcové národa českého co nejvíce zastávali Wycliffových

spisů a z university šířily se názory Wycliffovy po Čechách. Tenkráte ještě ve svých spisech Hus bludné učení Wycliffovo sice nešířil, ale právě pro ústní šíření a veřejné zastávání se tohoto bludného učení byl obžalován z kacířství nejprve u arcibiskupa, pak i u papeže v Římě. Nastalo tedy vyšetřování v Čechách. A toto vyšetřování táhlo se dosti dlouho s rozličnými přestávkami. V té době bylo nařízeno, aby odevzdány byly arcibiskupovi spisy Wycliffovy. Hus je též vydal. Universita byla přeměněna v českou. V Čechách v Praze byly nepokoje, arcibiskup i vyhnán a nemohl zabrániti kacířství, protože král moc jeho ochromil. Arcibiskup konečně sám žaloval, že se v Čechách šíří kacířství, a zakázal, že se nesmí kázati jinde než v kostelích klášterních a farních. Papež pak schválil jeho zákaz a též znovu naporučil, aby se vydaly kacířské knihy. Tu však Hus již nechtěl poslouchati a počal přímý odboj proti arcibiskupovi. Kaple Betlémská nebyla ani kostelem farním ani kostelem klášterním. Husovi bylo tedy nepřímo zakázáno kázati, ale Hus kázal i proti zákazu dále, kázal též, že prý se nesmějí knihy Wycliffovy ničiti.

Pro tuto neposlušnost Husovu naproti arcibiskupu pražskému chtějí mnozí Husa chváliti. Ale zdali oprávněně? Vždyť jisto jest přece, že v církvi katolické nemůže býti dovoleno každému kazateli kázati, co chce, jak chce, kdy chce.

Pořádek býti musí. A právě nepřátelé církve jsou ti, kteří kolikráte volají za nynějších dob na kněze kázajícího nejen biskupa, ale snad by chtěli volati ještě i světskou vrchnost. Nemají tedy ani nejmenší příčiny chváliti Husa za to, že byl arcibiskupa neposlušen.

Arcibiskup nechal spáliti odevzdané mu kacířské knihy Wycliffovy, odjel z Prahy a pro neposlušnost vydal na Husa klatbu. Teď však bylo kněžstvo i sám arcibiskup pronásledováni. Statky arcibiskupské zabaveny, mnozí kněží i utopeni.

Arcibiskup znovu stěžoval si i žaloval u papeže, a po dlouhém jednání konečně i od papeže byl Hus církevní klatbou stižen a povolán do Říma, aby se z kacířství ospravedlnil.

Pro tuto klatbu mnozí se horší, jak prý může papež nebo biskup někoho klatbou trestati, z církve vyobcovati, prokleti! Ale co pak je to církevní klatba? Je to trest, kterým někdo bývá pro hrubý poklesek, velké provinění, hřích potrestán, že je prohlášen za vyloučena z církve a takto zbaven výhod církve. A tu předně jisto jest, že církev katolická má právo vyloučiti člena špatného. Právo toto vykonávají v církvi ti, kteří v církvi poroučejí, a to jsou biskupové a především papež. Již sv. Pavel vyobcoval hříšníka smilníka z církve a napsal křesťanům do města Korinta, sám »vzdálen jsa odevzdal jsem duši satanovi.« A když později se onen

hříšník polepšil, opět jej přijal nazpět. Jinde opět volá sv. Pavel »člověka kacíře po jednom i druhém napomenutí se varuj.« Zakazuje tedy křesťanům, že nemají obcovati s kacířem. To je právě vyobcovati z církve. Tak to ostatně ustanovil sám Kristus Pán, když řekl: kdo *církve* neposlechne, budiž tobě jako pohan a publikán. To znamená: jednej s ním tak, jako by ani k církvi nepatřil. Tedy opět vyobcování z církve, klatba. Kdo toto pozorně uváží, pozná, že není třeba se rozčilovati ani na papeže ani na arcibiskupa, že Husa neposlušného a z kacířstv převelice podezřelého klatbou potrestali, z církve vyobcovali. Očekávali snad, že se Hus obrátí, tak jak to učinil onen od sv. Pavla vyobcovaný Korintan, ale Hus neposlechl ani papeže. Odvolával se od arcibiskupa k papeži, od papeže špatně poučeného k papeži lépe poučenému a později k samému Kristu Pánu. Toto odvolání Husovo mnozí nazývají slavným (Flajšhans). Touto appelací »ve slohu důstojném a vznešeném« zjednal prý Hus svému svědomí klid a kázal klidně dále, jako by žádným rozsudkem potrestán nebyl.

Nám však zdá se, že není možno toto odvolání nazvat slavným, a že ono vůbec není schopným způsobiti rozumnému člověku opravdový klid. Vzpomínám zde na příběh, jenž před nějakou dobou byl posuzován v novinách. Před soud byl předveden člověk, který cosi zlého učinil. Soudce mu domlouval a chtěl jej od-

souditi, ale člověk začal se brániti, že prý nikdo nemá práva souditi ho, že prý on se nechá souditi pouze od Pána Boha, lidé prý nemají práva ho souditi a lidí prý neposlechne. Kdo ví, nebyla-li to opět nějaká lež vymyšlená v novinách na náboženství, ale jistě každý rozumný člověk řekne, že takovým způsobem před soudem brániti se nesmí. Má-li býti mezi lidmi na zemi pořádek, musí každý podvoliti se vrchnosti, soudu, a kdo by neuznával soudců, vrchností a chtěl se odvolávati na Pána Boha, jednal by pošetile. Může se od nižšího soudce odvolati k vyššímu, snad nejvyššímu císařskému dvornímu, ale dále rozumně ne!

Nuže a Hus zde odvolal se od nejvyššího soudce v katolické církvi až k P. Ježíši. Tím přece znemožněno je veškeré právo, veškerý pořádek. Kdyby tak učinil jiný, odsuzuje se to jako pošetilost, a u Husa to má býti něco »slavného«? Je ovšem pravda, že Hus jsa přece učený a vzdělaný, napsal své odvolání pěknými slovy a chtěl to i oddůvodniti dle svého způsobu. Ale to právě je jen jediný rozdíl, že učený a vzdělaný člověk řekne ono pošetilé, veškeren pořádek ničící odvolání slovy učenými, člověk pak neučený řekne tutéž pošetilost tak, jak umí, neučeně. V obojím případě však věcně zůstává pošetilost pouze rozličně vyslovená. Není tedy odvolání Husovo nic slavného, nic, za co by zasluhoval zvláštní pochvaly.

Když byl Hus dán do klatby a vyobcován z církve, měl se jíti do Říma z kacířství zodpovídati, ale nešel. Soud nad ním byl stále protahován, poněvadž byly velké zmatky i v církvi. Jednalo se o to, kdo je pravým papežem; neboť tři mužové nesli jméno papeže a učenci a národové mezi sebou se hádali, kdo je pravým, jediným papežem. Není tedy divu, že se Husovi podařilo vyhnouti se cestě do Říma. Nemohl však již býti dobře chráněn od krále, odešel z Prahy, kázával po venkově, až opět se vrátil do Prahy. Když potom tehdejší v Čechách uznávaný papež prohlásil v Čechách odpustky ve válce s neapolským králem, Hus vystoupil opět proti papeži v Čechách uznávanému a proti odpustkům. Za to opět bývá chválen a papežové, církev tupena. Někteří při tom tak velice se horší na církev a papeže, že prý odpustky tenkráte i odpuštění hříchů za peníze každý si koupiti mohl. Ale tu opět je třeba klidně pohlédnouti na to, co jsou odpustky.

Vždycky, když ohlásily se odpustky, ohlášeny byly za podmínek, již samo sebou předepsaných, totiž nejprve očistiti se ve sv. zpovědi od hříchů. Kdo jen poněkud zná křesťanské náboženství, ví, že ani za doby nynější, ani za dob dřívějších nikdy nebylo možno získati odpustky, dokud nebyly odpuštěny hříchy. Až po odpuštění hříchů lze získati odpuštění časných trestů. Při každých odpustcích papeži slavnostně

prohlášených chodili tedy křesťané ku zpovědi, a k tomu byla předepsána zvláštní nějaká podmínka, na př. návštěva kostela, modlitba na jistý účel, udělení almužny na dobrý účel. To pak ještě není nic zlého, ba naopak uděliti almužnu na dobrý účel, je něco bohumilého.

Nemůže se tedy nikdy rozumně při odpustcích mluviti o odpuštění hříchů za peníze. Odpouštějí se sice skutečně při odpustcích hříchy, ale ve zpovědi, dávají se peníze, ale ne na vykoupení z hříchů, nýbrž pouze na dobrý účel po odpuštění hříchů na odpuštění časných trestů.

Tenkráte žádal papež, aby dána byla almužna na válku papežovu s Neapolskem, kdež byl uznáván jiný papež. Žádati almužnu na spravedlivou válku, to opět by nebylo nic zlého. Jako na př. dobré, ba záslužné bylo dáti almužnu na válku proti Turkům v křižáckých výpravách na vydobytí svatých zemí proti tehdejším ukrutným Turkům. Dobré, vlastenecké a řekl bych, snad i před Bohem záslužným bylo by dáti na př. almužnu na válku proti pruskému Bedřichovi, když nespravedlivě napadl Marii Terezii a uloupil jí Slezsko. Tím nechceme nikterak říci, že by se odporučovalo almužnu na válku spojiti s odpustky, pouze podotýkáme, že samo v sobě by to nebylo nic tak hrozného, jedná-li se o válku spravedlivou. Je tedy pouze otázka, byla-li to spravedlivá válka, na kterou žádal tehdejší papež v Čechách uznávaný almužnu. Ovšem my teď

můžeme souditi dle dějepisných a církevně právnických pramenů, že tehdejší papež v Čechách uznávaný nebyl pravým papežem a že proto neprávem bojoval proti neapolským a proti pravému papeži. Ale jiná otázka je, co my víme a opět jiná otázka, co soudili tehdejší lidé. V Čechách ještě uznávali papeže svého za pravého a měli ho tedy též poslouchati. Není tedy třeba Husa příliš velebiti za vystupování proti odpustkům. A opakuje-li za našich dnů někdo, že bylo lze koupiti odpuštění hříchů, mohli bychom mysliti sobě, že neví, co mluví, že nezná ani těch nejhlavnějších názorů v životě náboženském.

Když Hus takto proti odpustkům a papeži vystoupil, povstaly z toho v Praze opět bouře. Někteří výrostci ztropili výtržnosti a když proto byli smrtí potrestáni, Hus chválil je veřejně i na kázaní. Znovu tedy opakovány žaloby na Husa. Znovu též vyslovena nad Husem církevní klatba. Ale Hus kázal dále, nedbal nic na klatbu, psal mnohé spisy a to jazykem latinským a právě v těchto spisech mnoho šířil učení Wycliffovo, učení kacířské. Právě těmito spisy na př. spisem o církvi ukázal Hus, že vskutku kacířské učení zastává. Kdežto dříve jeho spisy české a jeho kázaní nebyly dále známé, teď knihy latinské mohli čísti i cizí učenci ve Francii atd., a tu se všech stran ozývaly se hlasy proti tomuto učení a volalo se, aby zabráněno bylo takovému ka-

církevním učení. Tenkráte sešel se všeobecný církevní sněm Kostnický. Do švýcarského města Kostnice sešli se kardinálové, biskupové, učenci a s nimi i knížata světská a tam mělo jednati se o nápravě v Církvi, a též o kacířském učení Wycliffově a Husově. Na tento Kostnický sněm opět mnozí co nejvíce nadávají, snad jen proto, že doufají, že Hus více vynikne. Vypravují, že prý tam byli biskupi, kardinálové atd. nemravní, (vypočítávají, kolik prý tam bylo nevěstek . . .) neučení atd. Ale učenci skuteční tak nemluví, nýbrž jen nějací novináři nebo štváči proti náboženství. Dějepisci skuteční právě naopak píší i mluví: »Bylo by nesprávné, kdybychom si koncil kostnický představovali jako shromáždění lidí nízké mravní i duševní úrovně. Naopak v popředí jeho stáli mužové *nejen veliké učenosti a znamenitého rozhledu světového, nýbrž i nesporné mravní výše.*« Tak píše na příklad Dr. Krofta, universitní učitel, dějepisec v Praze. Co o nevěstkách se píše, to dávno již od učenců prohlášeno bylo za výplodek podvržených spisů. Ostatně víme, že knížata světská (sám král Zikmund) byli v Kostnici obklopeni velikým počtem provázejících je vojínů. Že pak vojíni žili, »po vojensku«, to ovšem lehce se dá myslit, ale proto ještě není dokázána nemravnost kardinálů a biskupů na církevním sněmě. Sám papež Jan XXIII. byl nehodným ještě, než se stal papežem, ale jako papeže nelze jej nazvati nemravným nebo

tak zlým, jak se to na něho obyčejně lže. To uznávají teď všichni učení dějepisci.

Na tento církevní sněm kostnický byl tedy Hus předvolán, ale dlouho musilo se vyjednávati, nežli skutečně tam šel. Až konečně pohnul jej k tomu král uherský Zikmund, jenž Husovi dal též průvodní list tak zv. glejt. V tomto průvodním listě obrací se Zikmund ku »všem a jednotlivým knížatům církevním i světským . . . a všem poddaným« a praví následovně: »Ctihodného mistra Jana Husa . . . jehož jsme také přijali do své a svaté Říše obrany a ochrany, vám všem . . . s plnou přízní doporoučíme, žádajíce, abyste ho, až k vám přijde, z povinnosti ráčili laskavě přijmouti, vlídně s ním nakládati a o tom, co se týká rychlosti a bezpečnosti cesty jeho, jak po zemi, tak po vodě okázali mu vůli pomocnou a abyste ho . . . bez kteréhokoli placení dávek mostného, mýta a zbavivše kteréhokoliv jiného břemene platu a každé vůbec překážky nechali volně jíti, státi, meškati a vrátiti se a jemu i jeho lidem, bude-li potřebí, z povinnosti ráčili opatřiti bezpečný a jistý průvod . . . .« To jsou slova onoho pověstného průvodního listu (gleitu). Tímto průvodním listem zaručena byla ovšem Husovi svoboda a ochrana císařská na cestě do Kostnice, ale nikterak nelze říci, že by pro tuto slíbenou ochranu na cestě nebyl měl církevní sněm právo Husa souditi pro jeho učení a i odsouditi. Za sněm nemohl Zikmund nic slibovati. Tento prů-

vodní list též nedával Husovi právo tehdejší platné zákony nohama šlapati. Pouze nerušeně mohl Hus do Kostnice jíti. Sám zastánce Husův Flajšhans praví, že tento glejt zaručoval Husovi bezpečnost »všude — mimo právě Kostnici, kde platila pravomoc papežská.« Hus však byl stižen církevní klatbou, byl suspendován od církevních obřadů. Dle platných tedy zákonů neměl kázati, neměl sloužiti mše sv., ale on si počínal, jako by to pro něho neplatilo. Nelze se tedy diviti, že byl brzo v Kostnici vržen do žaláře. Kardinálové, kteří tak jménem sněmu naporučili, nejednali nesprávně. Sám Flajšhans opět praví, že kardinálové »byli ovšem formálně oprávněni Husa zatknouti.« Vždyť, má-li někdo býti vyšetřován z nějakého provinění a dovolí-li si ještě při tom pohrdati platnými zákony, dají jej do vyšetřovací vazby mnohdy i nyní za časů moderních, ne tak tehdy za časů středověkých. Že pak v žaláři nejedná se s každým v rukavičkách, je samozřejmé. I když snad tedy Hus byl přísně v žaláři držen, není to nic tak hrozného. Ostatně víme, že papež sám Husovi poslal svého osobního lékaře, když Hus v žaláři onemocněl.

Při vyšetřování s Husem bylo zkoumano učení Husovo. S počátku byly mnohé věci Husovi za vinu kladeny, na př. že prý se považuje za čtvrtou božskou osobu, že prý učí, jako by ve Svátosti Oltářní po pozdvihování zůstával

ještě také i chléb. Toto však při vyšetřování se nedokázalo, bylo to tedy beze všeho pominuto. A právě toho opět se chytají mnozí a zle opět na církev nadávají, že prý Husovi takové věci biskupové přisuzovali. Ale zde není opět pražádné příčiny se rozčilovati. Jak často se stává, že bývá někdo vyšetřován ze zločinů, ačkoliv se jich nedopustil. Vyšetřováním má se přece zjistiti vina či nevina obžalovaného. Že tedy Hus byl vyšetřován jsa podezřelým ve víře, to není nic divného. Jisto pak je, že z původní žaloby byly mnohé články vypuštěny, když se Hus proti nim ohradil a když mu dokázány nebyly. Jen nevědomost anebo neznalost může zaviniti, že někdo (na př. Fr. Žilka) může napsati, jako by »marny byly Husovy důkazy, že některým jemu za vinu kladeným věcem vůbec neučil . . .« Po dlouhém vyšetřování a zkoumání zůstalo z mnohých článků Husovi za vinu kladených pouze třicet článků, které byly skutečně skoro doslova vzaty ze spisů Husových a o některých bylo odůvodněné podezření, že Hus jim někdy učil, že je někdy vyslovil i když ve spisech jeho právě do slova nejsou. Sám ctitel Husův, Dr. Krofta praví, že k většině článků mu předhazovaných »Hus sám se znal«, že na procesu Husově, »posuzujeme-li jej měřítkem vlastní jeho doby, nenacházíme nic nezvyklého.«

Pro těchto třicet článků byl tedy Hus konečně souzen a odsouzen. Články tyto prohlášeny

byly za bludné, kacířské nebo pohoršlivé. Ukázka z těchto 30 článků jsou na př. následující články:

»Petr není ani nebyl hlavou sv. Církve katolické.« Že tento článek je bludný, kacířský, to každý uvědomělý katolík pozná, vzpomene-li si na Krista Pána, jenž sv. Petrovi odevzdal »klíče království nebeského«, dal mu moc poroučeti na zemi s platností závaznou i před Bohem v nebi (cokoli svážeš na zemi, bude sváno i na nebi . . .), učinil jej hlavním pastýřem všech ovcí svých t. j. duší věřících. Tento kacířský článek byl pak příčinou, že i o nástupci sv. Petra, o papeži římském Hus podobně mluvil a různými způsoby tento blud vyslovil ve spise svém o Církvi.

Jiný blud Husův jest obsažen v článku: »Skutky lidské jsou buď ctnostné nebo hříšné, protože, je-li člověk hříšný, ať dělá, co dělá, jedná hříšně.« Nesprávnost tohoto učení jest opět samozřejmá každému, kdo si představí na př. zloděje, vraha atd., jenž pomáhá nějakému ubožáku. Ano tehdy, kdy zloděj kradl, vrah vraždil, tehdy dopustil se těžkého hříchu, ale když je ve stavu hříchu (hříšný člověk) a jde kolem tonoucího a vytáhne jej z vody, či kolem plačícího a potěší jej, tu zajisté nehřeší. Takový skutek lásky k bližnímu i u člověka hříšného není zlým, hříšným (i když dle učení katolického není přímo záslužným pro nebe).

Jiné bludy Husovy jsou: »Zavržení 45 článků Wycliffových je nerozumné, nespravedlivé, zlé. Nikdo není pánem světským, nikdo prelátem, nikdo biskupem, dokud je ve hříchu smrtelném. Kdo přistupuje ku kněžství, dostává povinnost kázati a tuto povinnost musí vykonávati i proti předstírané mu klatbě.« I v těchto větách je jasno, že jsou proti víře, že jsou bludné. Vždyť odsouzení 45 článků Wycliffových bylo úplně spravedlivé, protože Wycliff kázal učení vskutku kacířské, jako na př. jest i to revoluční učení, že pán světský anebo (vrchnost duchovní) biskup přestává býti pánem (biskupem), dopustil-li se těžkého hříchu. Že by pak knězi zlému nemohlo býti zakázáno klatbou kázaní, to opět je nesprávné, bludné. (Krátce a dobře lze se poučiti o učení Husově ze spisu Dr. Šulce. Učení M. Jana Husa. Družstvo Vlast v Praze). Takové učení musila církev, musili biskupové v Kostnici shromáždění odsouditi a za kacířské či pohoršlivé prohlásiti. Když pak to biskupové na sněmu shromáždění učinili, žádali od Husa, aby i on jako katolík řekl, že tyto články mu předložené jsou bludné, že jim nechce učiti. Zde opět jednali biskupové úplně správně. Vždyť oni byli nejvyšším oprávněným soudcem u věcech víry katolické, a každý, kdo chtěl býti a zůstati katolíkem, měl je poslechnouti.

Ale Hus poslechnouti nechtěl, nýbrž stál na svém, že prý ho má nejprv sněm církevní po-

učit o nesprávnosti onoho učení, jako by nebylo katolické. Ničím nedal se Hus od této své umíněnosti odvrátiti. A tu biskupové nemohli jinak než říci: Hus skutečně ve víře pobloudil, Hus již není katolík, je kacířem, neboť přidržuje se učení bludného, kacířského, jest arcikacířem, neboť šíří a hlásá jiným učení bludné, kacířské. Soudce není k tomu, aby nejprve provinilci dokazoval, že špatný skutek, krádež, loupež, vražda, je špatným, nýbrž soudce pouze soudí. Biskupové na sněmu byli nad Husem soudci a nemohli se tedy s ním nejprve dohadovati. Tímto způsobem byl Hus od církevní vrchnosti z církve vyloučen pro svůj stálý vzdor a odpor. Právě pak pro tento odpor naproti církvi je Hus nejvíce ctěn a oslavován. Počínaje od nejzuřivějšího sociálně-demokratického redaktora až ku klidným jinak i učencům, snad i na universitě jaksi proticírkevně, protikatolicky cítícím, všichni velebí Husa, že odporoval církvi. Husova velikost a význam záleží prý v jeho hrdinném odporu proti nejvyšší autoritě církevní.« Tak míní Dr. Krofta, a praví dále, že »historický význam Husův, není ani v jeho horlení proti zlořádům v církvi, ani v absolutní ceně jeho spisů náboženských, nýbrž v tom, že se ujal učení, které tehdy bylo velikým pokrokem, a že se učení toho nevzdal . . . nýbrž při něm neoblomně setrval, že je hájil proti nejvyšší, obecně uznávané autoritě světa křesťanského . . .«

Ale zasluhuje Hus skutečně oslavy pro tento svůj odpor? Ten, kdo odporuje věci dobré, věci pravdivé a kdo tvrdošíjně hájí blud, nepravdu, takový člověk zasluhuje snad politování, ale ne oslavy. Každý katolík, který učení křesťansko-katolické zná, ví, že Hus odporoval učení pravdivému (pravdě), a proto může snad katolík Husa politovat, ale oslavovat Husa pro jeho odpor, nemá příčiny. Kdo pak katolického ducha, víry již nemá nebo v sobě necítí, ten myslím, měl by právo Husa oslavovat pro tento odpor pouze tehdy, kdyby přijímal učení Husovo za pravdu. Učení Husovo, názory jeho světové, náboženské, mravní Dr. Krofta přijmouti nechce. Je prý mezi Husovými názory a jeho názory propast a mravní zásady Husovy (morálka) založené příliš na asketickém ideále středověkého křesťanství nemohou prý býti Dr. Kroftovi vodítkem pro život. Dobře! Ale pak nemá též rozumného důvodu pro oslavu Husovu. A s ním nemají rozumného důvodu pro oslavu Husovu ani ti všichni, kteří bojují proti křesťanskému životu, jak jej Hus hlásal. Hus sám podržel mnoho z učení křesťanského, katolického, a to bylo a je pravdou. Hus v něčem pobloudil, zastával nepravdu a to nebyl nižádný pokrok. Před Husem dávno i celá staletí vystupovali mnozí proti papeži, církvi. Hus sám v myšlenkách svých nic nového nevyslovil, praví sám Dr. Krofta. Jakým právem tedy mluví o pokroku? Věru zdá se, že i klidný jinak učenec

pozbývá rovnováhy, když proti církvi je zaujat. Jako by nikdo neměl oslavovati studenta, jenž brojí a rámusí proti pravdivému učení svého professora, jako by nikdo neměl oslavovati syna, jenž odporuje pravdivým slovům svých rodičů atd., tak není příčiny oslavovat Husa, jenž brojil a odporoval pravdivému učení církve. U studenta, u syna proti pravdě bojujícího nazvali bychom to nevázaností, nuže u Husa nemáme práva (ani Dr. Krofta ne) nazvati to »duchem pokroku a svobody duševní«. A kdyby anarchista odsouzen byl pro vlastizrádné a revoluční pobuřování lidu a proti svému rozsudku se bránil, že jej nejprve musí soudce přesvědčiti, zajisté žádný rozumný člověk jej za to chváliti nebude. Nuže a Hus šířil v církvi učení přímo revoluční, všem základům církve se protivící, a tu by neměli nejvyšší soudcové této společnosti církevní toho práva jej odsouditi. On by měl ještě za tento odpor býti chválen?

Když biskupové Husa za kacíře prohlásili a takto z církve vyloučili, vykonán byl nad ním jako nad knězem trestný obřad degradace (složení s kněžství). Tak jako při svěcení na kněze konají se mnohé modlitby, v nichž se svolává na kněze požehnání Boží, odevzdává se knězi moc kněžská s kněžskými rozličnými rouchy, tak při degradaci děje se pravý opak. Knězi odnímá se roucho kněžské část po části a místo požehnání svolává se na něho trest Boží, pro-

tože vinou svou Bohu spravedlivému se zprotivil. Jsou to dojemné, řekl bych, strašlivé obřady, které dají se porovnati se slovem strašlivým Krista Pána, když řekl: »Jeden z vás je ďábel.« Ďáblem, věčným zavržencem nazval Kristus učedníka, aby takto i slovem Svým upozornil jej na hrozný hřích, ku kterému se strojil.

Jinak lze tyto obřady porovnati ku slovu sv. Pavla píšícího ku Korintským: »Já zajisté vzdálen jsa odevzdal jsem duši jeho satanu . . .« Satanovi opět odevzdává duši hříšníkovu, ne, aby vskutku do pekla přišel onen hříšník, nýbrž, aby ještě aspoň tímto posledním napomenutím se vzpamatoval. Tak také při degradaci církev kletbu Boží na vinného kněze svolává, aby aspoň tak ještě naposledy jej napomenula. Smysl tohoto obřadu ani v nejmenším není, že by kněz takový již nebyl knězem, nýbrž jen se mu odnímá právo konati obřady kněžské. Horšiti se nad těmito obřady není třeba. Právě tak jako člověk jen s hrůzou skoro by mohl slyšeti, přece však by musil spravedlivým nazvati, když by rodiče syna svého nezdárného prokleli, protože ve zkaženosti své by snad i vražednou ruku proti otci, matce pozdvihl, právě tak s hrůzou slyší křesťan kletby církve nad knězem kleslým, ale musí uznati, že jsou spravedlivé, když takovýto kněz svým hříšným učením dítky církve, duše křesťanské do pekla svádí, zabíjí. To je význam degradace v očích křesťana katolíka věřícího.

Jestliže však někdo učení církve a moc její neuznává, nuže pro toho potom i ona kletba církve je neuznána a neznamená nic než pouhé slovo, a ten potom opět nemá mluviti o tom, co je jeho rozumu neznámé.

Když takto biskupové jménem církve Husa úplně i obřady z církve vyloučili, odevzdali jej moci světské. Církev s Husem již neměla co činiti. Světské moci ještě řekla církev, aby Hus byl na životě zachován. Ale dle tehdejších světských zákonů musil býti Hus upálen. Státní zákony světské toho žádaly, stát Husa upálil, ne církev. Církev ony zákony na upálení nedala, ba první takové přísné zákony proti nevěrcům dal velký protivník církve, císař Bedřich II., kterýž biskupy věznil, papeže vyháněl. Chce-li tedy kdo obviňovati pro upálení, musí obviňovati spíše stát. Stát tenkráte trestal smrtí často i falšovatele potravin. Hus pak sám píše, že »kacířové, kdyby byvše ponaučeni a napomínáni od svých bludů ustoupiti nechtěli, na hrdle (tedy smrtí) trestáni býti mají.«

Ostatně Husem byl národ český rozdvojen. Povstaly války a právě i Husité později pálili ne jednoho člověka, nýbrž mnohé a mnohé. Tak Žižka přijel jednou do Tábora, schytal počet Pikartů, přivedl je do Klokot a když někteří nechtěli se zříci své víry, bylo jich 24 odsouzeno k upálení, mezi nimi i 2 kněží. (Tomek: Jan Žižka.) Podobně stalo se v Berouně, v Chomútově atd. V Chomútově 16. května 1421 vyvedly ženy táborské »některý počet plačících žen a panen Chomútovských ven z města, jako by jich litovaly a chtěly zachrániti, tam je svlékly ze šatů, pobraly jim peníze a jiné věci a potom je zavřely v chýši v jedné vinici a upálily.« (Tomek). Mluví-li někdo o upálení Husa, nechať přidá tedy též své rozhořčení na pozdější pálení, které nastalo v Čechách proto, že husitismem rozdvojen byl národ. To rozdvojení národa bylo neštěstí, nuže nechať teď znovu se národ nerozdvojuje. Nechať nebojují nepřátelé církve proti náboženství a bude pokoj mezi českým lidem.

Jaký tedy má býti a může býti názor rozumného českého katolíka na Husa?

Každý rozumný Čech a katolík může uznati, že Hus měl mnohé přednosti, že si získal i zásluhy o národ. Napsal mnohé spisy české, zdokonalil pravopis i národního života jinak se súčastnil. Každý katolík dále může uznati, že Hus sám nedopouštěl se nějakých mravních hrubých poklesků, naopak, že i horlil pro mravy. Ale na druhé straně nemůže býti katolík slepý k Husovým chybám. Nějaké zvlášť vynikající svatosti života neshledáváme na Husovi, ani nebyl nějak zvlášť dobročinným (ač měl velké příjmy), ani nebyl zvlášť nějak pokorným, ba naopak toužil, jak již to i Palacký řekl, po slávě u lidu. O náboženstvi mnoho mluvil a zde zastával nepravdu, blud, kacířství. Skutečně tedy ve víře

pobloudil a nešťastně celý národ český rozdvojil. Při tom považoval se za nejchytřejšího, byl neposlušen své vrchnosti církevní, volal proti kněžím i světskou vrchnost, ale sám se nechtěl podvoliti.

Církev Husovi neublížila, když jej za bludaře ve víře (za kacíře) prohlásila; neboť to byla spravedlivá obrana církve. Zdali pak Hus skutečně při všech svých i velikých bludech před Bohem a svým svědomím byl čistým, zdali skutečně u něho můžeme předpokládati takovou omezenost mysli, aby nenahlédl nesprávnost aspoň těch nejokatějších svých bludů (že by na př. každý kněz mohl kázati i když má zakázáno a klatbou je stižen, že by vrchnost církevní i světská ztrácela pro hřích svůj úřad atd.), tuto otázku je těžko rozhodovati. Člověk při tom Husa může a skoro musí politovati, ale oslavovati ho nemá příčiny.

Praktický spolkový rádce.

Příruční knížka pro zakladatele spolků, předsedy, jednatele, řečníky, organisatory, agitatory a vůbec pro každého člena spolků československých. — Sestavil *T. J. Jiroušek*. — Cena 50 h. Objednávky vyřizuje: **admin. družstva Vlast v Praze, 570-II.**

Legitimace k důvěrné schůzi

katolíků, svolané na základě §. 2. shromažďovacího zákona ze dne 15. listopadu 1867.

100 kusů . . . . . K—·50

1000 „ . . . . . „ 4·—

Důležité pro katolické organisace:

Organisační rádce a nový organisační řád strany katol. lidu v Čechách.

Vykládají PRAVDOMIL PETROVIČ a TOMÁŠ JOSEF JIROUŠEK, autorové organisačního řádu. Cena **20 h.**

Objednávky přijímá a vyřizuje

administrace družstva Vlast v Praze, 570-II.

sitství ve světle pravdy« (dárce si může určiti, komu se má tento časopis darovati); druhá na vydání populárního spisu u Husovi, třetí na důkladný vědecký spis o Husovi a čtvrtá část se věnuje na naši korespondenci a na agitaci proti proudům, jež jsme shora jasně naznačili.

Sbírky budeme konati od roku 1911—1915 incl., i prosíme, aby dárcové upsali dle svého postavení na rok 1911—1915, tedy na 5 let, k tomu cíli — sebe menší — peněžitý příspěvek anebo dali nějaký dárek jednou pro vždy. Malé dárce oznámíme šetrně — obnos vynechajíce.

Očekáváme, že hlas náš v době tak vážné pronesený a k účelům nesmírně důležitým čelící oslyšen nebude.

Z výboru Tiskové Ligy v Praze,

dne 2. ledna 1911, čp. 570-II.

T. J. Jiroušek, tajemník.

Tomáš Škrdle, předseda.

Význam husitství pro vzdělanost v Čechách.

Napsal a v Historickém kroužku Vlasti přednesl Th. Dr. K. L. Řehák.

Díl I. Kvašení duchů v Čechách před M. Janem Husem. Cena 40 h. — Díl II. Duchovní revoluce v Čechách, způsobená M. J. Husem. Cena 80 h. — Díl III. Ovoce duchovní revoluce v Čechách, roznícené M. Janem Husem až po církevní sněm v Basileji. Cena K 1·20.

Objed. vyřizuje admin. družstva Vlast, Praha-II. 570

Ročník VIII. 1911. Číslo 2.—4.

Vychází čtyřikrát do roka. — Předplácí se na rok 1 K, do něm. zemí 1 K 10 h, do ostatních zemí 1 K 20 h. Cena jednotlivých sešitů udá se zvlášť podle tiskových archů

Husitství ve světle pravdy.

Vydává Tisková Liga v Praze.

Redaktor

Vlastimil Hálek.

*

Husitský »arcibiskup«.

Příspěvek k dějinám náboženského rozvratu XV. století v království Českém.

Napsal Václav Oliva.

*

Cena 80 h.

V PRAZE.

Knihtiskárna družstva Vlast v Praze. — Nákl. Tiskové Ligy.

1911.

Výbor Tiskové Ligy usnesl se ve schůzi ze dne 2. ledna 1911 vydati toto

p r o v o l á n í:

Žijeme v době velice vážné; denně, týdně a měsíčně chrlí se v národ spousta jednak nevěreckého, jednak nemravného tisku. Účelem celé té akce jest, zničiti v lidu víru v Boha a udusiti v něm lásku k církvi katolické. Aby mohli nepřátelé dosíci cíle svého — nebo přímý útok na Boha by četné lidi zarazil a od nepřátel církve odvrátil — snaží se morálně ubíti a kde to jde i hmotně ožebračiti (Francie a Portugalsko) katolické duchovenstvo, proto se proti němu soustavně štve a vliv jeho ve škole a v celém veřejném životě se co nejvíce omezuje.

Jak by si zednáři a volní myslitelé v Rakousku počínali, kdyby úplné moci nabyli, vidíme právě v poslední době na Portugalsku, poněkud i na Španělsku a hlavně na Francii.

Kdo stopuje francouzské poměry v posledních 20 letech, má před sebou obraz soustavné ničivé práce zednářů a může v obraze tom viděti, čím zednáři a volní myslitelé i nás jednou oblažiti míní.

Ve Francii právě školní komise předložila sněmovně zákon, jímž katolíci jsou přímo rdouseni. Dle něho otcové rodin a poručníci upadají v trest, odváží-li se dětem dáti jiného vychování než beznáboženského. Ani biskupové, ani kněží nebudou moci bez trestu proti otravě mládeže mluviti a časopisy nesmějí uveřejňovati články, kterými by byla katolickým rodičům doporučována katolická výchova.

Tak pracuje zednářstvo s hůry dolů a socialní demokracie podává zednářům ruku z důly nahoru.

Smrtelnou ránu chtějí čeští volnomyšlenkáři zasaditi církvi roku 1915, v roce 500leté upomínky upálení Mistra Jana Husa.

V Brusselu sestavili program, dle něhož oslava Husova má míti ráz všesvětový; tam se usnesli poří-

Ročník VIII. **Číslo 2.—4.**

Husitství ve světle pravdy.

Vydává Tisková Liga v Praze.

Redaktor
VLASTIMIL HÁLEK.

✱

Husitský »arcibiskup«.

Příspěvek k dějinám náboženského rozvratu XV. stol. v království Českém.

Napsal Václav Oliva.

✱

V Praze 1911.
Knihtiskárna družstva Vlast. — Nákl. Tisk. Ligy.

Připomenutí.

»Taková jest povaha víry pravé, že čím více se jí brání, tím více se sílí a vzmáhá.« Z manifestu (slavné vyhlášky) Táborův k Němcům v polovici listopadu 1431.

»Celá veřejnost naše dnes pochopuje, že duch národa neobejde se bez tepla, které září ze vzpomínek na slavnou minulost, ze vzpomínek, jež v dobách nepřízně a utrpení povzbuzují k vytrvání a utvrzují ve víře v konečné vítězství pravdy a práva,« úvodníkovala »Národní Politika« v den 5. července 1903, kdy oslavováno bylo položení základního kamene pomníku mistra Jana Husa na staroměstském náměstí v Praze.

Teplo značí ve fysice (přírodozpytu) určitou formu (tvar) energie (působnosti), jejíž projevy se nazývají úkazy tepelnými. Určitý stav tepla v některém tělese sluje teplotou. Teplota vždy podmíněna bývá více faktory (činiteli).

Jako v přírodozpytu, jest tomu, obrazně-li mluvíme, s duchem národa. I duch národa, abych sledoval úvodníkáře »Národní Politiky« ze dne 5. července 1903, neobejde se bez tepla

které září ze vzpomínek na slavnou minulost, to jest bez určitého stavu tepla, či teploty, jež podmíněna jest mnohými činiteli (faktory), z nichž na prvním místě, dle přesvědčení všeobecného, jest dějinná pravda, ježto, jak kdys řekl Hus: »Život ve lži horší (jest) nežli smrt.«

Pravda definuje se (určuje, stanoví se) jako souhlas pomyslův. Spokojujeme-li se s výsudky, které plynou z daných pomyslův, mluvíme o pravdě formální (vztahující se ku formě); hledáme-li však souhlas pomyslů s objekty (předměty vskutečnými či vskutečností), toužíme po pravdě objektivní (vskutečné). Proto pouze objektivní pravda má se hledati, hájiti a s neohroženou myslí šířiti. Ta také jedině, vyčerpána z minulosti, stává se teplem národního ducha, zahřívajícím do dálných a budoucích věků . . .

Bohužel, že u národa našeho, zejména pokud se týče doby husitské, nebývá tomu tak. Pravda formální mnohdy vítězí tu nad objektivní, t. j. nad vskutečností. Z té příčiny také současné »nadšení« husitské ovládáno jest více citem nežli rozumem. A přece i v nazírání na dobu husitskou jenom pravda zvítězí, jak nahlížejí rozvážní mužové vesměs.

Tento spisek proto chce býti výronem »víry v konečné vítězství pravdy« nad změtí nakupených, a spíše svedeným citem, než zlou vůlí ovládaných některých nepravd z české minulosti . . .

Rozhled.

Husitské hnutí,[1]) jež národ Český rozdvojilo a téměř na pokraj úplné zkázy přivedlo, jest v dějinách zjevem zvláštním, a pokud se týče

[1]) Velice případný a věcně správný úvodník o Husovi a naší době přinesl 6. července 1903 »Hlas národa: kdež se praví, »První obsáhlé a kritické vylíčení působení a významu Husova a napotom vypsání dějin Husitského hnutí opatřeno bylo v Čechách nákladem českých pánů stavů jejich historiografem (dějepiscem) Františkem Palackým před více nežli celým půlstoletím. Další podrobnější sdělení o Husovi a jeho době obsahuje pomocí královského hlavního města Prahy a nákladem České Matice vydaný Tomkův »Dějepis města Prahy«. Doposud pak nejdůkladnější osvětlení náboženského »Učení Husova« před čtvrt stoletím napsal a v katolické knihovně »Dědictví svatého Prokopa« vydal Vyšehradský probošt dr. A. Lenz. Jmenovaní zde činitelé náleží vesměs směrům konservativním, což uvádíme proto, abychom konstatovali (stanovili) to přehlížené u nás faktum, že až po dnešní dobu vážnému, hlubokému a na pramenech založenému studiu snah, působení a významu Mistra Jana Husa věnovali se z národa českého výhradně živlové povahy konservativní, jejichž působením byla české veřejnosti správná perspektiva (rozhled) husitské minulosti široce otevřena. Bez jejich prací a nákladu (soudíce dle toho, co z jiných stran bylo na oslavu nebo k seznání Mistra Jana Husa doposud vykonáno nebo nevykonáno), byla by historická postava Husova českému národu nepochybně dokonce neznámou.«

»To bylo třeba uvésti, aby rozplašeno bylo jedině z neznalosti poměrův u nás možné domnění, jakoby někdo z konservativních Čechů chtěl památku

vzniku jeho, dosti složitým. Mnohé příčiny totiž spojily se v celek a vytvořily národně politické a církevně odchylné směry, jež po dobu téměř

Mistra Jana Husa z českých dějin vymazávati. Pravdou a skutečností jest opak. Právě konservativní strany české staraly se již od půlstoletí o to, aby se českému lidu dostala do rukou o Husovi a jeho době díla, založená na současných pramenech.«

»Proto sluší toho jenom upřímně želeti, že živlové radikálnější a liberálnější na základech stranou konservativní jim podaných a sebraných, k nejpodrobnějšímu objasnění památky a historického významu Mistra Jana Husa nepřičinili dle způsobu své čilosti a vzletu také svou hřivnu, neboť jest to skutečně pro pokročilý náš národ úkazem neradostným a trapné rozpaky budícím, že česká literatura doposud postrádá všeobecně potřebné a žádoucí obsáhlé moderní monografie (časového spisu) o Mistru Janu Husovi. (Zatím roku 1904 vydal Václav Flajšhans: »Mistr Jan řečený Hus z Husince« a roku 1905 populární spisek: »Hus, jeho život a dílo« Poznámka spisovatele.) Tu psáti nebylo žádnému konservativci nebo dokonce knězi za našich poměrů ani dobře možno, i kdyby byl tak někdo učiniti chtěl. Většina dle svého tisku radikálně nebo liberálně smýšlejících našinců by byla knihu jeho prostě odmítla jako nevěrohodnou. Proto zůstalo v ohledu tom pole volné učencům povahy a zásad nejliberálnějších. Že by napsati dokonalou monografii o Husovi někomu ze kruhů liberálních bránily snad hmotné okolnosti nebo dokonce nevděk za správně vykonanou práci, to nutno odmítnouti. Vždyť již roku 1869 vypsána byla veřejně prostřednictvím Františka Palackého ruská odměna v obnosu 2000 K za nejjepší spis o životě a působení Mistra Jana Husa. O odměnu tu dodnes nikdo se neucházel, neboť o životě a působení Husově se u nás obyčejně jenom nejdéle čtrnácte dní

dvou set let zmítaly národem dříve tichým a pokojným a přivedly jej k rozumu teprve po mnohých ztrátách statků hmotných i duševních.

---

před výročím jeho upálení začne deklamovati a horovati, aby nadšení to se spálenými na paměť Husovu hranicemi zase na celý rok uhaslo.«

»Tento zakořeněný u nás povrchní způsob vzpomínání na Husa se všeobecně již tak přežil, když nedíme sevšedněl, že právě letos ozvalo se na všech stranách volání po potřebě prohloubení oslav památky Husovy. Když se starosti a péče o to ochotně ujaly korporace a osoby, které mají za to, že všemu nejlépe rozumí a všechno nejdokonaleji provedou, jest zcela pochopitelným, že se ku prohloubení památky Husovy v nejpřednější řadě povolaní vědečtí sborové: Královská česká společnost nauk, Česká universita a Česká Akademie korporacím a osobám těm do jejich způsobu a progamu oslavování Husa více nepletly. Ze stanoviska liberálního sluší s tím souhlasiti, že ponechána každému volnost památku Husovu oslavovati tak, jak to dovede, neboť potom i za způsob prohloubení oslavy její ponese si sám zodpovědnost.«

»Tím vlastní a skutečný historický význam Husův nebude nijak změněn, jenom toho litovati nutno, že na postavu jeho z neznalosti a všetečné ochoty věšeno jest tolik nepravd a fantasií, že tím skutečná památka Husova vlastně trpí a vlastním národem jeho jest znevážňována a ostouzena.«

»Mistr Jan Hus, »v naději kněz a sluha Ježíše Krista«, jak se sám psal, jenž svým českým vlastenectvím a nejvážnější křesťanskou zbožností zářil všem svým současníkům jako příklad, neskonal na hranici proto, aby po pěti stech letech český národ nevěděl, proč on vlastně žil a umřel.«

»Dnes jest českému lidu skoro všeobecně neznámo, proč a ze kterých důvodů má vlastně památku

V tom alespoň shodují se dějepisci vesměs, že hnutí samo, byť na jedné straně světu ukázalo hluboce založený cit náboženský a zdatnost by-

---

Husovu oslavovati, neboť i mnozí nejpřednější pořadatelé těchto oslav teprve po určení jejich dne po celém českém království bez výběru shledávají řečníky, kteří by jim to pověděli, neboť oni sami to patrně nevědí a proto lid o tom poučiti neumějí. Tuto trpkou výčitku nebo pravdu n e p ř e d h a z u j e m e nikomu my, nýbrž čteme ji dne 30. června t. r. v radikálním a silně protikatolickém olomouckém »Pozoru«, kterýž v dopise z Bystřice žaluje, že se přítomného oslavování památky Husovy používá k tomu, aby jedni byli pozlobeni a jiní v rozpaky nebo v posměch uvedeni, a vážný pisatel končí úvahu svou těmito zajímavými slovy: »V českém životě stávají se pomalu již typickými ti, kteří za každou cenu chtějí míti aplomb (jistý název) modernosti a pokrokovosti. Prostředky ku dosažení toho jsou jednoduché: volají do světa všechna hesla opravdu pokrokově myslících a cítících lidí tak dlouho, až lehko uvěří, že ta slova mají opravdu pro ně smysl. Ale slova ta jdou z plic a ne ze srdce. A tito lidé, kteří znehodnocují pravé duševní a kulturní hodnoty, kteří nebéřou ušlechtilé jako ušlechtilé, vážné jako vážné, nechť neúčastní se veřejné práce národní. A proto, kdo chce pořádati Husovy oslavy, než Husa pochopil, nechť nechá Husových oslav. Prospěje národní věci více, než sebe častějším braním Husova jména na darmo.«

»Z těchto slov liberálně radikálního listu jest patrno, že se všeobecně uznává jenom se sebezapřením tajený nedostatek vědomostí o Husovi a že se všude těžce cítí neznalost jeho významu.«

»Z toho, že Hus jako horlivý a čistý katolický kněz stavěl se své doby proti nikým dnes nepopíraným nepořádkům a nesrovnalostem tehdejším v církvi, ne-

tosti národní, na druhé straně zjevilo pokleslost mravů daleko hlubší, nežli byla dříve a rozme-

---

následuje, že byl nepřítelem této církve. Naopak! On snahou, nahodilé časové chyby v její hlavě a údech odstraniti, pracoval leč k jejímu zvelebení a sesílení. Že byl proto u některých mocných osob, jichž se jeho výtky týkaly, v nelásce a že byl pro některé své náhledy koncilem kostnickým před 500 lety prohlášen za kacíře, to dnešního dne nemusí býti nikomu u nás příčinou, a b y s e z a p ř í t o m n é d o b y p r o t o z l o b i l a h n ě v a l n a n y n ě j š í č e s k é k a t o l i c k é d u c h o v e n s t v o a toto zase navzájem nemá dostatek vážných časových příčin, aby se docela zbytečně stotožňovalo s Husovými soudci z roku 1415. Proto chtíti za naší doby vyvozovati z takové dávné a dávno odbyté události nové vážné spory a zlosti, rovná se zrovna tomu nerozumu, jakoby někdo chtěl dnes pronásledovati, zlehčovati a nenáviděti židy proto, že dal římský místodržitel Pilát před 1900 lety ukřižovati Ježíše Krista.«

»Ostatně církev katolická, v jejíž pokutách se trest smrti vůbec nenachází, Husa, jak se tu a tam i mezi naší intelligencí myslí, neupálila. Toho zahubily n ě m e c k é, v Kostnici platné zákony, což již roku 1848 Karel Havlíček v »Národních Novinách« vykládal. Palacký o záhubě a smrti Husově (Dějiny národa českého, díl III., částka 1., strana 230 ve vydání z roku 1877) vypravuje: »Na rozkaz od krále Zikmunda daný odložil tudíž falckrabě Ludvík Heidlberský znaky říšské, a vzav vězně (Husa) v moc svou, odevzdal jej konšelům kostnickým s těmito slovy: »Vezměte Jana Husa, jenž d l e n á l e z u k r á l e p á n a n a š e h o n e j m i l o s t i v ě j š í h o a z r o z k a z u n a š e h o m á c o k a c í ř u p á l e n b ý t i.« Bez odkladu na to následovalo vykonání nálezu.«

»Proto vyvozování protikatolických tendencí (snah) ze smrti Husovy vzniklo v Čechách jedině z nedostatku

tení majetku, jehož ztráty nikdy více již nahraditi se nedaly.

znalosti historické zrovna tak, jako zde vznikl zvyk podkládati Husovi zásady demokratické (lidové), ač on byl zatím královským dvořanem, rozhodným autoritářem a proto byl ve šlechtě a mezi mocnými tak oblíbeným a váženým mužem, že 452 českých pánů před 500 lety protestovalo proti jeho uznání kacířem od koncilu kostnického.«

»Hus náleží půl tisíce let, ve kterémžto čase se lidstvo nejméně desetkráte vystřídalo a celý svět kolikráte změnil, historii a tato historie má nám býti všem dohromady učitelkou, čeho dle její záznamů máme se jako nebezpečenství varovati a čeho se máme jako kotvy držeti.«

»Události doby života Husova jsou nám tak vzdáleny, že hmotné stopy jejich věkové dávno zahladili a zneplatnili. Ale z udalostí těch zbyly vzácné historické zkušenosti a politické pravdy, vážné výstrahy a vzácná napomenutí, z nichž naše doba může mnoho platného čerpati a získati. A právě tyto pokyny má naše doba v památce Husově především vyhledávati a ve vynalézání jejich platnost jejího významu pro sebe ceniti, aby totiž ze zkušenosti odbyté v minulosti těžila pro šťastnější budoucnost.«

»Jak Mistr Jan Hus sám k veškerému českému národu mluvil a s ním se loučil, jaké cesty života těm kterým jeho příslušníkům odporučoval, toho lze se dočísti v jeho listě z Kostnice ze dne 10. června 1415, v němž do Čech psal takto: »Věrní v Pánu Bohu milí páni i paní, chudí i bohatí, prosímť vás a napomínám, abyste Pána Boha poslouchali, jeho slova velebili, rádi slyšeli a plnili, i prosímť vás, abyste pravdy se drželi; prosím také, ač by kdo ode mne slýchal na kázání nebo soukromně co proti pravdě boží neb ač bych kde psal, aby toho nedrželi; prosím také, ač kdo vídal jest

Tvrdívá se sice i od mužů vážných,[2]) že husitství bylo dlouholetým vývojem českého ducha, českých poměrů a že mělo po Čechách

mě v lehkých obyčejích v mluvení nebo v skutcích, aby se jich nedržel, ale aby za mne Pána Boha prosil, aby mi ráčil odpustiti; prosímť, aby kněží dobrých obyčejů milovali a velebili a je ctili. Prosímť pánův, aby své chudině milostivě činili a právě je spravovali; prosímť měšťanův, aby své obchody právě vedli: prosímť řemeslníkův, aby své dílo právě vedli a jeho zle neužívali; prosímť sluh, aby svým pánům a paním věrně sloužili; prosímť mistrův, aby jsouce dobře živi, své žáky věrně učili: nejprve, aby Pána Boha milovali, pro jeho slávu se učili a pro prospěch obce a své spasení, ale ne pro lakomství, ani ne pro světské zvelebení; prosímť studentův i jiných žákův, aby mistrů svých v dobrém poslouchali a aby pilně pro boží chválu a pro spasení své a jiných lidí učili.«

»To jest Husův hlavní program života a snah českého národa a v pilném plnění programu toho dojde památka jeho u nás nejlepšího a největšího oslavení a uctění, když se totiž horlivé mluvení o těchto jeho spanilých zásadách vtělí také v jejich ochotné a skutečné plnění.«

[2]) Mám tu na mysli v prvé řadě Fr. Palackého Tomka, dr. Kryštůfka a jiné. Palacký na př. napsal: »Neméně jisté jest, že ono veliké hnutí duchův, ony nepokoje a bouře náboženské, které v XV. století činí hlavní obsah dějin, nebraly svého původu z nižádné středověké sekty, ale že povstaly a rozvinuly se ze vlastních příčin a zárodkův« (III., 13) a dr. Kryštůfek dí: »Husitské hnutí vyrostlo samostatně na půdě české« (III.,

již dávno před vypuknutím svým připravenou půdu v srdcích i duších tisíců. Neupírám toho, byť i bych byl přesvědčen, že tvrzení podobné není pravdou celou, či abych jasněji se vyjádřil, vím sice, že půda pro husitství v Čechách připravena byla,[3]) ale dodávám, přece nebyla připravena ještě tak, aby nutně sémě kacířství v nejvlastnějším slova smyslu v ní zbujněti musilo. Kacířstvu, pravda, zabrániti se nedalo, vždyť jím byly prosyceny všecky země doby té, ale při prozíravosti vůdčích kruhů mohlo se omeziti na okruh osob co nejmenší, aby nezničilo ovoce ducha, rozkvět všech uměn a rozvoj poměrů dob předcházejících.

Loupení, pálení a všeobecné vraždění, spojené se zkázou všeho drahocenného a nutně z činů podobných vyplývající surovost

667). Než oba tito historikové přece připouštějí jakousi závislost husitství na duševních proudech dob předcházejících. Vždyť Palacký jindy se vyjadřuje: »Ovšem že odpor proti středověkým naukám a řádům církevním, založený na slovích písma svatého a na právu lidského rozumu, nebyl sám v sobě nic nového: církev Římská zápasila s jednotlivými odpory takovými hned od počátku a po vše věky téměř bez přestání.« (III., 5.) Podobně i dr. Kryštůfek.

[3]) Tak (dr.) Loskot 18. listopadu 1909 v Praze v sále »Hlaholu« prohlásil: »Mistr Jan Hus právě tak jako jeho předchůdci stali se velikány, poněvadž nalezli svůj čas; jinými slovy, doba sama je zplodila a dovedla je k velikosti« (»Čechové a církev katolická« 5), nebo: »Když vystoupil Mistr Jan Hus, nalezl hnutí husitské připraveno.« (Str. 26.)

mravů, toť přece zcela něco jiného, než snaha po opravě v hlavě a v údech, jíž husitství za svůj rozmach vděčiti má, zcela něco jiného, než »Zákon Boží«, o jehož přesné zachovávání Husitům prý se jednalo, a zcela něco jiného, než svoboda svědomí, či snad docela uvolnění myšlenky, za něž, dle některých názorů doby naší[4]) Husité první podstupovali boj. Vždyť vojenské zástupy, jež vítězně procházely Čechy, Moravu i země sousední a pálily bez milosrdenství hrady, kláštery, kostely a upalovaly své protivníky za radosti a plesání soubojovníků, mnohdy spitých, těžko v duši nestranného pozorovatele nezanechávají dojmu o největším nepříteli[5]) lásky k bliž-

[4]) Proto do říše pouhého mluvení musíme odkázati na př. řeč delegáta Pražské »Volné Myšlenky« na kongresu (sjezdu) »Volnomyšlenkářů« v Bruselu v srpnu 1910, dra Theodora Bartoška, vrcholící v názoru, že Hus, Táborité, čeští Bratři byli sami »volnomyšlenkáři« (Srov. »Čech« 27. srpna 1910), nebo slova (dr.) Fr. Loskota: »Uvolnění individua, uvolnění myšlenky — těmi slovy nejstručněji, ale zároveň nejvýstižněji jest charakterisován (označen) dějinný vývoj od středověku až po doby naše« (»Konrád Waldhauser, řeholní kanovník sv. Augustina, předchůdce Mistra Jana Husa«, str. 20), jež v jádře naznačují totéž, co řekl na sjezdu Bruselském Bartošek, jakož i větu: »Ve velikých mužích české reformace, třeba měli tvářnost doby, která je zplodila, vidí Volná Myšlenka svoje předchůdce« (»Čechové a církev katolická.« str. 92.)

[5]) Pešina jmenuje hnutí husitské »hroznou bouří, jíž bezbožné kacířstvo po změtení pravd svatého pra-

nímu, jež jest přece nejzákladnějším rysem zákona Božího, a o ničiteli národní slávy, velikosti a chlouby.[6]) A to přece duch národa českého není, nebyl, a Bůh dá, že ani v budoucnosti nebude![7])

vého náboženství a po prohlášení nejžalostnější války občanské zmíchajíc věci lidské s božskými, vše vzhůru nohama (sursum atque deorsum) smíchalo.« (D. c. 208.)

[6]) »Volná Myšlenka« prohlásila, že »nejvlastnější obsah hnutí husitského, ať již se projevovalo jakkoliv, je zápas za emancipaci (vysvobození z dosud platného řádu) náboženskou, sociální a národní.« (»Konrád« . . ., 5.) Nesouhlasím, alespoň pokud se týče emancipace náboženské. Emancipace náboženská, tof bezvěří či »Volná Myšlenka«, ale Husité bojovali za »zákon Boží«!

[7]) Pouhou reklamou (lákáním k prodeji) tedy jsou slova vydavatelstva »Volné Myšlenky« ku spisku Loskotovu »Konrád Waldhauser«: »Jest zajisté husitství nejslavnějším a nejvelikolepějším projevem českého ducha; jím projevila se osobitost tohoto ducha tak jako nikdy před tím a nikdy po tom. Hnutí husitské vyrostlo z individuality (osobitosti) českého národa, jak se vývojem dlouhých dob utvářela, z individuality, která mezi jiným se vyznačovala vzácnou opravdovostí v pojímání života, jenž měl realisovati krásný, ušlechtilý charakter . . . Lze říci, že husitství jest charakteristickou známkou českého ducha a českého člověka . . . Velmi dobře poukázal jistý francouzský spisovatel (»Volná Myšlenka« mohla hned připojiti, že je to Hugenota Arnošt Denis, který jako protestant přímo katolickou církev nenávidí) na to, jestliže žádný porod neobejde se bez krve, jak by teprve porod nejkrásnějšího (případnějším by bylo slovo nejhrmotnějšího) děcka (husitství), ideje (myšlenky) volnosti, rovnosti a bratrství (jsou to zásady svobodných zednářů), obešel

Nesčetné složky vytvořily husitismus. Dějepisci vypočítávají jich celou řadu a dělívají je na *náboženské, národnostní, naučné a sociální.*[8]) Uvedu alespoň některé.

Jako jinde tak i v Čechách byly stálé třenice mezi mocí biskupskou a žebravými mnichy, kteří výsadě všeobecné duchovní správy se těšili a přímo papežské stolici podléhali, a dále mezi těmito a světským duchovenstvem. Počet duchovenstva byl značný. — Před husitskými bouřemi dle zaručených zpráv bylo při metropolitním kostele sv. Víta asi 300 duchovních, při kostele Vyšehradském asi 100 a v Praze

se bez potoků krve! A pak, proč posílalo papežství do Čech křížové výpravy!« (5—6.) Nazval jsem citovaná slova pouhou reklamou, ale poslední větu její: »A pak, proč posílalo papežství do Čech křížové výpravy,« musím nazvati dle pravdy nelogickým (odporujícím zásadám zdravého myšlení a usuzování) kotrmelcem. Volnost, rovnost, bratrství dle »Volné Myšlenky« byly nejkrásnějším děckem husitství. Když však katoličtí kněží a katolický lid chtěli volnost, rovnost a bratrství, Husité je vraždili. Husité vraždami, krví a zkázou zaplavili celé království. Papež volal knížata a vladaře, aby vraždám učinili konec, aby volnost, rovnost a bratrství zavládly zase jako dříve bývalo v Čechách, ale dle logiky »Volné Myšlenky« tím právě zavdal příčinu, že Husité vraždili. Jasno, že ne nadarmo »Volná Myšlenka« nazvala se »volnou«.

[8]) Jiní dělí idee (myšlenky), které hnutí husitské vyvolaly, v idee zbožnosti, svobody, demokracie (lidovlády), bratrství, lásky národní (k jazyku a národu a uplatňování se v otázkách jakýchkoliv.

přebývalo stále alespoň 1200 osob stavu duchovního.[9]) V pražské arcidiecési v době té bylo 1914 far,[10]) u nichž z největší části byl vedle faráře též jeden nebo více kaplanův a oltářníkův. K tomu přistoupilo ještě obyvatelstvo více nežli 100 klášterů.

Duchovenstvo vládlo statky zemskými a důchody rozličného druhu. Třetina[11]) veškeré půdy

[9]) Vezmeme-li číslo 1200 za správné, ač v našich dobách a poměrech jest velmi veliké, v době tehdejší nebylo tomu tak. Vždyť těchto 1200 kněží zastupovalo v Praze nejen úřad kněžský, ale všecky úřady vůbec. V Praze zůstával císař římský a český král, tedy panovník po papeži nejprvnější a nejmocnější, bylo několik kapitol kanovníkův, byla universita pro celou střední Evropu, více kněží při každém farním a klášterním kostele, dvůr arcibiskupský a všecky soudy zemské atd. Kněží pak byli ve všech těchto zřízeních úředníky, písaři, správci, učiteli, soudci a p. Bylo tedy oněch 1200 kněží vlastně tím, co dnes ze společnosti lidské »intelligencí« jmenujeme. A to přece na Prahu, hlavní město říše římské a střední Evropy vůbec, kde duchovní život a duševní proudy vrcholily, nebylo mnoho, srovnáme-li zvláště počet tehdejšího obyvatelstva s počtem nynějšího obyvatelstva Prahy a její intelligencí.

[10]) V celých Čechách bylo koncem XIV. století, jak uvádí J. Kalousek ve »Výkladu k historické mapě Čech«, 2. vydání, 2180 far.

[11]) Karel Vladislav Zap nazývá sice zprávy podobné trochu přehnanými (Česko-Moravská Kronika«, II., 462), ale přidržuji se raději tvrzení obecnějšího, aby nemohlo býti vytýkáno, že hledím poměry kněžské vylíčiti v lepším světle, nežli vskutku byly.

v Čechách náležela jemu. Bohatá obročí byla zaopatřujícími ústavy pro syny šlechticů. Mimo ně byl ještě přečetný zástup výpomocných duchovních a oltářníků nuzně žijících, duchovní to proletariát (chudina), bez naděje na obročí. Na bohatství církve pohlížela s velikou závistí šlechta, jmenovitě oni rodové, kteří časem sešli a schudli, toužíce teď po statcích, jež jednou jejich zbožní předkové církvi darovali.

Bohatství církve u mnohých duchovních zplodilo nedbalost, přepych, rozmařilost, bujnost a jiné nezpůsoby, vady a poklesky[12]), ač duchovní vrchnost dohlížela na podřízené duchovenstvo a trestala je, jak viděti z visitační cesty pražského arcijáhna Pavla z Janovic a protokolův na ní roku 1379 a 1380 zavedených.

[12]) S mravností kněžskou v Čechách nebylo to ani tak zlé jako jinde. Všickni dějepisci dávají tomu za pravdu. Tak dr. Pekař praví: »Není pochybnosti, že bylo (v době předhusitské a v počátcích husitství) dosti kněží řádných (rozumí se katolických, ježto jiných posud nebylo). Než velké výhody stavu kněžského, dnes nám neznámé, působily (mimo jiné), že se k němu hrnulo mnoho nepovolaných a to právě, jak to bývá, na místa přednější.« (Z řeči na oslavu Husovu roku 1903 na pražské radnici.) A Karel Vladislav Zap napsal: »V Čechách duchovenstvo v celku nikdy tak v nekázeň a nevázanost nekleslo, jako v zemích západních« (»Česko-Moravská Kronika«, II., 463). Zikmund Winter docela poznamenává: »Ovšem jisto, že dobří kněží nevymřeli.« (Život církevní v Čechách 5.)

Než, nekázeň duchovenstva, kterýmžto slovem právě vylíčené poměry v celek zahrnouti se dají, nebyla příčinou husitství jedinou, či alespoň ne takovou, aby roznítila hnutí zachvacující celý národ[13],) ježto vedle duchovních pokleslých žila celá řada i duchovenstva zbožného, ctnostného a mravného, církvi celým tělem i duší oddaného, z něhož mnozí v dobách pozdějších s radostí i smrt v plamenech pro katolickou pravdu podstupovali a jichž jediným cílem byl ideál Kristův jako dobrého pastýře. Ostatně v sousedních zemích byla nekázeň duchovenstva mnohem větší, což připomínám nikoliv na omluvu, ale pouze dle pravdy, a přece nevzniklo nikde hnutí, podobné hnutí husitskému.

Z této příčiny mimo nekázeň kněžstva vysvětluje se vznik husitství také poměry *národ-*

[13]) V Čechách vlivem nepravého působení vlasteneckého a nedostatečného uvědomění náboženského stalo se zvykem všecky bídy dob minulých svrhovati na katolické kněze a kláštery. Proto i bouře husitské připisují se na jich vrub a za hlavní příčinu jich udává se nekázeň duchovenstva. Tento názor v štěpuje se českému člověku od školy obecné až po universitu, od školní čítanky až po vědecký spis od nejpřednějších professorů, od přednášky venkovského učitele až po parlamentní (sněmovní) řeči »národních« poslanců. Tím stává se, že český člověk vidí v husitství všecko krásné, ale u katolické církve jen a jen zlořády a špatnosti. A přece vskutečnost byla jiná. Církev katolická a její kněžstvo tolik dobra naší vlasti způsobilo od dob cyrillo-methodějských, že musí počítati se vždy mezi nejlepší a největší její dobrodince.

nostními. »Němci nabyli ve XIII. a XIV. století v Čechách příliš velikého rozsahu a vlivu, obzvláště za posledních králů z rodu Přemyslovců. Rýmovaná česká kronika Dalimilova dýchá odporem a nenávistí proti Němcům, připisuje jim všechno vnitřní i vnější neštěstí a snaží se v české šlechtě národní cit a nadšení vzbuditi. Duch Dalimilův stav se duchem české šlechty, musil vésti k hrozným bouřím a zplodití to, co jmenujeme husitstvím, boj za českou národnost proti Němcům. Král Jan Lucemburský zhoršil ještě více stávající poměry tím, že přivedl s sebou do Čech zástup německých rad, dvořanův a jiných Němcův a Čechy odstrkoval.«

»Jeho syn a nástupce Karel IV. byl vroucím milovníkem českého národa, o jehož povznešení a rozkvět s veškerou svou silou pracoval, ale příboj němectví na český národ se valící nemohl zastaviti, ano ještě jej proti své vůli rozmnožil. Jako císař bydle v Praze, učinil Prahu a Čechy středem císařství. Cizinci a tu hlavně zase Němci hrnuli se do Prahy ku dvoru za svými záležitostmi a učinili z Prahy město německé. Pro zvelebení českého království a národa založil císař vysoké školy Pražské z prostředků téhož království a tu zase chodili do těchto škol hlavně Němci. Cizí tři národové tvořili asi pět šestin, domácí národ český něco přes jednu šestinu studentů, bakalářův a mistrů, tak že tři národové universitních důstojností

pouze svým krajanům udělovali a o všechna obročí a nadání, kteráž universita propůjčovala, se dělili. Čechové byli ve svém domě za vlastní peníze a statky odstrkováni a jako v podruží.«*)

Tlak vzbuzuje protitlak. Přílišné, hrdé a zpupné vystupování Němců v Čechách vedlo k vědomí národnímu. Muži na universitě Pražské vzdělaní, ocitnuvše se v praktickém životě, shledali, že zatím, co ostatní národové hrdě k národnosti své se hlásí, lid český není si své národnosti vědom. Počali tedy lid národnostně probouzeti, když i sám císař Karel k tomu podnět dal zakládáním přečetných škol po venkově, vedených ovšem v duchu národním.

V době předhusitské rytíř Tomáš ze Štítného počal česky psáti důmyslná rozjímání a naučení křesťanská, Ondřej z Dubé o řádu práva zemského, mistr Křišťan z Prachatic o věcech lékařských, Smil Flaška z Pardubic spisy mravokárné, a celé Písmo svaté tehdáž do češtiny již přeložené bylo též hojně čítáno nejen šlechtou, ale i lidem, u něhož znalost čtení se všeobecně ze založených škol rozšířila.

Tím byli nejen lid, ale i páni národnostně probuzeni a uvědoměni. Všude se nahlíželo veliké bezpráví, jež až posud národu českému se dělo. Ohlas toho dolehl až k trůnu královu a působil tu dojmem zdrcujícím, zvláště když ne-

*) Dr. Fr. X. Kryštůfek: Dějepis církevní III., 669

přátelé českého národa vlivu svého až hanebně zneužívali na pokoření a potupu lidu, v jehož zemi důstojností došli.

V druhé polovici XIV. století vládl ve všech městech živel německý se svými výsadami, bohatstvím a blahobytem, kdežto živel český tvořil v nich většinu jenom číselní. Kdo z Čechů něčeho dopracovati se chtěl, musil s Němci jíti. V městech vesměs mluvilo se více po německu nežli po česku. I šlechtičtí rodové po celé zemi libovali si zvláště v německých mravech a způsobech.

Vzmáhající se česká literatura (písemnictví) ponenáhlu způsobovala obrat. Již za posledních let císaře Karla[14]) a ještě mnohem více za Vá-

[14]) »Karel nejen že rozšířil moc a slávu říše české, jako žádný český král před tím ani potom, nejen že za něho, díky trvalému míru a příznivé světové konjunktuře (poměrům) obchodní, dospěly země české velikého hospodářského rozkvětu, zámožnosti a blahobytu, ale za něho dosáhlo obyvatelstvo české i vzdělání, s nímž žádná část střední Evropy soupeřiti nemohla. Král odchovaný ve Francii a z francouzského rodu vlastně pocházející, chtěl dědictví své oslaviti vším nejlepším, co byl viděl a poznal v Paříži, a odtud především jeho láska ke školám, vědám a umění. Hlavní bylo založení university, která zvábila k sobě na tisíce žáků . . ., umožnila rozmnožení a lepší opatření škol farních a šířila tak porozumění věcem náboženským a vzdělání literární v celé zemi. Kdežto dříve literární vzdělání a zájem o knihy náboženské, především Písmo svaté, obmezeny zůstaly na kněze, posílila universita starší již snahu, aby i laikové, nekněží, vzdělávali se

clava IV. počala města i vyšší stavové vydávati a sepisovati úřední listiny jazykem českým. I nálezy do desk zemských se tak děly. Obyvatelstvo domáhalo se ve městech alespoň takových práv ve své obci a v kostele, jako až posud měli Němci. Tím povstávaly třenice národnostní, jichž výsledkem bylo seskupení se živlu českého v jediný šik proti živlu nepřátelskému, ale zároveň také touha po vítězství jednoho nad druhým. Malá jiskerka stačila, aby strany pustily se v boj o nezadatelná práva národní. Potřeba boje toho se všeobecně pociťovala od stolic universitních, až po venkovské město a větší dědinu. Proto, kdo by byl myšlenkou svou podnět k němu zavdal, mohl býti jist, že pojistí si jméno v dějinách.[15])

literárně čtením Písem svatých.« (Z řeči dra Jos. Pekaře při oslavě Husově na pražské radnici roku 1903.)

[15]) »Velký počet královských měst a městeček poddaných, jenž založen byl v Čechách v 13.—14. století, byl založen a obýván měšťany německými; česká národnost domahala se v městech rovnoprávnosti s panujícími Němci. Tak bylo i v Praze, kde měšťanstvo, aspoň na Starém Městě a na Malé Straně, bylo převahou německé; tak bylo především na universitě, kde Němci měli většinu, český národ měl jednu pětinu až jednu šestinu posluchačů. Ale v Češích žilo a sílilo vědomí, že oni jsou domácím národem v zemi, že mají nárok na přednost, ano na panství, a horoucnost jejich národního nadšení toužila po příležitosti, v níž by osvědčili svou převahu mravní a duševní. Němečtí mistři na universitě nepřáli mnoho myšlenkám reformy, přáli Ruprechtovi proti Václavovi, byli proti knihám Viclef-

K nekázni duchovenstva a sporům národnostním připojily se *půtky krále Václava IV. s arcibiskupy*. Král Václav IV., nebyl žádným přítelem duchovenstva[16]) a církevního práva, jak

tovým — což přirozenější, že Češi byli pro ně. A na tomto národnostním bojišti českém také poprve potkáváme Husa, mladého kněze a od roku 1396 mistra svobodných umění, učícího již na universitě. Když roku 1401 vtrhlo vojsko markrabat míšeňských, spojených s Ruprechtem a jednotou panskou proti Václavovi v Praze, káže Hus rozhorleně proti Němcům v úřadech českých usazeným. Čechové jsou — praví — bídnější než psi, protože pes brání svůj pelech, kdyby jiný pes chtěl ho odehnati, ale nás Němci utiskují a zabírají úřady v Čechách a my mlčíme! Rok potom dosahuje Hus již hodnosti doktorské na universitě a zároveň důležité posice jiné, jež dala směr další jeho činnosti a jež souvisela také se snahou zabezpečiti české menšině v Praze místo důstojnější.« (Dr. Pekař.)

[16]) »Husův boj za Vicleffovy zásady netrval dlouho — 10—12 let trvá bojovná činnost jeho — a měl-li tak podivuhodný výsledek, je zřejmo, že mimo příčiny nám známé (z nichž přední bylo pohrdání kněžstvem, obliba v těch, kdož kárali hříchy jeho a vedli mysli ke zbožnosti pravé a vroucí), musily spolupůsobiti ještě jiné okolnosti. Z těchto hlavní bylo protiklerikální smýšlení krále Václava IV. a potom poměry národnostní v zemích českých. Král Václav neměl zbožnosti otcovy, ale především neměl jeho úcty ke kleru a té úcty mělo ještě méně jeho demokraticky naladěné okolí. Na hradě pražském mezi samými kostely, kláštery a duchovními bylo mu těsno, přeložil proto sídlo své dolů do Starého Města, brzo po nastoupení zatočil energicky se zpupnou kapitolou Vratislavskou, znám je také boj jeho s arcibiskupem Janem z Jenštejna, v němž dal mučiti a topiti úřadníky konsistoře. Spolupůsobily i po-

jasno z utopení sv. Jana Nepomuckého. Nepřízeň jeho ku kněžstvu dosáhla vrcholu, když duchovní kurfirsti porýnští volili proti němu vzdorokrále Ruprechta. Proto brojení proti moci duchovní přišlo mu vhod. Trpěl je s radostí, až přerostlo mu přes hlavu.

Velikou část viny bojů mezi králem a duchovenstvem měli na svědomí králové milci. Ti obdařeni jsouce přízní svého pána a bohatými statky, přirozeně upadali časem v bujnosti mravnostní a i ve zkázu na majetcích. Duchovenstvo bylo představitelem mravnostního zákona a oplývalo poměrně bohatstvím. Proto milci králové jednak z hněvu, že kněžstvo osobami svými připomínalo jim Boží soud a jednak ze závisti duchovního majetku obyčejně s velikou nevážností ku kněžím se chovali a pomalu také krále, jenž v jich středu žil, k takovému chování strhli. Z toho zase u duchovenstva povstávaly roztrpčenosti a nevole proti králi samému i jeho vládě.

V takovémto stavu věcí král pak, nedbaje spravedlnosti, aby ukázal nad duchovenstvem

litické příčiny. Roku 1400 zvolili němečtí kurfirsti proti Václavovi nového krále německého, Ruprechta falckého; hlavními strůjci odboje byli duchovní kurfirsti porýnští. I bratrem Václavovým Sigmundem byla tato nálada protihierarchická v Čechách rozšířena; když roku 1403 vládl Sigmund v Čechách místo zajatého Václava, vydal přísné rozkazy neposlouchati v ničem rozkazův ani bull papeže římského, který byl podporoval v Uhrách povstání proti Sigmundovi.« (Dr. Pekař.)

svou převahu, na místa nejdůležitější, jako na vzdory kněžím řádným a hodným, povyšoval muže smýšlení světského, nebo docela své milce, bez ohledu, mají-li k stavu duchovnímu povolání čili nic.

Taktéž *socialní* poměry byly neblahé. Poněvadž u pánů počaly se ujímati německé mravy, začaly se též dle vzoru německého ujímati počátky sedlské poddanosti, ač lid až posud neobmezené osobní svobodě v Čechách stále se těšil. Proto stav sedlský s velikou nevolí nesl břímě poddanosti, činil s nechutí zadost poddanským povinnostem, závazkům, platům a dávkám, pohlížel se závistí a zlostí na své pány, duchovní a světské, a čekal na příležitost, aby toto jho se sebe setřásti mohl.

Na doklad toho uvádím slova Palackého jenž o počátku XV. století píše: »Sedláci v Čechách té doby rozeznávali se od jiných stavů tím, že drželi své pozemky právem zákupním od pánův, neb zemanův aneb i měst samých, začež jim »úročiti« povinni byli, t. j. odbývati »úroky« čili určité povinnosti a dávky, buďto jen v penězích, buď i v naturáliích a robotách, pročež také obyčejně jen »lidé úroční« nebo »úročníci« sluli. Byliť i oni praví majitelé a páni práv a povinností svých, ježto kupujíce a prodávajíce volně, mohli vždy stěhovati se kam jim libo bylo.«*)

*) D. c. II. 162,

Tato svoboda však, jak již jsem uvedl, v dobách Václavových od zněmčelých pánů počala se ustřihovati. Proto sedláci považovali každého, kdož by jim v tomto ohledu pomoc přinésti chtěl, za velikého svého dobrodince.[17])

Poněvadž však povaha a láska lidská tak uzpůsobeny jsou, že s láskou nebo nenávistí osoby, spojují lásku a nenávist všeho, co této osobě patří a tedy i lásku nebo nenávist myšlenek a snah, jež osoba tato hlásá, sotva že husitství ujalo se sedláků v ohledu hmotném, sedláci zase s radostí a nadšením přijali opravné jeho my-

[17]) Že v tomto směru hrozně se zmýlili, doznává sám dr. Josef Pekař, professor dějin při Pražské universitě, takto: »Po této stránce (při socialním vlivu husitismu) výsledky hnutí mnoho chváliti nelze. Města si jimi pomohla poněkud, ale konečně pomohla si jimi nejvíce velká šlechta, jíž při dělení drobní zemané, jichž ostatně mnoho ve válkách zahynulo, musili ustupovati. Král Zikmund pak musil všecku kořist potvrditi ... A s mohutněním šlechty, se vznikem velikých statků šlechtických počíná se horšiti stav sedláků. Dívati se na bouře husitské jako na bouři po výtce selskou, není totiž, jak jsem přesvědčen, správno. Sedlák tu jen trpěl, ač ve vojštích táborských zaujímal důležité místo. V ohledu socialně-politickém neznamenala doba ta tolik, kolik se v ni vkládá. Ideje ... demokratické ozvaly se sice mezi Tábory, ale zanikly nemajíce síly . ., i jemu (= hnutí husitskému) je sedlák nesvobodným člověkem a jen objektem výdělku.« (O době husitské, v Slaném 1900, strana 12.)

šlenky věroučné a mravní. Tím jedině dá se vysvětliti, mimo duši davu, jež činí to, k čemu dva nebo tři lidé odhodlanější ji strhnou, náhlé, ve všech krajích a všude zavládnuvší hnutí husitské. Nešlo zajisté všem, kdož pod praporem husitství se shromáždili a pod ním později krev prolévali, pouze o obnovu mravní a o život v pravdě křesťanský, poněvadž tyto dvě věci přece každý sám u sebe vykonati mohl a dle nauky křesťanské i vykonati měl, ale přemnohým spíše o osobní zájmy a výhody.

K důležitým všem těmto momentům (příčinám) hnutí husitského, přidružil se v poslední chvíli ještě jeden dosahu veledůležitého, na který však obyčejně se zapomíná, totiž *osobní neschopnost*, do jisté miry nevšímavost a pohrdání novým hnutím těch, kdož v čele země v ohledu politickém i duchovním stáli. Toho ovšem dle pravdy upříti se nedá, že i při nejschopnějším králi a nejhorlivějším arcibiskupovi husitství bylo by vzniklo, poněvadž, jak se říká, viselo ve vzduchu, ale také jest nesporno, že po prvních výstřelcích a krátkém prokvašení za jiného krále a jiného arcibiskupa mohlo sloužiti místo k záhubě k dobru církve i vlasti.

Sám Palacký a Tomek, ba již i Pešina mezi řádky na tuto okolnost kladou váhu. *Palacký* alespoň větou svou: »Volbramova nevláda i po jeho smrti dlouhé uprázdnění arcibiskupství hověly nemálo zmáhání se Viklefismu« (III., 34)

a *Tomek* stací: »Panovník moudrý jako Karel IV. byl by snad něčeho dovedl úsilovností dlouhou a opatrnou, podporován jsa mocí veřejného mínění vzdělávaného týmž způsobem, jakž se tehdáž dálo v Čechách, zvláště když by se týmž způsobem bylo probuzovalo také v jiných národech. Král Václav IV. ovšem neměl toho ducha, ani jeho dvořenínové. Náboženskému ruchu, který za času Husa mocně dojímal celý národ český, nedostalo se tudy moudrého řízení shůry, pod kterým mohl vésti ku pravému, žádoucímu cíli svému«[18] napovídají velice mnoho.

Pešina pak docela jasně k tomu poukazuje řka: »Když roku 1400 po narození Krista Pána povstal v Čechách děsný a hrozný rozvrat náboženský pro bezbožnost nových věroučných článků a pro domácí vzpoury, rozkvětu celého království velice nebezpečný a záhubný, a to působením mistra Jeronýma Pražského, jenž tou dobou z Anglie, kde po několik roků studiím oddán byl, se navrátil, protože nakažen byl novým a bludným učením Vikleta, arcikacíře anglického, jakož i podnětem jeho soudruha Jana Husa a některých jiných, kteří proti úctě Rodičky Boží a Svatých, proti auktoritě římského papeže, obřadům církve svaté a proti ostatním hlavním zásadám křesťanské víry nejen v kázáních a disputacích (náboženských

[18]) »Děje království Českého«. Vydání jubilejní, 1898, strana 178.

zápasech a rozmluvách) veřejně konaných, ale i uveřejňováním knih, bezbožně se neostýchali brojiti a velice záhubné, tytýž i výbušné a ve zkázu vedoucí domněnky veřejně rozšiřovati, tím směleji a tvrdošijněji, když byli podněcováni co nejohnivěji pražským lidem: i proti vůli krále, arcibiskupa, šlechty a městských rad, *zlo z počátku nepatrné*, jako vůbec bývá, *každodenně vzrůstalo*, *protože trestáno nebylo*, až vzmohutnělo v bouři nejhroznější, vzpoury děsné, v loupeže, svatokrádeže, ve vzájemné vraždění, zlodějství, požáry, v hrozné spustošení měst i venkova, a v jiné odnože neštěstí, jež povstávají ve válkách občanských. Tím království za dřívějšího dlouholetého pokoje kvetoucí a oplývající všemi věcmi, téměř zbořeništi se podobalo . . . .«[19]).

Že *Václav IV.* pro dobu svou *schopným panovníkem nebyl*, jest všeobecně známo. Scházela mu i střízlivá opatrnost i rázná důslednost. Byl dobromyslný, pokud ho nic nedráždilo, ale ve zlosti prchlý, v pracích nevytrvalý, náruživý milovník honby a jiné zábavy. Hověl sobě rád i ve hrubších smyslných[20]) rozkoších, oddávaje se druhdy i obžerství a nevěrnosti manželské.

Podobného rázu byl i arcibiskup Konrád z Vechty, který později docela k Husitům

[19]) Phosphorus septicornis . . . ab Thoma Joanne Pessina de Czechorod, Pragae, anno 1673, str. 203.

[20]) Tomek: »Děje . . .«, 168.

přešel. Byl i on, jak všeobecně, i u dějepisců husitství příznivých se tvrdí, povahy nestálé a vlastností ne právě vynikajících,[21]) či mužem pro stolec arcibiskupský v tak vážné a rozhodné době neschopným.[22])

Ne nadarmo pravím »v tak vážné a rozhodné době«. Pevnost a spořádanost totiž, jakou mezi duchovenstvem byl zavedl první arcibiskup Arnošt z Pardubic (1344—1364), již za jeho nástupce Jana Očka[23]) z Vlašimě (1364—1378), Jana[24]) z Jenštejna (1378—1395) a Olbrama[25]) ze

[21]) Srov. Riegrův sl. n. IV. 795., Ottův slov. n. XIV. 729, Jakub Malý: Vlastenecký slovník historický str. 369.

[22]) Proto, měl-li bych odpověděti k otázce, co jest husitství, nejraději bych je definoval takto: Husitství bylo hnutím nábožensko-politickým s celou řadou chyb a hříchů osob, jež stojíce v čele z počátku neuměly a nechtěly, později již pak nemohly, zastaviti rozpoutané vášně lidu, který pod pláštíkem náboženským povaloval starý církevní i politický řád mnohdy skutky až neuvěřitelnými.

[23]) Jan Očko z Vlašimě býval kanovníkem pražským a proboštem u Všech Svatých, pak biskupem Olomúckým. Byl zvolen arcibiskupem pražským 12. července 1364 a nastolen 16. října téhož roku. Povýšen byl za kardinála 17. září 1378 a z úřadu arcibiskupa se poděkoval v témž čase. Zemřel 14. ledna 1380.

[24]) Jan z Jenštejna býval biskupem Míšenským. Arcibiskupství obdržel od papeže 20. října 1378 a nastolen byl v březnu 1379. Třikráte ve sporu svém s králem Václavem IV. odjel do Říma a to 23. dubna 1393 a navrátil se na podzim téhož roku, 26. října

Škvorce (1396—1402) počaly čím dále více ustupovati, až ustoupily tak dalece, že jen nejpevnější ruce arcibiskupově mohlo se podařiti uvésti je do starých kolejí.[26])

Arcibiskup Olbram umřel 2. května 1402. Poněvadž král Václav té doby jako vězeň nalézal se v moci bratra svého Sigmunda, zvolen jest kapitulou k důstojnosti arcibiskupské se svolením Sigmundovým Mikuláš Puchník, před tím generální vikář. Puchník umřel dříve, již 19. září 1402, nežli ho došlo papežské stvrzení. I chtěl edy Sigmund k arcibiskupské hodnosti povýšiti

1395 a tam kol 15. června poděkoval se ze svého úřadu, konečně po odevzdání arcibiskupství do rukou svého nástupce 2. dubna 1396, na dobro roku 1397. V Římě byl jmenován patriarchou Alexandrijským a tam také zemřel 17. června 1400.

[25]) Olbram ze Škvorce býval proboštem u sv. Apolináře. Papež ustanovil jej arcibiskupem 5. března 1396. Nastolení jeho konalo se 2. července 1396. Zemřel 2. května 1402.

[26]) Po smrti Arnoštově dne 30. června 1364 v době sotva 40 let vystřídalo se u chrámu Svatovítského šest arcibiskupů a dvanáct administrátorů. Po prvním arcibiskupovi administrovali do 2. července 1364 Jenec, probošt sv. Kříže ve Vratislavi, Bušek, arcijáhen Kouřimský a Sezema, probošt Týnský, vesměs kanovníci Pražští; po Olbramovi ze Škvorce mistr Jarcslav z Pořešína do 14. června 1402, Ojíř od 2. října 1402 do 30. července 1403, mistr Jan Kbel v říjnu 1402, mistr Adam z Nežetic, doktor práv, od 8. srpna do 9. října 1403, Jan ze Smilkova, Václav z Radče a Václav, probošt Míšenský, do 3. září 1403; konečně po Zbyňku Zajíci Václav z Radče a Jan z Královic.

Jana Železného, biskupa Litomyšlského, sobě velmi oddaného, ale poněvadž mezi tím octl se sám u veliké nevoli proti papeži Bonifaciovi IX., papež Jana nepotvrdil. Zůstalo tedy arcibiskupství uprázdněno až do nastolení Zbyňka Zajíce z Hasenburka do 12. prosince 1403.

»Tehdy, kdy nejzáhubnější bouře náboženské počaly doutnati, v čele církve katolické v Čechách«, líčí další udalosti Pešina, »byl arcibiskupem pražským Zbyněk z Hasenburka, baron z rodu vznešeného a starobylého, pocházející prý z krve Kroka, knížete kdys Českého, dříve Pražský kanovník u sv. Víta. Měl sice střední vzdělání doby své, ale jak poznamenává jeho souvěkovec Štěpán Páleč, doktor bohosloví, ač věkem ještě jinoch, čistotou a neporušeností mravů byl sešedivělým starcem, vyznamenávajícím se zbožností, láskou k Bohu, rozvahou a moudrostí.«[27])

»Ten dle úřadu svého, jak mohl, vznikajícímu zlu zabrániti snažil se jednak tím, že jakékoliv bezbožné a v poslední době hojně se vyskytající nauky pečlivě a dbale odstraňoval, tak že nikdo dbalejším v tomto ohledu ani býti nemohl a jednak tím, že zbujnělé kněžstvo přísně káral. Z té příčiny také ku dni 17. července 1408 slavil diecésní synodu u přítomnosti všech prelátů, sta kněží, mistrů, doktorů a studujících na tisíce. O dvě léta později dle rady metropolitní kapituly a mužů nejučenějších, jako Jana z Královic, Jana Kbela, Václava Radeče, děkana u sv. Apolináře, Ondřeje z Brodu, Jana z Němčic, Zdislava Chrta, probošta královské kaple a kanovníka u Všech Svatých, Štěpána Páleče, Stanislava ze Znojma, Jiřího z Boru, Jana Eliášova, Šimona Vendy, Jana z Hildesenů a doktorů bohoslovecké fakulty kázal přes 200 svazků knih, obsahujících kacířstvo Viklefovo, veřejně spáliti.«

[27]) Pešina d. c. 204.

»Roku 1411, když do Uher se ubíral ku králi Sigmundovi, aby u něho obdržel pomoci proti vzmáhajícím se bludům, protože král Václav úřadu svého zanedbával, a arcibiskup sám vše zdolati nemohl, v Prešpurce od kuchaře svého, jenž od kacířů byl podplacen patnácti zlatými penězi, byl otráven v den svatého Václava.«[28])

[28]) Husité Zbyňka nenáviděli. Když 1. července 1410 dal spáliti knihy Viklefovy, složili o něm potupnou píseň, začínající slovy: »Zbyněk, biskup abeceda, spálil knihy, nic nevěda, co je v nich napsáno, atd.« Z této písně, jakož i z okolnosti, že arcibiskup prve než knězem se stal, rád zacházel mečem, bývá od dějepiscův, jimž husitství jde nad pravdu, prohlašován za nedouka, který prý teprve, když arcibiskupem se stal, počal se učiti abecedě. Jak odporně nesmyslná jest potupa tato, jasno již z doby Karlovy, kdy arcibiskup byl mlád, z doby, v níž nebylo ani na zapadlém venkově lidí nejchudších, kteří by neuměli čísti a psáti. Mimo to otcem jeho byl Vilém Zajíc z Hasenburka. Tento Vilém byl truksasem království Českého, roku 1376 kamrmistrem a

»Jeho nástupce Albík[29]) byl, jak správně poznamenává Doubravius, důstojnější jako lékař než biskup. Dosazen na arcibiskupství od krále Václava, jehož byl osobním lékařem, o nové náboženské proudy pranic se nestaral. Proto marně častěji, jak papež Jan XXIII., tak universita pařížská a její kancléř Jan Gerson, rovněž i kapitula Svatovítská a biskup Litomyšlský, muž vážný a zkušený, jak jej prameny nazývají, jej napomínali, aby rázně proti novotám zakročil. I chtěla tedy kapitula jej zapuditi . . . .«

Takové byly tedy poměry, když ujal se vlády arcibiskupského stolce Konrád z Vechty, později křivopřísežník a odpadlík . . .

sedal na soudě zemském. Měl překrásnou knihovnu, kterou roku 1370 císař Karel IV. koupil pro universitu pražskou. Byl mužem velice pečlivým. Proto domnívati se, že by takovýto otec nedbal vzdělání svého syna, je domněnkou, jež nemá pražádného podkladu. — Někteří dějepisci (na př. Tomek) béřou v pochybnost, že by Zbyněk od Husitův byl býval otráven. Těžko tu rozhodovati. Staré prameny to tvrdí, a není důvodů, když v jiných zprávách se jim víry přikládá, proč v tomto případě by se jim věřiti nemělo. Kacířstvo bývá všeho schopno. Zbyněk Zajíc z Hasenburka býval proboštem Mělnickým. Arcibiskupem byl zvolen v září 1403 a nastolen v prosinci téhož roku.

[29]) Mistr Albík z Uničova byl ku přání krále zvolen arcibiskupem 25. ledna 1412. Zemřel 23. července 1427.

Arcibiskup Konrád z Vechty.

Mistra Albíka z Uničova důstojnost arcibiskupská záhy omrzela. Příčiny toho byly rozličné. Byl-li arcibiskup pro své chování upadl v nevoli jak u papeže a u všeho kněžstva, tak u vlastních služebníků svých. U papeže a kněžstva proto, že proti Husovi a jeho stoupencům nic opravdového, ač častěji k tomu vybízen, nepodnikal a jenom jalovými prostředky obě strany uchlácholiti a jakž takž ve svornost, mír a pokoj uvésti chtěl, a u služebníků svých, manův a rytířův, že byl skoupý, šetrný a velice opatrný. Hlavní však a nejpřednější příčinou rozmrzelosti Albíkovy byla vlastní jeho povaha. Byl pohodlný a stal se arcibiskupem spíše z vůle a na rozkaz králův, nežli z povolání. »Dobrý, bezpečný důchod byl mu milejší, nežli čest spojená sice s větším důchodem, ale také s těžkými starostmi.«[1])

Doba tehdejší přinášela arcibiskupovi opravdu starostí mnoho a těžkých. Poměry v Praze a v celém království se co den přiostřovaly a pospíchaly mocně buď ku ráznému rozuzlení, buď ku katastrofě (pohromě). Král byl slaboch, částečně pití oddaný, a různice náboženské, Husem vyvolané a jeho stoupenci živené, stále rostly. Nebylo nikoho, kdo by ve prospěch jednoty a síly národní proti nim zakročoval. Římská sto-

[1]) Tomek, III., 533.

lice naléhala sice na arcibiskupa, když král, protože žil ve sporu s papežem, různicím a nauce Husově buď z přesvědčení, buď ze slabosti a pomsty hověl, aby počátky bouří zamezil, ale marně, ježto arcibiskup ve všem vyhledával toliko přízeň královskou. Šlechta klonila se k novotám, jednak ku získání přízně u dvora, jednak z naděje v obohacení se, jež s novotami náboženskými jí zasvitlo. I nevěděl arcibiskup v trapné této situaci (poměrech) jiného východiště pro sebe, nežli odstoupení.

V úmyslu tomto utvrdily jej ještě události záhy po jeho nastolení se sběhší. Pasovský děkan Václav Tiem přinesl mu z Říma r. 1412 arcibiskupské pallium (odznak), ale zároveň i papežskou bullu, ve kteréž Jan XXIII. vyzýval ku křižáckému tažení proti králi neapolskému Ladislavovi, kterýž se přidržoval vzdoropapeže Řehoře XII. Papež sliboval v bulle hojné odpustky všem, kdož do boje vytáhnou, nebo penízem na válku přispějí. Proti tomu vystoupil mistr Jan Hus a prohlásil odpustky takto hlásané za neplatné. Někteří posluchači jeho uspořádali pak důsledkem slov mistrových posměšný průvod a papežskou bullu spálili. Král Václav seznal, že musí proti této neslýchané potupě papeže zakročiti. I zakázal pod pokutou smrti jakékoli potupování nejvyšší viditelné hlavy křesťanstva. Než zákaz neodstrašil 10. července 1412 tři jinochy, kteří, neboť již tak dalece lid byl proti

kněžstvu a papeži poštván, odvážili se v Pražských kostelích při kázáních kněze tupiti a papeži láti. Byli tedy dle rozkazu králova chyceni a sťati. Lid horšil se z toho jak proti kněžstvu vůbec, tak proti papeži a arcibiskupovi zvláště.

Za tím v září 1412 vydána byla ze Říma na Husa pro jeho proticírkevní řádění klatba a interdiktem mělo býti stiženo každé místo, kdež by se Hus zdržoval. Král Václav odporoval jak klatbě, tak interdiktu. Nový arcibiskup, ač mravův bezúhonných, seznal, nemá-li si rozhněvati krále, že v neobvyklých těchto poměrech nemůže dostáti svým povinnostem a proti Husovi zakročiti tak, jak svědomí a úřad mu kážou. Proto nepodnikl proti Husovi ničeho, ale zatoužil po dřívější samotě. Přednesl úmysl svůj králi a král neodporoval.

Učinil tedy Albík, jak jasno, za povolení, ba ku přání krále Václava s biskupem Olomouckým, Konrádem z Vechty, nejdéle v září 1412 smlouvu, kterou arcibiskupství své, nedočkav ani papežského svolení, mu postoupil.[2])

[2]) Aby však pro Albíka nalezlo se místo jemu přiměřené, bylo nutno provésti ve stavu duchovenském více změn. Z té příčiny postoupil Konrád z Vechty (dal do kommendy) biskupství Olomúcké tehdy nejvyššímu kancléři královskému, proboštovi Vyšehradskému a patriarchovi Antiochenskému Václavovi z Buřenic, příjmím Králíkovi a Králík poustoupil Albíkovi proboštství Vyšehradské. Albík obdržel titul arcibiskupa Caesarejského a kommendatara proboštství Vyšehradského.

Smlouva sama uzavřena byla[3]) dle některých dějepiscův způsobem podplatným (simonistickým).

Počátkem prosince roku 1412 ujal se dle toho Konrád arcibiskupství Pražského, ovšem pouze jako »gubernator et administrator in spiritualibus et temporalibus archiepiscopatus Pragensis« (t. j. správce a administrátor ve věcech duchovních i časných arcibiskupstvi pražského), poněvadž svolení papežské posud nedošlo.

Konrád z Vechty, osmý arcibiskup pražský, byl rodem Němec, z městečka Vechty ve Vestfálsku v biskupství Monastýrském asi kol roku 1350—1355 narozený. Záhy získal si přízeň krále Václava. Ten již roku 1395 se přičinil, že Konrád byl zvolen za biskupa Verdenského v Porýnsku. Než nový biskup neobdržel potvrzení od papeže Boniface IX., hlavně prý pro nátlak krále Václava při volbě a pak pro některé mravní poklesky zvolence. Uchýlil se tedy Konrád ku dvoru Václavovu ku stálému pobytu a byl z nejoblíbenějších jeho dvořenínů.

Roku 1404 stal se Konrád na zakročení krále Václava proboštem kapituly Mělnické, a hned roku následujícího, až do roku 1412 královským podkomořím. Jako podkomoří dlíval

[3]) Jakmile vyměnil Konrád biskupství své za arcibiskupství (v září 1412), složil pravděpodobně úřad podkomořího. Poslední jeho akt jako podkomořího zaznamenán jest v berní knize Novoměstské 22. března roku 1412.

s králem ponejvíce v Žebráce a nemálo přispěl k tomu, že 10. července 1412 král dal svolení, aby spis Pražské bohoslovecké fakulty, jímž zápověd 45 článkův učení Viklefova, daná roku 1403 a opět roku 1408 znovu se obnovovala, mohl býti prohlášen. Od roku 1401—1405 byl nejvyšším mincmistrem v Kutné Hoře.

Roku 1408 stal se po smrti Ladislava z Kravař, ač většinou bydlel v Praze nebo dlel v průvodu králově, biskupem Olomúckým. Bylo sice i tehdy u apoštolské Stolice jako v případě biskupství Verdenského uvažováno, má-li se volba schváliti či zamítnouti pro mnohé nepořádky v životě zvolencově, ale návrh na schválení volby zvítězil, hlavně z politických ohledů ku králi Václavovi, ježto v Římě dobře známo bylo, že Konrád jest jeho milcem. Jako biskup olomoucký odřekl se Konrád dle vůle krále a lidu Řehoře XII. a přistoupil 2. září 1409 veřejně k Alexandrovi V. Roku 1412 stal se, jak již uvedeno, arcibiskupem pražským, když rok před tím byl jmenován radou krále Václava.[4])

Při jmenování Konráda arcibiskupem Pražským ocitla se papežská stolice ve stavu

[4]) Roku 1411 v měsíci únoru kardinál Otto de Colonna vyhlásil nad Husem pro nedostavení se k soudu klatbu. Arcibiskup Zbyněk stihl pak Prahu, když král této klatby neuznával, interdiktem. Poněvadž však hněv králův tímto jenom stoupal, obávaje se arcibiskup, že by spor jeho s králem Husovi jenom prospíval, přistoupil s Husem a jeho stoupenci na úmluvu, aby roz-

velmi nemilém. Znalať dobře slabosti a nedostatky nového arcibiskupa, věděla, že se svolením a ku přání českého krále arcibiskupem se stal a krále rozhněvati si nechtěla, ba za daných poměrů, kdy litice husitství se rozpoutávala, ani nemohla, chtěla-li na pomoc krále v krutých dobách appellovati. Nezbývalo tedy než ustoupiti poměrům. Ale potvrzení její dalo přece dlouho a to až do konce července 1413 na sebe čekati.

Sotva Konrád arcibiskupem byl jmenován, události v Čechách tak postupovaly, že bylo nutno věnovati jim největší pozornost. Po papežské kletbě vydané na Husa, uznali totiž za dobré i nejvyšší zemští úředníci všímati sobě církevních sporů a svou úřední mocí předcházeti zlu, které z toho celému království hrozilo. I sešli se tedy o suchých dnech vánočních roku 1412 v Praze, aby zahájili jako obyčejně nejvyšší soud zemský. Při té příležitosti dle žádosti a vůle královy chtěli též pojednati o otázce, kterak by hádky mezi kněžími, oďe dávna

souzení jich sporu ponecháno bylo králi a jeho radě. Ta pak dne 6. července 1411, když ji králem spor na rozsouzení dán byl, všemi hlasy i Konráda, biskupa Olomúckého rozhodla, aby arcibiskup pokořil se králi jako pánu svému, aby došel jeho odpuštění a psal papeži, že nevi o žádných bludech v zemi české, než že jsou toliko závady mezi ním a mistry strany Husovy.

vzniklé, daly se urovnati, aby vyhlazena byla zlá pověst, jaká se o Češích v cizině roznášela a aby zemi byly zjednány opět pokoj a svornost. Konrád jako zemský kmet, účastnil se těchto porad osobně a když uzavřeno bylo, aby pod správou obou biskupů, Pražského i Litomyšlského Jana Železného, svolána byla provinciální (zemská) synoda (schůze kněží), na kteréž by se o zastavení kněžských hádek a o upokojení země jednalo, a když král s tím souhlasil, svolal Konrád synodu tuto ke dni 2. února 1413 do Českého Brodu, města patřícího arcibiskupství Pražskému.

Než synoda nesešla se v Českém Brodě, ale v Praze dne 6. února 1413 ve dvoře arcibiskupském na Malé Straně. Konrád jí předsedal sám. Biskup Litomyšlský, poněvadž z počátku nemohl, slíbil, že přijede později, ale nedostavil se vůbec. Vyrovnání mezi stranami se nedocílilo. Proto synoda bez pořízení se rozešla. Mezi tím zvolen jest Konrád za rozhodčího mezi královnou a Hynkem Krušinou z Lichtenburka.[5]) Konečně v červenci roku 1413 dosáhl Konrád od Jana XXIII. stvrzení papežského a byl dne 17. července 1413 co vsku-

[5]) V první polovici roku 1414 Hynek Krušina z Lichtenburka zmocnil se věnných měst královny Žofie. Dne 9. června 1414 uzavřeno bylo mezi ním a jeho pomocníky a pak mezi králem a královnou příměří a rozhodnutí svěřeno jest arcibiskupovi a purkrabímu Čeňkovi z Wartenburka.

tečný arcibiskup v chrámě sv. Víta slavnostně nastolen.[6])

Poněvadž sémě Husem zaseté počínalo bujně růsti a zemi českou ustavičně v horečném napjetí a v bouřích udržovati, svolal[7]) Konrád na žádost královu i některých kněží ke dni 27. srpna 1414 synodu duchovenstva do Prahy, do arcibiskupského dvora na Menším Městě Pražském, kdež mělo se o poměrech stále se přiostřujících státi důležité a vážné rozhodnutí. Bohužel, že jako obyčejně, i tentokráte pokus selhal, poněvadž arcibiskup sám tajně Husovi přál.[8]) Alespoň když za nějaký čas po synodě dne 7. října 1414 měli zemští pánové sněm (schůzku) u sv.

[6]) K nastolení arcibiskupově přišla četná processí z Prahy i z okolí s duchovenstvem.

[7]) Nařízení o synodě předepsané Konrádem jest řízeno ke všem prelátům, doktorům práv, mistrům a jiným »osvíceným mužům jak světským, tak řeholním«.

[8]) Na synodě byly dány dva návrhy, jeden od doktorů theologie, který zavrhoval 45 článků Viklefových a snažil se zachovati ve všem názor katolický a druhý od přívrženců Husových, jenž si přál, aby Hus byl připuštěn k synodě, a kdo by ho vinil z kacířství, aby byl trestán. Obojí zdání posláno bylo biskupovi Janovi do Litomyšle. Týž rozhodl 10. února tak, že zamítl návrh strany Husovy a návrh doktorů bohosloví zostřil tím, že si přál, aby byl v universitě zřízen místokancléř, který by poblouzení mistrů vyhledával a trestal a aby zapovězeny byly knihy kacířské. Když Konrád návrhy tyto obdržel, neučinil r o z h o d n u t í ž á d n é h o, ale synodu rozpustil.

Jakuba v klášteře na Starém Městě, ve které arcibiskup byl přítomen, a když Hus poslal k ní písemnou žádost, aby arcibiskup od pánův byl otázán, ví-li na něho nějaké kacířství, a když by věděl, že chce hned před odjezdem do Kostnice napřed v Čechách z něho se zodpovídati a trest vytrpěti, neví-li, aby mu o tom dal písemné vysvědčení, arcibiskup odpověděl, že neví na něho kacířství žádného, aniž jemu vinu dává, ale že viní jej papež.[9])

Koncilu Kostnického, jenž mezi jiným i při Husovou a poměry církevními v Čechách se obíral, Konrád se nesúčastnil, ale vyslal k němu za sebe Kuneše ze Zvole,[10]) advokáta při duchovním právě v Praze.

Když Hus v Kostnici byl odsouzen a upálen, jakmile zpráva o tom do Čech se dostala, lid, zvláště v Praze, se vzbouřil. Shlukl se také i před arcibiskupským dvorem a obléhal Konráda v jeho sídle na Malé Straně. Tehdy arcibiskup jenom s tíží vyvázl z nebezpečí života.[11])

Dne 1. října 1415., když strana husitská začala organisovaně vystupovati, sešlo se několik katolických pánů, z nichž byl předním nejvyšší sudí Hynek Berka z Dubé, u arcibiskupa v Českém Brodě a zapsali se sobě v jednotu, zavazujíce se povšechně, že dle obyčeje předků

[9]) Srov. Tomek III., 559., Zap II., 637. a 641.

[10]) Zap II., 649.

[11]) Zap II., 694.

svých chtějí ve všem věrni a poslušni býti krále, církve katolické a sboru církevního. Sám Václav ústně [12]) k jednotě této se přihlásil a Sigmund písemně za uzavření její roku 1416 pánům poděkoval.

Důsledkem této jednoty zakázal arcibiskup rozdávání kalicha, — ovšem když byl před tím 6. července 1415 obdržel přísnou důtku [13]) koncilia — a odepřel v lednu 1417 svěcení žáků podobojí. Jak se zdá, šlo v první řadě opatřením tímto Konrádovi pouze o to, aby získal času, [14]) poněvadž ve změti všech poměrů ne-

[12]) Palacký III., 124., Zap II., 702.

[13]) Příčin k důtce měl koncil zajisté dosti. Alespoň jest to patrno ze slov: »V rozepřích, které vznikly o náboženství, choval se Konrád mírně, tu krokům přísným se vyhýbaje, tu konsistoř buď ve jménu svém, buď proti své vůli jednati nechávaje. Několikeré přísné zakročení proti Husitům, které od něho vyšlo, musí se spíše okolnostem k tomu jej pudícím, nežli horlivosti jeho proti učení husitskému přičísti.« (Riegrův sl. n. d. c. IV., 795.)

[14]) Výtečný bohoslovec francouzský a kancléř university Pařížské Jan z Gersona dvakráte prosil Konráda, vykládaje mu nebezpečí učení Wiklefova, aby proti vzmáhajícím se bludům rázně zakročil. Svědčí o tom jeho dopisy ze dne 27. května a 24. září 1414. Arcibiskup 2. srpna 1414 odepsal mu velice zdvořile a poděkoval za upozornění, ba osvědčoval svou ochotnost k zasazení se proti bludům, i kdyby měl proto ztratiti život, ale nekonal nic ráznějšího, protože jinak smýšlel, a zdánlivou ochotou a horlivostí své smýšlení zakrýti chtěl.

věděl, kam by se měl přikloniti. Kostnický sněm záhy opatrnost tuto prohlédl a proto volal arcibiskupa před svůj soud. [15])

Arcibiskup byl z prospěchu Husitou, ale zřejmě odpadnouti ještě se obával, poněvadž strana Husova měla přece posud stále velice *nejistou budoucnost*, jak ukázalo se hned roku 1416, kdy koncem prosince stal se rektorem university Pražské mistr Jan Kardinal z Reinšteina. Tehdy alespoň působením královým měla universita

[15]) Po upálení Husově byly Čechy stíženy interdiktem. Arcibiskup Konrád však dle vůle královy koncem roku 1415 jej stavil. Proto koncil žádal, aby pro neoprávněné zrušení interdiktu, jakožto z koncilia vyšléhо, osobně k jeho soudu se dostavil. Konrád ze strachu před Hromnicemi roku 1416 dal interdikt znovu v Praze prohlásiti. Ale koncilium již mu nedůvěřovalo. Mezi tím také byly na arcibiskupa sebrány žaloby a čteny ve shromáždění národa německého, jimiž dávala se Konrádovi vina, že jest čarodějník, alchimista, svatokupec, nedbalý v úřadě, jmenovitě v hájení duchovenstva a že rozhazoval statky svého kostela. Konráda hájil kanovník Kuneš ze Zvole a Albert Warrentrappe, bývalý mistr svobodných umění na universitě Pražské, Němec. Kapitula Pražská a Vyšehradská poslaly do Kostnice dopisy, kterými svědčily, že Konrád dobře hospodaří. Ale koncil přijímal svědectví tato s nedůvěrou a arcibiskup musil dlouho se brániti, aby byl zbaven osobní obsílky. Útraty za to koncem roku 1416 činily již 400 kop grošů. Od té doby úsilí krále o zrušení interdiktu odmítal sice arcibiskup, na př. dopisem z Roudnice 19. července 1416, ale přítelem krále a Husitův býti nepřestal.

sblížiti se s katolickou církví, a učiniti všem rozmíškám konec. A vskutku nebylo do toho daleko. Mimo to působením Sigmundovým po rozpuštění Kostnického sněmu počal Václav potlačovati novoty náboženské (r. 1419) a arcibiskup obával se jednati proti němu.

Smrť Václavova (16. srpna 1419) učinila všemu konec. Arcibiskup mohl již svobodně jednati. Ač celým srdcem nakloněn byl zemřelému králi, jak jasno z toho, že 27. ledna 1416 postaral se, přes odpor své konsistoře a katolických pánů, o dosazení do kláštera Opatovického nového opata, králi oddaného a milého, po smrti Václava vše se změnilo rázem.

Mimo to počínání Sigmundovo, jímž Václav několikráte měl býti zbaven trůnu, Konrád pro přátelství k Václavovi nelibě nesl a v duši *Sigmunda nenáviděl.* Když tedy Sigmund vlády se ujal, přirozeně mezi arcibiskupem a jím nebylo pevného přátelského poměru. Sigmund znaje smýšlení Konrádovo, arcibiskupovi nedůvěřoval a arcibiskup jen s nechutí úřad svůj konal,[16]) ba

[16]) Na tomto ničeho nezmění ani »zuření protihusitské«, jež Konrád provedl v e S l a n é m koncem května roku 1420, kdy usmálo se na Sigmunda trochu válečné štěstí. Vilém Zajíc z Hasenburka dne 25. května 1420 totiž zmocnil se ve prospěch Sigmundův horlivé husitského města Slaného. Sigmund přijel do Slaného ihned s celým dvorem. Povolal odtud k sobě i ounské měšťany, a i ti se Sigmundovi vzdali. U dvora bylo nad tím plesání veliké. Papežský legát Ferdinand u přítomnosti Konráda, který právě v této době také u dvora dlel, ze samé radosti dal ve Slaném všecko, cožkoliv k obřadu podobojí náleželo, zničiti. Někteří skutek tento připisují Konrádovi a viní ho z nepřátelství proti straně husitské. Myslím, že ne- právem. Konrád byl v takové situaci (poměrech), že nechtěl-li předem se prozraditi z toho, co obmýšlel, musil strpěti, co se dálo.

králi i vzdoroval,[17]) jak se ukázalo při zkoušce mistrovské v polovici ledna 1417.

Posledním aktem, kdy Konrád arcibiskup ukázal se ve veřejnosti jako zástupce katol. církve v Čechách, byla korunovace krále Sigmunda dne 28. července 1420. Tehdy postavil korunu sv. Václava ve hlavním chrámě u sv. Víta na hradě Pražském na hlavu králi Českému u přítomnosti všech cizích knížat a prelatův.

Po nastoupení Sigmundově zdálo se, že poměry v Čechách skloní se ve prospěch katolíků, zvláště když i papež Martin V. věci se ujal a 1. března 1420 vyhlásil proti Čechům

[17]) Koncem roku 1416 vydalo koncilium nález, jímž byla zastavena veškerá činnost universitní v Praze na neurčitý čas do své nebo papeže budoucího libosti. Proto když univ. místokancléř 15. ledna 1416 na žádost děkana mistra Mikuláše z Pavlíkova za jmenování examinátorů (zkoušejících) ve fakultě svobodných umění ku nastávajícím zkouškám poukázal záležitost tuto arcibiskupovi, jakožto kancléři universitnímu, Konrád dne 20. ledna zkoušky zakázal. Universita však přece znovu arcibiskupa o dovolení ku zkouškám žádala a p ř i l o ž i l a j a k o p ř í m l u v u d o p i s o d k r á l e. Ale ani to nespomohlo. Arcibiskup z Roudnice vzkázal po poslu, že zkoušky nedovolí a věc králi vyloží.

křížovou válku, porážka vojska královského na hoře Vítkově dne 14. července 1420 a hlavně před Vyšehradem 1. listopadu 1420 *svědčily jasně, že zdání takové jest lichým, a že vítězství jest zaručeno Husitům.* To dobře uvědomil si arcibiskup Konrád [18]) a rozhodl se zřejmě přejíti k vyznavačům přijímání podobojí.

Konrád stává se Husitou.

Hned na počátku hnutí husitského arcibiskup Konrád, který pouze z lakoty po arcibiskupském stolci Pražském byl zatoužil, choval se ku všemu, jak z předcházejícího článku jasno, velmi netečně a liknavě.[1]) Sotva pak války vy-

[18]) »Až do bitvy u Vítkova zřejmě s Husity nedával Konrád na jevo své sympatie (přízeň), po vítězstvích českých (správně husitských) však tak učinil.« (Ottův sl. n. XIV., 729.)

[1]) Na důkaz toho uvedu alespoň dva doklady: Tobolka píše o Konrádovi: »Ve sporech s Janem Husem nestál těsně po boku nepřátelům Husovým, nýbrž hleděl cestou klidnou rozpory urovnati a nebránil nikdy neoprávněné (?) a nezřízené (?) útoky činěné na české reformátory. . . . Jako arcibiskup byl nucen vystupovati proti náboženským novotám v Čechách, než nečinil tak nikdy se zvláštním zápalem a nadšením. Motivy (pohnutky) jeho zakročování proti snahám podobojích byly více osobní nežli z náboženského přesvědčení vyplývající.« (Ottův sl. n. XIV., 729.) Palacký dí: »Nade všecko ale bolelo jej (Jana Železného, biskupa Litomyšlského, když zavítal z rozkazu sněmu Kostnického ze dne 31. srpna 1415. do Čech k upokojení českého lidu), vlažné, ba téměř obojetné chování

pukly, opustil svou kapitulu a zdržoval se ponejvíce s celým dvorem a úředníky své konsistoře v ohraženém a pevném hradě svém Roudnickém, nebo na Helfenburce blíže Úštěka.

Zatím Husité působili mu na statcích velké škody a lidé světští, jak se strany Sigmundovy tak husitské, rozchvacovali je jakožto duchovní zboží. Dokladem toho jest sám Helfenburk. Roku 1421 chtěl jej totiž dostati do své moci Hašek z Valdštejna. Purkrabí Aleš z Malikovic statečně jej sice obhájil, ale podržel sám pro sebe.

Tyto události na lakomého arcibiskupa a zvláště pak vítězství Husitův na hoře Vítkově a před Vyšehradem působily tak, že již okolo velikonočních svátků r. 1421 vyslal několik tajných poslů, kteří u dvora jeho panošili, do Prahy vyjednávat s konšely o tom, jak by od Pražanův přijat byl, kdyby přistoupil ku čtyřem článkům Pražským. Pražané z počátku sice tomu nevěřili, ale přesvědčivše se, že arcibiskup opravdu k nim přejíti chce, pozvali jej ku dojednání všeho do Prahy. A Konrád, jak vesměs historikové praví, ku podivení a úžasu celého křesťanstva osobně

se obou bratří, Konráda Pražského arcibiskupa i Václava, biskupa Olomuckého. Zdálo se, jako by oba byli řídili se příkladem krále svého; nebo jakkoli rozhorlenými se stavěli, však nepočínali nic opravdového ani proti přechmatům husitismu, ani k ochraně kněží svých aneb ku pomstě za příkoří jim činěná« (Palacký III., 125.)

sám do Prahy přijel, aby úmluvy tajné veřejným skutkem dokonal.

Dne 21. dubna r. 1421 byla totiž mezi arcibiskupem a purkmistry, konšely i vší obcí Starého i Nového města Pražského sepsána zvláštní smlouva, jíž arcibiskup zcela přešel k Husitům a Pražané poslušnost jemu slíbili. Učinil tak Konrád sice na oko s několika výjimkami a ohradami, aby se nezdál přestup jeho jako doprošováním se Pražanův o přijetí, ale měl pevný úmysl, že již více v lůno katol. církve se nenavrátí, nic se neohlížeje, že svědomím svým a slavnou přísahou ku hájení a obhájení práv katolické církve při nastoupení úřadu arcibiskupského se byl zavázal a že přestupem svým stává se mrzkým křivopřísežníkem.

Arcibiskup přihlásil se ku čtyřem článkům Pražským a Pražané přijali jej nejen do svého středu, ale i za svého »arcibiskupa,« slibujíce mu ve všem poslušnost. Specielně (zvláště) sliboval »arcibiskup,« že předně bude sám zachovávati a všemožně v život uváděti čtyři články Pražské, že protivníků a odpůrců jich na statcích arcibiskupských nestrpí a že obhajovati je chce proti každému, ať jest on jakéhokoliv stavu a důstojnosti buď světské buď církevní, jakož i proti Sigmundovi; za druhé, že Sigmunda neuznává za krále a jej nikdy bez vědomí Pražanů, pánů, zemanů, vojsk a obcí přidržujících se čtyř artikulů (článků) za krále nepřijme; a za

třetí, že přijme k sobě jako rádce mistry učení Pražského, kteří by od Pražanů zvláště k tomu jmenováni byli.

O svobodě kázaní slova Božího bylo stanoveno, že »arcibiskup« může provinilým kněžím kázaní zapověděti, když by mistři učení Pražského, jeho duchovní rádcové, jednosvorně k tomu přistoupili. O statcích a nadáních kněžských dále určeno, aby kněžím a mnichům statky byly vzaty a obráceny ku prospěchu božské pravdy dle rady pánů a Pražanů i druhých obcí, přidržujících se čtyř artikulů, ovšem s dorozuměním se s »arcibiskupem« tak, že by nemohly z lakomství a hamižnosti od kohokoliv býti rozebrány.

Mimo to žádal »arcibiskup« některé výjimky, týkající se pouze jeho osoby, jako na př., aby Pražané hájili ho proti všem nástrahám a protivenstvím, které by pro přístup jeho k nim, jakož i pro hájení zákona božího, mohly jej stihnouti.

Sotva smlouva uzavřena byla, potvrdil »arcibiskup« všecky duchovní podobojí[2]) v úřadech, a ještě téhož dne 21. dubna 1421 zaslal králi Sigmundovi list, ve kterém vyčetl mu všecky křivdy, jež od něho vytrpěl, vypověděl mu poslušenství a odvolal všeliké přísahy učiněné jemu z příčiny svého úřadu.

[2]) Soudím tak ze slov »jurisdictionem confirmavit« (právomoc stvrdil) Petra Kodicilla ve Veleslavínově kalendáři historickém.

Přestup Konrádův pro stranu podobojí nad míru důležitý, [3]) jak ukázaly děje dalších let, slaven byl v Praze zvoněním po všech kostelích, zpíváním »Te Deum« a pálením ohňů. Jenom Táboři a zvláště jich kněží reptali prý proti tomu a žehrali na »hojení se šelmy Ancikristovy.«

Konrád zdržel se po uzavření smlouvy ještě několik dní v Praze, rozdával veřejně Nejsvětější Svátost pod obojí způsobou, kázal o svém odpadu a vydal odtud 24. dubna 1421 nařízení ku všemu duchovenstvu své diecese, [4]) jímž svolával kněžstvo k synodě do města svého Roudnice na 14. května 1421, aby tam šířeji pojednati mohlo

[3]) Strana husitská až do roku 1418 neměla vůbec nikoho, kdož by jaksi úředně (officielně) ve věcech duchovních ji representoval (představoval) a kněžstvo její řídil. Proto roku 1418 uznalo kališnické kněžstvo na synodě, tehdy slavené, nad pravostí víry rozhodčí moc university a roku následujícího (1419) vyvoleni byli k dohledu tomu čtyři mistři jako její zástupci. A tak zůstalo až do r. 1421.

[4]) Svolání stalo se zvláštním listem, začínajícím slovy: »My, Konrád, z milosti Boží arcibiskup kostela Pražského« atd. List nesl pečeť a podpis Konrádův. Pečeť byla v červeném vosku. Uprostřed její byl obraz sv. Václava v plné válečné zbroji a po obou stranách jeho po štítě. V pravo byl štít se znakem kostela Pražského a v levo s otcovským znakem Konrádovým, na němž spatřoval se jelen. Kolem pečetě vinul se nápis: »P. (ečeť) Konráda, z milosti Boží arcibiskupa Pražského« (S. Conradi, Dei gratia Archiepiscopi Pragensis). Podpis byl proveden běžným písmem kulatým (currenti rotundo).

o čtyřech artikulích Pražských. Všem, kdož by se článků těchto přidržeti chtěli, dával arcibiskup s purkmistrem a konšely Starého i Nového města Pražského na cestu k synodě i zpět bezpečný průvod ze dne 26. dubna 1421. Kdož by však rozkazu tomuto se protivili, měli býti stíženi klatbou a jinými tresty a užitím k provedení toho všeho ramene světského.

Po svolání synody navrátil se »arcibiskup« odpadlík z Prahy *do Roudnice*. Tu rozdával zase Svátost Oltářní pod obojí způsobou, dosadil za úředníky své konsistoře kněze pod obojí a vyslal odtud ku pomoci Pražanům, kteří dne 11. května 1421 přistoupili k novému obležení hradu Pražského, i něco svého branného lidu.

K synodě »arcibiskupem« odpadlíkem svolané vskutečně *došlo*, ale dostavila se k ní jen malá část kněží, poněvadž biskupové Olomúcký a Litomyšlský se svým kněžstvem, kapitula Pražská a většina kněží diecese Pražské zůstali papeži věrni. Snažil se sice »arcibiskup« i způsobem nešlechetným všecko kněžstvo i lid na svou stranu převésti, ale málokteří uposlechli.

Že i způsobem nešlechetným Konrád při svolání synody si počínal, jest jasno ze žádosti katolického duchovenstva Litoměřického k Janovi, biskupu Olomúckému, kdež se výslovně dí: »A aby (Konrád) tyto neplechy (odpad a svolání synody ap.) uskutečnil, usiluje již pomocí všelijakých *lotříků a sobě podobných od-*

padlíků, aby v městě Roudnici (čtyři Pražské) články a nauky kacířské veřejně byly prohlášeny, za tím co množství všeho lidu ustavičně jest přítomno.«

Synoda Roudnická dle vůle Konrádovy články Pražské přijala a prohlásila. Sotva se však tak stalo, dána byla »arcibiskupovi« příležitost, aby lásku svou k »zákonu Božímu« dokázal skutkem. *Jan Zižka* totiž v druhé polovici května 1421 přitáhl s vojskem svým do Roudnice a vzkázal do města, aby ho přes most pustili, že pokojně dále potáhne. Roudničtí tak učinili a »arcibiskup,« který sotva celý měsíc po svém odpadu k Husitům na Roudnici, jež již mu nepatřila, ale svěřena byla Janu Smiřickému, dlel, Žižku i jeho Tábory hojným jídlem a pitím pohostil.

Jiná příležitost k osvědčení husitství dána byla Konrádovi v červnu téhož roku. *Martin Houska*, příjmím Martínek nebo Loquis, velice smělý Táborita, upíral přítomnosť živého Boha v Těle a Krvi při večeři Páně a bludem svým zkazil již přemnohé. Proto byl chycen a od pana Oldřicha Vaváka z Hradce do vězení vsazen dne 29. ledna 1421. Avšak Táboři jej vyprosili. Byl tedy propuštěn na svobodu.

Po sněmu Čáslavském v červnu 1421 umínil si Martínek opustiti Čechy a vrátiti se do Moravy, odkudž pocházel, zpět. Ale na cestě v Chrudimi byl postižen a jat i s tovaryšem svým knězem Prokopem jednookým od městského

hejtmana Chrudimského a náčelníka bratří Orebských, rytíře Diviše Bořka z Miletínka. Pán tento jal se zkoušeti vězně svého sám, kterak by smýšlel o Svátosti Těla i Krve Kristovy. Když Martínek mu odpověděl, že pravé tělo Kristovo jest na nebi, dokládaje, že Kristus neměl než jedno tělo a že tudíž hostie na oltáři, jsouce mnohé, nemohou každá býti pravým tělem Kristovým, pobožný hejtman rouhání takového snésti nemoha, počal Martínka pěstí tlouci a byl by ho hned dal upáliti, kdyby kněz Ambrož z Hradce, byv přítomen, nebyl si ho vyprosil sobě na Hradec k lepšímu poučení.

Ale po dvounedělním vyučování a napomínání vida Ambrož, že by nic neprospíval, odvezl spoutané vězně své 22. června 1421 do Roudnice a odevzdal tam arcibiskupu Konrádovi, aby naložil s nimi dle úřadu svého. I uvrženi jsou do temnic a lidu obecnému přístup k nim zakázán. A když osm neděl krutě vězněni byvše, ani jiskry polepšení na sobě spatřiti nedávali, byli od kata popáleni na bocích až ke střevům a konečně 21. srpna 1421 u přítomnosti velikých zástupů lidstva vedeni na hranici. Po té Martínek jest zabedněn do sudu a spálen i s tovaryšem svým.[5])

To byly počátky »úřední« činnosti husitského »arcibiskupa«.

[5]) Palacký III., 240; Zap II., 927.

Vždy věrná kapitula Svatovítská.

Byly-li stav a trvání katolické církve v Čechách vystoupením Husovým a pak následujícími bouřemi náboženskými otřeseny, staly se odpadem arcibiskupa skoro beznadějnými.[1]) Věrný katolický lid, obrazně řečeno, byl stádem bez pastýře.

Než, díky Bohu, stav tento nebyl trvalým. Sotva totiž odpad arcibiskupův se rozhlásil, narazil na tuhý odpor katolického duchovenstva v celém království. Zvláště kapitula Svatovítská či metropolitní vyznamenala se tak přesně katolickým smýšlením, že Pešina s jakousi vnitřní a oprávněnou chloubou napsal: »Z nich (kanovníků metropolitních) ani jediný, ba ani v řadě nižších služebníků (kněží) nenalezl se nikdo, jenž by skutek Konrádův schvaloval, aneb jej i v tom nejmenším následoval. Všickni ve víře otcův a v poslušnosti Apoštolské Stolice s nesmrtelnou slávou zůstali.«[2])

Na počátku husitské vojny musili preláti a kanovníci skoro všickni Prahu opustiti. Dleli jednak v Lužici v Žitavě, jednak na Moravě v Olomouci. Obyvatelstvo žitavské a biskup Olomúcký Jan Železný věrně se hlásíce k víře

[1]) Palacký nasvědčuje tomu slovy: »Odpadnutí Konrádovo byla ovšem ta nejbolestnější rána, která kdy církvi katolické v Čechách zasazena jest.« (III., str. 277.)

[2]) D. c. 206.

katolické, podporovali je, jak mohli. Do Žitavy se uchýlili: Jan (Ostrovec) z Kralovic, kapitulní děkan, Mikuláš z Prahy, arcijáhen, Jan z Dubé, mistr Štěpán ze Staňkova, děkan kaple Všech Svatých na hradě Pražském, Jakeš Jinoch z Plzně, Mikuláš Hanzlův, Václav Domšík z Prahy, syn statého někdy konšela pražského Jana Ortlova, Mikuláš Dětřichovec ze Znojma, mistr Matěj z Biliny, probošt u sv. Jiljí, Zdeněk z Chrasti, arcijáhen Žatecký a Racek z Běřova, arcijáhen Litoměřický. Dva z kanovníků: František z Jevíčka, probošt Boleslavský a Michal z Přestanova zdržovali se u dvora krále Sigmunda, provázejíce ho na všech cestách.[3]) Jan Náz, rodič Pražský, zvolen byl za přebývání svého na koncilu Kostnickém biskupem churským a zůstal od roku 1417 ve své diecési v krajině Graubündenské. Ostatní kanovníci dleli v Olomouci. Byli to zvláště: scholastik Václav Kouřímský, doktor Kuneš baron ze Zvole, Jan řečený Šindel a Chval ze Smilkova.[4]) Pouze jediný mistr a kanovník Ondřej z Brodu střežil poklad Svatovítský.

[3]) František z Jevíčka byl jak za Václava, tak Sigmunda nejvyšším písařem královské kanceláře a Michal z Přestanova (de Prziest) již za živobytí Václavova býval v kanceláři Sigmundově. Proto musili krále všude následovati.

[4]) Pešina nazývá všecky tyto kanovníky »muži nejhodnějšími nesmrtelné chvály«, jichž jména »na věčnou paměť uvádí. (D. c. 207.)

První,[5]) jak se zdá, vzchopil se proti Konrádovi rázného činu jeho suffragán (podřízený biskup), biskup Olomúcký[6]) Jan s kapitolou svého kostela. Beze strachu a bázně uzavřel ihned s kanovníky svými i Pražskými, kteří v Olomouci přebývali s přivolením krále Sigmunda, dlícího právě v Brně, *vypověděti poslušenství* odpad-

[5]) Soudím tak ze slov Pešinových: »Ti, kdož v Žitavě dleli, když zpozorovali, že arcibiskup Konrád od víry zřejmě odpadl, čehož již před tím se obávali a strachovali, aby zlořečeným příkladem svým jiné v podobnou zkázu s sebou nestrhl, protože věděli, že takový bývá běh lidský, padne-li strom, snadno že se stává, že i větve se zpřelámou, že u lidí, právě tak jako ve státě, není horší a těžší nemoci, než té, jež z hlavy vychází a že každý duševní poklesek tím větším bývá hříchem, čím vyšším jest hříšník, dle povinnosti své, jak předpisují svaté kánony (zákony církevní), jež v takovémto případě ipso facto (ihned) veškeru jurisdikci (právomoc) odpadlíkovi odnímají, v úvaze, že bez prodlení jest jim v úřad se uvázati, jednosvorně od něho (Konráda), jakožto zřejmého a proto censurami (tresty církevními) stiženého odpadlíka od katolické víry, jménem svým a veškerého duchovenstva i lidu českého, trvajícího v poslušenství Svaté Stolice, dne 28. listopadu odstoupili. A což zvláštního, téhož dne také oni kanovníci, kteří v Olomouci dleli... zvláštním vnuknutím Prozřetelnosti Božské poslušnost témuž Konrádovi, s Janem biskupem Olomúckým a Litomyšlským v čele, vypověděli, a aby to do veřejnosti přišlo, o to bez prodlení pamětním spisem se postarali.« (D. c. 207.)

[6]) Tento biskup vedle Jana z Kralovic a Štěpána ze Staňkova, stál stále v čele hnutí proti odpadlému »arcibiskupovi.«

lému primasovi (arcibiskupovi) svému, ježto přejitím v kacířstvo, eo ipso (tím samým) byl stížen církevní klatbou. Stalo se tak již dne 28. dubna 1421.

Současně vypověděli »arcibiskupovi« poslušenství i kanovníci meškající v Žitavě s Janem z Kralovic, děkanem svým v čele. Tito zvolili ještě téhož dne ze svého sboru dva administrátory arcibiskupství,[7]) ježto se ve vskutečnosti uprázdnilo a vyslali ku všemu duchovenstvu listy, aby nadále se nespravovalo Konrádem a jeho konsistoří, rovněž aby neodvádělo mu žádných platů, ale aby v záležitostech soudních i mimosoudních se utíkalo ku zvoleným administrátorům, kteří sídliti budou tak dlouho v Žitavě, pokud by se nemohli dostati do místa bezpečnějšího a příhodnějšího.

Naděje Konrádova, že odpad jeho bude následovati všecko kněžstvo a tím že celý národ odtržen od Říma, uzná pouze jeho za nejvyšší duchovní hlavu svou, nadobro tedy zklamala. Kněžstvo tehdy v jádře osvědčilo se právě tak věrným papeži, jako v kterýchkoliv jiných pohnutých dobách církve.

List, zaslaný kanovníky Žitavskými všemu duchovenstvu, zněl: »Všem a každému zvlášť, pánům opatům, proboštům, děkanům, arcijáhnům, scholastikům, kanovníkům a prelátům kathedrál-

[7]) Byli to pravdě nejpodobněji Jan z Kralovic a Štěpán ze Staňkova.

ních a kollegiátních kostelů, jakož i plebánům, místoplebánům, oltářníkům, správcům kostelů a kaplí a představeným jakéhokoliv duchovního úřadu, vyjmutým i nevyjmutým, a všem věrným křesťanům v městech i na venkově po celé Pražské diecesi, kdož tento list obdrží, zasílají Jan, děkan, a kapitula kostela Pražského v Pánu pozdravení s vůlí, by tomuto listu naprosto uvěřili.«

»Jest spravedlivo, slušno a rozumno, aby ten, kdož pohrdl zachovávati ustanovení a nařízení svaté, katolické a apoštolské církve a od církve se oddělil tím, že následoval bludy od církve zavržené a jiné k nim svádí, přísným trestem byl stížen, a abychom obcování s ním, jakožto zřejmým pohrdatelem zřízení katolické a apoštolské církve, se chránili ku výstraze, aby ostatní ze strachu před podobným trestem, téhož kroku se neodvážili, ba ani odvážiti se neosmělovali. Zajisté víte, co v poslední době se stalo, že totiž ctihodný v Kristu Otec, pan Jan, biskup Olomúcký, když pravdojatně zvěděl, že Konrád z Vechty, bývalý arcibiskup Pražský, na popud ďábelský odvážně a svatokrádežně vydal katolický, sobě svěřený lid v náručí šelem, dal špatný příklad, opustil své, připojil se ku Církví zavrženému kacířstvu Viklefitů a Husitů a nestydatě, zamítnuv bázeň Boží, bludův těch se drží, jim učí, je hájí a veřejně nakazuje, aby od ostatních křesťanů byly také přijaty a učeny, z vůle a zvláštního rozkazu nejjasnějšího vla-

daře a pána našeho, pana Sigmunda, z Boží milosti římského krále a císaře, krále uherského a českého s kapitulou a s duchovenstvem, i s některými kanovníky kostela Pražského, kteří tehdy v Olomouci dleli, jmenovanému Konrádovi, dřívějšímu arcibiskupu, poslušnost úplně vypověděl a se postaral, aby i jiní s výsledkem tak učinili.«

»V uvážení toho prohlašujeme, že by proto nebylo rozumno, poslouchati více nařízení a rozkazu Konráda, bývalého arcibiskupa, ježto týž jest bludař, z církve vyloučen, exkommunikací a jinými tresty v právu církevním stanovenými stížen, a to proto, že sekty Viklefitů a Husitů, jež byly Církví zamítnuty, následuje a sám z moci své nařizuje, aby i ostatní přijali bludy tyto vůbec, ale obzvláště jakési čtyři články, z nichž toliko jeden, totiž aby laikům Nejsvětější Svátost Těla a Krve Pána našeho Ježíše Krista pod obojí způsobou proti rozhodnutí svaté, katolické a apoštolské církve se podávala, uvádí.«

»Proto, chtějíce se se zmíněným panem biskupem Olomouckým, jeho kapitulou, duchovenstvem a jinými našimi spolubratřími v uvedeném (kroku) činu srovnávati, po příslušných poradách s některými pány preláty, právníky, doktory a jinými intelligenty, jakož i s některými kněžími, s kterými bylo možno nám se sejíti a po zralé úvaze i z důvodu, že křesťanský lid, byv oklamán, mohl by zmíněného Kon-

ráda, domnělého arcibiskupa, v jeho bludu pro prostotu svého srdce, následovati, ač srdečně toho litujeme, jak povinnost nám káže, poněvadž velí tak právo a vyžaduje toho spravedlnost: s duchovenstvem a katolickým lidem, jenž poslušen jest Apoštolské Stolice, jménem všemohoucího Boha považovali jsme za nutno, odstoupiti od poslušnosti téhož Konráda, domnělého arcibiskupa Pražského a jeho domnělých zástupců a tímto listem také odstupujeme, ustanovujíce pro příště, že rozkazů a příkazů onoho Konráda, domnělého arcibiskupa Pražského, bludaře, a rozkazů a příkazů jeho domnělých zástupců, rovněž bludařů, jakožto neplatných a exkommunikací za neplatné prohlášených, nesmí býti uposlechnuto, že v jakýchkoliv záležitostech nebo příčinách, jež k důstojnosti arcibiskupské náležejí a patří, jeho anebo jeho domnělých zástupců naprosto nemá se dbáti a k němu nebo jeho zástupcům nemá se odvolávati, že žádné soudní nebo mimosoudní akty nesmí se u nich projednávati a že nikdo nemá se jim odpovídati z jakýchkoliv práv arcibiskupských, protože jsou exkommunikováni a bludaři, ale že ve všem vůbec a v jednotlivostech zvláště, jež náleží k oboru církevnímu, nutno jest se uchylovati k pánům administrátorům, zřízeným a ustanoveným, jakoby stolec arcibiskupský byl uprázdněn, aby lid křesťanský nebyl zanedbáván, k administratorům, kteří na

ten čas v Žitavě dlí a dlíti budou tak dlouho, pokud z vůle Boží nebudou moci se uchýliti na místo bezpečnější a vhodnější.«

»Aby pak někteří nemohli předstírati nebo i prohlašovati neznalost uvedeného ustanovení, všecko d o p o d r o b n a, jak uvedeno, řádně a rozumně nařízené, ustanovené a určené, Vám všem, shora psaným věřícím sdělujeme, ve známost uvádíme, oznamujeme, uveřejňujeme, ba všem, a komukoliv zvlášť ozřejmujeme, a tímto listem oznámiti chceme, sdělujíce, že kdyby kdokoliv z Vás dále rozkazů a příkazů často jmenovaného Konráda, domnělého arcibiskupa, bludaře a jeho domnělých zástupců uposlechl, neb v něčem uposlechnouti chtěl, něco od jeho domnělých úředníkův soudně nebo mimosoudně žádal, takto jednaje, musil by zřejmě býti čítán k jeho příznivcům a také dle ustanovení posvátných kánonů svým časem trestán, aby dle provinění jiným byl ku výstraze. V Žitavě, dne 6. května roku 1421.«

Proti nařízení Konrádovu o synodě do Roudnice svolané prostřednictvím generálního prokurátorství při u konsistoře Pražské protestovala (ohradila se) kapitula jménem probošta, děkana a všech kanovníků (kapitulárů), jakož i jich se přidržujícího kněžstva i lidu, přímo v Římě u papeže nejspíše 10. května neb současně s oznámením odpadu Konrádova duchovenstvu 6. květ.

na 1421 a prosila,[8]) by všemožně synodě této zabráněno bylo.

Ovšem, jak samozřejmo, prosba tato byla marnou, jednak pro vzdálenost a krátkost času, jednak pro politické poměry v zemích koruny České a konečně pro seslabení moci papežské, jež právě v té době dlouholetými zápasy jak s protivníky vůbec, tak vzdoropapeži zvláště, nalézala se v dosti povážlivém stavu. Nicméně jest dokumentem (svědectvím) velevýznamným, ježto podává důkaz o přesně katolickém smýšlení kapituly a jejím rázném jednání v dobách pro katolickou církev v Čechách nejtěžších.

Protestace či »*appellace*« ona, pokud její text se uchoval, zní následovně: »Protože lék appellace (ohražení se) jest podporou a potěchou utiskovaných, a právo dovoluje appellovati nejen od příkoří již spáchaných, ale i od těch, jež pravděpodobně spáchána budou, já Mořic,

[8]) Tomek se domnívá (d. c. IV., 154.), že kapitula protestovala »některý den před tím«, t. j. před 6. květnem 1421. Domněnka tato není správnou, již abych o jiném nemluvil, se stanoviska práva. Chtěla-li kapitula totiž protestovati i jménem duchovenstva a věřícího katolického lidu proti synodě Konrádem svolané, musila přece býti jista jich souhlasem a proto musila, ne-li dříve, alespoň současně odpad Konrádův publikovati (veřejně a úředně prohlásiti). Kapitula pak, jak z jiného jasno, až úzkostlivě ve všem dbala právní formy tehdejší. Mimo to dopis kapituly sv. Otci o nové volbě arcibiskupa mluví jasně ve prospěch tvrzení mého.

příjmím Machna, generální prokurátor pří u konsistoře Pražské a prokurátor velebných a vznešených mužů pana probošta, děkana, arcijáhna, scholastika, všech vesměs kanovníků a obročníků diecese Pražské, jakož i veškerého katolického duchovenstva, jež poslušno jest Apoštolské Stolice a jmenovaným pánům se podrobuje a jim podrobeno též býti chce, duchovenstva vyjmutého i nevyjmutého města i diecese naší Pražské, právem prokuratorským všech těch, kdož uvedeni shora jsou, u přítomnosti Vás důstojných pánů, kteří zde Jste a trváte, jakož i u přítomnosti Tebe, veřejný notáři, jako osoby veřejné a věrohodné, přednáším a uvádím následující appellaci«.

»Ačkoliv Konrád z Vechty, jenž si osobuje důstojnost arcibiskupa Pražského, svými prokurátory ku svatému koncilu Kostnickému poslanými a od některých jiných, důvěry požívajících osob byl jasně a dostatečně zpraven, že Nejdůstojnější v Kristu Otcové a páni, kteří ve jmenovaném koncilu Kostnickém zasedali, a svatou katolickou církev představovali, po mnohém jednání na témže koncilu, usilujíce o spásu duší křesťanských, a po zralé úvaze s mnohými doktory jak církevního tak světského práva, mezi jiným prohlásili, ustanovili a určili, že od laiků Nejsvětější Svátost toliko pod jednou způsobou chleba přijímati se má, protože co nejpevněji věřiti jest, a nižádná pochybnost připustiti se ne-

může, že celé Tělo Kristovo i Krev Jeho jak pod způsobou chleba tak pod způsobou vína v pravdě se obsahuje a že zvyk přijímání pod jednou od církve rozumně zavedený a po drahná léta zachovávaný má míti platnost zákona tak, aby zamítati anebo bez svolení církve dle libovůle kohokoliv měniti se nemohl, a ač sám ten, jenž osobuje si Pražské arcibiskupství také později, dle mých informací, chtěje následovati šlépějí jmenovaných na sněmě Otců, na synodě ustanovil, že dle uvedeného prohlášení sněmu Kostnického laikům Nejsv. Svátost toliko pod způsobou chleba dávati a podávati se má, ač uvalil exkommunikaci na všecky, kdož by jinak přijímali, jakož i podávali, ač mnohé, kdož dle toho se neřídili, veřejně za exkommunikované, prohlásiti nařídil a ač některé obročníky jich obročí zbavil, jak toto vše jest veřejně známo a povědomo: přece, jakkoliv se neví proč, přichýliv se ku názoru církví odsouzenému, právě v těchto dnech, jak jsme se dověděli, proti svým rozkazům a přísahám pošetile a fakticky jednaje, nad to ještě svou špatnost a zvrácenost, a vše, co dlouho v něm se tajilo, nechtěje již déle skrývati, veřejně všemu lidu, což s bolestí a zármutkem srdce oznamujeme, ukázav, do města Pražského od svého obydlí se vzdálil, tam s Viklefity a Husity, církví odsouzenými zůstává, obcuje, listy ku přijetí jakýchsi čtyř článků, jež prý sám podepsal, všecky věřící i katolíky vybízí, a zvláště

prý nabádá, aby jeden z nich o přijímání Velebné Svátosti pod obojí způsobou chleba a vína přijali, ba tvrdí, že chce dle tohoto článku se říditi nejen srdcem, ale i skutkem.«

»Články jmenované nakazuje přijmouti, dle nich se říditi a je hájiti pod hněvem Boha Všemohoucího a exkommunikaci. Napomíná všecky a každého zvláště z opatů, proboštů, děkanů, arcijáhnů, scholastiků atd. a nařizuje každému z nich pod trestem exkommunikace, aby hromadně ve středu po svátcích Svatodušních k němu, do jeho města Roudnice na synodu se dostavili, a tu pojednali o článcích, jež sám přijal a připustil. Proti těm, kdož by mu odporovali, jak tvrdí, chce vystoupiti vhodnými prostředky práva církevního a ramene světského. Ti, kdož se nedostaví, v nepřítomnosti prý odsouzeni budou. Alespoň tak vše v jeho svolávacích listinách, o nichž sotva před deseti dny jsme se dověděli, obsaženo jest.«

»Protože pak všem věřícím katolíkům zřejmě a co nejjasněji známo jest, že sekty Viklefitů a Husitů, od častěji uvedeného koncilia Kostnického zároveň s jich původci, příznivci a s těmi, kdož k nim se hlásí, jim učí a je kážou, byly a jsou odsouzeny a zamítnuty, že ti, kdož k těmto sektám náležejí, jich bludů se drží, jim vyučují a je kážou, stiženi jsou od práva exkommunikací, ba že podléhají jiným proti Husitům a Viklefitům a proti jich příznivcům stanoveným

trestům, a protože sám ten, jenž si osobuje arcibiskupství vše to, co uvedeno jest, ví a zná, ba připojiv se pošetile ku jmenovaným Viklefitům a Husitům proti uvedenému prohlášení koncilu Kostnického a jeho příkazům s nimi zůstává a zůstati se nestydí, je v jich zlobě, ničemnosti a zvrácenosti veřejně podporuje, jim pomáhá a ve všem s nimi souhlasí: není pochybnosti, že sám arcibiskup, jenž si arciskupství osobuje, jest stižen exkommunikací, propadl stanoveným trestům, že všecky jeho a jeho úředníku akty jsou neplatny a ničemny a že jeho nebo jeho úředníků (funkcionářů) rozkazů a příkazů nemá se dále poslouchati, aniž se jim podrobovati, a to proto, že, ač sám ví, jak veškeré Apoštolské Stolice poslušné duchovenstvo jest vystaveno velikým bídám, soužením a obtížím, o statky, obročí a o všecko oloupeno, z míst svých vyhnáno, jak někteří z duchovenstva, již byli upáleni, jiní krutě pobyti, jiní zmučeni, jiní jazyka, uší zbaveni a jiným ruce usekány, a jak nemožno pro nebezpečí na cestách, spoušť a tyranství Viklefitů a Husitů, jímž všude duchovenstvo stihají do jeho města Roudnice, jak jest předepsáno, se odebrati, nutí je a nutká, aby přišli trestem exkommunikace a vyhrožováním ukrutných trestů ramene světského, čímž sám duchovenstvo velice obtěžuje.«

»Z příčin uvedených já tedy prokurátor pánů shora jmenovaných domnívaje se, že pá-

nové tito a veškeré duchovenstvo a kdož se jim podrobují a podrobovati chtějí, od řečeného arcibiskupa právo arcibiskupské si osobujícího, byli a jsou nespravedlivě obtěžováni, ba že by mohli ještě více v budoucnosti obtěžováni býti: právem prokurátorským, jak shora podotknuto, uvolňuje z poslušenství onoho důstojnost arcibiskupskou si osobujícího arcibiskupa, jakožto známého příznivce Viklefitů a Husitů a jeho právo si osobujících funkcionářů, své vyjmenované pány a ty, kdož jim se podrobují a podrobovati chtějí, ze zvláštní vůle nejjasnějšího krále a pána našeho, slavně panujícího Sigmunda, krále římského, uherského a českého, tímto listem od onoho arcibiskupství si osobujícího arcibiskupa, jakož i od jeho nespravedlivých, neplatných, bezprávných a ničemných rozkazů, hrozeb a ode všech vůbec a jednotlivých zvlášť připomenutých obtěžování, jež již se stala i od toho, co z nich následovati může, ježto naprosto neplatným jest, co se stalo, anebo ještě stane proti uvedeným mnou pánům a katolickému duchovenstvu diecese Pražské poslouchajícímu a podrobujícímu se nadřečeným pánům anebo těm, kteří se jim podrobovati chtějí: ku svatému v Kristu Otci a Pánu našemu, panu Martinovi V., z prozřetelnosti Boží papeži k jeho sluchu a ku svaté Apoštolské Stolici dle práva církevního se odvolávám a appelluji, svaté Apoštoly Petra a Pavla žádám poprvé, podruhé, potřetí, důrazně, důrazněji, nejdůrazněji a prosím,

by appellace má byla přijata a (přijetí její) alespoň od Tebe, veřejného notáře, listy dosvědčujícími stvrzeno.«

»Odporoučeje jmenované pány své a ty, kdož s nimi souhlasí, anebo souhlasiti chtějí, a všecky, jimž na tom záleží, nebo budoucně záležeti bude, jakož i právo jich, obraně, ochraně a pomoci pána Martina papeže, výše jmenovaného, jeho sluchu a jmenované Apoštolské Stolici: protestuji, jak zvyk žádá, aby mi ponecháno bylo právo tuto appellací opraviti, změniti a bude-li třeba, znovu podati. Protestuji také, že, jak brzy bezpečně budu moci, nebo jak brzo jmenovaní páni sami budou moci, až totiž jim bezpečný příchod dán bude, tuto appellaci častěji jmenovanému arcibiskupství si osobujícímu arcibiskupu dodám, anebo páni moji dodají, doručejí a aby dodána byla se postarají, žádaje ještě právem prokurátorským, o němž jsem mluvil shora, o sepsání a dodání této appellace všem vůbec, a každému zvlášť, výše psaným, abys totiž Ty, veřejný notáři, dole psaný, zhotovil jednu či více veřejných listin.«

List arcibiskupa Konráda, svolávající synodu do Roudnice a začínající slovy: »My Konrád, z Boží milosti posvátné svatyně pražské arcibiskup« atd. byl k této appellaci přiložen buď v originále, nebo v opise, jak kapitule dodán byl.

Horečná činnost kanovníků pražských, spojená s rozvahou v hájení katolické církve v Čechách v době této, za vůdcovství velice prozíravého, ale i opatrného a v právích zkušeného děkana Jana z Královic, jakož i učeného Štěpána ze Staňkova prokmitá obzvláště z úsilí, by království, co možno záhy, dostalo se nového arcibiskupa.

Proto po přijetí biskupa Olomúckého za prozatímního administrátora arcibiskupství, což stalo se mezi 7.—10. květnem 1421, již dne 10. května 1421 znovu obrátila se kapitula ku papeži s písemnou žádostí, aby odpadlého Konráda zbavil arcibiskupství, a buď jmenoval sám nového arcibiskupa, muže k tomu schopného, znalého domácích mravů, knížatům i lidu milého a příjemného, anebo aby kapitule dovolil svobodně arcibiskupa si vyvoliti.

List tento zněl: »Svatému v Kristu Otci a Pánu, pánu Martinovi z prozřetelnosti Boží svaté římské a katolické církve, papeži! Jan, děkan a kapitula Pražská s příslušnou uctivostí zasílají obřadné polibení nohou.«

»Ku známosti Vaší Svatosti uvádíme tímto, že Konrád z Vechty, arcibiskup kostela Pražského, může-li se tak zváti, rozmrhav, prodav a rozmetav téměř všecky statky, a ne-li všecky, tož většinu jmenovaného arcibiskupství Pražského, proti zřejmé vůli naší, nedávno, sveden ďábelským vnuknutím, přešel ku kacířům, Církví odsouzeným Viklefitům a Husitům, sekty jich se přidržuje, kacířství jich učí a s výsledkem rozši-

řuje, jak Svatost Vaše z listu, jejž zhotoviti jsme dali při odvolání se od jeho rozkazů, k nimž právo si osobuje, a jenž Vaší Svatosti zároveň s tímto listem dodán bude, šířeji poučiti se může.«

»Proto, Otče svatý, ježto od jmenovaného Konráda, který podvodnou hanebnost svou pro nedostatek odporu až posud koná, zmíněné arcibiskupství Pražské jako z kořen jest vyvráceno a sesuto, duchovenstvo s lidem katolickým, jehož jest menšina, přivedeno jest do nejkrajnější záhuby a bídy a ježto, nerozhodne-li se Svatost Vaše rychle ku pomoci přispěti, jest obava ještě horšího stavu: prosíme pokorně a poslušně Svatost Vaši, aby po zbavení úřadu a odstranění jmenovaného Konráda arcibiskupa z důvodů uvedených z diecese Pražské, ráčila jmenovati jinou, užitečnou a mocnou osobu, jež by měla známosti a přízeň s vladaři (šlechtou), byla znalá a zkušená, a užitečně zničené diecesi v čele býti a prospívati, ji obnoviti, do dřívějšího stavu s pomocí Vaší Svatosti znovu uvésti, utlačené a co nejvíce ohrožené duchovenstvo pozvednouti, chrániti, mužně hájiti, zlobě běsícího lidu odporovati a ji, (totiž zlobu lidu) což nezbytně jest třeba, zkrotiti: mohla a tak postarala se S. V. o nového arcibiskupa, nebo ráčila prelátům a kapitule téhož kostela dáti právo a popřáti volnost, kdekoliv se budou moci sejíti, aby muže užitečného, zdravého a důstojného za arcibiskupa Pražské diecese dle svého svědomí jmenovati, vyvoliti a žádati mohli a ráčila tuto volbu nebo postulaci pro hrozící nebezpečí, svěřiti důstojným v Kristu Otcům, pánům biskupům Olomúckému a Vratislavskému v krajinách sousedních ku schválení a stvrzení s dodatkem, aby mohli cožkoliv jiného nutno by bylo, učiniti, vykonati a provésti, nebo ustanoviti a dovoliti, aby autoritativně pravda o tom všem, co jsme uvedli vůbec a o každé jednotlivosti, shora připomenuté a uvedené zvláště, byla vyšetřena, neboť kdyby prelátům a kanovníkům bylo bývalo připuštěno, aby svobodně jako před tím mohli arcibiskupa užitečného si vyvoliti nebo přijmouti, nikdy by tolik zla v království českém nebylo bývalo povstalo, jak nedbalostí jmenovaného vetřelce Konráda, což již zřejmo z jeho spolčení se (s kacíři), se stalo.«

»Račiž tedy Svatost Vaše z apoštolské milosti a ze zvláštní dobrotivosti postarati se o připomenutou záležitost, protože prostředky prelátův a kapituly Pražského kostela nestačí na výlohy, by sami ji provésti mohli, protože zbaveni všech statků, vypuzeni od kostela, ve vyhnanství jako duchovenstvo katolické vůbec, v mnohých trudech a pronásledováních bídně žijí, což všeobecně zřejmo a všude známo jest. Račiž, Všemohoucí, Svatost Vaši bez pohromy zachovati při kormidle své svaté církve po dlouhé časy! Dáno v městě Žitavě, na hranicích Pražské diecese, dne 10. května 1421 s naší pečetí menší.«

Po těchto krocích domnívala se kapitula zcela najisto, že Apoštolská Stolice bude jme-

novati nového arcibiskupa, nebo že spíše se svolením jejím dojde k volbě, tím více, protože Konrád v té době také od koncilu Kostnického dán byl v klatbu a (tím) eo ipso úředně Pražského arcibiskupství zbaven. Připravovali se tedy, pokud ovšem dle daných poměrů možno bylo, kanovníci ku volbě a nezanedbali ničeho, jak z jich dopisů jasno, aby zvolili muže obzvláště pro úřad ten v kormutlivých dobách bouří husitských nejvhodnějšího.

Protože však byli daleko vzdáleni od sídel svých a všickni, jak by třeba bylo, nemohli by se shromážditi na místo volby pro nejistotu cest, kdy nikdo hrdlem jist nebyl, ježto všude pobíhalo množství lidu, jenž znechutiv si v bouřích práci a pokojné žití, nekalým způsobem, hlavně krádeží a přepadáním pocestných hleděl uhájiti si živobytí, jakož i pro zvláštní nástrahy, jež od Husitův všem kněžím Apoštolské Stolici věrným, jmenovitě mnichům a členům pražské kapituly strojeny byly, usjednotili se kapitulárové v Žitavě žijící, že vyvolí ze středu svého 2 zástupce, kteří by v Olomouci jménem jich arcibiskupa s kanovníky v Olomouci přebývajícími zvolili a ostatní že volbě této se podrobí, zvoleného arcibiskupa přijmou a poslušnost mu slíbí. Za tou příčinou vyměnili mezi sebou více dopisů, svědčících, jak o vážnosti doby, tak o nejlepším úmyslu jich při volbě samé.

Celé jednání vedli administrátoři uprázdněného arcibiskupství, děkan, již častěji jmenovaný, Jan z Královic a mistr Štěpán ze Staňkova. Aby naprosto byla zachována předepsaná v takovýchto případech právní forma a aby tedy v budoucnu případné volbě nemohlo se vytýkati ani nejmenší nedopatření, či aby důsledně volba za neplatnou prohlašovati se nemohla, bylo dbáno i nejmenších podrobností. Šlo zajisté o akt neobyčejné důležitosti a váhy. Vždyť od volby nového arcibiskupa, jeho prvního vystoupení, dalšího si počínání a veškerého jednání závisel i klid v zemi celé, klid kapituly, prospěch víry, blaho národa. Byla tedy péče až úzkostlivá, jíž kapitula se vyznamenávala, zcela na svém místě a nanejvýš oprávněnou.

Právnickou listinu, týkající se ustanovení volitelů důstojnosti arcibiskupské, vyhotovil veřejný notář. Zněla takto: »Dostavivše se osobně důstojní pánové a mistři Jan z Královic, děkan kostela Pražského, a Štěpán ze Staňkova, děkan Všech svatých na hradě Pražském, spolu kanovníci Pražského chrámu Páně, vyložili a objasnili, jak se stalo, že arcibiskupství a diecese Pražská se uprázdnily. Stalo se to tím, že Konrád z Vechty, jmenované diecése arcibiskup, přistoupil ku sektě Viklefitů a Husitů, jež byly Církví odsouzeny, jak vůbec jest známo a zřejmo.«

»Poněvadž pro nebezpečí a nejistotu cest, a také pro chudobu (Pražští kanovníci v Žitavě

meškající) nemohou odebrati se do města, kde větší část bratří kanovníků dlí, totiž do Olomouce, a nemohou, bezpečně a pohodlně súčastniti se volby budoucího arcibiskupa, dle svého nejlepšího svědomí, cestou, formou a způsobem, jak nejlépe a nejúčinněji státi se může a má, zvolili, ustanovili a zřídili za sebe pravé a zákonnité volitele, oba společně a každého zvláště, důstojné pány Václava Kouřimského, scholastika pražského a Mikuláše Ditleba ze Znojma, arcijáhna bilínského, kanovníky, kteří právě nebydlí u jmenovaného kostela Pražského, ale tak jako by bydlili (v Praze), své spolubratry, a kteří úkol (volitelův) svobodně a bez násilí přijali, a jim, pokud se týče volby arcibiskupa, úplnou svobodu dali, svěřivše a propůjčivše oběma a každému zvláště plnou, generální, svobodnou a zvláštní moc a fakultu (plnomocenství) ku jmenování, vyvolení a dožádání za ně a dle práva jich, muže vhodného za pastýře a arcibiskupa jmenované diecese Pražské, a (davše) vůbec (moc), aby uvedení pánové vykonali, učinili a ustanovili to, co by sami ti, kdož moc dávají, kdyby přítomni byli, při volbě konati mohli.«

»Ti, kdož moc dávají, slibují také, že ustavičně budou považovati za vykonané, milé a pevné všecko, co jejich ustanovení zástupci dle tohoto listu a v záležitosti, o niž se jedná, vykonají, učiní a ustanoví, a to pod závazkem a se zárukou všeho svého jmění nynějšího i budoucího, žádajíce mne, abych o všem, co bylo jednáno vůbec, a každému zvláště, jako veřejný, podepsaný notář vyhotovil jednu nebo více veřejných listin.«

Čekatelů Pražského arcibiskupství bylo více. Alespoň soukromý list děkana Jana z Královic a kanovníka Štěpána, z Budišína ostatním spolukanovníkům do Žitavy zaslaný, jasně o tom svědčí. Činiť se v něm zmínka o jakémsi Oswaldovi, kterýž chtěl si, dle kanovníků Míšeňských a Budišínských, Pražské arcibiskupství na papeži a králi Sigmundovi vyžádati. I domnívám se dle toho, že Jan z Královic a Štěpán ze Staňkova, dlíce v Žitavě, zvěděli o kandidatuře Oswaldově. Proto zajeli do Míšně a Budišína, aby u tamnější kapituly se přesvědčili, co na tom pravdy. Poněvadž pak kandidatura Oswaldova dle informací jejich byla vážnou, a okolnosti nedovolovaly odcestovati, podali o tom ihned z Budišína ostatním spolukanovníkům zprávu s plnou svou mocí pro Václava Kouřimského a Mikuláše Ditleba, kdyby volba arcibiskupa se prováděla.

Dopis jejich dí: »Důstojným pánům a spolubratřím našim v Žitavě dlícím, Jakešovi Jinochovi, Mikuláši Hanzlíkovi, Mikuláši Ditlebovi, panu Johánkovi z Dubé atd., nám upřímně milým, sídelním kanovníkům kostela Pražského. Důstojní pánové a spolubratří nejmilejší!«

»Domníváme se, že ráčíte věděti, že jakýsi Oswald chce vyžádati si arcibiskupství (Pražské), jak všeobecně páni kanovníci kostela Míšenského a Budišínského tvrdí. Okolnost tato snadno by mohla nás v právech omeziti a svobodě naší (při volbě) zabrániti, nebo alespoň při nejmenším ku mnohé obtíži vésti. Proto já, mistr Jan a Štěpán, rozhodli jsme se zaslati tento list s naší pečetí a podpisem a dáváme a postupujeme vám všem, spolubratřím, kapitulárům, sídelním kanovníkům kostela Pražského plnomocenství a moc, odvolávajíce se na právo nepřítomného, jako by byl přítomen, abyste v nepřítomnosti naší jako kdybychom byli přítomní, jménem nás obou a kohokoliv z nás, mohli a směli plnou mocí a právem s ostatními pány kapituly Pražské vyvoliti, ustanoviti a jmenovati mistra Václava Kouřimského, scholastika Pražského a pana Mikuláše Ditleba, arcijáhna Bilínského, za volitele s plnou mocí vůbec, aby mohli a směli na uprázdněný stolec arcibiskupství Pražského vyvoliti nebo žádati muže vhodného za arcibiskupa Pražského, oním způsobem a řádem dobrým, vhodným a srovnávajícím se s právem a to ve jménu Otce i Syna i Ducha Svatého.«

»Prosíme, abyste tak zvláště učinili před oprávněným notářem Václavem z Mníšku (Mnyskone) písemně s pečetí a podpisy našimi, jako kdybychom přítomni byli. Ku provedení toho srdci vašemu především odporučujeme pana Mikuláše Mi-

kuláškova a Matyáše z Bělé, spolubratra nejmilejšího. Dáno v Budišíně ve svátek sv. mučedníků Gervase a Protase, dne 19. června, od našich podsekretářů. Spolubratří vaši, Jan z Královic, děkan kostela Pražského, mistr Štěpán, děkan kostela Všech Svatých.«

Než Oswald, jejž Pešina nazývá z Mengerfrewtu a o němž dí, že jako mistr svobodných umění 11. srpna roku 1416. žádal Martina V. za děkanství metropolitní po Bohuslavovi z Krňova, anebo alespoň za kanonikát po Janovi z Královic, až týž stane se děkanem, ucházel se o důstojnost arcibiskupskou nadarmo. Apoštolská Stolice žádost jeho zamítla a dovolila kanovníkům místo arcibiskupa zvoliti toliko administrátora ve věcech duchovních i časných, jímž se stal stvrzením papežským prozatímní až posud administrátor Jan Pražský, zvaný Železný,[9]) biskup Olomúcký a Litomyšlský. Papežské stvrzení došlo asi v polovici července 1421.

»Vyvolen byl,« dí Pešina, »za administrátora Pražského arcibiskupství ve věcech duchovních i časných Jan z Prahy,[10]) biskup Olomoucký

[9]) Volbu tuto vykonali nejprve kanovníci meškající v Olomouci. Později, kdož byli v Žitavě, k nim se připojili.

[10]) Správně má zníti »potvrzen«. Pešina užívá slova »eligere«, což však mnohdy v právu církevním značí i vyvolení i potvrzení, zvláště, děje-li se obé zároveň, jako tomu bylo v našem případě. Papež totiž měl právo arcibiskupa Pražského jmenovati, a jak samo

a Litomyšlský, muž nad svůj stav a očekávání statečný a neohrožený. O něm v seznamu biskupů Olomúckých nalézá se tato pochvalná zpráva: »Tento byl nejen biskupem, ale i nejstatečnějším vojínem a vojevůdcem, pod jehož velením často vojsko kacířské bylo poraženo. Poněvadž seskočiv se zastřeleného pod sebou koně, častokráte proti jich (kacířův) sešikovaným řadám nerozpakoval se bojovati, v obecné mluvě nazván jest Železný.« Nikdo vskutku nad něho za nebezpečných a velice trudných tehdejších dob, jak se zdá, nebyl vhodnějším ku správě a záchraně katolického náboženství, nebo alespoň jeho zbytků v Čechách. Byl jednohlasně za administrátora dožadován, protože se věřilo, že užitečným a jistým bude pastýřem. A opravdu tehdy taková byla doba, že duchovní pastýři proti nástrahám těch, kdož dychtili po církevních statcích a duších věřících, nepotřebovali tak pokojné pastýřské berle, jako spíše meče a zbožnosti brněním opásané.«[11])

Po papežském potvrzení vydali kanovníci; v Žitavě dlící, ku duchovenstvu a věřícím následující důležitou zprávu: »My Jan z Královic, děkan, Štěpán ze Staňkova, Jakeš Jinoch

sebou se rozumí, i potvrzovati, což obé u Apoštolské Stolice děje se jediným aktem. Poněvadž Jan Železný již kapitolou za zatímního administrátora zvolen byl, se stanoviska kapituly byl pouze potvrzen, ale se stanoviska Stolice Apoštolské zvolen.

[11]) D. c. 219.

z Nové Plzně, Mikuláš Hanzlík, Václav z Prahy, Jan Ortel z Prahy, Jan z Dubé, Mikuláš ze Znojma a Racek z Beřkova, kanovníci kostela Pražského, toho času shromáždění v Žitavě, ve známost tímto všem uvádíme, že, jakmile jsme se dověděli z listu nám dodaného, proč někteří spolubratři naši a páni kanovníci jmenovaného kostela Pražského, toho času v Olomouci dlící, odstoupili od poslušenství Konráda, arcibiskupa Pražského, jenž přistoupil ku Církvi odsouzenému kacířstvu Viklefitů a Husitů, jak z jeho vlastního listu, jejž do různých měst a míst zaslal, jasně jest zřejmo, jemu poslušnost vypověděli a ctihodného v Kristu Otce a pána Jana Olomúckého, biskupa, za administrátora ve věcech duchovních i světských vyvolili: my toužíce se připodobniti jmenovaným našim bratřím, podobně od řečeného Konráda z Vechty, domnělého arcibiskupa našeho, jménem všech ostatních nepřítomných spolubratří, jakož i veškerého duchovenstva jsme odstoupili a jmenovaného pána Jana, biskupa Olomúckého, až do odvolání za administrátora diecese pro snadnější správu duchovenstva i lidu jsme ustanovili a určili.«

»Proto, pokud lépe a vhodnější formou se nestane, jak nejlépe dle práva jsme mohli a můžeme, ustanovujeme a určujeme jej jmenovaného Pražského arcibiskupství tímto listem za administrátora a nejen jménem svým, ale i ostatních

našich spolubratří nepřítomných dáváme a postupujeme témuž panu biskupovi Olomúckému plnou, svobodnou a všelikou moc a splnomocnění (fakultu), aby diecesi Pražskou s jejími statky a právy, ve věcech duchovních i časných administroval, řídil a spravoval a vše ostatní, čehož k této administraci třeba bude, konal, prováděl a činil, moc, jakou pravý a zákonnitý administrátor míti může a dle zákona má, prosíce a pokorně žádajíce jmenovaného pana biskupa, pána našeho milostivého, by nás a zpuštěnou diecesi Pražskou, jako zbožný Otec otcovsky a milostivě ráčil přijmouti a trpělivě úřad administrátora konati, jakož i to, co jemu, dle vlastního soudu a této diecesi užitečnějším a lepším bude, předsevzíti tak dlouho, pokud pán náš, papež, neuzná o diecesi Pražskou se postarati.«

»Ustanovením administrátora nechceme v ničem zkrátiti práv svatého Otce, ačkoliv s radostí ustanovení administrátora jmenovanému panu biskupovi jsme sdělili, psaním oznámili a hodnověrné posly ku doručení jeho vypravili, přece, protože, posud pro nebezpečí a nejistotů cest, tito poslové ku jmenovanému panu biskupovi bezpečně dostati se nemohli, zároveň tímto protestujeme, že meškání toto nestalo se vinou naší, ale spíše pro rozličné nahodilé překážky. Na důkaz všeho toho rozkázali jsme tuto listinu vyhotoviti a přivěsením menší pečetě kapitulní opatřiti. Dáno v Žitavě dne 21. července roku 1421.«

Biskup Jan osobně diecesi Pražskou ve věcech duchovních neadministroval, nýbrž ustanovil za sebe generální vikáře a to Jana z Královic, děkana a Johánka či Jana z Dubé, kanovníka pražského, sídlící v Žitavě.

Alespon Pešina poznamenává: »Sám biskup Jan však bezprostředně úřad svůj zastávati, diecesi sobě svěřenou visitovati a tak zlu vládnoucímu odpomáhati nemohl, ježto vyzbrojené kacířstvo po celém království a již také i na Moravě, jakož i po sousedních zemích krutě řádilo a všecku krajinu, obzvláště pak chrámy a kláštery (místa svatá) mečem, vraždami, loupežemi, požáry, nářkem, mrtvolami, krví a veškerým druhem bíd, jež vymysliti neb slovem naznačiti se dají, s neuvěřitelnou bezbožností naplňovalo. Proto posléze, poněvadž ani doma před smělostí největších škůdníků dosti bezpečen nebyl, byl přinucen, aby násilí zase násilím odrážel, uchopiti se zbraně a sebe i své ovečky mečem brániti. I ustanovil za sebe Jana z Královic, děkana a Johánka či Jana z Dubé, kanovníka Pražského, dlící v Žitavě, muže již v dobách dřívějších vírou a osvědčenou poslušností ku Apoštolské Stolici, jakož i znalostí práva nad ostatní vynikající a jim duchovenstvo i lid český, v poslušenství ku katolické církvi věrně vytrvavší, svěřil s nejvyšší mocí náměstnou ve věcech duchovních.«[12])

[12]) D. c. 221.—222.

Hlavní úlohou generálních vikářů bylo dodosazovati či, jak se říkalo, konfirmovati beneficiáty (kněze ku farám) a pokud možno upevňovati jak kněžstvo, tak i lid pobídkou i příkladem ku stálosti v katolické víře. Pravomoc jejich zaujímala v prvních letech válečných asi deset pohraničních vikariátů (děkanství) a průběhem vojny ještě méně. Ostatek kněžstva buď propadl husitství nebo pro vzdálenost od Žitavy nemohl v záležitostech svých ku generálním vikářům se uchylovati.

* * *

Příklad a rázné vystoupení kapituly Pražské při odpadu »arcibiskupa« Konráda nalezly v katolickem duchovenstvu četných následovníků. Kněžstvo jak v městech, tak zvláště po venkově, jež uchovalo si mravnost a víru, odsuzovalo krok arcibiskupův všeobecně a dávalo průchod své nevoli nejen na kázáních, ale i ve veřejných protestech. Shromažďovalo se totiž na partikulárních (částečných, krajinných) synodách (sjezdech) a tu většinou jednohlasně vypovídalo poslušnost »arcibiskupovi« a souhlas Pražské kapitule.

Již dne 6. května 1421 sešlo se 60 kněží z celého okolí v Bělé pod Bezdězem, majíce v čele Matěje opata kláštera sv. Karla v Praze, zdržujícího se právě na statcích svého kláštera poblíže Bělé, Jana z Liblic, kanovníka a místoděkana Staroboleslavského, jenž vyslán byl ka-

pitulou jako její zástupce a též jako zástupce veškerého duchovenstva i žákovstva kostela Panny Marie, Václava, faráře Katusického a děkana Kameneckého s mnohými jinými faráři vikariátu Kameneckého. V poradě bylo jimi jednosvorně usneseno vypověděti poslušnost »arcibiskupovi« Konrádovi, odříci se s ním veškerého obcování a ohlásiti skutek svůj Žitavským administrátorům.

Po jmenování Jana, biskupa Olomúckého, zatímním administrátorem, sešlo se dne 12. května 1421 při vikariátní schůzi na 200 kněží v Litoměřicích, kteří veřejně odřekli se Konráda a sepsali žádost k prozatímnímu administrátorovi, aby jim pro velikou vzdálenost svého sídla, jakož i pro nákladnou a velice nebezpečnou cestu v těchto rozbouřených dobách do Olomouce, ustanovil za sebe některého staršího, blízkého kněze, nejraději Jindřicha Falkenauera, děkana kostela sv. Jiljí v Praze, meškajícího mezi nimi u vyhnanství, jenž by vyslýchal a rozhodoval jménem administrátora biskupa jich pře o beneficia, desátky, rovnal pře s kollátory (patrony) i farníky, a který by také měl právo hlavně v arcijáhenství Litoměřickém, Bilínském a Žateckém potvrzovati k beneficiím. Když však 13. května konsistorní advokát Jan Zoul na rozkaz děkana a kanovníků Žitavských ohlásil ve všech Litoměřických kostelích odvolání poslušnosti kapitoly oproti arcibiskupovi a dal přečítati příslušný de-

kret, kněžstvo jím svolané do kláštera sv. Jakuba počtem přes 80 osob jednosvorně přistoupilo, až na kněze Kuklíka, k této appellaci.

Podobně dělo se i v jiných končinách Čech, zejména v dekanátech pohraničných, kam nauka husitská a rozvolnění kněžského života s revolučním duchem lidu posud nevnikly, nebo kde nezapustily ještě hlubších kořenů. Zvláště kláštery, staly se všude ohnisky protestace duchovenstva proti zpronevěřilému se nejvyššímu pastýři české církve. Pokud známo, klášter Osecký hostil za tou příčinou koncem května 1421 na 70 okolních duchovních.

Z činnosti husitského »arcibiskupa«.

Strana podobojí uznávala jenom kněze svěcené biskupem s apoštolskou posloupností, ježto doufala, že se do katolické církve, až budou některé zásady její, o nichž se domnívala, že jsou zcela oprávněny, papežem uznány, zase vrátí. Proto předáci její, když katolický arcibiskup Konrád, který v prvých létech arcibiskupování duchovenstvo podobojí světil, ze strachu před koncilem Kostnickým počátkem roku 1417 toto svěcení odepřel, měli mnoho obtíží a mnoho nepříjemností se svěcením žákovstva. Alespoň přímo drastickým (křiklavým) dokladem jest jednání pana Čeňka z Vartenberka, světského náčelníka stavův husitských.

Poněvadž straně husitské, vypravují dějepisci vesměs,[1]) počalo nedostávati se kněží svěcených, a dostatek ten nejen v Čechách, ale i v Moravě stával se co den citlivějším, užil Čeněk z Vartenberka, pán po králi v zemi nejpřednější a nejmocnější, nahodilé přítomnosti Heřmana, biskupa Nikopolského, Pražského suffragána (světícího biskupa) a generálního vikáře ve svém městě Německém Brodě, a odpolu domlouváním, odpolu nucením dal ho zavésti na blízký hrad Lipnici, kdež již od dávna byl zřízen zvláštní chrám kollegiátní (chrám, při němž sídlila kapitula), a připravil ho k tomu, že dne 6. března 1417 a potom ještě vícekráte vysvětil tam množství žáků husitských na kněžství.[2]) Bi-

[1]) Srov. Palalacký (III., 138.), Zap (III., 723. a 865.), Tomek (III., 613.). Borový (203.) a p.

[2]) Biskup Heřman, mnich řádu svatého Augustina, záhy skutku svého litoval a skroušeně za prominutí prosil. Arcibiskup poklesek mu prominul a znovu do církve katolické přijal. Heřman pak byl velikým Husitův odpůrcem, říkávaje, že na Lipnici místo kněží (pod obojí) samé lotry světil. Když Táboři r. 1420 na jihu Čech plenili, dobyli také hradu Příběnického, náležejícího Oldřichovi z Rožumberka. Tam ukrýval se ještě s jinými kněžími i Heřman, který od Čeňka z Vartenberka, jenž byl poručníkem mladého Oldřicha z Rožumberka, faru Milčínskou na kollátorství Rožumberkův obdržel. Táboři jej zajali a ač s pláčem o milosrdenství prosil a všecko učiniti sliboval, k řece Lužnici ho dovlekli a do vody hodili. Když však uměje plovati, zase břehu dosáhl, opět jej tam hodili a kamením za ním házejíce, na hlavě jej poranili tak, že konečně utonul.

skup ten, jak dříve, tak i později hojnými skutky dokázal, že byl úhlavním všeho husitství nepřítelem. Proto neví se, kterými asi prostředky podařilo se panu Čeňkovi skloniti ho ke skutku, pro kterýž arcibiskup Konrád, rozhodnutím dne 15. března na Roudnici vydaným, odjal mu úřad generálního vikáře.[3])

Záleželo tedy, jak patrno, straně husitské velice na tom, aby měla biskupa svého. Proto arcibiskup pražský Konrád odpadem svým přišel jí nad míru vhod. Byl' v pravdě, jak dí dr. Zikmund Winter, »znamenitým ziskem«[4]) pro ni jednak, že více o světitele svého žákovstva starati se nemusila a jednak, že měla viditelnou duchovní hlavu. Z této poslední příčiny účastníval se Konrád všech důležitých sjezdů strany své.

Sotva smlouva Pražanů s Konrádem o jeho odpadu spečetěna byla, svolávali Husité ku dni

[3]) Tomek za příčinu, proč Heřman ku svěcení svolil, udává násilí, pravě, že Čeněk z Vartenberka dal Heřmana z nenadání zajmouti a »donésti« na Lipnici. (III., 613.) Poněvadž však vynucené svěcení od biskupa, t. j. proti vůli biskupově udělené, jest neplatné a Husité jenom po platném svěcení toužili, zdá se mi, že příčinou bylo zcela něco jiného. Pravdě podobně pan Čeněk slíbil Heřmanovi faru, kterou mu také později v Milčíně dal. Ostatně i okolnost, že arcibiskup Heřmana pro udělené svěcení z církve vyloučil, tomu také nasvědčuje. Kdyby byl býval Heřman násilím ku svěcení přinucen, nebyl by ho mohl arcibiskup dle církevního práva trestati.

[4]) »Život církevní v Čechách«, 319.

1. června 1421 sněm do Čáslavě, jenž od vypuknutí války byl prvním »velikým pokusem k obnovení na cestě zákonné řádu, práva i pokoje v celé vůbec koruně České.«[5]) Proto exarcibiskup[6]) Konrád po ukončení první husitské synody v Roudnici, jak při odpadu jeho jsem uvedl, dosti rychlou cestou spěchal do Čáslavě, aby se ho súčastnil.

Na sněmě Čáslavském, jenž začal 3. června 1421 ze všech pánů sněmujících bylo zvoleno dvacet vladařů k řízení věcí zemských a ustanoveno, aby v těžších věcech, týkajících se náboženství brali poradu se dvěma osobami duchovními. Z duchovních ustanoveni k tomu byli Jan z Příbramě, jakožto muž z předních mistrů pražských a Jan ze Želiva, jakožto kněz, požívající veliké moci u lidu Pražského. Mimo to bylo usneseno, aby slavila se společná synoda duchovenstva (»všech starších kněží«), které lid zákonem Božím spravuje v království Českém, za předsednictví Konrádova, na které by »arcibiskupem«, mistry a kněžími stanoven byl neřádům a výtržkám všelikým ku poražení a zkažení kostelní řád, pod nějž by uvedeno bylo bez rozdílu všecko duchovenstvo v zemi. Kdyby

[5]) Palacký III., 278.

[6]) Arcibiskup odpadem ztratil eo ipso (ihned) všecka arcibiskupská práva, neztratil však biskupského svěcení. Proto nazývám jej exarcibiskupem nebo tak zvaným »arcibiskupem«.

však některý kněz řádem tím říditi se nechtěl, aby ho páni, ani obce netrpěli, ale odevzdali ku kázni úředníkům »arcibiskupovým«.

Dle tohoto rozhodnutí ohlásil Konrád hned z Čáslavě svolání synody do Prahy na den 4. července a zval k ní duchovenstvo obou stran pod jednou i pod obojí bez rozdílu. Pražané slibovali všechněm, kdož by přišli, svobodný průvod.

Úkolem synody však dle listu svolávacího nemělo býti pouze stanovení kostelního řádu na základě čtyř artikulů pražských, ale i jednání o sjednocení ve víře a o kázni, jakož i pořádku ve správě církevní, jež byly v době té ve velmi zlém stavu, protože duchovenstvo pod obojí bylo se vytrhlo z poslušenství představených vůbec.

Konrád, protože obával se v Praze o osobní bezpečnost, když právě v té době sesazeni byli konšelé, s nimiž smlouvu při odpadu byl uzavřel a na jich místa dosazeni jiní, jimž plně důvěřovati nemohl, nechtěl do Prahy přijeti, aby osobně synodě předsedal. Proto vymlouvaje se nezdravím, dal místo sebe plnou moc předsednickou mistrům Prokopovi z Plzně a Janovi z Příbramě, ač oba dle svěcení byli toliko podjáhni, a ustanovil je pro tento případ svými vikáři s podmínkou, aby si v řízení synody ku pomoci vzali jiné dva muže, které by k tomu za schopné uznali. Mistři Prokop a Jan si povolali Jakoubka

ze Stříbra, kazatele kaple Betlémské a kněze Jana Želivského.[7])

Synoda začala v ustanovený den, dne 4. července v Karolíně. Sjelo se k ní veliké množství duchovenstva pod obojí skoro ze všech krajů Čech i Moravy. Předsedové synody rozdělili všecky účastníky ve čtyři oddělení a každý se k některému z nich přiznati musil, dle čtyř krajin země české a to na oddělení Pražské, Hradecké, Žatecké a Táborské, a předložili každému několik článků k úvaze na zvláštním k tomu určeném místě. Když pak za tři dny bylo o všem v těchto odděleních pojednáno a souhlasu, ne sice všechněch, ale většiny docíleno, byla slavena 7. července hlavní společná schůze ve velké síni kolleje Karlovy k vyhlášení nálezů. Kromě duchovenstva byli slavné této schůzi přítomni dva z nejpřednějších pánů českých, Oldřich z Rosenberka a Viktorín Boček z Poděbrad, několik Pražských konšelů a veliký počet zemanů z Čech i Moravy.

Synoda uznala za základ křesťanské víry jednak Písmo svaté Starého i Nového zákona, jednak apoštolské vyznání víry, dále vyznání víry nicejské, svatého Athanáše a vůbec všecka vyznání, která byla přijata od církve nejstarší, jakož i všeliká ustanovení apoštolů a církve prvotní.

---

[7]) Srov. Tomek IV., 186. a 190., Zap II., 918. až 923., Palacký III., 283.

Dle tohoto učila synoda o Svátosti Oltářní, že v ní jest skutečně přítomen celý Kristus, jak pod způsobou chleba, tak pod způsobou vína, že se má podávati pod obojí způsobou všem věřícím buď každodenně, ale pouze jedenkrát, nebo v delších dobách, a to nejen dospělým, ale i dítkám a konečně, že má se přijímati při udělování každé jiné ze šesti svátostí, jakožto řádné jejich dotvrzení.

O pokání bylo nařízeno, že nemá se při něm zamítati vyznání hříchů, popírati moc klíčův, daná Kristem církvi křesťanské, a že nemá se zabraňovati v ukládání skutků kajících jakožto zadostučinění. O křtu bylo uvedeno, aby se při něm zachovával starý řád při otázkách a odpovědích, bylo podrženo zaklínání (exorcismus) a faráři, aby při něm užívali pouze svěcené křestní vody, jakož i svatých olejů křestních a křižma. Po křtu měla se dítkám ihned podávati svátost Těla i Krve Kristovy pod obojí způsobou, ovšem pouze tenkrát, budou-li způsobily.

O mši svaté bylo nařízeno, by při ní zachováván byl veškeren ritus (řád) starodávný, by sloužena byla v ornátech (mešních rouších) mimo případ velikých překážek a nevyhnutelné potřeby, avšak vždy beze vší zbytečné nádhery. O obřadech konečně bylo určeno, aby ty, jež z jistých rozumných příčin a pro uchránění se některých nebezpečenství byly opomenuty v obcích Pražských, opomíjely se všude vůbec,

leč by v budoucnosti naskytla se rozumnější nebo užitečnější příčina, aby se zase přijaly.

Kněží důsledně dle článků pražských měli stále a horlivě kázati slovo boží. Proto každý z nich měl míti celé Písmo svaté, nebo alespoň Nový Zákon, v něm pilně čítati a jemu se učiti. Všecky zjevné smrtelné hříchy mělo kněžstvo dle vší síly své, nejen na sobě, ale i u všech ostatních lidí rušiti a vykořeňovati, třebas by při tom i osobní nebezpečí jim hrozilo. Žádný kněz neměl vládnouti světskými statky, domy, platy, desátky nebo jakýmkoliv majetkem, ale přestávati na skrovné výživě dle evangelické rady chudoby a života apoštolského. Nikdo však z pánů a kollátorů neměl, protože nebyl oprávněn, se zmocňovati nadání kostelních nebo církevních.

Mimo to stanovila synoda některá pravidla o kněžské kázni, hlavně o lakomství a nemravnosti, jež již tehdy v husitském kněžstvu panovaly. Kněžím naprosto se zakazovalo bráti peníze za posluhování kteroukoliv svátostí neb za to, což by s tím souviselo, jakož i za modlitby. Zakazovalo se zacházení se ženským pohlavím kromě povinností úřadu duchovního, a nařizovalo nošení tonsury (postřižin, plešů) a oděvů i obuvi rozdílných od oděvů lidu prostého. Kdo z kněží by se prohřešil smilstvím, měl býti trestán vězením jednoho roku. Kdo by se jím provinil častěji, měl býti kněžství zbaven

a s úřadu duchovního navždy sesazen. Podobně uloženy byly přísné tresty na opilství, navštěvování krčem, na hraní v kostky a na jiné světské, kněze nedůstojné, vyražení.

Se svolením »arcibiskupovým« ku dohledu na zachovávání synodálních nařízení a k vykonávání vlády nad duchovenstvem, byli synodou zvoleni čtyři dozorci a to Jakoubek ze Stříbra, mistr Prokop z Plzně, mistr Jan Příbram a mnich Jan Želivský, s pojmenováním »správců duchovenstva« či »administrátorů ve věcech duchovních«. Všecko kněžstvo jich rozhodnutí mělo se podrobovati. Oni pak sami mohli a měli provinilce kněžské trestati, kněze ku kostelům dosazovati, přesazovati nebo sesazovati a vše nařizovati, čeho ve správě církevní třeba by bylo. Na důkaz své moci obdrželi od »arcibiskupa« jeho konsistorní pečeť.[8])

K závěrce synoda ještě zakazovala, aby žádný kněz nezačínal novot a neučil ničemu, co by prve byl neoznámil čtyřem zvoleným administrátorům nebo synodě provinciální a nedokázal z Písma svatého, jmenovitě pak, aby nikdo neodvážil se hlásati článků o Svátosti Oltářní již zakázaných buď Pražskou universitou, anebo Pražským duchovenstvem. Lidé

[8]) Zřízení toto sluší považovati za počátek konsistoře pod obojí či dolejší, jak se nazývala, na rozdíl od konsistoře katolické (hradčanské) či hořejší.

světští neměli kněze, který by byl odsouzen soudem »biskupovým« nebo od jiných, k tomu zvolených a oprávněných osob, ať vina jeho byla jakákoliv, brániti, nýbrž spravedlivému soudu církevnímu se podrobiti.

Poslední sezení konalo se 7. července. Mistr Jan Příbramský četl se stolice mistrovské článek po článku a po přečtení jednoho každého, tázal se všech čtyř oddělení duchovenských dle krajin, zdali schvalují. Po přisvědčení ku všem článkům tří oddělení a za odporu oddělení čtvrtého (Táborského) synoda zpěvem »Tě Boha chválíme« byla skončena.

Ač Konrád k Pražské synodě pozval i duchovenstvo pod jednou, z katolických kněží nedostavil se nikdo. Byliť si všickni dobře vědomi, že odpadlý »arcibiskup« nemá více k nim práva, nebo jakéholiv moci.

Zatím, co v Praze husitské duchovenstvo slavilo synodu, dlel Konrád na Roudnici, nestaraje se o nic, než o svěcení kněžstva. Při tom, jak praví Beckovský,[9]) rozprodal statky arcibiskupské do posledního penízku a obnosy stržené zasílal příbuzným v Němcích.

Poněvadž výsledek synody Pražské z roku 1421. všeobecně zklamal, když Jan že Želiva, radikální Táborita, brzy začal ve straně rozmíšky a nepřestal až byl od konšelů se světa zpro-

[9]) Poselkyně I., 253.

vozen, slavil »arcibiskup«, mistři a kněží pod obojí dne 31. května 1422 v městech Pražských novou synodu. Na ní změněn byl posavadní řád ve správě duchovenstva Pražského[10]) v tom smyslu, že pominul úřad čtyř administrátorů a místo nich nastoupil jiný duchovní úřad, v jehož čele byl správce jediný či generální vikář a official »arcibiskupský«, jenž byl volen od duchovenstva Pražského a stvrzen od »arcibiskupa«. Úřad tento soudil pře ve věcech manželských, dosazoval duchovní ke kostelům a konal ve jménu »arcibiskupa« Konráda všecka práva patřící vrchnosti duchovní, t. j. trestal provinilce, kněze i laiky. Sídlem jeho byla Praha, kdežto »arcibiskup« stále dlel v Roudnici.

Roudnici opouštěl Konrád jen v nejnutnějších případech, aby súčastnil se zemských sněmů,[11]) nebo jednání strany husitské se Sigmundem Korybutovičem, jenž zatím nabyl uznání za vladaře zemského. Jinak však ponechával správu husitského kněžstva po několika nezdařených pokusech úplně ladem, tím více, protože duchovní tito nechtěli vůbec nikomu podléhati.

Sigmund kníže Korybutovič umínil si učiniti konečně v Čechách pořádek. Proto usiloval uvésti všecko kněžstvo i všecky strany pod poslušenství »arcibiskupa« Konráda. Ale nedařilo

[10]) Podrobností se o ní nedochovalo.

[11]) Na př. zemského sněmu roku 1423 v den sv. Havla. (Palacký III., 333.) a p.

se mu. Rozmíšky mezi kněžstvem a »arcibiskupem« panovaly stále. Konečně roku 1426 stalo se narovnání v tom smyslu, že všichni Pražští duchovní slíbili »arcibiskupovi« plné poslušenství, a »arcibiskup« se znovu zavázal zachovávati a hájiti čtyry články Pražské.

Zatím, co toto se dálo, došla do Prahy zpráva, že papež Martin dne 2. ledna 1426 vyřkl opět velikou a nejtěžší klatbu[12]) na »arcibiskupa« Konráda pro jeho odpad a propůjčil všem vůkolním arcibiskupům a biskupům plnou moc, aby mohli, kdekoliv Konrád by byl postižen, jej s úřadu biskupského a kněžského sesaditi.

Nedlouho potom vznikly prudké spory o podstatě večeře Páně a o obřadech mezi Janem Příbramem a Petrem Englišem.[13]) Každý z nich měl více stoupenců mezi mistry.

[12]) Hned po odpadu byl Konrád sněmem Kostnickým dán do klatby, jak shora již bylo uvedeno. Poté s Konrádem zaveden byl proces (soudní řízení), které pro nepokojnou a válečnou dobu se příliš protáhlo tak, že teprve skoro po pěti letech mohla Apoštolská Stolice nález soudní pronésti a zpronevěřilého »arcibiskupa« trestati.

[13]) Mistr Engliš (vlastně Petr Payne) byl professorem university oxfordské v Anglii a horlivým ctitelem Wiklefovým. Roku 1417 byl nucen opustiti Anglii a přišel do Čech, kdež stal se professorem na universitě Pražské. Byl Wiklefita v nejpřísnějším slova smyslu tak, že nikdy úplně se nesnášel s nižádnou sektou husitskou. Nejspíše ještě lze jej počítati k Táborům. Posledně se připomíná roku 1452.

Stoupenci Jana Příbrama připoutali ku straně své také »arcibiskupa« Konráda a hleděli využíti duchovní moci jeho ve svůj prospěch. Konrád se jim propůjčil ku všemu, a jak si přáli, svolal koncem srpna 1426 synodu do Roudnice. Z ní pak dne 29. srpna vydal nálezy, jimiž nařizovalo se, aby kostelní obyčeje, až posud opomíjené, byly zase opatrně zaváděny a zachovávány, a lid veden k tomu, by k nim měl úctu. Dále nařizoval, aby mše svatá byla čtena toliko jazykem latinským, ale evangelium nebo epištola aby dle potřeby vykládány byly lidu jazykem českým v čase k tomu obvyklém. Zakazoval, aby lidé světští, byť byli jakýmikoliv úředníky, neosobovali sobě moci ku souzení a trestání osob duchovních, leč by byli »arcibiskupem«, neb jeho officiály požádáni.

Mimo to, aby obhájil svou řádnou moc nad duchovenstvem, ustanovil Konrád, aby nikdo se neuvazoval ve správu duchovní bez ustanovení jeho, neb jeho generálního vikáře. Dával všem, kteří proti tomu posud jednali, lhůtu 14 dní, aby se před něj, nebo před jeho vikáře dostavili a ustanovení k duchovní správě sobě vyžádali. Také vyzýval všecky faráře, neb jiné správce duchovní, kteří se od kostelů svých vzdálili, aby se k nim navrátili, chtí-li se spravovati »zákonem božím«, t. j. zásadami strany pod obojí.

Jako příčinu obnovení kostelních obyčejů uváděl »arcibiskup« kromě jednoty v duchovenstvu i sjednocení se s církví obecnou, aby tím spíše usnadněno bylo pro budoucnost vyžadované slyšení k ospravedlnění českého duchovenstva.

Nálezy tyto, protože stranily stoupencům Příbramovým, měly za následek roztržku Konráda s velkou částí duchovenstva podobojí, které jednoduše nálezů v příčině řádů kostelních neuposlechlo. Alespoň r. 1427 s opomenutím arcibiskupa a ze vzdoru proti němu, ale v dorozumění s obcí Pražskou, zvolilo sobě duchovenstvo Pražské a velká část venkovského duchovenstva, jež z moci arcibiskupovy se vytrhla, za svého správce či »úředníka« Jana z Rokycan, s přidanou jemu radou. Moc úřadu tohoto vztahovala se sice z počátku nejen na kněze Staroměstské, nýbrž na všecko duchovenstvo strany podobojí v zemi vůbec, ale r. 1428 byla ztenčena tím, že kněží novoměští vybrali si staršího »kněze« a pod svým zvláštním správcem Janem Vlkem, z moci té se vytrhli. K důstojenství svému za »staršího staroměstského« byl kněz Jan z Rokycan zvolen od obce a duchovenstva Starého města a stvrzen jako generální vikář od »arcibiskupa«, který vida nezbytí, podrobil se a s Rokycanou smír uzavřel. Vedle Rokycany byl ještě officiál mistr Jan Kardinál, který soudil pře manželské.

Tímto ustanovením přiznalo se sice, jak jasně prokmitá, duchovenstvo podobojí formálně

ku poslušenství Konráda, ale ve skutečnosti váha »arcibiskupova« u duchovenstva rovnala se nulle a hlavním vládcem byl Jan Rokycana.

R. 1431 začal Konrád churavěti a předvídala se již blízká jeho smrt. Proto na obecném sněmu všech stavů a obcí českých strany pod obojí, jenž konati se měl 29. září 1431, zamýšlelo se ku správci či »staršímu« duchovenstva přidati dle počtu apoštolů 12 jiných kněží, kteří by co konsistoř v čele se »staršími« byli představeni ostatním duchovním, aby po úmrtí »arcibiskupa« vážnost jeho náměstka v Praze stoupla.

Po skutku tomto zůstal Konrád poze světitelem kněží husitských. Zajisté, že utrakvisté i tento úřad byli by mu vzali, kdyby byli měli za něho náhradu. Poněvadž však té neměli, musili s ním zacházeti tak, aby alespoň se nezdálo, že přímo jej ze společnosti své vyloučili.

Z této příčiny u vysokém stáří stal se Konrád obtíží církve husitské, či »nutným zlem«. A byl to obzvláště Jan Rokycana, muž ctižádostivý a smělý, který nemohl se dočkati ani smrti »arcibiskupovy«, poněvadž kojil se nadějí a to ne bezdůvodnou, jak později se ukázalo, že sám hodnosti arcibiskupské dojde. Jako farář, či dle tehdejšího obyčeje mluvy, jako kazatel kostela Týnského, soustřďoval více a více v rukou svých duchovní moc

»církve« husitské a připravoval si půdu pro smělé plány v budoucnosti,[14]) čekaje až ten, jenž odpadem svým upravoval mu cesty, jako člověk, který vykonal zrádný úkol svůj a může jíti, vezme také odplatu, záležející na zemi v nevděku a útrapách svědomí, na věčnosti pak v přísném soudu Božím.

Všecky známky již svědčily, že u Konráda z Vechty doba tato není dalekou. Vždyť tělesná schránka jeho věkem a sešlostí počala se rozpadávati, organismus vypovídal službu, smysle ubožáka opouštěly a duch, ponořen sám v sebe a téměř odloučen od společnosti lidské, v zajetí na Helfenburce, marně snad chtěl a toužil napraviti, co kdys z lakoty a vzdoru zavinil . . .

* * *

Zmatky husitské, jež každoročně stoupaly a jichž ovoce lekalo i ty nejodvážlivější muže, stojící v čele vzpoury protipapežské, jak vidno z úsilí, by sněm Kostnický smířil se s národem českým, rozmnoženy byly a do jisté míry i zvýšeny smrtí »arcibiskupa« Konráda. Pokud totiž

---

[14]) Roku 1432 zvolil sněm Rokycanu za jediného »directora cleri« (ředitele duchovenstva) a r. 1435 docela za arcibiskupa s dvěma suffragány (biskupy), ale koncil Basilejský odepřel potvrzení. Když pak stavové domáhali se přímluvy u císaře Sigmunda, ovšem na popud Rokycanův, císař jim to slíbil, ale nemohl provésti, poněvadž zatím ani katolíci, ani Husité o Rokycanu, jako arcibiskupa nestáli.

arcibiskup žil, byl přece jaksi duchovní hlavou či představitelem celého hnutí a hnutí samo mělo muže s apoštolskou posloupností, který světil jeho žáky a tím nové rozšiřovatele jeho snah. Smrtí »arcibiskupovou« stal se tomu rázem konec.

Arcibiskup starý a slepý, kdy věk jeho pílil k 80. roku, trávil poslední chvíle na bývalém svém hradě Helfenburce, opovržen nejen od katolíkův,[15]) ale i od Husitův. Při odpadu dne 21. dubna 1421 vyžádal si sice u Pražanův ochranu sebe i svých statkův proti komukoliv, ale Pražané, ač slíbili, ochrany nekonali. Mělť docela jiné starosti.

Konrád tedy dal se v ochranu se zbožím Roudnickým Janu Smiřickému, jenž již od roku 1421 býval jmenován mezi předními muži stavu rytířského v Čechách a bez něhož po všechna léta nic důležitějšího ve vlasti se nedělo. Ale tím si nepomohl. Smiřický byl mužem závistivým a do jisté míry i lakomým. Mimo to, poněvadž Pražané se obávali, aby arcibiskup jim neprchl a snad docela i ke katolíkům se nenavrátil — ježto by tím ztratili jediného světitele svého kněžstva, a katoličtí biskupové pouze z přinucení žáky jim světili — dali jej přísně hlídati.

Nebylo tedy stáří arcibiskupovo závidění hodno. Byltť úplně závislým jednak od Kališníkův, jednak od ochránce svého. Proto smrt, jež

[15]) Sr. Zap, II. 1037.

dne 26. prosince 1431 v noci po Božím narození jej zastihla, vybavila ho pouze z mnohých útrap, jež ovšem nevěrností svou k církvi, připravil si sám. Nikdo ho neželel, nikdo smrti jeho neoplakával; toliko mistři a kněží pražští přemýšleli, kdo by jim v budoucnosti žáky světil . . .

Pražané pochovali jej po vánocích r. 1431 ve hlavním chrámu u sv. Víta na hradě Pražském skoro v tichosti a bez obvyklých arcibiskupské hodnosti obřadův. V zemi dlouho nevědělo se ani o jeho smrti . . . .

* * *

Pokud se týče dne, roku a místa smrti Konrádovy, prameny se rozcházejí. Pešina poznamenává doslova: »Téhož roku (1421) dne 25. prosince, píše Prokop Lupacius, zemřel Konrád v Roudnici. Cochlaeus připomíná, že později zemřel, když dí: Roku 1423 zemřel v hradě Helfenburce, nešťastnou smrtí Konrád arcibiskup pražský, jenž upadnuv v kacířstvo husitské, dlouho nemohl uniknouti trestu za svou perfidnost (věrolomnost). Theobaldus o válce husitské v kap. 60. uvádí za den smrti jeho den 6. srpna r. 1426. Já však nalézám, že žil ještě v prosinci r. 1427[16]) ano i roku 1430 a proto myslím, že zemřel r. 1431 v den a měsíc, jak uvádí Lupacius.«

[16]) Zastavil ves »Vokovice« listem daným v Roudnici. —

Všeobecně však přijímá se za den úmrtí nešťastného »arcibiskupa« dle nejnovějších historických zkoumání 26. prosinec 1431, ač neschází stále na odpůrcích data tohoto.[17])

Místem úmrtním pravdě nejpodobněji jest hrad Helfenburk, zvaný obyčejně u českého lidu Hrádek u města Úště, který asi roku 1375 koupil arcibiskup Jan Očko z Vlašimě ke stolu arcibiskupskému (ad mensam archiepiscopalem) a jejž Konrád r. 1421 zápisem dal Janu Smiřickému. Alespoň prameny na více místech udávají, že Smiřický vykázal hrad tento v posledních dnech života Konrádovi za stálé sídlo.

* * *

Pešina o »arcibiskupu« Konrádovi pod titulem »pestis archiepiscopatus« (mor Pražského arcibiskupství) napsal: »Jiní však tvrdí, že (Albík z Uničova koncem července r. 1413) za určitý obnos peněz arcibiskupství prodal Konrádovi Vestfalskému, kdys královskému podkomořímu a děkanovi Vyšehradskému, později proboštovi Mělnickému a posléze biskupovi Olomúckému. Ale Konrád, o němž nalézám (v památkách písemných) jako o jeho předchůdci, že přízní královskou (na arcibiskupství) se vetřel, nepřinesl žádné pomoci zemi do záhuby se řítící, neboť po hanebném rozprodání a zastavení všech statků arcibiskupských, posléze přilnuv k učení husit-

[17]) Tak na př. Ottův sl. n. má datum 24. listop. 1431, kteréž nikde jinde jsem nenalezl a p.

skému, nazvanému tak po původci svém Janu Husovi, nejen čtyři články Pražské, jež byly jako pátou essencí (podstatou) nauky Viklefovy či Husovy a jimiž naprosto upírala se duchovenstvu oprávněnost majetku a statků pozemských, povolovalo svobodné hlásání slova Božího komukoliv a kdekoliv, nakazovalo přijímání pod obojí způsobou všem i dítkám, a stanovilo, že veřejné hříchy nikde a pod žádnou podmínkou trpěti se nemají, s plným vědomím na úkor pravdy podepsal (21. dubna 1421), ale i ostatní duchovenstvo sobě podřízené ku přijmutí a hájení jich všemožně svésti usiloval.«*)

A Konrád vskutku byl morem[18]) Pražského[19]) arcibiskupství. Koupil-li si totiž úřad arcibiskupský za určitý obnos peněz, dopustil se svatokupectví či simonie[20]) a tím dal velice pohoršlivý příklad veškerému svému kněžstvu, ježto simonie jest nejtěžším hříchem mezi hříchy kněžskými a zapovězena od dob nejdávnějších co nejpřísněji. Nic nevadí, že snad

*) D. c. 206.

[18]) »Po uzavření smlouvy s Albíkem o arcibiskupství vzdal se (Konrád) tohoto svého úřadu světského (co královský podkomoří), ku kterému se ostatně vlastnosti jeho lépe hodily, než k novému úřadu duchovnímu.« (Tomek II., 533.)

[19]) »Byl celou svou povahou více diplomat, světský šlechtic, nežli kněz dbalý své církve. Jeho pověst nebyla prosta podezření ze simonie, rád docházel světských úřadů. Zabýval se s potěšením alchymií.« (Ottův sl. n. d. c. XIV., 729.)

jiní v době jeho činili podobně[21]) a že tak činili později i sami kněží husitští. Hřích zůstane vždycky hříchem a tím ohavnějším, čím vyšší je důstojnost toho, kdo hřešil, poněvadž, byť hřích sám v podstatě u každého byl stejným, pohoršení z něho plynoucí není stejné, ale tím větší, čím vznešenější a Bohu bližší osoba je dává.

Konrád byl v e t ř e l c e m na stolec arcibiskupský. Všecky okolnosti svědčí, že Konráda nelákala důstojnost arcibiskupská sama sebou pro svou vznešenost a dobro, jež konati může vzhledem k Bohu, vlasti a lidstvu vůbec, ale arcibiskupské statky a jich hmotný příjem, tedy ohledy naprosto světské, a člověka nedůstojné. Proto není divu, že i dějepisci husitství stranící, nemohou přece upříti jeho vlastnosti nedobré, a proto hledí alespoň soud rozličnými vytáčkami zmírniti. Jest sice zásadou »de mortuis nil nisi bene« (o mrtvých sluší dobře mluviti), ale v dějinách třeba dbáti pravdy, neboť »Amicus mihi Plato, magis amica veritas« (miluji přítele, ale ještě více pravdu).

[20]) Tomek s i m o n i i Konrádovu považuje za fakt (skutečnost). Alespoň slova jeho, jimiž ji omlouvá, tomu nasvědčují. Praví: »I zavřel tedy (Albík) smlouvu, jak se srovnávala se svatokupeckým obyčejem toho času« (III., 533.). Totéž tvrdí se ve »Script. rer. Boh.« II., 446. povzdechem: »Uzavřeli podivuhodnou smlouvu. Kéž by ona smlouva byla bývala bez největší simonie!«

[21]) Sr. poznámku předcházející!

Konrád n e p ř i n e s l p o m o c i v l a s t i d o z á h u b y s e ř í t í c í. Byla-li kdy kritická doba v království Českém, byla to najisto doba krále Václava IV., zvláště v posledním čase jeho panování. Moc královská a arcibiskupská byly tehdy nesmírného dosahu. Od nich zajisté závisely klid a mír v zemi, jednota víry a blaho národa. Proto bylo svatou povinností krále i arcibiskupa, dáti lidu podmínky blažené existence (žití), ježto k tomu Bohem, národem a vlastí byli povoláni. Smutné jest to tedy svědectví o svědomitosti člověka, vezme-li na bedra svá úřad nejdůležitější a nejodpovědnější a koná jej s povrchností až zarážející.

Jednu toliko omluvu mohu v tomto směru u Konráda připustiti, tu totiž, že byl N ě m e c, č l o v ě k ž i v o t a l e h č í h o a s p i š e s v ě t s k é h o n e ž l i d u c h o v n í h o. Než omluva tato není vlastně omluvou, ale d a l š í o b ž a l o b o u. Proto zcela důsledně na trůn arcibiskupský se nehodil a jakmile na něj vstoupil, stal se jeho zhoubou, morem děsným. Pravdu tedy má dr. Borový,[22]) když dí o něm: »Nebyl ostražitým pastýřem, kterýž by v poslední chvíli rázným zakročením byl dovedl nepřítele ochromiti a církev uchrániti bolestných oněch ran, z nichž po dvě století napotom krvácela. Konrád právě naopak hned na samém počátku svého úřadování co arcibiskup zřejmě se klonil k nauce

[22]) D. c. 203.

Husově a před některými pány českými výslovně prohlásil, že Husa ze žádného bludu neviní.«

Konrád hanebně rozprodal a zastavil statky arcibiskupské. Statků těchto bylo dosti; vždyť za prvního arcibiskupa Arnošta z Pardubic tvořily 17 větších neb menších obvodů, nazvaných dle hradů neb měst neb jiných sídel, z kterých byly spravovány. Správní sídla jich byla: 1. Praha, 2. Roudnice, 3. Supí hora, 4. Český Brod, 5. Žerčice, 6. Běchaře, 7. Štěpánov, 8. Křivsoudov, 9. Heralec, 10. Řečice, 11. Chýnov, 12. Vltavotýn, 13. Příbram, 14. Rožmitál, 15. Rokycany, 16. Horšův Týn, 17. Herštein. Druhý arcibiskup Jan Očko z Vlašimě přikoupil ještě 18. Helfenburk.[23])

Všecky tyto statky Konrád rozprodal anebo zastavil tak, že po celých 140 let o obnovení pražského arcibiskupství, ku veliké a nenahraditelné škodě národa, nemohlo býti řeči, neboť »kdykoliv v pozdější době se o to jednati počalo, aby arcibiskup zřízen byl, pokaždé nemožnost arcibiskupovi slušné příjmy opatřiti, jednání takové zmařila.«[24])

I vtírá se mimoděk při úvaze o majetku arcibiskupském myšlenka, že Konrád pouze pro statky, s arcibiskupstvím spojené, či vlastně z lakoty k Husitům přešel. Jisto jest, že jako katolický arcibiskup směl sice statků svého úřadu do smrti užívati, ale nikdy nesměl jich zciziti

[23]) Tomek III., 33.—49.

nebo odprodati. U husitství bylo zcela jinak. Tam přímo odprodání statků se duchovenstvu nakazovalo jedním ze čtyř artikulův. Toť zajisté vítána musila býti pro lakomého Konráda příležitost ku zmocnění se toho, po čem srdce stále toužilo.

Konrád veškeré sobě podřízené duchovenstvo ku přijmutí husitství svésti usiloval. Byly-li simonie, nesvědomitost v konání úřadu a krádež arcibiskupských statků, čímž arcibiskup zhřešil, hříchy hroznými, svod sobě podřízených kněží k husitství byl hříchem, přesahujícím pomysl lidský a prýštícím přímo z vnuknutí mocností zlých. Bylat to zlomyslnost, která tisíceré duše i v budoucnosti měla připraviti o nejdražší poklad člověka, totiž o pravdu, byl to zločin páchaný do dálných věků, a časů budoucích . . .

Ovšem u člověka, jehož celým životem vine se přetvářka a farizejství bez konce,[25]) jemuž přízeň krále šla nad prospěch národa a vlasti, jemuž úsměv královský byl milejším nežli pravda, jemuž časný prospěch více vážil nežli věčnost a přísaha, nemohlo býti jinak. Bez ideálů, vznešených cílů žil, a bez nich zemřel, opovržen i od těch, jimž sloužil . . .

[24]) Borový d. c. 237.

[25]) Stačí vzpomenouti na obojakost jeho, kdy byl ještě katolickým arcibiskupem. Církev jí však není vinna, ježto Konrád stal se arcibiskupem ne z vůle církve, ale přízní královskou.

Závěr.

Konrád řídil církev katolickou v Čechách po devět a kališnickou Pražskou po deset let. Z katolického biskupa stal se křivopřísežníkem a odpadlíkem. Jako katolický biskup opustil věřící, kteří chtěli jej následovati v době nejrozhodnější a jako Husita ve stáří skoro 80 let, ač slepý, byl odkopnut od těch, o jichž přízeň v roce 1421 téměř žebronil. Zapomenut od vlastních, zemřel v polozajetí, jež podobalo se ve skutečnosti žaláři bez vyhlídky v lepší budoucnost. Mělť osud všech odpadlíkův, neboť: »Jaký život, taková smrt . . . .«

Totéž dá se obrazně říci o husitství celém, jehož Konrád byl nejen prvním, ale i posledním arcibiskupem.[26]) Když totiž husitství na pokraj záhuby přivedlo český národ, jak na počátku jsem poznamenal, a připravilo cestu protestantství, ocitlo se v zajetí, jež podobalo se žaláři bez vyhlídky v lepší budoucnost.

Sám odpadlík dr. Loskot toho doznává slovy: »Úspěchy (husitství) sociální se nedostavily. Úpadek širokých vrstev poddaného lidu nezastaven. Naopak! Jest zdecimována (téměř zničena) třída svobodných hospodářů, jejich vlastnictvím obohacuje se šlechta právě

[26]) Byl-ť sice po něm zvolen Rokycana za husitského »arcibiskupa«, neobdržel však ani stvrzení, ani posvěcení.

jako statky církevními, jež buď sama uchvacuje nebo později dostává od Sigmunda, a tak sílí nejen vůči poddaným, ale i vůči králi. Zlé následky válek ve směru sociálním velmi těžce se pociťují.[27])

A Petr Chelčický si na husitství takto stěžuje: »A trvala válka ukrutná na patnáct let se záhubami přílišnými, s velikými strachy a davy. Mnozí ze sedlákův a lidí robotných pro chudobu a pro hlad nemohli na dědinách ostati. Nebo někteří troje nebo čtvery platy na hrady a na města musili platiti oběma stranám a vojska polní ostatek jim vydraly.«

Rovněž nevalné byly, jak doznává liberál J. Vlček,[28]) úspěchy hnutí husitského v ohledu nábožensko-mravním. »Husitství opouští ze svého programu bod za bodem. Jako povětroň zazářila v počátcích hnutí husitského idea (myšlenka) rovnosti a bratrství všech lidí, ale sotva zazářila, už zase pohasla a zbyla pouze vzpomínka. Ba, bylo hořko opravdovým okolo srdce, když odvažovali úspěchy hnutí husitského. Mravnost pak poklesla tak, jako nikdy před tím.«

Za husitské války odpočívaly vědy a umění. Kromě bohosloví a umění vojenského v nižádné vědě, v žádném jiném umění neučiněn pokrok patrný . . . Čemu se Čechové po

[27]) »Čechové a církev katol.« 46.
[28]) »Dějiny české literatury« I.

všechen čas války nejvíce ubrániti snažili, to jim po válce nastalo. Musili přijmouti panovníka Němce tvrdého. V nejblíže příštím čtvrtstoletí upadli v bezvládí. Demokracie jsouc dlouhým bojem přemožena a zemdlena, klesla a šlechtovláda nastala. To byl počátek poddanství, robot, utrpení bez konce.[29])

Protestantismus, který dědictví husitské přijal, jak známo z dějin věků pohusitských, pokračoval na dráze lidské poroby víc a dále, až by byl království české přivedl pod nadvládu hltavého Pruska, kdyby v největším nebezpečí Čechové byli nepoznali chybu svou a neobrátili se celým srdcem ku katolické církvi. Ta to zase byla,[30]) jež uchovala před zhoubou německou český lid a české království . . .

[29]) Zap; II. 1279.

[30]) Jako před tím, při počátcích křesťanství.

dati roku 1915 v Praze sjezd volných myslitelů celého světa na památku Husa, mučedníka prý za svobodu myšlenky a při tom chtějí v Čechách připraviti hromadný odpad lidí od církve katolické. V roce tom bude v Praze s velikou okázalostí odhalen pomník Husův a celý národ má býti proti církvi podněcován divadlem Mistr Jan Hus; mimo to připravují se jiné a jiné podniky a slavnosti (na př. reformační museum v Táboře), namířené vesměs proti katolické církvi, o čemž »Vlast« soustavně referuje.

A my katolíci máme k tomu mlčeti, máme jako zbabělci do kouta zalézati? Máme světu ukázati, že v době největšího nebezpečenství neměli jsme dostatečné lásky ku Kristu Spasiteli a k církvi Jím založené, stavěti se tváří v tvář svému nepříteli a neměli jsme potřebné obětavosti, abychom nebezpečenství roku 1915 když ne zažehnali, aspoň co nejvíce omezili a oslabili?

Nikoliv, je nás tu ještě dosti katolických mužů, kteří tuto obtížnou práci se vší energií podnikneme. Hlavním cílem naší práce bude, aby massy katolického lidu o Mistru Janu Husovi dostatečně byly poučeny a dle toho aby na oslavy jeho pohlížely.

K Mistru Janu Husovi budeme se chovati spravedlivě a šetrně, však proti oslavovatelům jeho, kteří ho zneužívají za plášť své nevěry a zášti proti Bohu a církvi, vystupovati budeme mužně a odhodlaně. Lid musíme dále poučovati o cílech a pracích Volné Myšlenky, volné školy, o cílech živlů pokrokových a vůbec o všech nepřátelích církve. To se bude díti úsilovně a soustavně přednáškami, brožurami a vůbec tiskem v různých našich časopisech a publikacích.

I vyzýváme katolickou šlechtu, katolické duchovenstvo a všecky stavy zorganisovaných katolíků, od nejvyšších až do nejnižších, v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a v různých jiných zemích k hojným sbírkám, jež tu rozdělíme na čtyři díly. První čtvrtina každého daru dá se na rozšíření brožurového časopisu: »Hu-

D) Přípravy Jednoty č. katol. učitelstva:

Čtvrtým činitelem jest Jednota č. katol. učitelstva a přátel křesťanské výchovy, která se ve schůzi ze dne 16. prosince r. 1911 usnesla, aby členové její ze stavu učitelského otázku husitskou studovali, na přednášky se připravovali nebo k obraně víry pro rok 1915 se vyzbrojovali. Vedle všeobecné výzvy usnesla se Jednota, že některé pp. učitele jmenovitě ke studiu tomu vyzve a že k tomu i hmotně přispěje, jen aby otázku tu uspíšila. Konečně ve valné hromadě Jednoty měl o přípravě naší pro r. 1915 slavnostní řeč red. Tom. Jos. Jiroušek. Řeč jeho jest v Učitelské příloze „Vychovatele", jenž vyšel 1. března t. r., uveřejněna.

E) Přípravy Zemské rady katolíků:

Pátým činitelem je Zemská rada katolíků v král. Českém. Ve schůzi Zemského sboru této rady ze dne 6. února t. r. referoval gymn. professor Václ. Müller (nyní kanovník Vyšehradský): Přípravy k r. 1915. Zde mimo jiné přijat byl návrh redaktora Tom. Jos. Jirouška, aby hlavní řečnici k r. 1915 byli svoláni a poučeni o jednotném postupu v otázce husitské.

To jest, co víme; myslíme, že se dějí přípravy i jinde, o nichž se později dozvíme. Co se děje mezi námi a nepřáteli našimi, o tom soustavně referuje „Vlast", a to již druhý rok. Tam čtenáře odkazujeme.

Dle všeho, co jsme uvedli, lze seznati, že roku 1911 ohlédávali jsme obranný terrain a zabezpečovali jsme se hmotně. R. 1912 bude rokem pokračovacím a rokem studia doby husitské. Částečně začne se o M. Janu Husovi řečniti. Přednášek bylo z oboru toho dosud 5. R. 1913 a 1914 budeme úsilovně šířiti husitské brožury a populární spis o Husovi a 1915 dostanou katolíci do ruky vědecký spis o M. Janu Husovi.

Toť jest náš program, jenž bude i dále doplňován. Voláme k práci všecky katolíky dobré vůle bez rozdílu politických stran a přesvědčení.

Ročník IX. Číslo 1.—2.

Vychází čtyřikrát do roka. — Předplácí se na rok 1 K, do něm. zemí 1 K 10 h, do ostatních zemí 1 K 20 h. Cena jednotlivých sešitů udá se zvlášť podle tiskových archů.

Husitství ve světle pravdy.

Vydává Tisková Liga v Praze.

Redaktor

Vlastimil Hálek.

*

Rozvoj bludařství v Čechách.

Příspěvek k ocenění husitismu a »Vol. Myšlenky«.

Napsal V. O. HLOŠINA.

Cena 80 h.

V PRAZE.

Knihtiskárna družstva Vlast v Praze. — Nákl. Tiskové Ligy.

1912.

Přípravy naše na rok 1915.

A) Přípravy Tiskové ligy:

Tisková liga v Praze čp. 570-II. vypisuje konkurs na populární spis o Mistru Janu Husovi. Nejlepší práce obdrží cenu 300 K, druhá 200 K, třetí 100 K.

Populární spis o Husovi musí býti vědecky založen a zvláštní zřetel budeme míti k onomu dílu, jež nám přinese o Husovi něco nového, dosud neznámého. Všecka důležitá tvrzení o Husovi ať jsou citáty ze spisů a pramenů doložena. Spis může obsahovati asi 4—5 archů formátu „Husitství ve světle pravdy“ a konkursní práce přijímají se do konce r. 1912.

Při tom oznamujeme, že vědecký spis o Husovi vyjde r. 1914 a vydá jej Dědictví sv. Prokopa v Praze.

Dne 2. ledna 1911 vydal výbor Tiskové ligy provolání ke sbírkám k obraně naší pro r. 1915. Část sebraných peněz uloží se na populární spis, část se věnuje na šíření časopisu „Husitství ve světle pravdy“ a část se dá na naši korrespondenci a na agitaci. Kdo složí nejméně 10 K, obdrží darem I.—VIII. roč. „Husitství ve světle pravdy“ a I.—VIII. roč. „Obrany víry“ mimo sešity již rozebrané. I rozšířili jsme tím způsobem do dnes na 5000 ex. Husitství a tolikéž ex. z „Obrany víry“.

„Husitství ve světle pravdy“ vyjdou do roku 1915 incl. ještě 4 ročníky, i doporučujeme je k hojnému předplácení. Stojí ročně pouze 1 K.

B) Přípravy družstva Vlast:

Družstvo Vlast věnovalo na obranu pro r. 1915 200 K. Z korunek Social. odboru darovaných dává družstvo Vlast všem, kdož „Vlast“ a „Naše Listy“ nebo aspoň jeden z těchto časopisů odebírají a za to požádají, všecky své husitské a protireformační brožury — počtem 10 — zdarma. I rozšířilo jich: v září 520, v říjnu 1330 a v listopadu 730, v prosinci 320, v lednu 200, v únoru 70, celkem = 3170 exempl.

Ročník IX. Číslo 1.—2.

Husitství ve světle pravdy.

Vydává Tisková Liga v Praze.

Redaktor

VLASTIMIL HÁLEK.

✻

Rozvoj bludařství v Čechách.

Příspěvek k ocenění husitismu a »Volné Myšlenky«.

Napsal

V. O. Hlošina.

✻

V Praze 1911.

Knihtiskárna družstva Vlast. — Nákl. Tisk. Ligy.

Bludařství[1]) byla a budou. Tak alespoň učí Písmo. Sv. Pavel o kacířích[2]) své doby poznamenal: »Někteří odvrhše (víru a dobré svědomí), utonuli s vírou (utrpěli ztrátu víry): z nichžto jest Hymenéus a Alexander: kteréž jsem

[1]) Bludařství (od slova blouditi, totiž na cestě spásy) či kacířství, nebo haerese může se bráti ve smyslu širším, užším a nejužším. V širším smyslu značí nový náboženský směr, uchylující se od směru dosud platného, bez rozdílu, náboženstvím-li pravým čili nic. V užším smyslu značí úchylky od základních pravd křesťanských. V nejužším pak smyslu béře se jako blud katolíka proti katolické víře spojený s tvrdošijností. V naší době přichází slovo toto pouze ve smyslu užším a nejužším.

[2]) Slovo kacíř a kacířství, jež se odvozují od řeckého katharos, čistý, ukazují k tomu, kterak kacířové již od dob apoštolských se chlubili, že mají čisté učení Kristovo. Byl by tedy název ten jako potupný na posměch jich chlouby a bludného domyslu. Jungmann odvozuje slova ta od Chozarů, latinsky Cazerus, Gazarus, »národa náboženství mohamedánsko-židovského, hnusného a ošemetného«. Granderath S. J. (v »Kirchenlexikon« od Wetzer a Welteho, 2. vyd. V. 1442.) naproti tomu uvádí, že vzniklo od slova Katharů, manichejské sekty středověké, jež v Italii záměnou řecké písmeny th v z sluli Gazari. Z toho pak vzniklo české slovo kacíř a německé Ketzer (Ketter).

vydal satanu, aby se naučili nerouhati«; (1. Tim., 1, 19.—20.) a »Nepobožných pak a marných řečí se varuj, neboť velmi prospívají k bezbožnosti a řeč jejich rozjídá se jako rak: z nichžto jest Hymenéus a Filétus, kteříž od pravdy odpadli, pravíce, že se již stalo vzkříšení a podvrátili víru některých«. (2. Tim., 2, 16.—18.) Sv. Jan připomíná: »Synáčkové, poslední hodina jest, a jakož jste slyšeli, že přijíti má antikrist (odpůrce Kristův), i nyníť jsou mnozí antikristové: odkudž víme, že poslední hodina jest«, (1. Jan, 2, 18), t. j. že blízko jest příští Páně k soudu, a dále: »Nebo mnozí svůdcové vyšli na svět, kteříž nevyznávají, že Ježíš Kristus přišel v těle (se vtělil): ten jest svůdce a antikrist« (2. Jan, kap. 1, 7.), nebo: »Tak i ty máš u sebe ty, kteříž drží učení Mikolášenců«. (Zjev., 2, 15.)

Co čeká lidstvo v budoucnosti, líčí sv. Matouš takto: »Nebo mnozí přijdou ve jménu mém, řkouce: Já jsem Kristus a svedou mnohé« (24, 5.), a »Nebo povstanou falešní kristové a falešní prorokové a činiti budou divy veliké a zázraky, tak, že by v blud uvedeni byli (by možné bylo) také i vyvolení« (24, 24.). Sv. Jan dí: »Já jsem přišel ve jménu Otce mého a nepřijímáte mne: přijde-li jiný ve jménu svém, toho přijmete« (5, 43.). I apoštol národů k podobnému ukazuje, řka: »Duch pak zjevně praví, že v posledních časích odstoupí někteří od víry

poslouchajíce duchů bludných a učení ďábelských« (1. Tim. 4, 1.) t. j. podvodných, bludných učitelů a zlého jejich učení, nebo: »V posledních dnech nastanou časové nebezpeční; budouť lidé . . . majíce sice tvářnost pobožnosti, ale moc její zapírajíce«. (2. Tim. 3, 1.—5.) Sv. Petr k tomu dodává: »I mezi vámi budou učitelé lživí, kteříž uvedou sekty zatracení« (2. Petr, 2, 1.), »přijdou v posledních dnech s oklamáváním posměvači, podle vlastních žádostí chodící«. (2. Petr 3, 3.) Konečně sv. Juda vyjadřuje se suše sice, ale velevýznamně: »V posledním času přijdou posměvači, chodící podle žádostí svých v bezbožnostech«. (Verš 18.)

Daleko by vedlo, kdybychom chtěli stopovati haerese[3]) do šedé dávnověkosti. Původním totiž náboženstvím pokolení lidského byla víra v jednoho Boha či theismus, jak najisto a nezvratně dokázáno jest. Proto za první haeresi světa možno považovati mnohobožství (polytheismus), vlastně nevěru[4]) u národů pohanských, ať již jevila se pod způsobou jakoukoliv.

[3]) Latinsky sluje blud haeresis a kacíř haereticus, což od řeckého slova hajresis = volba, se odvozuje, jako by si člověk volil za víru to, co sám chce a co se mu líbí.

[4]) »Boj víry s nevěrou«, napsal Fil. J. Konečný (ve »Vlasti« 1907, 1030.), »jest tak starý jako snad lidstvo samo. Ano, to je prý vlastně smysl dějin lidstva, řekl Göthe. Abych u našich dějin toho doložil, upozorňuji na husitismus, reformaci, racionalismus, darvinismus, josefinismus, liberalismus; nedávno začalo spalování

Nemám však na mysli bludařství v tomto smyslu, ale tak, jak od třetího století rozuměli mu sv. Otcové. Dle nich znamenalo pak bludařství úchylky od základních pravd křesťanských, nebo směr věroučný, protivící se křesťanské církvi.

V říši římské již koncem čtvrtého století, kdy církev a stát po dlouhých bojích v míru a pokoji jako jediný celek počaly žíti, považovali císařové za svou nejdůležitější[5]) povinnost, v zájmu pravé víry kacířství, dle právě uvedeného smyslu, státní mocí potírati a ničiti. Proto již císař Theodosius II. Veliký vydal zvláštní předpisy o trestání kacířů,[6]) jež od jeho nástupců ještě byly doplněny a posléze od císaře Justiniána (527.—565.) v celek sebrány.

---

mrtvol, »Los von Rom«, bezvyznání a když se to nepovedlo, vytažena reforma manželského práva, rozluka státu od církve a naposledy »volná škola«.

[5]) Císařové vycházeli ze zásady, jako jest povinností státu hájiti majetek svých poddaných, daleko větší že povinností jeho jest chrániti největší statek, jejž člověk má, totiž víru. Svatí otcové smýšleli podobně. Tak sv. Cyprián (De unitate eccles. kap. 19.) se domnívá, že bludařství jest větším hříchem, nežli zapření Krista v nejhroznějším pronásledování.

[6]) Theodosius II. vládl od roku 408.—450. Z jeho rozkazu vyšla sbírka zákonův nazvaná »codex Theodosianus« (zákoník Theodosiův). Již v tomto kodexu v knize 16. tit. 5 »O kacířích« hrozí se bludařům trestem smrti. Kodex, obsahující všecky výnosy císařské od dob Konstantina I. vydaných, byl roku 438. za říšský zákoník prohlášen.

Dle práva Justiniánova považovalo se každé kacířství, t. j. opakuji: každá úchylka od základních pravd křesťanské věrouky, za zločin státní (crimen publicum), jenž musil býti trestán. Tresty na kacířství stanovené byly hlavně bezectnost (infamia), neschopnost ku zastávání veřejných úřadů, ztráta práva pořizovati poslední vůle či testovati, vypovězení ze země a konfiskace (zabavení) jmění. V některých případech již dříve[7]) (ku př. u sekt manichejských) dovoloval se i trest smrti, hlavně upálením. Těžšími tresty, jako vypovězením ze země, deportací (vyvezením do krajin pustých), konfiskací jmění, nebo docela smrtí, bývali trestáni pouze náčelníci kacířstva, t. j. jeho učitelé a rozšiřovatelé, dále ti, kdož přijali svěcení od kacířů, nebo kdož konali kacířskou bohoslužbu a veřejné kacířské schůzky.

Merovingové od r. 486. v říši své ponechávali sice církvi právo, aby kacířství dle svých zásad trestala, ale sami trestání jich nijakým způsobem se neúčastnili. Za to Visigothové právě tak jako císařové římští, kacířství za zločin státní považovali a je doživotním vypovídáním z území, konfiskací jmění a ztrátou veřejných úřadů trestali.

Poněvadž naproti tomu zase doba Karolingův znala vyhrožování trestem pouze po-

---

[7]) Tak roku 385. císař Maximus odsoudil v Trevíru k smrti kacíře Priscilliana s několika jeho stoupenci.

hanství a pohanským zvykům, počíná čas všeobecného trestání kacířstva v říších křesťanských teprve ve století XII. a XIII. Potrestali sice již ve století XI. světští panovníci ve Francii a v Německu jednotlivé bludaře, jež církev za takové uznala, oběšením nebo upálením, ale všeobecného zákona pro smrt kacířův posud nestávalo. Teprve když synody století XII. prohlásily trestání kacířův za povinnost státní, uchopili se toho přemnozí panovníci a vydali zákony proti kacířům, jimiž by se nepohodlných osob v říši zbavili. Císař Bedřich I. učinil tak r. 1184. pro Veronu, a r. 1220. pro severní Italii a Německo; Bedřich II. r. 1224. pro Lombardii, kdež poprvé vyhrožováno kacířům upálením, r. 1231. pro Sicilii[8]) a posléze r. 1238. a 1239. pro celou říši římskou. Pro střední část říše francké stalo se tak r. 1226. od Ludvíka VIII., pro jižní Francii r. 1228. od Ludvíka IX. a pro

[8]) Bedřich II. vládl od r. 1215.—1250. V té době Katharští a Albigenští hrozně řádili a podvraceli veškeren státní blahobyt. Rozpoutali svazky manželské, rodinné i majetkové. Bylo tedy svrchovaně třeba, měla-li lidská společnost poklesnouti a neměl-li stát z kořene býti vyvrácen, odstrašujících opatření proti těmto revolucionářům. Bedřich o své újmě zavedl pro ně, jako pro kacíře, trest smrti. Církev později ku žádosti císařově dovolovala tvrdošíjné kacíře ramenem světským trestati i smrtí, ale vždy žádala, aby se s nimi co nejmírněji zacházelo a jim všemožně trest smrti promíjel. To jsou fakta doznána i nejpřednějšími učenci protestantskými, jako na př. od Jarckeho atd.

severní Francii roku 1315. od Ludvíka X. Příklad Francie (Gallie) následovaly Španěly. Bylo tedy od počátku století XIII. všeobecným, po celé Evropě platícím zákonem, že kacíři[9]) mocí světskou[10]) byli upalováni.[11])

* * *

[9]) Rozhodovati o tom, kdo kacířem jest, náleželo vždy církvi. Proto církev zřídila k tomu, v době kdy množství kacířů ve všech zemích se objevovalo, tak zvané inkvisiční soudy. Při nich obžalovaný měl právo se brániti všemi zákonnitými prostředky. A teprv byl-li odsouzen po řádném jednání (procesu), býval vydán moci světské.

[10]) Dr. Pavel Hinschius, z jehožto článku »Häresie« v »Realencyklopädie für protestantische Theologie und Kirche« (VII. 319.) tento přehled jsem vyňal, dodává: »Ovšem za souhlasu papežů, z nichž Řehoř IX. znamenitě ku zavedení trestu smrti byl přispěl, jak na př. jasno z vydaných kacířských konstitucí (zákonů proti kacířům), jež za něho r. 1231. zavedl římský senátor Annibald, dle nichž ti, kdož církví jako kacíři byli odsouzeni, měli býti potrestáni tak zvanou »animadversio debita« t. j. dle tehdejší církevní mluvy upálením.« Animadversio debita, však tvrdím proti Hinschiovi, znamená zcela něco jiného, nežli trest smrti. Při odevzdávání kacíře moci světské vždy církev za nešťastníka se ještě přimlouvala, aby pokud možno, co nejmírnějším trestem dle zákona světského byl stižen, jako na př. učinila i u Husa. A toto právě ona »animadversio debita« označovala. Jest to tedy přímluva církve za kacíře, ale jen potud, pokud světské a platné zákony by tím nebyly přestoupeny. Proto slova Hinschiova o znamenitém přispění papeže Řehoře IX. ku zavedení trestu smrti pro kacíře, jsou při nejmenším nepravdou.

[11]) Z kacířův v Římě, sídle papežově, popravených, ovšem mocí světskou a nikdy církevní, buďto mečem

Čechy již od nejstarších dob bývaly klassickou (vzornou) zemí[12]) nábož. sekt a kacířství.[13]) Sotva totiž křesťanství, po mnohých domácích zápasech mezi obřadem římsko-latinským a římsko-slovan. a mezi kněžstvem obojího směru, počínalo tu hlubší zapouštěti kořeny, pronikati bytost národní a uchvacovati srdce, ba, sotva že národ po politických, či vlastně nástupnicko-osobních bouřích a hrůzách mezi Přemyslovci jakéhosi docházel klidu, klidu, jenž měl ho posilniti sociálně, hospodářsky, politicky a osvětově, aby mohl se ubrániti jednak ustavičně na něj dorážejícím a o nadvládu nad ním toužícím Němcům, jednak zaujmouti v srdci Evropy, jímž

nebo hranicí připomínají se Arnold z Brescie (r. 1155.), Giovanni Mollio (1533.), Gianlodovico Pasqualt (1558.), Pietro Carnesechi (1567.), Antonio Paleario (1570.), Bartolomeo Bartocci (1588.), Giordano Bruno (1600.). K čemuž protestantský list »Vossische Zeitung« (1896. čís. 121.) dí: »Jest pravdou, že popravy kacířů poměrně (oproti jiným zemím) velmi zřídka se děly«. Proto, co tisk církvi nepřátelský v tomto ohledu potupně o církvi a papežích přináší, jest venkoncem nepravdou. Církev nikdy netoužila po krvi lidské, ale pravdou, láskou a obětavostí hleděla získati bloudící ku kráčení po cestě ctnosti.

[12]) T. j. Skoro všecky nábož. sekty (různá vyznání) a všecka kacířství bývala tu zastoupena a dobře se jim dařilo.

[13]) Mínění toto pronesl již roku 1877. a 1879. Josef Alexandr svobodný pán Helfert ve článku v »Časopise česk. Musea«: »O tak řečených blouznivcích náboženských v Čechách a na Moravě za císaře Josefa II.«

Čechy vskutku jsou, sebe důstojné postavení a tak časem vyšinouti se na vůdce slovanských národů na Západě, což za zářného světla křesťanské kultury a známých duševních schopností předků našich hravě a snadno státi se mohlo: nadešlo pro Evropu nešťastné[14]) století XII. a

[14]) Dílo Pavla Sabatiera: »Život svatého Františka z Assisi«, líčí XIII. století následovně: »Ve stoletích s pravidelným průběhem má každý národ pro sebe své zájmy, své snahy, své slzy i radosti; stačí však, aby udeřila hodina krise a rázem se zjeví sounáležitost velké lidské rodiny se silou, kterou nikdo netušil . . . A právě tak bylo ve 13. století. Nikdy nebylo na světě méně hranic, nikdy před tím, ani potom nenastalo takové promíšení národů jako tehdy; a v přítomné době, přes to, že máme silnice a dráhy, žijí národové odloučeněji než tenkráte. Žebravé řády byly ve svých začátcích pravou internacionalou. Když na jaře r. 1216. sv. Dominik shromáždil své spolubratry v Notre-Dame de Prouille, sešlo se jich šestnáct a mezi nimi byli Kastilci, Navařané, Normané, Francouzové, Languedokové, ba i Angličané a Němci. Heretikové putovali po celé Evropě a nevidíme, že by jim kde překážela různost jazyků. Arnold z Brescie na př. pověstný demagog římský, objevuje se ve Francii, ve Švýcarsku i ve středu Německa. Veliké hnutí myšlenkové ve třináctém století je především hnutí náboženské, vyznačující se dvěma rysy: je lidové a je laické. Vyrůstá z lůna lidu a směřuje, překonávajíc řadu pochybností, k cíli tak velikému jako je vyrvati posvátné funkce z rukou kleru. Konservativní historikové naší doby, kteří se obracejí k třináctému století jako k zlatému věku víry v auktoritu, dopouštějí se podivného bludu. Je-li totiž ono převahou století světců, je také století kacířů . . . Lidé měli tehdy všechny vady mimo sprostotu, všechny ctnosti

hlavně XIII., jež kacířstvím zaplavilo[15]) všecky země[16]) a zachvátilo i korunu Svatováclavskou. Byli to Katharští a Valdenští s Albigenskými.

Svědectví o existenci (bytí) Katharských v Čechách podává bulla papeže Innocence IV. ze dne 19. srpna r. 1244., daná v Lyoně ku arcibiskupům, biskupům a jiným prelátům Českým a Uherským, v nížto se uvádí, že v zemích Českých se zmohla kacířská nepravost, jež popuzuje k boji proti matce Církvi netoliko lid

mimo uměřenost; byli buď loupežníci, nebo světci. Život byl dosti drsný, aby ubil všechny slabé organismy; za to měly povahy energii dnes neznámou . . . «

[15]) »Mravy kněžstva byly porušeny . . . Užasneme nad spoustami, jež zavinila simonie; beneficia byla jako v dražbě prodávána a Innocenc III. doznal, že by bylo třeba železa a ohně k vyléčení tohoto vředu . . . « (Sabatier.)

[16]) »Seznam heresí ve XIII. století jest již dosti dlouhý; prodlužuje se nicméně každým dnem k velké radosti učenců, kteří pracně se namáhají, aby klassifikovali (roztřídili) vše v tomto chaosu mysticismu a pošetilosti. Herese v té době byly velmi živé a proto velmi složité a obdařené podivuhodnou poddajností . . . Dva velké proudy jsou patrny: s jedné strany Katharové; s druhé nesčetné sekty, které se bouří z oddanosti ku křesťanství a chtějí vrátiti se k původní církvi. Mezi sektami druhé kategorie vypučela na konci XII. století v Italii sekta »chudých lidí«, kteří navázali bezpochyby na pokus Arnolda z Brescie, a kteří popírají působnost svátostí udílených rukama nehodnýma. Pokus o skutečnou reformu provedli Valdenští . . . Jich jméno »chudí lyonští« připomíná jméno předchozích, s nimiž byli v úzkém vztahu, právě jako s Humiliaty.« (Sabatier.)

obecný, ale i velmože a pány. Kacíři zvolili si i jakéhosi papeže a chovají ho zároveň s učedníky,[17]) jichž jest velice mnoho, ve veliké úctě.

Aby duchamorný tento neduh a otravný jed nešířil se dále, pokračuje zmíněná bulla, vynáší papež nad arcikacířem, kterého Čechové nazývají papežem, jeho učedníky a přívrženci i ochránci obojího pohlaví, klatbu a přikazuje jmenovaným prelátům uherským netoliko ji rozhlásiti, ale i se přičiniti pomocí krále svého, aby kacířové tito potrestáni byli.

[17]) »Jich přívrženci dělili se na dvě kategorie: čisté nebo dokonalé, a věřící, kteří byli proseljyty nižšího řádu a měli povinnosti velmi jednoduché. Zasvěcenci v užším smyslu byli přijímáni ceremonií »consolamentum«, nebo vzkládáním rukou, jimž měl na ně vstoupiti duch Utěšitel. Mezi nimi byli takoví nadšenci, že po ceremonii oddávali se »enduře«, to jest umírali hladem, aby nevyšli z toho stavu milosti. V Languedoku, kde bylo zvykem nazývati je Albigenskými, měli organisaci, která objímala celou střední Evropu a udržovala na všech stranách kvetoucí školy, četně navštěvované dětmi šlechtickými . . . V Italii Kathary přeměnili na Gazzari; ostatně bylo v každé krajině pojmenování zvláštní; jedno z nejrozšířenějších v krajinách severních byl název Bulgaři, což poukazuje na orientálský původ této sekty . . . Jméno nejvíce běžné v Italii bylo Patarové, které jim bylo dáno bez pochyby dle čtvrti vetešníků, která byla v Miláně: la contrada dei Patari, kterou nalézáme v mnohých městech. Patari! je ještě dnes volání hadrářů v malých městech Provençalska. V XIII. století Patarové a Katharové jsou synonyma. Ale dříve měl termin Patarové význam zcela rozdílný.“ (Sabatier.)

Česká zpráva, jež o Katharech se zachovala, dí, že »nekážou, nýbrž jen do uší šeptají a v koutech se skrývají, tajně spíše reptajíce, nežli učení své vykládajíce«.

Nauka Katharských byla směs Manicheismu a Gnosticismu. Dle toho zavrhovali kacíři tito křesťanské učení o stvoření světa, o vtělení Kristově, o jeho z mrtvých vstání, jakož i všecku zevnější bohoslužbu a jmenovitě také stav manželský. »Ne Bůh světla« — dí jejich učení — »ale Jehova, bůh tmy, stvořil svět. Proto lidé, kteří od Jehovy pocházejí, jsou povahou svou nepřátelé světla. Bůh světla poslal nejvznešenějšího svého anděla, Ježíše, se zdánlivým tělem do světa, aby vysvobodil lidstvo z otroctví Jehovova a Jeho deseti přikázání. Tito osvobození tvoří vyšší třídu lidí a jen jich třeba poslouchati, poněvadž oni jen žijí všeho tělesného se zdržujíce. Každý, kdo slíbí, že ještě před smrtí vstoupí do této vyšší třídy, smí do té doby všeho užívati, nemusí se žádnými zákony říditi, poněvadž tyto od boha tmy, Jehovy, pocházejí.«[18])

[18]) »Učení Katharů, jež bylo směsí ideí budhistických, mazdeistických a gnostických »spočívá na zápasu dvou principů, zlého a dobrého. Prvý stvořil hmotu, druhý stvořil duše, které putují z generace do generace, z jednoho těla do druhého, aby došly spasení. Hmota jest příčina a sídlo zla; spojení s ním přináší nečistotu; důsledně Katharové zřikali se manželství, majetku a doporučovali sebevraždu. To vše bylo promíšeno mythy kosmogonickými, značně komplikovanými.« (Sabatier.)

Jak patrno, neuznávali Katharští ani základních článků křesťanských, zavrhovali všecky svátosti, neměli chrámův, neuctívali svatých, zrušili společenské rozdíly, měli výstřední morálku, dle níž páchali nejhrubší neřesti, byli to slovem: bezbožci, socialisti, kommunisti, chátra a lůza, jež ohrožovala[19]) celý světový řád.

O *Valdenských* a *Albigenských*,[20]) kteří »zastrašujícím způsobem se šířili« (Tomek I. 530.)

[19]) »Nejmocnější a nejrozhodnější nepřátelé církve byli Katharové. Jsouce upřímní, odvážní, často učení, neústupní a majíce mezi sebou srdce vyvolená a duchy velké síly, byli v XIII. století heretiky par excellence. Jich odpor neobracel se, jako u prvních Valdenských, proti jednotlivostem nebo proti otázkám discipliny, nýbrž měl pevný naukový podklad, který byl ve sporu s celým dogmatem katolickým.« (Sabatier.)

[20]) »Valdes přišel r. 1179. s několika soudruhy do Říma dožádat se jednak schválení překladu Písma sv. do řeči obecného lidu, jednak o dovolení kázati. Byli vyslyšeni s podmínkou, že mohou kázati, dovolí-li toho faráři. Než r. 1184. koncil veronský dal Valdenské do klatby. »Od toho okamžiku nic již nemohlo je zadržeti, aby nezaložili církev novou. Rozšiřovali se s rychlostí velikou . . . Nacházíme je na konci XII. století rozptýlené od Uher až po střed Španělska; a v této zemi počali je pronásledovati. V ostatních krajinách spokojovali se zprvu tím, že s nimi jednali jako s exkomunikovanými. Jsouce nuceni žíti v úkrytu, nemohli konati svá shromáždění, která měla býti za rok jednou nebo dvakráte a měla udržovati mezi nimi jistou jednotu v učení; i měnili se Valdenští rychle dle prostředí, jedni tvrdošíjně se pokládali za dobré katolíky, druzí zašli tak daleko, že kázali zrušení hierarchie a zbytečnost svátostí. (Viz na př. dopis větve italské »chu-

v Čechách, činí se zmínka v listě krále Přemysla Otokara II. r. 1257. ku papeži Alexandru II., kdež král prosí o pomoc proti kacířům v zemi své. Papež ku žádosti krále Jana a za souhlasu biskupa Jana IV. z Dražic, jmenoval dva brněnské minority (dle jiných dominikány) P. Bartoloměje, Čecha, a P. Lamberta, Němce, za inkvisitory v Čechách, bullou ze dne 17. dubna 1257. Ihned po nastoupení jich bylo během jednoho měsíce v Praze 14 kacířů obojího pohlaví, kteří zatvrzele při novém učení setrvali, odevzdáno rameni světskému a upáleno. Některé jiné, kteří již byli znamenáni křížem jakožto kacíři, dal biskup Jan propustiti, když slíbili pokání. Také lékaře Richarda, těžce obviněného pro vydání kacířské knihy, biskup propustil ku pohoršení krále i lidu.

Ale kacířství rostlo jako lavina. Kanovník vyšehradský Jindřich ze Schönburka, Durynk, r. 1318. obžaloval proto pražského biskupa

dých z Lyonu« [Pauperes Lombardi] poslaný bratřím v Německu, nazývaným tam Leonisty.) Odtud to množství větví tak rozdílných, ba i sobě nepřátelských, které se transformovaly bez ustání. Nicméně společné pronásledování je sblížilo s Kathary a podporovalo mísení ideí. Není možno si představiti, jak velice byli činni. Pod záminkou pouti do Říma byli ustavičně na cestách prostí a lichotní. Způsob, kterým se tehdy cestovalo, byl obzvláště příznivý rozšiřování ideí. Vypravujíce noviny těm, u nichž požívali pohostinství, promlouvali o smutném stavu církve a o nutnosti reformy . . . Často byly rozšiřovány na účet Valdenských dosti ošklivé zprávy . . . « (Sab.)

Jana IV. u dvora papežského, že je přízniv kacířům, při čemž vypravuje, že v Praze a po celých Čechách nachází se veliké množství kacířů, kteří mají nad sebou arcibiskupa a sedm biskupův, pod nimiž pod každým stojí do tří set lidí, vyznávajících rozličné bludy kacířské, spojených ve spořádané tovaryšstvo a scházejících se v noci v jamách na kázaní a ku páchání skrytých ohavností. Mezi nimi jest prý také jeden lékař, jménem Richard, jenž sepsal i zvláštní knihu na obhájení těchto bludů. Teprv k opětovanému napomínání krále Jana nařídil prý biskup Jan, aby ti bludaři od inkvisitorů souzeni byli. A když tito čtrnácte z nich obojího pohlaví odsoudivše, co zjevné kacíře, aby světským ouřadům ku popravě vydáni byli, úředníci biskupovi, k velikému pohoršení jak krále Jana, tak i obyvatelstva pražského, ježto prý aspoň toho lékaře upálena míti chtěli, násilím propustili je všecky na svobodu, an prý biskup veřejně o nich vyznával, že to byli samí hodní lidé. Upálení jich bylo provedeno teprve r. 1315. proti vůli biskupově z rozkazu královského.

K bližšímu naznačení jmenovaných kacířů uvádí žalobný spis Jindřichův, že zamítají některé svátosti a moc papeže, pokládají přísahu za hřích, že se zpovídají též osobám světským, nepřipouští rozdílu mezi knězem a laikem a připouštějí druhý křest, že nevěří z mrtvých vstání a v jednotu bytosti Božské, hloubajíce nerozumně

o tajemství Trojice Boží, že Kristovi přičítají tělo ne lidské, nýbrž přeludné (zdánlivé), a věří v nastávající panování ďáblovo (luciferum regnaturum). V tajných nočních schůzkách v rozličných skrýších páchají po bludných kázáních a pobožnostech svých ohavné smilství.

Jméno kacířův těchto v listinách sice se nenalézá, ale byli to dle domnění všech českých historiků[21]) najisto Valdenští. Sám dr. Rezek výslovně podotýká, že existence Valdenských v Čechách v době předhusitské »nade vší pochybnost dobře jest dotvrzena«.

* * *

Mezi Valdenské, Albigenské a zbytky Katharův již počátkem XIV. stol. přibyli *Pikharti* či Beghardi a *Bekyně*. Dostali se do Čech z Rakouska a Štýrska, když na círk. sněmu ve Vienně r. 1311. nauka jejich byla jako blud zavržena a vladaři vyzváni, aby je potlačili. Panovníci rakouští chopili se díla velice energicky (rázně). Pikharti utekli do Čech, zejména jižních a mínili, že tu nabudou svobody. Papež Benedikt II. ustanovil k jich vyhubení dva inkvisitory z řádu dominikánského a to pro diecesi Pražskou Havla

[21]) Palacký na př. praví o tom: »Podstata žaloby Jindřicha ze Šumberka vztahovala se vlastně k jakémusi sboru Waldenskému. Tolik aspoň jisté jest, že pozdější stopy smýšlení kacířského v národu českém vedou vždy více k učení Waldenskému, nežli k jiné kterékoli sektě.« (»Dějiny národa českého«, III. 13.)

z Jindřichova Hradce, jenž o potlačení bludů pilně se staral a pomocí hraběte Oldřicha z Jindřichova Hradce i tažení křižácké proti nim podnikl, a pro diecesi Olomouckou Petra Načeratského.

Pikharti, zvaní někdy též bratři a sestry kající, nevěřili v nejsv. Trojici, pravili, že Kristus Pán není pravým Bohem, a Maria, matka jeho, že není pannou. Slova sv. Pavla: »zákon ducha života v Kristu Ježíši vysvobodil mne od zákona hříchu a smrti« (Řím. 8, 2) vykládali si, ať prý člověk koná jakoukoli prostopášnost, duch jeho že nikterak se tím neposkvrní. Proto zavrhovali křest, biřmování, pokání, poslední pomazání a svěcení kněžstva. Scházeli se potajmu v noci a páchali hnusné neřesti. Jelikož noční své schůzky konali v jeskyních a doupatech či jamách, nazýváni jsou též Jamníky (Grubenheimer).

Mezi Pikharty ukrývali se také někteří *bratři a sestry svobodného ducha a bratři apoštolští.*

* * *

Ku konci století XIII. a pak v dobách Karlových po moru v roce 1348. objevili se v Čechách i *Flagellanti* či *Mrskáči*. K nim přidružili se ihned kající bratři a sestry, mnozí z vyšších stavů a i ženské. Flagellanti v náboženském, až divokém rozhorlení houfně procházeli, majíce hlavu na způsob mnichův zakuklenou a

až po pás jsouce obnaženi, z krajiny do krajiny za velikého hřmotu, bičovali se uzlovatými biči po hřbetě až do krve, pravíce, že tím činí pokání za své i za jiných lidí hříchy, zpovídali se ze svých hříchů jeden druhému a lid obecný hlučným kázáním napomínali ku pokání. Honosili se, že mají list Krista Pána, v němžto prý jest psáno, kdo jak oni se mrská, že ničeho více ku spasení nepotřebuje.

Zavrhovali kázání, mši svatou, všecky svátosti, sami sebe veřejně bez zpovědi z vražd i jiných zločinů rozhřešovali, neuznávali očistce a odpustků, tupili duchovenstvo a zle řádili proti židům. Mrskali se veřejně chodíce v procesích, u křížův a soch se zastavujíce, divné poklony a posuňky činíce a v rozličných jazycích písně zpívajíce.[22])

* * *

Zbytky všech těchto sekt přes veškeré úsilí jak moci panovnické, tak církevní stále v Čechách trvaly[23]) až do vystoupení Husova.

[22]) Mrskáči, když nabrali v Čechách mnoho peněz, hlavně od vyšších stavů, kteří se k nim přidali, odešli do Němec. Naumburský biskup však nad Sálou v Durynkách jako bludaře a rouhače začal je pronásledovati, až všichni mečem a ohněm na hranicích vyhubeni byli. — R. 1348. byli v Čechách potlačeni úsilím arcibiskupa Arnošta i císaře a krále Karla IV.

[23]) »Roku 1341. kacířství z přespolních zemí do Čech se vtírající dalo krvavým zločinem na jevo znamení

To jasno jednak z horlení arcibiskupů na synodách proti zahnízděnému kacířství, jednak z přísného mandátu (nařízení) Karla IV., vydaného 18. září 1376. proti kacířství.[24])

Praví sice Palacký, že přičinlivostí Minoritův a Dominikánův podařilo se přivésti všeliké bludaře zase do lůna Církve a očistiti národ český téměř cele od příhany kacířství, ale slova ta sluší bráti »cum grano salis« (velice opatrně) v tom asi smyslu, že nebylo kacířů zřejmých, alespoň tak zřejmých, aby ohrožovali veřejný pořádek,[25]) jako v dobách minulých, ač kacířstvo zcela nevymizelo.

života. Král Jan povolal před nedávnem nějakého dominikána z Polska, aby v Praze konal úřad »inquisitora zlosti kacířské«. Kněz tento byl v kláštěře sv. Klimenta, kdež přebýval, zabit od několika kacířů, kteří se k němu vloudili pod záminkou, jako by se mu chtěli zpovídati.« (Tomek »Dějepis města Prahy«, I. 579.)

[24]) Karel vykázal několik domů na Starém městě za sídlo úřadu inquisitorského, za jejichž zaplacení stal se rukojmím rychtář tehdejší Václav Rokycanský, který měl býti rukojemství sproštěn z prvních peněz, ježto by se sešly ze zabavení statků odsouzených kacířů. (Tomek I. 579.)

[25]) O Mrskáčích r. 1378. výslovně dějiny (Zap, »Kronika čes.-mor.« II. 277.) podotýkají, že jen s velikým namáháním podařilo se arcib. Arnoštovi tyto tuláky ze země vypuditi, pomatený lid domácí napomínáním upokojiti a obvyklý kostelní pořádek zase zavésti. Sám císař Karel dal rozkazy, aby byli chytáni a ze země vyhnáni. Že mnozí přece zůstali ve skrytu nedá se popříti.

Alespoň dr. Rezek, dobrý znatel věcí těchto, píše: »Jest však nepochybno, že veliké hnutí náboženské počavší v Čechách na počátku XV. věku, smetlo všechny tajné i zjevné kacíře, najmě Valdenské do svého víru, že oni rozplynuli se záhy v duchovní anarchii a v moři vlnobitném nesčíslných domněnek husitských r. 1419.—1422., ze kterýchž teprv pomalu počaly tvořiti se strany nové s programy určitými.« Smetlo-li tedy hnutí husitské tajné i zjevné kacíře, najmě Valdenské do svého víru, jasno, že bezprostředně před hnutím tím v Čechách tajní i zjevní kacíři byli.

* * *

Příbuzných zásad dogmatických (věroučných) i mravních s Valdenskými, s bratřími a sestrami kajícími, dále s bratřími a sestrami svobodného ducha, jakož i s apoštolskými bratřími ve století XIII. byl Angličan John (Jan) *Vikleff*, který s velikou náruživostí bojoval proti tomu, aby církev měla statky, brojil proti papeži a učil, že každý člověk čítaje Písmo sv. rozumem svým jest jeho neklamným vykladatelem.

* * *

Nejhorlivějším stoupencem učení Vikleffova v Čechách byl Jan Hus, jenž stal se původcem nového na pohled kacířstva, známého pode jménem *husitismu*, ale v jádře prastarého to bludu.

Vždyť jak husitismus, tak bludy Katharských, Valdenských, Albigenských, Pikhartských, Bratří a sester svobodného ducha, Bratří apoštolských a Flagellantů i s vikleffismem a budoucím protestantismem mají jeden a týž zdroj, odpoutání se totiž od autority duchovní čili od církve a k ospravedlnění kroku toho, jenž jednou méně a po druhé více vyhověl náruživostem lidským a jevil se buď větší či menší nemravností, odvolávání se na Písmo, jakožto jediný pramen víry.

Alespoň již vícekráte připomenutý dr. Rezek napsal: »V podstatě toho, čemu učili čeští tak zvaní deisté, Israelité, Ariáni, Marokáni a jiní blouznivci (výstřelky to husitismu a jeho prolongace (prodloužení) protestantismu), není obsaženo pro všeobecný dějepis církevní nic nového; to všechno zde již bylo a jest. Zcela přirozeně. Všichni čerpali z téhož zdroje, to jest z písma svatého; zde složena jest všechna zbraň a zásoba víry i pravověrnosti, odtud však vzala i béřou vznik též veškerá kacířství«.

Petr Fritz, spisovatel dějin veškerého kacířstva, dí: »Kacířstva, velice nebezpečné to zjevy jak církvi tak státu, vznikají z lidských nedokonalostí či vášní, jež k lidské přirozenosti jsou připoutány. Každé století do jisté míry nese jádro všech kacířství a bludů v sobě. Touha, jež ducha lidského mocně pudí, aby své vědomosti rozšiřoval a blahobyt pozemský šířil,

nutně podporuje toto jádro bludů a vynáší nový blud na světlo či spíše staré bludy pod tisícerou rozličnou formou (podobou) . . . Poměry, za nichž bludy klíčí, charakter jich původců a přívrženců umožňují jejich větší či menší pokrok a působí větší či menší škody pravdě. Všecky bludy jsou velice nebezpečny a mohou míti hroznych následků, protože vznikly z fanatismu (přemrštěnosti), aneb fanatismus plodí.«

Když vikleffismus do Čech se dostal, zbytky Katharských, ale hlavně Valdenských, i ostatních kacířů českých, valně se posílily, jak svědčí mezi jiným[26]) události s knězem valdenským, Mikulášem z Velenovic, příjmím Abraham, který právě r. 1408., tedy v roce veřejné reformační (opravné) činnosti Husovy byl kazatelem u sv. Ducha v Praze. Týž šířil nauku, že i laikům přísluší svobodně kázati slovo Boží, začež byl uvězněn. Ve vězení zdráhal se přísahati na evangelium a krucifix (kříž) a pouze živého Boha se dovolával. Jan Hus se Mikuláše horlivě ujímal u arcibiskupského vikáře dr. Kbela. Můžeme tedy uzavírati, že Hus sám k Valdenským byl přízniv, či že s některými jich bludy souhlasil, čímž zase posice (postavení) kacířův velice se posílila.

[26]) R. 1418. přišlo docela do Prahy asi 40 Valdenských se ženami a dětmi, vyhnaných ze své vlasti, a byli od Pražanů i od samé královny a dvora jejího radostně přijati a všemi potřebami opatřováni.

Univ. professor a kazatel betlémský, jímž nastala nová doba čes. dějin, alespoň dle protestantův,[27]) M. Jan Hus vystoupil veřejně se svou naukou, jak jsem již řekl, kolem r. 1408. Poněvadž stal se předním hlasatelem tak zvané reformace, nastaly mu záhy spory s pražským kněžstvem a arcibiskupem, ba i papežem. Pro tyto spory byl dán r. 1411. do klatby a později zapovězeno mu kázati a sloužiti mši sv. Hus odešel z Prahy, dlel na Kozím Hrádku a na Krakovci a všude kázal, učil i sloužil oběť nejsvětější, jako by ani v klatbě nebyl. Po smrti krále Václava, ujal se pře jeho s církví nástupce Václavův, císař Zikmund. Hus povolán byl do Kostnice před církevní sněm a tu jako kacíř odsouzen a od moci světské upálen 6. července 1415.[28])

[27]) Heidelbergský katechismus dělí své dějiny: I. Příchod Spasitele našeho Ježíše Krista na svět a založení církve křesťanské od r. 1.—100. II. První křesťanský věk česk. národu 863.—1400. III. Česká reformace 1400.—1620. (1. Věk husitský až do vydání kompaktát 1400.—1433. 2. Věk kompaktátní. Kališníci. Jednota českých bratří 1433.—1567. a 3. Věk evangelický. Podobojí. Jednota Bratří 1567.—1620.). IV. Věk římsko-katolický. Zničení všech evangelických sborů. Stěhování se z vlasti. Násilné obrácení ostatních na víru římskou. V. Obnovení evangelické církve v Čechách a na Moravě od r. 1781.

[28]) Školní čítanka píše o Husovi: »Ve 14. století rozmohly se ve veřejném životě mnohé zlořády; též v části duchovenstva zavládla nekázeň. Mnozí v pravdě zbožní a vážní mužové to těžce nesli a přičiňovali se

Husitismus jest opředen v České vlasti zvláštní gloriolou (svatozáří) a nedotknutelností. Čeští historikové, svedeni jednak »upřílišněnou« a »přecitlivělou« láskou k vlasti, jednak odkojeni celým směrem výchovy, pohybující se v tradicích (zkazkách), byť ne přímo česko-bratrských a protestantských, tož na jisto ne právě katolické církvi příznivých, učinili neprávem [29]) z Husa krále církve vítězné či poloboha, na němž všecko jest ctihodno a svato. Podobně jest tomu i se směrem, jejž Hus byl vyvolal. Doba husitská a hlavně války její velebí se jako vrchol české slávy a největší ozdoba českého jména a jako nedostižitelný ideál (vznešená myšlenka) českého ducha.

Než zdá se mi, že protestant a Němec J. Loserth kráčí ve svých studiích o Husovi a jeho době asi nejstřízlivěji. Proto názory jeho z této příčiny, dále i jako protestanta i jako Němce nepozbudou své ceny. »Muž,« — tak zní jeho lí-

proto upřímně o nápravu mravů a křesťanského života, jako již činil Karel IV. a znamenitý jeho rádce, Arnošt z Pardubic, první arcibiskup pražský. Z nejhorlivějších karatelů těchto zlořádů byl mistr Jan Hus z Husince ... Hus byl vroucně zbožný, života vzorného. Nekázeň, jakou kolem sebe viděl, jej rmoutila. I kázal v kapli betlémské proti nehodným výmluvně a ohnivě ... «

[29]) Vždyť »Reforma církve a společnosti křesťanské neprovedena a hnutí v sobě samo roztříštěné a dlouhým úsilím seslabené a demoralisované spělo k rozkladu.« (Loskot »Čechové a církev katolická« 52.)

čení o důsledcích [30]) vystoupení a nauky mistra Jana, — »abych alespoň něco na doklad svého tvrzení uvedl, — jehož jméno po celá staletí stalo se heslem odporu proti pravdě, byl již za svého žití dobrou polovicí národa českého prohlašován za proroka a apoštola, a sotva že dokončil tragickým způsobem pozemskou dráhu, stal se jako národní mučedník a světec před-

[30]) Každé evangelické dítě ze školy obecné ví o husitismu následující: Jan Hus, jehož předchůdcové byli Konrád Waldhauser (1363.—1369.), Jan Milíč z Kroměříže († 1374.), Matěj z Janova († 1394.) a j. narodil se v Husinci 6. července 1369. Za kazatele v kapli Betlémské v Praze (založené r. 1392.) ustanoven kázal proti zlořádu v každém stavu, poukazuje na písmo (r. 1402.). Kázal proti odpustkům papeže Jana XXIII. (roku 1412.). Upálen pro pravdu Boží v Kostnici 6. července 1415. Jeroným Pražský, upálen v Kostnici 30. května 1416. Založení města Tábora; Táboři učili: že písmo svaté jest jediným pravidlem víry, že Kristus ustanovil toliko dvou svátostí, že učení o očistci, o postech, o orodování svatých, o ornátech atd. dlužno zavrhnouti (roku 1420.). Arcibiskup pražský Kunrad přistoupil r. 1421. k Husitům. Téhož roku zřízena pražská konsistoř (dolejší). Jan Žižka, vojevůdce Čechů zemřel před Přibyslavi 11. října 1424. Bazilejská kompaktáta: 1. Slovo Boží v národní řeči svobodně má býti kázáno. 2. Posluhovat se může sv. večeří P. pod obojí způsobou. 3. Zboží církevní od kněžstva dle předpisů církevních otců spravováno buď! 4. Hříchové buďtež stavováni mezi kněžstvem a laiky (r. 1433.). Táboři od kališníků (a katolíků) poraženi v bitvě u Lipan, oba Prokopové padli 1434. Tábor od Jiřího dobyt, Táboři rozehnáni 1452. Jan Rokycana, volený arcibiskup pražský 1435.—1471. Jiří Poděbradský, král český 1457.—1471.

mětem úcty. Na ulicích, v městě i po venkově zavznívaly písně k chvále toho, jenž za pravdu Kristovu prý krev prolil.«

»Husův svátek byl dle zvláštních obřadů rok co rok dne 6. července slaven a Pražská universita v prohlášení ku »rozličným královstvím a zemím« ze dne 23. května 1416. velebí mistra Jana, ovšem že trochu přehnaně, »pro čistotu jeho života, o níž od mládí každý měl příležitost se přesvědčiti. Nikdo ze spravedlivých nemůže mu nějakého provinění vytknouti, ba každý chválí jeho činnost učitelskou, jeho schopnosti, dovednost, hloubku odpovědí, horlivost na kazatelně a jeho nauku čistou, jež pouze zlobou jeho protivníků byla zvrácena. Již za života podobal se světci, byl pln pokory a zbožnosti, pohrdal bohatstvím, byl přítelem chudiny, byl to muž apoštolský příkladného života, jenž čistotu a prostotu staré církve obnoviti usiloval. Byl učitelem, jemuž nebylo rovného ve všem tak, že nebyl více ctnostným, ale ctností samou.«

»Pravda — vysvětluje Loserth dále — Hus vynikal sice některými ctnostmi, ale v bojích na pražské universitě a se svými církevními protivníky ukazoval nejedenkráte i velice hrubou stránku své povahy; je-li třeba, nadává a laje. Byl až příliš náruživým bojovníkem . . . I co se týče jeho učenosti, musí se hodně slevovati, neboť všude tam, kde odbočuje od Vikleffa,

jest nejistý, tápavý a rozvláčný. Vlastních reformačních spisů máme z jeho péra velmi málo; jsou to hlavně jeho polemiky proti Stanislavovi a Pálečovi a spis o církvi, kdež ovšem vše čerpáno zase z Vikleffa.«

»Že všecky spisy Vikleffovy byly Husovi známy, můžeme tvrditi směle, alespoň o těch, jež r. 1410. v Praze byly spáleny. Jest známo, že Vikleffův »Trialogus« přeložil a zaslal jak markraběti moravskému Joštovi, tak jiným vynikajícím mužům, laikům i ženám. Mimo to znal Vikleffovy spisy o těle Páně, o církvi, o moci papežské a zejména kázaní velmi dobře. Vikleffův spis o církvi si zcela přivlastnil. Kniha tato a pak »De potestate papae« obsahují podstatu Husovy nauky . . .«

»Historická látka, jíž Hus v posledním citovaném spise uvádí, je vzata zcela z Vikleffa. To pak, co uvádí o zkaženosti církve v kázaních a což je ostrou kritikou současného kleru (kněží) a mnichů, co dále praví o velikých škodách pro obyvatelstvo celé země a říše, že mrtvá ruka má majetek, co připomíná o povinnostech vrchností, aby totiž církev očistili: všecko téměř doslova vzato je z kázání Vikleffových.«

»Jest velmi význačným pro poměr Husův k Vikleffovi, že ony tři veliké řeči (De sufficientia legis Christi, De fidei suae elucidatione, De pace), jimiž Hus koncil na svou stranu strhnouti chtěl, jsou do slova kázaní Vikleffova,

že v Čechách Vikleffovi »sermones« (kázaní) připisovali se Husovi, ba že Hus ve svých menších pracích krátce tam, kde Vikleff má slovo Anglia (Anglie), dává slovo Boemia (Čechy) a ostatní zůstává stejno.«

»Naproti tomu je ovšem do jisté míry také pravda, že Hus útoky Vikleffovy zejména proti svátostem a některým zřízením církevním jenom částečně následoval, ale sluší uvážiti, že Hus nepojednává, jako Vikleff o celém bohosloví, ale podává jenom jeho úryvky, anebo přednáší je ve formě co nejkratší. Ba, ač sám tvrdí s určitostí, že nenásleduje Vikleffa v učení o večeři Páně, přece není tomu tak.«

»Pro tuto nauku byla totiž v Čechách půda velmi dobře připravena, neboť již od druhé polovice XIV. století živě tu se hovořívalo a jednalo o tom, má-li večeře Páně přijímati se pouze jednou v roce, či snad denně. Vikleffem pak dostala se do Čech nauka, jež netýkala se více užitku sv. přijímání, ale snažila se popříti transubstantiaci (přepodstatnění). Mnozí alespoň chtí tomu, že nauka Vikleffova o večeři Páně byla v Praze již známa r. 1399. Roku 1403 nauka ta, jak známo, byla zakázána, ale zákaz jen jí prospěl. Hus a jeho přátelé ji obhajovali jak v přednáškách universitních, tak na kazatelnách. Jejich protivníci ji zase vyvraceli a tak více a více do srdce lidu se vtírala. Hus sám počínal si velice opatrně. Pojednával o večeři Páně větší

šinou způsobem scholastickým, uváděje totiž důvody pro a proti, ale své stanovisko k nim neoznačuje. Přál jí sice, ale neexponoval (neobhajoval ji s nepříjemnostmi) se pro ní. Za to radikální jeho stoupenci, Táborité, učinili ji středem své nauky.

Za veliké důsledky svého vystoupení má Hus co děkovati ne svým ctnostem, ani své učenosti, ale horlivé své činnosti na kazatelně, činnosti, jíž ani starší proslavení kazatelé čeští ani jeho souvěkovci chlubiti se nemohli. Ale i tu Hus je zase věrným nohsledou Vikleffovým.

Záslužnější nežli podávání Svátosti, praví totiž Vikleff, jest kázaní, a ze všech skutků křesťanského milosrdenství není šlechetnějšího, lepšího a žádoucnějšího činu nad kázaní. Jako Vikleff v poslední době žití rozvinul neobyčejnou činnost v tom směru, že svá kázaní sbíral, »jednoduché kněze« vysýlal a je poučoval, kdo, co a jak má lidu kázati, tak i Hus v žaláři touží po svobodě a to jedině proto, aby lidu mohl kázaním prospěti, ježto o jeho vlivu na lid jest přesvědčen.

Hus kazatelnu sice ovládal, ale byl jí i ovládán. Při kázaních v kapli betlémské počínal si jako pravý daemagog, a když v letech 1413 a 1414. dlel mimo Prahu, kázal pod širým nebem, v polích i v lesích způsobem, jenž lid dráždil a štval. »Zatahoval své spory s duchovní vrch-

ností do kázaní, pronášel o jednotlivých současných událostech své názory a dovolával se svých posluchačů jako svědků, nebo docela soudců. Právě tento daemagogický způsob získal mu přízeň a tak stalo se, že aniž by byl theoretikem v theologických otázkách, byl pravým apoštolem svého anglického mistra. Měl současníky, kteří nad něho vynikali i učeností i výmluvností, ale v umění ovládání mas byl nepřekonatelným.«

Již vsazení Husovo do žaláře v Kostnici vzbudilo v Čechách a na Moravě odpor. Šlechta obou zemí obracela se vícekráte se vším důrazem na krále Sigmunda, aby Husa osvobodil. Když zpráva o jeho upálení do Čech došla, povstaly bouře, jež jako všecky bouře náboženské, obrátily se nejprve proti katol. kněžstvu a mnichům. V Praze obydlí těch kněží, kdož byli odpůrci Husovými, byla vzata útokem a zcela zničena. Samotnému arcibiskupovi hrozila rozpoutaná lůza tak, že stěží ušel smrti. Podobně bylo po venkově. Lid se rotil a spatřoval v upálení Husově justiční vraždu.

Král Václav z počátku, z nevraživosti proti Sigmundovi, nechával vše jíti svou cestou a jeho manželka zřejmě stála mezi přátely Husovými. V čele vlády byli jenom Husité.

Když vzpoura a srocování lidu nabývaly hrozivých zjevů, byl svolán do Prahy zemský sněm, jehož súčastnili se i přemnozí páni z Moravy. Dne 2. září 1415. stav panský a rytíři vydali slavnostní protest proti upálení Husovu (a proti zajetí Jeronýmovu), chválili věrného hlasatele slova Božího a prohlašovali za lháře každého, kdo by Čechy považoval nebo prohlašoval za kacíře. O tři dny později ustavili se Husité pode jménem sněmovního výboru ve zvláštní spolek, jenž se zavazoval, že na všech svých statcích a nemovitostech bude chrániti svobodné hlásání slova Božího a moc biskupskou podporovati jen potud, pokud se to bude shodovati s biblí. Ve sporných otázkách měla rozhodovati universita. Členové spolku slíbili si ochranu a pomoc ve všem, co by se protivilo Písmu. Spolek měl trvati prozatím 6 let. Veškerá husitská šlechta k němu přištoupila. Na protestním listě ke koncilu byly 452 pečetě. »Jen dle Písma!« stalo se heslem spolku.«

»Proti husitskému spolku utvořil se dne 1. října 1415. spolek katolické šlechty, jež se zavázala, že zůstane králi, katolické církvi a koncilu věrnou. Král z počátku váhal, ježto nevěděl, má-li přikloniti se k Husitům či ku Jednotě katolické. Posléze přistoupil ke katolíkům.«

»Takto utvářené poměry nasvědčovaly zřejmě, že dojde k zápasu bratrů s bratry. Poměry ty se ještě zvláště přiostřily tím, že Husův odpůrce, biskup litomyšlský Jan Železný, byl Kostnickým koncilem jako apoštolský delegát vyslán do Čech. Arcibiskup pražský Konrád a bi-

skup olomoucký Václav v této době chovali se nečinně a vyčkávavě. Za to pražská kapitola u sv. Víta vystupovala rázně a vymohla na Prahu interdikt. Ten však mnoho neprospěl, protože přední fary pražské byly již v rukou husitských a husitská šlechta, jíž interdikt platil, ho ignorovala (si ho nevšímala).«

»Papež Martin V., který již co kardinál Otto z Colonny proti Husovi energicky (rázně) vystupoval, podstoupil s husitismem boj co nejrozhodnější. Husitismus měl býti nadobro vyhlazen. Aby se tak státi mohlo, měl býti získán i král Václav, který ustavičně v krocích proti Husitům váhal. Proto Sigmund dne 4. prosince 1418. psal mu z Pasova, aby uznal požadavky koncilu, sice že by jinak nemohl ho považovati za bratra, kdyby opustil víru otců svých, a že by nutně svatá válka povstati musila, kdyby v Čechách kacíři docházeli ochrany.«

»Král uposlechl. Husitští předáci a vojevůdci, jako Mikuláš z Pístného (z Husi) a Jan Žižka z Trocnova musili opustiti královský dvůr a katoličtí kněží dosazováni jsou na svá bývalá místa. Zatím věci spěly ku všeobecné bouři. Když katoličtí radní Novoměstští při husitském processí na toto processí se dívali, vzbouřili se Husité, zmocnili se radnice a radní s oken smetli. Král Václav nad tou zprávou byl raněn mrtvicí a zemřel 16. srpna 1419. Jeho nástupcem stal se Sigmund.«

»Od 1. 1415. do smrti Václavovy se husitismus zorganisoval, ač již od počátku byly v něm dvě strany, totiž nejbližší stoupenci Husovi, kteří stále zůstávali při Husově stanovisku, a mnozí z nich i do církve se vrátili tak, že celý hierarchický a bohoslužebný řád církve zůstal od těchto stoupenců nedotknut, a strana radikální, jež přiklonila se zcela k zásadám a učení Vikleffovu a snažila se je uskutečniti tím, že v kázaních do lidu je vnášela a aby spíše lid je přijal, prohlašovala je za svatý odkaz Husův.«

»Kázaní tato byla naskrze provanuta náruživou nenávistí proti klášterům a zejména proti žebravým řádům, touhou po energickém (rázném) zavedení církevních poměrů jako se jevily v době apoštolské, po zrušení stávající hierarchie a po sekularisování (sesvětštění) církevních statků. Z té příčiny hlásali Táborité, jak se též tato strana radikální nazývala, sufficientiam legis Christi, že totiž pouze božský zakon či bible jest jediným pravidlem lidského žití a to nejen v poměrech církevních, ale i politických a občanských.«

»Proto již r. 1416. zavrhli všecko, co nebylo dle jich domnění v Písmě sv., jako kult svatých, obrazy, posty, některé svátky, žehnání a svěcení všeho druhu, přísahu, modlitby za mrtvé, zpověď, odpustky, biřmování a poslední pomazání, dovolili laikům i ženám kázati, volili si kněze

sami, a udělovali křest i večeři Páně zcela jednoduše, byli dle Vikleffa nepřátely nádherných kostelů a slavných služeb Božích, odstranili roucha kněžská, oltáře a p. Dle Vikleffovy nauky o škodlivosti duchovních řádů začali také od r. 1419. opposici proti klášterům vůbec, ničili české domy jich se všemi vzácnými díly a zabíjeli mnichy, kdekoliv je dopadli. O Svátosti Oltářní učili zcela dle Vikleffa, kterýmžto bodem přešli vlastně již z tábora Husitův do principů protestantských.«

»Mírná strana Husitův řídila se dle učení Husova a zformulovala (sestavila) konečně roku 1420. nauku svou v tak zvané čtyři Pražské články, jež pak byly sířeny latinsky, česky a německy po celé zemi.«

»Hlavní bludy Husovy obsaženy jsou ve 30 artikulích (článcích), jež odsoudil sněm Kostnický a jež dají se shrnouti v následující čtyři body: 1. Církev skládá se pouze z předzřízených; její hlavou jest pouze Kristus. 2. Důstojnost papežská jest z moci císařské; papež není nástupcem Petrovým. 3. Poslušnost církevní jest výmyslem kněžským. 4. Pán světský i duchovní pozbývá moci své, je-li v těžkém hříchu.«

»Dle Husa není tedy církev onou hierarchií, jak katolíci učí, ale je společností všech, kdož od věčnosti ku spáse jsou určeni. Hlavou církve není papež, ale Kristus. Papež nemůže o sobě

prohlašovati, že je hlavou církve, jelikož jednak neví, je-li praedestinován čili nic a jednak je nejisto, je-li vůbec členem církve. Kdyby však některý křesťan byl hlavou církve s Kristem, bylo by to monstrum (nestvůra), jež by mělo dvě hlavy. Není článkem víry, že jenom ten by došel spasení, kdo poslouchá papeže. Papež tedy poslouchati se nemusí. Zevnější členství církve, církevní důstojnosti a úřady ještě nejsou známkou, že ti, kteří je zastávají, jsou členy církve.«

Dle těchto názorův Husových byl obsah čtyř Pražských článků následující: 1. Slovo Boží v Čechách má se svobodně a nezměněně kázati. 2. Nejsvětější Svátost těla a krve Kristovy má se všem věrným křesťanům dle ustanovení Kristova podávati pod obojí způsobou. 3. Světské panství a pozemské statky, jež klerus (duchovenstvo) proti zákazu Kristově ku zkáze duchovního úřadu a ku škodě světské chudiny má, mají se mu vzíti a kněží mají se navrátiti ku životu Krista Pána a Apoštolů. 4. Všecky smrtelné hříchy a zvláště veřejné zákonu Božímu odporující nepořádky mají se od příslušných vrchností odstraniti.«

»Názory mírnější strany husitské nalezly hlavně souhlasu u pražské university a v kruzích pražského měšťanstva. Proto celá strana mírných Husitů již od počátku dostala jméno Pražanů. Protože pak dále Pražané kladli veliký

důraz na přijímání pod obojí způsobou (což po latinsku slulo sub utraque specie) či kalicha a kalich učinili svým odznakem, pod nímž bojovali, sluli též utrakvisté nebo Kališníci.«

»Strana radikální měla svůj hlavní střed v Ústí nad Lužnicí. Protože však místo toto nebylo dosti pevným, založili si někteří členové její na blízkém vrchu město Tábor, dle něhož pak sluli Tábority.«

»Táborité byli z Husitů nejčilejším elementem (živlem), který v radikalismu nejdále pokročil a nároky svými zkypřil půdu české země pro německý protestantismus. Oni totiž zcela dle Písma s mečem v ruce jali se hubiti nepřátele zákona Božího (bible) a tak šířili říši Boží. Za tím účelem vedli krvavé války a pečovali o přísné, ba až krvavé zákonodárství, dle čehož nejen těžká provinění, jako vraždu, zabití a nemravnost, ale i jiné hříchy, jako křivou přísahu a lichvu přísně trestali a posléze poměry bible i v socialní řád světa do slova uvésti chtěli. Záhy rozštěpili se v Chiliasty a jiná kacířstva, zvláště když proti jich válečné snaze i v samém lůně jejich povstala krutá opposice (protistrana).«

»Zpráva o smrti krále Václava působila na revoluci (vzpouru) husitskou jako elektrická jiskra. Protože žádné vlády, nebo alespoň vlády sebevědomé a mocné v zemi nebylo, zmizel všechen řád, bezpečnost a pokoj. V Praze i v celých

Čechách byly drancovány kostely i kláštery, kněží a mniši byli pobíjeni a církevní statky byly rozsápány, ježto většinou staly se kořistí husitské šlechty.«

»Král Sigmund za těchto okolností byl nucen se zbraní v ruce domáhati se svých práv na český trůn. Na jeho přání papež Martin V. vybídl západní křesťanstvo do boje s kacířskými Čechy. Došlo ku dvanáctiletým bojům, v nichž Husité zpočátku byli defensivní (bránili se), ale od roku 1427. pod znamenitými svými vůdci sáhli k offensivě (k výboji).«

»Po smrti Žižkově rozdělili se Táborité ve dvě frakce (strany), z nichž »Sirotci« připojili se k Pražanům, kdežto druhá větší strana zůstala věrnou zásadám Vikleffovým. Za nedlouho se obě strany zase spojily a podnikly loupeživé vpády i do sousedních zemí.«

»Když poslední křížová výprava r. 1431. pod kardinálem Julianem Cesarinim v bitvě u Domažlic nešťastně skončila, byli jak císař, tak papež a i sami Husité pro smír. Proto na pozvání koncilu Basilejského, jejž svolal Martin V., ale který byl slaven až za jeho nástupce Eugena IV., vyslali Husité k němu zvláštní poselství, ve kterémž zastoupeny byly všecky strany husitské. Mistr Jan Rokycana, který záhy stal se hlavou Utrakvistů, Prokop Veliký, vůdce Táboritů, Petr Payne, horlivý stoupenec Vikleffův,

biskup Táborův, Mikuláš z Pelhřimova, dostavili se do Basileje jako zástupci svých stran.«

»Jednání v Basileji započalo 10. ledna a týkalo se hlavně čtyř Pražských článků. Češi počínali si proti koncilu příliš ostře a neústupně. Proto k dohodě nedošlo a české poselství dne 14. dubna opustilo Basilej. Potom koncil sám vypravil do Čech 10 vyslanců, kteří došli do Prahy 8. května, ale ke shodě zase nedošlo. Češi vyslali do Basileje nové poselství a koncil, když i tentokráte dohoda se nestala, své druhé poselství do Čech. Tu teprve došlo ke shodě a to 30. listopadu 1433. na česko-moravském zemském sněmu v Praze, kdy přijata byla kompaktata.«

»Přijímání pod obojí způsobou bylo povoleno všem, kdož by si toho přáli, avšak mělo se pevně věřiti, že Kristus jest celý přítomen pod kteroukoliv způsobou chleba nebo vína. Trestání smrtelných hříchů nebylo zůstaveno privátním (soukromým) osobám, ale příslušné vrchnosti. Hlasatelé slova Božího měli býti od svých představených approbováni (schváleni) a posláni a moc biskupská měla se respektovati (platiti). Kněžím i církvi bylo dovoleno míti majetek.«

»Táborité a Sirotci kompaktát nepřijali. Kališníci spojili se proto s katolíky a porazili je 30. května 1434. v bitvě u Lipan. Sirotci se rozprášili a zanikli. Táboři od té doby živořili.«

»Po delším jednání mezi kališníky a koncilem byla kompaktáta konečně na sněmu v Jihlavě 5. července 1436. přijata a uzákoněna. Sigmund byl prohlášen a uznán za českého krále.«

»Po smrti Sigmundově následoval na českém trůně Albrecht II. a když i ten po dvou letech skonal, nastoupilo osmnáctileté interregnum (mezivládí), v němž Táboři, jako náboženská strana, více a více mizeli. Roku 1444. docela po delším vyjednávání na sněmu pražském Vikleffova nauka o Svátosti Oltářní byla prohlášena za blud. Pod dojmem tím celé obce táboritské přišly k utraquismu a zbytek jich, jenž přísně se držel Vikleffa, ještě s jinými elementy (živly) vytvořil »bratry zákona Kristova« či jednotu česko-bratrskou.«

»Utrakvisté z učení Husova, jak známo, podrželi pouze přijímání pod obojí způsobou. Ale ani to nepotrvalo dlouho. Pius II. dne 31. března 1462. chtěl je odstraniti a Jiřího z Poděbrad jen pod tou podmínkou stvrditi králem, přijme-li podrobení se papeži. Jiří tomu odporoval, a na sněmu, slaveném v srpnu téhož roku veřejně prohlásil, že při přijímání pod obojí způsobou a kompaktátech setrvá.[31]) Zemřel však již r. 1471,

[31]) »Sněm basilejský schválil Čechům přijímání podobojí. Papež Pius II. však prohlásil to za neplatné a žádal na Jiřím, aby se zřekl kalicha a vystoupil proti přijímání podobojí. Jiřík, upřímný kališník, při

když měsíc před ním byl skonal zvolený jediný první a poslední utrakvistický arcibiskup Rokycana.«

»Za Vladislava II. r. 1485. došlo v Kutné Hoře mezi katolíky a utrakvisty ku míru, který měl trvati 31 let. Dle něho kompaktáta měla trvati dále, obě strany byly stejně právomocné a poddaní neměli býti pro víru obtěžováni. Úplná rovnost pak obojího vyznání byla prohlášena na zemském sněmu r. 1512.«

»Vystoupení Lutherovo v Němcích bylo od českých kněží utrakvistických s nadšením uvítáno. Po lipské disputaci, 16. července 1519., poslali docela předáci utrakvistů spisy Husovy Lutherovi a Luther se nemálo podivil, když seznal, že on, Štaupic a jeho stoupenci s Husem mají vlastně jednu a tutéž nauku.«

»Když lutheranismus do Čech pronikl, rozdělili se utrakvisté v mírnější, kteří záhy stali se katolíky, a v nezlomné, z nichž jedni přijali lutheranismus, jiní přešli k českým bratřím a ostatní co nejdříve vymřeli. V české konfessi

tom však spravedlivý i k těm, kteří přijímali pod jednou, nemohl tak učiniti a odepřel to i papeži Pavlovi II., nástupci Pia II. Papež popudil proti králi Jiřímu české panstvo pod jednou, které smluvilo proti králi spolek či jednotu na Zelené hoře, a nabádal německá knížata, aby se chopili zbraně proti českému králi. Ti však neuposlechli; za to Matyáš, uherský král, začal válku a vpadl přes Moravu do Čech všude zemi hubě.« (Školní čítanka.)

za císaře Maxmiliana II. r. 1575. spojili se lutherští a čeští bratří.« Po Husitech či utrakvistech, dokládám ke slovům Loserthovým, nebylo již tehdy ani památky. Zanikli, aby ustoupili kacířstvím [32]) jiným.

Husitismem podnes se sice dráždí massy lidu proti církvi, ale větší nebezpečí z něho, jak jsem přesvědčen, nehrozí žádné. Toto již bystře před několika desítiletími vystihl Jakub Malý, když napsal: »Spisy Husovy — a tedy husitismus sám — jsou nás věkem i obsahem příliš vzdáleny, aby mohly pro větší obecenstvo nynější míti zvláštní zajímavost; mají ony důležitost hlavně jen kulturně-historickou. Hus . . neměl onoho vzácného vynikajícího daru, jakého se dostává jen malému počtu vyvolených a jejž nazýváme genialností, aby stkvělým leskem trvale zdobil předmět, postrádající sám sebou zajímavosti proměnou času.«

A fakta dávají slovům Malého za pravdu. Spisy Husovy se nekupují, díla jeho zůstávají nerozřezána, nebo práchnivějí v knihovnách. Lid nemá vůbec pro Husa a jeho nauku nijakého zájmu. A »intelligence« po většině odbude každoročně kol 6. července svůj »husitský« úkol

[32]) »Utrakvismus udržuje sice ještě tvářnost církve národní, jest ustrojen na způsob katolické církve. V jeho čele stojí konsistoř — ale duch a snahy reformní znenáhla opouštějí tuto církev naprosto.« (Loskot d. c. 53.)

buď bombastickou přednáškou, nebo jejím vyslechnutím a druhý den zase klidně [33]) oddává se své nevěře.*) Takto fakticky husitismus a spisy Husovy zajímají několik badatelů, učenců a professorů, kdežto ostatní na nejvýše přečtou si výsledek jejich prací . . .

* * *

Docela jinak, nežli s husitismem je tomu s českobratrstvím. To vedle proudu časového dosud hrozí nebezpečím, ovšem hlavně tím, že církvi odervalo intelligenci. Jisto jest, že tradice českobratrské v professorstvu středních škol již od let sedmdesátých minulého století nabývaly více a více půdy a zanášely se do srdcí studentstva i lidu. Nemalou zásluhu o to měli professoři evangelíci, působící na středních

*) Z této příčiny »Volná Myšlenka« s oslavou Husovou roku 1915. hraje si vlastně na »schovávanou«. Její předáci vědí dobře, že Hus dle nich pro lid neznamená ničeho více než reklamu pro nevěru a přece tváří se, jako by mistra uctívati a následovati chtěli ..

[33]) »Co je vědců, kteří Husa citují z hrobu, kteří sbírají prášek z popele jeho v knihovnách a kteří pořádají vydání jeho spisů, jeho postily, kázání atd., a přece se postava jeho nemá k životu. Když blíží se den 6. července, poharaší si Husem celá kopa řečníků, rozběhne se po Čechách, namluví se až do ochraptění známí »kulisenšibrové« vynesou z městských museí všecky staré povídačky o zkaženosti církve, načež na konec zazpívá se: »Bývali Čechové . . .« a sotva že týden mine, postava Husova na celý rok kiesá nazpět do propadliště« významně napsal v »Čechu« (16. května 1906.) P. Kopal v paralele Husa se sv. Janem Nep.

ústavech, kterýmž již dávno jich officielní nauka reformovaná se znechutila a proto z lásky k starší literatuře, vlasteneckým snahám a dle zásady starého filosofa: »Nitimur in vetitum . . .« (Bažíme po tom, co jest zakázáno), přilnuli [34]) k mužům jako byl Jan Blahoslav, Karel ze Žerotína a j. Ve stejném proudu až do nedávna, žilo nebo ještě ve starších svých členech žije

[34]) Krajinská schůze učitelských jednot v Něm. Brodě žádala dne 27. května 1906. ústy učitele Marka zvláštní resolucí »pacificistické vyučování, v němž jsou obsaženy vzory života Českých Bratří« (Osvěta lidu 2. června 1906.). I jinak velice střízlivý »Stručný dějepis království českého pro mládež« od Hugona T. Koliska, přece praví: »Velikých zásluh o písemnictví české má Jednota českých bratří, kteří umění a vědy pěstovali a z nichž vyšlo mnoho slavných mužů. Nejpřednější z nich jsou Jan Amos Komenský, náš arciučitel, a z nové doby František Palacký, nejslavnější dějepisec český. Přičiněním Bratří Českých vydána památná česká bible, nazvaná Kralická.« Podobně jest tomu s dějepiskem pro mládež od Nikolaua, kde přichází na př. po bitvě bělohorské tento passus: »České knihy byly vyhledávány a páleny, aby lid náš zbaven byl osvěty. Národ český, prve tak slavný, vymizel pak skoro z řady vzdělaných národů evropských« a o Komenském: »Poněvadž však nebyl katolíkem, musil s jinými i on vlast svou opustiti a do vyhnanství do ciziny se odebrati . . . Lidé ho tam měli rádi a zvolili si ho za představeného škol a nejvyššího kněze (superintendenta). Brzy pak roznesla se pověst o jeho veliké učenosti po celé Evropě, i chtěli ho všude míti . . . všickni ho velebí« a p.

i učitelstvo,[35]) jež v Janu Amosu Komenském,[36]) posledním biskupu českobratrském, vidělo nebo vidí ne již poloboha, ale mnohem více. Poněvadž pak ze spisů bratrských všude zášť proti katolické církvi zrovna čiší, intelligence církev nenávidí, nebo jí pohrdá. A v tom právě spočívá[37]) pro náboženství nebezpečí veliké.[38])

[35]) Tak na př. brožurka Konráda Pospíšila: »Co schází naší škole?« (Knihovna Volné Myšlenky čís. 2.), ač jasně dí: »nejsou výsledky naší školy takové, jakých si přejí poctiví přátelé lidu a tím i školy národní a jakých je národu našemu třeba« (str. 10.), o Komenském přece při vzpomínce na přechod z doby staré do novější dí: »Služebníci (učitelé) byli volni; začali narovnávati sehnuté šije, rozpomínali se, že nejsou otroky, ale šlechtici: potomci slavného rodu Komenských . . .« str. 8.)

[36]) »Ve středověku školství bylo na stupni nízkém. Ani vzácní lidé, nezřídka i králové, neuměli ani čísti ani psáti. O vyučování tehdy největší mělo zásluhy duchovenstvo, vyučujíc ve školách biskupských a klášterních hlavně za tou příčinou, aby odchovalo mladíky pro stav kněžský. Při farách bývaly školy farní, na kterých se vyučovalo hlavně náboženství. I ty časem zašly. Ponenáhlu vznikaly po městech i po venkově školy obecné, kde se vyučovali žáci hlavně náboženství, pak čísti, psáti a trochu počítati. Vyučování bylo však velmi nedostatečné a nedokonalé . . . Teprve Jan Amos Komenský provedl důkladnou nápravu.« »Vida, že mládež se ve školách více mučila než učila, po lepším způsobě vyučovacím toužil . . .« (Čítanka školní.) —

[37]) V nástinu učiva, jenž schválen byl c. k. okresní školní radou v Chrudimi, za c. k. inspektora Petra Vepřka dne 27. ledna 1906., při obecné čtyřtřídní škole

Než raději ku thematu! O vzniku českobratrství již stala se zmínka při husitismu. Byli to někteří Táborité, kteří k němu se přiklonili.

ve Svratouchu (kde je třetina žáků evangelických a dva učitelé evangelíci reform.) se v dějepise látka pro IV. třídu rozvrhuje následovně: »Lichý rok: Jan Hus, církevní sněm kostnický, Sigmund, Jiří Poděbradský, . . . Rudolf II. . . . Josef II. Duch a reformy Josefa II., Frant. Josef I.« atd. »Sudý rok: »Jeronym Pražský, Jan Žižka, husitské války, bitva u Lipan . . . Ferdinand II., válka třicetiletá, životopis J. A. Komenského, činnost a duch Komenského, reformy Marie Terezie, Leopold II.« atd., ač na jiných školách, kde rázu katol. více se dbá, většina z těchto sporných partií se vypouští. Dějepisu vyučuje se dle čítanky od Jana Jursy, v níž většinu článků dějepisných podal Alois Jirásek a Pavel Papáček. Čítanka sama na některých místech silně straní protestantům. Na doklad uvádím jen str. 307., kde Josef Kořenský ve článku: »Obyvatelé země« dí: »Missionáři, vykonávajíce úřad apoštolský, všem národům hlásají křesťanství. Zvláště se starají, aby je seznamovali s bibli. K tomu účelu je přeložena bible již asi do 300 jazyků.« Kdo by ve slovech těchto nevycítil protestantský názor o bibli bez tradice, a kdo by nevzpomněl na protest. biblické společnosti?

[38]) Poslední dobou začíná s českobratrstvím koketovati i Volná Myšlenka. Alespoň dr. Loskot mluví stále o »navazování na českobratrství«. Poněvadž však víra Bratří v Písmo sv. s nevěrou V. Mky srovnati se nedá, volá: »Navazujíce na Českobratrství musili bychom vyloučiti t. zv. zjevení a snad i náboženskou stránku bychom musili pominouti«, nebo: »Nesmíme ovšem navazovati na českobratrství tím, že bychom akceptovali (přijali) všecky, a snad i náboženské jejich zásady. Nesmíme zapomínati, že nás od nejvyššího vývoje jejich dělí tři století« (d. c. 71.), což znamená

Táborité však nebyli jediným elementem (živlem), který Jednotu českých bratří, nebo Jednotu tří českých bratří vytvořili. Těch elementů (živlů) bylo více.

J. Müller, protestant, o kterém však jde hlas, že na ten čas je nejlepším znatelem dějin Jednoty českobratrské, a jehož při líčení následujících dějů se přidržuji, počítá k těmto elementům (živlům) českobratrským i zbytky Valdenských[39]) a Adamitů, kteří v Čechách roztroušeně žili, a dále i zvláštní náboženské obce, jež kupily se kol vynikajícího kněze nebo laika v té či oné osadě a měly jen místní význam, jako bylo tomu na př. v Chelčicích,[40]) Divišově, Vilémově v Čechách a v Kroměříži a Meziříčí na Moravě.

Všecky tyto sbory, jak bychom mohli je nazvati, měly jen to společné, že byly nespokojeny se stávajícími církevními poměry, že se domnívaly, že jen kněz, jenž není obtížen těž-

ovšem srozumitelněji: Hus a čeští Bratři budou nám »volavkami«, by »národ« se k Volné Myšce hrnul a naše hnutí podporoval zvláště hmotně, ale víry jejich nepřijímáme a nepřijmeme. Hotová tedy komedie i s Husem i s českými Bratry má pomoci u »nemyslícího« národa k popularitě mezinárodního a nevěreckého hnutí Vol. Myšlenky.

[39]) »Zejména důležitou jest ta okolnost, že Jednota ujímala se pronásledovaných bratří Valdenských v cizině a že jejím působením Valdenští z Braniborska přestěhovali se do Fulneka na Moravě a do Lanškrounska v Čechách« dr. Rezek, d. c. 11.

[40]) Celou řadu jiných vypočítává Zap, Česko-moravská kronika III. 183.

kým hříchem může platně udělovati svátosti a že členové jich sluli vespolek bratřími.

I v Praze samé utvořil se podobný sbor, jakožto důsledek kazatelské činnosti Rokycanovy. Od r. 1448. přičiňoval se totiž snažně a úsilovně Rokycana, jakožto farář Týnský, o nápravu mravů a prohloubení náboženského života, jak o tom svědčí pozůstavená jeho kázání. Zákon Boží dle nich jest nade všecky zákony, jemu musí se podříditi jak život jednotlivcův, tak i moc státní a církevní. Tyto zásady Rokycanou hlásané, a spojené s ostrou kritikou, jíž farář Týnský stíhal jak katolickou, tak utrakvistickou církev a její duchovenstvo, působily v pražské společnosti významně.

Zvláště jeden z posluchačů jeho, Řehoř, počal důkladněji o všem přemýšleti. Řehoř byl dle pozdější zprávy Blahoslavovy z r. 1556. synovcem Rokycanovým, či synem jeho sestry, jež provdána byla za menšího šlechtice. Byl prý také jedním z těch jinochů, kteří r. 1446. v klášteře na Slovanech v Praze složili slib v ruce mistra Příbrama, konservativního vůdce utrakvismu, jenž chtěl prázdný klášter tento obsaditi utrakvistickými mnichy.

Kolem Řehoře shromáždilo se roku 1453. a 1454. více přátel, kteří si učinili cílem prováděti důsledky řečí Rokycanových. Zatoužili jen po hodných kněžích a od nich chtěli přijímati svátosti. Rokycana byl s nimi ve stálém

spojení tak, že bez jeho rady ničeho nečinili. Touha po »dobrých kněžích« přivedla tento mladý hlouček do styku s bratřími Vilémovskými, Divišovskými a konečně na doporučení Rokycanovo i s Chelčickými.

Středem bratří Chelčických sluší považovati laika Petra, o jehož životě ví se jen tolik, že r. 1419. byl v Praze v důvěrném přátelství s vůdci Husitův a později že žil v Chelčicích, kdež sepsal na 17 spisův. Klonil se silno k Táboritům. Někteří docela chtí tomu, že byl členem Valdenských.

Spisy tohoto muže a jich křesťanský ideál, zejména o soustavě církevní, pohnuly Řehoře a jeho přátele, by se o tento ideál pokusili. Rokycana vymohl jim u Jiříka z Poděbrad[41]) dovolení, že mohli se usaditi na panství Litickém v Kunvaldě a zde žíti dle svých zásad. Blízký farář Žamberecký Michal, který již od počátku byl s nimi v živém spojení, jako »dobrý kněz« konal jim služby Boží. Farář Michal také byl

[41]) »Za krále Jiřího vznikla v Čechách nová společnost náboženská. Stoupenci nové víry, přijavše učení Petra Chelčického, založili na Rychnovsku obec, kde chtěli žíti jako první křesťané v bratrské lásce a prostotě mravů. Jiří nepřál novotám náboženským, vida v nich nebezpečenství pro národ, a hleděl Jednotu bratrskou potlačiti v zárodku, ale Bratří přes všecky útisky se rozmáhali po Čechách i po Moravě a zakládali nové osady bratrské. Později pak přispěli platně k rozvoji vzdělanosti české.« (Školní čítanka.)

příčinou, že Řehoř a soudruzi jeho vyvolili si za sídlo Kunvald, ježto chtěli býti na blízku svému knězi. Stalo se tak r. 1457. a 1458.

Do Kunvaldu přistěhovali se nejen jednotlivci z rozličných sborů, ale i celé rodiny, ježto nejstarší jich památka, usnešení synody z r. 1464. mluví o celých rodinách, vdovách a sirotcích. Skoro současně usadil se Královradecký kněz Martin s částí svých farníků, jež stejně smýšleli jako čeští bratři, v Krčíně u Nového Města nad Metují.

Zásady českých bratří obsaženy jsou v synodálních usneseních v letech 1464.—1467. Obec (sbor) dělila se ve tři třídy a to: 1. v počátečníky či kajicníky, k nimž patřily dítky až do 12. roku a ti, kdož do přijetí sboru se hlásili až do dne jich přijetí; 2. v pokračující, jež tvořili největší díl obce a v rozličných občanských povoláních žili, a na něž dohlíželi otcové a matky; a konečně 3. v dokonalé (vyvolené), kteří veškeren majetek rozdali chudým, ničeho neměli a šířili pouze slovo Boží.

Tito poslední slují také někdy kněžími, ač bratři zvláštních svěcených kněží z počátku neměli. Jich úlohou bylo kázati a zpovídati. Musili cestovati vždy po dvou, prací rukou dobývati si chleba, a sbírati pravidelně příspěvky, jež byly dávány jednak chudým a jednak na výživu vyvoleným. Do třetí třídy náleželi též bratři a sestry, jež dobrovolně chudobu si zvolili a věno-

vali se skutkům křesťanské lásky. V čele obce byl jeden anebo více starších, kteří sbor spravovali, právě tak jako u Valdenských.

Vlastní kult (bohoslužba), jejž bratři po usídlení se na panství Litickém ihned zavedli, zamítání všech církevních obřadů, vlastní slavení večeře Páně ap. zavdaly podnět sousednímu utrakvistickému i katolickému kněžstvu ke stížnostem u krále Jiřího. Proto r. 1460. počalo pronásledování bratří. Řehoř, Michal a Martin byli zajati. Rokycana se jich však vřele ujal a pronasledování znenáhla ustalo.

Zatím bratři, kteří až posud náleželi formálně k utrakvistům, r. 1467. usnesli se zavésti si vlastní kněžstvo, čímž by ustavili se za samostatnou náboženskou stranu, a počali hned vyjednávati o připojení k sobě Valdenských. Jednání však nevedlo k cíli, ježto Valdenští nechtěli formálně katol. církev opustiti. Toliko někteří z nich s jedním starým Valdenským knězem se k bratřím připojili.

Ve Lhotce u Rychnova dle starší, ač prý nepravdivé tradice, shromáždilo se roku 1467. asi 60 bratří z rozličných krajů Čech a Moravy a někteří Valdenští i s oním starým svým knězem a bylo jednáno o volbě a posvěcení vlastních kněží. Los měl určiti, zda úkol tento Bohu se líbí, čili nic. Bylo určeno ke kněžství 9 kandidátů (čekatelů). Do osudí dáno bylo 12 lístků, 9 prázdných a tři se slovem: »Jest«. Každý

z kandidátů táhl jeden lístek. Kdyby všech 9 kandidátů bylo vytáhlo lístky prázdné, měla se dle ujednání volba kněží na rok odložiti.

Matěj, Eliáš a Tomáš vytáhli si však lístky popsané. Proto následovalo jich »potvrzení« v úřadě kněžském a skládání rukou či svěcení, jež vykonal onen starý Valdenský kněz s farářem Michalem ve jménu a z rozkazu synody (shromáždění). Hned potom tažen byl mezi novými třemi kněžími jiný los, kdo by z nich měl zaujati první místo v duchovní moci, či měl se státi »biskupem«. Los padl na Matěje. Rokycana, když se o těch událostech roku následujícího 1468. dověděl, přetrhal s bratřími všecky přátelské svazky.

Po svěcení povstal mezi bratřími spor, bylo-li při něm vše správně vykonáno. Konečně usneseno, aby nový jich biskup Matěj dal se znovu posvětiti od Valdenského biskupa Štěpána. Než k Štěpánovi nevypravil se Matěj, nýbrž kněz Michal. Ten sešel se se Štěpánem v jižní Moravě a dal se od něho na biskupa posvětiti. Když Michal navrátil se do Kunvaldu posvětil zase na biskupa Matěje, načež hned svůj úřad biskupský, jakož i kněžské svěcení, jež od katolické církve měl složil a dal se znova od Matěje na kněze bratrského vysvětiti. Podobně Matěj vysvětil i Tomáše a Eliáše.

Členové takto utvořené společnosti náboženské jmenovali se »bratři«. Ti zase dle růz-

ných míst, kde se zdržovali, obdrželi různá pojmenování jako bratři Kunvaldští, Mladoboleslavští, Litomyšlští a p. Všichni bratři dohromady sluli Jednotou bratrskou. Když později bratři počali psáti latinsky, přeložili slova Jednota bratrská výrazy »Unitas fratrum« (spojení bratří), ač měli spíše psáti »Societas fratrum« (společnost bratří).

Slovo »bratři« jest pro Jednotu charakteristickým, poněvadž užívali ho již dříve v Čechách starší kacíři. Členové Jednoty sluli též »fratres legis Christi« (bratři zákona Kristova) ale pojmenování to pochází teprve z druhé polovice XV. století. Od nepřátel bylo jim přezdíváno Valdenských nebo Pikhartů (od Beghardů). Tímto slovem míněni jsou bratři i v královských nařízeních. Luther v listech svých jmenuje je Valdenskými. Slovo Pikhart stalo se bratřím tak obyčejným, že sami o sobě ho užívali, zvláště na titulech spisů ve rčení »bratři, kteří ze závisti a nenávisti Valdenští či Pikharti slují«.

Nejbližším důsledkem zvolení bratrského biskupa a kněží r. 1467. bylo, že nové povstalo proti bratřím pronásledování, jež potrvalo až do smrti krále Jiřího roku 1471. Pronásledování toto zasáhlo i Valdenské a právě v těch dobách byl ve Vídni jich biskup Štěpán upálen. Podobně zuřilo pronásledování Valdenských i v Brandenburku. Roku 1478. následkem těchto nepokojů přišli 2 Valdenští kněží z Branderburku ku bra-

třím, a počali s nimi vyjednávati o spojení. Tím stalo se, že r. 1480. větší počet Valdenských k bratřím přešel a usadil se jednak v Landškrouně, jednak ve Fulneku na Moravě.

Na Moravě byli bratři za krále Matyáše zároveň s Valdenskými trpěni až téměř do jeho smrti. Vyšel sice r. 1488. rozkaz, by zemi opustili, ale příznivci jich vymohli odvolání tohoto rozkazu.

Mezi bratřími došlo časem i ku vnitřním sporům. Životním ideálem jich bylo podrobení života »zákonu Božímu« či vytvoření křesťanské obce. Měla-li však tato myšlenka se uskutečniti, musilo vše, co se s ní nesrovnávalo, nutně zajíti. Tak zanikla nejdříve třída dokonalých (vyvolených), jichž přednost zakládala se na dobrovolné chudobě. Pouze kněží měli nadále ještě zůstati bez majetku. Poněvadž však i to bylo nekonsekventní (nedůsledností), bylo i jim brzo dovoleno míti svůj majetek.

Z počátku vlivem Valdenských zamítali bratři přísahu, ježto byla zakázána v Novém zákoně a zamítali také každé vykonávání moci, ježto protivilo se zákonu Božímu a lásce k bližnímu. Než tato myšlenka, ač byla tvořivým momentem (činitelem) Jednoty, musila přece záhy ustoupiti, ježto její provedení narazilo na mnohé překážky. Bratrský sedlák totiž, nebo sluha nemohli dle toho svého pána provázeti ani do boje, ani do výprav válečných, bratrský měšťan nemohl za-

stávati městský úřad, který spojen byl s vykonáváním práva soudcovského, rychtářského anebo práva vůbec, jež vyžadovalo přísahu a šlechtic nemohl vůbec býti bratrem. Zevnější obtíže, jež z toho stavu plynuly, mohly se sice přemoci, ale čistě passivní (trpné) si počínání nedostačovalo pro všecky případy. Proto bylo třeba odstraňovati to, co se životem méně se srovnávalo.

Většího významu nabyly vnitřní záležitosti Jednoty, když jednalo se o tom, jaké stanovisko měla Jednota by zaujmouti k rozličným povoláním životním. Požadovalo se sice všeobecně vždy, chtěl-li šlechtic, nebo majitel světské moci ku Jednotě přistoupiti, že musil se svého postavení a stavu vzdáti, ale požadavek tento se neprováděl. Jednotlivci tak sice činili, ale ze sporu r. 1490. jasno, že tento způsob hned od počátku důsledně v Jednotě proveden nebyl. Tím povstala strana, jež žádala změnu oněch přísných zásad o majetku, aby se předešlo nebezpečí různosti theorie a praxe. Hlavou její byl bakalář z Jindřichova Hradce Prokop, který patřil ku Jednotě od jejího založení. K němu připojili se bakaláři Lukáš z Prahy a Vavřinec Krasonický a j. Tito snažili se jako lidé studovaní dokázati, že jejich volnější názor srovnává se více s Písmem.

Protože konservativní protistrana výlučně skládala se z laiků, za vůdcovství Amose a Jakuba, snažili se tito oba spor tak líčiti, jako by se jednalo o pouhé křesťanství laické a o theologické názory učenců. Brandýská synoda r. 1490. usilovala o vyrovnání mezi oběma stranama luštěním otázky: Jak bratr může se vyzouti ze všeho, co se světskou mocí souvisí, a rozhodla že, »ač je těžko při takových věcech udržeti se v dobrém a uchrániti se zlého, není to přece nemožno, jestliže člověk v pomoci Nejvyššího přebývati bude.« Proto nechť starší v jednotlivém sboru a v jednotlivých případech rozhodnou a bratřím o jich konání radu dají. Než ještě téhož roku usnešení toto bylo odvoláno, a konservativní strana nabyla vrchu. Posléze synoda Rychnovská r. 1494. přece zase usnešení Brandýské potvrdila a zavedla. Konservativci proto oddělili se za vůdcovství Amosova od Jednoty a utvořili »Malou stránku« či Amosity, spolek to, jenž žil z boje proti Jednotě a dlouho do XVI. století potrval.

V těchto bojích oddělila se také Jednota od Valdenských a částečně od zásad Petrovýchjak ukázalo se brzy v rozhodnutí, jež bratři učinili proti vlastní minulosti. Synoda r. 1495. totiž jenom podmínečně chce se znáti ku spisům Řehořovým a to, pokud souhlasí s Písmem sv. (Dekrety na str. 2), Petra považuje za původce mnohých bludů, Husa, jehož starší bratři odsuzovali jakožto příčinu krvavých bojů častěji cituje, a dějinnou souvislost s Valdenskými, po-

něvadž jest jim nepohodlnou, co nejvíce zamlčuje.

Události tyto byly příčinou cesty, již Lukáš a Tomáš z jara r. 1498 ku hlavním sídlům Valdenských v Lombardii a severní Italii podnikli, a již měli Valdenské, dle dorozumění se s »Malou stránkou«, pohnouti ku zřejmému odpadu od katolické církve. Pokus však selhal. Alespoň Lukáš po návratu vypravoval o Valdenských, že seznal, že jsou to lidé, kteří milují svět, že pod rouškou různých jmen a nádhery žijí zcela dle svých náruživostí a že není důvodu k nim se přidati, ale že Valdenští mají spíše důvod, přidati se k bratřím.

S cestou Lukášovou souvisí také listy[42]) vyměněné mezi bratřími a Valdenskými.

[42]) Lukáš a Tomáš přinesli od Valdenských 2 listy, z nichž jeden patřil králi Vladislavovi a druhý utrakvistickým kněžím. Historia Fratrum (Dějiny Jednoty) však z polovice XVI. století uvádí při roce 1499. čtyři listy. Než, z nich může se jako doklad v době naší uváděti pouze list ku králi Vladislavovi, ježto o ostatních ničeho se neví. Knihovna »Trinity Colleg« v Dublině má totiž valdenský traktát nadepsaný: »La epistola al serenissimo Rey Lancelau.« (List ku jasnému králi Vladislavovi.) Dle obsahu jest to spis složený od bratří a to, jak z jednoho místa jasno, r. 1498., dle Golla »prudká polemika proti zlým kněžím, jež jest naprosto nezpůsobilou, aby se králi odevzdala«. Vysvětlení obsahu tohoto listu jest velice těžkým. K čemu měla bratřím u krále napomáhati přímluva Valdenských? A mimo to bratři mluví v něm sami! Udání, jako by Valdenští bratřím byli spis ten přeložili do latiny, protože se domnívali »latini sermonis adhuc fratres esse imperitiores«, (že bratři ještě latinsky neumí) jest velmi pravdě nepodobno, ježto pražský bakalář Lukáš, který potom za několik let uveřejnil latinsky vyznání víry, latinsky znal a bratři tedy pomoci Valdenských nepotřebovali. Nejjednodušším vysvětlením by bylo, že bratři onen spis Valdenským dali jako doklad své víry, ale pak musila by padnouti domněnka, že Lukáš s Tomášem od Valdenských jej přinesli.

Po jednání s Valdenskými největšího vlivu v Jednotě od r. 1496.—1528. dodělal se Lukáš. Ač teprve roku 1517. stal se biskupem, přece byl jeho vliv i za předchůdců a to Prokopa od r. 1496.—1507. a Tomáše z Přelouče od r. 1507.—1517. rozhodujícím. Obzvláštním jeho dílem po vyloučení »Malé stránky« byla reorganisace (nové zřízení) Jednoty na nových základech. Místo patriarchálních poměrů nastoupily ve vládě určité právní formy. Veliký počet sociálních řádů, jež hleděly ku všem poměrům životním, měl stavbu křesťanské obce na nově položených základech regulovati (upraviti). Věroučné články, k jichž formulování až posud málo pokusů se stalo, byly také na novém základě systematicky (soustavně) uspořádány. Z té příčiny rozvinul Lukáš neobyčejnou spisovatelskou činnost. Jireček (Rukověť na straně 68) uvádí veliký počet jeho děl, ale v době naší ještě mnoho nových se nalezlo.

Zevnější existence (bytí) Jednoty byla hned na počátku XVI. věku vážně ohrožena. Ač

král Vladislav bratry trpěl, usiloval zástupce českého humanismu Bohuslav z Lobkovic o jich potlačení, ježto spatřoval v náboženských roztržkách kořen všeho zla. Tehdy papež Alexander VI. vyslal také Dominikána Jindřicha Institoris bullou ze dne 4. února 1500. do Čech a do Moravy jako censora knih. Institoris po bezvýsledné disputaci se zástupci Jednoty všude proti ní prudce kázal.

Roku 1501. skončily již dříve započaté pokusy o dohodu katolíků a utrakvistů. Královský mandát ze dne 5. července 1503. zapovídal nejprvé v Praze a v královských městech trpění bratří a katoličtí stavové počali dobrovolně jej prováděti i na svých statcích. Colloquium, (rozmluva), jež utrakvističtí kněži s několika bratřími v Praze měli, nemohlo bratry o jich bludech přesvědčiti právě tak, jako jich latinská konfesse podaná králi, nepřesvědčila téhož o bratrské pravověrnosti. Král po dvou dopisech olumúckého kanovníka Augustina Käsebrota ještě více proti bratřím zanevřel a r. 1507. nový ostrý mandát proti nim vydal.

Všeobecného však účinku mohly tyto královské mandáty jen tehdy dosáhnouti, byly-li by přijaty sněmem. Proto na sněmu o sv. Jakubě 25. července 1508 předložil Vladislav návrh zákona proti bratřím, jenž také byl přijat a jako všeobecně platný zákon do desk zemských vepsán.

Zákonem tímto byly veřejné a soukromé schůzky »Pikhartů« zakázány. Všecky knihy a spisy jich měly se zničiti. Bratři měli buď ku katolíkům, nebo utrakvistům přistoupiti. Jich kněží a učitelé, kteří k žádné po předcházejícím poučení z obou uznaných církví připojiti by se nechtěli, měli býti chováni jako královští zajatci. Do vánoc měl zákon tento ode všech stavů býti proveden. Kdo by po té Pikharta ještě strpěl, měl býti peněžně trestán, čímž byla vlastně Jednota na vždy v Čechách zakázána. Moravský sněm zákona tohoto přijmouti nechtěl.

Když po požáru zemských pražských desk r. 1541. desky znovu na sněmích byly redigovány, snažili se sice bratrští stavové zabrániti, by zákon ten do desk pojat nebyl, ale marně. Teprvé majestátem Rudolfa II. r. 1609. pozbyl platnosti.

Je však pro české poměry XVI. století velice význačné, že Jednota, ač zakázaná, dosáhla tehdy největšího rozkvětu a významu. To bylo možno jen tak, že šlechta plnila zákony, které se jí líbily. Král byl mimo zemi velice zaměstnán. Proto nemohl energicky nad prováděním zákona bdíti a kdyby se o to byl pokusil, byli by se stavové spojili hned proti němu, aby moc královská příliš nevzrostla.

Z počátku byl zákon o Pikhartech prováděn dosti přísně tak, že Jednotě hrozila pohroma. Sbory byly zavírány, kněží bratrští vypovídáni, jímáni a

někteří i popraveni. Lukáš sám byl zajat a pouze smrt krále Vladislava 13. března 1516. osvobodila jej od pohromy tělesné.

Po smrti králově ustalo pronásledování Jednoty ihned, ježto již od počátku jednotliví stavové jen neradi zákon Vladislavův prováděli. Za vlády syna Vladislavova Ludvíka ustalo pronásledování bratří nadobro, ježto moc královská byla v úpadku. Sídlo správy bratrské, jež v době pronásledování nalézalo se v Přerově na Moravě, přeneseno bylo opět do Čech do Mladé Boleslavě, protože tehdy Lukáš od r. 1517. vrchní senior Jednoty, tu bydlil.

V té době vešli bratři do bližších styků s reformací německou. Disputací Lipskou r. 1519. v níž dr. Eck mezi jiným prohlásil Luthera za obhájce Husova, bylo v Čechách poprvé upozorněno na Lutherovo dílo. Rozklad, v němž utrakvismus tehdy již byl, získal lutheranismu záhy v Čechách přívrženců.

První známku o bratřích nalezl Luther v jich malém katechismu »Dětské otázky«, jehož německý překlad, pořízený od bratří, dostal se mu do rukou již r. 1521. Někteří bratři však dříve o Lutherovi věděli. Z Vratislavi v této době přišli totiž tři lutherští mniši do Litomyšle ku bratřím a byli ve sboru laskavě přijati. Mezi nimi byl i skladatel písní Michal Weisse. Od nich poznal spisy Lutherovy Jan Roh, jenž byl pomocníkem kněze Vavřince a Krasoňického

v Litomyšlském sboru. Spisy se Rohovi líbily a proto týž z jara r. 1522. navštívil Luthera ve Vitemberce.

Luther již něco málo před tím obdržel od Sperata, jenž dlel v Jihlavě, 11 článků »Conclusiones Beghardorum«, (Učení Pikhartské) aby se o nich vyjádřil. Články tyto byly krátkým výtahem bratrského učení. Luther o nich s Rohem rozmlouval a pronesl přání, aby bratři jasně mu podali nauku o večeři Páně, protože s tou, jež obsažena jest v jich katechismu souhlasiti nemůže. Ve druhém poselství poslal Lukáš vskutku ještě v červnu r. 1522. Lutherovi nauku bratrskou o večeři Páně jako rukopis, jenž měl nápis: »O vítězné pravdě« a tisknutou, latinskou apologii z roku 1511.

Roh přinesl opis oněch »Conclusiones Beghardorum« domů a Krasoňický zaslal je Lukášovi, který zvláštním listem ze dne 13. července 1522. prohlásil je za zlomyslný výnález. Luther musil oba jmenované listy bratří míti již 4. července, když psal Spalatinovi o »Pikhartech«, ježto dotýká se tu učení bratří o novém křtu, jež neuvádí se v katechismu, ale v Apologii a protože výčitka »quod obscura phrasi et barbara utuntur« (že užívají slov temných a barbarských) hodí se na latinský text Apologie a ne na krátký a jasný formulář katechismu.

Úplně neodvisle od tohoto styku Luthera s bratřími, byl Luther i s jiné strany na bratry

upozorněn, by o nich pronesl svůj soud. Kněz Benedikt Optát totiž zaslal 4 otázky o večeři Páně Speratovi s prosbou, by Luthera pohnul k vyjádření se o nich. To stalo se 13. června r. 1522. Speratus dal tyto otázky s odpovědí Lutherovou vytisknouti.

Některý z výtisků dostal se do rukou i Lukášovi. Poněvadž v jedné otázce byla zmínka také o učení bratrském o večeři Páně, považoval Lukáš za nutno, by o něm 2. prosince 1522. v listě šířeji se vyjádřil. Píše-li tedy Luther Speratovi, že mu tyto otázky Optátovy byly dodány od poslů bratrských, spočívá to dle toho, co posud se ví, na nedorozumění Lutherově.

Dle dohody a výměně listů i spisů vydal konečně Luther úsudek o bratrské večeři Páně a ostatní jich nauce ve spisu »Vom Anbeten des Sakraments«, (O klanění se Nejsv. Svátosti Oltářní), který byl sepsán v první polovici roku 1523, ježto důkladná bratrská odpověď k němu byla již 23. června hotova (91 potištěných kvartových stran!) a opustila 16. září r. 1523. tisk. V odpovědi své, již najisto sepsal Lukáš, užívají bratří zvořilého, ba přátelského tonu, a s určitostí stanoví v jednotlivostech své různé názory. Domněnka Lutherova o ospravedlnění z pouhé víry nezdála se jim, jakož i jiným souvěkovcům, správnou. Luther, jenž odpověď tuto v říjnu obdržel, vyjádřil se o ní přátelsky a uspokojivě.

Protože pak bratrská šlechta od této doby vysílala své syny na studie do Vitemberka, toužili bratři nabýti jasného obrazu o tamějších poměrech mravních a vyslali tam r. 1524. Roha a Weisse. Výsledek je neuspokojil. Alespoň domnívá se Komenský, že od té doby nastalo mezi Lutherem a bratřími odcizení.

K Erasmovi poslali bratři poselství r. 1520. do Antverp na podnět jeho dopisu ku Janu Šlechtovi ze Všehrd dne 1. listopadu 1519. Erasmus nechtěl však bratřím příznivé vysvědčení dáti, ježto Lukáš chtěl ho použíti proti českým humanistům.

Touha bratří, aby co nejvíce mohli se vyvarovati spolku s lutherstvím, bouřemi, jež v Praze mezi lety 1523.—29. vyvolal Havel Cahera, se jenom posilnila, protože r. 1525. byl obnoven mandát Vladislavský od zemského sněmu proti bratřím.

V posledních letech žití měl Lukáš ještě spor s bratřími Habrovanskými či Lulčskými na Moravě, kteří souhlasili s »Malou stránkou«, zavrhovali coelibát, úřad duchovní i světský, přísahu, ve večeři Páně následovali Karlstadta a místo křtu vodou chtěli zavésti křest ducha. Po zmařené vzájemné disputaci ještě po několik let vyměňovali si Habrovanští s Lukášem častěji dopisy. I zblížení se bratří s Novokřtěnci, kteří z Tyrol do Moravy se vystěhovali r. 1528. se nezdařilo.

Lukáš zemřel 11. prosince 1528. v Mladé Boleslavi, přes 70 let stár a byl v tamějším sboru, dřívějším to klášteře, pochován. Organisace však, již Jednotě dal, zůstala v platnosti až do konce Jednoty.

Smrtí Lukášovou rozvoj Jednoty do jisté míry skončil. Strana lutheránská totiž, jež se v Jednotě utvořila, a jejímiž hlavními zástupci byl Jan Roh a Michal Weisse, dále Jan Augusta, Mach Sionský a j. vystoupila do popředí a zmocnila se v ní veškeré nadvlády. Po krátké, duševně však nic neznamenající vládě Martina Škody, stal se r. 1532. biskupem Roh. Jednotu však ovládal jeho soudruh Jan Augusta.

Týž, ač velice málo vědecky vzdělán, přece pln energie a ohnivé výmluvnosti a přesvědčen prý o velikých pokladech Jednoty i jejím významu, usiloval o spojení bratří s evangelíky německými, ježto dle vlastního doznání viděl, byť jako pravý bratr málo dbal rozeznávacích článků a rozdílu víry, v evangelících velikou a svornou stranu protiřímskou. Proto toužil, by bratři stali se částí této strany.

Současně navázal Augusta styky i s bohoslovci štrasburskými. Jeho vyslanec k Buceroni Matěj Červenka sešel se ve Štrasburce r. 1540. mimo očekávání i s Kalvínem, o jehož přítomnosti bratři nevěděli.

Záhy však domácí poměry české vyvolaly reakci proti spojování se bratří s cizinou. Rozpadávající se utrakvismus obdržel totiž v administratorovi Mystopolovi hlavu, která nenáviděla bratří a usilovala dokonávající utrakvismus oživiti přimknutím se jeho zcela k lutheranismu. Nabízený boj podstoupil Augusta odhodlaně. Uvnitř usilovali bratři o základ položený ve spisech Lukášových proti reformačním snahám německým.

Jiným rysem, jenž Jednotu po smrti Lukášově (od r. 1528.—1547.) charakterisuje, jest silné vystupování bratrské šlechty. Zjev tento musí se považovati za přízrak nastávajícího úpadku. Otázka církevní byla tehdy stejnou měrou i otázkou politickou. Jako říšské strany na svých sněmích, tak musila i šlechta na zemském českém sněmu zaujmouti stanovisko k ní a bratrští stavové musili tu zakročiti o oprávněnou existenci jich církevní společnosti. V tomto smyslu podali roku 1535. králi Ferdinandovi své vyznání, jež podepsáno bylo od 12 pánů a 33 rytířů bratrské šlechty.

Nebezpečí bylo v tom, že tímto krokem vlastní církevní úřady zaujaly ku šlechtě podřízené stanovisko tak, že byly více méně od šlechty odvisly, nebezpečí, jež ostatně již dávno existovalo, od té totiž doby, kdy od r. 1508. trpění bratří záviselo vlastně od gruntovních pánů. Než jako při pronásledování za dob Lukášových, šlechtic, jenž veřejně k Jednotě hlásiti se nechtěl, byl z ní vyloučen, tak i Augusta dovedl přísností a bez ohledu na osoby udržeti kázeň a pořádek.

Šlechtou byla Jednota r. 1547. zapletena do českého povstání, a její senioři, ba celá Jednota musí se považovati za ideální původce jeho (Gindely: Dekrety I. 293). Alespoň mezi 26 šlechtici, kteří od Ferdinanda byli voláni ku zodpovědnosti, bylo docela 10 členů Jednoty. Ferdinandovi politické nebezpečí Jednoty musilo býti výstrahou, aby ji potlačil. Vladislavský mandát byl tedy obnoven a protože některé statky, jež posud byly hlavními sídly Jednoty, propadly královské konfiskaci a posavádní ochránci Jednoty v daných poměrech musili vykonávati mandát tento, byla fakticky Jednota v Čechách potlačena.

Sídlo hlavní správy bylo tehdy přeloženo na Moravu, ale většina sborů musila vůbec královské země opustiti. Augusta, který upadl do rukou královských, po 16 letém žaláři byl propuštěn na svobodu. Jeho církevně politické plány byly dle daných poměrů omezeny. Spojení se s evangelíky za hranicemi bylo bezvýsledné a nemělo nadějí na uskutečnění. Okolnostmi přinucen začal Augusta vyjednávati se svým nepřítelem Mystopolem, aby Jednotu převedl na zákonitou půdu utrakvismu.

Spojení bratří a utrakvistů v českou církev národní prohlásil Augusta již r. 1540. v kázání za svůj cíl. Prve však, než plán tento mohl provésti, byl zajat. Když pak na přímluvu přátel po dlouhých letech měl vězení opustiti, vrátil se k tomu cíli zase. Obě evangelické strany měly

si navzájem pomáhati, jak řekl v rozmluvě s Mystopolem r. 1563, protože »máme jeden původ, jeden národ, jednu krev a jednu řeč.« Sotva že z vězení vyšel, znovu usiloval o provedení této myšlenky.

Po smrti Rohově r. 1547. stal se Augusta nejstarším bratrským seniorem a měl jako taký státi se zároveň utrakvistickým administratorem. Pro tyto plány však nenalezl porozumění ani mezi bratřími, zejména jeho spolubiskup Jan Blahoslav vystupoval proti němu co nejrozhodněji. Bratři viděli v tom jen ctižádost stařeckou.

Poměry za vězení Augustova se valně změnily. Bratři požívali zase přiměřeného klidu a trpění. Jednota jako všeobecně vážená, dovedně organisovaná společnost měla zvláštní přitažlivost pro ty nejlepší, jak z lidu, tak ze šlechty. Utrakvismus byl již na vyhynutí, kompaktáta, jež dávno pozbyla svého významu, byla roku 1567. od sněmu zrušena dříve, než nové vyznání a nový právní základ byl položen. Nedivno, že za těchto poměrů bratři usilovali, by dobyli si pro svou církev samostatně státního uznání bez ohledu na lutherský smýšlející novoutrakvismus.

Obzvláště příznivá doba pro Jednotu se naskytovala za císaře Maxmiliána, jenž byl protestantům nakloněn. Proto hleděli bratři od r. 1555. v mnohých rozmluvách Blahoslava s dvorním kazatelem při dvoře Maxmiliána ve Vídni Pfausenem získati si přízeň arcivévody a dosíci nějakých

slibů pro budoucnost. Když r. 1575. evangeličtí stavové sepsali konfessi novoutrakvismu či české evangelické církve, bratři se tohoto kroku co nejvíce zdržovali a pečlivě o to dbali, aby v předmluvě k této konfessi jich samostatnost a nezávislost na ní, došla patřičného výrazu. Znenáhla však nastal obrat.

Naděje bratří, že budou uznáni jako samostatná církev vedle církve evangelické v Čechách víc a více mizela, ježto rozdíl obou těchto církví byl čím dále zřejmější.

Když pak r. 1609. stavové přinutili Rudolfa II. ku podepsání majestátu, stali se bratři účastníky i tehdejší všeobecné církevní svobody tím, že ke konfessi z roku 1575. přistoupili a o jejím přijetí již r. 1608. zvláštní zásadní prohlášení dali. Všecka zvláštní jména měla pominouti a členové české evangelické národní církve měli slouti nadále »utrakvističtí křesťané«. V čele jich byl administrator a 11 konsistorních radů. Prvním radou stal se senior Jednoty Matěj Cyrus a z ostatních 10 bylo 5 utrakvistických kněží, 2 kněží bratrští a 3 universitní professoři. Vedle této »konsistoře« bylo ještě od 3 stavů vyvoleno 24 defensorův (Každý stav volil po 8).

Ač zvláštní pojmenování byla odstraněna, nejednalo se tu o jednotu ve víře, ale spíše o konfoederaci mezi Jednotou bratří a církví českou. Jednota podržela svou ústavu a církevní řád, ba i zvláštní vyznání (1564) právě tak jako

čeští lutherané přiznávali se dále ku augsburské konfessi. O obou konfessích pouze platí, že s českou konfessí z r. 1575 úplně souhlasí (Komenský: Ohlášení 43).

Z té příčiny také byl bratrský řád církevní r. 1616. na synodě v Žeravicích na Moravě právoplatně stanoven a pod názvem: »Ratio disciplinae ordinisque ecclesiastici in Unitate fratrum Bohemorum«*) uveřejněn. Úmysl, aby řád tento platil pro celou českou církev, nebyl proveden. Dějinný vývoj ukázal, že Augusta měl pradu; jeho církevní politika zvítězila nad Blahoslavovou. Bylo to jen však krátký čas, co česká církev trvala, neboť běiohorská bitva učinila protestantismu v Čechách[43]) a na Moravě konec na dobu půldruhého století.[44])

*) T. j. »Způsob kázně a církevního řádu v Jednotě českých bratří.«

[43]) Exulanti pobělohorští krášlí se i dle školní čítanky následující gloriolou: »Koncem měsíce ledna r. 1629. vypršela poslední lhůta vyhnancům vytčená. Za kruté zimy vydali se na smutnou cestu z vlasti. Přišedše tam, kde země česká od slezské se dělí, poklekli, zemi otcovskou políbili a plačíce a žalmy zpívajíce, z drahé otčiny do ciziny se ubírali«. »Nevzali jsou sebou — nic, po všem veta, — než bibli Kralickou — labyrint světa.«

[44]) Heidelberský katechismus poučuje evangelíky o Jednotě následovně: Založení Jednoty Bratrské Řehořem v Kunvaldě na panství Litickém 1457. Synod Bratří ve Lhotě, zřízení kněží 1467. Mandát krále Vladislava proti Bratřím 1503. Počátek spojení Čechů s Lutherem 1522 (Luther nar. 10. listop. 1483; jeho 95 vět proti odpustkům 31. října 1517; ve Wormsu 1521;

V rozvoji bratrské nauky dají se stopovati tři fáse (doby) a to doba nejstarší, Lukášova a doba vlivu německé reformace, kdy původní bratrské názory věroučné podlehly učení reformovanému.

»Tu (ve vyhnanství) s jinými Bratřími na to myslil (Komenský), popřeje-li milý Bůh vrátiti se zase do vlasti, kterak by školy mohly býti zřízeny a jak by v nich mělo býti vyučováno, aby mládeží nábožnou a vycvičenou národ český byl obnoven a zveleben«, ač táž čítanka dodává: »S krvácejícím srdcem naříkal Komenský kancléři švédskému, že Švédové opustili a zradili Čechy« a »Všude, kam vtrhlo švédské vojsko, páchalo veliké ukrutnosti: plenili a vypalovali vesnice i města; vše, co se dalo odnésti, nakládali na vozy a na lodi a vyváželi ze země, jako knihy, rukopisy, obrazy, sochy a klenoty; úrodu na polích kazili. Lidé bezbranní utíkali před nevázanou sběří do lesů a do hor, kdež namnoze hladem a zimou pomírali.« A přece, jak z dějin známo, exulanti to byli, kdož švédské vojsko do Čech přivolali!

konfessí augšpurská 1530; Luther zemřel 18. února 1546). Lukáš, biskup bratrský, zemřel 11. pros. 1528. Konfessí bratrská podána králi Ferdinandovi 1535. Počátek spojení Bratří s Reformovanými; poselství do Štraspurku 1540. (Oldřich Zwingli nar. 1. ledna 1484; počátek jeho reformatorské činnosti 1516; v Curychu od roku 1519; vítězství reformace v Curychu 1525., zemřel 11. října 1531. Jan Kalvín, nar. 10. června 1509, přišel do Ženevy 1536, zemřel 27. května 1564 — Heidelberský katechismus vydán 1563., helvetská konfessí [II.] 1566). Obnovení Vladislavova mandátu proti Bratřím po krvavém sněmu v Praze 1547. Jan Augusta, biskup bratrský jat 1548. Bratři vypovězeni, stěhují se ve třech houfích do Pruska a Polsky; Matěj Sionský, Jiří Izrael

Bratři založili Jednotu za účelem uskutečnění určitého křesťanského a životního ideálu vyšší myšlenky, o němž věřili a se domnívali, že Kristus asi takový mínil zavésti, když na

1548. Synod Bratří a reform. Poláků v Kozmíňku, Poláci přijali konfessí a řád bratrský 1555. Ferdinand povolal Jezuity do Čech 1556. Jan Augusta z vězení na Křivoklátu propuštěn 1564. Bratři na synodu v Přerově ustanovili, že nebudou proti spojení s Reformovanými a Lutheránů, že však podrží svou starou konfessí 1567. Král Maxmilián povolil na sněmu v Praze, aby kompaktáta (která stavové již za nedostatečná měli) z výsad zemských byla vypuštěna a za jediné pravidlo ve věcech víry písmo sv. položeno bylo 1567. Synod Sandomirský, spojení se Bratří s Reformovanými a Lutheránů, jedni druhé za pravověrné uznávají, každá strana podrží svůj řád a svou konfessí; Šim. Theof. Turnovský 1570. Blahoslav, biskup bratrský, zemřel 24. listop. 1571. Augusta, biskup bratrský, zemřel 13. ledna 1572. Pruští Lutheraně zapovídají bratrské služby Boží, Bratři se proto stěhují z Prus do Polsky 1574. Sněm v Praze, spojení se strany pod obojí s Bratřími, společná konfessí česká 1575. Král Maximilián zemřel 1576. Bratří podnikli nový překlad sv. písma z původních řečí na hradě Jana ze Žerotína v Kralicích na Moravě, šest dílů, text opatřen výklady 1579.—1593. Majestát od krále Rudolfa vydán; vyznavačům konfessí české dána svoboda náboženská, svoboda k stavění kostelů a škol, konsistoř a universita v Praze 1609. Evangelický kostel v Hrobě od arcibiskupa evangelíkům vzat a rozbořen 1614. Poslední všeobecný synod bratrský v Žeravicích na Moravě 1616. Evangelický kostel v Broumově od opata Broumovského zavřen 1618. Slavata, Martinic a písař Fabricius vyhozeni oknem z hradu Pražského; započetí 30leté války 1618. Strana pod obojí poražena v bitvě na Bílé Hoře 8. listop. 1620.

svět sestoupil a od něhož skutečný církevní život, dle bludné jich domněnky, se uchyloval. Vše co jest nutno věřiti a konati myslili, že obsaženo jest v Písmě sv.

Mimo to první bratři vesměs byli laiky, a malé vzdělání venkovských kněží, kteří k nim se hlásili, špatně působilo na jich hlubší náboženské nazírání. Bratři, jako na př. Řehoř docela vzdělání zavrhovali, ježto bohoslovecká vzdělanost prý vede k tomu, že se Písma zneužívá a rozumováním vše se z něho dokázati dá, co kdo chce. Proto o nějaké vyznání víry se vůbec nestarali. Jich péče směřovala pouze ku organisaci (zřízení) obcí.

Než stále se objevující a po událostech r. 1467. čím dále prudší bohoslovecké útoky, přinutili bratry ku vědecké obraně. Poněvadž bylo od stran protivných útočeno na volbu svěcení jich kněžstva, vyčítalo se jim bludařské učení o večeři Páně, tak zv. pikhartské upírání transubstanciace, (předpodstatnění), a poněvadž byli prohlašováni za nové Tábority, kteří se zanášejí ideou (myšlenkou) politických převratů, bránili bratři listem k Rokycanovi r. 1468. své stanovisko výkladem o sedmi svátostech a o moci světské.

Tento list, jenž považuje se za nejstarší bratrskou konfessi, uveřejnili bratři ještě téhož roku v důkladném přepracování pro širší veřejnost. V něm po dějepisném výkladu svého po-

čátku, vyznávají víru v »Apoštolské vyznání«, v němž výrazy »de Deo, deo in Deum«, jež přicházejí u sv. Augustina, byly najisto vzaty z Husa a uvádějí pojednání o sedmi svátostech. Do XV. století náleží také bratrská konfesse z prvních let Vladislavových a to buď z roku 1471. nebo z r. 1472. V ní po důkladném pojednání o Apoštolském vyznání a krátké poznámce o svátostech vůbec, jedná se důkladněji pouze o svěcení kněžstva.

Mimo konfesse, ku obrazu o nejstarších věroučných názorech bratrských, náleží ještě traktát o 1. kapitole sv. Jana od verše 8—10. z r. 1474., jenž pro veřejnost určen nebyl.

Nauka bratrská rozpadá se ve dva oddíly, a to ve věci základné nebo podstatné a ve věci případné či služebné.[45]) K prvým patří učení o víře, naději a lásce, ku druhým o svátostech, církvi a slovu Božím. Nauky o svátostech, církvi a slovu Božím slují služebnosti, protože mají člověku sloužiti ku dosažení spásy. Proto také konfesse bratrské dělí se ve dva díly, z nichž první jedná o Apoštolském vyznání a druhý o svátostech.

Víra jest bratřím především výrazem pro Apoštolské vyznání, poněvadž ono jest regula fidei (pravidlem víry) a dále jako označení sou-

[45]) V latinských vyznáních (konfessích) slují první »substantia salutis« (podstata spásy) dle slov sv. Pavla k Žid. 11, 1. a druhé, »res ministeriales« (věci služebné).

hlasného života s regula fidei (pravidlem víry). Víra jest buď mrtvou nebo živou dle toho, jeví-li se ctnostným životem a dobrými skutky, neb opakem, zcela dle epištoly sv. Jakuba. Souhlas s regula fidei (pravidlem víry) jest pouze prvním a nejnižším stupněm víry, či »credere de Deo« (věřiti o Bohu) má se rozvinouti v »credere Deo« (věřiti Bohu) t. j. v ochotné přijmutí všeho toho, co Bůh chce, abychom věřili, bez ohledu zda protiví se to »tělu«, neb jiným lidem a posléze má vrcholiti v »credere in Deum« (věřiti v Boha) t. j. v přitulení se k Bohu láskou duše i srdce a v neukojitelné touze po jeho milosti a splnění Jeho zaslíbení. V tomto posledním stupni jsou tři křesťanské ctnosti základní: víra, naděje a láska spojeny v celek, při čemž nadějí rozumí se ne pouze očekávání budoucí dokonalosti, ale touha po obzvláštním si osvojení božské milosti.

V traktátu o 1. kapitole sv. Jana, 8.—10. porovnávají bratří víru s věrností Boží. Dle tohoto porovnání před vírou křesťanskou byla židovská, jejíž podstata záležela v tom, že Abraham a Židé se vynasnažovali poznati vůli Boží, a když se tak stalo, usilovali, aby vůle Boha v životě se zachovávala. Pouze jako průvodčími při tom byly láska k Bohu a naděje ve vyplnění zaslíbení Božích. Bůh víru t. j. věrnost Abrahamovu odplatil věrností svou. Proto podstatou víry křesťanské jest poznání vůle Boží, jež zjevena byla Kristem a její následování.

Pro pojem víry u bratří je charakteristickým také následující příklad: »Slouží-li služebník svému pánu věrně a spravedlivě a vskutku koná to, k čemu přistoupil a dle smlouvy se zavázal: má i pán k svému služebníku věrně a spravedlivě se chovati, a prokazovati mu to, proč slouží a co mu slíbil«.

Bratří v nauce své dále zamítali učení, že člověk může si zasloužiti odpuštění hříchů a věčnou blaženost a dodávali, že obojího dostává se pouze milostí a to proto, že Bůh, jenž lidstvo pro hříchy bez výjimky by musil zahladiti, pouze pro dobrovolnou obět Kristovu umožnil, aby lidé s ním mohli uzavříti smlouvu o své spáse. Pokud tato smlouva, vytvořena milostí Boží se plní, má se všecko, čeho se člověku jí dostává, přece však vždy, v poslední příčině pouze jako výron milosti Boží pokládati.

Aby tento názor mohl se udržeti, byly naprosto nezbytny dvě věci, a to jednak záruka pro dokonalé poznání vůle Boží, a jednak to, co s tím úzce souvisí, totiž vědomí, že člověk vždy vůli Boží plní. Proto Prokop ve svém spisku »O dobré vůli« r. 1490., aby tyto podmínky splnil, poukazuje k tomu, že v očích Božích rozhoduje o člověku dobrá vůle a smýšlení jednotlivcovo, a nedostatkům v poznání a v životě že odpomahá při dobré vůli smírná obět Kristova.

Otázka, v jakém poměru jest vůle ku působení milosti Boží, nebyla od bratří řešena. Rovněž není u nich stop o praedestinaci (předurčení).

Bratrský pojem víry o praktickém křesťanství, poněvadž úzce s láskou (jež sluje amor Dei, ne caritas) a nadějí (milostí Boží) spojená víra vyjadřovala osobní poměr jednotlivce k Bohu, vylučoval prostřednictví svatých a svátostí.

O pojmu svátostí v nejstarší době, bratři nemluví. Pouze tolik z jich spisů najisto plyne, že 7 svátostí, jakožto staré církevní zvyky, ve svém zevnějšku podléhají změnám církevních sluhů, že nejsou k spáse nutny, dále, že působení jich »ex opere operato« jest vyloučeno, že účinkují pouze modlitbou a proto také že nevěrec nepřijímá ničeho.

Bratrská nauka o svátostech počínala obyčejně pojednáním o svěcení kněžstva, protože vlastnosti kněze byly důležity pro působnost ostatních svátostí. Tato myšlenka předpokládala sice prostřednictví kněze mezi Bohem a věřícími či vírou, ale toto prostřednictví zakládalo se pouze na osobní hodnosti. Později však, hlavně od roku 1407., zvítězil názor, že každý věřící jest knězem.

Modlitby sboru, jež kněz ve smrtelném hříchu přednáší a svátosti, jež taký uděluje, ví-li sbor o tomto stavu a kněze neodstraní, nemají účinku, protože sbor takto stává se účastníkem hříchu. Neví-li však sbor o hříchu kněze, nevchází sám sice ordinárně (pravidelně), ale přece přímo a tedy i účinně v poměr k Bohu, ač hříšný kněz tím samým ze sboru se vylučuje. Proto ne pro kněze, ale pro víru sboru působí hříšným knězem přednášené modlitby a udělované svátosti. Kněz jest tedy vlastně ústy sboru.

Tato myšlenka byla převládajícím názorem i u ostatních svátostí.

Křest byl bratřím slavnostním uvedením a zároveň přijetím do církve. Proto křtili se nejen dítky bratrských rodičů, ale i osoby, jež z katolíků k Jednotě se přihlásily. Ve smyslu bratrském nebylo to ovšem opakování křtu, protože křest katol. církve měli za neplatný, ač opakování platného křtu zavrhovali. Jako katolíky »překřtívali« bratři i lutheríny. [46]) I při křtu spočívala dle Bratří váha hlavně v modlitbách, jež se při něm říkaly a v křesťanské výchově dítěte, k níž se kmotři po složeném vyznání víry zavázali.

Křest docházel svého zakončení v konfirmaci, jež pravděpodobně od bratří byla přijata i do církve evangelické (Caspari: Die evang. Konfirmation 1890). Když kmotři totiž vydali počet o křesťanském vychování dítěte, a sbor se přesvědčil o víře i jeho křesťanském životě, bývalo dítko přijato do třídy dospělých, kteří již byli členy sboru. Kmotři musili však vydati svědectví dobré. Prohlásili-li, že dítě miluje svět, bylo do »světa propuštěno«. Konfirmace nazývala se »přijetí k dobrému svědomí«. Přijatí účastnili se večeře Páně ve sboru.

[46]) Luther sám o tom napsal: »Rebaptisant ad se venientes ex nostris« (Překřtívají ty, když od nás k nim se hlásí). Sr. Enders: Luthers Briefwechsel č. 453.

Podrobné nauky o přítomnosti těla a krve Páně pod způsobami chleba a vína z počátku bratři nepodávali, ale r. 1468. prohlásili pouze že spokojují se slovy Kristovými a Apoštolů beze všeho dalšího výkladu. Kol r. 1470. vyznali, že modlí-li se kněz a řekne s věřícím srdcem slova Kristova při poslední večeři, jest tělo Kristovo »pod způsobou chleba, kdekoliv hostie se nalézá, buď v rukou kněze, buď když ji kněz podává a to tak dlouho, pokud je třeba ku přijetí a přimající tomu věří v tom smyslu, že při požívání viditelné svátosti máme srdcem věřiti a že neviditelně vírou požíváme pravé tělo Pána Ježíše.«

I v nauce o pokání ustoupila u bratří pravomoc kněze moci sboru. Veřejné hříchy musily se veřejně před celým sborem vyznati, tajné toliko knězi, ale absoluce (rozhřešení) i v tomto případě účinkovala teprve po předcházejícím veřejném se pokoření před sborem. Toto pokoření dělo se pak následující formulí (slovy): »Co prohřešil jsem proti Bohu a proti vám, jak sám Bůh ví a já jeho zástupci jsem vyznal, vyznávám i před Bohem i před vámi a lituji toho. Prosím, odpusťte mi, a proste Boha za mne, aby i on mi odpustil«.

O manželství učili bratři: »Je to dobrá věc, najdou-li se dva, kteří řádně ve zdrželivosti uchovati se mohou«.

Poslední Pomazání považovalo se pouze za dobrý skutek, dle slov Kristových: »Byl jsem

nemocen a navštívili jste mně«. Pomazání olejem přichází sice u sv. Jana 5, 14., ale učili bratři, je tu řeč pouze o návštěvě nemocných a o péči těla i duše jejich.

Tyto nejstarší věroučné názory bratrské nebyly Lukášem změněny, ale pouze praecisovány a ve vědeckou formu oděny, jak patrno v konfessích z r. 1504. a 1507. (Lydius: Waldensia II.), a ještě více v Apologii z r. 1508 a v četných spisech Lukášových. I rozdělení konfesse z dob dřívějších Lukáš podržel. Proto také nejprve jedná se o Apostolikum (v Apologii docela obšírně o jednotlivých jeho článcích) a pak o 7 svátostech. Pojem svátosti znamená totéž co symbol či znamení pravdy.

O večeři Páně učí Lukáš úplně dle Biskupce a jiných kněží a vůdců Táboritských takto: »Chléb a víno jest tělem a krví Kristovou svátostně, obrazně, v tomtéž smyslu jako Kristus nazývá se cestou, dveřmi, skálou a beránkem«. Výraz svátostně (sacramentaliter) nenaznačuje však přítomnost podstaty těla a krve Kristovy ve způsobách chleba a vína, nýbrž pouze rozdíl od ostatní přítomnosti Kristovy. Učí tedy Lukáš, že přítomnost Kristova ve večeři Páně jest ovšem vlastní, ale jiná, než ona na pravici Otce, nebo v srdcích věřících.

Po době Lukášově nabyli na učení bratrské a officielní jeho konfesse velikého vlivu jak Luther, tak později i reformovaní. Alespoň r.

1534. byl odstraněn bratřími křest těch, kdož z katol. církve k nim se hlásili, ježto nauka o překřtívání v konfessi z r. 1533. dle přání Lutherova byla vynechána. Posléze r. 1575. bratři v Čechách a na Moravě připojili se ku konfessí stavovské, kdežto v Polsku trvali při své konfessi z r. 1564 a čím dále více blížili se k reformovaným. [47])

Okolnost, že bratři málo dbali o vědecké formulování a systemisování své nauky vysvětluje J. Müller tím, že výlučně dbali o praxis pietatis, dále o soustavu ve sborech, v disciplině a kultu a že ráz sborů nejen od počátku, ale až do konce byl zcela laický. Bratři neměli ani vlastní bohoslovecké školy, kde by své duchovní vzdělávali. Teprve r. 1549. na žádost Pavla Sperata vyslali pět jinochův na cizí university. Toto však dělo se stále poměrně málo a vychování nejnadanějších členů na cizích universitách spíše samostatnost nauky podrylo, nežli podpořilo. R. 1609. konečně obdrželi bratři v Praze kollej nazaretskou, kde jich studenti žili v konviktě a navštěvovali přednášky na universitě.

Na duševní čilosti a činnosti bratřím nikdy nescházelo, jak svědčí česká literatura XV. a XVI. století. Ovšem mimo obrany byly to hlavně,

[47]) »Konečně převahy nabyly zásady švýcarských reformátorů a Jednota co do názorů dogmatických splynula s tak zvanou evangelickou církví reformovanou, ač jinak pokud se zachovala, nevzdávala se vlastní praxe křesťanské.« dr. Rezek 11.

spisy prakticky vzdělavatelské. Nejlepší z jich spisovatelů Jan Blahoslav, na př. vydal sice mnohá pojednání historická, spis o hudbě vzhledem k bratrskému kultu, upravil nové vydání bratrského zpěvníku, složil homiletický spis: »Vitia concionatorum« (»O chybách kazatelských«), přeložil Nový Zákon z původního textu, obohatil literaturu českou gramatikou atd., ale sepsal pouze jediný dogmatický traktát, totiž o praedestinaci, v němž jedná o předmětě svém ještě ponejvíce prakticky. Literární činností dosáhli bratři, nepřihlížíme-li ani ku moci, již v širokých vrstvách lidových měli organisací sborů a školství (Sr. J. Müller o katechismech česko-bratrských 319—346), velikého vlivu v celé zemi tak, že vlastně rozhodovali o všech politických běžích v ní a i mimo ni. Jich překlad Písma sv. z původního textu, jejž vydali s krátkým komentářem (výkladem) koncem XVI. století v Kralicích v 6 svazcích, býval a jest posud veleben snad až příliš.

O rozšíření bratří na Moravě nemáme určitých zpráv, ale nářek z r. 1575., že tři čtvrtiny Čech a celá Morava patří jim, jest najisto přehnán. Stopujeme-li však jich rozšíření v nižší a vyšší šlechtě dle původních listin (Gindely II. 153. a 427.), náležela jim určitě polovina Čech, a dobré tři čtvrtiny Moravy.

Za největší dobro považovali bratři sami ústavu svých sborů a jejich kázeň. Proto domá-

hali se schválení obého u reformátorův německých. Dostalo se jim ho jak od Luthera, tak a ještě více od Bucera. Tajemství jich síly a vlivu nespočívalo ani v jich mravnosti, ani ve vzdělání nebo v lásce k vlasti, ale v okolnosti, že nemohli státi se ani státní ani lidovou církví, jako byla církev katolická a utraquistická, ježto pronásledování spojuje a ozařuje čímsi lákavě vyšším.*)

Neznám v dějinách žádné druhé formace (tvaru, seskupení), jež by v Čechách tak byla velebena jako Jednota českobratrská. Vše, co pýchou plní hruď Čecha jest minulost, v niž prý jako diamant vzácností, krásou, leskem a ušlechtilostí září český bratr.[48]) Díla dějepisná,

*) Sr. o celé Jednotě bratrské J. Müller: »Böhmische Brüder« v Hauckově: Realencyklopädie für protestantische Theologie und Kirche, 3. vydání, III. na str. 445.—467.

[48]) Dokladem toho jsou následující slova Jirásková: »Jaký duch sídlil v potomcích chrabrých Charvatů, ukázala plně teprve doba od věku patnáctého: nejen že učení Husovo, jeho následovníků a vykladačů zaujalo celý kraj, šlechtu, měšťanstvo i selský lid poddaný, zde v Čechách východních, když dokonávalo dýmem požárů zakalené učení Táborů, vypučela z něho nová ratolest, nejspanilejší to výkvět ducha českého vůbec: Jednota Bratrská. Vzniknuvši v Kunvaldě blíže Žamberka, na samé hranici nejvýchodnějšího okresu země, Lanškrounska, v Litomyšli na hoře Olivetské zvolila si pevné sídlo, blíže Luže na hradě Slavatů, Košumberce zřídila si druhou svou školu a po celé krajině zanechala stopy nesmazatelné, ještě dnes patrné.

literatura krásná, projevy vlastenecké nikdy neobejdou se bez podobných řečí. Čeští bratři »mučedníci pro víru a národnost, jediní vlastenci a jediní pěstitelé vzdělanosti a národní literatury« toť vrchol prý českého člověka, vrchol utrpení, vrchol vyspělosti národní a vzor pro všecka budoucí pokolení . . .

Jsou to stopy namnoze krvavé. Za pronásledování nekatolíků přes půl druhého století trvajícího, nikde nezadáno tolik ran, jako kromě kraje Hradeckého, v kraji Chrudimském. Zde zjeví se poutníku ony skály, vrbami porostlé paloučky a lesní samoty, kde se vyznavači »víry beránkovy« tajně scházeli, večeři Páně pod obojí způsobou obcovali, plakali a se modlili, zde leží Růžový palouček, slzami loučení se s vlastí posvěcený, odtud pocházeli Václav Klejch, Jakub Šlerka a Litochleb, horliví rozšiřovatelé a nakladatelé českých tisků zakázaných a pálených, zde jsou místa utrpení Oldřišských mládenců, omladiny Heřmanické, Lužeckých měšťanů. Když osvícený císař Josef II. učinil konec tomuto udolávání svých poddaných, jako divem, téměř přes noc, objevily se tu obce, hlásící se »k víře beránkově« a když tato nepovolena, k náboženství evangelicko-reformovanému čili vyznání helvetskému. Řada »domů Páně«, oněch tolerančních modliteben, malých neb na zad obrácených oken a postranných vchodů, postavena za krátko v dědinách horských. Ale v zákoutích nejtajnějších hloučky potomků »Bratří« zahloubali se tak do svých náboženských snů, hypothés a výkladů Písma, že ztratili všechnu souvislost se zákonitě povolenými církvemi. Oni zůstali i po osvobozovacím činu císařově vyhoštěnci. Bylyť Čechy východní nejen krajem vytrvalosti tajných evanjelíků, nýbrž jsou i domovem v naší vlasti snad již osamělým náboženských blouznivců »israelitů«, adamitů a »niců«. (Alois Jirásek v úvodu ku XIII. dílu »Čechy« na str. 8.—9.)

Že takové a podobné řeči a názory, abych nic neuváděl o přesvědčení, nejsou oprávněny[49]) plyne již z toho, co o Jednotě dle pramenů protestantských, tedy naprosto vzdálených veškeré domněnky, že by mohly uváděti pravdu do kolejí katolictví příznivých, jsem uvedl a vyplyne ještě jasněji až celá pravda o české minulosti bez »brýlí mámení« pověděna bude.[50]) Než již

[49]) Obšírně pojednává o tom Alois Hlavinka v díle: »Bludy a lži v dějinách«, 2. vydání.

[50]) Celá česká veřejnost až do posledních dob, ba i někteří katoličtí kněží sami (až do let 70tých minulého století) v Českých bratřích »žili«. Ale myslím, že neprávem. Nebyloť u bratří všecko zlatem. Pravda tato ovšem musí se teprve po archivech shledávati. Maličký k tomu doklad. Cerekvice u Litomyšle v XVI. století patřila českému pánovi Vratislavovi z Pernštejna, (1530—1582) majiteli panství litomyšlského. Na celém panství byli pouze bratrští kněží. Vratislav měl za manželku přísnou katoličku, Španělku, Marii Maximilianu Manriquezovu de Lara († 1608). Její působením r. 1567 odstranil Vratislav kněze bratrské a dosadil k farám kněze katolické. R. 1618 stal se katolickým farářem v Cerekvici Pavel Petr Richter, který ihned založil matriky.

Richter 16. května 1619 musil však faru svou opustiti násilně a místo jeho zaujal zase farář českobratrský. Richter, nežli odešel, poznamenal do matriky: »Téhož roku byl jsem násilím vyhnán,« k čemuž český bratr, jenž po celá dvě léta v Cerekvici byl, ale ani jediného aktu do matriky nezaznamenal, připojil: „Jedovatá harfenice, jsi, jsi tím vinna. Tys to řídil sám s primasem města; byl váš a je váš.« Slova »jedovatá harfenice« platí asi Marii Maximilianě, nebo ne-li té, najisto katolické církvi a ukazují »ušlechtilost duševní« některých členů Jednoty. A jak čeští bratři za-

z toho, co do této chvíle o českých bratří víme a to od dějepisců velice vážných a spravedlivých, musíme důtklivě žádati, aby názor české společnosti o Jednotě bratrské byl zkorrigován (opraven), jež o trpí jím pravda . . .

Čeští bratři byli sektou podrobenou všem chybám a nedostatkům jiných sekt. Jejich vyznání bylo náboženskou směsicí často si odporující a co jedna strana z nich dnes vybádala za nezlomnou pravdu ze zjevení čerpanou, druhá strana v málo dnech prohlašovala za blud. Jejich mravy, zvláště v době pozdější, nelišily se pranic od mravů současné společnosti. Svobodu, rovnost a bratrství, které v programu měli, nikdy neplnili. Ba občanskou svobodu krutěji šlapali nohama, než mnohý despota.*) Jejich láska k vlasti vyvrcholila v zemězradu rakouského panujícího domu. Osobní pro-

cházeli s farářem Richterem r. 1619, kdy musil z Cerekvice utéci, svědčí poznámka jeho katolického nástupce v roce 1651 v posloupnosti farářů: »Kdyby veledůstojný Pavel Richter své vyhnání zároveň se svým znovu uvedením důkladněji byl popsal, potomkům krásnou památku by byl zanechal. Historie jeho kdyby důkladně se prohlédla, ukázala by, co on zároveň s veledůstojným děkanem (litomyšlským) panem Hájkem vytrpěti musil.« A známo, že Daniel Hájek byl v Litomyšli od českých bratří až k smrti usmýkán, co zatím v té době také od českých bratří litrbašský farář Pankratius Scribe (Písař) byl zavražděn. Takhle vypadali čeští bratří a ne jak píše Tereza Nováková, nebo Alois Jirásek, nebo Loskot!

*) Samovládce, tyran.

spěch několika jich předáků nedbal na zhoubu celého národa a nábož. fanatismus celé Jednoty, zvláště oproti katolíkům neznal mezí, ježto rovnal se zběsilému záští. Ačkoliv mnozí z bratří věnovali se české literatuře, neměla práce jich jiného účele, nežli aby získali svému bludu nových vyznavačů.

Souhlasím proto zcela s následujícími větami: »Je zvykem ozdobovati české bratry korunou mučednickou a ozařovati magickou gloriolou vlastenectví. Neprávem! Netrpěli ani pro svou národnost a od katolických panovníků ani pro víru, nýbrž z příčin politických a tím byli sami vinni. Jednotliví, jako třeba Komenský, byli hluboko proniknuti láskou k vlasti; vycházeli prý z vlasti s pláčem, . . . ale za nedlouho vraceli se se švédskými tlupami, nebo v čele jich válečně táhli na svou vlast! Sám Komenský, jak píše Gindely »dlouho kladl všecky naděje své ve vítězství Švédův.« Hlubší zajisté nežli vlastenectví, bylo jich záští k církvi, tak že rádi se spolčovali s úhlavním nepřítelem národa českého, jen aby nabyli síly proti církvi, proti té církvi, v níž český národ dospěl nejen svrchovaného blahobytu doma, ale i veliké vážnosti a dobrého jména za hranicemi. Národ český nikdy zajisté nebyl tak nečesky a nebratrsky louděn a vtahován pod cizí jho ducha i těla, jako právě za doby českých bratří.«[51])

[51]) Hlavinka d. c. 256.

Drobných či *menších sekt* vyvinulo se z husitství celá řada. Byli to: Pikarti, zvaní na rozdíl od předhusitských Pikhartů a Českých bratří, táborští, Adamníci či Jamníci, Mikulášenci, Habrovanští, Antitrinitáři, Ariáni[52]) ap. Jimi v pravém slova smyslu byly celé Čechy rozryty. Alespoň Bohuslav z Lobkovic r. 1497. v listě ku Petrovi Rožmberskému dí: »Všichni bludové do této země (Čechy) stekli se jako do louže. Mnozí Origena následujíce, drží, že všickni lidé budou spaseni, někteří vedle smyslu Vigilanciova praví, že nemají ctěni býti kosti nebo ostatkové svatých, mnozí od Joviana jsouce naučeni, mnějí, že nic sobě postem nezasluhujeme. I těch se nedostává, kteří mnějí, že se všecky věci osudem dějí. Mlčím o tom, že shrbilé baby a pošetilí starci na pivě nebo víně sedíce tajemství sv. Trojice prokletými otázkami zpytují; pomíjím jiných mrzkostí, které do této země z francké, a britanské země a od Řekův připlynuly.« A týž v jiném psaní ke Geilerovi píše, že tolik kacířstva se v těchto časech rodí, že doby Husovy a Viklifovy proti nynějším jsou vlastně časové zlatí.

Pikartové táborští považovali svátost Těla Páně za pouhé znamení, jako později kalviniste. Mluvčím jich a kazatelem byl Zikmund Řepanský. K nim patřili také Kaniš a Houska, řečený

[52]) Ještě jest celá řada jiných sektářů, ale významu podřízenějšího, jako byli Luciperiáni, Saducejští a p.

Loquis. Táborité, jakožto stranu pohoršlivou, je vyvrhli se svého středu a vyhubili.[53])

Adamité, Naháči, Adamníci asi tři leta po upálení Husově vznikli ze zbytků Flagellantův. Chodili zcela nazí a obě pohlaví s meči. Zamitali positivní křesťanství a byli názorů pantheistických. Scházeli se ku společným hodům na místo ku přijímání a provozovali divoké orgie (nemravnosti). Posledním jich sídlem bylo místo na Nežárce. Žižka jich několik u Klokot upálil.[54])

[53]) Eneáš Silvius, biskup Sienský, navštívil dvakráte jako host město Tábor a to na cestě ku sněmu do Benešova jako posel římského krále. Mezi jiným o návštěvě (17. července 1451) píše: »Nejsou však jednomyslní (kdož z kacířů v Táboře žili) všickni u víře: neb na Táboře věřiti volno, co komu libo. Jsouť tam i Mikulášenci, Ariáni, Manicheové, Arméni, Nestoriáni, Berengariové, chudí Lyonští, zvláště pak váží se Valdenští, úhlavní stolice Římské protivníci,« kterýmižto slovy naznačuje, že všecka kacířstva, co jich kdy bylo, nalézala v době husitské v Čechách ohlasu. (Sr. Zap, III., 147.)

[54]) »Každá sekta, řídící se podle jistého řádu, zvala se jednotou anebo bratrstvem, jinak jim říkáno také roty. Nejstarší a při tom nejméně známí byli Adamité, jež Žižka r. 1421 přece nevyhubil úplně. V těch to létech dáváno jim jména Košátecké roty. Plichtili se tu i tam podtají a pořídku. Jeden starý letopisec poznamenal k roku 1455, že tehdáž v létě pod vrbí, po lukách aneb v žitech běhali Naháči, ježto ženám a dívkám překáželi a je strašili. Zdá se, že to byli Adamité; podnes pak máme v Čechách v Chrudimsku, Hradecku a Jičínsku roztroušenou sektu nesmyslnou (bylo uve-

Mikulášenci, též zvaní Slámovci, Pecinovští, Plačtiví bratři, Vlasenští a p. vzali původ od Mikuláše Vlasenického, sedláka od Pelhřimova (zemřel r. 1495.). Jemu pomáhal v Praze jirchář Matěj, řečený Sláva, ale přezvaný Sláma. Mikulášenci byli rozšířeni nejvíce v jihovýchodních Čechách, kdež v XVI. století hlavním sídlem jich byl Pecinov. Též ve východních Čechách v Pardubicku, Chrudimsku a u Poděbrad[55]) jich mnoho žilo.

S českými bratřími mnoho podobného měli *Habrovanští* nebo Lilečtí. Základy k nim položil asi r. 1520. Jan Dubčanský, pán na Habrovanech; bohosloveckou pak úpravu dal jim poustevník Matěj.

Sekta *Antitrinitářů* (Protitrojičníků) vznikla r. 1584. na Táboře. Její přívrženci pronášeli rouhavé řeči o Nejsvětější Trojici.

Pod společným jménem *Arianův*[56]) při-

řejného v roce 1872; dnes poměry se již změnily), kterým lid »Adamité« říká, aniž dá se na jisto postaviti, nejsou-li potomci oněch. Aspoň veřejnosti se štíti, i ač lidé jinak pokojní, jeví se nám co pomatenci.« (Zap, III. 182.)

[55]) Zprávy o Mikulášencích zachoval Vilém Slavata, kdys pán na Košumberce. Týž důkladně je z mladých dob prý znal dle dr. Rezka d. c. 16, z návštěv u strýců svých na Košumberce a Chroustovicích, kde tehdy Mikulášenci žili. Zbytky těchto Mikulášenců udržely se na Chroustovsku až do r. 1819. Říkalo se jim všeobecně »Marokáni«.

[56]) O Ariánech v Čechách činí zmínku kněz Rosa, který býval farářem v Ranné u Hlinska. Rosa sám ne-

chází v dějinách sekt několik, jako Štěpánovci na Domažlicku, Lukášovci zvaní dle kněze Lukáše, Subulové, založení od ševce Subuly, Šimonovci dle sedláka Šimona, Johanové od vdovy Johany atd.

Připočteme-li k těmto sektám ještě různé *proroky* a *prorokyně*, jichž v každém kraji bylo více, zpestří se nám české bludařství tou měrou, že přechází až zrak. K takovým koncům vedlo husitství . . .

* * *

Po českobratrství nejrozšířenějším bludem v Čechách byl *protestantismus* či reformace německá. Na počátku XVI. století vystoupili totiž někteří mužové, kteří chtěli církev Kristovu zreformovati či přeměniti a opraviti. Ve skutečnosti však ji roztrhli a velikou část věřících od ní buď úskokem nebo násilím odloučili. Byli to Luther, Kalvín a Zvingli, vedle celé řady jiných, jichž úkol v dějinách byl podřízenějším.

Dr. Martin Luther, narozený 10. listopadu 1483. v Eislebenu v Sasku, byl knězem řádu Augustiánského a professorem ve Vitemberce. Tehdy hlásány byly v Německu odpustky zcela dle řádu a učení katol. církve a věřící při tom vyzýváni, aby po naplnění církevních podmínek

udává, v které krajině ariáni žili. Pravdě podobně byla to vysočina českomoravská kol Skutče a Hlinska, kde podnes památka na ně se uchovala v lidu, ježto člověk nevěrec sluje tam »arián«.

ku získání jich dobrovolně dali nějaký dárek na dostavění chrámu sv. Petra v Římě. Lutherovi způsob hlásání těchto odpustků se nelíbil, ale místo proti způsobu hlásání, vystoupil proti odpustkům samým. Dne 31. října 1517 v noci z té příčiny na dveřích chrámu Všech svatých ve Vitemberce přibil 95 vět, jež obsahovaly kacířské jeho učení o odpustcích. Tyto věty vzbudily veliké rozčilení po celé Evropě a mnozí, ač pravověřící, přidávali se na stranu smělého mnicha, v němž viděli horlitele křesťanské bezúhonnosti.

Luther sám na počátku na odpad od církve nepomýšlel, neboť 3. března 1519. psal do Říma, že vedle Krista papežskou důstojnost považuje za věc na nebi i na zemi nejvznešenější, ba ještě 15. ledna 1520, ujišťoval císaře Karla, že chce žíti a zemříti jako věrný syn katolické církve.

To však netrvalo dlouho. Luther počal po odpustcích popírati i jiné křesťanské pravdy. Upadl v klatbu. Klatbě se vysmíval, ba spojil se se všemi nepřáteli církve, hanil a tupil jak písemně tak i ústně způsobem nejhrubším a nejhanebnějším katol. víru, mravouku, katol. zvyky a konečně v červnu 1525. se oženil s uprchlou jeptiškou Kateřinou z Bory. Zemřel, dle některých zoufalstvím 22. února 1546., když byl spatřil, jak lid, jenž jeho naukou se řídil, upadal čím dále ve větší nemravnost a zpustlost.

Jan Kalvín narodil se 10. července 1509. v Noyoně ve Francii. Na studiích v Paříži seznámil se s naukou Lutherovou a počal reformovati církev. Francii musil opustiti pro nemravnost. Utekl do Basileje a pak do Ženevy. Zde svými vědomostmi a železnou vůlí dovedl toho, že byl neobmezeným pánem ve věcech duchovních a světských.

Mimo nauku Lutherovu klásal Kalvín tak zvanou naprostou (absolutní) praedestinaci (předurčení) t. j. věřil, že Bůh některé lidi bez ohledu na jich skutky už napřed určil k věčnému životu a jiné k věčné smrti. Ty, kdo učení tomuto se nepodrobili, pronásledoval s nejprudší nenávistí. Zemřel 27. května 1564.

Oldřich Zvingli, narozený 1. ledna 1484. ve Wildhausenu ve Švýcařích, byl naposledy farářem v Einsiedeln. Byl sice učený, ale velice nemravný a nehodný. R. 1518. stal se farářem v Curychu. Tu vystoupil proti katol. církvi, oženil se, odstranil mši sv., ničil obrazy a rušil kláštery. Lutherovu nauku o Nejsvětější Svátosti zuřivě potíral. Skončil v bitvě u Kappelu dne 11. října 1531.

Luther stal se zakladatelem lutheranismu a Kalvín s Zvinglim kalvinismu či zvinglianismu nebo evangeliků reformovaných. Všickni reformátoři, jak se mužům reformujícím Církev říkalo, s počátku odporovali jen některým zevnějším stránkám církve a nahodilým zlořádům, ale brzy

pýcha srdce a chvála, jíž je někteří nerozvážlivci podporovali, strhly je na cestu veřejných kacířů. Reformátoři sami byli mezi sebou velice nesvorni a nenáviděli se bez ohledně. Podobně činili jich přívrženci po všecky časy.

Učení protestantův v době 400 let prodělalo mnoho změn. Dnes, kdy i čirá nevěra vnikla v jejich řady, kdy boj mezi orthodoxními a liberalnějšími i liberálními vyznavači je na denním pořádku, dá se odlišné učení protestantův shrnouti v následující body: 1. Základ vší víry křesťanské jest bible. Každý kdo v ní čítá a dobrou vůli má a podle ní žije, stane se účastníkem vší pravdy a vší milosti v Kristu; 2. Sama víra člověka spasí; 3. Kristus jest věčným knězem a proto nepotřebuje jeho církev žádných kněží, nýbrž jen jistých mužů, kteří slovo Boží hlásají a církevní řád mezi věřícími udržují; 4. Církev Kristova nemá a nepotřebuje jiné vejvyšší hlavy mimo Ježíše Krista; 5. Jsou pouze dvě svátosti: křest a večeře Páně; 6. Není jiné oběti než krvavá obět Pána Ježíše na kříži; 7. Poněvadž chce Bůh, abychom mu v duchu a v pravdě sloužili, nelze trpěti posvátných obrazů a obřadů; 8. K odpuštění hříchů není člověku třeba ničeho jiného než víry na smíření v Kristu a pevného úmyslu, že se polepší; 9. Přijímání jest jen obraz a milostiplná památka na smrt Ježíše Krista; 10. Bohu jedině přísluší čest a chvála. Vzývati a ctíti Rodičku Boží a Svaté

není dovoleno ani prospěšno; a 11. Jest jen nebe a peklo; očistce není.

Nauky tyto v detaillech (podrobnostech) ukazují ještě některé menší odstíny, jež však nejsou již významu hlavního, ale podružného, jako: ženitba duchovních, odstranění modlitby »Zdrávas Maria« atd. Za nejdůležitější bod v učení protestantském sluší však považovati nauku o večeři Páně, neboť, kdyby ve všem při dobré vůli došlo ke shodě, jak je vroucím přáním Apoštolské Stolice, pokud protestanté své nauky o večeři Páně se nevzdají a nauky katolické o Eucharistii nepřijmou, shoda nikdy není možnou. Katol. církev má-li zůstati katolickou z nauky své o Eucharistii nemůže slaviti ničeho.

Účinky nového či čistého, jak se též reformaci německé říkalo, evangelia nejlépe snad charakterisoval Erasmus Rotterdamský, slovy: »Co chcete? Žádáte, aby svět najednou nenáviděl to, co nám předkové po celé tisíciletí zachovali? Novému vašemu evangeliu schází vše, proroctví, zázraky, neporušenost života, vnitřní rozumnost učení, souhlas učitelů, mučenníci: a přece chcete, abychom nohama i rukama do nového tohoto evangelia přeskočili. Chcete nám namluviti, že církev po čtrnácte set let Krista postrádala, a že nevěsta, an ženich spal, modly vzývala. Není horší neřesti, než odpadnouti od církve! Kdybyste všecku rozmařilost, pýchu, lakomství a vše, co kněžím se vytýká, shrnuli

na jednu hromadu, není mnohohlavý tento drak ničím u srovnání s odpadnutím od církve. Apoštolé zdrželi se buď veskrze manželství aneb žili s řádnými svými manželkami jako bratři se sestrami, aby takto jen evangeliu sloužiti mohli: nyní však vzrůstá evangelium, podle něhož kněží a mniši proti zákonu a slibu se žení! Kdysi proměnilo evangelium hrubé, svárlivé a hněvivé lidi v jemné a mírné beránky, přívrženci nového evangelia však zdivočují, loupí, proklínají své dobrodince a hlásají vzpouru. Nové licoměrníky vidím, nové tyrany, ale po duchu evangelia nikde ani stopy. Ukažte mi jen jediného člověka, který se skrze toto evangelium stal lepším; já pro svou osobu nikoho dosud nepoznal, kdo by se nebyl skrze ně stal horším, než byl dříve. Kde vládne toto nové evangelium, tam hyne věda. Spisy starých leží ladem. Filosofii Aristotelovu nazývá Luther dílem ďáblovým a zavrhuje všecku vědu. Melanchton horlí proti vysokým školám. Farel tupí všecku učenost lidskou, jakožto ďáblův vynález. Zde (v Německu) kladou rádi kněžím za vinu, že počet mládeže studující ubývá a nepomýšlí na to, že jsou v Anglii, Hollandsku, Francii a jinde četné kolleje, které založili a velmi štědře nadali kněží a biskupové. Ovšem začala v poslední době i některá protestantská města předpisovati si professory, bude však třeba, aby si i žáky předepsala; takovou netečnost duševní přineslo nám nové evangelium.«

Toto charakteristikon (výrazná známka) Erasmovo platí o protestantismu podnes, vyjmeme-li netečnost duševní, která v době nové hlavně vlivem falešného liberalismu a rationalismu proměnila se u vzdělanějších protestantů v touhu po vědách, a u obyčejného lidu v náboženskou nejistotu, jež jako Kainovo znamení na každém bludu spočívá a jež nutká ku hledání důvodů pro oprávněnost bludu.

Připočteme li ku mravní volnosti, již protestantismus odstraněním sv. zpovědi na svědomí má, hrozné náboženské války, jež v Anglii, Francii, Německu, Švýcarsku, v Čechách a v Rakousku vůbec vyvolal a živil, dále násilnictví, jakým učení své zaváděl, a utvrzoval rozkol, jenž Evropu, již skoro po čtyři sta let ve dva nepřátelské tábory rozděluje, a konečně nevěru, rationalismus, liberalismus a jiné výsledky Lutherova evangelia: zjeví se nám »reformace« jeho jako největší zlo, jež Bůh kdy na svět poslal.

* * *

Do Čech vočkovali protestantismus, jenž již v počátcích dal vznik přemnohým sektám, jako Novokřtěncům, Schwenkfeldským a j.[57])

[57]) Novokřtěnci, jichž sídlem byla hlavně Morava, kteří však i v Čechách se šířili, rozpadli se ve více sekt, jako ve Slavkovské, Hustopečské, Gabrielovce, Filipovce, Huterovské, Sobotáře a p. (Dr. Rezek d. c. 15.)

Čeští bratři. Ti to byli, kteří dopisovali si a v přátelském spojení trvali s Lutherem, s Martinem Bucerem, Kalvínem, Zachariášem Ursínem, Jindřichem Bullingrem, Kašparem Oleviánem, Bezou a jinými »reformátory«.

Proto sotva Luther r. 1517. proti církvi byl vystoupil, přidávali se k nauce jeho mnozí čeští šlechtici a i lid,[58]) prosycený elementy (živly) čistě protestantskými, jež kryly se jednak ve starém husitství, jednak v řádu a učení bratrském. Šlechtici hrnuli se k němu pro »evangelickou svobodu«, dle níž pranic nezáleželo na skutcích, pro přijímání podobojí, popírání některých svátostí, jako pokání a sv. zpovědi vůbec, ale nejvíce pro zrušení svátosti kněžstva, protože jako patroni mohli směle zabavovati a si přisvojovati kněžské a klášterní statky. Lid zase lnul k Lutherovi pro národní jazyk při bohoslužbě, pro svobodu obcí při volení si duchovních a nejvíce pro míru prostopášností, jež nová nauka jim dovolovala.

I kněží, jimž coelibát (bezženství) stal se obtíží, jak světští tak klášterní šli za ním. Tak v Praze známý rozmařilec a labužník, farář v Týně Poduška, horlivě jeho nauku šířil. Na venkově byl to zase Jan, utrakvistický farář v Německém Brodě, který přes odpor utrakvistické konsistoře

[58]) »V ty časy (za krále Ludvíka) počalo se v Čechách šířiti učení Luterovo, k němuž se přidávali většinou kališníci.« (Č.)

již r. 1518. všecky ceremonie (obřady) odstranil a čisté evangelium kázal.

Spojení Čech s Vitemberkem, hlavním sídlem lutheranismu, bylo stále živější. Čeští jinoši chodili tam na studie a utrakvističtí kněží, protože nemohli dosíci svěcení doma, dávali se tam ovšem protestantsky světiti. Matěj Poustevník, kožešník ze Žatce, byl od r. 1519. horlivým šiřitelem lutheranismu po ulicích a hostincích. Proto také Luther již r. 1519. psal Čechům a zaslal jim prostřednictvím faráře Podušky všecky své spisy.

Václav Počátek, farář Svatohavelský a Martinek, kazatel Betlemský, dále městský kancléř Burian z Kornic, přísedící utrakvistické konsistoře byli po r. 1520 úplnými lutherány, a používali vlivu svého hlavně u šlechty při obsazování far tak, že těchto dostávalo se sice kněžím dle jména utrakvistickým, ve skutečnosti však lutheránům, ježto všude takovíto faráři šmahem odstraňovali katolické obřady a učili zcela v duchu Lutherově.

Při disputaci v Lipsku dne 27. června 1519. přítomen byl také z Čech jistý varhaník Jakub a mnozí jiní. Ba víme, že Češi tehdy v Lipsku přítomní konali docela veřejné modlitby na ten úmysl, aby kacířstvo Lutherovo zvítězilo. Dr. Eck nazval proto Luthera »patronem Husitů«. Ku konfessím bratří z roku 1532. a 1535. napsal Luther předmluvu.

O upevnění lutheránství v Čechách získal si nemalou »zásluhu« hrabě Šebestián Šlik, jenž náležel ku nejbohatším pánům severních Čech. Ten již r. 1522. v Lokti zavedl lutheránskou bohoslužbu. Na Šlikovském panství v Jáchymově proslul snahou odkatoličiti lid Rochlický rodák, německo-lutherský farář, Jan Mathesius, důvěrný přítel Lutherův.

Po těchto počátcích zachvátil lutheranismus v době nejkratší z Čechův téměř všecky, kdož dříve vyznávali učení husitské a šířil se s rychlostí neslýchanou. Katolíků zůstalasotva třetina.

Ve válce Šmalkaldské čeští lutheráné, utrakvisté a bratrská šlechta s počátku na oko sice se stavěli jakoby chtěli zaujmouti stanovisko neutrální (nerozhodné) a odvolávali se k tomu, že proti náboženským souvěrcům svým nemohou krále podporovati, ve skutečnosti však odboj proti králi rozněcovali a vedli.

Za nástupců Ferdinanda I., Maximiliana[59]) a Rudolfa[60]) nabývali protestanté v Čechách

[59]) Čeští lutherané podali císaři Maximilianovi II. svou konfessi (česká konfesse) podobnou augsburské, jejíž přijetí do zemských desk bylo katolickými pány zabráněno. Z té příčiny trvali lutheranští predikanti, ač obdařeni mnohými výsadami, formálně, ježto považováni byli za utrakvisty, pod pravomocí pražského arcibiskupa, jenž před jich ordinací žádal katol. přísahu a trestal kněží ženatých.

[60]) Císař Rudolf řídil se s počátku názorem, že staří utrakvisté vymřeli a lutherané že nejsou oprávněni požívati jich práv. Tímto způsobem přísné právo

vždy větší smělosti a i půdy. Za Rudolfa alespoň nebylo katolíků již ani čtvrtina a majestát, kdyby byl potrval po nějaký delší čas, byl by je v Čechách vyhubil zcela. Proto štěstím pro české katolíky bylo, že po bezdětném Matyášovi na sněmě českém r. 1617. přijat byl od stavů za jeho nástupce Ferdinand Štýrský. Stalo se tak sice proti vůli jedné části stavů evangelických, v jejichž čele stál hrabě Jindřich Matyáš Thurn, ale protože většina evangelíkův volila též Ferdinanda, zůstal odpor této frakce Thurnovy marným. Za tuto opposici při volbě krále byl Thurn potrestán tak, že při novém obsazování nejvyšších úřadů zemských jmenován byl nejvyšším dvorním sudím a musil se vzdáti výnosnějšího úřadu purkrabí Karlštýnského. Osobní toto pokoření Thurnovo přispělo později nemálo ku českému povstání.

Po korunovaci Ferdinandově odstěhoval se Matyáš s celým dvorem do Vídně a zanechal v Čechách deset místodržících, z nichž bylo

bylo pouze na straně katolíkův; stížnosti lutheránských stavů bývaly proto bezvýsledny. Použili tedy tito stavové věrolomnosti bratra císařova Matyáše a vymohli si 12. července 1609 majestát, jímž dosáhli úplné svobody náboženské jak ti, kteří pod jednou tak i ti, kteří pod obojí přijímali. Pro lutheránv zavedena jest »dolní« konsistoř v Praze, oni vymaněni z jurisdikce arcibiskupovy, předána jim universita a dovoleno stavěti si kostely a školy. Tím však spokojeni nebyli. Dožadovali se volného a svobodného vykonávání své víry i na statcích knížat duchovních.

sedm katolíků a 3 protestanté. Po odchodu císařově počali protestanté kouti vlastizrádné plány a pod záminkou rušení majestátu se strany katolické vyhledávati příležitost ku sporům, jež měly v Čechách jich konfessi získati průchod a vrch nad katolictvím.[61]) Jich plánům odporovali horliví katolíci Zdeněk Popel z Lobkovic, Vilém Slavata a Jaroslav z Martinic. Protestanté zbavili se jich násilím. Dne 23. května 1618. vyhodili je z oken hradu pražského.[62])

[61]) Roku 1602 kolovaly v Čechách dva »dopisy Boží«, v nichž jsou protestanté nabádáni samým Bohem, aby se nebáli „zholené zběře“. Jeden dopis končí: »Datum ve věčné radosti nebeského království, podle počtu lidského 3. d. září leta od narození syna mého, v těle přišlého, 1602.« Podepsani jsou: »Hospodin, Jan, evangelista, království nebeského kancléř. K rozkazu požehnaného Hospodina Petr a Pavel, apoštolové páně. Jan Hus a Martin Luther, služebníci boží.« Na druhém listě Božím čteme podpisy: »Ježíš Kristus, Jan evangelista, kancléř království Kristova.« Téhož roku se zpívala protestantská píseň k Janu Husovi, která svědčila o příliš malé snášelivosti ke katolíkům. Na důkaz aspoň některé sloky:

»Kdežť jest Žižka na mnichy, aby je biřmoval,
ty peleše lotrovské jejich navštěvoval,
palcátem je pomazoval a cepami pomlacoval,
v rohatých biretích, byť jich v chrámech křesťanských
netrpěli, těch svůdců, lotrů jezovitských,
Ó, papeži! Jestliže pravdě místa nedáš,
vstrčí tě Bůh do pekla, to ty shledati máš,
zatopíť satan světnici, posadí tě na svrchnici,
jak sirou, tak smolou smyje hlavu tvou holou;
dáť též ohnivý polštář za tvůj mnišský žaltář.«

[62]) »Ferdinand ve svých zemích vším úsilím sna-

Došlo k válce třicetileté,[63]) z níž nejdůležitější událostí byla bitva na Bílé Hoře 8. listo-

žil se zameziti šíření novot náboženských. Ale marně. V Německu dokonce r. 1555 mírem augšpurským evangelíci, či jak se jim tehdy počalo říkati, protestanti, uznáni za rovnoprávné s katolíky. Když po Ferdinandovi I., jenž od roku 1556 byl i císařem německým, nastoupil syn jeho Maximilian, protestantství volně po všech jeho zemích se šířilo . . . Protestantští stavové čeští vymohli si na králi (Rudolfovi II.) majestát t. j. listinu, kterou všem nekatolíkům v Čechách udělena svoboda vyznání a právo stavěti si kostely na statcích královských, panských a rytířských i v královských městech. Když však postavili si protestanti kostely v Broumově a Hrobech, dal opat broumovský kostel zavříti a arcibiskup pražský chrám hrobský docela rozbořiti. Protestanti marně si stěžovali u nástupce Rudolfova Matyáše. Domnívajíce se, že původci nezdaru byli tehdejší místodržící Martinic a Slavata, vešli na hrad a svrhli je z kanceláře jejich do příkopu hradního (r. 1618). Pak zvolili ze sebe 30 direktorů a vypověděli poslušnost císaři.« (Č.)

[63]) Když Ferdinand II. (1619—1637) vlády se ujal, nechtěli jej čeští protestanté králem uznati, táhli vojensky do Vídně, obklíčili císařský hrad a na císaře útočili s prudkostí neslýchanou, by vyhověl všem jejich požadavkům. Pouze zvláštní šťastnou okolností byl Ferdinand osvobozen. Po té ihned pospíšil do Frankfurtu k císařské korunovaci a na zpáteční cestě v Mnichově uzavřel spolek (katol. liga) s kurfirstem bavorským Maximilianem. Čeští protestanté zatím zvolili si králem Bedřicha II. falckého, který v Praze dne 4. listopadu 1620 dal se korunovati. Vojsko katol. ligy dlelo tehdy již u Prahy. Dne 8. listop. 1620 v jedné hodině vojsko stavovské (českých protestantů-vzbouřenců a Bedřicha falc.) bylo úplně potřeno. Bedřich u-

padu r. 1620.[64]) Protestanté byli poraženi[65]) a jich konfessi[66]) byl formálně[67]) učiněn konec[68])

prchl a Čechy musily se vítězi podrobiti. Císař protestantský majestát vlastnoručně roztrhal a tím právo katol. víry v Čechách obnovil.

[64]) Po dobytí Prahy byli někteří členové českého povstání dáni pod vojenský dozor. V únoru 1621 vojevůdce Tilly stráže jedné noci náhle odstranil a všem zajatým dával důvěrnou radu, aby se co nejrychleji útěkem spasili. Protestantští stavové neuposlechli, ale spoléhali na pomoc z Němec. Dne 28. února bylo 48 náčelníků českého povstání zajato a soud, pro jich zkoumání viny, zřízen. Soudcům byl dán pokyn, aby dbali co nejvíce jak božského tak lidského práva. Ferdinand očekával upřímné doznání viny, ale většina ze zajatých nechtěla tak učiniti. To u císaře rozhodlo. Byl jinak povahy měkké a mírné. Po jedné bezsenné noci zavolal si zpovědníka a tázal se ho, může-li bez ublížení svému svědomí všem odsouzencům dáti milost, či má-li dáti provésti nad nimi rozsudek? P. Lamormaini odpověděl, že obojí je v rukou panovníkových. Ferdinand proto vydal dekret, jímž některým zcela vinu prominul a u ostatních trest smrti zmírnil tím, že místo čtvrcení, jež při zradě panovníka tehdy bylo obyčejno, nakázal stětí. Rozsudek byl přečten 19. června 1621. Dvacet osm pánů českých, většinou bývalých direktorů, mu propadlo. Vykonán byl 21. června 1621. na staroměstském náměstí v Praze od 5—9. hod. ranní.

[65]) Koncem r. 1621 Betlén Gábor uzavřel s císařem mír a vzdal se nároků na titul krále uherského. Mírem tímto nabyl Ferdinand volné ruky a ustanovil, že v Čechách zavede jednotu ve víře. Povolení kalicha bylo odvoláno. Katol. kostelům a klášterům byly dřívější jich statky částečně vráceny. V r. 1622 vydán rozkaz, aby lutherští predikanti ve 4 dnech Prahu opustili. Obdrželi na cestu 400 zl. Zanedlouho opakovalo se totéž na venkově. R. 1625 bylo nekatolíkům v mě-

až[69]) do[70]) toleračního patentu[71]) roku 1781.,[72]) vyjmeme-li Chebsko, kdež »dynastie ašská« t. j.

stech vzato městské právo a oni nemohli nadále uzavírati právoplatných sňatků. R. 1626 byl všem, kdož katol. víru přijmouti nechtěli, zakázán obchod a průmysl. Pouze katolíci mohli činiti poslední vůle a brátí darů z dobročinných nadání. R. 1627 bylo nakázáno všem šlechticům, pánům a rytířům, kteří nechtěli přijmouti katol. náboženství, aby v 6 měsících opustili vlast. Statky si mohli prodati. Obvyklý díl ze statků vystěhovalců nebyl žádán, aby se nezdálo, že císař vypovídá šlechtu z lakoty a zisku.

[66]) Pokud se týče lutheránův, císař dlouho zdráhal se provésti vypovídací dekrety s ohledem na kurfirsta saského. Provedl je teprve tehdy, když bylo dokázáno, že kurfirst žádných katolíkův ve svém území netrpí.

[67]) Dne 4. května 1622 prohlásil císař pro Čechy generální pardon, jímž měli všichni, kdož českého povstání se súčastnili, býti zachováni při životě a čest jim vrácena, přihlásí-li se do 6 neděl u knížete Lichtenštejna, jenž v Čechách jménem císařovým vládl. Celkem 22 pánů a 130 rytířů musilo svými statky krýti výlohy, jež s potlačením českého povstání byly spojeny. Proti lutheránům posud zakročeno nebylo.

[68]) Tajných protestantů bylo v Čechách stále dost a dost. Tito udržovali styky s protestanty v Německu a byli ochotni každé chvíle Čechy Němcům zraditi. Tajní protestanté působili mnoho svízelů hlavně Karlu VI. a Marii Terezii a byli metlou pro obyvatelstvo katolické jednak proto, že katol. kněžstvo musilo jich marnému obrácení věnovati veškeren čas a nejlepší své síly a jednak tím, že uprostřed jich povstávali náboženští blouznivci, kteří namnoze pohrdali vírou a mravností vůbec a špatným příkladem stále pohoršení dávali.

[69]) Ku výčitce, že Ferdinand jednal příliš krutě a nelidsky, sluší uvésti, že rozsudek vynesen byl zcela

tamější knížata katolické reformaci svá panství uzavřela a mnohým protestantům, jako říšská knížata německá, útulek skýtala. I při punktacích

dle práva a trest že nebyl ani příliš veliký ani přísný. Trest smrti na zemězrádce byl ustanoven českým právem, tehdy platícím. Ferdinand trestu toho nezavedl, ale řídil se pouze tím, co pro království české tehdy platilo. I panovník musí respektovati zákony své říše. Na Moravě nebyl popraven nikdo. Po bitvě bělohorské dle zásady, již protestanté vynalezli a dle níž se nejprve řídili, »čí zem, toho i víra«, rozhodl se Ferdinand Čechy zcela pokatoličiti. Císař vydal nejprve vypovídací dekrety pro kalvínské predikanty, když před tím marně je vyzval, aby korunovaci Bedřichovu veřejně odvolali, staré církevní zvyky znovu zavedli, od arcibiskupa se dali vysvětiti, pro svá manželství dispense si vyžádali anebo alespoň prohlásili, že místo úřadů duchovních přijmou úřady světské. Byli tedy vypovězeni ze země ne pro víru, ale vlastizradu. Begharti sami se ukryli, nebo vystěhovali. Tehdy čítalo se v Čechách na 30 náboženských stran.

[70]) »Konečně přišlo vysvobození roku 1648 . . . ujednán byl mír na sjezdu ve městech vestfálských Münsteru a Osnabrücku. Evangelíci němečtí zvítězili, dosáhnuvše úplné svobody náboženské. Na evangelíky české v míru nebylo vzpomenuto . . . Vzdělání v Čechách sníženo také zničením starých českých knih, jež napořád za kacířské vyhlašovány a páleny.« (Čítánka)

[71]) »Ferdinand využitkoval vítězství (na Bílé hoře) měrou vrchovatou ve prospěch moci vládní a víry katolické. Přední strůjcové povstání českého potrestáni na hrdlech, jiní ztrátou majetku; jediná katolická víra uznána za oprávněnou v zemi; těm, kdož se k ní nechtěli přiznati, bylo opustiti zemi. Však i to později bylo zakázáno a lid i násilně na víru katolickou byl obracen hlavně působením řádu jesuitského. Statky a

r. 1775., ač Ašsko znovu k Čechám bylo připojeno, byla na panstvích Ašském, Sorgském a Neubergském, jež patřila Zedvicům, ponechána

osady vystěhovalců zaujali cizinci, kteří utiskovali lid, necítíce s jeho útrapami. Tehdy též jazyk německý za rovnoprávný s českým prohlášen; stavům a sněmu byla odňata mnohá práva, takže panovník vládl od té doby téměř neomezeně.« »Když chtěl vítězství Valdštejnova použíti k tomu, aby i v Německu víru evangelickou potlačil, vyvstal mu nový nebezpečný nepřítel . . . v řadách švédských pak bojovalo i mnoho Čechů, kterým bylo dříve opustiti domov. Doufalit, že vymohou jim Švédové návrat do vlasti« (Školní čítanka.)

[72]) O časích pobělohorských učí se protestantské děti: Poprava předních vůdců českých, mužů 27, mezi nimiž Šlik, Budovec, Harant a j. 21. června 1621. Všickni evangeličtí kazatelové vypovězeni z Čech a z Moravy; stěhování se do Uher, do Žitavy, do Drážďan, do Lešna 1624. Vydán náboženský patent, jímž se každý, kdož by nechtěl býti katolíkem, z království vypovídá 1627. Karel ze Žerotína zemřel v Přerově 9. října 1636. Synody v Ostrorogu v Polsce; na straně Bratří: Biskupové Mart. Gratian Gertich a J. Turnovský; na straně Reformovaných: sen. Dan. Mikolajevský a konsen. Jakub Gembic; spojení obou stran v jednu »Jednotu Bratří« se společnou správou a řádem 1620 a 1627. Jan Komenský za biskupa zřízen v Lešně 1632 (K. naroz. v Nivnicích u Uherského Brodu 28. března 1592; v Londýně meška 1641, ve Švédsku 1646, o jmění a bohatou knihovnu v Lešně připraven při dobytí jeho od Kozáků 1656; v Amsterodámě 1657, slavný opravovatel školství, výtečný spisovatel, věrný Čech a Bratr.) Zemřel v Amsterodamě 15. října 1671. Evangeličtí Moravané (Krist. David, Neisserové, Ješka) stěhují se do Sas a zakládají Ochranov 1722. Založení Ochranovské Jednoty bratrské 1727.

protestantům náboženská svoboda s vlastní konsistoří, jež teprve roku 1869. s podmínkou vlastní superintendentury, se spojila s c. k. vrchní církevní radou ve Vídni.

* * *

Nové svobody dostalo se prostantům v Čechách »tolerančním patentem«. Původcem jeho byl císař Josef II. »korunovaný přítel lidstva«, »jenž pro těžké zrozen, veliké věci vykonal, větší obmýšlel, všeobecnému blahu žil, ne sice dlouho, ale zcela.«

Josef nebyl dle hlasů protestantých »Juliánem, ani svobodným zednářem, ale přítelem kalolictví o němž si přál, aby bylo náboženstvím dominujícím (panujícím) a se zmodernisovalo (době přizpůsobilo).« Proti sektám a blouznivcům vystupoval rázně, ba tvrdě; deistům dával vysázeti 25 ran na zadek. Lutheránům, reformovaným a nesjednoceným Řekům dovolil náboženské »privatum exercitium« (soukromou pobožnost) t. j. že mohli stavěti si modlitebny, ale bez věží, bez zvonů a bez veřejného vchodu ze silnic. Tíha stavby nových chrámů, škol a vydržování

David Nitschmann od biskupa bratrské jednoty v Polsce Dan. Arn. Jablonského na biskupství Jednoty svěcen 1735. Evangeličtí Čechové stěhují se do Berlína a zakládají zde církve české (Liberda, J. Theof. Elsner) 1732. Evangeličtí Čechové stěhují se do Slezska Pruského a zakládají zde církve (Mynsterberk, odtud Husinec, Bedřichův Hradec a Tábor) 1742—1749.

kazatelů ponechána byla příslušníkům toho kterého vyznání.[73])

Sotva toleranční patent byl publikován, přihlásilo se v Čechách na 35.000 protestantů, tolik, co v celé ostatní rakouské říši. Veliké obtíže nastaly při povolání kazatelů. Saské a pruské kazatele pro jich rationalismus Josef do říše nevpustil. Zbývali jedině Maďaři, s nimiž však protestantský lid těžko se domlouval. Teprve když většina svobodných, zejména reformovaných, kazatelů v Čechách s Češkami se oženila, přiučovala se rychle češtině.

Sbory se šířily a protestantismus vzmáhal. Bylo nebezpečí, že protestantství nabude rozměrů dosti značných. Císař z té příčiny počal přísněji vykládati svůj patent a mnohé věci ve prospěch katolictví měniti tak, že v kruzích protestantských počalo se o něm hovořiti jako o novém Ferdinadovi II. Než v tom císař skonal a vlády se ujal Leopold II.

---

[73]) »Hned na počátku panování svého tolerančním patentem dovolil (Josef II.) v zemích svých vyznávati náboženství protestantské. Oddechli sobě ti, v jichž rodinách po více než 150 let skrývala se stará víra neb aspoň paměť její žila a přiznávali se k ní. Navrátil se do země otců svých i nejeden potomek nešťastných exulantů. I židům dostalo se tehdy rozmanitých ulehčení. Proti rozmanitým sektám však přísně bylo vystupováno . . . Přímo prospělo českému národu, že dvorním dekretem bylo zakázáno hubiti české knihy.« (Čítánka.)

Věci protestantské spravovala Evangelická konsistoř ve Vídni, kamž přenesena byla z Těšína roku 1785 a celé protestantsko církevní zřízení upraveno bylo dle vzoru německo lutherského, ač s dosti značným omezením práv jednotlivých sborů. Provedení tohoto zřízení spadlo již do let vlády Leopoldovy.

Za mírumilovného císaře Františka I. od 1792—1835, který učinil si heslem »lege et fide« (dle zákona a víry) a »justitia regnorum fundamentum« (spravedlnost jest základem říší), pod dojmy Napoleonova pádu a hrůz francouzské revoluce za vůdcovství Metternichova, ježto bezduchý macchiavellismus spojený s jakousi ztuhlostí pohlížel na náboženství s největším despektem (opovržením), dařilo se protestantismu lépe nežli katolictví. Roku 1821. založena byla ve Vídni c. k. evangelická bohoslovecká fakulta. František vynutil si přijmuti své švagrové arcivévodkyně Jindřišky z Nassau-Weilburga, manželky vítěze u Aspern do kapucínské krypty ve Vídni a kázal na hradě od evangel. superitendenta konati pohřební slavnosti. Pastora Martina Boosa čítal mezi nejlepší své přátele a chráněnce.

Za nástupce Františkova Ferdinanda »Dobrotivého«, ač císař sám byl upřímný katolík, změnilo se ve prospěch katolicismu až do roku 1848. jen něco málo. Císařští ministři dávali zjevně své sympathie (náklonnost) ku protestantům na jevo.

* * *

Konečně »jako o císaři Bedřichovi II. a králi Ludvíkovi II., vyličuje nejnovější dějiny protestantismu v Rakousku a tím také v Čechách samo protestantské dílo: »Der Protestantismus am Ende des XIX. Jahrhunderts«, říkali sedláci i o Josefu II.: »Nezemřel, ale přijde ještě.« A přišel v našem, neunavně svých povinností dbalém a mnoho oslavovaném císaři Františkovi Josefovi I., »jenž všecko dal« . . . Druhý zakladatel říše rakouské, v době její dějin vnitřně i zevnitřně nejpohnutějších, který zahraniční i vnitřní politiku podstatně řídí a dává přednost mužům, kteří jsou vykonavateli jeho vůle, proměnil toleranci v plnou svobodu, občanskou a státní rovnoprávnost, a ukázal se vzdor své přísně církevní výchově a osobní oddanosti ku Jeho Svatosti vždy věrným ochráncem a obráncem evangelíkův. Za jarních vánků »červeného, zběsilého« roku, jenž obzvláště církevně staré Rakousko od nového dělí, dlela ve Vídni srpnová konference vynikajících protestantů rozličných korunních zemí, aby i pro církev kula železo, pokud bylo žhavé. Její rozvaha a energie zvítězily nad překážkami. Téměř všecka její přání byla vysokým nařízením ze dne 26. prosince 1848. splněna. Přeměna pojmenování akatolíků v evangelíky augsburské a helvetské konfesse, ohraničení překážek přestupu, oprávněnost a právoplatnost vedení matrik od evangelických duchovních, zrušení desátků katol. kněžím a

učitelům byly jen důsledkem této srpnové konference. Dalším krokem ve prospěch protestantů byl patent ze dne 4. března roku 1849., jenž přiznal jim rovnost před zákonem, právo společných veřejných náboženských cvičení v kostelích a přípravu církevního zřízení. K těmto květům připojila se ještě mana vzdělanosti. O slavnosti třístoleté památky náboženského míru v Augsburce alespoň vzdělanost rozlomila i státu nedůstojný »konkordát« s kurií, který s duchovní vládou vedle světské značil vítězství Říma nad josefinismem a přece »svobodné« katol. církvi vysněného ráje nepřinesl . . . Upokojením domácích evangelíků měla se znovu získati přízeň Německa. Po povolení stálých příspěvků ze státního pokladu, jakož i sbírek pro spolek Gustava Adolfa, následoval za ústavě oddaného Šmerlinga, který státní testament Josefa II. provésti chtěl, chvalně známý protestantský patent ze dne 8. dubna 1861., naše magna charta, byť oktroyovaná, jímž zásada stejnoprávnosti všech uznaných konfessí ve všech směrech veřejného života u evangelíků měla dojíti platnosti. K tomu zvláště patřilo rozhodnutí, že při úpravě církevních záležitostí pouze zásady vlastních církví rozhodují. Proto ihned po patentu následovalo prozatimní církevní zřízení, jež vystřídáno bylo po úradách první a zároveň, bohužel, jediné všeobecné generální synody r. 1864. schváleným zřízením ze dne

6. ledna 1866. Hrabě Belcredi však při něm samovolně a protizákonně omezil důležité body o samosprávě tak, že toto první církevní zřízení — ježto ono za Josefa zároveň s ním bylo pochováno — částečně jest zase jen oktroyovaným zákonem. Proto bylo nahraženo revidovaným zřízením ze dne 9. prosince 1891., jež však jen v podřízených jednotlivostech od zřízení Belcrediova se liší. Poněvadž presbyteriálně synodální zřízení ani v naší době nenalézá v c. k. vrchní církevní radě vlastního vyvrcholení, usilují reformovaní o její nahražení synodální radou vedle generálních superintendentů. Jako úřad správní a svornostní páska má však vrchní církevní rada veliký význam.«

»Několik měsíců, pokračuje zmíněný evangelický spis dále, po protestantském patentu bylo od r. 1850. nově utvořené hohoslovecké učiliště udělením práva promočního povýšeno právoplatně na c. k. fakultu — jedinou v celé říši — ač nemohlo po všech námahách, zásluhách, uznáních a vyznamenáních vymaniti se z postavení popelky, hlavně pro klerikální odpor. Také z reformy universit (1873.), jež měla omeziti výlučně katolický ráz rakouských vysokých škol, přijalo zcela nepatrného užitku.«

»Bylo to zase hřmění děl, napovídá významně opět náš protestantský pramen, jež v roce 1866. našim státníkům zahřmělo: »Stůj!« »Interkonfessionelními« od papeže »abominabiles

a nefandae« nazvanými zákony r. 1868. za Beusta a za »občanského ministeria« byly přednosti církve jedné jediné (rozuměj katolické) zlomeny, zejména pokud se týče školy, manželství, přestupů a hřbitovů. Radost naše (evangelíkův), nad nezávislosti školy od státu, jež ve Vídni se projevila slavnostním osvětlením, byla ohrožena svobodomyslně zamýšleným státním zákonem o školách obecných ze dne 14. května 1869. a silně zkalena, protože velice ohrožovala evangelické školy konfessní. Evangelické konfessní školy musily by tak řečenými »interkonfessionelními«, ve skutečnosti však více méně ultramontanními školami, kdyby zákon se byl prováděl, býti nutně vyssáty, kdyby s dvojnásobnými namnoze již nesnetitelnými dávkami jako školy privátní nebyly bývaly vydržovány. Než přece zákonem tím sta jich zašlo a ještě zajde. Deleko více než u škol na větší nespravedlnost nutno si stěžovati v právu manželském. Stále jest klerikům, kteří přijali vyšší svěcení a osobám klášterním, jakmile slavné sliby složili, manželství zakázáno, byť i k evangelictví se přihlásili. Rozluka manželská jest nemožnou, byla-li v době uzavření sňatku jedna strana katolickou. Pouze civilní manželství jak v Uhrách bylo přes odpor všeho klerikálního a i přes odpor evangelíků, ale pouze ze stránky církevní a finanční zavedeno, mohlo by přinésti záchranu v nejpalčivějších otázkách. Bez ohledu

na tyto zdravý smysl a spravedlnost v prach deptající hořkosti, bez ohledu k faktu, že za vůdcovství maďarsko-polského na ten čas ukazuje se, na doby konkordátu upomínající, klerikální touha po vládě, jsou ony císařské dary nezměrné ceny. Ale na tom není dosti. Císař neunavně při přijetích a na cestách ujišťuje evangelíky, kteří žádné příležitosti ku vzdání jemu svého holdu neopomíjejí, že jich »blaho na srdci mu spočívá«. Byl přítomen ve Vídeňském kostele Dorotině, z něhož kosti dcery Maximiliana II., choti to krále noci bartolomějské a srdce Ferdinanda II. byly odneseny, protože místo kacířskou bohoslužbou bylo znesvěceno, konfirmaci princově a smutečným službám Božím za císaře Viléma I. Pomahá stavěti kostely a školy, přispívá na evangelické spolky a ústavy, krátce »stejnoprávnost povýšil i na stejnou přízeň«. Podporována zákonodárstvím, jež v život bylo uvedeno stálým bděním protestantův, a přízní zeměpána, rozšířila se utěšeně evangelická církev cislajtánská od Marchfeldu až k Bodensee, od Beskyd až k Adrii.[74]) Kostely a školy vydržují si

[74]) O době nejnovější poučuje své vyznavače heidelbergský katechismus: Zrušení Ferdinandova patentu o náboženství skrze Josefa II. císaře 30. května 1781. Vydání tolerančního patentu: povoluje se svoboda náboženství vyznavačům augšb. a helv. konfessí a zřízení sborů, kde 100 rodin (aneb později 500 duší). Reversy zrušeny 13. října 1781. Většina Čechů a Moravanů přihlašuje se k helv. konfessí; kazatelové této

evangelíci sami, ale většina jejich sborů, sténající v dluzích pro nepatrné příjmy zejména v Haliči, k tomu nestačí. Vzdor státní podpoře — jež jest malou, uvážíme-li i že jeden protestant — jichž není ještě (v Cislajtanii) ani půl milionu — stojí ročně stát korunu, kdežto katolík pouze 60 haléřů, — ježto při porovnání k obrovským konfiskacím v době protireformace a při

z Uher povolání 1782 a 1783. Heidelbergský katechismus znova vydán 1783 (ponejprv 1619, po třetí 1866). Helvetská konfessí vydána v Berlíně a v Praze 1784 (po třetí 1866). Udělení provisoria: Protestanté Rakouští nemají se více jmenovati akatolíci, nýbrž evangelíci dle augšb. a helv. vyznání; 18. rokem každému volno k tomu neb onomu vyznání se přihlásiti; dávky katol. kněžím a učitelům přestanou; ohlášky snoubenců evangelických toliko v evang. kostele; samostatné vedení matrik 30. ledna 1849. Císařský patent a prozatímní církevní zřízení vydány; ukončení provisoria z roku 1849; presbyterosynodní zřízení, ale s podržením c. kr. vrchní církevní rady ve Vídni 8. a 9. dubna 1861. První konventy superintendenční 1864. První generální synod ve Vídni 1864. Prozatímní círk. zřízení s větší částí oprav synodních potvrzeno 6. ledna 1866. Založení opatrovny a dívčího vychovávacího ústavu v Krabšicích 1864. Upravení mezikonfessijních poměrů státních občanů zákonem ze dne 25. května 1868. Založení spolku Komenského k vydávání evangelických knih 1868. Otevření Čáslavského učitelského semináře 15. listop. 1871. Druhá helvetská konfessí z r. 1566 a Heidelbergský katechismus z r. 1563 prohlášeny za symbolické věroučné knihy evang. církve helvet. vyznání v Rakousku od generálního synodu 1883. Nové církevní zřízení od generálního synodu r. 1889 přijaté, potvrzeno 9. prosince 1891.

daních placených protestanty se scvrká, — a vzdor celé řadě státních nadání a fondů, nemohli bychom bez spolku Gustava Adolfa a jim podobných obstáti«.

»Upřímná dobročinnost tělesná, pochvaluje protestantské zmíněné dílo jinde své vyznavače, objímá v rozličných spolcích všecka stáří a poměry, dobročinnost duchovní, zase jeví se mimo kázání, přednášky duchovní, koncerty a rodinné večírky, hlavně v nejrozmanitějším vyučování, v knihách, ústavech pro mládež nižších a středních škol, spolcích jinošských, v nedělních školách, v časopisech a církevních listech rozličných jazyků mnohojazyčné říše. Pouze přísně reformovaní mají svá vyznání dogmaticky přesně označená. Od většiny českých (evangelíků) reformovaných v Čechách, ač v užívání agend a zpěvníků panuje svoboda, od r. 1881. užívá se agendy, jež vyznačuje se použitím staročeských rčení a krásou řeči. Z ostatních protestantských vyznání jest povolen od r. 1880 pouze bratrský sbor Hernhutův. Přívrženci jiných vyznání považují se za bezkonfessní a musí se omezovati na domácí pobožnosti.«

»Při vnějším a vnitřním postupu však, napomíná své souvěrce protestantský spisovatel díla »Der Protestantismus«, musíme státi na stráži proti vnitřním i vnějším nepřátelům.

Vnitřním vážným nepřítelem jest vlažnost a lhostejnost, bastard to svobody, obyčejně jako důsledek zámožnosti nebo veliké nouze, dále mnozí zdánliví či »taky« křesťané, kteří jsou více protestanty než evangelíky, nedostatek obětavosti ponejvíce u mnohých, ne právě chudých, kteří jako celá země málo jsou zaujati pro sociální otázky a především stará kletba nesjednocenosti, zpuchřelost a rozklad, jež kotví méně v dogmatických, ale spíše v národnostních a osobních třenicích. Kéž bychom řídili se císařským heslem: »Viribus unitis!« Unie evangelických sesterských církví byla sice od obou stran zamýšlená v době řádícího rationalismu, ale bohužel, byla roztříštěna rozdmýcháním konfessionalismu, s nímž rationalismus se spojil. Jako dříve lutherané, tak nyní reformovaní, zejména Slované nechtí k unii svoliti, protože se bojí, že by německým lutherstvím byli zničeni. Stále měla by obě církve se všemi věroučnými a národnostními klausulemi objímati státu ovšem nemilá, páska jednoty, zvláště když již máme i smíšené sbory! Není-li však unie, má býti alespoň konfoederace! Zevnějším nepřítelem jest brzy tajně nevražící, brzy divoce vřící a nad tělem vládnoucí ultramontanismus.*) Důkazem toho jsou neslýchané přehmaty, ba opomíjení zákona v právu manželském, přehmaty při společném užívání hřbitovů, pyšná otázka onoho biskupa k našim superitendentům:

*) Hle, jak »pastoři« krásně umějí mluviti o katolících a katol. církvi! Jaký to nevyčerpatelný vzor pro naše české »volnomyšlenkáře«!

»Kdo vás poslal?«, zloby a záští, upomínající na protireformaci, na Metternicha a na dobu konkordátní při posledním hnutí »Los von Rom«. Ač již před více lety bylo ve Štýrském Hradci usilováno o hromadné vystupování z církve (katolické), ač zavznělo heslo toto ze studentstva na vídeňské university za souhlasu tisíců, kteří však dále nepokročili, než ku hřmotnému provolávání »heil« dvěma mediky, pykajícími za to relegací,*) ač heslo »Los von Rom«, jež od strany německo-nacionální bylo zaneseno do říšské rady a dále šířeno buď se zřejmým nebo tichým doplňkem: »k Vitemberku!« nevzniklo z čistě náboženského zdroje, byť i již dříve byl k němu dán podnět tím, že mnozí němečtí katolíci nemohli dostati leč českých nebo slovenských kněží, a ač namnoze toto heslo se nábožensky prohloubilo tak, že politickým vůdcům na štěstí otěže jeho se vysmekly: kde přece zůstaly důvody ku velkým činům? Nebyto těch důvodů více v době reformace? Proč spokojují se ti, kdož Římem jsou unaveni, pouze vystoupením? Proto bylo to sice zlomyslné, ale prastaré válečné umění, prostě heslo »Los von Rom« prohlásiti za stejnovýznamné jako »Los von Gott«**) či »Los von Oesterreich«.***) I císaři a říši nejvěrnějšímu protestantu z Rakouska nebude se zajisté nikterak brániti, aby v duši

*) T. j. vyloučením z university.

**) T. j. »Pryč od Boha«.

***) T. j. »Pryč od Rakouska«.

nepociťoval se za jedno s mocným spojeneckým bratrským národem za černo-žlutými sloupy a se zalíbením si nepřipomínal, že dva z Rakouska vypovězené šlechtické rody náleží ku předkům Viléma II., že železný kancléř byl hornorakouským uprchlíkem a že (evangelicko) církevní otec XIX. století Schleiermacher pocházel od solnohradských emigrantů« t. j. dodávám jinými slovy: Protestantismus v Rakousku a zejména v Čechách, poněvadž tu heslo: »Pryč od Říma« obzvláště kvetlo, po úplné svobodě náboženské a všeobecné rovnoprávnosti s katolíky, jichž se mu ve století XIX. plnou měrou dostalo, chce míti volnost ještě také cítiti, smýšleti a žíti — prušácky.[75]) Toť vděk za lásku a otcovskou ochranu!*)

[75]) Protestantismus Čechy poněmčoval a do dnes jim národně neprospívá. Když roku 1521. přišel do Prahy přítel Lutherův, mladičký Tomáš Münzer, aby navázal styky s některými českými duchovními »pod obojí« a získal je učení protestantskému, začal tento vyslanec Luthrův a první hlasatel protestantismu v Praze, kázati německy! — Když protestantští stavové čeští vymohli na Rudolfu II. »majestát« čili svobodu náboženství, postavili si v Praze dva kostely, u sv. Salvátora v Dušní ulici a u sv. Trojice na Malé Straně — při nich dvě gymnasia, oba kostely a obě gymnasia byly německé. — Na Bílé Hoře veleli českému vojsku po německu protestantští vojevůdcové, z nichž pře-

*) Kdo pečlivě srovná to, co z díla již citovaného »Protestantismus« slovně jsem uvedl, se zásadami a snahami, jež u nás hlásá »Volná Myšlenka«, myslím, že jasně pochopí, kdo to byl, jenž tomuto zhoubnému směru v národě českém půdu připravoval.

Než, díky Bohu, protestantů přece v Rakousku a v Čechách není tolik, aby mohli provésti to, po čem touží. A přibývati jich ne-

mnozí vůbec česky neuměli. Jména jejich to prozrazují, oba Anhaltové, Thurn, Schlick, Fels, Hohenlohe atd. — Nejodpornějším dokladem německého ducha »českých« stavů protestantských jest volba německého knížete Bedřicha Falckého za krále českého! — Když začalo zuřiti před 12 lety heslo »Pryč od Říma«, scházeli se pastoři čeští s německými v německých spolkových místnostech a v německých městech! Máme doklad zjištěný, že evangelíci přijímali miliony německých marek pro Čechy a čeští pastoři jezdili po Německu na sbírky, ba i po Švýcarsku, a zbudovali zvláštní »německo-protestant. výbor« na »poevangeličení« Čech. Přemnoho evangelických modliteben a kazatelských stanic protestantských v Čechách bylo v době nejnovější zbudováno pomocí německých zahraničních příspěvků peněžitých. Také český ústav evangelický pro vzdělání učitelů protestantských v Čáslavi, jenž letos byl dohotoven, dostal přes 100.000 K německých, ze sousední veleříše Pruskoněmecké. Dr. Rezek praví o protestantech: Když nastoupil na český trůn Ferdinand I., chtěli stavové míti z něho takovou nuličku, jakými byli Jagailovci na trůně svatováclavském. Avšak Ferdinand byl svůj a prohlédl všecky plány odpůrců. Proto snažil se stavům poprotestanštělým vziti jich privilegia, nechtě nadále dopustiti, aby odírali zemi a ohrožovali královskou moc. Páni protestantští brzy to ovšem postřehli a honem nastrčili náboženství, jakoby hájili protestantské víry, ač z jich 57 pověstných artikulů z roku 1547 je patrno, že náboženství bylo jim jen zástěrkou a že hlavně jim šlo o udržení politické moci. A tato stavovsko-šlechticko-protestantská opposice českých stavů protestantských buď již německých nebo se poněmčujících, jimž blaho země české bylo věcí

bude, jak doznává reformovaný farář Frant. Šebesta slovy: »Jak nyní národ český stojí, není mnoho vyhlídky, že by zase tak snadno přijal učení evangelické, neb toho necítí nižádnou potřebu a vyhlídka tato se od r. 1848. vždy více ztrácí; neboť se národ vždy více v zásadách římských utvrzuje a je již tam, kde ho kněžstvo vždy míti chtělo, aby totiž v Římě pohodlně zdomácněl, obřady ze zvyku konal, a o náboženství nepřemýšlel. Místo co bychom měli vyhlídku státi se solí evangelickou celému národu, musíme nyní vší mocí hleděti, abychom sami proudem tímto pohlceni nebyli.«*)

* * *

Dítkem protestantismu, mimo náboženské blouznilství v době starší, v době novější jest *starokatolicismus*, jímž vyrozumíváme hnutí v katolické církvi, kteréž neuznalo usnesení sněmu vatikánského, a ve článcích víry o neomylnosti a svrchované moci papežově vidělo odchýlení se od staré církve katolické. Počátek jeho spadá do dob sněmu vatikánského, kdy

vedlejší, dála se pod praporem náboženské evangelické svobody a vedla českou zemi ku povstání proti zákonitému králi českému Ferdinandovi a konečně i k porážce národa na Bílé Hoře! — Utrakvistická konsistoř roku 1571 vidouc, kam protestantism v Čechách vede, nazvala jej »cizím a německým.« (Sr. »Sv. Vojtěch« 1910 čís. 9.)

*) »Dějiny církve křesťanské« 447.

v srpnu roku 1870. v Norimberce němečtí professoři Döllinger, Langen, Friedrich, Michelis, Reinkens, Knoodt, Reusch, Weber, pražský Schulte a j. protestovali proti usnesením jmenovaného koncilu.

Do Rakouska officielně (úředně) uvedeno bylo starokatolictví teprve r. 1878., kdy totiž vládním nařízením v říšském zákonníku ze dne 8. listopadu bylo dovoleno vyznavačům jeho žíti ve »starokatolické církvi«. Nedlouho potom ujalo se i v Čechách.

Starokatolická církev dle »Volksblattu«[76]) z r. 1900. zavrhuje: 1. nové články víry stanovené sněmem vatikánským o vrchní biskupské moci a neomylnosti papežově; 2. pověry římské církve jako: učení o odpustcích a pod., uctívání svatých, uctívání ostatků a obrazů, římské učení o ďáblu, o nebi, pekle a očistci; 3. zlozvyky římské církve jako: pouti a processí, latinskou řeč, mešní stipendia, štolové poplatky a nestejné jednání vůči chudému a vůči bohatému; a 4. přikázání církevní o postu, zpovědi, coelibátu kněží a o překážkách manželských.

Základním rysem starokatolictví jest protestantismus či jak 26. III. 1900. napsaly »Katolické listy«: »Všechno »římské« tupiti, upírati, toť souhrn učení starokolického, toť jejich dogma . . . «

[76]) Je to list starokatolický.

V posledním čase byli v Čechách hlavními šiřiteli tohoto bludu odpadlí katoličtí kněží: Miloš Čech mezi Němci a dr. Fr. Iška mezi Čechy. K němu přešli Dlouhý-Pokorný, bývalý katol. kaplan u sv. Jindřicha v Praze, bývalý katecheta Václav Ráb a j.[77])

* * *

Jiným bludem, který v Čechách podobně jako jinde mnoho zla natropil, je *falešný liberalismus*. Předchůdci jeho byli gallikanismus[78])

[77]) Věstník katol. duchovenstva (r. 1906. čís. 2.) pod názvem »Starokatolictví klesá« píše: »Nedávno konali starokatolíci 23. synodu ve Štýrském Hradci. Byla velmi ubohá. »Biskup« Czech, bratr předního českého básníka Svatopluka Čecha, bývalý kaplan česko-dubský, bývalý národovec a spisovatel český, nyní horlivý renegát a odpadlík, naříkal na synodě, že kleslo hnutí »Pryč od Říma«. Dále chválil převahu protestantismu, jeho moc sociální, zásluhy v odpadlickém hnutí, poněvadž posílal kazatele a stavěl nové kostely. Káral pak starokatolíky, že se jim nedostává obětavosti. Mezi starokatolíky bylo 1126 narození, 421 sňatků, 808 pohřbů, vystoupilo pak 800 starokatolíků. Na Moravě vystoupily 103 osoby v Praze pak 380. V Praze odpadnutí uspíšila intensivní agitace za vstoupení do pravoslavné církve. Přes tyto nářky však »biskup« Czech konečně doufal, že porazí »vatikánský blud«. Faráři Ferk a Rochling oslavovali společné válečné bratrstvo starokatolíků a protestantů proti Římu a proti vládě.«

[78]) Gallikanismus jest souhrn liberálních zásad, vyvinuvších se ve Francii ve věcech církevních, zejména o moci papežské. Mnohé zásady jeho byly zřejmým odbojem proti církvi.

(ve Francii), febronianismus[79]) (v Německu), josefinismus[80]) (v Rakousku), riccismus[81]) (v Pistoji), hermesianismus[82]) (v Bonně) atd.

Falešný liberalismus uhnízdil se, a to je při něm nejosudnější, ve vlastních řadách pravověřících.[83]) Byli totiž a jsou jednotlivci mezi katolíky, mnohdy učenci, professoři i kněží, kteří, protože znamenali, jak mnozí méně církevně smýšlí a jestě méně církevněji se chovají, pomýšleli, by ze stávajících, méně důležitých momentů v životě náboženském tu a tam se cosi slevilo, by moderní kultura se mohla s církví smířiti a s ní, ba v ní žíti.

[79]) Febronianismus je směr podobný gallikanismu. Původcem jeho byl biskup trevírský (1701.—1790.) Jan Mikuláš Hontheim pod přijatým jménem Justinus Febronius.

[80]) Josefinismus je církvi nepřátelský směr zavedený v zemích rakouských hlavně císařem Josefem II.

[81]) Riccismus, nazvaný tak po biskupovi Pistojském Scipionu Riccim, je josefinismus ve formě italské na podnět arcivévody toskánského Leopolda I. odhlasovaný od duchovenstva směru proticírkevního shromážděného v Pistoji r. 1780.

[82]) Hermesianismus nazvaný tak po původci svém Jiřím Hermesovi, profesoru věrouky katol. v Münsteru a v Bonnu jest vlastně rationalismus (rozumářství), dle něhož jen ty články víry platí pro jednotlivce, k nimž přisvědčuje.

[83]) Velice obsažně pojednává o liberalismu s hlediska katolického jesuita Gruber v »Kirchenlexikonu« (VII. 1898—1944.). — Dle něho liberalismus jest rozmanité duševní hnutí v oboru náboženském, poli-

Podobný proud ozývá se v Čechách hlavně od dob padesátých minulého století. Jeho výsledky ukazují se jednak indifferentismem u laické intelligence, od studenta až po professora na universitě, a jednak úplným atheismem a sesurověním povahy v nejnižších třídách městských dělníků, pohrdavým úsměvem při nedostudovaných osobách mužského i ženského pohlaví, politikou protináboženskou neb alespoň nenáboženskou v parlamentech a sněmích, a poklesnutím ducha zbožnosti v třídách řemeslníkův, ba namnoze i rolníkův. Není jediné třídy společnosti lidské, jediného stavu, který by falešného liberalismu byl uchráněn. Ultramontán a klerikál stalo se jeho působením pojmenováním hanlivým a nečestným.

Falešný liberalismus hledí odpoutati člověka od zákona víry a mravnosti. Proto hlásá volnější dogmatiku, frivolní morálku, upřímnou a dětinnou víru provází posměchem, uvolňuje pouta rodinná, prohlašuje za překonané stanovisko náboženství vůbec a ve školách zvláště, touží upraviti manželství dle zásad protestant-

tickém a socialním, jež stále v nových formách vystupuje a jež od veliké francouzské revoluce či správněji již od církevní revoluce XVI. století křesťanskou společnost na Západě vnitřně v rozklad uvedlo a jako hlavní odpůrce katolické církve se jeví. »Liberalismus, di Gruber slovně, jest hlavním bludem naší doby a vlastním kořenem všeho zla, jež v novější době církev i společnost ohrožuje.« Týž vedle mnoha jiných za otce liberalismu čítá také J. A. Komenského (str. 1916.).

ských, slovem snaží se to, co katolicismus od věkův dávných upevnil a vybudoval, buď shroutiti nebo alespoň silno otřásti. Při jeho posuzování sluší uvážiti, že pravda křesťanská, uložená v katol. církvi není dílem lidským, že Ježíš nařizuje, abychom s nezlomnou věrností se drželi celého Jeho učení, že podáme-li nepříteli ruku, nespokojí se s ní, ale s chytrostí touží po nových a nových ústupcích a konečně, že Kristus výslovně řekl: »Pamatujte na tu řeč, kterouž jsem Já mluvil vám: Není služebník větší nežli pán jeho; poněvadž se mně protivili, i vám se protiviti budou. Kdybyste byli z tohoto světa, svět, což jeho jest, miloval by; že pak nejste ze světa, ale Já ze světa vyvolil jsem vás, protož vás svět nenávidí.«

* * *

Posledním bludem, jenž v Čechách se uhostil, jest *svobodné zednářství a volnomyšlenkářství*, jež vlastně nejsou ničím jiným, než rationalismem (rozumářstvím) a nevěrou.

O vzniku svobodného *zednářství* panuje dosud nejasno.[84]) Jisto však jest, že sdružení

[84]) »Svobodní zednáři nazývali se původně zedníci a kameníci sdružení ve zvláštní organisace (zvané lóže), jež nejsouce obmezovány místem, svobodně procházely Evropou, budujíce na zakázku chrámy i jiné velkolepé budovy. Ježto vybudování chrámu vyžadovalo celých desetiletí, ba i staletí, svobodní zednáři vystavěli si v blízkosti stavby pevná sídla, tvoříce tak zvláštní

toto stále vyznačovalo se přímo ďábelským záštím proti všemu katolickému a směru tohoto posud se nevzdalo.

Počátkem XVIII. století působením protestantismu a z něho se vyvinuvšího rationalismu a liberalismu, vyšší kruhy společnosti lidské v Evropě vesměs oddány byly smýšlení proticírkevnímu. Také v Čechách docházelo smýšlení takové více a více půdy, zejména u takových, kdož v mladých letech dle obvyklého obyčeje konali cesty do západní Evropy. Ve Versaillu, v Hágu, v Londýně a v jiných sídlech moderní »osvěty« vsáli mnozí šlechtici a přednější mužové rozumové zásady a vrátivše se z cest, ve své vlasti je šířili. Stalo se tehdy modou následovati »svobodné duchy« a »volné myslitele« západních zemí, ač za stávajících v Čechách poměrů nemohlo se ani pomysliti, aby »liberální« zásady vzhledem ku státu nebo k církvi také prakticky v život uvésti se daly.

Původcem tohoto směru v Čechách byl hrabě František Antonín Špork. Jeho přičiněním stalo se, že záhy v době císaře Josefa I. v kruzích šlechtických liberální snahy převládaly. Konečně podařilo se Šporkovi také získati několik stejně smýšlejících, kteří byli ochotni založiti s ním

osadu a socialní organisaci« (Ottův sl. n. XXVII. 514.). Záhy však tyto organisace a to již počátkem XVII. století vzaly na se ráz docela církvi nepřátelský. Jiní odvozují vznik zednářův od Templářů a p.

v Praze tajnou společnost zednářskou. Členové této společnosti scházeli se první léta v paláci Šporkově na Novém městě Pražském. Prozatím zvláštního zřízení neměli, až teprve r. 1726 přijali stanovy zednářův podle vzoru lóže skotské.

V den sv. Jana Křtitele r. 1726. byla v paláci Šporkově zahájena první lóže zednářská v Čechách a dáno jí jméno »lóže u tří korunovaných hvězd«. Hrabě Špork byl zvolen velmistrem. Z členů její sluší jmenovati: zetě Šporkova, barona Františka Karla Sweertsa, hraběte Norberta Vrbnu, hraběte Václava Kaiserštejna, hraběte Guidobalda Martinice, hraběte Ferdinanda Paradisa, hraběte Josefa Kinského a jiné šlechtice české. Dále náleželo k této lóži několik učenců a spisovatelů, jako na př. tajemník Šporkův Gotthard svobodný pán Stillenau, který se později odebral do Holandska jakožto jednatel lóže Pražské, aby spojení její s ložemi cizími udržoval, Karel šl. David a j. Konečně patřili k ní i někteří kupci vlaští, kteří v Praze obchodovali a vynikající postavení ve společnosti měli.

Po Šporkovi,[85]) který r. 1735. úřadu velmistra zednářské lóže se vzdal, byl za vel-

[85]) R. 1733. byly v Praze již tři zednářské lóže: »u devíti hvězd«, »u tří korunovaných hvězd« (nejstarší) a »u tří korunovaných sloupů«. Lože »u devíti hvězd« brzy zanikla, ale vznikla za ní nová lóže pod názvem »Sincerité«. Také v Klatovech a v Brně byly zednářské lóže.

mistra zvolen hrabě Ferdinand Paradis, tehdáž královský hejtman Nového města Pražského. Ten dle vzoru cizích lóží uvedl do spolku rokování o záležitostech veřejných a věcech politických. Pomáhal mu Karel šl. David.

Tak tomu bylo až do vlády Marie Terezie. Když však za ní lóže začaly v běh politický dosti účinně v neprospěch rodu rakouského, jakožto přísně katolického, zasahovati, nepřála jim císařovna a konečně r. 1764. je zakázala. Vydán byl též zanedlouho dekret, jímž svobodní zednáři prohlášeni byli za nezpůsobilé zastávati státní úřady.

Za Josefa II. bylo zednářstvu ponecháno volné pole činnosti. Proto šířilo se i v Čechách měrou mnohou. Brzy veliká většina vysokých úředníků, ba i rádců císařových byli jeho členy. Než po smrti Josefově znova bylo zakázáno a zákaz jeho trvá posud.*) V Uhrách jest povoleno.

*) Jak dlouho zákaz tento j e š t ě potrvá, dá se těžko určiti, ježto sami zednáři považují za vhodnější k r ý t i se škraboškou, nežli veřejně vystupovati. Alespoň »Čech« dne 6. května 1911. napsal: »Kdo je pravým zednářem, nechť se k tomu přizná, a při nahodilých útocích nechť vyjádří se veřejně, že to nepovažuje za pohanu, nýbrž za svoji hrdost. Tak vyjádřil se br. H. Mandello v Orientu v srpnu 1910. Bohužel výzva jeho zůstala bez výsledku. Když r. 1909 lóže »Hiram u třech hvězd« v Praze se ustanovila a od s y m b o l i c k é velelože z Uher provisorní dovolení k tomu obdržela, mohlo se mysliti, že svůj pláštík odhodí. Jisté jest, že lože Hiram u třech hvězd nepřestává za svou maskou

V Předlitavsku zákaz zednářstva obchází se tím, že tvoří se tak zvané kroužky (věnečky), jichž členové náležejí k lóžím uherským a saským. Celkem jest v Rakousku asi 22 lóží a 8 kroužků, jež mají přes 1200 členů.*) V cizozemsku ze strachu i korunované hlavy k zednářským lóžím se hlásí.**)

se skrývati. Lože ta proměnila se v nepolitický spolek Charitas dne 22. června 1909. 43 bratrů, mistrem lože je Leopold Pick II., jako obyčejně žid. Jméno »Charitas« je voleno ku provedení klamu.«

*) V Rakousku jest úhrnem asi 30 zednářských loží. V čísle 52. zednářského listu »Bulletin des Travaux du Supreme Conseil« zednářská redakce pošklebuje se vyzývavě rakouské vládě slovy: Každý ví, že zednářství v Rakousku je zapovězeno a přece ve Vídni existuje 11 loží, v Praze 1, jež vesměs podřízeny jsou symbolické veleloži uherské. Všecky lože čítají úhrnem 1200 členů. (»Čech« 6. listopadu 1910.)

**) O zednářích v Čechách napsal dne 25. června 1911. »Čech« následovně: »Munificentia« v Karlových Varech oslavovala 40leté jubileum svého trvání. Br. Oskar Posner (žid) uveřejnil v »Zirklu« dne 28. května o ní následující: Spojení toto r. 1871. prohlásilo se za bratrský řetěz přičiněním dvou nizozemských br. ·. Tehdejší ministerstvo Giskrovo žádost »pražského věnečku« k založení lóže zamítlo, ale dne 12. prosince r. 1873. zemský úřad nepolitický spolek »Munificentia« povolil.

Roku 1877. žádalo místodržitelství vysvětlení, proč se v oznámeních spolku často užívá slov: »Členové velikého řetězu«. Lázeňský lékař Schnel na to odpověděl, že »Munificentia« se všemi soudružnými humanitními spolky celého světa dle účelu tvoří veliký jediný řetěz (!!). Po tomto vysvětlení bylo užívání slov těch

Cílem zednářstva jest svět odkřesťaniti. Lidstvo má se vrátiti k dobám pohanským. Má pohrdnouti vírou vůbec a žíti dle přirozených zásad

povoleno. Místodržitelství vědělo tolik co dříve, ale jen když se vyplnila litera zákona.

S počátku karlovarští br. ·. dávali si jména protektorů. Takovými byli: princ Bedřich Nizozemský a korunní princ Alex Hollandský.

Roku 1888. dne 8. prosince slavili zednáři v Plzni sjezd, po němž v Aši utvořili si zvláštní věneček (t. j. řetízek). Též na zednářských sjezdech r. 1886 a 1887 brala „Munificentia« účast. R. 1889. podalo státní zastupitelství na členy: dra. Pleschnera, dra. Winternitze Karla Baumgartla a Karla Kroha žalobu pro zednářské tendence, tato byla však krajským soudem chebským zamítnuta.

Roku 1894. súčastnila se »Munificentia« slavnosti 10letého trvání spolku »Na řetízku« v Žatci, kdež došlo k pevné organisaci, která dnes všecky české zednáře obepíná.

Při sčítání r. 1896. v Čechách usazených br. ·. objevil se počet jejich členů 300, z nichž 148 bylo přičleněno k 7 věnečkům (řetízkům). Ze zprávy se dovídáme, že r. 1903., po 108leté přestávce, opětně v Praze konal se sjezd v privátním domě za podpory lože Archimedes-Gera.

České věnečky dostaly se na to do konfliktu se symbolickou velelóží uherskou, protože tato nechtěla českému věnečku právo přední ballotage pro hledající dovoliti. Br. Oskar Gutherz dal podnět k nové lóži bratrů, avšak k provedení jeho projektu pro nepříznivé poměry nedošlo. Vynikajícími členy v Praze byli tehdy: C. k. professor Hanel a Gutherz. Kronika klade důraz, že založení lože Hiram u 3 hvězd v Orientě v Přešpurku (1908) bylo od br. »Munificence« vítáno jako osvobozující skutek.

mravních. Tomu nejvíce však odporuje katolická církev. Proto zednářství vidí v ní svého úhlavního odpůrce a ji až krutě pronásleduje.

Církev zase proti zednářstvu se brání tím, že papežové je odsoudili (jako na př. Klement XII. r. 1738, Lev XIII. r. 1884) a věřící stále před ním varují.

Pod vlivem zednářstva úpí veškeren*) veřejný

Mistr lože »Hiram« může činiti nárok na slávu, že »šípek« — Dornröschen — zednářstva v našich zemích se obnovil.

Na schůzi zednářů v Prešpurku 30. dubna vedl kladivo mistr lože Leopold Pick (vždycky žid). Z 9 hledajících přijati byli 4 Čechové. Českými členy byli dva advokáti, 1 lékař, 1 komponista, 1 dramatický spisovatel, 1 učitel, 1 horní inženýr, a po 1 redaktoru čelných listů německých a českých (»Nár. L.«).

40leté založení slavila »Munificentia« v Karl. Varech u přítomnosti 110 br. a sester v Malém kur. domě. Řeč měl br. Glücksmann. Na to světla shasla a o půl 3. h. za zvuků Mozartova pochodu bratří přisedali ke stolu. Přítomny byly: Žatecký řetěz, teplická filantropie a plzeňská Harmonie.«

*) Dle bulletinu mezinárodní kanceláře zednářů má Anglie 2908 loží a 152.000 zednářů; Irsko 370 l. a 18.000 zed.; Skotsko 757 l. a 50.000 z.; Německo 505 l. a 55.501 z.; Luxemburg 1 l. a 18. z.; Švédsko 43 l. a 13.558 z.; Norsko 15 l. a 4029 z.; Dánsko 12 l. a 4735 z.; Uhry 72 l. a 5186 z.; Srbsko 1 l. a 55 z. Veliký Orient ve Francii 129 l. a 7300 z.; Belgie 22 l. a 2000 z.; Nizozemí 102 l. a 4600 z.; Švýcary 34 l. a 4000 z.; Italie 345 l. a 15.000 z.; Španělsko 87 l. a 4241 z.; Portugalsko 148 l. a 2887 z.; Řecko 17 l. a 950 z.; Rumunsko 9 l. a 250 z.; Severní Amerika 14·530 l. a 1,120.432 z.; Jižní Amerika 1045 l. a 45.280 z.; Australie 816 l. a 47.477 z. (»Čech« 4. června roku 1911.)

život.*) Židé většinou patří do jeho řad. Zednářství jest neštěstím národů, zkázou mravů, národnosti a vlasti . . . [86])

Stejného rázu jest i »*Volná Myšlenka*«.[87]) Její spojení se svobodným zednářstvím jest spojení bratrské, záležející v jednom cíli, v jednom smýšlení a v jedné práci. Můžeme tedy bez ublížení pravdy říci, že »Volná Myšlenka« jest

*) Zednáři v Mexiku. Dnes — jak píše »Zemščina« — není už žádné pochyby, že revoluci v Mexiku připravili a provedli zednáři, kteří jen v jediném státu (Nuovo-Lion) mají 163 loží. I mexičtí židé hrají velikou úlohu v revoluci. Zdejší lid je nenávidí a pro jejich špinavé obchody nazývá je pohrdavě »chuetas«. (»Čech« ze dne 21. října 1911.)

[86]) Odnožím zednářstva jest spolek Templářů. Když původní templáři, jeden ze tří středověkých rytířských řádů, založení r. 1119., byli dne 22. března 1312. papežem zrušeni, snažili se mnozí počátkem XVIII věku tento řád obživiti. Z té příčiny, zejména v Paříži a v Londýně, založila šlechta nový řád Templářův. Alespoň r. 1833. byl v Paříži vysvěcen nový »templ« při čemž vystupoval také dámský spolek Templářek. Odtud rozšířili se templáři do Ameriky, kdež vystupují zcela ve smyslu zednářském.

[87]) Ottův slovník (Doplňky) píše: »Volná Myšlenka jest světová (!) organisace, sdružující volné myslitele všech (?) zemí a národů, t. j. lidi prosté tradicionálních představ náboženských (vlastně nevěrce) a jiných prostou setrvačností z minulosti dochovaných názorův a návyků (t. j. lidí nevlastenecných) a zároveň odhodlané bojovati proti všemu útisku, jímž tyto pozůstatky minulosti působí na svobodný rozvoj moderních hodnot kulturních.«

pouze výbojnějším zednářstvím pro massy (zástupy) lidové.

Poněvadž zednářství jest v Rakousku, jak již jsem uvedl, zakázáno, udržuje se toliko ve vyšších třídách společnosti, jež má i chuti i peněz, aby zákaz tento obcházeti mohla. Proto tedy, aby také lid myšlence zednářsko-protinábožensk byl získán, usmysleno založiti spolek zvláštní dle příkladu ciziny. Spolek tento (vlastně snahy jeho) obdržel jméno »Volná Myšlenka«.

Pravím dle příkladu ciziny, poněvadž to, co dnes[88]) »Volnou Myšlenkou« jmenujeme, vzniklo 29. srpna 1880 v Bruselu.[89]) Zakladateli jejími byli: Herbert Spencer, nevěrecký filosof německý, Karel Bradlaugh, rationalista, Vilém Liebknecht, socialní demokrat německý, Louis Büchner, Cesar de Paepe, sociální demokrat belgický, Roman Chies, D. M. Benett, Dr. K. Frowein, Hector Denis, Karel Renouvier, Klement Royer, Giovanni Bovio, Jakub Moleschot, Karel Vogt a Domela Nieuwenhuis, sociální demokrat holandský.[90])

»Účelem zakladatelů bylo, aby úsilovnou výchovnou a propagační prací a šířením rozumových poznatků nejnovějších sdružením Volné Myšlenky zbaveno bylo lidstvo všech předsudků (t. j. náboženství) a jemu zajištěna svoboda svědomí (nevěra); vedle toho, aby sdružením tímto vypěstován byl pocit vzájemnosti (solidarity) mezi všemi volně myslícími lidmi, krátce volnými mysliteli zvanými.«

Sídlem ústředí »Volné Myšlenky« stal se Brusel v Belgii. Odtud po 30 let zednářskými penězi byly šířeny bludné snahy její po Evropě*)

[88]) Volnomyšlenkáři by rádi původ svůj odvodili z hodně dávných dob. Proto hlásí se ku všem, kdo kdy hlavně proti náboženství a řádu socialnímu byli povstali. Tak Julius Myslík píše: »Bylo by lze zjistiti, že již u národů starověkých ozývaly se snahy po uvolnění ducha lidského z pout pověr a předsudků, stejně že i ve středověku žilo hojně ušlechtilých (!) mužů, kteří brojili proti církevnímu násilí, páchanému na lidské svobodě duševní i hmotné (?). Také průkopníky pokroku lidské myšlenky mohli bychom dobře označiti za předchůdce volné Myšlenky, neboť v podstatě snaha jejich nesla se za podobným cílem, k jakému dnes pracuje hnutí naše. Stejně volným myslitelem, všeobecně vzato, možno nazvati také každého vynálezce . . . V tom smyslu mohli bychom tedy jaksi celé dějiny samostatného, neodvislého a svobodného myšlení lidského vůbec nazvati dějinami »Volné Myšlenky«. (»Havlíček« d. c. 69.)

[89]) Sám Julius Myslík doznává: »Hnutí (Volné Myšlénky) jest výplodem doby nejnovější a zrodivši se jako odpor proti církevní reakci, založeno jest na nejmodernějších (rozuměj nevěreckých) názorech vědeckých . . . Uznávala se potřeba založiti pevný svaz, který by soustavnou myšlenkovou i propagační prací výbojným snahám klerikalismu ve všech zemích čelil. Ke kroku tomu došlo dne 29. srpna r. 1880 v Bruselu« (d. c. 69.).

[90]) Generálním sekretářem a tedy hlavním vedoucím činitelem po 30 let jest sociálně demokratický poslanec belgický Léon Furnemont.

*) Tak na př. o volnomyšlenkářích v Německu píše »Čech« ze dne 10. října 1911.: »Organisovaná »Volná

a i v jiných dílech světa. Ve Francii se »V. M.« ve vyšších kruzích rozšířila nejvíce a když tam získala i trochu lidu, přikročila se svobodnými zednáři k naprostému potlačení katolické církve.[91])

Do Čech přišla po římském kongressu roku 1904, jehož delegátem byl Karel Pelant a hned po třech letech (r. 1907) slavila v Praze »svě-

Myšlenka« v Německu není ničím novým. Předchůdci její byli již kolem polovice minulého století protestanští »přátelé světla« a »osvícení katolíci« a z obou těch skupin povstavší »svaz svobodných náboženských obcí«. Později utvořil se také »svaz svobodných myslitelů.« Oba svazy mají té doby společného presidenta G. Tschirna (ve Vratislavi), takže tvoří jakousi personální unii. Svaz svobodných myslitelů existuje od r. 1881; materialisté Ludvík Büchner a současně s třemi manželkami ženatý, proslavený bojovník proti zastaralým mravním pojmům Albert Dulk — byli jeho zakladateli. V době posledního sjezdu v Düsseldorfu čítal svaz 68 spolků a 900 osobních členů. Od r. 1908 jest ještě nová skupina, čítající 3000 členů totiž proletářsko-socialističtí volní myslitelé. Socialističtí volnomyšlenkáři jsou radikálnější, než občanští, nazývají svůj orgán zcela otevřeně »Atheist« a vysmívají se »bourgoistickým« volnomyšlenkářům, kteří »z ohledů slušnosti nebo obchodních« hledají pláštík, aby zakryli jím pravé cíle. Poučno jest, že »ročenka« svazu označuje řadu časopisů jako sympatisujících s hnutím Volné Myšlenky. Jsou to listy: »Berliner Volksztg.«, »Frankfurter Ztg.«, »Hartungsche Zeitung«, »Kölnische Ztg.«, »Vorwäts«, »Vossische Zeitung«, »Waserzeitung«, »Der wahre Jakob«, »Kladderadatsch«, »Lustige Blätter«, »Simplicissimus«, »Ulk«.

[91]) Rozšíření její po jiných zemích uvádí »Havlíček« (75—76) a »Volná Myšlenka« (srpen 1910.).

tový« kongres,[92]) k němuž sjelo se něco delegátů podobných spolků z jiných zemí. Čechy americké zastupoval tehdy kněžský odpadlík dr. Fr. Iška a redaktor J. I. Král. Židé a odpadlí kněží mluvili na tomto sjezdu mnoho proti církvi katolické a prosadili, že r. 1915 má na památku 500letého výročí smrti Husovy*) svolán býti do Prahy

[92]) Kongresy neboli sjezdy stoupenců (Vol. M.) . . . jež konají se průměrně vždy každý druhý rok, slouží Volné Myšlence za velmi působivé prostředky k šíření její zásad a k mocnému povzbuzení činnosti vždy toho odboru neboli sekce, v jejíž zemi se takový kongres právě koná.« Dosud bylo kongresů 15. R. 1912, má se konati v Mnichově a r. 1915. na památku Husovu v Praze.

*) »Volná Myšlenka« si slibuje od tohoto kongresu hojné odpady od katolické církve k nevěře. Mluví se docela o počtu 500.000 odpadlíků. Nemusí nikdo býti ani prorokem, aby seznal, jak pošetilou jest podobná řeč. Vždyť jisto jest, že Hus se svou naukou pro naše století již dávno »se přežil« a ti, kdož se k němu hlásí, že činí tak pouze ze vzdoru proti katolické církvi a »volnomyšlenkáři« docela pro reklamu ve prospěch svých podniků. Proto »oslava« Husova r. 1915. nadělá sice mnoho hluku v novinách a ve veřejnosti vůbec, ale výsledku zvláštního a trvalého ovšem míti nebude, poněvadž katolický lid již dávno ví, že Hus a jeho učení bylo největším neštěstím pro české království, a katolický tisk ještě do roku 1915. se zajisté přičiní, aby i těm otevřely se oči, kdož zmámeni »husitskou slávou« tápají ve směsi historických lží a nepravd. Jest tedy jásot »Volné Myšlenky« v tomto směru při nejmenším předčasný, což však nemůže býti podnětem, aby katolíci na rok 1915. se nepřipravovali a složili ruce v klín. Vždyť útok lži na pravdu, a toho r. 1915.

nový »světový« kongres. Roku 1910 kongresu konaného v Bruselu účastnilo se z Čech 43 lidí s odpadlým knězem Th. dr. Fr. Loskotem v čele.

Česká »Volná Myšlenka« ustavila se jako volná nespolková organisace a vydává dva měsíčníky: »Volnou Myšlenku«,[93]) a »Volnou školu«, čtrnáctideník »Havlíčka«, list to ku propagandě (šíření se) v nejširších vrstvách lidových a týdeník »Nerudu« vedle rozličných proticírkevních a proticoelibátních brožur.

Z orgánů »Volné Myšlenky«, jež často bývají konfiskovány, hlavně pro urážku náboženství, číší naprostý a cynický posměch ku všemu náboženství vůbec, ale zvláště ku katolickému.[94])

bude hojně, třeba vždy odrážeti a proti novým útokům obranu připravovati. Nechť tedy »Volná Myšlenka" statně haraší palašem »svých« názorů o Husovi, zajisté katolický lid nesvede k »oslavě« muže, jehož jméno jest výrazem zhouby české země.

[93]) Časopis »Volná Myšlenka« mívá tyto rubriky: Hnutí volné myšlenky, (z něhož dá se stopovati její nenárodní směr); Kulturní boj (přináší zprávy proticírkevní ze všech zemí); Hnutí žen (ve smyslu proticírkevní emancipace); Hnutí mírové a abstinentní, Spalování mrtvých (zase proticírkevní směr); Z církevních obzorů (má v programu skandalizování hlavně katol. kněží); Ve službách klerikalismu (pranýř pro laiky věřící); Drobné fakty a poznatky (souhrn proticírkevních názorů nevěreckých, protestantských atd.); Právní rádce (rady na obranu nevěry) a p.

[94]) V první řadě bojuje »V. M.« pro reformu manželského práva, rozluku státu od církve, spalování mrtvol a volnou školu; v druhé řadě proti všemu křesťanskému vůbec a katolickému zvláště.

Papež, biskupové a kněžstvo vláčeno jest v nich blátem potupy a jizlivou slinou tajeného i zjevného záští. Není jediného z nich čísla, jež by slušně, byť i nepřátelsky, o katolících psalo.

»Volná Myšlenka« jest vyložená nevěra,[95]) pouze s tím rozdílem, že někteří její členové jsou pokřtěni. Hlavním spolupracovníkem listů vedle zmíněného již Loskota jest Pelant, Julius Myslík, dr. práv Theodor Bartošek a odpadlý kněz Ladislav Kunte.[96])

Farář Hlavinka o »V.M.« napsal: »V Čechách moderní frajmauřina na poprve veřejně vystrčila rohy sjezdem »Volné Myšlenky« v Praze r. 1907. Sjezd nezastal se ani slovem utlačovaných Slováků v Maďarii, ani Poláků v Prusku; za to měl předměty jako: »Vlastenectví je zjev uměle vypěstěný« (Richter) a j.; byla to komedie po všech oborech života a vědy, ale pode vším se tají jed a boj proti katolické církvi. Jsme Slované dosti lehkomyslní, bychom i tento boj přenesli na své nivy a vedli jej s vlastní nám vznětlivou prudkostí a zlovolnou vášní. Kterému národu se znelibuje býti křesťanským, bývá dáván v plen národu zavrženému: když ne Synem Božím,

[95]) Podpůrci »V. M.« jsou hlavně sociální demokraté, někteří učitelé a »pokrokáři« (»Osvěta lidu« v Pardubicích) vůbec.

[96]) Sr. »Havlíček« (III.) ve článku Julia Myslíka: »Kapitoly o Volné Myšlence« (zvláště číslo 9. a 10.), který jest jenom vysvětlením hesla »Volná Myšlenka« v Ottově sl. n. (Doplňky.)

tak židovským otrokem. U českého národa tím spíše, poněvadž se všech stran jest obklopen nepřáteli. »Rouhají se tobě, kteří se praví býti židé, a nejsou, ale jsou synagoga satanova.« (Zjev. 2, 9.)[97])

S počátku zdálo se, že »Volné Myšlence« se daří dosti dobře; však v této době prozírá, vzdor přízni, již zvláště učitelé »Volné Myšlence« věnují (je jich v ní 602) již na mnoha místech (sr. na př. shánění peněz a předplatného v »Havlíčku«) pravda, že národ český »volnomyšlenkářským« se nestane . . .

Tento úsudek v plném rozsahu potvrzuje zvláště hlasatel »Volné Myšlenky« Dr. Th. Bartošek ve článku: »Mravní úkoly Volné Myšlenky« v prvním čísle »Nerudy« r. 1912, kde je tolik nesrovnalostí, lží, zvláště o katolické církvi, a nedůsledností, patrných hned po prvním přečtení, že každý, kdož užívá zdravého rozumu, zná trochu dějiny a pozoruje život lidu, musí se celému článku pouze usmáti se slovy: »To se nikdy nestane! Snad několik odpadlých kněží, nedostudovaných lidí a polovzdělanců vidí v těchto »mravních úkolech« největší výšvih lidského mozku, ale rozvaha a pevný úsudek seznávají v nich utopii.« Zmíněný článek píše:

»Vyzvedám hned v prvním čísle našeho nového časopisu — jako základní program naší práce — mravní úkoly Volné Myšlenky, neboť úkol i význam hnutí našeho v dnešní společ-

[97]) D. c. 313.

nosti je především mravní. Hnutí Volné Myšlenky, historicky pojato, je logickým pokračováním mravních a náboženských reformací doby minulé, s nimiž vědomě souvisí svým úsilím o vyšší nadnáboženskou etiku a o život dobrý, krásný a radostný pod zorným úhlem věčnosti bez balastu přežilých mythů a legend z dob lidského dětství. Volná Myšlenka dnešní pak jeví se nám jako souhrn soudobých snah o lepší lidství (socialism, pacifism, vědecké poznání, tělesná výchova atd.), jako součinnost nejlepších lidí dneška o nejvyšší cíle dnešního lidstva. Tak aspoň chápe svůj úkol Volná Myšlenka česká.

Na pařížském našem světovém sjezdu roku 1905 pozdravil J. B. Morin Volnou Myšlenku jako rodnou sestru svobodného zednářství, a právem. Cílem Vol. M. je opravdu býti jakýmsi praktickým zednářstvím, budovat stavbu nové humanity, nového vyššího života, ze všech oněch složek, jež v dnešní přechodní době cílí k novému lepšímu a šťastnějšímu lidství. Cíle naše jsou tedy naveskrz praktické a positivní a pole pracovní velmi rozsáhlé. Jádrem a prvou podmínkou té nové kultury, o kterou usilujeme, je svoboda člověka, proto každý útlak této svobody vzbuzuje náš činný odpor, ať už jde o útlak autority na poli intellektu, či privileje na poli politickém nebo o hospodářský útlak kapitálu. Odpor proti jakémukoli dogmatismu podává se odtud sám sebou. Ač tento zápas za svobodu

je odvěký, přece každá doba má svoji specielní potřebu, tu tato, tu ona stránka stává se naléhavější. Chci dnes zejména na jednu zásadně důležitou věc upozornit.

V dnešní době není už krvavých persekucí myšlenky, nebojujeme už o to, abychom směli prostě myslet; problém a bolest dnešního života je jinde: je to rozpor theoretického poznání se životní praxí. Poznání naše je již moderní, životní praxe zůstává však stará: theoreticky jsme deterministy, v praxi odsuzujeme a trestáme; nevěříme sice v zázraky, ale naše politika je namnoze samé spoléhání na zázrak; jsme demokraty a socialisty, ale praktická úcta k práci nebývá tím zvýšena. Jde tedy především o zjednání harmonie mezi poznáním a praxí, o to, bychom pravdu nejen poznávali, ale i žili. Člověk s moderním poznáním vědeckým, předpokládaje tento vnitřní soulad, má nutně docela jiné mravní stanovisko k přírodě, zvířeti, svému tělu, ke krásnu, k zevní moci a násilí než člověk starý. Tuto novou životní praxi vybudovat — toť první úkol hnutí našeho.

Důležitost jeho vysvitne na prvý ráz, uvědomíme-li si naprostý nedostatek velkých mravních podnětů v dnešní společnosti, ano úplnou její amoralitu. Jaká kultura, kde velká sociální kolektiva (na př. státy, národy) docela vědomě konají uznané zločiny: vraždy, loupeže, krádeže (ve »válce«), krevní mstu (»popravy«)? Anebo

pohleďme na kulturní úroveň dnešního průměrného člověka — »měšťáka«! Žádná velká vůdčí idea, ani náboženský vznět středověkých lidí, ani vášeň občanské svobody, ani hluboké sociální cítění, ne, nic z toho; žije svým malým hmotným zájmům, kompromisně, neuvědoměle, bezpáteřně, zvykově, pln předsudků, v atmosféře alkoholu a hrubostí pohlavních. Z tohoto bahna — řekněme si to otevřeně — rekrutuje se namnoze společenská naše administrativa, naše formální inteligence, úředníci . . . Ti mají pak být kvalifikováni, aby zasedli v soud nad vrcholnými plody literatury, umění, vědy, aby vážili naše svědomí a právo!

Jak vidět, žije společnost naše ještě hodně na divoko. Byla by dlouhá úvaha o tom, jak se tato její pustota projevuje mravně, jak hospodářsky (chudinství a přepych, třídní justice, nepřímé daně) jak právně (nezodpovědnost úředníků za škodu, naprostá neúcta k zákonům — jež přece mají smysl jen tehdy, víží-li stejně obě smluvní strany: správu státu i občany), jak kulturně (jakás takás škola do 14 let, kde však pro babylonsko-římské fábule zanedbává se skutečné učení, další výchova svěřena hospodě a biografu). Rozvoj krásného lidského individua, kultura jeho citu, jeho smyslu pro krásno a dobro, to vše zadupává se už v zárodku často vědomě a úmyslně.

Komu je pečovat v těchto tak smutných poměrech o mravní povznesení člověka? Církvi prý. Jí aspoň svěřuje stát »nábožensko-mravní výchovu« ve škole. Uvažme, zda může církev být ještě orgánem mravního rozvoje u nás. Vždyť právě katolicism — tato důmyslná politická soustava středověká — svým formalismem, kasuistikou a ritualismem zahlušil jednotlivcovo svědomí a zastavil jakýkoli mravní vývoj; dnes pak jako zjev úpadkový, jsa sám v rozkladu, působí přímo otravně. Není dnes řídký zjev klerikálního advokáta, žurnalisty, úředníka, učitele, ba i kněze, který svým osobním, vnitřním názorem je tomu, s čím se stotožňuje, na mile dalek — jsou to nebezpeční a mravně zrovna jedovatí lidé.

Nevím proto, kdy byla potřeba uvědomělé etické kultury, nalehavější než dnes. A není o tom pochyby, že tuto potřebu palčivě cítí tisíce dobrých lidí u nás. Nepřítelem této naší práce může být jen vyložený škůdce veřejného blaha, ať si už plíží se nočním stínem, nebo vinou naší společenské desorganisace zaujímá místo jakékoliv. Přesvědčeni o nutnosti své mravně obrodné práce, nedáme se v činnosti své zviklat žádnou lidskou zlobou, je nám třeba jen jediného: spolupráce a účinné pomoci všech dobrých lidí, kteří potřebu tuto pociťují stejně jako my.«

Stejným, nesmyslným, frázovitým a utopistickým směrem o »Volné Myšlence« napsal

jiný její hlasatel Boža Novák ve článku »Volnou Myšlenkou za očistou života«:

»Dnešní lidská společnost založena jest na morálce: »Čiň dobré a bůh tě odmění, nečiň zlé, abys nebyl bohem potrestán zde na zemi za tohoto života i na onom světě v pekle.« Rozvojem vědy a vnikáním vědy do nejširších vrstev počíná se již v útlém věku rozplývati nebe i peklo, člověk, jenž konal dobro, aby je bůh odměnil, přestává věřit v nebe, přestává věřit v peklo a z této morálky odnáší pak do života jen heslo: »Čiň dobře, dostane-li se ti za to hmotného zisku a skryté zlo není zlem. A tolo heslo vede pak k zločinnosti dnešní společnosti, spíše však nežli k zločinnosti, »k špinavosti«, jež projevuje se v těch různých aferách, jež na druhé straně kolikrát roztahují lidé právě tak nečistí, lživí, ale o jejichž špíně dosud nikdo neví.

Tuto výchovu starou, jejíž výsledky klerikálové — ačkoliv dnešní výchova je náboženskomravní a tedy výsledky ty jsou její dílem — přičítají lidem pokrokovým, kteří usilují o nápravu, nutno odstraniti.

Odstraniti ji a její výsledky lze předně výchovou každého jedince, aby sám dovedl čistě a poctivě žíti a za druhé výchovou společnosti, aby dovedla jedince čistě žijícího respektovati a jej v této jeho snaze podporovati.

Tyto dvě zásady pak jsou stěžejními zásadami hnutí, jemuž se dostalo jména Volné Myšlenky.

Hnutí toto není ničím novým. Od prvních dob lidských byli lidé, kteří lpěli na formách, z nichž lidstvo již vyrostlo a lidé, kteří se snažili o pokrok. Tito lidé snažíce se o pokrok, byli volnými mysliteli své doby, právě jako jimi byli i všichni ti proroci nových náboženstev, jako jimi byli reformátoři naši, Hus, čeští bratři, reformátoři němečtí a ostatní, jako jimi byli encyklopedisté francouzští, naši buditelé atd.

Klerikálové všech barev upírají nám právo dovolávati se těchto svých předchůdců, ale nesprávně. Nedovedou se postaviti na vyšší stanovisko světového dění, s něhož by viděli, že všecky tyto muže, tak i Husa, nemůžeme posuzovati se stanoviska doby naší a naší minulosti, nýbrž z jejich současné doby a souvislosti dějinné. Tak Hus byl kacířem své doby a zůstává kacířem do dneška, třebas by, kdyby vystoupil s oněmi názory dnes, snad kacířem prohlášen nebyl. Kdyby Hus žil, dnes pak právě všeobecným pokrokem byl by zase kacířem, nehlásal by to, co tehdy, nýbrž to, co hlásají Loskotové, Kuntové, Roučkové, Svozilové a všichni ti, kdož dnes církvemi morálně upáleni byli.

Ale V. M. nejen navazuje na tyto muže reformace, ona je přímým důsledkem jejím. Ona žila v našem lidu, s ním rostla a jen čas vynesl ji na povrch. Jméno jest zcela lhostejno; hnutí jest zde, ono tkví v duších českých — proto projevují se stoupenci jeho ve všech vrstvách národa. Jméno V. M. bylo dáno hnutí zcela náhodně dle analogických hnutí, jež dříve nebo později počala se projevovati i u různých jiných národů.

Z uvedených dvou stěžejných zásad V. M. vyplývá její program. Cílem její jest: co největší možné vzdělání jednotlivce na náklad veřejný; škola budiž svobodná od vlivů nevědeckých; vyučováno budiž od elementárních tříd umění, jež je důležitou složkou výchovy; rovněž vyučováno budiž všeobecným právům a povinnostem občanů; žena budiž kulturně na roveň postavena muži a odstraněn veškeren sociální rozdíl mezi ženou a mužem; poměr mezi mužem a ženou budiž upraven čistěji, aby z manželství vzcházely děti nové do poměrů životnějších a lepší výchovy, na niž by mohla navázati nová výchova školní. — Budiž uzákoněna možnost manželů, aby za příslušných záruk o výchovu dětí mohli se rozejíti fysicky, rozešli-li se duševně.

Strach před rozlukou může se týkati jen žen prodaných a nikoliv provdaných. Rozumní lidé jistě tento požadavek přivítají.

Ze snah V. M. vyplývá její poměr ku jednotlivým církvím. V. M. považuje je za spolky osob hájících určitý filosofický směr a požaduje jen jménem poctivosti, aby ti, kdož s dotyčným směrem se rozešli duševně, učinili tak i formálně.

Všecky církve buďtež sobě na roveň postaveny, při čemž jmění, jež jim bylo svěřeno za účelem obstarávání školství, chudinství a jiných úkolů, svěřených jim jako součástce správy státní, budiž jim přirozeně odňato a odevzdáno těm korporacím, jež jsou pověřeny výkonem dotyčných funkcí (obce, země atd.).

Ze snah V. M. rovněž vyplývá její poměr k politickým organisacím. V. M. jest hnutí kulturní, jež jde za mravní očistou jednotlivce, rodiny, národa a jako takové spojuje všecky pokrokové politické strany, jež upřímně s očistou smýšlejí, ke společné obraně proti společnému zlu: špíně, jež zahnízdila se všude od intimního styku tří lidí až po největší útvary společenské. Nepřítele má Vol. M. jen ve stranách klerikálních.« (»Volná Myšlenka« 1912, únor.)

Zdánlivý postup Volné Myšlenky ku předu jako jest zakládání nových listů*) a p. nesmí nikoho másti, vždyť »oslava Ferrerova«, jí organisovaná, nadobro stroskotala a kdo pilně čte její listy, shledává, že všude pouze zášť proti katolické církvi jest hlavním podnětem prací »volnomyšlenkářských«.**) Mimo to ve všech podnicích její objevují se titéž lidé, jichž duševní

*) Tak »Volná Myšlenka«, jež až posud byla všeobecným listem »volnomyšlenkářů« má od 1. května 1912. vycházeti »v úpravě revualní.«

**) Sem spadá zvláště brožura: »Zločiny mnichů v Čenstochově« za 24 haléřů o 80 stranách atd.

fond není právě stkvělý. Odpadlíci Loskot a Kunte jsou jejími sloupy. Jich však proticírkevní články (srv. »Havlíčka!«) nemohou zajímati širší vrstvy lidu, ba ani intelligenta laika, poněvadž obírají se většinou »otázkou náboženskou«, jež, jak známo, v indifferentní dnešní společnosti naráží na všeobecné pohrdání a »přehlížení.« Pouhé pak štvaní proticírkevní se sice lidu líbí, ale brzy přesycuje. Zednáři ovšem a bohatý Israel finančně podpoří kde koho z volnomyšlenkářů, ale to ještě k získání lidu nestačí. Konečně duševní směr »Volné Myšlenky« pro svou absurdnost se životem lidské společnosti nemůže počítati na přízeň stálou a pevnou . . .

Vytrvalé poučování lidu proti »Volné Myšlence« vzalo si do programu zvláště katol. družstvo »Vlast« s orgánem »Naše Listy«, dále časopis »Sv. Vojtěch«, »Čech« »Obnova« atd.

* * *

Označil jsem pojednání své jako »příspěvek k ocenění husitismu« a »Volné Myšlenky«. Při zakončení tedy považuji za nutno toto označení, ač z podaného plyne samo sebou, ještě určitěji vysvětliti a zdůvodniti.

Husitství tvoří střed všech bludů, jež v Čechách byly a jsou, či jinými slovy: Poměr husitství k bludům v Čechách se vyskytujícím jest poměr důsledku ku příčině. Tomu ovšem třeba jest rozuměti takto: V husitství, jež pod-

statně spojilo v celek všecky od katolické církve v Čechách se odchylující náboženské názory, bylo také plno podnětů, aby se jich využilo k zakládání a šíření se bludů nových, jichž poslední etapou (stanicí) jest »Volná Myšlenka«.

Že husitství podstatně spojilo v celek všecky od katolické církve v Čechách se odchylující náboženské názory jest nezvratně jisto, zvláště po stránce dogmatické (věroučné). V tom shodují se historikové vesměs i s hugonetou Arnoštem Denisem. Z mnohých sem spadajících dokladů vyjímám alespoň soud Wintrův. Ten praví: »Ve svých snahách měl Hus předchůdce a učitele. Kazatelé Betlemské kaple po Miličovi neustávali horliti. Spolu s nimi leckterý jiný kněz na kázáních horlil proti nemravnosti duchovenstva zvláště vyššího. Při těch snahách již tehda zacházeli někteří velmi daleko. Již Matěj z Janova byl míněním svým všecek Táborita; volal k návratu k první církvi, nelíbily se mu nádherné chrámy, kázal, že by rozbíjeti se měly obrazy, k nimž se pověrčiví lidé modlí; zavrhoval ceremonie (obřady), očistec . . . Také sekta Valdenských, jejíž snahou bylo vrátiti se životem k prostým poměrům prvotní církve, nebyla u nás neznáma; však tě slova Matěje z Janova proti ceremoniím, proti očistci, jsou po rozumu Valdenských řečena. Nové duchovní proudy z ciziny vlévaly se do Čech vlnami čím dál mohutnějšími. Vzpoura Čechů proti Církvi

byla všech těch snah a proudů výsledek konečný.«[98])

Podobně také všeobecné jest u historiků přesvědčení, že husitství stalo se zdrojem bludů pozdějších[99]) až i »nejmodernějších«. Tu dovolávám se zase jenom autority prvního řádu, totiž Fr. Palackého. Ten o odsouzení Husově dí: »Avšak ani Hus nemohl pohříchu zachovati se jinak (totiž setrvati oproti koncilu Kostnickému ve svém bludu), nechtěl-li zraditi sebe sám i svědomí svého. Co původce a zakladatel protestantismu, co zástupce svobody duchovní, co křísitel zásady o právu osobního přesvědčení ve věcech víry, byl by odvoláním zmařil sebe v duchovímn ohledu naprosto. Nemaje voliti nežli mezi smrtí tělesnou a duchovní, volil si záhubu těla. Jím pak počal se nový věk v dějinách křesťanských, kdežto náboženství a víra, přestavše zakládati se na pouhé autoritě hierarchické, staly se pokladem duší a myslí svobodných a kde přesvědčení lidské i svědomí mělo ne tak vnějším návodem, jako raději vnitřní potřebou a snahou dle písma svatého i rozumu vzdělávati se.[100])

---

[98]) D. c. 4—5.

[99]) Tak dr. Rezek: »Že hnutí toto (deismus za císaře Josefa II.) zavírá v sobě reminiscence (vzpomínky) na husitismus, bratrství, lutheranismus, adamitství, novokřesťanství i Mikulášenství bratří Vlásenických dá se spíše vycítiti, nežli přesně dokázati« (d. c. 5.).

[100]) D. c. III. 117.

Konečně, že poslední etapou (stanicí) husitství je »Volná Myšlenka« doznávají volnomyšlenkáři sami. Th. Dr. Frant. Loskot[101]) volá chlubně do světa: »Český Bratr — toť volný myslitel v rámci své doby.« »Ve velikých mužích české reformace třeba měli tvářnost doby, která je zplodila, vidí V. M. svoje předchůdce.« »Volná Myšlenka chce býti pomstou za Bílou Horu« . . .

Hle, kam až husitství český národ dovleklo! A vzpomeneme-li, že mezi dobou století patnáctého a dobou naší uplynulo skoro 500 let a uvážíme-li co v těchto dobách potoků nevinné krve potřísnilo českou vlast, co zmařeno bylo synů národa nejlepších, co rozmrháno národního jmění, co zničeno uměleckých památek, rozchváceno nejkrásnějších našich děl literárních: musíme z hloubi srdce volati: Husitství bylo národa českého největším nepřítelem, hrobařem jeho slávy, ničitelem budoucnosti, zhoubou svobody, samostatnosti národní, a konečně zárodkem nevěry.[102])

[101]) »Čechové a církev katolická.« Praha 1909, v Knihovně Volné Myšlenky str. 90, 92 a jinde podobně.

[102]) »Zvláště pak chceme vysvětliti, jaký byl poměr Čechů k církvi katolické, jak jsme dospěli až k dnešku, ke hnutí Volné M., jež přes svoji povahu mezinárodní přece jen také organicky vyplývá z vývoje našeho dosavadního . . . « D. c. 7.

Palacký potvrzuje tato slova plnou měrou. Praviť o husitství: »Ocitujeme se náhle v době, kde pod heslem náboženství a víry rozhostily se nešlechetnosti a hříchy, kde utuchla mezi lidmi láska, povzbuzeny náruživosti a vzteky, zaplašen pokoj a pořádek, spácháno hrůz a ohavností bez počtu, vyvolány boje a války neslýchané, povražděno lidu na statisíce, obořeny hrady, vyvrácena města, popáleny vesnice, popleněny celé krajiny a obráceny v pustoty. Fanatismus nábožný (husitský blud) protrhal všecky společenské svazky, vyvrátil starodávné základy státu, zničil utěšené květy nauk a krásoumy, zdivočil mysli a zmařil blahobyt obyvatelstva na dlouhý čas. Kdo pojme a obsáhne myslí, kdo popíše všecky zločiny a neřesti, všecky pychy a ukrutnosti, všecka utrpení, bolesti a křiky, pláče a úpění, v palácích a i v chatrčích té doby? A kdo měl by to srdce, kochati se v zjevech takových i přáti sobě obnovení jejich?«[103])

A přece našli se lidé, ovšem bez víry a národnosti, kdož v těchto zjevech kochati se chtějí . . . .

Když Hus z důstojnosti kněžské v Kostnici dne 6. července 1415. byl odsvěcen, postavili mu, pravdě podobně někteří z přítomných žoldnéřů, na hlavu papírovou korunu s nápisem:

[103]) D. c. III. 156—157.

»Hic est haeresiarcha« t. j. »Totoť jest arcikacíř.«[104])

Nahodilý skutek tento byl potvrzen věky budoucími za nezvratnou pravdu, neboť Hus vskutku národu českému stal se arcikacířem, poněvadž všecko kacířstvo předcházející podstatně v celek spojil a všemu nastávajícímu vznik připravil za hrozného utrpení celého národa doby své i věků budoucích . . . Jest tedy kacířství jeho nejhrůznějším zjevem v dějinách českých. . .[105])

[104]) »Přejeme si striktní (přímou a určitou) odpověď k otázce byl-li Hus kacířem čili nic? Odpovídáme, že byl . . . Hus byl kacířem; a nejen pro ty věci, v nichž se uchyloval od církevní theorie (nauky), ale celým svým vystoupením, tím svým revolucionářstvím« (Loskot d. c. 33.).

[105]) V poznámkách věnoval jsem též náležitý zřetel historickým statím, týkajícím se předmětu bludařství v Čechách, jak obsaženy jsou jednak ve školních čítánkách již pro nejútlejší mládež na školách obecných, jednak v reformovaném katechismu. Učinil jsem tak ze dvou příčin. Předně, abych upozornil, že dítko protestantské od obecné školy místo věrouky více obírá se dějinami své konfesse, a po druhé, bych zdůraznil protikatolický ráz knihy pro nejmenší katol. mládež. Jest proto faktem nepopíratelným, že dítě protestantské již od školy utvrzuje se v lásce ku své konfessi, ale dítko katolické systematicky o lásku tuto bývá připravováno.

Přimysleme si ještě k tomu učitelstvo, většinou v proudech liberárních plující, a máme dostatečnou odpověď, proč český lid v době poslední se odcizuje až úžasně katol. církvi — a zároveň pobídku, kde třeba pracovati, má-li nastati doba lepší. Jen maličký doklad. V obecné, trojtřídní škole v Českých Heřmanicích u Litomyšle dne 5. března 1909. pracovali žáci úkol: »Co bylo národu českému zakoušeti po bitvě bělohorské.« Žák František Hromádka o tom napsal: »Trudné to byly doby. Zaťaté zuby věští pomstu . . . Vše již marno! Obyvatelstvo vesnic poddáno bylo knížeti, který s lidmi jednal jako se zvěří . . . Přišla neděle. Lidé si chtěli odpočinouti od týdenní roboty. Však ani v neděli neměli pokoje . . . Lid úpěl a chtěl si spravedlnosti dobýti. Stěžovali si! Úřady byly »panské«, člověk nevolnický, tím řečeno vše . . .« Takto vychovává katolickou mládež české učitelstvo! Pak ovšem není divu, že všeobecná zášť proti církvi a »pánům« ovládá již mnohé vrstvy lidu. A co stane se v době příštích padesáti let, bude-li se stejně dále pokračovati, ví pouze nebe, Příslušné úřady posud nevidí a neslyší . . .

Přípravy naše na rok 1915.

A) Přípravy Tiskové ligy:

Tisková liga v Praze čp. 570-II. vypisuje konkurs na populární spis o Mistru Janu Husovi. Nejlepší práce obdrží cenu 300 K, druhá 200 K, třetí 100 K.

Populární spis o Husovi musí býti vědecky založen a zvláštní zřetel budeme míti k onomu dílu, jež nám přinese o Husovi něco nového, dosud neznámého. Všecka důležitá tvrzení o Husovi ať jsou citáty ze spisů a pramenů doložena. Spis může obsahovati asi 4—5 archů formátu „Husitství ve světle pravdy" a konkursní práce přijímají se do konce r. 1912.

Při tom oznamujeme, že vědecký spis o Husovi vyjde r. 1914 a vydá jej Dědictví sv. Prokopa v Praze.

Dne 2. ledna 1911 vydal výbor Tiskové ligy provolání ke sbírkám k obraně naší pro r. 1915. Část se braných peněz uloží se na populární spis, část se věnuje na šíření časopisu „Husitství ve světle pravdy" a část se dá na naši korrespondenci a na agitaci. Kdo složí nejméně 10 K, obdrží darem I.—VIII. roč. „Husitství ve světle pravdy" a I.—VIII. roč. „Obrany víry" mimo sešity již rozebrané. I rozšířili jsme tím způsobem do dnes na 5000 ex. Husitství a tolikéž ex. z „Obrany víry".

„Husitství ve světle pravdy" vyjdou do roku 1915 incl. ještě 4 ročníky, i doporučujeme je k hojnému předplácení. Stojí ročně pouze 1 K.

B) Přípravy družstva Vlast:

Družstvo Vlast věnovalo na obranu pro r. 1915 200 K. Z korunek Social. odboru darovaných dává družstvo Vlast všem, kdož „Vlast" a „Naše Listy" nebo aspoň jeden z těchto časopisů odebírají a za to požádají, všecky své husitské a protireformační brožury — počtem 10 — zdarma. I rozšířilo jich: v září 520, v říjnu 1330 a v listopadu 730, v prosinci 320, v lednu 200, v únoru 70, celkem = 3170 exempl.

Mimo to bude Soc. odbor řeči husitské honorovati (každý řečník musí se předem u nás přihlásiti), i vypsal na ono a toto vydání korunovou daň strany a bude ji až do r. 1915 incl. vybírati. Žádá se, aby každý, kdo může, složil ročně 1 K. Dosud složilo korun: v říjnu 1911 66 osob, v listopadu 86, v prosinci 50, v lednu 47, v únoru 39, celkem 288 osob. Ve sbírkách se pokračuje a zasahují do všech zemí rakouských, ba až do Ameriky.

Vedle toho Literární sekce družstva Vlast vypisuje konkurs na povídku z doby husitské. Ceny 150 K, 100 K a 50 K a mimo to obvyklý honorář ve „Vlasti". Lhůta do konce r. 1912. Mimo to vypisuje Lit. sekce konkurs na básně z doby husitské; přijímají se až do r. 1915 incl. a ceny jim příčkne výbor družstva Vlast dle objemu a ceny. Jednu báseň z doby husitské tu již máme a vyjde v dubnové „Vlasti", další se připravují. — Konečně poskytne pro rok 1912 desíti osobám po 30 K, aby si potřebné spisy o Husovi zaopatřily, je studovaly a pak buď obranně psaly nebo řečnily.

Celý tento třetí odstavec provede kníž. arcib notář Tomáš Škrdle v Praze čp. 570-II. a k němu se tedy obracejte, kdož na ceny počítáte. — Od těch, kdož reflektují na cenu 30 K, se žádá, aby prostudovali dobu před a pohusitskou a husitskou dle Frant. Palackého, Václ. Vl. Tomka, Helferta, Dr. Frant. Kryštůfka; zvláště se od nich žádá, aby pročetli životopis Husův od Dr. Ant. Lenze a rozbor učení jeho ve „Vlasti" a v „Husitství ve světle pravdy" od různých autorů uveřejněný a oceněný. Předmětem románu nebo básně mohou býti buď jednotlivé osoby katolické nebo husitské nebo jednotlivé periody z dějin husitských.

C) Přípravy Zemského sdružení katol. spolků:

Třetí pracovník k obraně naší pro r. 1915 jest Zemské sdružení katolických spolků v král. českém, které vystoupí na obranné kolbiště svým skioptikonem. Jak se to stane a co se díti bude, sděli se později.

Mimo to bude Soc. odbor řeči husitské honorovati (každý řečník musí se předem u nás přihlásiti), i vypsal na ono a toto vydání korunovou daň strany a bude ji až do r. 1915 incl. vybírati. Žádá se, aby každý, kdo může, složil ročně 1 K. Dosud složilo korun: v říjnu 1911 66 osob, v listopadu 86, v prosinci 50, v lednu 47, v únoru 39, celkem 288 osob. Ve sbírkách se pokračuje a zasahují do všech zemí rakouských, ba až do Ameriky.

Vedle toho Literární sekce družstva Vlast vypisuje konkurs na povídku z doby husitské. Ceny 150 K, 100 K a 50 K a mimo to obvyklý honorář ve „Vlasti". Lhůta do konce r. 1912. Mimo to vypisuje Lit. sekce konkurs na básně z doby husitské; přijímají se až do r. 1915 incl. a ceny jim přiřkne výbor družstva Vlast dle objemu a ceny. Jednu báseň z doby husitské tu již máme a vyjde v dubnové „Vlasti", další se připravují. — Konečně poskytne pro rok 1912 desíti osobám po 30 K, aby si potřebné spisy o Husovi zaopatřily, je studovaly a pak buď obranně psaly nebo řečnily.

Celý tento třetí odstavec provede kníž. arcib. notář Tomáš Škrdle v Praze čp. 570 II. a k němu se tedy obracejte, kdož na ceny počítáte. — Od těch, kdož reflektují na cenu 30 K, se žádá, aby prostudovali dobu před a pohusitskou a husitskou dle Frant. Palackého, Václ. Vl. Tomka, Helferta, Dr. Frant. Kryštůfka; zvláště se od nich žádá, aby pročetli životopis Husův od Dr. Ant. Lenze a rozbor učení jeho ve „Vlasti" a v „Husitství ve světle pravdy" od různých autorů uveřejněný a oceněný. Předmětem románu nebo básně mohou býti buď jednotlivé osoby katolické nebo husitské nebo jednotlivé periody z dějin husitských.

C) Přípravy Zemského sdružení katol. spolků:

Třetí pracovník k obraně naší pro r. 1915 jest Zemské sdružení katolických spolků v král. českém, které vystoupí na obranné kolbiště svým skioptikonem. Jak se to stane a co se dá lidu, [illegible]

D) Přípravy Jednoty č. katol. učitelstva:

Čtvrtým činitelem jest Jednota č. katol. učitelstva a přátel křesťanské výchovy, která se ve schůzi ze dne 16. prosince r. 1911 usnesla, aby členové její ze stavu učitelského otázku husitskou studovali, na přednášky se připravovali nebo k obraně víry pro rok 1915 se vyzbrojovali. Vedle všeobecné výzvy usnesla se Jednota, že některé pp. učitele jmenovitě ke studiu tomu vyzve a že k tomu i hmotně přispěje, jen aby otázku tu uspíšila. Konečně ve valné hromadě Jednoty měl o přípravě naší pro r. 1915 slavnostní řeč red. Tom. Jos. Jiroušek. Řeč jeho jest v Učitelské příloze „Vychovatele", jenž vyšel 1. března t. r., uveřejněna.

E) Přípravy Zemské rady katolíků:

Pátým činitelem je Zemská rada katolíků v král. Českém. Ve schůzi Zemského sboru této rady ze dne 6. února t. r. referoval gymn. professor Václ. Müller (nyní kanovník Vyšehradský): Přípravy k r. 1915. Zde mimo jiné přijat byl návrh redaktora Tom. Jos. Jirouška, aby hlavní řečníci k r. 1915 byli svoláni a oučeni o jednotném postupu v otázce husitské.

To jest, co víme; myslíme, že se dějí přípravy i jinde, o nichž se později dozvíme. Co se děje mezi námi a nepřáteli našimi, o tom soustavně referuje „Vlast", a to již druhý rok. Tam čtenáře odkazujeme.

Dle všeho, co jsme uvedli, lze seznati, že roku 1911 ohledávali jsme obranný terrain a zabezpečovali jsme se hmotně. R. 1912 bude rokem pokračovacím a rokem studia doby husitské. Částečně začne se o M. Janu Husovi řečniti. Přednášek bylo z oboru toho dosud 5. R. 1913 a 1914 budeme úsilovně šířiti husitské brožury a populární spis o Husovi a 1915 do stanou katolíci do ruky vědecký spis o M. Janu Husovi.

Toť jest náš program, jenž bude i dále doplňován. Voláme k práci všecky katolíky dobré vůle bez rozdílu politických stran a přesvědčení.

b) všecky ročníky »Obrany víry« a »Husitství ve Světle pravdy«, jakož i brožury Tiskové ligy, pokud i ty nejsou rozebrány.

Zakládající člen fondu pro katolické spisovatele při družstvu Vlast splácí ve lhůtách 200 K, přispívající dává ročně 4 K. Z fondu toho se podporují kulturní tiskové účely katolické a katoličtí spisovatelé, ale jen členové tohoto fondu. Nečlen jen zřídka a ve zvláštních případech může podporu obdržeti.

Mimo to přijímá družstvo Vlast dobrovolné dary: na soc. odbor, na dům družstva (t. j. splácení jeho dluhu) na jubilejní fond pro zřízence družstva Vlast a na Historický kroužek, který si vede kasu samostatně. S námi jsou těsně spojeny spolky: Tisková liga, Jednota čes. katol. učitelstva a Spolek na zakládání katolických knihoven — i pro ty dary přijímáme a jim je odvedeme.

Sociální fond platí cestovné řečníkům a chystá větší řečnickou akci pro rok 1915. Dary jeho byly r. 1910 hojné a neméně štědře jest fond tento podporován i r. 1911 a 1912.

Historický kroužek družstva Vlast řídí si fond svůj zvláště. Pokladníkem jest vldp. Dr. Karel Lev Řehák, kanovník a farář u sv. Ducha v Praze.

Nové členy a dary přijímá

Výbor družstva Vlast v Praze,
čp 570 II

Navštívenky

všeho druhu zhotovuje přesně a levně

tiskárna družstva Vlast, Žitná 570-II.

Ročník IX. 1912. Číslo 3—4.

Vychází čtyřikrát do roka. — Předplácí se na rok 1 K, do něm. zemí 1 K 10 h, do ostatních zemí 1 K 20 h. Cena jednotlivých sešitů udá se zvlášť podle tiskových archů.

Husitství ve světle pravdy.

Vydává Tisková Liga v Praze.

Redaktor

Vlastimil Hálek.

—

Hus a husitství.

Sepsal VÁCLAV LEFLER, kand. dokt. bohosloví a farář ve Vojkově.

—

Cena 60 hal.

V PRAZE.

Knihtiskárna družstva Vlast v Praze. — Nákl. Tiskové Ligy.

1912.

Kalendář „Sv. Vojtěch“

jako každoročně i letos vydalo **družstvo Vlast v Praze** v obvyklé ceně po 1 K, malý »Svatý Vojtěch« za 60 h.

Podobně kalendář **„Štítný“** pro katolické učitelstvo v Čechách, na Moravě a ve Slezsku péčí *Jednoty katol. učitelstva českého v království Českém* vyšel současně s kalendářem uvedeným.

Cena 1 K.

Objednávky možno činiti u *administrace družstva Vlast.* Obracíme se k svým přátelům a příznivcům a vůbec ke všem katolíkům a zvláště ku katolickým spolkům a organisacím, pro které družstvo Vlast co může činí, aby pro tyto kalendáře činili přípravnou půdu a s objednávkami kalendářů na

družstvo Vlast v Praze II., čp. 570

se obraceli. Tucet těchto kalendářů, jednotlivých či míchaných, *stojí* 8 K, tucet malých 4 K 80 h, *při hotovém placení dává se jeden nádavkem.*

Členové Jednoty čes. katol. učitelstva mají »Štítný« za 50 h, poštou za 54 h.

V téže ceně jako naše prodáváme i Kotrbovy, Vimperské kalendáře a Přítel opuštěných, totiž tucet velkých za 8 K, malých za 4 K 80 hal., ale vyhražujeme si, že v každém tuctu musí býti alespoň 3 kalendáře »Sv. Vojtěch« a jeden »Štítný«.

Ročník IX. Číslo 3.—4.

Husitství ve světle pravdy.

Vydává Tisková Liga v Praze.

Redaktor

VLASTIMIL HÁLEK.

✷

Hus a husitství.

Sepsal VÁCLAV LEFLER, kand. dokt. bohosloví a farář ve Vojkově.

✷

V Praze 1912.

Knihtiskárna družstva Vlast. — Nákl. Tisk. Ligy.

Otázku Husovu a Husitství musíme od sebe odlišovati.

Husitství toliko v ohledu náboženském, jakožto kališnické, má s učením Husa něco společného; v ohledu národním a sociálním se však husitství od Husa daleko vzdaluje.

S učením výstředním, spiritualistickým táboritů a jim spřízněných sekt nemá Hus ničeho společného.

V ohledu národním stál Hus na stanovisku zcela opáčném oproti proudům v národu českém za jeho doby povstalým.

Kdežto i dle úsudku německých dějepisců vlastenectví české jeví se jako odpor proti vzmáhajícímu se němectví, stojí Hus na stanovisku, že jeden věřící Němec je mu milejší, než-li sto nevěřících Čechů.

Největší pak rozpor mezi Husem a husitstvím jeví se v ohledu socialním. Hnutí husitské bylo čistě demokratické, ano namnoze ve svých výstřelcích i komunistické; kdežto Hus stojí na stanovisku a hájí vždycky princip monarchistický; a to ještě absolutismus státní netoliko ve

věcech časných, ale i ve věcech náboženských — církevních.

Palacký ve svých dějinách národu Českého netoliko Husa a husitství od sebe nerozlišuje, anobrž přikládá Husovi rozhodující vliv na vznik a vývoj husitství.

On stoje na stanovisku protestantském domnívá se, že husitství bylo »evangelickým« protestantstvím podobně jako Luther založil »evangelickou« církev. Toto pochybené stanovisko svedlo Paiackého k tomu, že Husa vyličuje všude a ve všem jakožto původce husitství a k podpoře svého mínění pomocí fantasie klade Husův pobyt ve vyhnanství na místo, kde se »prý« Hus zdržoval, kde měl své »horlivé« posluchače, ačkoliv pro své tvrzení nemá ani nejmenších dokladů. Tak jest fakt jistý, že na dvou místech byly dvě těžiště husitství a sice jedno v Praze a druhé v Oustí Sezimově nad Lužnicí.

V Praze byl zdroj husitství v universitě nasáklé viklefismem a v Oustí v akademii kněží nasáklých učením valdenským.

Kdežto však Praha zachovala sobě většinou, — ačkoliv i semučení táborské silně vnikalo, — ráz strany umírněné, kališnické; stalo se Oustí útočištěm náboženských novotářů, přepjatců, kteří netoliko spory svými městečko do záhuby přivedli, ale též v pozdějším Táboře učením svým náboženství lidu poskvrňovali tak, že odtud náboženstvím táborským nazváno bylo. Znamenitější

mistři učení kališníků na universitě pražské byli Jan z Jesenice, Jakoubek ze Stříbra, Křišťan z Prachatic, Jan příjmím »kardinál« z Reinšteina, Simon z Tišnovic, Šimon z Rokycan, Zdeněk z Labouně, probošt u Všech Svatých, Marek ze Králové Hradce, pan Zdislav ze Zvířetic z rodu Vartenberkského, a Michal Čížek z Malenic. Z ohlášení veřejného, které universita za rektorství M. Jana »kardinála« z Reinšteina vydala 25. ledna 1417 patrno, že ještě půdu církve katolické až na přijímání podobojí neopustila.

V Praze bral se směr husitství mírně, konservativně a téměř po aristokraticku. Naproti tomu v Oustí husitství netrpělo uzdy, počínalo si radikálně a demokraticky. Tomu nelze se diviti; kdo zná dějiny sektářství, ví, že každá sekta, která se domohla moci veřejné podobně sobě počínala. Zastanci tohoto směru výstředního husitství byli kněží sdružení v jakési akademii, kteří výživu svou dostávali ode dvou bohatých sousedů Ousteckých, soukeníka Pytla a pekaře Joha.

Z těchto vývodů Palackého zcela přijatelných vyvodil však náš největší historik fantastické předpoklady, které buď úplně zavrhnouti musíme, anebo aspoň na patřičnou míru přivésti se vynasnažíme.

První neodůvodněné, ničím nedoložené, ano od spisovatelů — jako prof. Sedláčka — zavržené mínění Palackého jest, že Hus se zdržoval u Jana z Oustího na jeho hradě Kozím 6 kilometrů od Tábora vzdáleném. Ku konci své postilly píše M. Jan Hus, že »léta tisícího čtyřstého a třináctého, v den postný svatých apoštolův Šimona a Judy, na hradě, jenž slove Kozí, toto vyložení svatých čtění jest skonáno.« Není tudíž nejmenší pochyby, že Hus v době vyhnanství svého na počátku prosince 1412 na hradě řečeném Kozím přebýval. V Čechách bylo mnoho hradů, které se nazývaly »Kozí« aneb »na Kozím«.

Ze všech těchto hradů vybral sobě Palacký hrad Kozí v blízkosti městečka Oustí Sezimova, aby tam Husa usadil a jej jako zakladatele husitství Ousteckého čili táborského označil. Učinil tak však velmi nešťastně. Jednak líčí nám poměry v městě Oustí nad Lužnicí nedostatečně, jednak klade hrad Kozí pod jedno panství s Oustím téhož majitele, jednak z domnělého pobytu Husova dalekosáhlé nesprávné závěry činí. Správně tvrdí, že městečko Oustí patřilo na počátku 15. století asi šestero bratřím a strýcům z rodu zchudlých již Vítkovců větve Oustecké. Ale ani jednomu v těchto podílníků hrad Kozí pětčtvrtí hodiny vzdálený nepatřil. Tudíž nemohl ani Jan z Oustí, u něhož Hus r. 1413 byl nalezl útočiště, jej na hradě Kozím přechovávati. Prof. Sedláček (Hrady a zámky IV.) nemohl na hradě Kozím nalézti majitelé pány z Ústí, jelikož tato

dvě panství k sobě v té době nikdy nepatřila. Až teprve v dobách pozdějších, když pokoj zemi navrácen byl, a Sigmund na trůn královský dosedl, učiněny r. 1436 dne 16. října námluvy mezi Sigmundem a obcí Táborskou, jíž dosáhla tato povýšení na město královské. Touto smlouvou připadl hrad Kozí v majetek obce Táborské, která však (l. c.) tento hrad zpustošila.

Špatné znamení domnělého pobytu Husova na Kozím! Je vidět z toho, jak malou úctu měli obyvatelé města Tábora k hradu jenom pět čtvrtí hodiny vzdálenému, když místa toho nešetřili.

Vždyť přece od r. 1437 těšili se měšťané táborští vždycky samosprávě, nebyli k tomu nikým nuceni, majíce privileje svá od králů českých zajištěna.

Všechny stavby na Červeném dvoře vyvedeny kamenem na Kozím dobytým a sebraným. Dalo by se něco takového mysliti, kdyby k tomu místu odnášela se původně tradice, že na tomto místě Hus ve vyhnanství svém od prosince r. 1412—1414 skoro nepřetržitě přebýval a zde většinu svých spisů sepsal? Vždyť Táborské, jak řečeno, nikdo k tomu nenutil, aby místo to tak na Husa památné zpustošeno bylo, jako se dělo u jiných hradů v dobách válečných.

Krajina sama okolní byla v tehdejší době pustá a liduprázdná tak, že se pro domnělý pobyt Husův ani nehodila.

Také je možno majitele hradu Kozího před dobou i v době domnělého pobytu Husova vyjmenovati.

Po roce 1379 patřil hrad Kozí pánům z Hardeka, rodu sice cizího, ale od několika let již v Čechách a na Moravě osedlého (Sedl. hr. a z. IV., 144).

Roku 1389 dne 8. prosince koupil Jindř. z Hradce město Počátky s vesnicemi k němu náležitými a 4. června r. 1391 od téhož majitele z rodu pánů z Hardeka hrad Kozí s dvorem poplužným při hradě ležícím (t. j. Červený dvůr) vsí Kravín (nyní dvůr, les), Lhotu (Zarybničnou), Lipín (nyní les) Turovec s dvorem tudíž a dvůr Bořichov za 2000 kop. gr. č. (Arch. Hradecký l. c.)

Od roku 1391 za půl století nejsme sto, abychom nějakého jiného držitele Kozího jmenovati mohli mimo pánů Hradeckých.

Pouze jména purkrabí těchže pánů jsou zaznamenána. Roku pak 1413—1414 vyskytují se jako držitelé Hoštic Ctibor a Jan bratří z Kozího. (Lib. conf. VI. 1. c. 129, 126), kteří se nazývají roku 1408 syny n. Vilémovými z Poděhus. (Palackého sbírka topografická l. c. 145).

Prof. Sedláček praví, že synové řečeného Jana sloužili pánům z Rožemberka a dodává: »Jestliže tito právě jmenované Kozí drželi,

aneb jestliže byli toliko purkrabími pánů z Hradce není známo.«

Také na tom pranic nezáleží, jelikož dostatečně dokázáno jest, že Jan z Oustí majitelem hradu Kozí v letech 1413—1414 nebyl. Professor Sedláček ačkoliv tvrdil, že nejsme sto, abychom bezpečně nějakého jiného držitele Kozího mimo pánů z Hradce po r. 1391 jmenovati mohli, přece tyto dva pány by raději viděl býti majiteli hradu Kozího. Neboť jakožto purkrabí pánů z Hradce nemohl žádný z nich Husa u sebe pohostinu míti. Tím by rád postavil jakýsi most pro domnělý pobyt Husův na Kozím, neboť těžko jest mu této myšlenky naprosto se vzdáti.

Přece však dodává pravdě průchod an v poznámce sám tvrdí: »V dějinách Palackého (III. a str. 164 bez udání pramene) a Tomka (Děj. Prahy III. 529) čteme, že držitelem Kozího byl tehda »Jan starší z Ústí«, ale my jsme přese všechno pátrání nic takové nenašli. Kozí nepatřívalo nikdy k Ústí, a ještě v 16. století pokládáno za zvláštní panství.«

Tím jest dokázáno, že Hus na hradě Ústeckém-Kozím u Jana staršího nemohl býti, když hrad ten nikdy mu nepatřil.

Ale ani pro trvalý pobyt v městečku Ústí není pro Husa pravděpodobnosti.

Prof. Sedláček tvrdí taktéž bez udání pramene, že Hus ke konci měsíce června 1414

v městě Ústí nad Lužnicí pod záštitou pánů Kamenických přebýval. Tamť dopsal dne 26. téhož měsíce spisek svůj řečený: »Jádro učení křesťanského«. Brzy však shledaje, kterak některý z pánů Ústeckých jemu přál, jiný však mu nepřál, opustil krajinu tu k veliké lítosti osadníkův a odebral se na Krakovec.

Tedy jenom kratičký a to ještě rušený pobyt připouští prof. Sedláček pro Husa v Ústí Sezimově. Tím přijímá jaksi mínění Palackého za své nebo se jemu přizpůsobuje, že Hus byl u Jana staršího z Oustí, který mu přál a krátký čas u Jana mladšího z Oustí, který mu nepřál. —

Z vylíčení však poměrů, jaké panovaly v městečku Ústí v době domnělého pobytu Husova, jest však patrno, že o pobytu trvalém v Oustí a o získání valných přívržencův nemůže býti řeči.

Majitelé města Ústí byli v době domnělého pobytu Husova tito:

Čtvrtina města patřila Oldřichu mladšímu z Ústí, kterou zdědil po svém otci Oldřichovi. Týž držel také hrad Hradiště. Proto měl také i čtvrtý hlas práva o podání ke kostelu Ústskému (1407).

Tento Oldřich z Ústí byl provinciálem (?) (snad komandérem) od roku 1402 křížovníků Pruských a nachází se v témž úřadě ještě r. 1410. To nebyl jistě přítel Husův.

Naopak jak později se ukázalo, byl úhlavním nepřítelem husitů a horlivým přítelem katolictví.

Vždyť kázal Oldřich všecky po husitsku smýšlející obyvatele z města vypuditi. a byl tak nepřímo původcem, že se vyhnanci se svými kněžími scházeli v určitých dobách na hoře rozlehlé blíže Bechyně (Tábor).

Tak zmocnil se Oldřich celého města Ústí, hradbami dobrými opevněného, vytlačiv ze spoludržení pány Kamenické. (Sedl. hr. a z. IV. 140.) Z toho silného činu jest patrno, že již před tím Oldřich, pruský křižovník, měl v Ústí největší vliv a že by pobyt Husův v městě trvale nebyl trpěl.

Až v roku 1420 byl Oldřich teprve z města Ústí vypuzen.

Tím jsme jednoho, a to nejvlivnějšího čtvrťáka města Ústí poznali jakožto vysloveného odpůrce Husa a husitů.

Prof. Sedláček nemohl si odříci, aby, nemoha podati důkazu pro pobyt Husův v Ústí, aspoň příchod Husův slohově nevyšperkoval. »Přibytí Husovo do okolí zdejšího způsobilo veliký ruch v lidu okolním. Učení Husova horlivě se zastávali paní Anna Ústecká z Mochova, vdova po Janovi Kamenickém a synové její.« Ano, připouštíme, že až po smrti svého manžela přidala se paní Anna Mochovská k hnutí husitskému a též syn její Prokop.

Ale ona byla manželkou Jana z Oustí mladšího, (!) o kterém přece jak Palacký tak Tomek tvrdí, že Husovi nepřál.

Proto také není myslitelno, že by za živobytí svého manžela Husovi zvlášť přízní nakloněna byla. Že později sama se k hnutí husitskému jako jedna z nejhorlivějších přidala a syn Její Prokop dokonce byl vůdcem houfu husitů, stalo se z příčin jiných.

Prokop totiž vypudil roku 1420 svého strýce Oldřicha, křižovníka pruského, (vlastně druhostrýce — bratrance otcova) z Ústí a Hradiště, aby se v dobách bouřlivých zmocnil rodinných statků.

To však není případ ojedinělý. Takových případů máme z oné doby pohnuté více, že členové jedné a téže rodiny proti sobě stáli; a to buď z politiky, aby o jmění rodinné nepřišli, nebo ze ziskuchtivosti nebo pomsty.

Proto se spíše podobá, že horlení náboženského paní Anna Mochovská, vdova po Janu mladším z Oustí, a syn její Prokop použili k tomu, aby se statků strýce svého Oldřicha, od husitů nenáviděného komandéra křižovníků pruských, zmocnili, aby se tyto do rukou husitů nedostaly.

A to také se jim podařilo. Husité pomohli Prokopovi k panství nad Ústím i nad Hradištěm hory Tábor a od toho času nazývá se Prokop »pánem Ústí i Hradiště hory Tábor«.

Maje pak po čem toužil a čeho dosáhl, ztratil se brzy z řeči a paměti lidské docela. (S. Hrad.) IV. 140, Pal. děje kn. XII. 1., Tomek, Děj. Prahy IV., 31).

Ale pozorujme bedlivěji i ostatní spolumajitele města Ústí za času domnělého pobytu Husova.

Jednu čtvrtinu, jak řečeno, držel Oldřich, křižovník, ostatní tři čtvrtě byly rozděleny na několik schudlých majitelů z rodu Vítkovců Ústských.

Který by se byl v oné době proti vůli svého mocného strýce Oldřicha, křižovníka, odvážil osobním interdiktem stiženého Husa trvale u sebe pohostinu míti? Ostatně není o žádném z nich nikde zmínka, že by se byli nějak zvláštní přízní k Husovi vyznamenali, aniž je známo, že by Hus ve svých listech některému z nich za nějaké »dobroděnstvie« mu prokázané poděkoval. A přece Hus v této věci byl ke svým přívržencům pozorný a vděčný.

O Janu starším, kterého Palacký bez udání pramene, hostitelem Husovým učinil, víme, že měl bratra Ondřeje, který byl († 1389) roku 1381 kanovníkem kostela Pražského. V listu r. 1388 dne 6. února v Ústí daném nazývá se Ondřej, kanovník, (spolu) »dědicem města Ústí«.

Tím chceme naznačiti, že Jan, domnělý hostitel Husův, byl spoludědicem svého bratra Ondřeje kanovníka.

Též strýc domnělého hostitele Husova Sezima, který zemřel r. 1386, byl roku 1372 kanovníkem kostela Pražského a proboštem v Týně nad Vltavou. Otec pak Jana staršího byl s pány Hradeckými, rodem Vítkovců sobě spřízněnými, v přátelském obcování. Páni Hradečtí byli největší odpůrci nejenom husitství, ale i Husa osobně. Tak úhlavní odpůrce Husův Stanislav ze Znojma, byv k vůli Husovi od krále Václava ze země vypuzen, nalezl u pana Jana z Hradce útočiště a tam též zemřel. A sněm Kostnický tomuto pánovi z Jindřichova Hradce udělil čestný titul: »hejtman katolické církve« nazvav jej »nejkřesťanštějším pánem v Čechách«.

A tak jako jest nemyslitelno, že by Hus u purkrabího tohoto, osobního odpůrce Husova, nalezl útočiště na hradě Kozím, tak jest málo pravděpodobno, že byl pohostinu — aspoň jistě ne trvale — u Jana staršího z Oustí, přítele pana Jana z Hradce. Proto zastanci smýšlenky Palackého berou útočiště k tomu, že Janův bratr Oldřich z Hradce, jinak Vavák, byl na straně pánů Husovi příznivých a přitiskl r. 1415 pečeť k listu stižnému, jenž byl od pánů českých a moravských do Kostnice sněmu poslán.

Avšak tážeme se, protože později se k husitskému hnutí přidal, již z toho soudíte, že on mohl Husa u sebe přechovávati? Vždyť jste tvrdili, že byl u Jana z Oustí, u paní Anny

Mochovské, a což Ctibor z Kozího? Z toho patrno, že pobyt Husův jak na hradě Kozím tak v městě Oustím nad Lužnicí byl od Palackého uměle konstruován, vymyšlen a že patří ne mezi zjištěná fakta historická nýbrž mezi výplody fantasie.

A tážeme se, proč Palacký tento pobyt Husův v okolí Tábora sobě vymyslil? Aby z toho vyvodil, že husitství táborské, které později se zvrhlo v sekty výstředně spiritualistické a považuje se jako pramen česko-bratrství a lutherova protestantismu, mělo původcem a zakladatelem Husa samého.

Ale důkaz o pobytu Palacký nepodal; ano jak jsme dokázali, vše, co známe, proti trvalému pobytu jak na hradě Kozím, tak v Oustí na Táborsku mluví.

Mohli bychom ještě dodati, že celá rodina pánů Ousteckých i potomci, — vyjímaje Prokopa a pí. Annu Mochovskou — byli věrně katoličtí a že nacházíme je později ve službách císaře Sigmunda.

Do tohoto ovzduší rodiny katolické usadit Husa a vykázat mu za pobyt hrad Kozí, který této rodině nikdy nepatřil, jest tvrzením netoliko ničím nepotvrzené, ale řekněme skorem nemožné. Vždyť se nejedná o pobyt krátký, ale o pobyt trvající od prosince r. 1412—1414 s malým toliko přerušením. Českobratrství a protestanství sobě ovšem v této smýšlence velice libuje;

vždyť svůj původ z táboritů a od Husa vyvozuje.

Z tohoto krátkého vylíčení jest patrno, jak oprávněna jsou slova Lenzova, když žádá, aby Palacký byl revidován.

Zúmyslně nadepsali jsme článek svůj názvem »Hus a husitství«.

Husitství bylo před Husem i po Husovi; Hus sám byl nepatrnou složkou v husitství, a to takovou, která byla spíše na újmu než-li k jeho prospěchu.

Palacký správně označil zřídlo husitství v kacířství Valdenských; ale neprávem staví Husa jako zakladatele a původce husitství táborů z Oustí n. Lužnicí.

Valdenští nebyli však výhradně původci husitství, neboť existovali před husitstvím, vedle husitství a po husitství ještě dále. Naplnili však Tábority duchem sektářského fanatismu.

Jinou příčinu vzniku husitství uvádí Palacký v tření mezi biskupskou mocí a žebravými mnichy. Avšak toto tření bylo netoliko v Čechách, nýbrž i v jiných zemích.

A tato vnitřní záležitost církevní nemohla nikdy býti příčinou hnutí lidového, které nazýváme husitstvím.

Dále jako příčinu uvádí Palacký působení kazatelů mravokárných.

Ale i tito jako v Čechách byli stejně ještě snad ve větším počtu v oné době u jiných ná-

rodů, a přece se tam podobné hnutí nevyvolalo.

Příčina husitství v ohledu náboženském byl anglický viklefismus, v ohledu národním odpor proti vzmahajícímu se germanismu, v ohledu sociálním v snahách demokratických proti absolutismu a byzantinismu.

Hus v ohledu prvním nese spoluvinu, ale není sám jediný, nýbrž i jiní členové university pražské mají na rozšíření viklefismu v Čechách stejného a snad i většího podílu. V ohledu druhém a třetím Hus nikdy nestál ani na stanovisku nepřátelském proti Němcům, ani se nestavěl proti absolutismu krále Václava a Zikmunda. Naopak Hus pohyboval se po celý veřejný život svůj mezi dvěma póly: a to mezi přízní krále Václava a krále Zikmunda. A v tom konečně i zahynul.

Husitství samého, jak se po jeho smrti projevilo, byl Hus daleko vzdálen.

Přistupte k družstvu Vlast za členy zakládající!

A) O účelu družstva Vlast.

§ 1. Účelem družstva Vlast jest vydávati časopisy, periodické spisy knihy a brožury, psané v duchu katolickém, zakládati katolické knihovny, pořádati přednášky a literární sjezdy v kterémkoliv místě království českého, podporovati dobrou literaturu, jakož i spisovatele, píšící v duchu katolickém. Při tom všem se politika vylučuje.

B) O údech.

Členové jsou:

a) zakládající, kteří se zaváží v půlletních lhůtách po 10 K spláceti dohromady 100 K a nežádati více kapitálu zpět. Kdo by však z nich nejdéle do 10 let celý vklad nesplatil, pozbývá svých členských práv do té doby, dokud by celý vklad nesložil. Chudší zakládající členové mohou se svolením výboru spláceti své vklady také v menších částkách, nejméně však 4 K ročně. Než první členský vklad musí obnášeti 12 K. Členové tito povinni jsou odváděti vklady své každoročně během správního roku, který počíná 1. říjnem; nestane-li se tak, nepožívají členských práv na tak dlouho, dokud vkladu svého řádně nedoplatili;

b) přispívající, kteří složí každoročně příspěvek nejméně 6 K ve prospěch družstva.

C) Výhody členů.

Každý nový člen má »Vlast« ročně o 2 K laciněji; mimo to zdarma obdrží, jakmile splatí první členský vklad, a) všecky časopisy, knihy, brožury a kalendáře družstva (i kalendář Štítný), pokud nejsou rozebrány;

b) všecky ročníky „Obrany víry“ a „Husitství ve Světle pravdy“, jakož i brožury Tiskové ligy, pokud i ty nejsou rozebrány.

Zakládající člen fondu pro katolické spisovatele při družstvu Vlast splácí ve lhůtách 200 K, přispívající dává ročně 4 K. Z fondu toho se podporují kulturní tiskové účely katolické a katoličtí spisovatelé, ale jen členové tohoto fondu. Nečlen jen zřídka a ve zvláštních případech může podporu obdržeti.

Mimo to přijímá družstvo Vlast dobrovolné dary: na soc. odbor, na dům družstva (t. j. splácení jeho dluhu) na jubilejní fond pro zřízence družstva Vlast a na Historický kroužek, který si vede kasu samostatně. S námi jsou těsně spojeny spolky: Tisková liga, Jednota čes. katol. učitelstva a Spolek na zakládání katolických knihoven — i pro ty dary přijímáme a jim je odvedeme.

Sociální fond platí cestovné řečníkům a chystá větší řečnickou akci pro rok 1915. Dary jeho byly r. 1910 hojné a neméně štědře byl fond tento podporován i r. 1911 a 1912.

Historický kroužek družstva Vlast řídí si fond svůj zvláště. Pokladníkem jest vldp. Dr. Karel Lev Řehák, kanovník a farář u sv. Ducha v Praze.

Nové členy a dary přijímá

Výbor družstva Vlast v Praze,
čp. 570-II.

Navštívenky

všeho druhu zhotovuje přesně a levně

knihtiskárna družstva Vlast v Praze,
Žitná 570-II.

Ročník I. 1913. Číslo 1.

Rozhledy po husitství.

Národně socialní novohusité a Hus.

NAPSAL

TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK,

redaktor »Našich Listů«.

V PRAZE.

Knihtiskárna družstva Vlast. — Nákladem Tiskové Ligy.

Cena 16 hal.

Husitství ve světle pravdy.

Redaktor Vlast. Hálek.

Ročník I. Číslo 1.: Význam M. J. Husi. Uvažuje K. Střela. Cena 25 h.

Číslo 2.: Mistr Jan Hus a jeho doba. Dle různých spisů uvažuje Václav Lefler. Cena 32 h. (R.)

Číslo 3.—4.: Pryč od Říma a Husova národní církev. K prohloubení oslav Husových a k charakteristice jeho oslavovatelů podává Zdeněk Bretšnajdr. Cena 60 h.

Ročník II. Číslo 1.: Československý katolík a husitství. Naše stanovisko na pravo i na levo vymezuje a lžihusity věcně probírá V. Koleš. Cena 30 h.

Číslo 2.—4.: Učení M. Jana Husa, odsouzené na sněmu kostnickém. Doklady opatřil a vyložil Dr. Fr. Šulc, profesor theologie v Hradci Králové. Cena 60 h.

Ročník III.: Číslo 1.—4.: Mistr Jan Hus a jeho doba. Napsal Zd. Bretšnajdr a Čtyři historické nepravdy o Husovi. Napsal † Dr. Ant. Lenz. Cena 1K.

Ročník IV. Číslo 1.: Glossy k studiu doby Husovy. Píše Ferd. Schmidt. Mistr Jan Hus proti manželské rozluce. Cena 40 h.

Číslo 2.—4.: Mistr Jan Hus. Životopisný nástin. Napsal † Dr. Ant. Lenz, probošt na Vyšehradě. Cena 1 K 20 h.

Každý ročník stojí **1 K.**

Objednávky a předplatné přijímá: administrace družstva Vlast v Praze, Žitná ul. 570-II.

Ročník I. Číslo 1.

Rozhledy po husitství.

❀ ❀ ❀

Národně socialní novohusité a Hus.

NAPSAL

TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK.

redaktor »Našich Listů«.

V Praze 1913.

Knihtiskárna družstva Vlast. — Nákladem Tisk. Ligy.

Za vznik nynější strany národně-socialní můžeme děkovati českým socialním demokratům. Oč se po prvé roku 1872 po táboru pankrackém při založení »*Dělnických Listů*« a po druhé r. 1880 po rozprášení mladočeského sjezdu v sále Konviktském redaktor Barák nadarmo pokoušel, to dosáhli socialně-demokratičtí poslanci čeští r. 1897 v říšské radě velice hravě. Jak mnozí se ještě pamatují, po zavedení páté kurie pro říšske volby dostalo se do říšské rady z Čech, Moravy a Slezska pět českých socialních demokratů: Berner, Hybeš, Vrátný, Cinger a Steiner. A těchto pět socialních demokratů nemělo při svém vstoupení do říšské rady pilnější práce, než to, když národní poslanci čeští z Čech, Moravy a Slezska podávali tam dne 30. března r. 1897 své známé státoprávní ohražení, že po nich hned vyvstali *a podali prohlášení proti českému státnímu právu*, ktere v onom prohlášení zcela směle nazvali »zastaralými výsadami ztrouchnivělých historických dokumentů«.*)

*) Prohlášení posl. Bernera a soudruhů podané na říšské radě dne 30. března r. 1897 doslovně uvedl jsem na str. 21.—22. v brožurce »Nový pláč koruny české«, vyd. r. 1897, a ve svých »Dějinách social. hnutí v zemích koruny České« v III. dílu na str. 33.

Z toho ovšem povstal v Čechách veliký poplach. Se socialními demokraty kráčelo tehdáž také mnoho liberálních dělníků českých, a ti se od nich počali hned odtrhovati. Mimo to probuzeno bylo prohlášením socialních demokratů ještě mnoho takových dělníků, kteří k žádné straně v národě nenáleželi, ale česky a státoprávně smýšleli. Z těch tedy liberálních dělníků, kteří od socialních demokratů se odtrhli a z těch indifferentních, kteří dosud k žádné straně nepatřili, vznikl nenadále *tábor národního dělnictva.*

Co nepodařilo se redaktoru Barákovi po dvakráte v letech sedmdesátých; co nepodařilo se Václavu Valečkovi a Josefu Florianovi r. 1885 po pětileté persekuci socialních demokratů; co nepodařilo se r. 1890 po prvním máji Václavu Sedmidubskému; co roku 1893 a po druhé r. 1896 nepodařilo se Josefu Benákovi, to podařilo se r. 1897 socialním demokratům českým jejich prohlášením — státní české právo urážejícím. Probudili rázem národního ducha v dělnictvu českém.

Tak tedy povstala nynější národně socialní strana. Mladočeši, tehdáž dominující strana na českém sněmu, na říšské radě i v celém českém národě, se zálibou pozorovali nový zjev v hnutí dělnictva českého. Lichotilo jim, že povstává v národě *nový*

vlastenecký kádr bojovníků proti socialně demokratické internacionále. První průkopníci národně socialní myšlenky scházeli se v hospůdce Gabrielově v Jámě na Novém Městě Pražském a v kavárně Breithutově na Malém náměstí Staroměstském; konečně odhodlali se na veřejnost a uspořádali dvě veřejné schůze dne 19. dubna roku 1897: první v Národním domě na Král. Vinohradech a druhou ve dvoraně restaurace »u Němečků« na Král. Vyšehradě«. Na obou schůzích měli národní socialisté srážky se social. demokraty. Bojovalo se v Národním domě na Král. Vinohradech holemi a na Vyšehradě »u Němečků« holemi i sklenicemi. V Národním domě na Král. Vinohradech vedle národně socialních demokratů byl mluvčím i sám vůdce mladočechů poslanec dr. Josef Herold, který ku konci své řeči »o politické situaci« vybídnul dělnictvo k samostatné organisaci ve směru národně socialním.*) Mladočeši předpokládali, že v národních socialistech budou míti levé křídlo své strany a proto nic proti tomu neměli, když člen redakce »Národních Listů« Václav Jaroslav Klofáč přímo mezi národní socialisty chodil a mezi nimi působil. Než zklamali se.

*) »Katolické Listy«, čís. 109. roč. I., v Praze, dne 20. dubna r. 1897 zpráva »Pohnutá schůze národního dělnictva v Národním domě na Král. Vinohradech«.

Redaktor Klofáč od mladočechů v době národně socialních demonstrací proti Němcům na konci r. 1898. odstoupil a konečně národně socialní dělnictvo pro sebe získav mladočechům je odloudil a na samostatnou stranu zorganisoval.

Plány mladočechů s národně socialním dělnictvem zhatily se opět a dokonale. Od těch dob, kdy vstoupil Klofáč mezi národně socialní dělníky, jsou tito samostatnou, ano protimladočeskou stranou, která usiluje o zničení celé této národní svobodomyslné, od Julia Grégra a Sladkovského i Baráka založené strany. Tak odměnili se národní socialisté mladočechům.

A co jimi získalo dělnictvo a co celý národ? Nic, celý národ v národních socialistech se zklamal. Působí již od r. 1897, ale pro dělnictvo, pro české státní právo a vůbec pro český národ nevykonali nic kloudného. Jen fráse je udržují v kaleidoskopu situací českých poměrů, jinak byli by již dávno učiněni nemožnými, kdyby národ ve valné své většině frasí nemiloval a jich nepodporoval.

* * *

Avšak dále. Jak chovali a chovají se národní socialisté k náboženství?

V prvním roce svého trvání ohledně náboženství nemluvili ani nepsali národní

socialisté ve svých pražských časopisech »Českém Dělníku«, Českých Dělnických Listech, v »Probuzení« a »V před!« nic určitého.*) »*Český Dělník*« v čís. 2. r. I. ze dne 14. května r. 1897. na př. psal: »Nemůžeme nikomu zabraňovati, je-li přímého katolického smýšlení, aby smýšlení to veřejně také nedával na jevo — to zakazuje nám naše náboženská snášenlivost — avšak raději dřív než později prohlašujeme, že naše organisace dělnická je právě tak daleko od křesťansko-socialní jako od propagandy socialně demokratické«. — A dále tam čteme: »Máme úctu před náboženstvím a neschvalujeme klackovitý způsob, jakým český socialně demokratický tisk proti církvi katolické vystupuje (socialní demokraté němečtí stojí na intelligentnějším stanovisku), vidíme dobře, kterak tento tisk o židovského rabína, o »židovský klerikalismus« ani nezavadí.« — A v 4. čísle roč. II. »Českého Dělníka« ze dne 18. února r. 1898 již čteme »Je k tomu třeba řádné porce nepoctivosti,

*) Časopisy národních socialistů vznikly v měsících květnu a červnu r. 1897., tedy během dvou měsíců v době vzniku hnutí národně socialního a po prohlášení socialních demokratů proti státnímu právu. »Český Dělník« (jako čtrnáctidennik) vyšel 1. číslem r. I. dne 30. dubna roku 1897, »České Dělnické Listy« (čtrnáctidenník) vyšly 1. číslem I. ročníku dne 21. května 1897. »Probuzení« číslem 1. ročníku I. vyšlo dne 16. června r. 1897 a »V před!« vyšel číslem 1. roč. I. dne 23. června r. 1897.

hází-li nás na příklad brněnský klerikální »Dělník« se sociálními demokraty do jednoho pytle. Diametrálně se od nich různíme ve všem, i v názorech o náboženství. My na Kristově učení trváme, my s materialistickým pojímáním dějin a se socialismem jen a pouze o břicho a žaludek se opírajícím nic společného nemáme, majíce jakožto pokrokové a osvětové hnutí také řádný program kulturní, ale katolictví a křesťanství není jedno a totéž, tím méně zneužívání náboženství čili klerikalismus. My porážíme klerikalismus.«

Tak chytře a *obojetně* počínali si ohledně náboženství národní socialisté, dokud rozhlíželi se kolem sebe jako mladí zajíci, když vidí před sebou a za sebou první sníh.

Ani ještě na svém prvním sjezdu ve dnech 9. až 11. dubna r. 1898. v Národním domě na Král. Vinohradech konaném v programu svém *nedali se vzhledem k stanovisku náboženskému poznati, jsou-li pro nebo proti němu.*

V tomto prvním svém programu národní socialisté *vzhledem k náboženství* (jak čteme v »Českém Dělníku« čísle 8. roč. II. ze dne 15. dubna 1898.) *prohlásili*: »Zavedena budiž úplná svoboda všech náboženství, jichž morálka prodchnuta jest umravňujícím, povznášejícím altruismem (t. j. sebezapíravou láskou k bližnímu) a zušlechťujícím, sbratřu-

jícím duchem socialním. Tato náboženství nechť se prohlásí za věc nedotknutelnou. Obstarávání náboženských funkcí honorováno budiž z prostředků státních.«

Dle tohoto prohlášení přáli v prvním roce svého trvání národní socialisté všem náboženstvím *svobodu*, ale jsou-li sami pro nějaké náboženství nebo proti němu, neřekli. Prohlášení to týkalo se jen těch lidí mimo sdružení národních socialistů stojících, kteří ještě náboženství nějaké měli; ale svého vlastního náboženského stanoviska národní socialisté neprohlásili. A programové toto prohlášení v úplném znění potvrdil poznovu Václav Jaroslav Klofáč roku 1901 (tedy po třech letech) ve svém spisku »Program a zásady národně socialní strany.«

Takové tedy máme národní socialisty, jsou pro svobodu náboženstev. A jak tuto svoji zásadu provádějí, jak jsou si důsledni, vylíčím zevrubně.

Ačkoli národní socialisté hlásají svobodu všech náboženství sami pro sebe — což je ovšem jejich agitační trik — chtějí býti *novohusity* a oslavují také Mistra Jana Husa. Z toho by se dalo souditi, že přece nějakého náboženství se drží, že tedy jsou snad vyznavači učení Husova; *ale ani to není pravda.* Oni oslavují Husa proto, že oslav těch potřebují sami více než Hus a že oslavy ty více jim než Husovi prospívají.

Věc se má takto. Národní socialisté jako mladá politická strana směrů liberálních nechtěla vedle sebe strpěti staré liberály čili mladočechy a proto, jakmile se trochu zmohla a sesílila, zatlačovala ve všech oborech a na všech stranách mladočechy; dělala to, co mladočeši dělali v letech sedmdesátých a osmdesátých, když vytlačovali z českého života staročechy.

Dělávali pak mladočeši furore kdysi *oslavami Jana Husa;* oni s nimi začali. Barák se Sabinou, Jan Otto s pastorem Fleischerem pořádali r. 1868. do Kostnice první husitskou pout.*) Dr. Karel Sladkovský, dr. Jan Kučera, Edv. Grégr, Julius Grégr pořádali zase doma slavnosti Husovy, řečnili při nich, a tak tvůrcové mladočeské strany byli prvními, kteří s husitskými slavnostmi u nás *začali*, při nich populárními se stali a straně své oslavami těmito prospěli více než svými řečmi na politických táborech, na voličských schůzích, než dokonce svými řečmi na zemském sněmu.

A tomu všemu naučili se od mladočeských tatíků jejich synové — národní socialisté. Věděli, že Hus a husitský rozruch mladočechům pomohl, či vlastně, že mladočeši si Husem a husitstvím pomohli, i chy-

*) »Svoboda« čís. 7. ze dne 10. dubna r. 1868 v Praze. Red. Josef Barák. Viz tam článek »Vzhůru do Kostnice!«

tili se Husa také a dělali novohusity pod národně socialním praporem. Dělají to už několik let, a Hus jim opravdu pomáhá; už vynikli nad mladočechy právě tak, jako mladočeši v letech osmdesátých vynikli nad staročechy. Ovšem chytrost nejsou žádné čáry, a chytrými Kloťáč a jeho bratří jsou.

A jak vypadají přednášky národně socialních řečníků při oslavách Husových? Hned vám povím.

Již koncem června a počátkem července každého roku v národně socialních listech: »Českém Slově«, »Lidu«, smíchovské »Neodvislosti«, Českobudějovické »Nové Stráži Lidu« a jiných můžeme čísti v dlouhých sloupcích určitá místa i jména řečníků, oslavovatelů Mistra Jana Husa. Jména těchto pánů řečníků bývají dosti zajímavá. Jeden je známý obuvník, druhý krejčí, třetí obchodní posluha, dále následují advokát, český žid, žurnalista, kandidát advokacie, kandidát inženýrství atd., a někdy mihne se mezi nimi i bývalý kněz se švihácký knírem, který ovšem z »nejčistšího křesťanského přesvědčení«, a ne pro zástěrku, od církve katolické odpadl, aby pomáhal bratřím proti katolické církvi bojujícím a dělal při tom jako bývalý kněz velkou reklamu svými theologickými »vědomostmi!«

Nuže a ti se rozjedou na český venek hlásat **učení Husovo?** I to to! Učení Husova *neznají; rozjedou se hlásat »slávu« Husovu a hlásat zášť a odpor proti klerikalismu.* Jedni řeční v hospodách, jiní na veřejných místech, jiní opět u zapálené hranice polen pod širým nebem. Tito poslední mají zvláště zajištěný effekt; mluví u zapálené hranice, mávají rukama až k hvězdám, ale za čmoudu a kouře, který nejen z hranice, ale i z úst jim vychází, při čemž není jim viděti do tváře, jak jim to sluší.

Ovšem, že všichni tito řečníci národně socialní strany v dějinách doby Husovy se naprosto nevyznají. Nedbají dějin Palackého, ani Tomka, ani spisů Flajšhansových, tím méně spisů Lenzových o Husovi; toho všeho jim není potřeba. Oni důkladně prostudovali otázku Husovy doby ze znamenitých brožur pánů pastorů Žilky, Išky, p. Horálka a jiných v duchu protestantském píšících oslavovatelů Husových, nad něž nade všecky vyniká Pogius a jeho vylhaný pamflet. Palacký, Tomek, Flajšhans, Lenz u takových řečníků, jaké mají národní socialisté, nic neplatí a neváží.

Několik brožurek národně socialním řečníkům nepřijde tak draho, jako spisy učenců, *a vyhovují* úplně schopnostem a potřebám řečníků, nač pak si lámat hlavu spisy učenců? A proto říkají: »Byl by to nesmysl, vždyť by tomu lid nerozuměl; nás

by to stálo hromadu peněz a ještě více studií, a to by nám ten šestý červenec ani ten lid nestál za to, abychom se takhle jednou za rok lopotili!!«

Také spisovatelům a skladatelům takových brožurek názory národních socialistův úplně postačují, i oni rozumějí kšeftu s Husem. Jak J. Pelcl ve svých »Rozhledech« v čísle 14. roku 1901. uvedl, pochvalují sobě skladatelé brožurek husitské oslavy takto:

»Šestý červenec se blíží,
letí hlavou plány, snové:
»Musím honem zas o Mistru
napsat něco »za dva nové.«

Sladký Mistře, poshov, pomoz,
žijem z tebe, znám se k vině —
jaká pomoc, bez tebe však
ocitnem se na mizině.«

Nuže, a takový brak v literatuře české, celkem bezcenné brožury, jsou podkladem pro řečníky strany národně socialní! Co chceme od těch řečníků více? Nad takovými oslavami sebe i sám Hus by se pozastavil a oslavovatelů by se zhrozil.

Korunou všeho vědění národních socialistův o Husovi, kromě brožur »za dva nové«, jest však podvržený pamflet: »Mistr Jan Hus, jeho výslech, odsouzení a upálení,« jak to líčí očitý prý svědek Pogius. Tento pamflet uveřejnila doslovně k poučení řečníků strany národně socialní »Rovnost« vycházející v Berouně právě k oslavě Husově v čísle 26. dne 4. července r. 1907.

Slavné redakci »Rovnosti«, jejímu vydavateli p. Karlu Starému a odpovědné redaktorce pí. Růženě Staré pranic nevadilo, že již roku 1902 p. prof. dr. Jos. Kalousek svým nákladem vydal v Praze spis »*O potřebě prohloubiti vědomosti o Husovi a jeho době*«, v němž dokazuje, že spisek »Pogius o Husovi« spáchal nějaký podvodník, který žil 400 let po sněmu Kostnickém, ale nikoliv nějaký soudný jeho svědek.

Takhle to chodí s oslavami Jana Husa podle protestantských brožur z Německa k nám dovážených a do češtiny překládaných. Také spis Pogiův o Husovi byl po prvé vydán a tištěn v jazyku německém ve švábském městě Reutlinkách roku 1846.; u nás po prvé do češtiny přeložen a uveřejněn byl v protestantských »*Hlasech ze Siona*« v letech 1868—1869. a potom vydán samostatně jako brožura.

Tento vylhaný skvost o Husovi pokládají národní socialisté za největší historickou moudrost. Podle toho dají se také odhadnouti jejich historické vědomosti o Husovi. »Hus,« myslí si národní socialisté, »byl takový člověk jako my. Byl to Čech, na víře

mu mnoho nezáleželo, poněvadž s papežem a s kardinály byl na štíru, a my jsme též takoví; proto byl to člověk náš — protiklerikál.

Avšak to není pravda. Pohledněme na Husa, jaký to byl člověk. Posuzujme ho podle jeho spisů, podle jeho víry.

Hus ve svém spisu »*Výklad víry*« žádá poslušnost k zákonu Božímu. Hus dokazuje, že nevěrci a ti, kteří nechtějí dle víry skutky své říditi, budou zatraceni.

»První blud, a tak hřích,« praví Hus, »jest nevěra. A ten hřích, jenž slove nevěra, jest nad jiné hříchy veliký a jest kořen všech hříchův.« »Bez víry nelze se libiti Bohu,« dotvrzuje Hus. »A ten jest žák ďáblův, kdo neslyší slova Božího.« *)

Dále. Hus napsal ve svém spisu »*Jádro učení křesťanského*«: Sedm jest posvátných věcí: »Prvá jest *křest*, druhá *biřmování*, třetí *manželství*, čtvrtá *kněžství*, pátá *pokání*, šestá *svátost Těla Božího*, sedmá *poslední olejování*.« **)

A jak krásně vedl Hus své přátele k svaté zpovědi! Ve svém spisu »*O sedmi smrtelných hříších*« napsal: »Všeliký, kdož chce vděčně sloužiti (Bohu), má se často

*) M. J. Hus: »Výklad víry« na str. 351.—387. Vydání K. J. Erbena.

**) M. J. Hus: »Jádro učení křesťanského« na str. 257. Vyd. K. J. Erbena.

zpovídati. Neb budeš-li se svých hříchův na zpovědi tajiti, Bůh je zjeví; pakli je budeš zjevovati, Bůh je skryje.« *)

A co učil Hus o Nejsvětější Svátosti? Učil těmito slovy: »Co třeba věřiti o této velebné svátosti? Cokoliv drží *svatá Římská církev* o této svátosti velebné, tomu se má pevně věřiti; z moci a ustanovení Krista, pravého Boha a pravého člověka, jest ve svátosti velebné pravé tělo Jeho, které se počalo a zrodilo z Marie panny nejčistší mocí Ducha svatého, které trpělo na kříži, které odpočívalo tři dny v hrobě a které vstoupilo na nebesa a sedí na pravici Boží.« **)

A nyní si představte, že tohoto Husa, který měl takovéto náboženské zásady, oslavují národní socialisté, kteří těm, kdož nábožensky žijí a své náboženské povinnosti opravdově plní, *přezdívají klerikálů!* Tito lidé, národní socialisté, mají odvahu oslavovati Husa, který náboženské názory měl a dle nich také žil; tito lidé, národní socialisté, neměli a nemají odvahy Husovy náboženské názory přijmouti ve svůj program! Takovými »novohusity« jsou národní socialisté! Předstíráním svého novohusitství klamou lid, mají se za přátele Husovy, ale

*) M. J. Hus: »O sedmi smrtelných hříších« na str. 184. Vyd. K. J. Erbena.

**) Dr. Ant. Lenz: »Učení M. J. Husa« na str. 136. —

ve skutečnosti svými zásadami, svým učením, svým jednáním a svým životem jsou — *Husovými odpůrci.* Učení Husovo to jasně dokazuje!

Pozorujme! Národní socialisté dle znění svého programu nejsou vlastně pro žádnou víru, pro žádné náboženství, jim je víra jako víra a nevěrec jim také nevadí. Tak povrchní názory mají o víře. Hus a husité takovýchto názorů neměli; těm nebyla víra jako víra, ti nikdy by se nebyli přátelili s nevěrci, tedy s lidmi, kteří víry nemají.

Naopak, Hus ve své »Postille« žádá potrestání takových, kteří by nebyli katolickými křesťany. Hus ve své »Postille« píše: »Kacířové, kdyby, byvše ponaučeni a napomínáni, od svých bludů ustoupiti nechtěli, na hrdle trestáni býti mají,« neboť »církev nemá žádné společnosti a tovaryšství s Ariem, Manicheem . . . a jim podobnými kacíři.« A dále píše Hus: »A jestli se jich kdo přidrží, hned bývá nakažen jedem smrtelným, a neobrátí-li se, duše jeho i s tělem zahyne.« Hus zkrátka kacířství odsuzuje a kacíře klade po bok samým ďáblům, když praví: »Doktorové svatí mají církev brániti od ďáblův a kacířův; oniť meč slova Božího drží v rukou, aby kacířům a protivníkům víry se protivili a jim jich bludy zahubili.« »Doktorům těmto,« píše konečně Hus ve své »*Postille,*« »zajisté přikazuje

Pán, aby bludy kacířské hned na počátku kazili, neboť by se potom, rozmohouce se silně, církvi svaté protivili.« *)

Z toho všeho vidno, že Hus, ačkoliv později sám v mnohých věcech od víry katolické se odchýlil a z toho v Kostnici se zodpovídal, *přece neměl náboženství za soukromou věc každého jednotlivce, nýbrž považoval církev za jedině pravou církev Kristovu a její náboženství za jedině spasitelné.*

Takovéto věci ovšem řečníci národních socialistů na schůzích Husa oslavujících nepovídají, protože *to nevědí,* ale proti katolíkům tam mluví, proti církvi katolické tam bezohledně vystupují a ve své plané vychloubačnosti se domnívají, že v duchu Husově jednají, že dobře a správně jednají. Opravdu, takoví řečníci plodí Husovi jen ostudu a veřejné pohoršení!

Z toho všeho jde jasně, určitě a neodvratně na jevo, že tak, jako Hus, národně socialní novohusité nesmýšlejí. Jejich ústřední orgán »*Česká Demokracie*« v čísle 14. roku 1901. uvedla, že »ctí hrdě, ale teskně, socialní názory *svého Mistra*«; avšak, jaké jsou tyto názory, o tom chytře redaktoři »České Demokracie« pomlčeli proto, poněvadž bylo by velice těžko socialní názory Husovy ve smyslu našich novohusitů do-

*) Mistr Jan Hus: »Postilla« na str. 230.—239. Vyd. K. J. Erbena.

kázati. To, čemu Hus učil a co hlásal, byly názory náboženské a nikoli názory socialní ve smyslu protináboženském. A náboženskými názory Husovými národní socialisté hýbati se neodváží nikdy, protože by to právě pro ně špatně dopadlo, neboť by s těmi názory u svého Mistra propadli jako nepřátelé náboženství na dobro.

A že národní socialisté náboženství se protiví, to prohlásily jejich »*Mladé Proudy*« v čís. 2. roku 1901. zcela veřejně. Tam napsaly: »Je chyba, že o náboženských názorech Husových přednášel náboženský strannik (pastor starokatolický dr. Iška)«. Vždyť názory ty nejsou prý pro národní socialisty a jejich mládež aktuálními čili naléhavými a mají prý jen význam historický.

Podobně, ale zřejměji, prohlásili se pánové v berlínské »*Vlasti*«, československém orgánu zahraničním, v čís. 7. r. 1901., kde napsali v článku »Ke dni 6. července« takto: »Nejsme husity náboženskými, aniž jimi býti chceme a můžeme, jsme Husity naší doby oplodněné novými směry, novými myšlenkami a zásadami, novými ideami. Nemůžeme se odvolávati na to, přidržeti se toho, co před 400—500 lety bylo idealem našich předků a nemůže nám býti vytýkáno, že co moderní pokrokoví kacíři a odpadlíci atd. dopouštíme se nekonsekvence

když k husitismu se hlásíme atd. Dogma žádného neznáme a neuznáváme. Nedá se více obhájit »božskost« různých učení církevních, jsouť ony vesměs dílem člověka.« Tak, prosím, prohlásila »Vlast« v Berlíně vycházející, orgán zahraničních Čechů, nejbližších přátel národních socialistů, které sobě k oslavám Husovým Čechové zahraniční v Německu zvou za řečníky! Tohle je přece řeč jasná a velice srozumitelná: »Dogmat, to jest článků víry, neznáme a neuznáváme.« Tak mluví husité naší doby! Novohusité!

A jak píší národní socialisté o Eucharistii, o svátostném Spasiteli? O tom nejlépe svědčí výroky obsažené ve smíchovské »*Neodvislosti*« (dříve berounské »Rovnosti«), týdenníku české strany národně socialní pro střední Čechy, v čísle 42. r. VIII. ze dne 19. října r 1912. ve článku »Sjezd Eucharistický.« Tam čteme tento úsudek: »Nesouhlasíme s celým tím římským učením o »přepodstatnění«. Nejde nám na rozum, jak se může chléb a víno proměniti (přepodstatniti) v tělo a krev Páně.« Celé to scholastické rozlišování, že accidens chleba (jeho tvar, vůně a chut) zůstane tatáž jako před proměnou, to jde na mysl; že substantia (podstata) chleba se změní v živého Krista, to nevěříme!«

Zde národní socialisté veřejně se k tomu znají, že jsou *nevěrci*, když v proměnu chleba a vína, samým Kristem Pánem při poslední večeři učiněnou a ustanovenou, *nevěří*. — A tihle lidé chtějí býti oslavovateli Husa a Husitů, těch Husitů, před nimiž do boje nesl jejich kněz vždy monstranci s Tělem Páně?!

Tak národní socialisté došli k zřejmé a nepopíratelné nevěře a tím postavili se i proti Husovi, který sice ve mnohých článcích pobloudil, kněžství za to sněmem kostnickým zbaven byl a na základě světského zákona císaře Bedřicha na rozkaz falckraběte Ludvíka Heidelberského na hranici jako bludař a kacíř upálen byl. Ale jinak mimo svých 30 článků, které sněmem Kostnickým byly zavrženy a za bludné prohlášeny, byl Hus mužem víry; avšak národní socialisté muži víry nejsou a tudíž Husovi a Husitům na paty se věšeti a oslavovati je práva nemají, neboť stojí v tom největším rozporu proti Husovi i proti Husitům.

Přistupte k družstvu Vlast za členy zakládající!

A) O účelu družstva Vlast.

§ 1. Účelem družstva Vlast jest vydávati časopisy, periodické spisy, knihy a brožury, psané v duchu katolickém, zakládati katolické knihovny, pořádati přednášky a literární sjezdy v kterémkoliv místě království českého, podporovati dobrou literaturu, jakož i spisovatele, píšící v duchu katolickém. Při tom všem se politika vylučuje.

B) O údech.

Členové jsou:

a) zakládající, kteří se zaváží v půlletních lhůtách po 10 K spláceti dohromady 100 K a nežádati více kapitálu zpět. Kdo by však z nich nejdéle do 10 let celý vklad nesplatil, pozbývá svých členských práv do té doby, dokud by celý vklad nesložil. Chudší zakládající členové mohou se svolením výboru spláceti své vklady také v menších částkách, nejméně však 4 K ročně. Než první členský vklad musí obnášeti 12 K. Členové tito povinni jsou odváděti vklady své každoročně během správního roku, který počíná 1. říjnem; nestane-li se tak, nepožívají členských práv na tak dlouho, dokud vkladu svého řádně nezaplatili!

b) přispívající, kteří složí každoročně příspěvek nejméně 6 K ve prospěch družstva.

C) Výhody členů.

Každý nový člen má „Vlast“ ročně o 2 K laciněji; mimo to zdarma obdrží, jakmile splatí první členský vklad, a) všecky časopisy, knihy, brožury a kalendáře družstva (i kalendář Štítný), pokud nejsou rozebrány;

Čís. 12. **Vesnická královna Helenka z pazderny.** Činohra ve třech jednáních, s proměnou v posledním jednání. Dle povídky Vojt. Pakosty »Vesnická královna« napsal Loučenský. Cena 60 hal.
Čís. 13. **Pro živou vodu.** Báchorka v pěti jednáních se zpěvy. Napsal A. Dostál. Hudbu opatřil J. Žák. Cena 80 hal.

Objednávky vyřizuje administrace družstva Vlast Praha-II., Žitná ul. čp. 570.

- „Rozhledy po husitství.“ -

Ročník I. Číslo 1.

Národně socialní novohusité a Hus. Napsal Tomáš Jos. Jiroušek, red. »Našich Listů«. Cena 16 hal. — Objednávky vyřizuje administrace družstva Vlast v Praze-II., čp. 570.

DCERA PŘEMYSLOVA.

Báseň. Napsala M. LIŠKOVÁ.

Cena 2 K 40 h, vázaná 3 K 20 h, vázaná se zlatou ořízkou 3 K 40 h. Tiskem a nákladem družstva Vlast v Praze-II., čp. 570.

Navštívenky

všeho druhu zhotovuje přesně a levně knihtiskárna družstva Vlast v Praze, Žitná ul. 570-II.

Ročník I. 1913. Číslo 2.

Rozhledy po husitství.

Socialně demokratičtí : novohusité a Hus. :

NAPSAL

TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK,

redaktor »Našich Listů«.

V PRAZE.

Knihtiskárna družstva Vlast. — Nákladem Tiskové Ligy.

Cena 16 hal.

Husitství ve světle pravdy.

Redaktor Vlast. Hálek.

(Dokončení.)

Ročník V. Číslo 1.: Jaká byla dějinná půda hnutí husitského? Napsal Zd. Bretšnajdr. Cena 24 h.
Číslo 2.—4.: Kdy byly stanoveny články víry bludům Husovým protivné? Napsal Dr. Fr. Klobouk, kaplan v Mor. Ostravě. Cena 80 h.
Ročník VI. Číslo 1.—2.: Sv. Jan z Pomuku a Mistr Jan Hus. Napsal Zd. Bretšnajdr. Cena 60 h.
Číslo 3.—4.: Co nám prospěl Jan Hus a co Jan Žižka? Díl I. Uvažuje Dr. K. Lev Řehák. Cena 80 h.
Ročník VI. Číslo 1.—2.: Co nám prospěl Hus a co Žižka? Díl druhý. Uvažuje Dr. K. Lev Řehák. Cena 60 h.
Číslo 3.—4.: Kanonizační bula sv. Jana Nepomuckého. Napsal Václav Oliva. Cena 60 h.
Ročník VIII. Číslo 1.: Mistr Jan Hus. Lidová přednáška. Cena 28 h.
Číslo 2.—4.: Husitský arcibiskup. Příspěvek k dějinám náboženského rozvratu XV. století v král. Českém. Napsal V. Oliva. Cena 80 h.
Ročník IX. Číslo 1.—2.: Rozvoj bludařství v Čechách. Příspěvek k ocenění husitismu a V. Myšlenky. Napsal V. O. Hlošina. Cena 80 h.
Číslo 3.—4.: Hus a husitství. Sepsal Václav Lefler. Cena 20 hal.
Ročník X. Č. 1.—4.: Hus a jeho ochranný list. (Gleit; salvus conductus.) Sepsal Msgr. Dr. Frant. Xav. Kryštůfek. — Hus ve vyhnanství. Píše Václ. Lefler. Cena 1 K.

Každý ročník stojí **1 K.**

Objednávky a předplatné přijímá: administrace družstva Vlast v Praze, Žitná ul. 570-II.

Ročník I. Číslo 2.

Rozhledy po husitství.

❀ ❀ ❀

Socialně demokratičtí novohusité a Hus.

NAPSAL
TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK,
redaktor »Našich Listů«.

V Praze 1913.
Knihtiskárna družstva Vlast. — Nákladem Tisk. Ligy.

První počátky hnutí socialně demokratického u nás v zemích koruny české kladu ve svých »Dějinách socialního hnuti« do polovice let sedmdesátých minulého století.

Socialní demokraté neměli tehdáž u nás ani jednoho českého spolku, ani jednoho českého časopisu. Teprve dne 17. srpna r. 1872., kdy vystoupil Josef Barák jako odpovědný redaktor z redakce »Dělnických Listů«, byl dán pod záhlaví »Dělnických Listů« nadpis: »orgán sociálně demokratický.« A list byl socialně demokratický až do konce měsíce března r. 1874., kdy domohli se ve vydavatelstvu většiny liberálně čili mladočesky smýšlející dělníci a počali list vésti v duchu národně svobodomyslném čili mladočeském až do konce roku 1874., kdy list byl zastaven.

Když národně liberální dělníci »Dělnické Listy« opanovali, vystoupili socialní demo-

kraté z vydavatelstva dne 3. dubna r. 1874 a v polovici měsíce června 1874 založili si list vlastní pod názvem »Budoucnost«, první skutečný orgán sociálních demokratů českých.*)

Tedy od té doby datuje se u nás vznik socialní demokracie. Avšak tato socialní demokracie nebyla tehdáž tak internacionální a protinábožensk, jako je dnes. Proti národnosti nebyla proto, poněvadž její stoupenci viděli v této dělnické straně *pouze stranu pro řešení otázky dělnické a hájení zájmů dělnických*, ale jinak byli tito dělnici národovci a vlastenci. Ještě roku 1873 při kladení základů k pomníku Jos. Jungmanna na Františkánském plácku v Praze, ještě při odhalování téhož pomníku r. 1878, ještě při velkolepém pohřbu básníka Boleslava Jablonského r. 1881. i také při slavnosti otevření Národního divadla téhož roku *krášelo veškeré dělnictvo české*, i dělnictvo socialně demokratické, *v řadách ostatních účastníků z národa* a stálo při národě českém.

Takovou tedy byla socialní demokracie u nás až do polovice roku 1885., národně smýšlející a pro zlepšení zájmů dělnických pracující.

*) Viz o tom mé »Dějiny socialního hnutí v zemích koruny České« díl I. str. 37. Vydáno nákladem družstva Vlast v Praze r. 1900.

Ani v ohledu náboženském nebylo to u socialní demokracie tak, jako je tomu dnes. Nečinilo se nikomu příkoří, kdo věřil a byl katolíkem. Nikomu z nás, kteří jsme svědky té doby, nenapadlo ani ve snách, aby se posmíval někomu, kdo plnil své náboženské povinnosti; a kdyby přece někdo mezi námi byl se toho odvážil, třebas z osobní nezbednosti, už byl od ostatních okřiknut a umlčen.

Tím se nám vysvětluje, jak bylo možno, že mnozí z bývalých českých sociálních demokratův a z těch, kteří s nimi pracovali o zlepšení poměrů dělnických, *zachovali sobě víru a neztratili ji do dnes.**)

Svědčí o tom nejlépe náš r. 1908 v Pánu zesnulý Václav Žižka. Jistě skoro při všech dělnických podnicích byl súčastněn a ve výborech společně se socialními demokraty v letech sedmdesátých pracoval, přece živou víru katolickou si zachoval a v hnutí dělnickém vždy po křesťansku sobě počínal.

*) Jmenuji jen na př. Matěje Patočku, dnes jubilovaného Marianského sodala v Praze; Václava Klapáče, dělníka sifařského, † r. 1896 v Praze; Jaroslava Malého, zakradníka a bývalého jednatele pražského »Oulu«; Ludvíka Skružného, zámečníka v Praze; Frant. Vaňuru, mistra krejčovského, † r. 1910 v Praze, atd. Ano, jeden z účastníků hnutí dělnického šel na studie, vstoupil do semináře a dnes je knězem, zasloužilým českým spisovatelem, a žije dosud mezi námi.

Protináboženské hnutí v sociální demokracii české počíná teprve od té doby, kdy čeští sociální demokraté r. 1885 vstoupili ve spojení s německou sociální demokracií Adlerovou, která měla a má dosud své hlavní sídlo ve Vídni. *Tím rokem počíná i v socialni demokracii české ruch atheistický a nevěrecký, přímo proti náboženství směřující.* Nejvíce o rozšíření tohoto ruchu se přičinily brněnské socialně demokratické »Červánky«, založené r. 1889, a u nás v Čechách o rok později od Václava Šturce založená »Zář«. *Těmito dvěma listy jest systematicky vyhubena veškerá náboženská snášenlivost mezi sociálními demokraty.* Programový článek socialních demokratů: »Náboženství jest věcí soukromou,« jest obsahem »Červánků« a »Záře«, nejnověji i »Plamenů« sesměšněn a v nivec uveden.

Ačkoliv dnes mají socialní demokraté až dosud ve svých programech stanovisko, že u nich »náboženství jest věcí soukromnou« počínají si jak na schůzích, tak i ve svém tisku, jakoby ani žádného náboženství neměli a jakoby žádného náboženství nestrpěli ve své společnosti. Jim je protivný každý člověk, který věří, jim je protivné každé zřízení náboženské, a jejich vůdcové jsou většinou bez víry; kteří pak bez víry nejsou, jsou obyčejně židé, a proto také socialní demokraté, ačkoli proti všem ná-

boženstvím horlí, židovského náboženství se nedotknou. Tolik socialním demokratům může se směle a veřejně říci do očí.

Vzhledem k tomu není dnes rozdílu mezi zvanými autonomisty a centralisty. Oba tyto socialně demokratické tábory, veřejně k internationále se hlásící, jsou nám katolíkům stejnou měrou nepřátelské, oba tábory *i v nynějším hnutí husitském jdou ruku v ruce svorně proti nám.* Autonomní sociální demokraté liší se od centralistů vídeňských jen tím, že mají samostatné, na Vídni nezávislé organisační kasy; jinak jsou obě strany internationální a protináboženské.

Tolik uznal jsem za dobré uvésti na vysvětlenou o socialní demokracii u nás, aby každý mohl nyní nabýti pravého a jasného názoru o tom, jakou jest socialní demokracie při posuzování náboženství.

* * *

Ačkoli socialní demokracie má na veřejnost heslo: »Náboženství jest věcí soukromou«, přece plete se do otázek náboženských *i do hnutí novohusitského.* Ano, socialní demokraté v celém tomto hnutí, jemuž se říká novohusitské, snaží se lid strhnouti za sebou a chtějí státi v čele hnutí tomuto. A proč? To hned vysvětlím.

Naši socialní demokraté pokládají se zcela vážně za potomky Husitů! Husité, a

zvláště Táborité, byli prý předchůdci nynějších socialních demokratů v Čechách a na Moravě.

V této domněnce utvrdil naše socialní demokraty Karel Kautský, marxista žijící v Německu. *V dějinách socialismu,* vydávaných nákladem J. H. W. Dietzeho ve Štuttgartě, jest v I. dílu od Karla Kautského vypsání dějin Husitů a v těchto Husitech spatřuje Kautský předchůdce novějšího socialismu v Čechách a na Moravě. A proto hned, jak tento spis vyšel, naši socialní demokraté vydali v prvních dnech měsíce ledna r. 1899 spis tento tiskem v překladu českém pod názvem: »*Předchůdci novějšího socialismu v Čechách a na Moravě.*«

Tehdáž po přečtení tohoto spisu napsal jsem do olomouckého »Míru« (čísla 8. roč. X.) ze dne 21. ledna r. 1899, na spisek svoji odpověď pod nadpisem: »Hus vítězným znamením socialní demokracie.«

Ve své odpovědi jsem psal: »Mladočeští husité jsou socialními demokraty překonáni. Dnes patří Hus socialním demokratům. A proč? Poněvadž co nejdříve bude Hus prohlášen socialními demokraty za demokratického socialistu a Husité za předchůdce nynějších socialistických radikálů v Čechách a na Moravě. Nuže a v tomto znamení mohou, socialní demokraté nad mladočeskými liberály v lidu českém

domáhati se popularity a vítězství. Jasným svědectvím toho jest právě vyšlý spis Karla Kautského pod nadpisem: »*Předchůdci novějšího socialismu v Čechách a na Moravě*«, kde Karel Kautský dokazuje, že Husité a Taborité byli vlastně komunisté a socialisté své doby, vlastně stoupenci nynějších, ovšem vyvinutějších, zásad požidovštělé internacionály — a to svými boji proti bohatým a proti katolické církvi. Nešťastný Hus bude nyní vláčen jako agitační prostředek i těmi, *kteří protiví se ostatním stranám národním* a kteří o sobě praví, že jim je *vlast jako vlast* a že jsou domovem tam, *kde se dobře mají*. Daleko to u nás došlo s husitstvím; dnes proletáři žida Marxe a žida Lassalla i žida Adlera budou se věšeti Husovi na jeho sutanu a Husity budou prohlašovati za své otce. Jaká to čest pro mladočeské Novohusity, že jako oni i socialně demokratická požidovštělá internacionála hlásí se k Husovi a k Husitům! Ale jen aby to někdy mladočechy nemrzelo . .« Tak psal jsem v »Míru« již roku 1899 o socialně demokratických Husitech, kteří dnes svoji příslušnost k Husitům z dob Žižkových a Prokopových poznovu ohlašují a k roku 1915 se také k oslavám Husovým připravují.

A co jsem tehdáž, před čtrnácti lety předpovídal, stalo se. Dnes píší a mluví

socialní demokraté o Husovi a Husitech jako o svých lidech, jako o lidech, kteří socialně demokratickému internacionalismu dali u nás již před 500 lety základ. Bylo by to k smíchu, kdyby to nebylo k pláči; ale je to pravda. Husa opovažují se přisvojovati sobě lidé, kteří v nic náboženského navěří a jejichž vůdcové jsou bez vyznání, bez víry.

Všechny Husity nechtějí ovšem socialní demokraté za své předchůdce, jen některé: Tábority a Sirotky.

Pražané a husitská šlechta socialním demokratům se nezamlouvají, to byli kališníci, ti drželi na církevní zařízení a přijímali pod obojí. Za to však Táboři, skládající se ze sedláků, maloměšťáků a proletářů i s demokratickým rytířem Janem Žižkou z Trocnova, socialním demokratům imponují. To byli prý první komunisté a socialisté, kteří organisovali národ pro komunistiku. »Tito bratří a sestry z hory Tábor byli první, *kteří neznali již tehdáž rozdílu mezi mým a tvým, kteří měli všechno společné.*«*)

»Učiliť Táboři«, jak Karel Kautský píše, »že již napotom nemělo býti nižádného království ani panování ani poddaných.«**)

*) Kautský: „Předchůdci novějšího socialismu v Čechách a na Moravě.“ Str. 46. —

**) Tamtéž. Str. 47.

Podle ideí Táborů »měly přestat všecky daně a poplatky, všecka nucení od jednoho k druhému, protože všichni lidé měli napotom býti rovní bratří a sestry«, »všichni páni, panošové a rytíři, že musí býti jako výstavci podřezáni a vypleněni.«*)

Nejvíce se Kautskému na Táboritech líbí, že učili: »Aby všechny kostely byly strženy, aby vydán byl zákaz Boha v koste uctívat, aby vydán byl zákaz dělati nebo uctívati obrazy sv. atd.«**) — To ovšem byl zřejmý atheistický socialismus, který všem socialním demokratům naší doby se líbí; vždyť sami hlásají věci podobné. Ale učil-li věcem takovým také Hus, o to se nestarají.

Opravdu nechápu, jak se Karlu Kautskému mohli líbiti Táborité a jak je mohl pokládati za předchůdce novějšího socialismu v Čechách a na Moravě, když sám Kautský ve svém spisu na stránce 68. a 69. poznamenává doslovně, co napsal o Táboritech v létech 1451—1452 v Čechách žijící Eneáš Sylvius — pozdější papež Pius II., když podával z Čech zprávu kardinálu Carvajovi do Říma.

Eneáš Sylvius roku 1451, tedy ani ne za 15 let po bitvě u Lipan, navštívil husitský Tábor a napsal o něm kardinálu Carvajovi tuto zprávu:

*) Tamtéž. Str. 47. a 48.

**) Tamtéž. Str. 48.

»Lidé (v Táboře) mají četné a drahocenné nářadí a neobyčejně veliké bohatství. Sneslť do jediného toho místa kořist mnoha národů. Chtěli kdysi ve všech věcech žíti po způsobu prvotní církve a měli vše *ve společném držení*: nazývali se navzájem *bratřími*, a co se nedostávalo jednomu, dostal od druhého. *Teď ale žije každý sám pro sebe a jedni hladoví, zatím co druzí mají nadbytek.* Krátce potrval oheň lásky k bližnímu, krátce potrvalo následování obce apoštolské . . . *Táboři loupili cizí majetek a co násilím uchvátili, to vše stalo se majetkem společným. Nemohli to však udržeti.* Příroda nabyla vrchu, a teď již všichni jsou oddáni touze po majetku. A poněvadž nemohou loupiti jako dříve, poněvadž jsou ochromeni a obávají se svých sousedů, chňapou po zisku kupeckém a oddávají se nízkému výdělku«.*)

Jestliže z této stránky líbili se Karlu Kautskému Táborité, pak ovšem uznává-li činy Táboritův ohledně majetku, jeho loupení totiž a mezi sebe rozdělování. *za socialistické*, mohli by býti Táborité předchůdci našich socialních demokratův. Mají-li však naši sociální demokraté též takové tužby

*) „Předchůdci novějšího socialismu v Čechách a na Moravě", str. 68—69.

a ideály, mohou býti přímo potomky a následovníky Husitů. Ale, jen z toho stanoviska, jinak nikoliv!

* * *

Nuže, jako domnělí synové Táboritů hlásí se sociální demokraté i k Husovi a chtějí oslavovati Husa *jako duchovního reka Táboritů*. Proto také jejich rudé »Právo Lidu« v čísle 185. ze dne 7. července 1912 přineslo k svým lidem tuto výzvu:

»Naše stoupence upozorňujeme, že klerikálové rozvinou k roku 1915 zvýšenou činnost a že již nyní se připravují. Má-li jim býti čeleno, musí každý soudruh znáti o Husovi tolik, aby mohl po případě na místě odrazit a vyvrátit obratnou sofistiku klerikálních řečníků. Proto píšeme tyto řádky a pravíme všem, kteří v onen výroční čas klerikální hanby nechtějí založit ruce v klín: *připravujte se! za nedlouho bude knižní trh zaplaven Husovskou literaturou* a můžeme již nyní prozradit, že naše strana ji obohatí knihami trvalé ceny a vysoké literární hodnoty. Záleží tedy jen na čtenářstvu »Práva Lidu«, aby se chopilo příležitosti a důkladněji se poučilo o všech otázkách Husa se týkajících; bude-li každý dobře vyzbrojen vědomostmi, bude mít rok 1915 skutečně blahodárný účinek, který si od

něho všichni čeští pokrokoví lidé slibují!« Tolik »Právo Lidu«.

Jak viděti, přičiní se sociální demokraté o to, aby jejich stoupenci znali Husa tak, jak ho znáti mají, totiž *po socialisticku*. Z toho můžete posouditi, že jejich Hus musí býti zcela jiný, než jakého mají mladočeští liberálové, národní socialisté, radikální statoprávníci a masarykovští pokrokáři se svými židy. První, kdo ze sociálních demokratů podjal se úlohy vylíčiti Husa, byl občan František Modráček.

Tento říšský poslanec sociálních demokratů a volnomyšlenkář líčí Husa ve svém spisu »*Mistr Jan Hus a jeho doba*« se svého socialistického stanoviska a taktéž i dobu jeho po socialisticku. »Mistr Jan Hus«, píše Modráček na stránce 37. svého spisu, »stal se předním zástupcem české reformace svou učenností«, ale hned na stránce 38. píše, že »jinak nepřinesl Hus do reformace *nic nového*.« To tedy znamená, že všecko, co Hus do reformace přinesl, *měl od někoho jiného*, patrně od Viklefa, a že sám mnoho učenosti neměl, když sám na něco původního a samostatného zmoci se nemohl. Prof. Václav Flajšhans ve svém spisu: »Hus, jeho život a dílo«, na stránce 17. a 18. skutečně dokazuje, že »Hus zvláště nadanou hlavu neměl«.

Modráček dále na str. 45. a 46. svého spisu píše, že Hus do roku 1408 byl důvěrným rádcem a přítelem arcibiskupa Zbyňka a že do roku 1409 nebyl nikým v Čechách obviňován z nějakých bludů, tím méně z kacířství. »Hus byl mužem«, praví Modráček, »po celý život pobožným; v mládí hraničila jeho zbožnost takořka s pobožnůstkářstvím.«

V těch věcech se tedy Hus sociálním demokratům mnoho nezamlouvá ani nelíbí, protože o sociálních demokratech se nemůže říci, že by ohledně víry nebloudili; o nich se nemůže tvrditi, že by byli pobožnými, a to proto, že ti praví sociální demokraté do opravdy žádné víry nemají. Proto po této stránce nedávají lidu Husa za příklad; dávají ho za příklad jenom v tom, v čem se Hus vyznačil po r. 1409., když počal v kázáních svých bouřiti proti církevním vrchnostem a zvláště proti papeži. V tom imponuje Hus sociálním demokratům. V tom vidí sociální demokraté u Husa *jakýsi socialismus*, ačkoliv Hus socialistou nebyl a socialistů tenkráte také nebylo, ale prý »Husovo vystupování proti církevním a světským vrchnostem a proti všem autoritám mělo sklon na stranu lidu prostého«. To tvrdí Modráček na stránce 50. svého svého spisu; avšak hned na stránce 51. zase praví, že »jinak nebyl Hus ani

náš«, t. j. sociálních demokratů, »nebyl třídním zástupcem nižších vrstev. Hus stál a chtěl zůstati nad třídami *jako mravokárce všech*« . . .

A v tom, že Hus byl a chtěl býti mravokárcem všech, má Modráček pravdu. Hus na každém něco viděl, každého kárał, ale sám na sobě neviděl žádné chyby, sám sebe nekáral z ničeho nikdy. V tom byl Hus hlava tvrdá.

Také v tom má Modráček pravdu, když na stránce 51. a 52. svého spisu píše, že působnost Husova přímo i nepřímo přispěla »k utvoření onoho hnutí, které obrátilo pak zbraně reformace proti všem vrchnostem bez rozdílu a vyvrcholilo v komunistickém Táboře«. »Můžeme směle říci«, dotvrzuje Modráček, »že Hus neposkytnul důvodů *jen české reformaci, nýbrž — i české revoluci*«. A proto, pro tento směr své činnosti, líbí se Hus sociálním demokratům; proto ho oslavují a vynášejí, že byl odpůrcem *autority*. Jakých však oslav zasluhuje Hus proto, že odepřel poslušnost svému biskupovi, jíž při svěcení na kněžství mu sliboval; že odepřel poslušnost i svaté Apoštolské stolici, a to právě ve věcech víry, opravdu nenahlížím. Když sociálním demokratům někdo odepře poslušnost, zvláště jejich vůdcům, kteří nejsou neomylní, vyloučí ho krátce a dobře beze všech okolků ze svého

tábora a zbaví ho členství ve svých spolcích . . . Což učinila církev něco jiného s neposlušným Husem? Nikoliv. Církev na koncilu v Kostnici se Husa zřekla, že ho nemá více za člena a člověka svého, taktéž pro bludy zbavila ho úřadu jeho kněžského. A poněvadž Hus na svých 30 bludných článcích trval a tudíž bludařem v těchto 30 článcích se osvědčil, proto *ujalo se ho rameno světské, a Hus z rozkazu falckraběte Ludvíka Heidelberského na základě světského zákona císaře Bedřicha proti bludařům* byl k smrti na hranici odsouzen a upálen. Ale s tímto aktem, s tímto odsouzením a vykonáním rozsudku neměla církev, neměl koncil kostnický již co činiti. *To bylo výkonem světského práva*; a proto kdo koncilu kostnickému činí výtku, že Husa k smrti odsoudil a upálil, koncilu kostnickému *na cti utrhá a rozšiřuje o něm patrné lži*, neznaje historického děje s Husem, *neznaje práva a zákona světského, na jehož základě Hus přišel na hranici* . . .

Sociální demokraté se hlásí k Husovi. Jaká to od nich smělost! Hus byl český vlastenec, ale sociální demokraté jsou internacionalisté, t. j. mezinárodní čili správně řečeno nevlastenci, neboť s národem necítí a nejdou. *Hus tam, kde v článcích víry nebloudil, byl člověk věřící*; ale sociální demokraté ve skutečnosti nehlásí se k víře

žádné a když se někdo k nějaké víře hlásí a veřejně ji projevuje, tomu přes své stanovisko, že u nich je »náboženství věcí soukromou«, jen se vysmějí. Jejich časopisy všechny lidi věřící, mimo židy, především ale obzvláště katolíky jen tupí a na pranýř vystavují.

Hus nebyl hmotař ani volnomyšlenkář, jako je volnomyšlenkářem sociálně demokratický říšský poslanec Frant. Modráček, životopisec Husův ze řad rudé internacionály. Jakým právem tudíž sociální demokraté hlásí se k Husovi a hotoví se konati Husovi k 500letí oslavy? To věru nechápu.

Sociálně demokratickým internacionalistům, bratřím volné myšlenky, přál bych, aby četli alespoň Husův výklad víry, by sami poznali ve své nevěře, jak daleko jsou od Husa.

Hus učil ohledně víry:

1. že Kristus Pán jest zakladatelem Církve naší;

2. že mše svatá jest služba Boží, důstojná obět Bohu Nejvyššímu přinášená, jíž má věřící býti přítomen;

3. že Kristus přítomen jest ve Svátosti oltářní;

4. že sv. zpověď je potřebná a přísně přikazoval ji věřícím;

5. že půst je spasitelný a od církve nařízený;

6. že všichni lidé mají věřiti v Boha Otce na nebesích jakožto Stvořitele nebe i země.

Tomu všemu učil Hus.*) Čemu však učí socialní demokraté? Učí všemu možnému, jen ne tomu, co nakazuje náboženství.

Ať jen někdo přečte si několik čísel »Červánků«, »Záře« a »Plamenů«, a zhrozí se, čemu učí socialní demokraté, pak také pozná, jak jednají proti článku vlastního svého programu, v němž praví, že náboženství je u nich věcí soukromou. Má a mělo by býti, ale není. Pravý socialní demokrat v Krista ani v Boha nevěří, chrámu Páně nenavštěvuje, k sv. zpovědi nechodí, nepřistupuje k sv. přijímání a postů nezachovává. A to všecko přikazuje Hus! A potom chtějí socialní demokraté uctívati a oslavovati Husa,

*) Učení a zásady zde vytknuté, které Hus uznával a hlásal, shrnuty jsou ve spisu „Učení Mistra Jana Husi“ od dra Antonína Lenze, vydaném r. 1875 na str. 33.—194. Zvláště jest jasný výklad učení Husova v kapitole 16. na str. 184. až 194., kde jest „Souhrn učení mistra Jana Husi“. Tento souhrn učení M. J. Husi rádi bychom viděli v rukou našich dnešních novohusitův a zvláště socialních demokratů-nevěrců, aby lépe než dosud poznali, jakým Hus byl klerikálem. Pravím tak proto, poněvadž by Husa, učení jeho řádně seznavše, rozhodně za klerikála vyhlásili a ničeho s ním míti nechtěli.

potom chtějí Husa prohlašovati za předchůdce svého socialismu! Jaká to smělost!

Potom přijde socialní demokrat, advokátní koncipista Dr. František Soukup a napíše do »Práva Lidu« čísla 96. ze dne 7. dubna 1912 článek, vlastně přednášku, kde se rozkřikne:

»Roku 1915 přijede do Prahy četná delegace našich českých dělnických jednot ze Severní Ameriky. Bude to rok v dějinách naši strany veliký, *rok 500letého jubilea revoluce husitské*. V tomto roce budou rudé prapory československé socialní demokracie defilovat kolem pomníku Mistra Jana Husi na Staroměstském náměstí. Učiňme všechno, abychom v tento rok manifestovat mohli před celým světem, že československá socialní demokracie, věrná velikému odkazu našich *táborských komunistů*, provedla testament jejich, aby všechen náš lid český semkl se pevně pod společným praporem socialismu a stál v prvních řadách pracovníků za svobodu národů, za socialistickou republiku Spojených států — *celého světa!*« Tolik předpovídá rudý Soukupovic František!

Jak to ale na Staroměstském náměstí u sochy Husovy roku 1915 dopadne, na to jsme zvědavi. Husa si osvojují liberální mladočeši, národní socialisté, radikální státoprávníci, masarykovští pokrokáři, helvetští

protestanté, volnomyšlenkáři, liberální agrárníci, — a socialně demokratičtí internacionalisté se svými židy. Když ti lidé se tam neseperou, bude to div. Ale pozor! I kdyby se tam seprali, buďte ujištěni, že druhého dne *budou všichni svorni proti nám — proti katolíkům.* A proto připravme se k svojí obraně také. Připravme se však rozvážně, rozumně a důkladně, bez frází. Jak připraviti se máme, o tom dává návody »Tisková Liga« v »Našich Listech« a ve »Vlasti«; proto šiřte tyto časopisy mezi lid, jakož i brožurky »Obrana víry« a »Husitství ve světle pravdy«, nákladem Tiskové ligy v tiskárně Vlasti vydávané.

Bibliotéka dramatických prací pro jeviště katolických spolků a jednot. Pořádá Tomáš Škrdle. Nákladem družstva Vlast.

Čís. 1. **Uvítání Ježíška.** Vánoční činohra se zpěvy o 2 dějích a s dohrou. Veršem napsal Dr. M. Kovář. Nápěvy (s průvodem harmonia nebo klavíru) složil Jan Ev. Zelinka. Vydání dvoje: pro hochy a pro dívky. Cena každého vydání 60 hal.

Čís. 2. **Na dušičky.** Hra pro dítky v pěti jednáních se zpěvem. Napsal Alois Dostál. Cena 40 hal.

Čís. 3. **Štědrý den chudých a bohatých.** Vánoční hra pro dítky ve 3 jednáních. Napsal Al. Dostál. Písně upravil a doprovodem opatřil J. Suk, jubil. řid učitel. Cena 1 K.

Čís. 4. **Kaplička na Šumavě.** Činohra se zpěvy o čtyřech jednáních. Napsal J. Švec-Blanicky. Cena 80 hal.

Čís. 5. **Vězeň na Křivoklátě.** Historická hra se zpěvy ve 4 jednáních. Napsal Jos. Hais-Týnecký. Hudbu složil Karel Kafka. Cena 1 K. Zvláštní partitura k této hře 40 hal.

Čís. 6. **Přemysl Otakar.** Historická tragedie ve 4 jednáních. Napsal Boh. Bouška. Cena 1 K.

Čís. 7. **Cholera.** Veselohra o 1 dějství. Napsal Josef Hais-Týnecký. Cena 60 haléřů.

Čís. 8. **Nešťastná tragedie.** Veselohra o 1 dějství. Napsal Jos. Hais-Týnecký. Cena 40 hal.

Čís. 9. **Morávkova rodina na venkově.** Veselohra o 4 jednáních. Napsal Alois Dostál. Cena 60 hal.

Čís. 10. **Na cestě k Betlemu.** Vánoční hra ve dvou obrazech. Napsala Ludmila Grosmannová-Brodská. Hudbu složil Václav Vobornik. Hudba pro piano. Cena 4 K. — Cena textu bez not 32 hal.

Čís. 11. **V zápasech.** Socialní obraz ve třech jednáních. Napsal Jos. Hais-Týnecký. Cena 1 K 20 h.

DCERA PŘEMYSLOVA.

Baseň. Napsala M. LIŠKOVÁ.

Cena 2 K 40 h, vázaná 3 K 20 h, vázaná se zlatou ořízkou 3 K 40 h. Tiskem a nákladem družstva Vlast v Praze-II., čp. 570.

Nový podnik Tiskové Ligy:

»**Rozhledy po husitství**«. Roč. I. Číslo 1.: *Národně socialní novohusité a Hus.* Napsal Tomaš Jos. Jiroušek, red. »Našich Listů«. Cena 16 hal. — Objednávky vyřizuje administrace družstva Vlast v Praze-II., čp. 570.

Bibliotéka dramatických prací pro jeviště katol. spolků a jednot. Pořádá Tom. Škrdle. Nákladem družstva Vlast.

Kaplička na Šumavě. Činohra se zpěvy o 4 jednáních. Napsal J. Švec-Blanický. Cena 80 hal.

Vězeň na Křivoklátě. Historická hra se zpěvy ve čtyřech jednáních. Napsal Jos. Hais-Týnecký. Hudbu složil Karel Kafka. Cena 1 K. Zvláštní partitura k této hře 40 hal.

Objednávky vyřizuje administrace družstva Vlast, Praha-II., Žitná ul. čp. 570.

Ročník X. 1913. Číslo 1.—4.

Vychází čtyřikrát do roka. — Předplácí se na rok 1 K, do něm. zemí 1 K 10 h, do ostatních zemí 1 K 20 h. Cena jednotlivých sešitů udá se zvlášť podle tiskových archů.

Husitství ve světle pravdy.

Vydává Tisková Liga v Praze.

Redaktor

Vlastimil Hálek.

Hus a jeho ochranný list.

(Gleit; salvus conductus.)

Sepsal

Msgr. Dr. **František Xav. Kryštůfek,**

papežský prelát, probošt koll. kapitoly u Všech Svatých, c. k. dvorní rada a universitní professor církevních dějin.

Hus ve vyhnanství.

Píše Václ. Lefler. **Cena 1 K.**

V PRAZE.

Knihtiskárna družstva Vlast v Praze. — Nákl. Tiskové Ligy.

1913.

Husitství ve světle pravdy.

Redaktor Vlast. Hálek.

Ročník I. Číslo 1.: Význam M. J. Husi. Uvažuje K. Střela. Cena 25 h.

Číslo 2.: Mistr Jan Hus a jeho doba. Dle různých spisů uvažuje Václav Lefler. Cena 32 h. (R.)

Číslo 3.—4.: Pryč od Říma a Husova národní církev. K prohloubení oslav Husových a k charakteristice jeho oslavovatelů podává Zdeněk Bretšnajdr. Cena 60 h.

Ročník II. Číslo 1.: Československý katolík a husitství. Naše stanovisko na pravo i na levo vymezuje a lžihusity věcně probírá V. Koleš. Cena 30 h.

Číslo 2.—4.: Učení M. Jana Husa, odsouzené na sněmu kostnickém. Doklady opatřil a vyložil Dr. Fr. Šulc, profesor theologie v Hradci Králové. Cena 60 h.

Ročník III.: Číslo 1.—4.: Mistr Jan Hus a jeho doba. Napsal Zd. Bretšnajdr a Čtyři historické nepravdy o Husovi. Napsal † Dr. Ant. Lenz. Cena 1 K.

Ročník IV. Číslo 1.: Glossy k studiu doby Husovy. Píše Ferd. Schmidt. Mistr Jan Hus proti manželské rozluce. Cena 40 h.

Číslo 2.—4.: Mistr Jan Hus. Životopisný nástin. Napsal † Dr. Ant. Lenz, probošt na Vyšehradě. Cena 1 K 20 h.

Ročník X. Číslo 1.—4.

Husitství ve světle pravdy.

Vydává Tisková Liga v Praze.

Redaktor
VLASTIMIL HÁLEK.

✻

Hus a jeho ochranný list.

(Gleit; salvus conductus.)

Sepsal

Msgre Dr. **František Xav. Kryštůfek,**
papežský prelát, probošt koll. kapitoly u Všech Svatých, c. k. dvorní rada a universitní professor církevních dějin.

✻

Hus ve vyhnanství.

(1412-1414)

Píše Václ. Lefler.

V Praze 1913.
Knihtiskárna družstva Vlast. — Nákl. Tisk. Ligy.

Hus a jeho ochranný list.

(Gleit; salvus conductus.)*)

1. Úvod.

O Husově ochranném listu čili gleitě píší četní a ještě četnější mluví, tak, jakoby Husovi se byla stala veliká křivda, jakoby Církev na něm byla spáchala hrozné bezpráví, a jakoby slovu jemu danému nebylo se dostálo. Děje se to proto, že neznají podstaty a pravomocnosti Církve, a že neznají nebo znáti nechtějí právních poměrů 15. století. K vyvrácení všech předsudkův sepsán jest tento krátký rozbor.

2. Text čili znění ochranného listu Husova.

Ochranný list zněl: »Sigmund, z milosti Boží král Římský, vždy rozmnožitel říše — všem vůbec a jednomu každému zvláště z knížat cír-

*) Palacký: Documenta Mag. Joannis Hus Vitam, doctrinam, causam in Constantiensi concilio actam. Pragae. 1869. Sumptibus Friderici Tempsky. — Viz můj »Všeobecný Církevní Dějepis«, staf: »Mistr Jan Hus«, II. část 2., str. 676—718; moje rozpravy: »Husův ochranný list«, ve »Vlasti«, 1896, roč XII., str. 663—670; »Mistr Jan Hus« ve »Vlasti«, 1897, ročník XIII., str. 22., 107., 229. —

kevních a světských, vévod, markrabí, hrabat — a uřadníkův kterýchkoli měst, městysů, vesnic a míst — milosť královskou a vše dobré (přejeme).

Ctihodní a urození, vzácní a věrní milí. Ctihodného mistra Jana Husa, svaté theologie bakaláře i mistra umění, listu tohoto ukazovatele, kterýž právě nyní z království Českého se ubírá na sněm obecný, jenž v městě Kostnici konán býti má, a kteréhož jsme *v ochranu a záštitu* svou a posvátné říše přijali, vám všem vůbec a jednomu každému zvláště z plna srdce doporučujeme, žádajíce, abyste jej, když by k vám přibyl, vlídně přijali, přízeň jemu prokazovali a ve všem, cožkoli *k rychlosti a bezpečnosti jeho cestování* na pevné zemi i po vodách směřovalo, ochotnou vůlí se mu propůjčiti žádali i povinni byli, jakož také veškeré překážky odstraniše toho dopustili, aby on se svými sluhami, koňmi, vaky, zavazadly a všemi jinými věcmi svými, jakýmikoli průsmyky, přístavy, mosty, zeměmi, panstvími, okresy, pravomocnostmi, městy, městysy, hrady, vesnicemi a jinými místy vašimi kterýmikoli *beze všeho placení* nějaké dávky, cestného, mýta, daně a jakéhokoli jiného poplatku *projíti, státi, zůstávati a se navrátiti* mohl, jakož abyste také pro něj a jeho lidi, kde by potřeba kázala, o bezpečný průvod se postarati volni a povinni byli ke cti a z uctivosti královské naší majestátnosti.

Dáno ve Spýru léta Páně 1414 dne 18. října, v královstvích našich: Uherského v 23. a Římského v roce 5.« [1])

3. Pravomocnosť církve; slovo dané bludařům.

Církev jako strážce víry podává všem učení Kristovo a rozsuzuje neomylně, čemu Kristus učil, co s jeho učením se srovnává, a co mu odporuje, čili co jest blud. Konečný výrok o tom,

[1]) Latinský original zní: »Sigismundus, Dei gratia Romanorum rex semper Augustus et Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. rex, universis et singulis principibus, ecclesiasticis et secularibus, ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, nobilibus, proceribus, ministerialibus, militibus, clientibus, capitaneis, potestatibus, gubernatoribus, praesidibus, telonearíis, tributariis et officialibus quibuscunque, civitatum, oppidorum, villarum et locorum communitatibus ac rectoribus eorundem, ceterisque nostris et imperii sacri subditis et fidelibus, ad quos praesentes pervenerint, gratiam regiam et omne bonum.

Venerabiles, illustres, nobiles et fideles dilecti! Honorabilem magistrum Joannem Hus, sacrae theologiae baccalaureum formatum et artium magistrum, praesentium ostensorem, de regno Bohemiae ad concilium generale in civitate Constantiensi celebrandum in proximo transeuntem, quem etiam in nostram et sacri imperii protectionem recepimus et tutelam, vobis omnibus et vestrum cuilibet pleno recommendamus affectu, desiderantes, quatenus ipsum, dum ad vos pervenerit, grate suscipere, favorabiliter tractare, ac in his, quae celeritatem et securitatem ipsius concernunt itineris, tam per terram quam per aquam, promotivam sibi velitis et de-

závazný pro všechny věřící, pronesený papežem s kathedry, který mluví zde jako nejvyšší učitel a pastýř veškeré církve a k veškeré církvi pod trestem vyobcování z církve, nebo pronesený všeobecným církevním sněmem, jest článkem víry, který každého katolíka, pokud chce zůstati v církvi, zavazuje. Tato pravomocnost byla od církve vždycky vykonávána, a nesmí býti od nikoho zkracována a kalena. Církev zavrhovala bludy a bludaře bez ohledu na národnost a postavení osoby; ať to byl císař, král, kníže, patriarcha, biskup, kněz, řeholník, laik, bohatý a mocný, nebo chudý a nepatrný; ať to byl kdokoli. Má-

beatis ostendere voluntatem, nec non ipsum cum famulis, equis, valisiis, arnesiis et aliis rebus suis singulis per quoscunque passus, portus, pontes, terras, dominia, districtus, jurisdictiones, civitates, oppida, castra, villas et quaelibet loca alia vestra sine aliquali solutione dacii, pedagii, tributi et alio quovis solutionis onere omnique prorsus impedimento remoto transire, stare, morari et redire libere permittatis, sibique et suis, dum opus fuerit, de securo et salvo velitis et debeatis providere conductu, ad honorem et reverentiam nostrae regiae majestatis. Datum Spirae, anno Domini M°CCCC°XIIII°, XVIII° die Octobris, regnorum nostrorum anno Hungariae etc. XXXIII, Romanorum vero quinto.

Ad mandatum domini regis: Michael de Prziest, canonicus Vratislaviensis.

V. Mag. Petri de Mladenovic Relatio de Mag. Joannis Hus causa in Constantiensi concilo acta.

Ap. Palacky: Documenta Mag. Joannis Hus. Pragae. 1869. Sumptibus Friderici Tempsky, str. 237. 238.

me bludaře ze všech stavův a národů. Církev zavrhla již v časech apoštolských a po nich Gnóstiky, učence to, kteří chtěli Krista a jeho život proměniti ve zdánlivost (fantasma) a rozpřádali o něm dlouhé bajky. Ona zavrhla na všeobecném církevním sněmě v Nicei r. 325. Aria, kněze alexandrijského, který popíral božství Syna Božího; na sněmě v Efesu r. 431. Nestoria, patriarchu Konstantinopolského, jenž jednoho Krista, syna Božího dělil ve dva: v osobu božskou a lidskou, a že Panna Maria nemá se nazývati Bohorodičkou; zavrhla na sněmě v Chalcedoně r. 451, Eutycheta, archimandritu (opata) jednoho kláštera před hradbami konstantinopolskými, kterýž učil, že Kristus měl jednu přirozenost a to božskou, a že lidská byla pohlcena od božské, jako kapka vína od moře; ona zavrhla na sněmě nicejském II. 787. obrazoborce, kteří zavrhovali poctu obrazův a bořili a ničili je. Ona zavrhla Valdenské, které založil lyonský kupec Petr Valdo, okolo r. 1170, jenž zavrhoval veškerou církevní ústavu a majetek, svátosti, obřady, dávky duchovenstvu, a chtěl, aby všichni žili v apoštolské chudobě a neměli žádného jmění. Podobně počínala si církev vždycky a všude proti bludům a bludařům.

Tuto pravomocnost vykonával také sněm Kostnický a hájil si jí. Však nikdy neprohlásil, že není třeba státi v slově daném bludaři; naopak sněm pravil, že jest dostáti slovu danému

bludaři; však pravomocnost církve tím trpěti nesmí; »bez ohledu na ochranné listy císařů nebo králů má církevní soudce právo vyšetřovati blud a bludaře a trestati je i v tom případě, kdyby podezřelý z bludu jenom v důvěře ve svůj ochranný list ke sněmu se dostavil; však kdo list ochranný vydal, musí všechno učiniti, co na něm jest;« [2]) t. j. co v jeho pravomocnosti jest. Sněm rozlišuje přesně pravomocnost církevní a světskou a odkazuje oboji v její meze. Aragonský král Ferdinand I. Spravedlivý (1412 do 1416) myslil sice ve svém listu ke králi Sigmundovi, že není třeba státi ve víře bludaři, poněvadž sám zrušil víru Bohu. [3]) Ale názor králův není učením církve, jak jsme svrchu pravili.

[2]) Viz dekret sněmu u Hermana Van de Hardt: Magnum oecumen. concil. Constant. Treff. et Lips. T. IV. p. 521. Zní: »Praesens, s. Synodus ex quovis salvo conductu, per Imperatorem, reges et alios saeculi Principes haereticis, vel de haeresi diffamatis, putantes eosdem sic a suis erroribus revocare, quocunque vinculo se adstrinxerint concesso, nullum fidei catholicae, vel jurisdictioni ecclesiasticae praejudicium generari vel impedimentum praestari posse, sive debere declarat: quominus salvo dicto conductu non obstante liceat judici competenti ecclesiastico de hujusmodi personarum erroribus inquirere et alias contra eas debite procedere, easque punire, quantum justitia suadebit, si suos pertinaciter recusaverint revocare errores, etiamsi de salvo conductu confisi ad locum venerint judicii, alias non venturi: nec sic promittentem, cum alias fecerit, quod in ipso est ex hoc in aliquo remansisse obligatum.

[3]) Viz jej u Palackého: Monumenta Mag. Joannis Hus. Pragae. 1869. str. 539. 540.

Jakmile zvítězilo křesťanství v říši Římské nad pohanstvím, tu hned první křesťanský císař Konstantin Veliký (306—337) měl »vnitřní bezbožnost v církvi (t. j. blud) za hroznější a bolestnější nežli každou válku« a pravil ke shromážděným biskupům na prvním všeobecném sněmě v Nicei: »Netrpte, aby zlý duch trhal božský zákon Kristův (t. j. pravé učení) rouháním bezbožných« [4]) (t. j. bludařů). On stanovil trest vyhnanství na kacíře a poslal bludaře Aria s jeho hlavními stoupenci do vyhnanství. Usnešení všeobecných církevních sněmů byla prohlášena za říšský zákon, a blud trestal se vyhnanstvím. Císař Theodosius II. poslal svrchu jmenovaného Nestoria do vyhnanství, a císař Marcian Eutycheta s Dioskurem, patriarchou alexandrijským, vypověděl r. 452. Za uchvatitele západního císařství Maxima vyšetřoval po jeho rozkaze praefektus praetorio Evodius bludaře Priscilliana v Treviru a odsoudil jej k smrti r. 385, když se ke bludnému učení gnostickému přiznal, se ženskými náboženské schůze konal a nahý se modlil. Tak tekla r. 385. první krev bludařů nálezem soudu světského.

Pro úzké spojení mezi církví a státem a pro živou víru křesťanův a státníků, kteří každý útok na pravou víru pokládali za zločin též na

[4]) Tuto řeč viz u Eusebia: »Vita Constantini. Lib. III. 10. II.; v mém »Všeobecném Církev. Dějepise« I, str. 364.

společnosti lidské páchaný, vešel trest smrti na bludaře ve středověku do zákonodárství všech zemí, trval ještě na počátku nové doby a platil též u protestantů. Kalvin prohlásil španělského lékaře Michala Servede, který spisem učení o Trojici popíral, za kacíře, který potom byl upálen, a hájil zvláštním spisem trest smrti na bludaři, a Melanchthon, pravá to ruka Lutherova, přál mu k jeho počínání štěstí a hájil týchž zásad ve svém dobrozdání. Podobně učil Beza.[5]) Však když církev se řídila platnými státními zákony, jest zle; tu soptí protestanté a všichni nepřátelé církve, jakoby katolíci ukrutnosti páchali. Ale když témuž učí a to provádějí Kalvin, Melanchthon, Beza a jejich stoupenci, tu mlčí a nevyčítají jim žádných ukrutností.

I v našem dnešním zákonodárství jest rušení náboženství a rouhání zločinem, který se trestá žalářem.

4. Husův právní stav.

M. Jan Hus, přijav četné články anglického bludaře Jana Viklefa († 31. pros. 1384) za své,

[5]) Calvini fidelis expositio errorum Mich. Serveti et brevis eorum refutatio, ubi docetur, jure gladii coercendos esse haereticos. 1554. (opus c. c. 686 599.) Melanchthon schválil upálení listem ke Kalvinovi (inter Epp. Calvini Ep. 187.) Melanchthonovo dobrozdání o trestu smrti na kacíře (Consilia II. p. 204. ed. Pezel.). Podobně učil Beza: De haereticis a civili magistratu puniendis. 1554. —

hájil jich jako professor Pražské university se stolice učitelské a jako kazatel s kazatelny v Betlémské kapli. Četní přátelé následovali příkladu jeho, a o Čechách šla po sousedních zemích pověst, že se v nich pěstuje viklefské kacířství. Na žalobu pražských farářů zakročil proti Husovi arcibiskup Pražský Zbyněk Zajíc z Hasenburka: ale Hus ho neuposlechl. Arcibiskup nemoha svou vážností zjednati si u Husa poslušnosti, sesílil se vyšší vážností papeže Alexandra V., který v té věci vydal bullu z 20. pros. r. 1409. Hus odvolal se od papeže špatně zpraveného ku papeži, který bude lépe zpraven. Arcibiskup prováděl papežskou bullu, odsoudil na synodě Viklefovy knihy k ohni, zapověděl kázati v soukromých kaplích (jako byla Betlémská) a vydal 19. července klatbu na Husa, který mezi tím odvolal se 25. června ku papeži Janu XXIII., nástupci Alexandra V. Papež Jan XXIII. odevzdal při Husovu kardinálu Odonu Colonnovi, který schválil počínání arcibiskupovo a Husa do Bononie před papeže obeslal. Hus neposlechl půhonu; zůstal doma a poslal za sebe právní zástupce M. Jana z Jesenic ještě s dvěma doktory. Tito právní zástupcové odvolali se k budoucímu všeobecnému církevnímu sněmu. Na rozkaz papežův přistoupil kardinál Petr od sv. Anděla k vrchu práva a vydal velkou klatbu na Husa, která byla prohlášena v Praze v létě r. 1414. Hus odvolal se od papeže k samému

Kristu, jako pravé hlavě Církve, což ovšem není žádné odvolání, než zástěra, kterou zastíral svou neposlušnost před nesoudným lidem.

Ze života Husova musíme vytknouti jeho vystoupení proti odpustkům a jeho brojení proti duchovenstvu, aby jeho životu bylo porozuměno, a nemyslilo se, že pracoval o nápravu duchovenstva.

5. Husovo vystoupení proti odpustkům.

Nešťastnou politikou francouzskou stalo se, že proti řádnému papeži římskému Urbanu VI. byl zvolen vzdoropapež kardinál Robert, biskup Genevský, příbuzný královského dvora francouzského a v dalším stupni našeho českého Lucemburského, který se nazval Klementem VII. a usadil se v Avignoně. Byli tedy papežové Římští: Urban VI. (1378—1389), Bonifác IX. (1389 do 1404), Innocenc VII. (1404—1406) a Řehoř XII. (1406—1417) a pak Avignonští vzdoropapežové: Klement VII. (1378—1394) a Benedikt XIII. (1394—1417), které Francie se svými spojenci za papeže uznávala. Pisanský sněm sesadil sice oba papeže Řehoře XII. a Benedikta XIII., ale ukvapiv se, učinil věc ještě horší, když zvolil papeže Alexandra V. (1409—1410), po němž následoval Jan XXIII., který byl více vojákem, nežli duchovním, ale ne takovým nešlechetníkem, jakým ho jeho nepřátelé líčili. Trojici papežů odstranil všeobecný sněm Kostnický, kde byl Martin V. zvolen (1417—1431).

Papež Jan XXIII., k jehož poslušenství se náš český král Václav IV. přiznával, přišel do války s králem neapolským Ladislavem, stoupencem římského papeže Řehoře XII. Aby si potřebný náklad na obhájení církevního státu a svého postavení opatřil, rozepsal dvěma bullami z 9. září a 2. pros. r. 1411 kříž s odpustky, kde slibuje všem věřícím odpuštění hříchův a věčných i časných trestů, kdo se zkroušeně z hříchů káti budou, Svátost Oltářní přijmou a buď osobně do boje potáhnou, nebo zbrojence vypraví, neb alespoň penězi na vedení války Apoštolské Stolice proti Ladislavovi Neapolskému přispějí. Bully jsou úplně správny, kladou veškerou váhu na přijímání svátostí pokání a oltářní, tedy vnitřní zkroušenost a obnovení života a žádají k tomu jakožto dobrý skutek: almužnu pro Apoštolskou Stolici. V květnu r. 1412 přijeli papežští hlasatelé odpustků do Prahy, v jejichž čele stál pasovský děkan Václav Tiem, který spolu přinesl novému arcibiskupu Albíkovi z Uničova na Moravě (1411—1412) pallium, odznak to důstojnosti arcibiskupské.

Král Václav a arcibiskup Albík svolili ku prohlášení odpustků. Arcibiskup hleděl všechny úrazy zameziti, zvláště zakázal ve zpovědi kajícníkům ukládati výši odpustkové almužny. Hus se svými přáteli učinili nejprve otázku ve shromáždění university: mají-li její členové dávati dle papežské bully peněžitou pomoc na kříž

proti králi Ladislavovi; přítomní doktoři theologie opřeli se této vyzývavé otázce, pravíce, že jim nepřísluší bully papežské posuzovati ani se protiviti rozkazům královým, jimiž schváleny byly. V čele fakulty theologické stál tehdáž jako děkan M. Štěpán z Pálče. Většina rozhodla tenkrát dle mínění theologické fakulty. Ale Hus nedal se odvrátiti od svého brojení proti odpustkům, kázal proti papežské bulle a vykládal proti ní své námitky, které ve zvláštním spise sestavil.[6]) Po několika dnech ohlásil veřejnou disputaci o bulle ve velké síni kolleje Karlovy na den 7. června. Otázka od něho učiněná zněla: »Zdali dle zákona Božího slušno a radno jest ke cti Boží a k dobrému křesťanského lidu a také ku prospěchu tohoto království bully papežovy o vyzdvižení kříže na Ladislava, krále Neapolského, schvalovati Kristovým věřícím.« Bohoslovecká fakulta ucházela se o pomoc u arcibiskupa, aby k tomuto vyzývavému skutku nepřišlo. Arcibiskup povolal k sobě Husa, a papežští poslové, kteří též k tomu pozváni byli, tázali se Husa, chce-li rozkazů apoštolských poslouchati. Hus přisvědčil k libosti papežských poslův, ale hned vytrhl je z omylu, řka, že rozkazy apoštolskými míní učení apoštolův, a rozkazy papežovy že má za apoštolské potud, pokud se s učením apoštolů srovnávají; jinak že neuposlechne, třeba by měl býti upálen. Těmito slovy vystoupil Hus

[6]) Ad versus indulgentias papales.

přímo na pole církevní revoluce. Poněvadž Hus byl bakalářem[7]) theologie, zakázala theologická fakulta všem svým bakalářům, aby se neopovažovali rozprávěti o papežských bullách. Ale Hus činil si ze zákazu jak ve škole, tak i na kazatelně jenom posměšky.[8])

V ustanovený den konala se ohlášená disputace u přítomnosti valného počtu mistrův bakalářův a studentů. Přátelé Husovi přisvědčovali mu, údové bohoslovecké fakulty odporovali. Nejhorlivějším pomocníkem Husovým byl M. Jeroným Pražský, který studenty svou řečí tak uchvátil, že jej ve větším počtu nežli Husa jako u vítězoslávě domů doprovázeli. S pomocí Jeronýmovou ustrojil dne 24. června 1412 jeden z milců královych, pan Vok, příjmím Voksa z Valdšteina, uličnický kousek jako parodii na spálení knih Viklefových, kteréž arcibiskup Zbyněk vykonal. Jeden student přistrojil se za veřejnou nevěstku, byl na ozdobný vůz posazen, dostal papežské bully na krk a prsa zavěšeny, a byl vezen v průvodě šaškův a oděnců, divné posunky a kejkle prováděje, nejprve k arcibiskupskému dvoru na Malou Stranu, pak mostem a Starým Městem vedle dvora královna na Příkopy Nového Města; tu pod pranýřem byla snesena

[7]) Bakalářství byl stupeň akademický k dosažení theologického doktorátu.

[8]) Documenta str. 448, 599; Staří Letopisové Čeští str. 15, 16.

hranice, na ni naloženy bully a podpáleny; vše u velikém davu diváků. V těch dnech chodili mnozí mladíci po kostelích v čas kázání, odmlouvali kazatelům odpustkův a nazývali je lháři a podvodníky.[9])

Král Václav, přebývaje tenkrát na svých zámcích Žebráku a Točníku, povolal k sobě asi uprostřed června některé konšely a obecní starší na Žebrák a přikázal jim, aby žádného tupení papeže neb jeho bull netrpěli.

Theologická fakulta, majíc v čele Štěpána z Pálče a Stanislava ze Znojma, kteří z bývalých přátel Husových stali se jeho odpůrci, poznavše, jeho revoluční směr, odsoudila znova 45 článků Viklefových a přidala k nim nových 6; totiž: 1. že jest každý kacířem, kdo jinak smýšlí o svátostech a klíčích církve nežli církev římská: 2. že jest bludem učiti, že antikrist, který na konec přijde, tyto dni jest tu a králuje; 3. bludem jest, že nařízení sv. Otcův a chvalitebné obyčeje nemají se zachovávati, poněvadž v Písmě sv. obsaženy nejsou; 4. jest bludem, že ostatky svatých se ctíti nemají; 5. bludem, že kněz při svátosti pokání nerozhřešuje, než toliko kajícníku ohlašuje, že rozhřešen jest; 6. bludem, že papež nemůže volati věřící ku pomoci k hájení Apoštolské Stolice a ku potrestání protivníkův a

[9]) Hardt IV. 672; M. Martin Lupáč († r. 1468), účastník pouličného kousku jsa studentem, ap. Höfler: Geschichtschreiber II. 171.

nepřátel křesťanských, a těm, kdo věrně přispějí, právě hříchů litují a se zpovídají, plné odpuštění všech hříchův uděliti.[10])

Chtějíc svému usnesení státní platnost zjednati, předložila bohoslovecká fakulta oboje články králi s prosbou, aby je pod trestem i vyhnanství ze země zakázal. Spolu žádali, aby nikdo proti bullám odpustkovým kázati nesměl. Král svolil 10. července na Žebráce k žádosti bohoslovecké fakulty, zakázal ony články pod trestem vyhnanství, ale vzkázal též doktorům, aby se starali více o vyvrácení bludů, nežli o zápověď jejich. Prosbu však její, aby svobodná kázání, t. j. taková kázání, která bez svolení a udělení pravomocnosti církevní vrchnosti se konala, zakázal, tuto prosbu zamítl.

Pražští konšelé svolali 16. července doktory a mistry obou stran na radnici a zapověděli ve jménu králově 45 článků Viklefových a šestero nových k nim připojených. Ale Hus nepodrobil se rozkazu královu a hájil v těch dnech články Viklefovy veřejnými přednáškami v Karolině.

Mezi tím v neděli dne 10. července chodili tři chasníci: Martin, Jan a Stašek po kostelích, odmlouvali kazatelům, a přivlastniv sobě učení Husovo o odpustcích, nazývali odpustky klamem a rušili tak služby Boží. Za to byli jati a na Staroměstskou radnici odvedeni,

[10]) Documenta str. 455, 59.

kdež konšelé umínili si je přesně dle rozkazu králova nedávno prohlášeného potrestati.

Hus přimlouval se za ně 11. července za velikého sběhu lidu; konšelé uspokojili Husa obojetnými slovy, kázali lidu rozejíti se, a když se tak stalo, dali ony tři chasníky na popravu vyvésti. Však bezpochyby pro davy lidu byli stati na Můstku.

Jedna paní přinesla tři bílá prostěradla, aby mrtvá těla přikryla. Mistr Jan z Jičína s hojným zástupem mistrů, vzal je, začal zpívati antifonu: »Isti sunt sancti« (Tito jsou svatí), a nesl je do kaple Betlémské, kdež je Hus pochoval. První neděli po této události nezmínil se Hus v kázání o ní. Když však úšklebky slyšel, že mu biřič a konšelé ústa zacpali, druhou neděli potom, 20. července, velebil nevinnou smrt oněch mládenců v a napomínal lid, aby pro žádné muky od pravdy neustupoval. Konšelé zdrželi se vší další přísnosti a propustili všechny jaté při průvodu oněch tří chasníků.

Hus znal dobře učení katolické církve »o odpustcích«, a katoličtí kněží vykládali je správně, jak z jeho slov plyne, ale přece zpitvořil je, poněvadž do soustavy jeho se nehodilo. On praví, »že kněží sice učí, že za holé peníze odpustky se neudělují, poněvadž jich nemůže dosáhnouti nikdo, leč, kteří se ústy zpovídají a v srdci zkroušení mají; ale to praví proto, aby tak holá nebyla lež a zjevné svatokupectví a lakomství. Kněží prý káží, by dva byli; jeden, jenž jest 50 let hřešil smrtelnými hříchy po vší vůli tělesné a nikdy se nekál — a druhý, jenž by byl tolikéž živ dobře, nikdy smrtelně nehřešiv; a prvý maje velmi malé zkroušení, jenž by hříchy schladilo, a dada peníze papeži, aby ihned umřel; ale druhý maje větší zkroušenost, ale nedada peněz, aby také ihned umřel, neučiniv dosti za všední malé hříšky: tehdy onen bez muk byl by hned v nebeské radosti pro peníze, a tento druhý byl by v mukách, byv vždy dobrý, neb jest peněz papeži nedal.« [11]) Z toho, že Hus tento příklad o dvou lidech uvádí, jakoby kněží na kazatelně ho užívali, neplyne, že to skutečně pravda jest; neboť nejmenuje těch, kdo a kde tak kázali, řka všeobecně, že »kněží tak káží«; kdežto jasno jest, že všichni kazatelé jednoho a téhož příkladu a nemotorného k tomu, neužívali. Z jeho slov jest jasno, že kněží dobře věděli, co odpustky jsou, a proto onoho příkladu užívati nemohli. Zlořády při hlásání odpustků trestali papežové až smrtí; přemršťoval-li některý kazatel, měl ho Hus udati církevní vrchnosti a ne hned tupiti všech hlasatelův odpustkův a zavrhovati odpustky samé.

Hus upíral papeži právo udělovati odpustky, činil jej směšným a popuzoval věřící proti němu, »Může-li papež udělovati odpustky, pak může očistec zničiti — ať dá každému odpustky pro

[11]) Postilla II. 151, vydal Erben.

budoucnost, pak nepřijde nikdo do očistce, pak byly by nadarmo všechny svatvečery (vigilie), mše za zemřelé, bohaté almužny, výroční dny (anniversaria = mše svatá ve výroční den úmrtí); prosby a přímluvy, nadání kaplanů, zakládání klášterů a zřizování oltářů za lidi.« Odpustky jsou prý škodlivými, poněvadž bohač se jimi zakopává v jistou naději spásy, lid činí více náchylným k nepravostem a »vůbec se oloupuje«.[12]) Proto kdo odpustky hlásá, jest lhářem. »Lhářů s odpustky čert jest všude takměř nasál, a těch velmi preláti a knězí hájí i doktorové; druzí mlčí a nesmějí proti ďáblovu koukoli úst otevříti.«[13]) Jak Hus pravdu mluví, jest z toho viděti, kterak on a jeho druhové mlčeli a úst neotvírali; jest viděti z uličnického kousku vystrojeného M. Jeronýmem Pražským a Vokem z Valdšteina.

Přehlédneme-li vystoupení Husovo proti odpustkům, vidíme, že brojil nejen proti rozkazům církevní vrchnosti, ale též proti zřejmým příkazům krále Václava IV. Brojil proti odpustkům poněvadž do jeho soustavy se nehodily. Kdy, Hus »s kazatelny« proti odpustkům a jejich hlaz satelům brojil, chytili se jeho učení tři chasníca brojili proti nim »pod kazatelnou«, odmlou-

[12]) Adversus Indulgentias papales T. I. str. 185 186, in editione Joannis Hus et Hieronymi Prag. — Historia et Monumenta.

[13]) Postilla II. 60.

vajíce kazatelům a nazývajíce odpustky klamem a mamem. Kdyby dnes někdo po katolických kostelích nebo protestantských modlitebnicích nebo židovských synagogách chodil a tam mezi kázáním kněžím, pastorům nebo rabínům odmlouval a říkal, že co káží jest klamem a mamem, dopustil by se trestného skutku: rušení služeb Božích, a propadl vězení. Kdo by takové odsouzené za mučedníky Boží veřejně prohlašoval, jak to Hus činil: stal by se vinným schvalování trestného skutku a propadl trestu. Kdo to uváží, poznává revoluční chování Husovo a nepěkné ovoce, které zplodilo. Hus byl mravním původcem trestních skutků oněch tří svedených mladíků a jejich popravy.

O popravě těchto tří chasníků a Husově chování při tom bylo mluveno v třetím veřejném slyšení dne 8. června r. 1415 v Kostnici. Byla ke konci výslechu čtena žaloba, že onino odpravení tři jinoši k neposlušnosti a tropení nepokojů kázáním Husovým svedeni byli. Hus dal prý je v kapli Betlémské pochovati, při čemž se zpívala antifona: »Isti sunt sancti« (Tito jsou svatí) a poručil, aby se jako k jejich cti sloužila mše »de martyribus« (formulář o mučednících) a nikoli mše »de requiem« (zádušní mše sv. v černé barvě při pohřbu) a tím je jako za svaté vyhlašoval. Hus odvaloval od sebe veškerou vinu řka: »Pravda jest, že byli odpraveni, ale že bych já je byl dal při takovém zpěvu

odnésti, není pravda.« Mistr Naso pravil: »že Hus proti bullám papežským mnoho kázal a tím k neposlušnosti vyzýval: tu prý proti nim onino chasníci se vzpouzeli, byli proto odpraveni, a to k rozkazu královu; pak kázal Hus v Betlémě, jak se mu líbilo, a jak bylo právě pověděno; později povstala pro popravu oněch chasníků pražská obec proti konšelům, jelikož prý odsoudili nevinné lidi; když konšelé o této vzpouře králi zprávu podali: řekl prý král: »Kdyby jich bylo tisíc, aby se jim tak jako oněm chasníkům stalo«. Na to odpověděl Hus: »Hle, jak samému králi křivdu činí, poněvadž není pravda, že by on sám byl kázal ony jinochy stíti«. Však mistr Páleč pomohl Nasonovi, řka, že král zakázal papežským bullám se protiviti, a poněvadž onino chasníci zákaz králův přestoupili, byli na hrdle potrestáni, kteréž on (Hus) za svaté vyhlásil. Toto dokázal Páleč Husovi tím, že bylo čteno místo z jeho spisu »de Ecclesia« (o církvi) č. 20., kde přizpůsobil k oněm chasníkům text Písma sv.: »Padnou od meče a od plamene a v zajetí a loupež dnů připojí se k nim lstivě« (Daniel 11, 33—34); toto proroctví se prý naplnilo na nich, jejichž jména jsou Martin, Stašek a Jan, kteříž vzdorujíce klamům antikristovým, od meče padli. Tak dokázal Páleč Husovi, že pravdy nemluví a schvaloval hanebné počínání oněch tří chasníků. Při tom pohlíželi s podivením na sebe němovní Otcové. Ony tři chasníky velebil Hus

i v českých spisech za mučenníky. »Bůh dal jest kněžím dobrým Ducha sv., že jsou směle proti těm lhářům kázali a věrným laikům, že jsou směle svých hrdel nasadili a tři životy své Bohu obětovali: Martin, Jan a Stašek, jenž jsou pro odvolání lživých kázání v Praze stínáni.«

6. Husovo brojení proti duchovenstvu; ukázky z tohoto brojení a tupení duchovenstva.

Hus vytýkal nejkřiklavějšími barvami duchovenstvu všechny možné ohavnosti, neřesti a a nepravosti, a prohlašoval vybírání štóly za kacířství. On vinil duchovenstvo z nejhanebnějšího smilství, nejošklivějšího obžerství a opilství, kruté necitelnosti, bídného lakomství, hrdosti, ctižádosti, podlízavosti. Mezi jiným uvádí Hus na př. i toto: „Smilstva netrestá u duchovenstva nikdo; naopak v mnohých krajinách jest zdrojem příjmů biskupových. Praví Bůh: »Apoštolští náměstkové biskupové sami smilní a jiným smilství nebrání! Jakýž otec, takýž i syn; syn dá, a otec vezme peníze, aby syn ženinu měl, onen podává hřích a tento kupuje, kopu do roka od ženiny. A v Moravě kdys, jakož praví, kopu farář dával od kolébky, protož přezděli tomu platu cunabulales, česky: pokolební.[14]) A v Uhřích platí každý farář od dítěte; a čím jich více má, tím více peněz biskupovi dá. Tak

[14]) O svatokupectví I. 399.

jsou mě pravili, kteří v Uhrách jsou bývali.«[15]) Že by byl biskup za roční poplatek kopy dovoloval kněžím míti souložnici, jest bídnou lží; jak text Husův zní, bylo to v Čechách za arcibiskupa pražského Zbyňka a litomyšlského biskupa Jana, ale mimo Husa to nikdo nepraví; oba biskupové byli v tomto ohledu velmi přísni a drželi řád. Husovo tvrzení jest pouhým klepem, jak plyne z jeho slov: »jakož praví,« »kdys,« »na Moravě,« »jak mu pravili, kdo v Uhrách byli«; to nejsou údaje, ale báje: to jsou klevety.[16])

[15]) M. Jana Husi sebrané spisy. V Praze. 3 díly. 1864—1866; vydal Erben. Výklad I. 444.

[16]) Dal jsem si veškerou práci, abych baji Husově a jeho klevetám přišel na stopu. Hledal jsem výraz »Cunabulales«, »Cunabularium« nebo podobný na darmo v nejlepších slovnících středověké latiny. Kottův »Slovník« má »pokolebnice« (sv. VII. 325), ale uvádí z Husa za pramen právě toto místo, ale s chybnou stránkou I. 144, místo I. 444, což snadno při sazbě se státi může. Ale Kottův »Slovník« praví (I. 721): »Kolébka = požaté obilí na hrstích« (podle podřečí severních Čech; Kouble, »Čas. Č. Musea« 1864) a VI. 638: Kolébka = hrst obilí; na kolébku dávati = nakládati hrsti na povříslo; kolebka = hrst, kterou žnečka na povříslo položiti zapomněla.« Tedy v některých krajinách na Moravě a v severních Čechách jmenují posud »hrst obilí« kolébkou. Farář dostával z polních plodin (z obilí) desátek, dostával »kolebné«, »pokolebné« (t. j. desátou hrst, desátý snop). Farář musil opět čtvrtou část obdrženého desátku odvésti jako poplatek: desátek biskupovi. Farář odváděl ze své »kolébky« či »pokolebného« opět biskupovi. Tento způsob mluvy srozumitelný

Hus viní duchovenstvo z nejhanebnějšího smilství, krveprznění, když pravil: »A věř mi na moje svědomí, že jsem mnoho shledal kněží, jež s vlastními sestrami takměř každý den, i na vánoce i na velkou noc zhřešili jsou. A také jsem nalezl, že se svými duchovními dcerkami též jsou přebývali.«[17]) Hus metá zde svým vrstevníkům kněžím tu největší potupu ve tvář před lidmi. Hus prý znal mnoho kněží, kteří s vlastními sestrami smilstvo i před největšími svátky páchali: tu bylo jeho svatou povinností, udati to arcibiskupskému soudu, který by byl jistě proti nim přísně zakročil. Ale něco jiného jest někoho z krveprznění viniti, a něco jiného před soudem vinu dokázati, kde nestačí výpověď: »na moje svědomí«, nýbrž musí podati důkazy. Odkud Hus věděl, že mnoho duchovních se svými sestrami smilní i před Hodem Božím vánočním a velikonočním? Přece mu to oni smilníci nevypravovali? Kdyby někdo tak o celém stavu mluvil, jako Hus, kterak by byl nazván?

Kněží prý ani nechtějí, aby Kristus byl

v Uhrách a Moravě byl v jiných krajinách proměněn v klep, a neprozíravý Hus vykládal klevety za skutečné události svým posluchačům a čtenářům. Ze způsobu mluvy pocházejí i dnes báchorky a klevety. Kdyby někdo vznik tohoto klepu jinak lépe vyložil, byl bych tomu povděčen. — Srv. »Vlast«, roč. XIII. 1897 mou stať: »Mistr Jan« str. 237 pozn. pod čárou 22. —

[17]) Výklad I. 277.

jmenován: kdo pravdu vyznává, toho klnou, vypovídají, hrdlují, mučí, žalářují i mrtví.[18])

Hus brojil zle proti biskupům, prelátům a mistrům: »Když budeme pilni toho poznání, uzříme ovoce prelátské: kletbu na ty, jenž káží pravdu, a na ty, kteří jich zlého přikázání neplní, neb že jim po vůli nedají, co ráčí, nebo kteří jim co málo zaviní. — Druhé jich ovoce jest, služby Boží stavení (t. j. interdikt); třetí zboží hromadění lakomstvím i svatokupectvím; čtvrté, smilství, jimž jsou velmi zčervivěli. A to čtvero ovoce nesou a plodí zjevně, že jsou v něm dobře známi i velmi hloupým lidem. — Mnozí jich skutkové ukazují, že nejsou ovce Kristovy, jako apoštolové, ale jako vlci hltaví, ovcím Kristovým škodliví.« [19]) »Preláti jsou psi němi a nestydliví: Aj teď sám Bůh praví, kdo jsou psi němí a nestydliví: že pastýři lakomí, počnouce od nejvyššího lakomce a ode psa nejnestydlivějšího (t. j. papeže) až do nejposlednějšího pastyříka, psíka němého a nestydlivého. O! co jest těch psů nyní němých a málo pastýřů pravých! A nevěříš-li, pomni, že řekl jest Bůh: Strážní její t. vinice, jenž jest lid boží, všichni psi němí, nemohouce štěkati. I proč? Jistě proto, že některým lakomství ústa zacpalo, některým neumění zákona Božího. — Nejvyšší k svému lakomství se obrátil, jenž jest svato-

[18]) l. c. II. 9.
[19]) l. c. II. 294.

kupectví, prodávaje důstojenství: arcibiskupství, biskupství, probošství, opatství, kanovnictví i farářství, odpustky i dopustky. A že jakýž otec, tacíž synové, a kúpíce, darmo nedají, protož také trhem ve svém lakomství běží až do nejposlednějšího, jenž může býti lakomý farářík neb třídníček (t. j. kaplánek), kterýž zpovědí, krstěním, svátostí, kázáním třiceti veršemi i jinými běhy hledá zisku lakomě tělesného.«[20]) »Všichni nynější preláti, to jest nad jiné povýšení v úřadě, jenž hledí jedině k tělesnému požitku, neb že více hledí k tomu požitku tělesnému než duchovnímu, všichni tací jsou falešní nájemci, jenž budou, ač se nepokají, zatracení.«[21])

»Též, pohříchu, v domech knížetských tiší jsou v posměch a u soudců pravda nalézá pomoc jako Kristus u Piláta! A to pohříchu od kněží pochodí, že oni sami jim zlý příklad dávají, křivě soudíce, jich netrescí, ani jim káží, ani rady dávají, kterak by právě soudili, alebrž naučí, kterak by pravdu udusili. Jako jsou biskupové, doktorové, kanovníci, opatové, faráři a zákonníci vydali radu světským na rádnici neb na rathauze, aby potupili mnohé kusy, a kazatelé druhé aby od kázaní slova Božího odstrčili; to jsou doktorové Páleč, Stanislav s dru-

[20]) l. c. II. 322
[21]) l. c. II. 167

hými vydali: s Eliášem, Brodem, Rosou a Šimonem.«[22])

»O, co těch pochlebníků jest, a zvláště kněží u dvorů knížetských, královských a panských, a zvláště u dvora papežova, k němuž největší pochlebníci lezou a modlí se a klaní více nežli Pánu Bohu. A to vše činí, aby v měkkém rouše a v drahém chodili, aby pýchu, rozkoš a lakomství plodili! Jistě daleko jsou od Janova (Křtitele) života zabloudili.«[23])

Všichni tedy duchovní pobloudili a jsou nepřátelé pravdy Boží, pouze Hus a jeho přívrženci jsou jejími přátely a milovníky; větší přemrštěnost nelze si mysliti. Kdyby dnešního dne někdo tak vynadal veřejné vrchnosti a úřadům, jak to činil Hus, co by se mu stalo?

Bylo-li duchovenstvo světské zvrhlým, nebylo řeholní dle Husa lepší; mnichové dle něho pouze jedli, pili a lakotili. »Mnichové mají pivo staré, mladé, husté i tenké. Když světští k nim přijdou neznámí, tendyť jim dají tenkého pivce, aby mněli, že oni to pivce pijí, a také, aby méně vypili. Pakli koho čijí, že u nich snad chce po smrti ležeti, aneb že mají čáku, že jim chce něco dáti, tehdy podtočí dobrého z pitancie, aby jedna pitancie druhou přitáhia, a pitancie slove hojné u nich pití a rozkošné jedení. A tak nebožátka ustoupili jsou v rozkoši tělesné od

[22]) l. c. II. 80.
[23]) l. c. II. 18.

světa, že není lidí ve světě, by měli k tělu bydlo rozkošnější. Králi, páni, knížata nemají pití a jedení vždy tak dobrého a tak hotového; světským pivnice někdy se vyprázdní, jim nikdy; králi s pány bude nepečeno, nevařeno, i chleba se nedostane, jim chléb z běli nejlepší vždy jest hotov. Jich zima nepřeschne, neb mají boty i kožichy, vedro neurazí, neb mají chladné cely i ambity, to jest rajské dvory.

Protož:

kdo chce dobré bydlo míti,
slib se do zákona jíti.«[24])

To není nic jiného nežli štvaní proti klášterům. Co máme umění a památek, zachovaly nám hlavně kláštery, co máme rozbitých hradův a klášterů, máme po Husitech. Kdo zničil kolébku české slávy a vyvrátil staroslavný Vyšehrad? Byli to první Husovi posluchači.

Husovými spisy táhne se jedno pásmo han a potup na duchovenstvo, ať mluví o čemkoli, vtáhne do toho biskupy a kněze nebo mnichy a ztrhá je zle, jak viděti z uvedených obrázků. Když za to pražští faráři jej obžalovali, zlobil se, jakoby mu hroznou křivdu dělali.

[24]) O svatokupectví I. 428. — Tenkráte prohlašoval mnozí naši štólu, poplatné taxy státní i církevní za svatokupectví; dnes to žádnému nenapadne, to prohlašovali za svatokupectví, třeba i kněží i věřící nad tím se mrzeli. Že se mnozí skutečně svatokupectvím prohřešili, nepopíráme, jako třeba i dnes se stane.

Hus stavěl se, jakoby byl v klatbě proto, že horlil proti neřestem v duchovenstvu, ale však odbyl jej jadrně Ondřej z Brodu řka: »O, mistře, ale nikoli v Israeli! Nestydíte se tvrditi, že pouze pro bojování proti neřestem, kterým duchovenstvo oddáno jest, jste z církve vyobcován a pronásledování trpíte. Kdo tedy pronásleduje, kdo stará se jiným o pronásledování, kdo loupí, kdo do obličeje tepe, kdo haní, kdo olupuje kláštery a kostely? Zdali ne vy a vaši učenníci? — Já chudý člověk, pravím, když pro něco jiného, protože kážete proti duchovenstvu, nikdo vás z církve nevyobcoval, neboť již dříve kázali Milič, Konrád, Štěkna a jiní přemnozí proti duchovenstvu, a přece žádný z nich nebyl klatbou stížen. — Hle, vašinci vtírají se v obročí jiných, a jak se praví, vy jste jejich učitelem a prokurátorem« (vos estis horum instructor et procurator).[25])

Když Hus proti duchovenstvu brojil a je ze všech možných neřestí vinil: nepracoval o jeho nápravu, ale snižoval je v očích věřících a připravoval o veškerou vážnost, nutnou k zastávání jeho povinností. Broje proti duchovenstvu, zavděčil se králi Václavovi, jemuž to bylo po chuti, a který mohl tak své násilnosti proti duchovním ospravedlňovati Hus nebyl mravokárcem, ale zúmyslným tupitelem duchovenstva.

[25]) Documenta str. 520, 59. —

Dobře odbyl Husa, když v okolí Hrádku kázal po svém obyčeji bouřlivě proti duchovenstvu jeden poctivý venkovan po jeho kázání řka: »Milý poctivý pane mistře! pověz nám viděl-li jsi kdy papeže nebo kardinály, o kterých nám rozprávíš?« A když Hus řekl, že neviděl aniž viděti si žádá, odvětil mu nezkažený venkovan: »Proč rozprávíš nám o tom, a haníš to, čeho jsi sám nikdy nezkusil aniž viděl? Jdi raději do Říma, a co nám zde o nich kážeš, tam jim to mluv, aby to slyšeli ti, kterým to náleží.« Tento prostý venkovan řekl Husovi pernou pravdu, kterou kdyby byl jako mistr uvážil, mohl poznati, že jeho posavadní činnost byla velmi nemístnou, pochybenou, pobuřující a kazící srdce prostých venkovanů. Do Říma nešel kázat papeži a kardinálům, ale prostým venkovanům kázal o antikristu v Římě.

Z učení a kázání Husova v okolí Kozího Hrádku vyrostlo táborství.

7. Vazba Husova v Kostnici; jeho tři veřejná slyšení na sněmě Kostnickém.

Přičiněním krále Římského Sigmunda byl svolán všeobecný církevní sněm Kostnický (1414 až 1418).[26]) Tu vyjednával král Sigmund s Hu-

[26]) Když byl sněm nejčetnější, bylo v něm 29 kardinálů, 3 patriarchové, 33 arcibiskupové, okolo 150 biskupů, přes 100 opatův, okolo 50 proboštův a skoro 300 doktorů; veškerého duchovenstva z části též s jeho

sem skrze dva královské dvořeníny Jindřicha Lefla z Lažan a Mikše Divůčka z Jemnišť, aby se osobně do Kostnice dostavil, a sliboval mu bezpečný průvod. Hus přivolil a chystal se na cestu, ačkoli nedostal přímého rozkazu ani od krále Sigmunda, ani jeho bratra Václava, Českého krále. Ale přání králů jest mírně vyslovený rozkaz.

---

přečetným služebnictvem bylo kolem 18.000. Dále byli přítomni osobně mimo krále Sigmunda, 4 kurfirsti, 24 vévodové a knížata, 78 hrabat, 676 pánův a šlechticů ze všech zemí, poslové skoro všech křesťanských panovníků. Jednou bylo v Kostnici až 150.000 cizinců, a nikdy prý méně 50.000 přespolních. Viděti z toho naděje ve sněm skládané.

Byl jsem též jednou v Kostnici, ale kterak toto množství a tato síla lidu byla tam ubytována, jest mně s podivením; ovšem uskrovnili se a nežádali nádhery a komfortu dnešního.

Všechna všeobecná sedění a všechny generální kongregace konaly se v »kathedrále« a ne »v síni sněmovní« (Conciliumsaal), kterou Kostničtí cizincům ukazují. V této budově bylo pouze konklave při volbě Martina V.

Nepřátelé církve vytýkají Kostnickému sněmu, že bylo v městě prý 700 nevěstek. Nevím, odkud mají tuto zprávu; a i kdyby byla pravdivou (o čemž pochybuji; kdo je čítal?): za to přece sněm nemohl. Nechť tito nepřátelé vzpomenou na ty veliké stesky slušných lidí o jubilejní výstavě r. 1891 v Praze, že tam se hemží takovými z polosvěta. Mohla za to výstava? mohl za to výstavní výbor? mohla za to Praha? Že na slavnosti církevní i národní dostaví se zloději, může za to slavnost? Ať jest každý, soudě, spravedliv, a nehledá viny tam, kde není.

Hus přivoliv, že dostaví se na všeobecný sněm do Kostnice, chystal se na cestu a byl dán od obou bratří-králů, Sigmunda a Václava, pod ochranu třem českým pánům: Janu z Chlumu, Václavu z Dubé a Jindřichu z Lacemboka. Dne 11. října r. 1414 nastoupil na cestu do Kostnice bez průvodního listu a byl všude pokojně přijat. Dne 3. listopadu r. 1414 přibyli do Kostnice a 5. listopadu dostal Hus svrchu uvedený průvodní list. Dne 4. listopadu oznámili pánové Chlum a Lacembok papeži Janu XXIII. příchod Husův a poroučeli ho v jeho ochranu, kterouž jemu také papež slíbil. Dne 9. listop. oznámil soudce síně papežské s biskupem kostnickým Otou III. z Hochbergu-Rötelem (1411—1434) Husovi, že klatba nad ním jest zrušena. Stalo se to pro dobro sněmu, takže příchodem jeho služby Boží se nezastavily. Ale Hus zůstal suspendovaným knězem, a nebyl oprávněn mši sv. sloužiti ani kázati, s lidem však mohl rozmlouvati, rovněž bylo mu dovoleno choditi po městě a po kostelích; jenom velikým slavnostem církevním nesměl býti přítomen pro uvarování všeliké nelibosti.

Jeho protivníci zvláště z Čech naléhali na jeho uvěznění, poněvadž rozšířila se zpráva, že pomýšlí na útěk. Jejich přání uspíšil Hus sám, došed až na vrchol církevní neposlušnosti, a můžeme dodati i přímé vyzývavosti. *On suspendovaný kněz, opovážil se před očima papeže*

a všeobecného sněmu, který se sešel, aby zjednal platnost církevním zákonům, denně sloužiti mši sv.,[27]) *a měl při tom promluvy k lidu, četně k němu se shromažďujícímu a šlapal tak nohama církevní právo a řád.* Kostnický biskup Otto III. poslal k němu dva duchovní a napomenul ho, že není způsoben sloužiti mši sv. Ale Hus nedbal slov diecésního biskupa,[28]) jsa zvyklý z Čech za nic na sobě nevážiti příkazu představených Církve. Tohoto hrubého porušování církevního práva a řádu nemohl sněm trpěti a musil přistoupiti k zatčení Husovu.

Ve středu dne 28. listopadu přišli biskupové Tridentský a Augsburský, purkmistr Kostnický a pan Jan z Badenu do příbytku Husova, kde přítomen byl pan Jan z Chlumu, ohlašujíce, že od papeže a kardinálů posláni jsou, aby mistra k nim přivedli. Pan z Chlumu odvolával se na rozkaz krále Sigmunda, aby před jeho příchodem nic ve při Husově se nepodnikalo, však Hus uposlechl vyslaných poslův a jel ku příbytku papežovu. Oba biskupové řekli mu zřejmě, že »již nebude úkonů kněžských konati, ani mše sv. sloužiti.« (Jam amplius non officiabis,) vel missabis.[29])

[27]) Documenta str. 79, 80.

[28]) Ulrich von Reichenthal: Concilium, so zu Constanz gehalten. p. CCXII. 6.

[29]) Documenta str. 249.

Potom byl před kardinály přiveden a předseda ohlásil mu, že mnohé, těžké žaloby na něho došly, které kdyby pravdivé byly, nedovolovaly by déle shovívati; šířil prý v Čechách bludy proti církvi, proto jej povolali, aby z jeho vlastních úst slyšeli, co v té věci pravda jest. Hus odpověděl, že má blud v takové nenávisti, že by mnohem raději chtěl umříti, nežli jeden blud držeti; ke sboru přišel prý dobrovolně a jest hotov k nápravě a pokání, bude-li naučen. Potom odstoupili kardinálové ku poradě, která pro něho nepříznivě dopadla. Byl dán do vazby, kterou si svou neposlušností sám zavinil.[30]) Všechny protesty pána z Chlumu byly marné.

[30]) Suspense jest odsazení někoho na čas s úřadu, na př. úřadníka, soudce, professora, notáře, advokáta, kněze atd. a děje se za trestní skutky, kterých se dopustil, a jest značným trestem. Kdyby suspendovaný nebo na čas sesazený úřadník, professor, notář, advokát proti své sespensi chtěl úřadovati a úřadní výkony vykonával, dopouští se trestního skutku.

Když suspendovaný kněz Hus proti své suspensi mši sv. sloužil, dopustil se trestního skutku a byl dán do vazby. Kdo u suspendovaného kněze Husa mluví o nepatrném disciplinárním přestupku, ukazuje tím svou úplnou neznalost práva vůbec a církevního zvláště. — Dr. Jan Ignác Döllinger, professor církevních dějin a probošt u sv. Kajetána v Mnichově, povstal proti všeobecnému sněmu Vatikánskému a jím vyměřenému článku víry »o papežské neomylnosti ex Cathedra.« Mnichovský arcibiskup žádal na něm r. 1871, aby se sněmu podrobil, a když neuposlechl, dal jej do klatby. Döllinger měl tuto klatbu za nespravedlivou — ale ne-

Hus dán jest ještě téže noci do domu jednoho kostnického kanovníka, kdež byl po osm dní od zbrojnošů hlídán, odkudž 6. prosince r. 1414 odveden do kláštera dominikánského blíže jezera a dán do temného žaláře. Když onemocněl, byl 8. ledna r. 1415 do zdravějšího bytu v témž klášteře převeden, a papež dal jej svými vlastními lékaři léčiti.

Mezi tím byl s ním jako s bludařem, resp. obviněným z bludů zaveden process se všemi tehdejšími právními formami.

Proti Husovi složil Michal z Německého Brodu, jenž byl r. 1400—1408 farářem u sv. Vojtěcha na Novém Městě v Praze, a nedávno od papeže za prokurátora »de Causis fidei« (o věcech víry) povýšen, a proto od Čechů Michalem de Causis jmenován, žalobní spis[31]) a odevzdal jej papeži Janu XXIII., žádaje v něm, aby Hus z vytčených tam bludů vyslechnut byl, a byli ustanoveni doktoři a mistři, kteří by prozkoumali jeho spisy, zvláště obě rozpravy: »de Ecclesia« (o Církvi) a spis proti Pálečovi.

Ku prozkoumání žalob proti Husovi podaných ustanovil papež 4. prosince 1414 tříčlen-

konal od té doby nijakých církevních úkonův a nesloužil mše sv., ačkoli těšil se přízni svého zeměpána, Bavorského krále Ludvíka II. Zemřel r. 1890 v Mnichově v klatbě.

Podobně bylo se chovati Husovi, vzhledem na církevní tresty, kterými stížen byl.

[31]) Documenta, str. 194.

nou kommissi, kterou tvořili latinský konstantinopolský patriarcha Jan, kastellský biskup Bernard a lubecký biskup Jan. Kommisse vyslýchala svědky proti Husovi, kterými byli: Münsterberg, doktor bohosloví; mistr Steurch (Storch) z Lipska, oba bývalí jeho kollegové na vysokém učení Pražském; Štěpán Páleč; Dr. Celsmeistr, bývalý official pražské arcidiecése; Petr, mnich od sv. Klimenta v Praze; Petr, opat od sv. Ambrože v Praze; Adam, licenciat v kanonickém právu; Berunecz, licenciat ve sboru Karlovu a jiní. Poněvadž obžalovaný dle tehdejšího soudního řádu musil viděti svědky přísahati, posílali je do žaláře k nemocnému Husovi, kterýž jednomu z nich, mnichu Petrovi od sv. Klimenta řekl, že jest jeho největším nepřítelem. Právního zástupce Hus nedostal, poněvadž tomu bránil tehdejší zákon, dle něhož nesměl nikdo hájiti křesťana, podezřelého z kacířství, jelikož takový podezřelý mohl jednoduše blud zavrhnouti a ku pravé víře se přiznati. Když Hus ze své nemoci se zotavil, sepsal v žaláři několik pravověrných spisův a kommissaři předložili mu 42 věty,[32]) Pálčem sebrané, z nichž bylo 38 z jeho spisu »De Ecclesia« (o Církvi), aby se o nich vyjádřil. Hus připojil k nim své poznámky, a odmítal některé, že jsou mu křivě připisovány. Některé byly mu tedy křivě připisovány, jiné nejsou v onom rozboru slovně, ale toliko smyslem; než velikou

[32]) l. c. str. 204—224.

většinou jsou správně vyňaty a dokazují, že onen rozbor »o Církvi« jest bludařský. Z téhož rozboru »o Církvi« vytáhl vysoce učený kancléř pařížské university Jan Gerson 20 vět, které nazval odvážlivými, bludnými, pohoršlivými a převratnými.[33]) Hus byl tím náramně pobouřen a nazval onen výňatek lživým,[34]) ačkoli mu Gerson žádné křivdy nečinil dobře chápaje smysl uvedeného spisu.

Mimo bludy proti článkům víry, které Husovi se připisovaly, vyšetřovali prokuratorové sněmu též jeho neposlušnosť a vzpouru proti církvi: že neposlouchal pražského arcibiskupa Zbyňka, nedostavil se na papežský půhon před papeže a nedbal klatby, která byla na něho pro neposlušnosť dána, proti níž kázal a učil, že takových půhonů není dbáti.[35]) Dále měli prokuratoři před sebou výpovědi svědků, kteří do Kostnice se nedostavili, ale svá svědectví proti Husovi protokolárně podali. Takovými svědky byli: Jan Protiva, plebán (farář) u sv. Klimenta na Poříčí v Praze, jenž byl před tím prvním kazatelem kaple Betlémské, tedy jedním předchůdcem Husovým v tomto úřadě, a na Husova kázání chodil, aby věděl, co proti církvi káže; Jan Peklo, kazatel u sv. Jiljí v Praze; Beneš, kazatel na hradě Pražském; Pavel, kazatel u sv. Haštala; Ondřej z Brodu, kanovník pražského kostela; M. Mikuláš z Podivína; Mikuláš, plebán ze Všetat: Václav z Voděrad, veřejný notář.[36]) Hus znal výpovědi těchto svědků, které si opsal, ale tvrdí o nich, že nejsou pravdivými. Ale i tu přemrštoval, odmítaje svědectví; četná svědectví zakládala se na pravdě; jiná, která Husovi blud přikládala, jako na př. že nevěří v proměnění chleba a vína v Tělo a Krev Páně, ačkoli v tom článku pravověrným byl, měla svou příčinu v tom, že Hus od obyčejné církevní mluvy odstupoval, své výrazy nerozvážlivě volil, a tak chtěje býti duchaplným svou vinou do podezření bludu v tomtu článku u posluchačův upadl.

[33]) l. c. 185—188.
[34]) l. c. 98.
[35]) l. c. 199—204.

Ke konci r. 1414 začal Jakoubek, který po odchodu Husově do Kostnice v čele jeho stoupenců v Praze stál, rozdávati Večeři Páně pod obojí způsobou. Hus nepřipisoval z prva kalichu té důležitosti jako Jakoubek, ale když mnozí páni pro kalich od něho odpadli, pak ujímal se kalicha s velikou rázností a horlivostí.

Tento kalich byl nejrozhodnějším činitelem v osudech českého národa: kalich učinil husitství tím, čím se stalo; bez kalicha bylo by počínání Husovo a zpoura jím vyvolaná pouhým mrakem, který by po vlastech našich byl se přehnal jako v jiných zemích. Kalichem dostali všichni přátelé převratu viditelné znamení, všem

[36]) l. c. 199—204.

pochopitelné, hluboko do života zasahující, kteréž je od jejich protivníků rozeznávalo a oddělovalo. Kalich byl životní silou husitství, působil na davy lidu a nadchl je; všechny ostatní úchylky na poli dogmatickém a církevního práva byly v celku lidu nesrozumitelnými, pro něž byl by se nenadchl, až na ono učení, že duchovenstvo nemá míti časných statků. Toto líbilo se pánům a rytířům, kteří církevní jmění rozebrali, a potom ovšem »pro svědomí«, aby lup navrátiti nemusili, horlivými husity se stali.

Když papež Jan XXIII., vida, že jde o jeho papežství a má se po žádosti sněmu poděkovati, dne 20. března 1415 z Kostnice uprchl: spěchali za ním jeho komorníci, a strážci Husovi odevzdali o květné neděli, dne 24. března, králi Sigmundovi klíče od vězení a odešli z města. Čechové doufali, že král teď Husa propustí; ale Sigmund, jsa teď o zákonnosti vazby Husovy přesvědčen, poradil se s otci sněmovními a odevzdal jej Kostnickému biskupu, kterýž jej dal na zámek Gottlieben u jezera odvésti a do žaláře do vysoké věže 24. března vsaditi, v níž pobyl 73 dni. [37])

[37]) Nepřátelé církve vytýkají zrovna jí, jakoby za to mohla, že žaláře Husovy byly tvrdé a nezdravé, jest to pravda; byly tvrdé, ale církev za to nemohla. Byly to žaláře tehdejší doby pro zločince a trestance; byly tvrdé, ale byly pro každého, vznešeného, nízkého, bohatého i chudého. Do téhož žaláře, do něhož vsazen byl Hus na zámku Gottliebenu, byl vsazen papež Jan

Zemská šlechta domlouvala písemně králi Sigmundovi dosti trpce, myslíc, že vazba Husova jest proti ochrannému listu a jeho slovu: nežádali sice, aby Hus trestu byl zbaven, kdyby vina byla na něm shledána: ale nastupovali na to, aby nebyl ani žalářován, ani tajně souzen, než aby ve veřejném slyšení veřejně svou při vésti mohl.[38]) Podobnou žádost podali páni čeští

XXIII., když jej sněm po jeho útěku do své moci dostal. Laskavý čtenáři, podívej na žaláře na našich českých hradech, na Daliborku, Černou věž, vězení sv. Jana Nepomuckého na hradě Pražském, na lidomorny, hladomorny, jak tvrdé byly. Tenkráte neznali pohodlných žalářů dnešních s veškerým komfortem dle předpisů zdravotnictví vystavených a zařízených.

Budu vypravovati událost z Králové Hradce, která snad nikde poznamenána není. Ke krajskému soudu do Králově Hradce přišel za zemského radu z minist. spravedlnosti Klaudy, bratr bývalého purkmistra pražského (1867—1869) Karla Leopolda Klaudyho a chlubíval se, že o tomto lidumilném čili humanním zákoně žalářním a řádě pracoval a jej vypracoval. Jemu odvětil rada Josef Vřešťál, starý pán a zkušený, osvědčený soudce: »Mlčte, pane kollego, udělal jste hloupost.« A co se stalo. Jednu neděli, v den sv. Marka, měl president Kobrč visitovati žalář, ale poslal místo sebe radu Klaudy-ho. V jedné celli čekal již lotr Zdobinský na visitu s plechovou lžící, vrazil ji visitujícímu radovi Klaudymu do života, zatočil jí a vytrhl mu ven vnitřnosti, a pan rada potom asi za tři hodiny skonal u velikých bolestech. Lotr dostal potom okovy a řetězy a byl oběšen — ale p. rada Klaudy, velmi milý pán, u věku asi 35 let byl mrtev.

[38]) Barones marchionatus Moraviae ad regem Sigismundum. Brunae. 8. Maj. 1415. l. c. 547; Barones

a polští v Kostnici přítomní 13. května 1415 sněmovním otcům [39]) a podávali sami sebe za rukojmí, aby Hus na svobodu propuštěn býti mohl. Ale sněm nevěřil žádnému rukojemství a odpověděl jim 31. května skrze patriarchu Antiochijského, že Hus na tisíce rukojemství propuštěn býti nemůže; avšak ku prosbám pánův obdrží 5. června 1415 veřejné slyšení.[40]) Sněm nemohl vyslyšeti prosby a přímluvy českých pánů, poněvadž musil se obávati, aby Hus zaviniv si sám svou vazbu, a poznav z posavadních výslechů svůj právní stav, z Kostnice neuprchl, jako to učinil jeho druh Mistr Jeroným Pražský, který sice do Kostnice přišel 4. dubna 1415, ale pak z ní prchl, byl na útěku v Hiršavě poznán a do Kostnice přiveden, kde sněm 23. května jej do své moci dostal.

Jelikož útěkem papeže Jana XXIII. vyhaslo plnomocenství svrchu jmenovaných kommissarů k vyšetřování pře Mistra Jana Husa, ustanovil sněm k tomu účelu 6. dubna 1415 čtyři nové kommissaře: kardinály Petra z Alliaka a Viléma Kordianského; biskupa Dolského a opata Citeauxského, kteří přijmouce k sobě ještě jiné prelláty a doktory, učení Husovo prozkoumali. Tito kommissaři vyslýchali několikráte vězně na Gott-

Bohemi et Moravi num. 250 ad reg. Sigism. Pragae. 12. Maj. 1415. l. c. 550.

[39]) l. c. 258.

[40]) l. c. 259.

liebenu, o čemž však zevrubnějších zpráv nemáme.

Soudcové zachovali v processu Husově všechny právní formy, nebyli nijak proti němu zaujati: věty z jeho spisů vyňaté byly mu předloženy, aby se o nich vyjádřil; svědectví svědků nepřítomných byla přísahou potvrzena; svědkové přítomní vzati pod přísahu; Hus byl mnohokráte vyslýchán: kommissaři slyšeli jeho odpovědi, slyšeli jeho učení ústně, znali jeho latinské spisy a knihy, znali ony věty ve spojení čili kontextu, neboť byly hlavně skoro všechny ze tří latinských spisů vyňaty; byli to mužové učení, měli ku poradě ještě jiné učence a poznali tak dokonale, v čem a pokud Hus od učení církevního odstoupil a bloudí. Hus měl čas a příležitost, aby se zodpovídal a očistil; neboť v čem a pokud od učení církevního odstupuje a bloudí, bylo mu vytčeno.

Zlým znamením pro Husa bylo odsouzení 45 článků Viklefových v 8. všeobecném sedění dne 4. května 1415, neboť jeho učení jest namnoze ozvěnou oněch 45 článků.

První slyšení. Když přiblížil se čas prvního veřejného slyšení, byl Hus ze zámku Gottliebenu do kláštera Františkánského do Kostnice přiveden. Dne 5. června r. 1415 shromáždili se ve večeřadle téhož kláštera ve valné schůzi čili generální kongregaci skoro všichni na sněmě

přítomní výtečníci: kardinálové, arcibiskupové, biskupové, preláti, doktoři i jiní lidé. Dříve nežli Hus do schůze byl uveden, byla čtena zpráva o svědectvích naproti Husovi vydaných, jakož i o výsledcích posavadního vyšetřování, aby sněmovníci veškeren právní stav a průběh Husova processu poznali. Petr Mladenovic, tajemník pána z Chlumu a důvěrný přítel Husův, vypravuje, že otcové měli již rozsudek hotový; však jeden Čech, jenž do večeřadla se vloudil, spatřil jej a oznámil to hned Petrovi z Mladenovic, též přítomnému, a tento zase pánům z Chlumu a Dubé, kteřížto běželi hned ke králi Sigmundovi a prosili ho snažně, aby nedal čísti rozsudku, který prý na žalobách neprůvodných se zakládá. K tomu účelu podali králi rukopisy Husovy: »O církvi,« »Naproti M. Štěpánu Pálčovi« a »Naproti M. Stanislavovi ze Znojma«. Král dal po falckraběti Ludvíkovi a Norimberském purkrabí Bedřichovi výstrahu shromážděným otcům, aby se nálezem neukvapovali; žádal, aby Hus napřed byl slyšán, a Otcové nález mu předběžně k známosti předložili, a kázal jim rukopisy Husovy dodati. Však toto vypravování Mladenovicovo jest velmi podezřelé. Král Sigmund nemohl si takové osobní dohlídky na usnešení všeobecného sněmu osobovati, a sněm nebyl by jí snášel; pak ono vloudění nepatrného Čecha až ke stolci předsednickému, tam jeho nález ve spisech a předčtění již prý hotového rozsudku nenajde

u soudného posuzovatele víry. Ostatně toto všechno nemělo na průběh processu vlivu.

Po odchodu oněch dvou jmenovaných knížat byl Hus do shromáždění přiveden a jeho rukopisy mu předloženy s dotazem, zdali je za své uznává. On přisvědčil a doložil, že hotov jest pokorně odvolati a napraviti, bude-li »poučen.« Slovem »poučení« myslil sobě, aby sněm s ním se hádal a jej z Písma a sv. Otců vyvracel. On představoval si veřejné slyšení jako přednášku se stolice učitelské, kde by jako professor sněmovním otcům své názory vykládal a z Písma a sv. Otců dle svého rozumu odůvodňoval, sem tam nějakou námitku slyšel, kterou by po svém rozumu zase vyvrátil, a konečně jako professor u posluchačů vrch měl. Ale takovéto postavení na všeobecném sněmě neměl; všeobecný sněm se nehádá, ale soudí o víře; tam nepřednášel, ale byl od soudců vyslýchán a měl k daným otázkám krátce a jasně odpovídati a k vině nebo nevině se přiznávati. Jelikož soudcovskou pravomocnosť sněmu popíral, čině z něho síň universitní a hádku, panovala proti němu v tom prvním slyšení veřejném jakási podrážděnosť otců, kterou snadno si představiti a vyložiti lze. Byly předčítány závadné články a svědectví svědků; a tu vypravuje Petr Mladenovic, že, kdykoli Hus obšírnějším výkladem se hájiti chtěl, byl prý okřikován, aby krátce ku předloženým otázkám slovem »ano« nebo »ne« odpovídal; když prý

i přes hlomoz a hluk přece slova dopadl, aby své články výroky sv. Otcův odůvodnil, zakřikovali jej, že ty důvody k věci nenáleží; když však prý mlčel, zase volali, že mlčí, poněvadž s těmi bludy se srovnává. Kdyby toto vypravování Mladenovicovo i správné bylo, plyne z něho pouze to, že Hus s otci sněmovními o svých článcích hádati a o nich dlouhé přednášky a výklady míti chtěl, kdežto sněmovní otcové žádali krátkých a jasných odpovědí, jaké na soudě dáti a míti se sluší a patří. Však po tomto výslechu psal přece ještě týž den svým přátelům v Kostnici list, v němž praví, že se mu podařilo dva články ze žaloby smazati, a dělá si naději, že jich ještě více smazáno bude.[41]) Měl tedy na obranu volnosti dost a dost.

V slyšení druhém dne 7. června byl přítomen král Sigmund, který se tam dostavil v průvodu pánů Jana z Chlumu a Václava z Dubé a bakaláře Petra Mladenovice, a panoval řád; žádný nesměl křičeti pod trestem vyloučení ze schůze. Předmětem výslechu byl povšechný poměr učení Husova k učení Viklefovu a vzniklé z toho rozbroje jak na učení Pražském, tak mezi duchovenstvem a obecným lidem. Vytýkáno Husovi, že prý učil, že i po posvěcení zůstává ve Svátosti Oltářní hmotný chléb. Tento článek dosvědčovali Jan Protiva, Jan Peklo, Beneš, Ondřej z Brodu, Pavel kazatel u sv. Haštala, a

[41]) l. c. str. 104.

Mikuláš, plebán ze Všetat. Angličan Stokes, který r. 1411 v Praze meškal, dotvrzoval, že on sám četl v Praze rozpravu od Husa sepsanou, kteráž ono bludné učení obsahovala. Proti tomu tvrdil Hus, že nikdy tak neučil. Kardinál Petr z Alliaka chtěl Husovi jako stoupenci realismu, jedné to filosofické soustavy onoho času, z jeho realismu dokazovati, že musí na základě svého realismu ve Svátosti Oltářní hmotný chléb připustiti. Však Hus nepřipustil této vytýkané důslednosti, a ukázal se v tomto článku býti pravověrným. Ale otcové nemohli se přece, majíce před sebou tolik výpovědí svědků, na dobro se přesvědčiti, že Hus o Svátosti Oltářní pravověrně smýšlí a lstivě si nepočíná; ale majíce teď jeho pravověrné výpovědi, upustili od dalšího jeho stíhání v tomto článku. Když se Husovi za vinu kladlo, že učení Viklefova ve škole a kázáních hájil, ospravedlňoval se tím, že prý mezi 45 články byly mnohé zcela nezávadné, pročež všech zavrhnouti nemohl. — Též promlouváno »o appellaci Husově ke Kristu.« Byl tázán, zdali jest dovoleno »odvolati se ke Kristu Pánu«. Hus odvětil, že není slušnější, spravedlivější a účinnější appellace nad tuto. Otcové prý se těmto slovům smáli, jak vypravuje Mladenovic, ale Hus nedal se tím másti, vykládal dále appellaci a tvrdil, že lze ke Kristu appellovati, poněvadž jest nejvyšší a nejspravedlivější soudce, který bludu podroben není a utiskova-

ných se ujímá. Z odpovědi Husovy jest viděti, že právu docela nic nerozuměl: každý utiskovaný může a má se utíkati ke Kristu, a k němu vroucně za pomoc se modliti, ale v právních soudech od řádného soudce v poslední stolici, řekneme, od papeže nebo císaře »odvolávati se ke Kristu,« a to »s právním následkem«, t. j. zastavením rozsudku, nelze připustiti. Takové odvolání musí vyvolati úsměch u každého soudného člověka. Kdyby každý odsouzený mohl se »odvolati ke Kristu« a takové odvolání provedení rozsudku zastavilo: byl by konec všem právním poměrům, žádné právo nebylo by lze provésti. »Odvolati se ke Kristu«, aby přímo zakročil, t. j. zázrak učinil, jest hříšnou opovážlivostí. — Ke konci výslechu pravil kardinál Petr Alliacký k Husovi: »Mistře Jene, nedávno tvrdil jsi na zámku (Gottlieben), že ochotně sněmu se podrobíš; radím tobě, abys tak učinil a netrval v bludu: ale poučení přijal, po čemž sněm s tebou milostivě naloží.« Ke konci slyšení objasnil král Sigmund svůj poměr k Husovi a vyložil mu před sněmem úřadně svůj slib o královské ochraně a glejtě, a napomínal důrazně, aby se sněmu podrobil. Hus poděkoval králi krátkými slovy za ochranu a průvod a ujišťoval, že nechce nic tvrdošijně zastávati, ale pokorně opraviti, bude-li prve o bludu »poučen.« Opět ze slova: »budu-li poučen« jest viděti, že Hus chtěl se sněmem disputovati, učené hádky

míti, k čemuž však všeobecný sněm se propůjčiti nemůže, jsa nejvyšším soudním dvorem u víře. Žádný soud nehádá se s tím, koho soudí: ale vyslýchá ho a pak vynese rozsudek. Po skončeném výslechu odvedl arcibiskup z Rigy Husa zase do žaláře.[42])

Hned po svém druhém veřejném slyšení poslal Hus svým přátelům v Kostnici zprávu o průběhu svého výslechu po svém způsobu: on prý ve svých četných výslechách, soukromých i veřejných, osvědčoval, že se chce podrobiti, bude-li poučen, že pobloudil; ale, ačkoli žádal poučení, nechtěli mu je dáti doktoři počtem padesát, kteří prý byli od něho častěji stíháni, že křivě z jeho knih články sebrali, ano oni prý nechtěli s ním o článcích jednati, řkouce: »Ty musíš se podrobiti rozhodnutí sněmu« (Tu debes stare decisioni concilii), jehož členové prý se mu vysmívali, kdykoli Písmo uváděl, nebo výroky Otcův, a kteřížto tvrdili, že prý výrokům Písma neb Otců špatně rozumí, neb jich náležitě neužívá; — jaký prý křik, jaký posměch a rouhání ve sněmě bylo, vědí dobře pánové Václav z Dubé, Jan z Chlumu a Petr, jeho notář, stálí bojovníci a milovníci Páně; když

[42]) l. c. 276 - 285. Mladenovic praví: že veřejný notář sedě podle kardinála Zabarelly otázky a odpovědi Husovy zapisoval. Bohužel tyto authentické soudní zápisy nalezeny nebyly, a my jsme odkázáni pouze na zprávy Mladenovicovy, který byl vroucím ctitelem Husovým.

jej takovým hřmotem zakřikovali, řekl prý tato slova: »Myslil jsem, by lepší poctivost, lepší dobrota a řád byl ve sněmě tomto nežli jest;« na to prý mu odpověděl kardinál: »Ty jsi na zámku pokorněji mluvil;« k čemuž prý on (Hus) odvětil, že ho tam nikdo nezakřikoval, jako se tuto děje; kardinál řekl na to: »Hle, sněm žádá na tobě, zdali se chceš podrobiti jeho naučení, a naučení záleží prý v tom, aby on (Hus) články, o nichž doktoři praví, že jsou bludnými, odvolal, a oněch, které svědky byly stvrzeny, se odpřisáhl.« Když kardinál takto mluvil, řekl prý král: »To se všechno krátce napíše, a ty budeš odpovídati,« k čemuž dodal kardinál: »Tak se stane v příštím sedění.« [43]) Z tohoto listu jest viděti, že sněmovní učenci měli s ním rozmluvy, ale nechtěli s ním míti planých nekonečných hádek, jakých si Hus přál, a v kterých by podržel vrch. Že jeho důvodům z Písma sv. a Otcův učenci často se smáli, není nic divného: kdo jeho odůvodňování čte, učiní tak při mnohých místech i dnes. Hus naříká si na hluk a lomoz, ačkoli tomu tak nebylo. V tomto slyšení panoval za přítomnosti královy řád. Hus jsa podrážděn, měl každé slovo proti sobě pronešené za křik a okřikování. Kardinál Alliacký pravil Husovi, když jeho odpovědi zdály se mu býti příkrými: »Mistře Jene, ve vězení počínal jsi sobě trpělivěji.« Hus odpověděl: »Poněvadž

[43]) l. c. str. 107; list 75.

tam se mnou vlídně mluvili, zde pak na mne všichni křičí.« Kardinál pokáral ho jako předseda za tato slova, řka: »Vždyť všichni naslouchají v tichosti.« Hus odporoval tomu a odvolával se na královský dekret, že ze schůze bude odveden, kdo by se tiše nechoval. Ale právě pro pořádek byl na počátku schůze onen dekret dán, král sám bděl nad jeho zachováváním, a předseda praví do očí Husovi, že všichni v tichosti naslouchají, a nepozoroval žádného hluku, kterého by nebyl trpěl.

Třetí veřejný výslech dne 8. června děl se v generální kongregaci čili valné schůzi ve večeřadle františkánů v přítomnosti krále Sigmunda, jakož i pánů z Chlumu a Dubé a Petra Mladenovice. Toto třetí slyšení bylo to nejdůležitější, neboť bylo v něm o vlastním učení Husově rokováno. Bylo v něm čteno 39 článků, sebraných z jeho spisův, a to: 26 z jeho spisu »O církvi«, 7 ze spisu »Proti Štěpánu Pálčovi«, a 6 ze spisu »Proti Stanislavovi ze Znojma«. Všechny články byly srovnány s rukopisem Husovým. Články ze spisu »O církvi« jsou celkem tytéž, které byly Husovi předloženy ve výslechu a vyšetřování soukromném. Poněvadž Hus tyto články z větší části za nesprávně vybrané prohlásil, byly některé z nich vynechány, jiné v souhlas s rukopisem uvedeny a jiné znova přibrány. V tomto upravení byly teď čteny. Velké reptání způsobilo čtení věty 18.: »Nižádný kacíř, církevním tre-

stem stížený, nemá býti soudu světskému vydán, aby byl smrtí potrestán.« Rovněž veliký odpor vyvolala po přečtení článků ze spisu »O církvi« první věta ze spisu »Proti Pálečovi«: »že papež, biskup nebo prelát, když smrtelně hřeší, není pak papežem, biskupem nebo prelátem.« Hus potom dodal: »Ano, ani král není hoden králem před Bohem, když jest v hříchu smrtelném.« V tu dobu, když Hus ta slova pronesl, stál král právě u okna a rozmlouval s falckrabětem a norimberským purkrabím o nebezpečném učení Husově. Přivolali jej a Hus musil opakovati větu o králi, kterýž jest ve hříchu smrtelném. Hus omezil svou větu tím, že král, jsa ve smrtelném hříchu, jest nehodně králem co do zásluhy (quoad meritum), ačkoli jest jím co do úřadu (quoad officium). Po čemž pravil k němu král Sigmund: »Jene Huse, nikdo není bez hříchu,« a kardinál Petr Alliacký káral Husa, že zlehčiv duchovní stav, nyní i moc světskou podrývá. Mezi čtením článků Husových poukazoval kardinál Alliacký k tomu, že věci v jeho knihách jsou ještě pohoršlivější, a čtené věty že ve spojení čili kontextu dávají smysl ještě horší.

Po přečtení všech článků přimlouval kardinál Petr Alliacký Husovi, že teď má před sebou dvoji cestu: »buď aby se sněmu úplně na milost odevzdal, nebo svoje články na dále zastával, k čemuž dalšího slyšení jemu zajisté

popřáno bude; avšak aby uvážil, že učení mužové mocnými důvody proti jeho článkům se opírají, a že on, bude-li jich dále hájiti, přesnadno ještě ve větších bludech uvízne. Na tuto přátelskou řeč odpověděl Hus, že se chce sice podrobiti sněmu, řekl-li co méně dobře, ale žádá, aby mohl vzhledem na přečetné články své mínění vyložiti, t. j. chtěl o nich dlouhé výklady míti. Na to volali mnozí: »Hle, jak mluví obojetně a tvrdošijně! Chce naučení, ale nechce nápravě a nálezu.« Když Hus odvětil, že se chce podrobiti naučení, nápravě a nálezu sněmovnímu, pravil k němu kardinál Petr Alliacký, maje jeho slova za upřímná: »Chceš-li se dáti na milost sněmu a od něho býti naučen, tedy věziž, že nález skoro 60 doktorů jest: 1. abys uznal blud svůj, jak se v přečtených článcích jeví; 2. abys odřekl se těch článků a jich více netvrdil a nešířil; 3. abys je veřejně odvolal, a 4. se zavázal, že opak jejich držeti a hájiti budeš.« Hus prosil, aby ho nenutili odpřisáhnouti se článků, kterým nevěřil a neučil, a ze kterých ho stíhají svědkové křiví, a prosil opět, aby mohl zevrubněji své mínění projeviti. Vhodně pravil král Sigmund Husovi: »A proč bys nemohl, Jene Huse, všech bludův odpřisahati se i těch, o nichž praviš, že jsou ti křivě přičítány? Já sám chtěl bych se odpřísahati všech bludův, a že nechci žádného držeti, aniž by z toho plynulo, že bych byl držel blud,

byť jenom jediný.« Když slova králova marnými zůstala, pravil kardinál Zabarella k Husovi, že mu formule přísahy mírnými slovy složená předložena bude. Král přimlouval ještě opět a opět Husovi, aby odvolal, jinak že by církevní právo proti němu v právo vešlo. Hus odvětil, že se chce podrobiti »naučení« sněmu. Ustavičné mluvení »o poučení« [44]) bylo četným podezřelé; jeden Polák přál si, aby Hus ani k odvolání nebyl připuštěn. Tu dotvrzoval Hus, »že »naučení«, nápravě a nálezu sněmu se podrobiti chce, jakož prý vždycky k tomu hotovým se ukazoval.« Vhodně odpověděl mu na to Páleč: »Kdybych já stále tvrdil, že Mistra Alberta políčkovati ne-

[44]) Kam vede „poučování" bludaře a hádání se s ním na základě Písma sv., ukazuje krásně ke konci 2. století po Kristu již starý Tertullian, kněz v Kartagu, řka: »Hádání z Písma nic neprospívá, leč aby někdo zvrácení žaludku nebo mozku si přitáhl. Blud nepřijímá některých Písem: a které přijímá, nepřijímá celých: upravuje si je dle svého názoru přidáváním a ubíráním: když však přijímá celé, převracuje je různými vymyšlenými výklady. Kterak vynikneš, nejvýtečnější vykládači Písma? Když budeš něco hájiti, i tu budou ti to popírati, a naopak, když budeš něco popírati: budou to hájiti. Ty při tom ztratíš hlas v hádce a dostaneš žluč z rouhání (t. j. rozlobíš se, až se ti žluč rozleje). Pročež nekonejte se hádání z Písem (s bludaři), poněvadž zde vítězství buď [není žádné, neb jest nejisté nebo rovné nejistému." De praescriptionibus adv. haereticos c. 17. 19. — Starý Tertullian má úplně pravdu, hádati se s bludařem a jej z Písma „poučovati" jest rozlobiti se a ochraptěti.

chci, ale přece bych jej políčkoval: co pak by bylo moje osvědčování platno? Tak jest tomu i s tebou, Jene, který stále tvrdíš, že bludů Viklefových držeti nechceš, ale přec je držíš a hájíš.«

Též o popravě tří chasníků pro jejich tropení nepokojů v kostele, k nimž svedeni byli Husovým kázáním bylo mluveno: a tu ukázal Páleč z 20. kapitoly Husova spisu »O církvi,« že Hus je velebil, ježto vzdorující klamům antikristovým mečem padli. Po skončeném slyšení Husově osvědčoval Páleč, že nikoli ze záští, ale jako doktor Písma z povinnosti stal se žalobníkem jeho. Podobně ohrazoval se Michal de Causis. Hus, pokládaje oba za své nepřátele, pravil k nim: »Stojím k soudu Božímu, který mne i vás spravedlivě dle zásluh souditi bude.« Kardinál Petr Alliacký dal Pálčovi svědectví, že vždycky mírným k Husovi byl. Potom odvedl arcibiskup z Rigy Husa do žaláře.

Po odchodu větší části sněmovníků dal prý se král Sigmund s kardinály a preláty, kteří ve večeřadle zbyli, do důvěrné rozmluvy, ve které prohlašoval Husa za kacíře, radil jim, aby mu nevěřili, kdyby třeba odvolal, jakož ani on sám jemu nevěří; neboť přijda zase do Čech, natropil by ještě více zlého nežli před tím. Tyto řeči slyšel Petr Mladenovic, jak praví, aniž ho král viděl.[45]) Hus dostav o tom zprávu znáru-

[45]) Documenta, str. 285—315. —

živěl proti králi, a psal o něm 8. června r. 1414. takto: »On mne odsoudil dříve, nežli moji odpůrcové; kéž by se byl král řídil příkladem pohana Piláta, kterýž uslyšev obžaloby pravil: »Viny na něm nenalézám.«[46]) Raději měl říci: Já jsem mu udělil bezpečný průvod; nechce-li on sám podrobiti se sněmovnímu výroku, pošlu ho nazpět ke králi Českému s ortelem vaším a se svědectvími, aby král s duchovenstvem svým nad ním soud vynesl.[47]) Špatně rozuměl Hus církevnímu právu, mysle, že výrok nejvyšší stolice v církvi může býti vyšetřován a v pochybnost uváděn od některého krále na základě dobrozdání jeho dvorních kaplanů. Také u svých přátel a čtenářů předpokládal velmi chatrné právní známosti, když jim něco podobného namlouvati mohl.

Sněm přistoupil ke konečnému upravení jeho článků bludných, jichž sestavil 30 a obžalob, o nichž myslil, že jsou svědky dostatečně stvrzeny.[48]) Články i obžaloby byly Husovi doručeny. Hus nezpíral se proti těmto 30 článkům, jakoby byly nesprávně z jeho spisů vybrány, což by ostatně pravdou nebylo, ale stěžoval si na to, že nemohl k nim svých smyslů čili výkladů připojiti, ježto mu nezbylo času, ano ani

[46]) Hrozná to opovážlivost u Husa, svůj soud přirovnávati k soudu Syna Božího. —

[47]) Documenta str. 114. —

[48]) l. c. 225—234.—

prý neměl papíru, a také prý by to bývalo i nebezpečné. Připojil k nim pouze kratinké poznámky. Podobně učinil i při článcích obžalobních, kde však ve mnohé příčině vinu od sebe oddaloval, nejsa bez viny. Ke konci svých odpovědí dovolával se Hus síly s nebes, aby neustupně vytrval na svém. Psal proto 21. června r. 1415. svým přátelům o posledních článcích sobě předložených, že jich neodvolá, poněvadž žádný z nich není zákonu Božímu odporen, ačkoli těm, jimž není po chuti, zdá se býti bludným a pohoršlivým.[49])

Sněm chtěje na neustupnou povahu Husovu působiti, odsoudil mezi 21—24. dnem měsíce června r. 1415. jeho knihy jakožto bludařské k ohni. Hus znáruživěl proto proti sněmu, kteréhož již nepokládal za soudce, ale za nepřítele, kterého po libosti tupiti může, a také hrozně tupil. Dne 24. června napomínal listem[50]) Čechy, aby se nedali mýliti odsouzením jeho knih za kacířské ke spálení; tak prý se dělo i prorockým spisům proroka Jeremiáše, které židé spálili,[51]) doufám v Boha, že se vás antikristova škola lekne a nechá na pokoji. — Znamenejte, že jsou svou hlavu za kacíře potupili — protože odpustky, biskupství a jiné obroky prodával, a ti

[49]) l. c. 126. —

[50]) l. c. 131. —

[51]) Opět veliká opovážlivosť přirovnávati své spisy ke knize proroka Jeremiáše.

jsou ho odsoudili, z nichž mnozí jsou od něho kupovali, a druzí mezi jinými kupčili. — O by Pán Ježíš byl řekl ve sboru: »Kdo z vás jest bez hříchu svatokupeckého, ten potup Jana papeže!« Zdá mi se, že by jeden po druhém byl vyběhl.« Jest viděti z toho listu, kterak Hus dovedl Písma sv. zneužívati ku potupení sněmu, a se opovážil všechny členy sněmu prohlašovati za svato-kupce. Dne 26. června psal Hus znova ještě s větší nevolí o kostnickém sněmě do Čech, žehraje na odsouzení knih, »které pyšný, lakomý a vší ohavnosti plný sněm potupil, jichž jest ani slyšel, ani viděl, aby je slyšel, tehdy by jim nerozuměl, ant ve sboru nezná po česku leč Jan Litomyšlský a jiní Čechové nabádači s kapitolou Pražskou a Vyšehradskou, od nichž pošlo jest pohanění pravdy Boží a naší země České, již já mám v naději za zemi nejlepší víry.«[52]) Hus takto píše zapomněl na to, že větší část jeho spisů byla psána jazykem latinským, jemuž všichni sněmovníci rozuměli, a že tři hlavní spisy, z nichž oněch 30 vět jest vyňato, měl sněm v rukopisech před sebou, kteréž Hus veřejně za své uznal. České spisy jeho znali Čechové v Kostnici přítomní, a Hus sám je jmenuje. Soudný čtenář poznává planost a jalovost mluvení Husova, a co všechno bylo lze Čechům namluviti. Když dne 15. června r. 1415 sněm bullou přijímání pod obojí způsobou zakázal: ujímal se Hus kalicha rázně listem od 21. června r. 1415. ke knězi Havlíčkovi a prohlásil zápověď kalicha »za bezbožnost, kteráž ustanovení Kristovo jakožto blud zavrhuje.«[53])

[52]) l. c. str. 137.

Z odpovědí Husových na poslední články poznal sněm nepřekonatelnou propast mezi ním a sebou a nedal mu více veřejného slyšení jako věci zbytečné; veškeré jednání s ním obmezovalo se na předkládání formule, dle které by své bludy odvolal. Krásně líčí toto jednání Palacký, řka: »I nelze zapírati, že sbor i tenkráte nic nemeškal, cokoli na něho slušelo, aby vrchu přísnosti uhnouti se mohl. Usilováno znova dobrotou i přísností, přemlouváním i hrozbami navésti Husa, aby vrátil se opět do lůna církve. S přátelskou laskavostí a péčí snažil se především jeden nejmenovaný prelát, jenž nad jiné všechny získal byl sobě Husovu důvěru, aby obrátil jej zase na cestu spasení a odvolání. Také Štěpán Páleč, někdy jeho důvěrný přítel, nyní krutý odpůrce, přišed do žaláře, pokoušel se dotýkati strun dávno zalehlých; vážnost okamžení, pohled na minulost i na budoucnost obměkčily je oba; zaplakavše spolu, odprošovali se vespolek, aniž pak co do sporu srovnati se mohli. Opětované deputace od sboru, jichž i nejvzácnější údové, jako Alliacký a Zabarella, se účastnili, způsobily

[53]) l. c. 128. —

konečně, že se zdálo jakoby oni a ne Hus ku prosbám se utíkali.«.[54])

Hned druhý den po jeho třetím výslechu předložil mu nikoli kardinál-biskup Ostijský, jak se namnoze myslí, ale jeden sněmovní Otec, snad některý vážený opat, odpřisežní formuli velice mírnou, kterou slovně uvádíme: „Já . . . přes ohrazení, které jsem učinil a teď opět opakuji, ohrazuji se znova, že jakkoli se mně mnoho připisuje, čeho jsem nikdy nemyslil, přece ve všem, co se mi připisuje, nebo proti mně namítá, nebo z mých knih vytaženo, nebo svědky vypověděno jest, podrobuji se pokorně nařízení, vyměření a nápravě sv. všeobecného sněmu, a chci odpřisáhnouti se, odvolati, pokání podstoupiti a všechno učiniti, co jmenovaný sv. sněm ustanoví pro moji spásu a k dosažení jeho milosti, ve všem se jemu co nejuctivěji poroučeje.«[55]) Dle této přemírné formule byl by Hus vlastně odvolal cizí bludy, které se mu přičítaly, a proti nimž se ohrazoval. Poněvadž však dle této formule odvolati nechtěl, dokázal tím, že bludům, které se mu z jeho spisů přikládaly, skutečně učil. Po mnohém vyjednávání prohlásil konečně Hus písemně, dne 1. července r. 1415., že od-

[54]) Dějiny národa Českého. V Praze. 1850. sv. III. Část 1. str. 196.

[55]) Van der Hardt: Magnum oecum. concil. Constant. Tref. et Lips. 1697—700. T. IV. 329. — Documenta str. 121. 522. —

volati nemůže a nechce.[56]) Však kardinálové, Petr Alliacký a Zabarella, pokusili se ještě 5. července r. 1415., aby Husa k odvolání pohnuli. I kázali jej k sobě jakož i k doktorům a prelátům všech národů přivésti a žádali na něm, chtějíce mu odvolání ulehčiti, pouze: 1. aby odpřísahl se článků, které byly slovně z jeho spisů vyňaty; a 2. aby o svědectví svědkův, jež praví býti křivými, pouze vypověděl, že těch článků nikdy nedržel a nekázal; že je za bludné pokládá a přísahá, že jich nebude držeti a kázati. Ale Hus nechtěl ani v tomto mírném způsobu odvolati. Téhož dne 5. července poslal král Sigmund k Husovi deputované, mezi nimiž byli čeští páni, Jan z Chlumu a Václav z Dubé, a mnozí preláti. Jan z Chlumu prosil ho, aby lichým studem nedal se zdržovati a odvolal, ale poslouchaje v tom svého svědomí. Hus odpověděl jemu se slzami: »Bůh mi svědek! že kdybych věděl, že jsem něco napsal nebo kázal proti zákonu Božímu nebo proti sv. matce církvi, chtěl bych veškeren blud odvolati; já žádám vezdy, aby lepší a pravděpodobnější důvody Písma mi ukázány byly, nežli já jsem učil.« Velmi případně odpověděl jemu jeden z deputovaných: »Chceš snad býti moudřejší, nežli jest celý sněm?« Hus odvětil: »Nikoliv, ale prosím, aby ten nejposlednější ze sněmu vydatnějším

[56]) Documenta, str. 560. —

Písmem mne poučil, a hotov jsem odvolati.«[57]) »Neměl-li sněm,« praví krásně Palacký, »jemu přisvědčiti a dáti se posléz od něho mistrovati, musil konečně přistoupiti k jeho odsouzení, jak toho žádali zákonové církevní;«[58]) což se stalo 6. července r. 1415. v 15. veřejném sedění sněmu.

8. Odsouzení Husovo sněmem: jeho smrt upálením.

Rozsudek nad Husem byl vynešen 6. července r. 1515 v 15. veřejném sedění. Do tohoto sedění, konaného ve stoličním chrámě, sešli se kardinálové a sněmovní otcové ve velikém počtu, jimž předsedal kardinál Viviers (de Brogni). Král Sigmund seděl na trůně; po jeho boku držel falckrabě Ludvík říšské jablko, norimberský purkrabí Bedřich žezlo a jeden uherský magnát meč. Uprostřed chrámu upraveno bylo malé lešení a na něm kůl ověšený mešním rouchem. Hvězdenský arcibiskup sloužil mši sv., mezi níž Hus u dveří chrámových mezi oděnci stál. Potom měl biskup z Lodi kázání, v němž sněm a krále vyzýval, aby veškeré kacířství vyplenili. Pak žádal prokurator sněmu Jindřich z Pira, aby se pokračovalo v processu Husově až ke konečnému rozsudku. Biskup z Konkordie ohlásil, že nikdo

[57]) l. c. str. 559. 316. —

[58]) Palacký l. c. str. 179. —

nesmí rušiti jednání vskakováním do řeči, odmlouváním nebo projevováním pochvaly nebo hany pod pokutou klatby a dvouměsíčního vězení. Potom četl papežský auditor Berthold z Wildungen 30 článků, kteréž Husovi po třetím výslechu dodány byly, pak žaloby svědectvími stvrzené. Hus chtěl hned při prvním článku mluviti, ale bylo to mu zabráněno; když znova o slovo se pokoušel, zakřikl jej Zabarella, a když přece nemlčel, přikázal strážím, aby ho k mlčení přinutily. Hus nemohl se v soudní řád vpraviti, který nestrpí nikdy a nikde takovéto porušování. Když čtěny byly články obžalobní, o kterých myslil, že je vyvrátil, odmlouval opět. Také prý byla čtěna obžaloba, o které v celém processu nebyla zmínka, že prý učil Hus čtveřici na místo Trojice sv., ano on prý sebe sama vyhlašoval za čtvrtou osobu božskou?[59]) Hus dokládal se zde svou pravou věrou. Opakoval, že dověřiv se králi a jeho ochrannému listu, přišel dobrovolně ke sněmu, aby svou nevinnost dokázal. Při tom prý, jak Mladenovic ve svém menším českém spisu vypravuje, upřel oči na Sigmunda,

[59]) Nesnadno jest věřiti, že Husovi bylo předstíváno, že měl sama sebe za čtvrtou božskou osobu, jak z latinské Mladenovicově zprávě čteme, nikoli v české; de vězí nějaký omyl. Dobře však lze pochopiti, že mu podkládáno, jakoby byl učil čtveřici, ale ne Trojici, a sice na základě jeho filosofického realismu; praví Lenz ve svém díle: »Učení mistra Jana Husi.« V Praze. 1875 str. 348. pozn.

jehož líce prý se zarděly. Však král neměl proč se rdíti, vykonav všechno, co v moci jeho bylo. Ve svém latinském obšírném spisu nevypravuje tohoto případu Mladenovic. Konečně bylo přečítáno, že Hus urputně setrval v klatbě a jest tvrdošíjným bludařem.

Do konečného rozsudku však nejsou pojaty žaloby od svědků přísahou stvrzené, k nimž Hus se nijak přiznati nechtěl; než zahrnuto v něm pouze 30 vět sebraných ze spisův Husových a jím samým uznaných. Sněm zatratil je, zavrhl proto jeho spisy latinské i české, a odsoudil je k spálení, prohlásil Husa za urputného a nenapravitelného bludaře, a usnesl se, aby byl s kněžského úřadu svržen a světskému rameni vydán. Hus kleče vyslechl rozsudek, a po jeho přečtění modlil se za své nepřátele. Potom přistoupilo sedm biskupů k jeho degradaci čili sesazení. K jejich rozkazu byl Hus v kněžská roucha oblečen, jakoby měl mši sv. sloužiti. Biskupové vyzvali ho ještě jednou, aby se svých bludův odpřisáhl. Když toho neučinil, přistoupili k degradaci čili odsvěcení jeho, nejprve vzali mu kalich z jeho rukou, svlékli z něho kněžská roucha, a zrušili jeho tonsuru, na čtyřech místech nůžkami ji rozstřihavše. Potom dali na hlavu jeho papírovou korunu, asi loket dlouhou, na níž byli vymalováni tři ďáblové, sápající se na hříšnou duši, s nápisem: »Hic est haeresiarcha« (On jest arcikacíř) a pronesli slova: »Duši tvou poneháváme ďáblu.« Hus osvědčoval, že chce trpěti jako Kristus.

Potom byl odevzdán světskému rameni, při čemž prosili otcové dle starého předpisu církve, »aby nebyl usmrcen, ale zachován a k věčnému žaláři odsouzen.«[60]) Však tato přímluva nemohla mu dle platného práva nic pomoci. Král Sigmund rozkázal falckrabímu Ludvíkovi, aby s Husem jako s bludařem naložil. Falckrabě odvzdal jej purkrabímu města Kostnice se slovy: »Vezměte Jana Husa, jenž dle nálezu krále, pana našeho nejmilostivějšího, a z rozkazu našeho budiž jako kacíř upálen. Když vycházel Hus z chrámu po 10. hodině, viděl své knihy hořeti na hřbitově; usmál se tomu a pravil k lidu, že umírá nevinně. Dva služebníci falckrabího vedli Husa, jeden po pravé a druhý po levé straně jdouce; okovů neměl; před ním a za ním šlo po dvou biřicích kostnických. Mimo to provázelo ho více než 3.000 ozbrojencův a velký dav lidu. Když přišel na popraviště, tázal se ho Oldřich z Reichenthalu, chtěl li by se zpovídati. On přisvědčil, však k tomu určený kněz Oldřich Schorand, kaplan u sv. Štěpána, žádal, aby se napřed bludův odřekl, než jej zpovídati bude. Za této podmínky nechtěl se Hus zpovídati, právě, že není ve smrtelném hříchu. Hus chtěl promluviti k lidu, ale falckrabě toho nedopustil; jenom svým žalářním mohl se podě-

[60]) Ulrich von Reichenthal: Concilium, 5o zu Constanz gehalten fol. 214. a.

kovati a s nimi rozžehnati. Potom svlekli pochopové Husa a přivázali k prknu řetězy a provazy, hlavou obráceného od východu na západ. Byl obložen dřívím slamou promíchaným až po krk. Tu přikvapil říšský maršálek Haupt z Pappenheimu, od krále poslaný, aby odvolal. Když toho neučinil, dal falckrabě znamení, a kat zapálil hranici. Na hranici zpíval ještě Hus: »Kriste, Synu Boží, smiluj se nade mnou.« Když po třetí tak modliti se chtěl, zalkl se plamenem. Spolu s mistrem spáleno i šatstvo jeho, a popel uvržen do Rýna, aby přátelům jeho v Čechách žádné ostatky z těla jeho nemohly se donésti. [61])

Veškeré namahání přiměti Husa k odvolání, bylo marným. Však kdyby král Václav byl dle své povinnosti hned na počátku dbal výroku arcibiskupova a u neposlušného Husa zjednal poslušnost, byli by Hus onoho konce, Čechy hrozných pohrom a král Václav sám náhlé smrti z první bouře husitské byli ušetřeni. »Principiis obsta« (Začátky zamez iš) praví latinské přísloví.

Jeho druh Jeroným Pražský byl po mnohých vyslechách 30. května r. 1416 v 21. všeobecném sedění sněmu za kacíře prohlášen a světskému rameni ku potrestání odevzdán. Potom byl ze stoličného chrámu hned na popraviště vyveden, a na témž místě co Hus upálen.

Pražská universita prohlásila r. 1417 Husa za svatého mučenníka, a svátek jeho konal se

[61]) Documenta 316—324. 556—558. —

v Čechách od husitů po 200 let dne 6. července. Roku 1530 založil Lukáš Hostovský z Hostovic, řečený Forman, s povolením městské rady Králové Hradecké na vrchu, který sloul Konstancí (dnes vůbec Kopeček nebo Zámeček) za Třebšem kostel ke cti a chvále Boží a ku památce Mistra Jana Husi, Mistra Jeronýma z Prahy a jiných věrných mučenníků Českých, a nadál. Tento kostelík byl jediným Husovi zasvěceným kostelem v Čechách, který potom, když Králové-Hradečtí do lůna katolické církve se navrátili, ke cti sv. Jana Křtitele byl posvěcen, a v němž potom jmenovitě r. 1659 mše sv. slouženy byly. [62]) Jest dnes filiálním kostelem k Novému Králové Hradci.

9. Rozbor ochranného listu Husova.

V § 2. uvedený ochranný list, jak každému z jeho znění vidno, jest tolik jako u nás průvodní list, a měl obyčejné znění onoho času. Zní ku poddaným krále Římského a bral v ochranu Husa, aby rychle, bezpečně a lacině cestovati a beze všeho placení nějakých dávek »projiti, státi, zůstávati a se navrátiti« mohl.

Tento list není psán ke všeobecnému sněmu, než ku poddaným Sigmundovým; chránil Husa i v Kostnici před násilím, ale nikoli před pravomocností sněmu, jehož většina nebyla ani poddanými Sigmundovými. Hus byl podřízen sněmu:

[62]) Viz můj »Všeobecný Církevní Dějepis. II. 2, str. 710.

1. jako věřící, 2. jako kněz a 3. jako appellant, který uznal svou appellaci čili svým odvoláním jeho pravomocnost. Obyčejný ochranný list nemohl z něho udělati samostatnou moc, na roveň sněmu postavenou; kdo by tvrdil něco podobného, ukázal by neznalost práva a právních poměrův. Ochranný list Husův platil ve svém znění na cestu do Kostnice a z Kostnice nazpět; jenom tento smysl má slovo »navrátiti« a žádného jiného. Sigmund radil Husovi, aby před nejvyšším soudcem v Církvi se zodpovídal; ale nikdy nemohl říci, ať tvůj soudce rozhodne, jak chce, já jeho hlasu nebudu dbáti. Ochranný list nemohl nikdy vytrhnouti Husa z pravomocnosti řádného soudce.

Hus požíval zprva v Kostnici úplné svobody a zavinil si vazbu sám svým nezákonným chováním, slouže, jsa suspendovaný kněz, mši sv. a nedbaje varovných slov biskupa Kostnického. [63])

[63]) Za pronásledování církve v Prusku r. 1873—75, které král pruský a císař německý Vilém I. podnikli s říšským kancléřem Bismarkem, cestoval jsem Pruskem, abych toto pronásledování viděl. Měl jsem náš rakouský průvodní list, čili pas. Dle tenkráte vydaných krutých zákonů musil každý kněz míti od politického úřadu povolení ke sloužení mše sv. V Magdeburku jako na zkoušku hlásil jsem se u faráře, že chci sloužiti mši sv., který mně řekl, že, chci-li býti zavřen, abych to učinil. Kdybych tam byl sloužil mši sv., byl bych propadl žaláři, a všechno moje mluvení, že zákony ony mne neváží, že je papež Pius IX. zavrhl,

Kterak Kostnický sněm ochrannému listu rozuměl, vysvítá z ochranného listu, daného papeži Janu XXIII. a r. 1415 M. Jeronýmu Pražskému řka, že ochranný list chrání proti nezákonné moci, ale ne proti rameni spravedlnosti.

Kterak král Sigmund ochrannému listu rozuměl, vysvítá z jeho slov pronesených v generální kongregaci dne 7. června r. 1415 o svém poměru k Husovi, řka, že mu slíbil ještě před odjezdem jeho z Čech jak list a královskou

nebyly by mně nic pomohly. I moje odvolání na můj rakouský průvodní list bývalo by bylo marné; náš berlínský vyslanec byl by mně řekl, že jsem měl tamější zákony zachovávati. Hus neposlouchal doma arcibiskupa, v cizí zemi neposlouchal biskupa, a pak naříkal na porušení svého gleitu. Žádný průvodní list nedává nikomu výsadu neposlouchati zákonů v cizí zemi panujících. V srpnu r. 1874 měl za starčického biskupa Hanla v Králové Hradci a okolí biřmovati Drážďanský apoštolský vikář, biskup Vorwerk; přijel do Králové-Hradce a já mu byl přidělen jako ceremonář a sekretář; druhý den mělo býti biřmování v městě. Tu mezi obědem přišel z c. k. místodržitelství telegrafický zákaz, že jako cizozemec dle zákona z května 1874 biřmovati nesmí. »Neue Freie Presse« učinila na to vládu pozornou. Biskup Vorwerk podrobil se zákazu a nebiřmoval; a večer přijel na biřmování Pražský světící biskup Dr. Průcha. Kdyby biskup Vorwerk byl proti místodržitelskému zákazu přece biřmoval, byl by byl propadl trestu, třeba by! miláčkem královské rodiny Saské, spřízněné s naší Jasnou panující Rodinou, a s ním spolu tamější generální vikář Dr. Jan Rais, zvaný Otec diecése, že ho povolal a biřmovati dopustil.

ochranu, tak i veřejné slyšení na sněmě; proto poručil jej pánům ze Chlumu a Dubé, ačkoli se praví, že neměl bráti v ochranu muže podezřelého z kacířství; nyní dáno jest Husovi veřejné a pokojné slyšení, a tím jeho královský slib vyplněn; a obrátiv se k Husovi pokračoval král: »Nezbývá mi nic více, než napomínati tebe s kardinály, abys nechaje svéhlavosti, dal se sboru na milost bez výminky; sbor pro mne, pro bratra mého a pro království České příjme tě milostivě, aniž uloží ti pokání příliš těžké; chtěl-li bys však urputně státi na svém, otcové dobře věděti budou, kterak s tebou nakládati mají; já jsem jim připověděl, že kacíře nikdy zastávati nebudu; ba, chtěl-li by kdo urputiti se v kacířství, já první vedl bych ho na hranici k upálení; proto radím ještě jednou, dej se na milost, a to co nejdříve, abys neupadl ve vinu ještě větší.« Hus poděkoval krátkými slovy králi za ochranu a průvod, [64]) a nenamítal ničeho proti jeho slovům a také právně ani nemohl; rozuměl zajisté svému ochrannému listu a slibu královu tak, jak jeho úřadní výklad od samého vydavatele a slibovatele, krále, slyšel.

V únoru r. 1415 zaslali čeští a moravští páni králi Sigmundovi list, žádajíce, aby Hus mocí ochranného listu byl na svobodu propuštěn a veřejné a svobodné slyšení obdržel, a praví

[64]) Documenta str. 284.

ke konci: »A bude-li v čem řádem a právem shledán, ať se stane, jakož by na to slušelo.« [65])

V květnu 1415 podali někteří pánové čeští, tenkráte v Kostnici meškající, sněmu žádost, aby Hus z vazby byl propuštěn, a praví ke konci: »Bude-li mistr Jan usvědčen, že proti Písmu a pravdě nějakého bludu se drží, bude povinen, podle ustanovení a nařízení sněmu to napraviti.« [66]) Samo sebou se rozumí, že Hus musí býti potrestán, kdyby nápravy neučinil. V jiném listu ze dne 18. května r. 1415 stěžují si dotčení pánové na to, že Hus dán byl do žaláře dříve nežli byl odsouzen. [67]) Žádný z českých pánů neupírá toho, že byv odsouzen, musí podstoupiti trest kacířům určený. Ještě poslední večer před smrtí navštívili Husa pánové Jan z Chlumu a Václav z Dubé a mluvili s ním o smrti, která mu hrozí, když neodvolá. Ale žádný z nich nepřikládal ochrannému listu té moci, aby ještě teď Husa mohl od smrti zachrániti. Po smrti Husově zaslali 2. září r. 1415 četní šlechticové čeští vášnivý list sněmovním otcům, ale nečiní ani slovem zmínky o nějakém porušení ochranného listu. [68]) Palacký praví: »Ne to brali Čechové Sigmundovi za zlé, že

[65]) l. c. 534.
[66]) l. c. 257.
[67]) l. c. 260.
[68]) l. c. 85.

Husa neuchránil před odsouzením a potrestáním jako kacíře; takového smyslu nenesl v sobě pověstný jeho list průvodčí, a o zrušení jeho skrze Sigmunda nedalo se tudíž ani mluviti,« [69]) ale že otce k odsouzení jeho popuzoval. [70]) Však nelze mluviti o nijakém účinném popuzování Sigmundově proti Husovi: Husova pře brala se svým právním chodem a dospěla bedlivým vyšetřováním k závěrce, že Hus bludařem jest; ani přímluvy, ani popuzování nemohly nic na jeho 30 větách změniti. Církev musila je odsouditi.

I Hus sám uznával, že bludař musí trpěti trest, třeba to byl on sám. Nežli se vydal na cestu do Kostnice, prohlásil 26. srpna veřejnými plakáty latinskými, českými a německými, [71]) že chce složiti účet ze své víry před arcibiskupem, papežem i všeobecným sněmem; v českém plakátě praví: »Budu-li shledán v některém bludu, nebo kacířství, neodmlouvám jako bludný jako kacíř trpěti;« v latinském plakátu však praví: že kdo na něho žalovati chce, musí sám nejdříve se zavázati ku pokutě odvety (jus talionis). Ve veřejné listině z 30. srpna, přibité na vrata dvoru královského, ohlašoval, že jde do Kostnice, a vybízel každého, aby proti němu šel svědčit,

[69]) str. 193. n. 297. —

[70]) l. c.

[71]) l. c. 66. 67. 238. —

on že bude veřejně se hájiti a praví: »A bude-li na mne které kacířství dovedeno, neodmlouvám jako kacíř trpěti.« [72]) V Kostnici pravil při svém prvním výslechu kardinálům: že má všeliké bludy tak v ošklivosti, že by raději chtěl umříti, nežli v bludu setrvati; proto prý jest hotov, bude-li z bludu usvědčen, dáti se poučiti a činiti pokání.

Ale Hus, vida, že přichází do úzkých, změnil své mínění ve svých soukromých listech. Ve svém 54. listu, psaném z jara r. 1415 praví, že prý mu král slíbil, že bude moci zdráv do Čech se navrátiti (ut salvus ad Bohemiam redirem). [73])

V jiném listu, psaném již po 8. červnu téhož roku, praví Hus takto: »Domnívám se, že královo slovo (čili slib o zjednání ještě jednoho konečného slyšení) bude tak pevné, jako o listu ochranném, o němž mně pravili v Čechách, abych se ochranného listu chránil; a jiní pravili: »on tebe odevzdá nepřátelům;« a pan Mikeš Divoký řekl mi před mistrem Jesenicem: »mistře, věz jistě, že budeš zavržen;« domnívám se, že on znal úmysl králův. — Kéž by se král aspoň byl spravoval příkladem pohana Piláta, kterýž uslyšev obžaloby pravil: »Viny na něm žádné nenalézám.« Raději měl říci: Já jsem mu udělil bezpečný průvod. Nechce-li tedy on sám pod-

[72]) l. c. 68 sq. —

[73]) l. c. 91. —

robiti se výroku sněmovnímu, pošlu jej nazpět ke králi Českému s ortelem vaším a se svědectvími, aby král s duchovenstvem svým nad ním soud vynesl.« Takto zajisté mně Sigmund po Jindřichu Leflovi a jiných vzkázal, řka, že mi potřebné slyšení opatří a se o to postará, abych se zdráv (salvus) domů navrátiti mohl, pakli se výroku sněmovnímu nepodrobím.« [74]) Ale tento slib nestal se nikdy; neboť 1. pánové Jan z Chlumu a Václav z Dubé nikdy na tento slib se neodvolávají a ničeho o něm nevědí, ačkoli přece s Husem stále v Kostnici obcovali; 2. Hus stoje před Sigmundem a sněmem na tento slib se neodvolává; slyšel od Sigmunda před sněmem úřadní výklad slibu i gleitu, a uznával svými díky jeho pravost; a 3. česká a moravská šlechta o tomto slibu nic neví, a byla jinak psala králi i sněmu, kdyby onen slib byl existoval. Buď Hus, vida nastávati smrt, tento slib si vymyslil, a o něm ve svých soukromých listech mluvil, anebo poslové královi o své újmě jakási zdvořilá, obojetná slova k Husovi pronesli, když se jich třeba tázal, co by král učinil, kdyby jej sněm odsoudil. Dobře dí Palacký: »Těžko věřiti, že Sigmund opravdu těchto slov užíval; stalo-li se přece, bylo na tak nerozvážlivé řeči tím méně spolehati, čím více přesahovaly nejen právo, ale i moc jeho.« [75])

[74]) l. c. 114.

[75]) str. 193. n. 296. —

Král Sigmund znal své právo i moc svou, proto nerozvážlivých řečí neužíval. Co Hus mu připisuje, v soukromí, taje se s tím v jeho přítomnosti, za to nemůže.

10. Odsouzení Husovo králem Římským.

Husa dal upáliti Římský král, který si zde počínal jako nejvyšší ochrance Církve a její světské rámě, maje povinnost bludy a bludaře vykořeniti. Nikdy nemohl Římský císař nebo král poslati bludaře ku potrestání jinému králi, v Husově případě, králi Českému. Tak znělo tenkráte mezinárodní právo; proto jest to mylný názor některých spisovatelů, [76]) že Sigmund Husa jako odsouzence králi Českému poslati měl, aby na něm vykonal rozsudek sněmovní. Ostatně dle zákonů českých trestalo se bludařství též smrtí, jako ve všech zemích té doby.

Ono mezinárodní právo Římského císaře nebo krále bylo jinými panovníky uznáváno. Aragonský král Ferdinand I. žádal potrestání Husovo listem z 27. března a potom listem z 28. dubna 1415.

V prvním listu praví: »Jest mně oznámeno, jak již dlouho onen bezbožník ve vašich žalářích jest, ale posud neodsouzen. A velice divím se Vašemu Majestátu, že když tak jest, není potrestán, kterého Bůh odsoudil — (král

[76]) Dr. Lenz: »Učení M. Jana Husi. V Praze. 1875. str. 360.

uvádí zde Písmo sv.) — Proto nejjasnější králi! prosím Vás, abyste zachoval božská přikázání a nepropustil onoho bezbožníka (Husa), aby sváděl národy, aby jeho bludy byly slyšány, ale hned takový byl potrestán. Zdali, nejjasnější králi, osvobodí cestovní list (pedagium), udělený Vaším Veličenstvem, člověka, který byl učitelem bludův a provinil se mnoho svým stálým bludem, od něhož se neodvrátil, aniž ze svého hříchu pokání činil, ale trvá ve své bezbožnosti? Nikoli! Jistě hoden jest trestu; neboť neruší se víra (slovo dané) tomu, který zrušil víru (dané slovo) Bohu.

Ale nyní, nejjasnější kníže! věztež, že posel přijav jiné listy a spisy, pouze list psaný mou rukou, působením ďáblovým ztratil, aby jeho bezbožné dílo nebylo zmařeno; proto prosím Vaše Veličenství co nejvroucněji, abyste pro lásku Boží nedovoloval, by nejhorší dílo ďáblovo mělo zdar, ale hned staniž se trest na jeho sluhovi, aby se Vám to počtlo ke spravedlnosti, a Pán dal vám odměnu věčnou. Psáno vlastní rukou 28. dubna 1514.«

Král poslal po svých vyslancích listy a spisy císaři, mezi nimi list z 27. března vlastní rukou psaný, však pouze tento jediný list se ztratil, jak myslil král, působením ďáblovým, proto poslal mu jeho opis s tímto druhým listem. [77])

[77]) Documenta str. 539. 540.

Aragonský král Ferdinand I., příjmím Spravedlivý, jeden z nejlepších panovníků ve Španělsku, znal dobře právo královské i císařské, a prosil úpěnlivě krále římského [78]) Sigmunda, aby potrestal pro spásu své duše Husa jako bludaře a neměl zření k jeho cestovnímu listu (pedagium), který jest neplatný, neboť není víry tomu, který sám Bohu jest nevěrný. Tedy uznával král právo trestní císařovo na bludaře. Spolu ukazuje nám jeho list, kterak Španělé na Husa a jeho počínání pohlíželi.

Vyslanci panovníků na sněmě Kostnickém přítomní znajíce práva svých pánův i císařova proti trestnému právu nijak se neohražovali, jakoby byl porušil právo krále českého.

Náš král Václav IV. byl králem českým i římským, znal tedy obojí právo, a nikde nestěžuje si, že upálením Husovým porušil římský král Sigmund právo českého krále; uznával sám trestní právo císařovo na bludaře.

I dnes dle mezinárodního práva nevydá žádný stát zločince příslušného do cizí říše, této říši, když jej má ve své ruce, ale soudí ho sám dle svých zákonů, kromě když mezi oběma říšemi jest smlouva o vydání vzájemném zločinců. I dle nynějšího práva náležel Hus před soud císařův, když jej měl ve svojí moci.

[78]) Král Římský, byv papežem korunován, stal se císařem, ale již jako král panoval veškeré říši římsko-německé a vykonával veškerá práva císařská.

11. Učení Husovo.

Hus popíral viditelnou církev, ničil veškerou církevní ústavu a podvracel veškerou církevní kázeň, vážnost (auktoritu) a poslušnost. Soubor jeho učení jest tento:

Veškeré lidstvo dělí se na dvě třídy: na předurčené (praedestinati) k věčnému spasení a na předzvěděné (praesciti) k věčnému zatracení. Předurčení čili vyvolení jest svobodný skutek Boží, ke kterému člověk nic přičiniti nemůže. Obec všech předurčených, minulých, přítomných i budoucích jest pravá, katolická církev; tedy neviditelná. Předurčenci zde na zemi tvoří církev bojující, v očistci spící, a v nebesích vítěznou. Páska, která tyto církve spojuje, jest láska. Církev zde na zemi obsahuje předurčence a předzvěděnce; jsou čtyři třídy poutníků k nebesům: někteří jsou v církvi jménem i skutkem, totiž předurčenci; jiní pouze skutkem, totiž vyobcovaní od satrapův Antikristových; třetí jenom jménem, předzvěděnci; čtvrtí ani jménem ani skutkem, pohanští předzvěděnci. Jedinou hlavou církve jest Kristus Pán. Římský biskup byl až do císaře Konstantina Velikého rovný jiným biskupům, a teprv od darování Konstantinova[79])

[79]) Donatio Constantini jest ve středověku zhotovený dokument o darováních a výsadách císaře Konstantina papeži Silvestru I. a církvi Římské. Císař uznává tam primát církve římské a papeže, podřizuje mu 4 východní patriarchy a všechny církve, činí papeže Silvestra pánem lateranského paláce, města Říma a celého Západu a odevzdává mu císařskou korunu (diadema). Tato listina vznikla v polovici 9. století ve Francii a chce tehdejší právní poměry od císaře Konstantina V. odvozovati a tím primát papežův a karolinské západní císařství proti útokům Řeků hájiti.

platí za náčelníka církve. Papež a kardinálové jsou nástupci sv. Petra a apoštolův jenom tenkráte, když se jim věrou a životem rovnají: však v tomto případě jest každý nábožný křesťan nástupcem apoštolů. Když papež a kardinálové životem apoštolů nežijí, jsou nástupci satanáše a Jidáše Iškariotského.

Papež nemůže býti hlavou církve, poněvadž: 1. neví, není-li předzvěděným, pak ani do církve nenáleží; 2. není ho ani třeba. Na počátku také nebylo papeže; neboť byly pouze dva stupně: kněží a jáhnové. Biskup a kněz neliší se ničím od sebe; ani papeže ani biskupů není třeba ke správě církve.

Duchovenstvo jest dvojí: Kristovo, které hledá čest Boží, a antikristovo, které hledá čest svou. Proto vyjde-li rozkaz od papeže, prelata nebo duchovního, musí jej podřízený zkoušeti, srovnává-li se se zákonem Božím čili nic; v onom případě má se podrobiti, v tom poslušnost odepříti bez ohledu na církevní tresty.

Moc klíčův jest pouze u Boha, který ke spasení předurčuje a k zatracení předvídá. Rozřešení a klatba (vyobcování z církve) platí

pouze tenkráte, když se s úsudkem Božím shodují, jinak jsou neplatny. Kněžské rozřešení ve svátosti pokání jest pouhé ohlášení, že Bůh již hříšníku odpustil na základě jeho lítosti. Nespravedlivé klatby není třeba si všímati. Představený, duchovní i světský, kterýž jest v hříchu smrtelném, přestává býti představeným. Jediným pramenem víry jest Písmo sv.

Třicet článků Husových na sněmě Kostnickém zavržených, o nichž sám jeho přítel Jeronym Pražský v listu k Lackovi z Kravař ze dne 12. září roku 1415[80]) vyznal, že úplně a v témž smyslu v jeho spisech obsaženy jsou, a že »z těch kusuov někteří jsú kacířští, někteří bludní a jiní spósobiví k pohoršení a škodliví«, zní takto:

1. »Jednou, svatou a obecnou církví jest sbor všech předurčených (praedestinatorum) k životu věčnému.

2. Pavel nebyl nikdy účastníkem ďáblovým, ačkoli (před svým obrácením) činil skutky, které zcela skutkům zločinců se podobaly.

3. Předzvědění nejsou nikdy údy církve, jelikož nižádný úd církve věčné záhubě propadnouti nemůže.

4. Obě přirozenosti, božství a člověčenství, jsou jeden Kristus; on jest jediná hlava choti své, církve.

[80]) Documenta str. 598.

5. Předzvěděný, byť byl i ve stavu milosti, vskutku přece není údem církve; naproti tomu předurčený vždycky zůstává údem církve, byť by i někdy pozbyl milosti případné (t. j. hřešil); milosti předurčení tím neztrácí.

6. Pokud se církví vyrozumívá sbor předurčených, ať dle přítomné spravedlnosti jsou ve stavu milosti nebo nejsou, potud jest toto učení článkem víry.

7. Petr nebyl a není hlavou církve.

8. Kněží, kteří hříšný život vedou, poskvrňují moc kněžskou, a jako synové nepraví neprávně smýšlejí o sedmeru svátostí, o klíčích, úřadech, trestech, mravech, obřadech, o posvátných věcech církve, o úctě ostatkův, o odpustcích.

9. Důstojnost papežská pochází od císaře; přednost a zřízení papežství má svůj původ v moci císařské.

10. Beze zvláštního zjevení Božího nikdo sám o sobě neb o jiném nemůže tvrditi, že jest hlavou kterékoli církve; a biskup Římský není hlavou církve.

11. Nikdo není povinen věřiti, že ten, který právě jest biskupem v Římě, jest spolu také některé zvláštní církve svaté, leč by od Boha byl předurčen.

12. Nikdo není náměstkem Kristovým nebo Petrovým, nenásleduje-li jich svým životem; neboť takovéto nástupnictví jest nejpřiměřenější,

a jiným způsobem nemůže nikdo od Boha dosáhnouti moci náměstnictví; neboť onen úřad náměstka vyžaduje rovněž srovnalost mravův jako auktoritu ustanovovatele.

13. Papež není zjevným a pravým nástupcem Petra, knížete apoštolův, jestli mravy jeho mravům Petrovým odporují. Jestli papež lakotný, tuť jest náměstkem Jidáše Iškariotského. A rovněž ani kardinálové nejsou pravými nástupci sboru ostatních apoštolů, jestli po příkladě apoštolů nežijí a zákona Kristova nezachovávají.

14. Doktoři, kteříž učí, že ten, kdo trestu církevnímu propadl, nechce-li se napraviti, soudu světskému má býti odevzdán, následují šlépějí velekněží, zákonníkův a fariseů, kteří Krista, jenž jich ve všem nechtěl poslušen býti, odevzdali soudu světskému, řkouce: »Nám nesluší zabiti žádného«; oni jsou vražedníci nad Piláta horší.

15. Církevní poslušnost jest od kněží vynalezena, nemajíc žádného základu v Písmě sv.

16. Skutky lidské děliti dlužno ve ctnostné a bezbožné. Bezbožný člověk počíná si vždycky bezbožně; ctnostný naproti tomu vždycky ctnostně; neboť smrtelný hřích otravuje všechny skutky člověka bezbožného vůbec, jakož opět ctnost obživuje všechny skutky člověka ctnostného.

17. Každý kněz Kristův, který dle zákona žije, Písmo sv. zná, a potom touží, aby lid poučil, musí i tenkráte kázati, když byl postižen

domnělou klatbou. A byť papež aneb jiný prelát takovému knězi zapověděli kázati, on nesmí nikterak uposlechnouti.

18. Kdožkoliv jest na kněžství vysvěcen, tomu dává se rozkaz, aby kázal, a on rozkazu toho musí býti poslušen, domnělé klatby si nic nevšímaje.

19. Pokutami (censurami) církevními, zejména klatbou, suspensí (zápovědí kněžského úřadování) a interdiktem (zastavením služeb Božích) podrobuje si duchovenstvo lid obecný ke svému vlastnímu povznesení, rozmnožuje lakomství, zakrývá svou bezbožnost a připravuje cestu antikristovi; z čehož plyne, že takových pokut (censur) původcem jest sám antikrist. Duchovenstvo chápe se oněch pokut proti těm, kteří zlobu antikristovu odhalují.

20. Jest-li papež zlým, a obzvláště jest-li předzvěděným, tuť rovněž jako Jidáš jest ďáblem, zlodějem a synem záhuby, nikoli však hlavou církve; vždyt pak ani údem této církve není.

21. Milost předurčení jest svazkem, jímžto tělo církve a každý úd téhož těla nerozlučně s Kristem jako hlavou spojen jest.

22. Papež nebo prelát, jest-li zlý a předzvěděný, pouze v nevlastním rozumu slova jest pastýřem, v pravdě však jest zlodějem a lupičem.

23. Papež nesmí býti nazván Nejsvětější (Sanctissimus), ani ne s ohledem na svůj úřad, jinak by také král co do úřadu svého musil se

Nejsvětějším nazývati, ano i soudní sluhové a hlasatelé musili by nazváni býti svatými, a posléze sám ďábel měl by býti nazván svatým, neboť i on jest sluhou (officiarius) Božím.[81])

24. Žije-li papež způsobem zákonu Božímu protivným, tedy zajisté nevešel skrze Krista ve svůj úřad, byť také volbou po lidském zákoně platnou zvolen byl, ano i kdyby od Boha samého zvolen byl býval. Neboť Jidáš byl od Boha Ježíše Krista samého náležitě a zákonně za apoštola zvolen, a přece týž odjinud do ovčince se vedral.

25. Odsouzení 45 vět Viklefových od doktorů vyslovené jest bezdůvodné a nespravedlivé, a vymyšlená jest příčina, kterouž oni udávají, že prý žádná z oněch vět není katolická, ano bludná a pohoršlivá.

26. Jestliže všichni voličové, nebo většina z nich, podle lidského předpisu jistou osobu

[81]) Hus mluvil o věci, které pranic nerozuměl, dělal ji směšnou, a staví na odiv svou nevědomost. Název »Nejsvětější« byl ve staré církvi titulem každého biskupa a pak znamenitých mnichů. Časem ustálil se v církvi západní pouze pro papeže. Na Východě oslovuje se podnes patriarcha Konstantinopolský: »Vaše celá Svatost a zcela Nejsvětější« (παναγιότητά σον καὶ παναγιώτατος) a biskup: »Vaše Svatost.« Název »Veličenství« (Majestas = Velebnost) dává se králům a císařům, původně náležel jen Bohu. Název: »Velebný« náležel pouze Bohu; my Čechové říkáme »Velebná Svátost«; dnes dává se kněžím vůbec. Titulatury, oslovení a zdvořilosti mění se časem, a z času musí býti vykládány.

zvolí, není tudíž táž osobnost pravomocně zvolena, aniž jest pravým a zjevným náměstkem nebo nástupcem Petra nebo jiného apoštola v úřadě církevním. Buď že voličové dobře, buď že špatně volili, vždycky toliko skutkům zvolence věřiti dlužno. Čím horlivěji někdo ve prospěch církve působí, tím větší moc od Boha k tomu obdržel.

27. Ni v nejmenším není pravdě podobno, že by církev musila míti hlavu, kteráž by ji u věcech duchovních řídila, vždycky v církvi bojující trvala a v ní zachována byla.

28. Kristus by zajisté bez takových obludných hlav lépe svou církev spravoval skrze pravé učenníky své, po všem světě rozptýlené.

29. Apoštolé a věrní kněží Páně spravovali velmi dobře církev ve všelikých ke spáse potřebných věcech; pokud úřad papežský nebyl zaveden, a zajisté řídili by ji až do soudného dne zase dobře, když by již více nebylo papeže.

30. Nikdo není pánem světským, nikdo prelátem, nikdo biskupem, jest-li v hříchu smrtelném.[82])

Tyto články, kteréž ústavu katolické církve rušily, veškerou církevní poslušnost odstraňovaly, a do života byvše uvedeny, veškeren řád zrušiti musily a také zrušily, zavrhl též papež Martin V.

[82]) Denzinger: Enchiridion. Wirceburgi. 1865, str. 189—193; Dr. Lenz: Učení M. Jana Husa. V Praze. 1875, str. 333—340.

bullami »In eminentis« a »Inter cunctas«, kteréž obě jsou z 22. února 1418.[83]) Toto posouzení a odsouzení Husových článků Apoštolskou Stolicí uzná každý soudný katolík za pravé. Odporují úplně článkům víry katolické, a byvše uvedeny do života, zplodily u samých stoupenců Husových strany a bouře.

Učení Husovo a jeho brojení proti duchovenstvu vyvolalo v Čechách náboženskou, národní a sociální vzpouru proti platnému pořádku; co však tuto zpouru trvalou učinilo a životní síly jí dodávalo, a husitství tím udělalo, čím se stalo, byl *kalich*, bez něhož by ona zpoura jako pouhý mrak po vlastech našich se byla přehnala tak, jako v jiných zemích. Kalichem dostali všichni přátelé převratu viditelné znamení, všem pochopitelné, hluboko do života zasahující, kteréž je od jejich protivníků rozeznávalo a oddělovalo. Kalich byl životní silou husitství, působil na massu lidu a nadchl jej; všechny ostatní úchylky na poli dogmatickém a církevního práva byly v celku lidu nesrozumitelnými a byly by brzo přišly v zapomenutí. [84])

Po odchodě Husově do Kostnice stál v Praze M. Jakub, pro svou malou postavu též Jakoubek zvaný, ze Stříbra na předním

[83]) Denzinger: l. c. str. 194.

[84]) Srv. můj Všeob. Cirk. Dějepis III. část 2. str. 671. —

místě mezi jeho stoupenci. Ke konci r. 1414 měl poprvé veřejnou disputaci na universitě o tom, že jest Večeři Páně pod obojí způsobou i světskému lidu podávati. Hned následující neděli po oné disputaci začal v kostele sv. Martina ve zdi městské kněz Sigmund, přijmím Řepanský, podávati Večeři Páně věřícím pod obojí způsobou; M. Jakoubek učinil podobně v kostele sv. Michala na Starém městě; totéž stalo se u sv. Vojtěcha na Novém městě. Podávání Večeře Páně pod obojí způsobou rozšiřovalo se rychle i mimo Prahu; i dětem podávala se Krev Páně. Hus uslyšev o tom v Kostnici, chtěl zprva, aby Kalich Páně podával se jenom těm, kteří si tak ze zvláštní pobožnosti přejí. Kostnický sněm zakázal 15. června 1415 přijímání pod obojí od lidu bullou. [85]) Teď ujímal se Hus kalicha listem z 21. června 1415 ke knězi Havlíkovi a prohlásil zápověď kalicha: »za bezbožnost, kteráž ustanovení Kristovo jakožto blud zavrhuje.« [86])

12. Závěrečná úvaha.

Hus jako učenec byl sběhlý v Písmě sv. a Otcích, obratný dialektik a výborný řečník; ale při vší své učenosti neměl důklanýkh theologických vědomostí, nekonav důkladných theo-

[85]) l. c. str. 718. 719. —

[86]) Documenta 128; můj »Všeob. Cirk. Dějepis« l. c. str. 704. 705. —

logických studií a nedosáhnuv doktorátu theologického, zůstav bakalářem [87]) theologie. Hus nebyl důkladným myslitelem, nenahlížel důsledností svých náhledů, v nichž často ještě se kolísal, a zanechal po sobě soustavu plnou mezer. V tom, co za svoje náhledy přijal, byl nepoddajným, a vzpíral se proti každému jinému přesvědčení. Ač konal úkony zbožnosti, neměl přece lásky k církvi jakožto právní osobě s jejím historickým vývojem, který byl mu z úplna cizím, a postrádal právního církevního citu a smýšlení, proto vyznamenával se neposlušností ke všem církevním představeným, neuznávaje nad sebou soudce na zemi leč Písmo sv., ale jenom tak, jak sám je vykládal. Utopení sv. Jana Nepomuckého a ztrýznění ostatních prelátů králem Václavem nebylo proti jeho mysli, a on odporoval roku 1401 v domě Pražského měšťana Václava, češíře (hotovitele číší), rozhodně mínění, že pro ony zločiny krále Václava bylo zastaviti služby Boží (čili vydán býti interdikt).

Srovnáme-li Husa s Tomášem ze Štítného: tu převyšuje Tomáš Štítný Husa hlubokostí a původností myšlenek, stkvělou jadrností slohu, a jakkoli nebyl knězem, výtečným theologickým vzděláním, tak že ho můžeme prvním scholastikům středověku po bok postaviti. Tomáše ze Štítného knížky šestery »O obecných věcech křesťanských« [88]) obsahují tak krásnou a důkladnou věro- a mravovědu (dogmatiku a morálku že ani dnes žádný katolický učenec to lépe neřekne.

S úsudkem o Husovi s vrchu položeným [89]) srovnává se Riegerův Naučný Slovník, řka: »Husovi vadila při vší zběhlosti v Písmě sv., ve sv. Otcích a v bohoslovecké literatuře středního věku nedůkladnost studií jeho bohoslovecких, pro kterou neprohlížel vždy důsledků každého svého mínění, a jistý druh samolibosti, pro kterýž, aby z jednoho poblouzení znáti se nemusil, ve druhé upadal.« [90])

Krásně posoudil Husa a husitství Tomek v »Musejníku« 1854, strana 242—244 řka: »Nepředcházelať Husa v Čechách, tak jako Luthera v Němcích, žádná doba duchovní temnosti, nýbrž doba plná skvělých důkazů pokročilého života duchovního. Hus opustil cestu, po níž se posavad kráčelo ku předu, k nenabyté škodě naší. Hloubání o náboženství nevedlo, jak on se domníval, k opravě společnosti církevní, ani k lepšímu vzdělání mravnímu, nýbrž jen k rozpuštění svazků církevních a ke zlehčení náboženství; čehož následek byla značná

[87]) Bakalářství byla nejnižší akademická hodnosť na fakultě theologické: původně pouze na ní, později i na jiných fakultách, po němž teprve následoval doktorát.

[88]) Vydal je Erben v Praze 1852.

[89]) Srv. též můj »Všeobecný Církevní Dějepis«. II. Středověk, část 2. str. 677.

[90]) sv. III. str. 984.

zástava v utěšeném pokroku duchovním, jejž spatřujeme před tím. Rozšíření lutheránství, jemuž husitismus připravil půdu, přivedlo pak zmatky na nejvyšší stupeň. Ve druhé polovici 16. století spatřujeme následkem toho Čechy, jak dalece nebyly katolické, zbaveny skoro všeho církevního pořádku; kněžstvo lutheránské sproštěno vší kázně, spustlejší ve mravích a také méně vzdělané, než bylo kněžstvo to, proti kterému Hus pozdvihoval svého hlasu; lid zanedbaný, ale ovšem naplněný pověrečným záštím proti staré církvi; šlechtu zhýralou jako nikdy před tím. —

V politickém ohledu rozbilo husitství naši starou státní společnost, která se podstatně zakládala na silné moci královské, ačkoli obmezené stavy zemskými. Husitská válka vyvrátila moc královskou, a rozmnožila moc šlechty přes příliš; jistá rovnováha mezi mocmi státními, na níž spočíval doposud zákonný pořádek, byla tím zrušena; pročež nacházela se země od té doby s jistými přestávkami brzy více brzy méně ve stavu anarchickém. —

Po válce třicetileté vítězství monarchie vedlo k moudřejší a spořádanější správě v mocnářství rakouském; vítězství pak katolické církve vrátilo národu našemu pravou zbožnost, pevnější základy mravnosti, tudíž způsobilost ku pokračování ve vzdělání svém duchovním na cestách, po kterých za starodávna kráčel zdařile. —

Národní literatura měla by hleděti způsobiti smíření s časem oním ve vědomí národu, aby národnost naše znovu probuzená k životu, bez všelikého rozpakování, opírajíc se o katolickou církev a o pravé základy moci a jednoty našeho mocnářství, jakožto jedinou pravou cestu, vždy zdárněji prospívala.«

Zlatá to slova našeho znamenitého dějepisce Tomka! Kéž je každý Čech uváží a za vlastní přijme.

Mluviti o porušení ochranného listu Husova čili gleitu nelze; nestalo se mu dle tehdejšího práva platného žádné bezpráví.

Hus ve vyhnanství.

(1412—1414.)

(Sepsal Václav Lefler, kand. dokt. boh., farář ve Vojkově.)

Dobu vyhnanství Husova dělím na tři části. První období »dobrovolné vyhnanství« Husovo trvá od srpna r. 1412 do konce listopadu téhož roku.

Druhé období nucené vyhnanství Husovo trvá od počátku adventu r. 1412 do jeho odjezdu do Kostnice 11. října 1414.

Toto druhé období dělí se na dvě doby, a to: od adventu r. 1412 do července 1413 pod mlčky uznanou ochranou krále Václava; a od července r. 1413 do 11. října 1414 pod veřejnou ochranou krále Zikmunda.

A tak povstává troje období: *první*, které trávil Hus ve svém rodišti Husinci a v tamním okolí; *druhé*, které na hradě královském blízko Prahy jako host bývalého nejvyššího hofmistra a spolu nejvyššího komorníka Jindřicha z Dubé řečeného Škopka; a *třetí*, které na hradech přívržencův Zikmundových Bohuslava Břekovce

z Hrádku na Kozím hřbetě a u pana Jindřicha Lefla z Lažan na jeho hradu Krakovci pohostinnu ztrávil.

Rok 1412 byl neobyčejně bouřlivý, jakož i následující rok 1413.

Hus, který od roku 1409 do roku 1411 stál na vrcholu své slávy u lidu a přízně u dvora krále Václava i královny Žofie a celé vlády, byl roku 1412 odsouzením viklefismu úplně i se svými přáteli poražen. Sám král Václav zasadil viklefismu smrtelnou ránu, když 16. července 1412 byly na schůzi na radnici u přítomnosti doktorů a mistrů obou stran od konšelů ve jménu králově odsouzeny články Viklefovy proti odpustkům *pod trestem vyhnání z vlasti*. Jelikož Hus nedav se tím mýliti vykládal a hájil právě v těchto dnech články Viklefovy veřejnými přednáškami v posluchárně theologické v Karolinu; a jsa obžalován od 8 protivníků a na Žebrák před radu královskou předvolán a napomenut, aby se mezi sebou hleděli srovnati: *) dá se snadno mysliti, že po tomto stání v Žebráce hledal na radu svých přátel u dvora královského *hodně daleko od hněvu krále* dobrovolné vyhnanství ve svém rodišti Husinci blíže hranic zemských. K tomu poukazuje kronika Eneáše Silvia: »On vyšed z Prahy, v té vsi, ve kteréž se narodil a od níž také přijmí dosáhl, s dovolením pána toho

*) Pal. děj. n. č. kn. XI. čl. 3.

místa, kterýž k učení jeho náchylen byl, svolávati a učiti lidu nepřestával, ve mnohých věcech haněje biskupa římského i jiné biskupy v církvi.« (En. Silvius: Kronika 126 (Vyd. Velesl.)

Král Václav chtěl si v oné době nakloniti papeže Jana XXIII. Pozoroval totiž, že jeho proradný bratr Zikmund nápadně se přátelí s papežem římským a pomoc proti Ladislavovi mu slibuje.

Jan XXIII., znaje úskoky Zikmundovy, nechtěl se mu zcela na milost a nemilost poddati. I začal s králem Václavem se více přátelit. A do tohoto namlouvání padá Hus se svými výtržníky v Praze a celý plán Václavův se hatí.

Nevypadá toto jednání jako od Zikmunda zvláště objednaný tah proti králi Václavovi, aby ho od přízně papeže Jana XXIII. daleko odvrátil? Nicméně jak z onoho předvolání na hrad Žebrák vysvítá a z jednání radů královských je zřejmo, měl Hus doposud přízeň dvora královského; ale přízeň krále Václava k Husovi začíná již silně kolísati.

A kdo jest příčinou této opravdu vzácné přízně, která i očividnému přestupovateli rozkazů královských zjednává odpuštění, ano bere přestupníka do své zvláštní ochrany? Jest to pan Aleš Škopek z Dubé, který od r. 1403 až do smrti krále Václava zastával úřad nejvyššího komorníka. Tento Aleš jest synem Jindřicha z Dubé, řečeného Škopek, který týž úřad od

r. 1381—1392 zastával. Tomuto Jindřichovi děkuje Hus za zvláštní dobrodiní mu prokázané slovy: »Pojez sýra (kozí?!) s mú pamětí Bóh odplata rač tvá býti atd.« Odkazuje mu tlumok s *sedlem*: »tlumok s sedlem*) rač přijieti.«

Tento pan Jindřich Škopek z Dubé sídlil v Ušti (Oušti, Oustí, Ústí, Ústice na Sedlčansku na hradě Ostromeči.) (Mareš: Listy Husovy. Úvod k listu 74.) Hrad Ostromeč byl jako hrad strážný pro bezpečnost obchodu na Vltavě.

Pan Jindřich Škopek z Dubé byl jediný, který při různých převratech podržel buď pro sebe, nebo pro svého syna přízeň krále Václava, ačkoliv byl počátečně příslušník panské jednoty, která popudem Zikmundovým proti králi Václavovi brojila a r. 1404 konečně za své vzala.

Nicméně bylo na Benešovsku a Sedlčansku mnoho tajných přívrženců bývalé jednoty panské, kteří od její znovuvzkříšení očekávali vyplnění svých tajných plánů pod egydou Zikmunda krále. Mezi tyto přívržence krále Zikmunda náležel za času vyhnanství Husova též pan Bohuslav Břekovec z Ostromeče, který vedle svého bývalého rodného hradu na Kozím hrádku bydlel; a později teprve k husitům se přidali synové jeho. Bohuslav zemřel r. 1417. Když totiž rodný hrad jejich Ostromeč na Tábory přešel, připojili se Jan, Petr a Hašek Břekovci k těmto novotářům, a zůstali, stavše se takto

*) Není to narážka na Sedlčansko?

opětně pány rodného hradu, věrnými spojenci jejich až ku skončení záhubné války. (Vlasák: Okres Sedlčanský, str. 128.)

Jednali právě tak jako paní Anna Mochovská a její syn Prokop, kteří pomocí houfu husitů vedeného Hromádkou z Jistebnice zmocnili se panství nad Ústím a Hradištěm r. 1420 a Prokop nazýval se od toho času »pánem Ústí i Hradiště hory Tábor.« Oba hrady Ostromeč a hrad, jenž slove Kozí, jsou vedle sebe.

A proto Hus přebývaje brzy na Ostromeči (aspoň do července 1413), brzy na hradě Kozím, mohl psáti: »káži po hradech«, a vida pod sebou řeku Vltavu a jsa naplněn touhou kazatelskou a snahou napodobiti ve všem Krista volá: »a mohl-li bych kde vhodně, kázal bych i na břehu, i s lodi, jakož činil Spasitel, nám dávaje příklad.«*) Ovšem že nekázal. Neboť jsa stížen hroznou klatbou vyhověl přání svých hostitelů a zdržel se kázání a věnoval veškeren čas sepisování hojných spisků a výkladů Písma. Kraj tento mu nebyl neznámý. Navštěvoval zajisté tento kraj, maje zde hojnost přátel, již jako universitní učitel i jako betlemský kazatel; a kázával zde jistě již r. 1405 a před tím. Vždyť jinak by se nedalo ani vysvětlit, že doprovázel rytíře Mikeše Zúlu z Ostředka na popraviště, kdyby nebyl dříve osobně s ním známý. A proto

*) Postilla 262.

vzpomínaje těch šťastných dob, kdy mohl svobodně ve zdejším kraji všude kázati, a nyní je mu to zapovězeno, píše: »Dříve jsem kázal v městech i v ulicích (t. j. veřejně), ale nyní káži mezi ploty (t. j. tajně), podlé hradu, jenž sluje Kozí, mezi cestami měst i v vsí.« (Postilla 239.)

A jsa svědomí úzkostlivého, že při takové blízkosti hradů a vesnic a měst se nechával vozit, lituje toho, že jezdíval pyšně, místo aby byl po příkladu Pána Ježíše šel pěšky, povzdechl sobě slovy: »I já pohříchu jezdím, a v tom svou nestatečnost vyznávám, že nechodím pěšky kázat, jako můj Vykupitel chodil; nevím, pomůže-li mi to, že bych pěšky tak daleko a tak brzy nemohl přijíti.« *) Hus byl totiž, jak tvrdí prof. Flajšhans k tomuto místu a s ním i jiní, otylý. Proto pro něho byla to výmluva, že by jíti půlhodiny nebo hodinu bylo daleko. Kdyby kázal z Kozího Hrádku přes Choustník až v Soběslavi, jistě by se neomlouval, že by mu ta výmluva, »že je to daleko a že by tak brzy nemohl přijíti,« nebyla ničeho platna. To by každý rozumný uznati musel. Univ. prof. Novotný upozornil prof. K. Andrle na toto místo z Postilly a podotýká, že Hus jezdil z toho důvodu, poněvadž by pěšky »tak daleko a tak brzo nemohl přijíti,« a nikoliv, jak se domnívá Flajšhans a j., protože byl otylý.

*) Postilla 397.

Škoda, že za času Husova nejezdily ještě železnice a automobily a nebyly v okolí Kozího hrádku silnice. To by se distance až na 30 kilometrů vzdálené hodně zmenšily.

Teprve ve třetím období, počínaje červencem r. 1413., počíná Hus opětně veřejně kázati, opíraje se o přízeň krále Zikmunda a jeho přátel na Sedlčansku, Benešovsku a Vlašímsku, a praví v listu 38. (vydání Marešovo): »Myslím, že jsem zhřešil po vůli králově od kázaní upouštěje: a proto již nechci tak hřešiti.«

Proto musíme vyzkoumati příčiny, které Husa přiměly k tomu, že náhle obrátil.

Hus, jak dosvědčuje Eneáš Silvius, nápotomní papež Pius II. (1458—1464), který napsal, jak svrchu uvedeno, že Hus odebral se do vyhnanství do svého rodiště Husince. Boje se prudkosti hněvu krále Václava, který mu již v lednu roku 1409 krátce před vydáním dekretu kutnohorského sliboval, *že mu dá se společníkem jeho Jeronymem sám oheň napáliti*, (Tomek kn. III. 3.: »Obrátiv prý se k Husovi (v Kutné Hoře) řekl jemu hněvivě, že mu prý se společníkem svým Jeronymem pořád činí rozbroje; neopatří-li toho ti, kterým to náleží, že on sám jim dá oheň napáliti.)« — odebral se Hus jistě hodně daleko až na hranice země české, *očekávaje vypovězení ze země české.* Nemáme příčiny, proč bychom o věrohodnosti této zprávy pochybovali.

Eneáš Silvius pobavil se dvakráte pohostinu na Táboře. Palacký praví, že to bylo asi 17. července 1451. A přece o pobytu Husově na Kozím hrádku u Tábora ani slovem se nezmiňuje, což by byl jistě učinil, kdyby tradice byla poukazovala k tomuto místu, jakožto exilu Husově v některém období, jak se to snaží dokázati prof. Andrle v časopisu »Tábor« ze dne 7. února 1913 č. 6.

Vraceje se z Benešova měl dočista disputaci s kněžími táborskými, a mohl se to od nich snadno dozvěděti. V listu 26. Pražanům, který byl napsán před 1. říjnem 1412 (a ne jak tvrdí prof. Novotný v listopadu) poukazuje Hus k nemožnosti do Prahy přijíti, an praví: »Toto jsem vám napsal, nebo nemohu k vám podobně přijíti, aby kněží stavíce službu nepřekáželi vašemu úmyslu.«

Poukazuje jednak k nemožnosti přijíti do Prahy pro vzdálenost cesty, ale též maje na mysli jejich blaho duchovní. V listu 27. k Pražanům poukazuje k tomu, že neutekl z Prahy *kradmo*, což poukazuje k tomu, že veřejně do svého dočasného pobytu do Husince dobrovolně se odebral. Mluví o tom, že se zase do Prahy navrátí, až totiž jeho přátelé hněv krále ukrotí: »A přijdu-li do Prahy, jist jsem, že protivníci moji o mne ukládati budou atd.«

A skutečně v listopadu r. 1412 do Prahy zavítal, ale ku konci měsíce dle vůle krále

Václava do vyhnanství nuceného k příteli svému Jindřichu z Dubé se odebral.

Tento úmysl svůj odebrati se do kraje mu známého, kde již před tím kázával, oznámil před tím Pražanům v listu 28. a prosí je, aby se za něho modlili, aby mu Bůh dal žádoucí v hlásání slova božího zdar »na všech místech, kde *nutnost toho vymáhati bude*, v obcích, v městech, v dědinách, na hradech, na polích, v lesích, *kdekoli mohu prospívati*, aby ve mně slovo Boží nebylo potlačováno.«

Tedy ne z umíněnosti, nýbrž podle potřeb duchovní správy v tomto kraji. Těmito slovy poukazuje Hus, že se hodlá odebrati do známého, hustě obydleného kraje, kde mu nebude bráněno v kázání, což poukazuje jedině na blízké od Prahy mu známé Benešovsko a Sedlčansko. Tam jsou obce, města, dědiny, hrady, zámky, tvrze, kostely a kaple v lesích pohromadě na malé prostoře od pradávna. Kde by takového něco mohl říci o tehdejším opuštěném, pustém, liduprázdném kraji táborském? Také tam Husovi, jak prof. Sedláček dokazuje (Hrady a z. IV.), v okolí Kozího hrádku u Oustí Sezemova v kázání jistě by zabráněno bylo. Patřilyť vesnice ty většinou pánům Jindřicho-Hradeckým a s nimi spřáteleným šlechticům, kteří byli Husovi osobně nepřátelští. Na Sedlčansku jedině až doposud jest mnoho míst, které na kazatelskou činnost Husovu zachovaly až podnes živou tradici. Zde jsou lípy

a kameny, kde Hus prý kázal. Vyhledával Hus zde zvláštní příležitosti, kdež se nejvíce scházeli lidé, jakož o posvíceních a o svatbách, nebo což jiného se hodilo; všudež také lidé v zástupích chodili za ním nebo jezdili na koních i na vozech.

Dělo se to ovšem až ve třetím období jeho vyhnanství po červenci r. 1413., dříve sotva.

A proto plně věříme slovům letopisce, který zaznamenal: »Ten na Kozím v stodole služiše a kázaše a mnoho na jeho kázání z Ústí (u nichž asi v II. období byl u p. Jindřicha z Dubé) bývaše.« Tu přebýval Hus, již na hradě, jenž slové Kozí, u Bohuslava Břekovce, přívržence krále Zikmunda, a tam dopsal též 28. října 1413 svou Postillu.

Z listu 29. Pražanům vysvítá, že Hus byl o věcech pražských dobře zpraven. Kde by odešed z Prahy na vzdálený Kozí hrádek u Tábora tuto známost nabýti mohl! Kdežto prodlévaje v Oustí na Vltavě mohl každodenně od lidí z Prahy přicházejících býti o běžných záležitostech zpraven. Frekuence byla tehdy na Vltavě větší, nežli je dnes. Byla Vltava hlavní tepna kommunikace v Čechách a obchodní ruch v Oustí nemalý. Sem dovážela se sůl po lodích od Budějovic a rozvážela se na Sedlčansko a Benešovsko. Vltava byla již za času Karla IV. splavnější, nežli je dnešního dne. Obilí taktéž po lodích do Prahy se dopravovalo. Dle listu 29. jest patrno, že tíseň přátel Husových v Praze

byla značná a že rostla ; tedy psychologicky vzato musel to Hus vypozorovati, což na velkou distanci bylo by mu nemožno. Hus jest ovšem dobře informován a jeví velký strach o ně.

Zná i své nepřátele a připomíná plesání jejich, že se musel z Prahy vzdáliti. »Vyhnán byše« ; jak dotvrzuje letopisec. I slibuje, že do Prahy přijede a vzdor zápovědi v betlemské kapli opětně kázati bude, jak to hned po Vánocích vykonal.

List 30. zaslal Hus Pražanům v adventě r. 1412 a list 31. krátce před 25. prosincem. Je vidět, že je v čilém listovním spojení s Prahou. Tenkráte kurýrové z Kozího hrádku u Tábora respektive Oustí Sezemova nejezdili. Avšak z Oustí na Vltavě bylo možno i v zimě cestami schůdnými snadno za den do Prahy se dostati. Zvláště před Vánocemi je spojení mezi Prahou a Benešovskem velmi čilé. I Vltava bývá některý rok před Vánocemi splavná. Mohl tudíž Hus za každé pohody i v největší psotě do Prahy psaní posílati a tam odtud zprávy obdržeti.

Z dalekého Kozího Hrádku na Táborsku bylo by to v zimě nemožné. Leželoť mezi Prahou a Oustím nad Lužnicí obávané v oné době Voticko a Benešovsko. Po Zúlovi zbylo jistě v onom kraji dosti jemu podobných tovaryšů, loupeživých rytířů. Hus ví, že po jeho odchodu jeho odpůrcové tvrdí, že prchá. A Hus to doznává, že prchá. Neříkají odpůrcové, že Hus uprchl do

vzdálené krajiny, neboť oni jeho přítomnost virtuelní pociťují, jenže nevědí určitě, kde je. »Hledají a rozmlouvají kněží, podobně i jiní, kde jsem já.« A že nebyl daleko, dokazuje fakt, že hned po Vánocích 1412, jak v předešlém listu napřed naznačil, v Praze náhle se objevil a v Betlemě opětně kázati počal.

Bylo by tohle možné, tak určitě z dalekého kraje táborského návštěvu svou v Praze předvídati, písemně oznámiti a skutkem vyplniti ? Nikdy. V témž psaní Hus zřejmě naznačuje, že od Prahy daleko vzdálen není. »Vy, horliví následovníci slova Božího, jemuž se přizpůsobujete, rádi pro dobro mne *takořka vám nejbližšího*, laskavě byste viděli. Podobně i já vás rád bych viděl a slovo boží vám hlásal.« Tato slova o blízkosti znamenají popředně »mravní blízkost« čili povinnost hlásati slovo Boží svým ovečkám v betlemské kapli. Ale jsou spolu i jakousi prozrazenou skutečností jeho blízkého pobytu, ze kterého se do Prahy ku kázání již chystal a skutečně po Vánocích přišel. Psaní sotva bylo před vánocemi odesláno, již následuje hned druhé, a to 25. prosince 1412 Pražanům poslané a na Hod boží vánoční v kapli betlemské při službách božích čtěné. A toto psaní je pro blízký pobyt Husův blíže Prahy nejpádnější důkaz. V tomto listu 32. (cituji vesměs dle sbírky Marešovy) posílá Hus své kázání na Hod boží vánoční Pražanům. Universitní profesor Novotný

vročil psaní toto na den 25. prosince 1412. Avšak každý kazatel ví, že kázání píše aspoň den před tím a nikdy týž den, kdy káže. Bylo tudíž napsáno zajisté již na štědrý den 24. prosince 1412 a druhý den časně ráno do Prahy po zvláštním poslu do betlemské kaple zasláno. Tento posel musel býti od posluchačů v kapli betlemské viděn.

Hus v psaní tom píše, že od nich odloučen jsa žije. Nepraví, že je od nich *daleko* odloučen, což by k sesílení dojmu jeho lásky k nim a horlivosti kazatelské jistě byl učinil, kdyby se až na vzdáleném Kozím Hrádku na Táborsku byl zdržoval. Mluví o přítomnosti: »Ejhle, nejmilejší, anděl *jakýs* jakoby *dnes* pastýřům řekl: »Zvěstuju vám radost velikou a to i všemu lidu.« Neníni-li tím slovem »anděl jakýs« netoliko posla nebeského nýbrž spolu i anděla—posla t. j. člověka, který jim do Betemské kaple jeho list jako radostné poselství éhož dne donesl, a který před nimi stál?

Je něco takového možné, aby Hus takovou radost mohl způsobiti svým ovečkám ze vzdáleného Kozího Hrádku u Oustí Sezemova? Nikoliv. Ale z hradu u Oušti na Sedlčansku může posel, vyjde-li v noci před Hodem božím vánočním do Prahy, pohodlně do rána do Prahy kázání hotové přinésti. A což teprve koňmo. Tu může časně z rána na Hod boží vyjeti a ještě zavčas na velké služby Boží do Prahy zavítati.

Řekne se: Ano, psaní bylo napsáno, jak tvrdí prof. Novotný, dne 25. prosince 1412, ale čteno bylo některý den později. Potom by kázání to byla pouhá persifláž. Kdyby někdo četl s kazatelny kázání to jenom den později, musili by posluchači se mu dáti do smíchu. Až by začal kázání čísti na den sv. Štěpána: »*Dnes* Bůh narodil se jako člověk, *dnes* nesmírně veliké narodilo se pachole, *dnes* narodil se smírce, dnes narodil se, aby hříšníky od hříchů očistil; *dnes* narodil se nám král, *dnes* chléb andělův, totiž Bůh, stal se pokrmem lidí, rovněž i radost Bůh *dnes* narozený nám zároveň rač dáti.« (Amen.)

Mezi list 32. a 33. patří rozhodně list 23. (dle sbírky Marešovy). Prof. Novotný určuje jeho datum v září 1412. Ale tenkráte přece ještě Hus kradmo neprchal, aniž byl z Prahy vyhnán, nýbrž z obavy a opatrnosti, aby nebyl jat pro neuposlechnutí rozkazu krále Václava ze dne 16. července 1412 odebral se do svého rodiště Husince.

Zde pastýř neprchá ještě, nýbrž se vzdaluje v naději, že se co nejdříve navrátí. Horší však byl Husův útěk, když po Vánocích do Prahy se navrátiv, v Betlemské kapli kázati počal a kněží pro to služby Boží veřejně konati stavili.

Objevil se náhle na kazatelně a přišel s úmyslem jako pastýř dáti všecko i život svůj

položiti za ovce své. Zapomněl, že pokora a poslušnost jsou také ctnosti, ale přece k vykonání svého úmyslu, s kterým se asi svěřil svým spolukazatelům při Betlemské kapli, nedostávalo se mu potřebné odvahy. A proto k vůli nepřátelům svým, vzdálil prý se zase do svého úkrytu.

K upokojení svého svědomí a na omluvu své slabosti posílá Jan Hus tento list 23. Mistrům Martinovi a Mikuláši z Milčína. Ale také před hněvem krále Václava již prchá. Král Václav ohlásil totiž konání synody kněžské na den 6. února 1413. Usurpoval sobě právo mu nepříslušející, svolání synody. A poněvadž kněží v Praze služby Boží k vůli přítomnosti Husově konali při zavřených dveřích, věděl král Václav, že se ani na synodu nedostaví. Synoda jest spojena vždy s veřejnými službami Božími. A proto král Václav Husa z Prahy vyhnal, jak dosvědčuje letopisec »Hus z Prahy vyhnán byše«. Věděl, že Hus dobrovolně z Prahy neodejde a že kněží k vůli Husově přítomnosti na synodě se nesejdou. A králi Václavovi na konání synody moc záleželo.

Útěk Husův z Prahy stal se před 6. únorem 1413, kdy synoda králem Václavem svolaná byla sice konána, ale bezúčelně se rozešla. Hus asi dříve otázal se lidu, má-li se útěkem spasiti, a nyní svůj krok ospravedlňuje i svým kollegům v úřadě kazatelském. Ke konci listu činí slavnostně odvolání se k Ježíši Kristu.

Arcibiskup Albík z Unčova resignoval a nastaly výměny mezi arcibiskupským úřadem Pražským a biskupstvím Olomouckým a proboštstvím Vyšehradským a vše to mělo býti od papeže Jana XXIII. potvrzeno. Samozřejmě záleželo králi Václavovi na uklidnění náboženských poměrů v zemích království Českého a proto po nezdařené synodě duchovenstva 6. února zřídil komisi k utišení různic v duchovenstvu.

Hus jako z Církve vyobcovaný kněz nebyl na synodu připuštěn, ale měl tam své přátele a poslal list (35.) Synodu Pražskému.

Toto dobrozdání Husovo bylo z venkova zasláno a obsahovalo několik návrhů k smíru, o kterýchž dne 10. února 1413 Jan Železný, biskup Litomyšlský, velice nepříznivé vyjádření učinil. (Mareš: Listy Husovy č. 35.)

Další list 36. svědčící Synodu Pražskému čelí »proti radě doktorské.« Stanislav ze Znojma a Štěpán Páleč v čele bohoslovecké fakulty podali k synodě svá dobrozdání. »Doktoři« jsou od toho času nazýváni odpůrci Husovi, kdežto »mistři« nazývají se jeho přátelé. Mimo to napsal Hus v této záležitosti spis »O Církvi«. Sem patří listy k mistru Křišťanu z Prachatic, rektoru vysokého učení v Praze. Z listu 38. vysvítá, že s Křišťanem nedávno mluvil. *Z této rozsáhlé obhajoby, z čilého listovního spojení, z častých návštěv v Praze, které jakmile v známost duchovenstva vešly, v zápětí měly stavění služeb*

Božích veřejných (»*vždy jsú stavili*«): z toho všeho vysvítá, *že Hus byl* v době nuceného vyhnanství svého v první polovině roku 1413 *na některém blízkém hradu u Prahy* a k tomu se výborně hodí *hrad, jenž slove Kozí blíže Oustí* a blíže hradu Ostromeče. Aspoň od července 1413, kdy Hus se rozhodl, že nebude po vůli krále Václava déle mlčeti, nýbrž veřejně kázati, svědčí o tom, že nemohl na dále býti hostem Jindřicha Škopka z Dubé nýbrž, že byl přímluvou a pomocí tohoto pána nyní skryt na vedlejším bezpečném, nedobytném hradě, na Kozím hřbetě u pana Bohuslava Břekovce, přítele krále Zikmunda.

Že Palacký z příčin známých odsoudil Husa do vzdáleného Kozího hrádku na Táborsku, jest rozhodně — nehledě k tomu, že Kozí hrádek panu Janu staršímu z Oustí nikdy nepatřil a že byl v Oustí samém tuze moc malým pánem — historická nepravda.

Hus po skončení synody navrátil se do Prahy a přebýval tu bez překážky i přes Velikonoce 1413 až do konce dubna t. r.

Nestavili již kněží pro jeho přítomnost služby Boží, ač věděli, že tu je, až když začal kázati v Betlemě. To se dá — tato laxnost — vysvětliti snadno tím, že bylo církevní interregnum a arcibiskup Kunrát z Vechty až 17. července 1413 po předchozím potvrzení papeže Jana XXIII. na stolec sv. Vojtěcha byl usazen. Nicméně Václav, chtěje dosíci potvrzení svých kandidátů na arcibiskupství Pražské, biskupství Olomoucké a proboštství Vyšehradské, byl nucen Husa z Prahy vyhostiti. K tomu cíli byl mu Jindřich Škopek z Dubé, požívaje přízně královské nápomocen. V Ústí pod hradem Kozím anebo na hradě Ostromeči mohl najíti Hus bezpečné útočiště. Ústí čili Oušti, kde sídlil pan Jindřich Škopek z Dubé, bylo až do r. 1416 majetkem paní Dubry z Korkyně, paní vdovy nábožné a bohabojné.

A podobně jako pozdravuje Hus (list 78.) netoliko pana Jindřicha z Dubé, ale též jeho paní i čeleď i známé (»Milý pane! pomni na mě, a pozdrav panie i své čeledi, i známých; neb již, zdá se mi, mne za živa neuzříš«) tak pozdravuje též Dubru a rodinu její. (Salutabis spero sanctam Petram cum Duora et familia.) Tomek v poznámce čte Důra, avšak slovo Duora poukazuje spíše k tomu, že toto neobvyklé jméno bylo od písaře později zkomoleno vynecháním poloviny písmeny b.

Z těchto pozdravů je patrno, že u těchto svých přátel Hus musel kdysi přebývati. Pana Jindřicha z Dubé v listě 74. pozdravuje způsobem, ze kterého patrno, že dlouhou dobu, jako jeho domácí kaplan s ním obcoval a dobrá napomenutí mu dával. V listě 75. dne 9. června 1415 mu píše: »Pane Jindřiše, věrný v Bohu příteli! Pomni, cos dobrého sě ote mne naučil.«

To poukazuje na delší pobyt. A v listě 78. píše: »což si ote mne slýchal.« »Ale úfám svému spasiteli, žeť sem tebe nic neučil, což by bylo proti jeho milosti.« A v listě 74. věnuje mu krásnou básničku, ze které jsme již citovali známá slova: »Pojez sýra (kozího!) s mú pamětí; Bóh odplata rač tvá býti.«

Tento pan Jindřich Škopek byl jmenován od Jana z Chlumu mezi předními přáteli Husovými. Byl též příbuzný pana Václava z Dubé na Leštně. Leštno je hrad na Benešovsku a panství to táhlo se od Bystřice až k Sukdolu v sousedství pánů Břekovců. Tento Václav z Dubé sloužil u dvora krále Zikmunda a byl prostředníkem mezi Husem a králem Zikmundem při vyjednávání stran cesty Husovy do Kostnice a tvořil spolu s dvěma dvořeníny krále Zikmunda s panem Janem z Chlumu (kterému patřila v Janovicích nepatrná část zboží v městečku, tak že se nazývá »chudý rytíř«,) — taktéž s panem Jindřichem z Chlumu (Lacembok) živý kleit Husův do Kostnice.

Mezi přáteli Husovými se strany krále Zikmunda hledejme útočiště Husovo v době třetího období *na hradě, jenž slove Kozí.* Hus v červenci 1413 náhle od Václava se odvrátil a s králem Zikmundem skrze výše jmenované dvořeníny krále Zikmunda sobě již dopisoval. Že i pan Jindřich Škopek z Dubé byl Zikmundovi nakloněn, jest patrno z toho, že r. 1396, kdy

členům panské jednoty proti vůli krále Václava výrokem krále Zikmunda a markrabí Jošta dostalo se nejvyšších úřadů, jenom pán králi Václavu milý, Beneš Škopek *z Dubé* nejvyšším hofmistrem byl jmenován. Patrno, že páni z Dubé sloužili jak u dvora krále Václava, tak u dvora krále Zikmunda a měli velký vliv u obou.

V této době Hus ve svém vyhnanství mohl sobě veřejně pod záštitou krále Zikmunda a jeho přátel v úřadě kazatelském počínati volně. Hus se Zikmundem od 9. prosince 1413, kdy sněm Kostnický byl od papeže Jana XXIII. ve srozumění s králem Zikmundem vypsán, byl již ve stálém spojení. Mezi nimi prostředkovali jednak svrchu jmenovaní dvořenínové, kteří byli sousedy u Kozího hrádku na Sedlčansku s Husem; jednak zvláštní posel krále Zikmunda Mikeš Divoký, který mu psaní od Zikmunda donesl a při tom ho varoval, aby Zikmundovi nevěřil.

Též Hus psal králi Zikmundovi list, který se ve sbírce Marešově pod číslem 47. nachází, a ze kterého je patrno, že to nebyl první dopis, který byl mezi nimi vyměněn. Proto správně poukázala Národní Politika v lokálce ze dne 15. června 1905, že se konají studie archiválí v Bononii a v horní Italii, aby poměr Husa k Zikmudovi byl ještě více vyjasněn.

Leč v této době *musel* Hus již pro své počínání, kterým pravověrné duchovenstvo a krále Václava dráždil, a veřejně ke králi Zikmundovi, úhlavnímu nepříteli krále Václava IV, se přidával, opustiti Kozí hrad na Sedlčansku a odebrati se na hrad Krakovec.

Od té doby již z moci krále Zikmunda neunikl a v Kostnici bídně zahynul. V odsouzení Husa v Kostnici leží netoliko motiv náboženský, ale i stejně silný, ne-li silnější motiv politický.

V poslední periodě Hus sobě dosti volně počínal, do Prahy jezdil a dokumenty své pravověrnosti sbíral. Mimo jiné dal sobě ověřiti notářsky dekret kutnohorský, aby v Kostnici na sněmu z jeho kontextu dokázal, že on původcem toho nebyl, že Čechům na universitě pražské dostalo se hlasů tří a cizincům jeden. Při tom byl i od svých přátel u dvora krále Václava podporován, tak že se zdálo, že jako vítěz do Kostnice, dne 10. října 1414 na koni Rabštýnu odjíždí. Tím také doba vyhnanství jeho v Čechách končí.

OBSAH:

1. Úvod 3
2. Text čili znění ochranného listu Husova . . . 3
3. Pravomocnost církve; slovo dané bludařům . . 5
4. Husův právní stav 10
5. Husovo vystoupení proti odpustkům 12
6. Husovo brojení proti duchovenstvu; ukázky z tohoto brojení a tupení duchovenstva 23
7. Vazba Husova v Kostnici; jeho tři veřejná slyšení na sněmě Kostnickém 31
8. Odsouzení Husovo sněmen, jeho smrt upálením 62
9. Rozbor ochranného listu Husova 67
10. Odsouzení Husovo králem Římským 75
11. Učení Husovo 78
12. Závěrečná úvaha 87

Hus ve vyhnanství (1412—1414) 92

Od té doby již z moci krále Zikmunda neunikl a v Kostnici bídně zahynul. V odsouzení Husa v Kostnici leží netoliko motiv náboženský, ale i stejně silný, ne-li silnější motiv politický.

V poslední periodě Hus sobě dosti volně počínal, do Prahy jezdil a dokumenty své pravověrnosti sbíral. Mimo jiné dal sobě ověřiti notářsky dekret kutnohorský, aby v Kostnici na sněmu z jeho kontextu dokázal, že on původcem toho nebyl, že Čechům na universitě pražské dostalo se hlasů tří a cizincům jeden. Při tom byl i od svých přátel u dvora krále Václava podporován, tak že se zdálo, že jako vítěz do Kostnice, dne 10. října 1414 na koni Rabštýnu odjíždí. Tím také doba vyhnanství jeho v Čechách končí.

OBSAH:

1. Úvod 3
2. Text čili znění ochranného listu Husova . . . 3
3. Pravomocnost církve; slovo dané bludařům . . 5
4. Husův právní stav 10
5. Husovo vystoupení proti odpustkům 12
6. Husovo brojení proti duchovenstvu; ukázky z tohoto brojení a tupení duchovenstva 23
7. Vazba Husova v Kostnici; jeho tři veřejná slyšení na sněmě Kostnickém 31
8. Odsouzení Husovo sněmen, jeho smrt upálením 62
9. Rozbor ochranného listu Husova 67
10. Odsouzení Husovo králem Římským 75
11. Učení Husovo 78
12. Závěrečná úvaha 87

Hus ve vyhnanství (1412—1414) 92

Ročník V. Číslo 1.: Jaká byla dějinná půda hnutí husitského? Napsal Zd. Bretšnajdr. Cena 24 h.

Číslo 2.—4.: Kdy byly stanoveny články víry bludům Husovým protivné? Napsal Dr. Fr. Klobouk, kaplan v Mor. Ostravě. Cena 80 h.

Ročník VI. Číslo 1.—2.: Sv. Jan z Pomuku a Mistr Jan Hus. Napsal Zd. Bretšnajdr. Cena 60 h.

Číslo 3.—4.: Co nám prospěl Jan Hus a co Jan Žižka? Díl I. Uvažuje Dr. K. Lev Řehák. Cena 80 h.

Ročník VII. Číslo 1.—2.: Co nám prospěl Hus a co Žižka? Díl druhý. Uvažuje Dr. K. Lev Řehák. Cena 60 h.

Číslo 3.—4.: Kanonizační bula sv. Jana Nepomuckého. Napsal Václav Oliva. Cena 60 h.

Ročník VIII. Číslo 1.: Mistr Jan Hus. Lidová přednáška. Cena 28 h.

Číslo 2.—4.: Husitský arcibiskup. Příspěvek k dějinám náboženského rozvratu XV. století v král. Českém. Napsal V. Oliva. Cena 80 h.

Ročník IX. Číslo 1.—2.: Rozvoj bludařství v Čechách. Příspěvek k ocenění husitismu a V. Myšlenky. Napsal V. O. Hlošina. Cena 80 h.

Číslo 3.—4.: Hus a husitství. Sepsal Václav Leller. Cena 20 hal.

Každý ročník stojí **1 K.**

Objednávky a předplatné přijímá: administrace družstva Vlast v Praze, Žitná ul. 570-II.

Ročník XI. 1914. Číslo 1—2.

Vychází čtyřikrát do roka. — Předplácí se na rok 1 K, do něm. zemí 1 K 10 h, do ostatních zemí 1 K 20 h. Cena jednotlivých sešitů udá se zvlášť podle tiskových archů.

Husitství ve světle pravdy.

Vydává Tisková Liga v Praze.

Redaktor
Vlastimil Hálek.

Mistr Jan Hus.

(Vlastenec, kněz, jeho oslava.)

Načrtl S.-POŠUMAVSKÝ.

Cena 60 hal.

V PRAZE.
Knihtiskárna družstva Vlast v Praze. — Nákl. Tiskové Ligy.
1914.

Ročník XI. Číslo 1.—4.

Husitství ve světle pravdy.

Vydává Tisková Liga v Praze.

Redaktor
VLASTIMIL HÁLEK.

Mistr Jan Hus.

(Vlastenec, kněz, jeho oslava.)

Načrtl S.-POŠUMAVSKÝ.

V Praze 1914.
Knihtiskárna družstva Vlast. — Nákl. Tisk. Ligy.

V dějinách českých nemůžeme, ba nesmíme se vyhnouti osobě Mistra Jana Husa, neboť život jeho zasáhl mocně v život našeho českého národa. Hus jest jednou z českých osob, která dala dějinám českým určitý ráz a životu českému zvláštní směr.

Mistr Jan Hus narodil se asi roku 1369 v Čechách, působil v Čechách a byl římsko-katolickým knězem. Jeho život tedy posuzujeme *jako Čecha milujícího svoji rodnou zemi* slovem i skutkem a na jeho život hledíme jako *na život kněze.*

Ta jsou dvě hlediska, s nichž promluvíme o tomto muži.

I. M. Jan Hus jako vlastenec.

Pravým vlastencem jest ten, kdo miluje rodnou zemi svoji nejen slovy, nýbrž i skutky a hlavně pečuje, aby se stal *platným a užitečným členem svého národa.* Tím se stává, když o to se přičiní ze všech sil, aby zastával nějaké čestné postavení mezi svým lidem a *v tomto šířil dobré.* Student, vlastenec, studuje pilně, dělá zkoušky a zajistí si tak budoucnost prospívaje své domovině předem řádným plněním

všech svých povinností, řemeslník miluje vlast, když dbá svého řemesla, zdokonaluje se, pečuje o rodinu, a dítky řádně vede a vzdělati dá, aby tak rostl počet dobrých lidí, pořádek, práci a zemi českou milujících.

M. Jan Hus již v tom byl vlastencem, že *pilně studoval* a zajistil si pílí svojí místo tak význačné v Čechách. R. 1393 byl bakalářem sv. umění a r. 1396 mistrem, tolik jako nyní doktorem. Ve 27 letech učí již na universitě v Praze, kde r. 1401 zvolen děkanem a 1402 rektorem vysokých škol. V týchž letech vysvěcen byl na kněze (asi r. 1400).

Vždy a všude hlásil se veřejně ke svému národu a také zemi českou vždy hájil a práv jejích se zastával.

O poměrech národních v té době píše svob. pán Helfert v časopise musejním LVI. r. 1857 na str. 46.:

»Za posledního století nabylo cizinstvo příliš mocného rozsahu a vplyvu v Čechách. S druhé strany stalo se následkem politiky posledních králů z rodu Přemyslova, že rozličnými výhodami živlu německému přístup zjednán do země. Německé osady po městech a brzo také po mnohých vesnicích horlivě podporovány; osadníkům zanechány jich zvláštnosti; zavedením německého práva městského povstal soudnímu zřízení v zemi nový a mocný soupeř. Zároveň přední obyvatelé zemští jali se oblibovati sobě v cizozemských

mravech a obyčejích, rodové šlechtičtí hradům svým dávali jména německá a ode hradů přešla potom jména na rodiny samy. Jak těžce nesli národovci toto nadsazování cizinstva nad zvyky a ústavy domácí, nejočitěji vidíme z ducha v jakém *více než sto let před husitským hnutím Dalimil rýmovanou kroniku českou sepsal.* (V letech 1308—1314). Vida, kterak se živel německý v městech, ve šlechtě i po zemi šíří a mohutní a obávaje se, aby osud Polabských Slovanů, ve mnohých zemích nynějšího Německa s odnárodněním zápasících, nepřikvačil i na milou vlast jeho, *napínal* všecky síly ducha svého, aby šlechtu českou upozornil na nebezpečí a národní cit v ní vzkřísil.« — Poměry tyto pro Čechy neutěšené se vzmáhaly a zvláště na universitě byly patrny tím, že Češi měli hlas jen jeden proti třem hlasům cizích národů, čím byli v nevýhodě. »Následek toho pociťoval se nemile i v ohledu materialném, jelikož cizí národové netoliko důstojenství universitních skoro výhradně dávali svým krajanům, ale také o všecky prebendy a nadání, kterých propůjčovala učená škola, vespolek se dělili, s pominutím a na újmu domácích. Avšak *již za panování Karla IV. staly se dva děje, kterými se podstatně pomohlo národnosti domácí.* Míníme totiž *předně:* oddělení zemí koruny české od církevní provincie mohučské povýšením biskupství pražského na arcibiskup-

ství, čehož nutnou potřebu císař Karel odůvodňoval papeži jmenovitě tím, že Čechové i Moravané mluví slovansky, kdežto ani arcibiskup mohučský ani duchovenstvo jeho této řeči neznají.

Druhý děj bylo založení Nového města Pražského, kteréžto jsouc *vesměs* zalidněno obyvateli domácími národnosti české dalo první příležitost, aby se volně a nemýleně v životu městském rozvíjela. Nadto obnovil Karel netoliko slib, jehož byli stavové vymohli sobě od otce jeho, krále Jana, ustavičně za hranicemi se projíždějícího, že totiž v záležitostech zemských budoucně nebude užívati jiných rádců než rozených Čechův a Moravanův a že na úřady v zemi nebude dosazovati cizinců; nýbrž vydal zákon, že nikdo nemá býti soudcem, kdo by nerozuměl a nemluvil česky.« (Helfert M. Jan Hus, str. 49.).

Sám Karel IV. usamostatnil a národně posílil zemi českou *zlatou bullou,* »Dle které byl stát český svrchovaný, správa jeho vykonávala se dle *domácích zákonů a obyčejů* samostatně, s cizími pak mocnostmi zavírali panovníci čeští smlouvy a spolky i podnikali války *neodvisle, neuznávajíce žádné moci, která by jim v tom bránila.* Císařové římští nevykonávali v státě českém nižádné moci panovnické, ani soudní ani správní . . . *Stát národa Českého byl svrchovaný a samostatný.* Co mu k tomu

dříve scházelo aneb co bývalo na sporu, to doplnil a upevnil císař Karel IV.« (České státní právo, Dr. J. Kalousek, Praha 1892), str. 40, 41.)

Z toho patrno a jasno, že vliv cizí najmě německý *byl omezován a potírán již před vystoupením Mistra Jana Husa,* který se *přirozeně* přidal k počtu těch, již toužili zbaviti se vlivu německého. Není tedy M. J. Hus jediný a nejprvnější, kdo vystoupil a horlil o národní očistu; Hus pouze pokračoval v práci dle výše uvedeného svědectví a dříve daného plánu. *Tím ovšem nijak neubude na zásluze a pochvale vlasteneckému jednání a snahám Husovým na poli národním*; tvrditi ale, že Hus byl první u věci té, jest nesprávno.

Za Václava IV. pomohlo a posílilo věci národní i to, že Václav: »v říši pozbýval vážnosti a moci a čím více krajin ostavovati musel kurfirstům jemu nepřejícím a vzdorocísaři Ruprechtovi falckému. To působilo i na poměry university. Mnoho studentů, zvláště z národu bavorského, přestalo přicházeti na učení pražské; jali se choditi na jiné učené školy v Německu ježto se právě zakládaly, jako v Heidelberce, Kolíně nad Rýnem . . . . . Jakkoliv citelný byl úbytek tento v ohledu politickém a mnohém jiném, *přece ke zdaru věcí národních podstatně prospíval.* Rovnou měrou, jak mizela početní většina, ve které živel cizí naproti domácímu posud se nacházel, umenšovala se i také

znamenitě převaha mravní, kterou většina ta nad živlem domácím do toho času byla provozovala. Živel národní podporován těmito zevnitřními okolnostmi na všecky strany rychle se vzmáhal. Rychlý rozkvět Nového města působil na stav věcí ve Starém městě, ve kterém živel český neméně jako v jiných městech od počátku byl většinou. Ponenáhlu vstupovala jména česká do rady městské; sami mužové jména německého ujímali se zanedbané národnosti domácí, kterou si byli zamilovali.

Řeč česká nacházela průchod v úřadech a za nedlouho kancelář královská vedle posavádních pouze latinských a německých listin vydávala i české. Po městech začalo se obyvatelstvo české buditi a žádalo náležitého podílu ve správě obecní. *Učinky, kterých Milič z Kroměříže dobyl českým svým kázáním, ponukly mnohého z mladších duchovních,* že jali se znovu pěstovati řeč domácí na kazatelnách hlavního města. (I M. J. Hus měl za vzor Miliče.) Jiní ujímali se literatury. Tomáš ze Štítného (narozen asi 1331) zejména pokusil se o to, aby poklady nauk latinských otevřel čtenářům neučeným.« (Helfert str. 50). —

»Dne 2. prosince 1384 učinil *arcibiskup Jan z Jenštejna nález* v ten rozum, že *mají* budoucně dosazovati se na opomenutá místa (na kolleji Karlově) *především Čechové* a teprv

kdyby těch nebylo, krajané druhých národů.« (Helfert str. 52.) —

Trudné poměry národnostní odstraniti chtěl již Karel IV., na omezení vlivu německého pracovali vedle jiných i výteční kazatelé (Milič a jiní), spisy myšlenky národní budil a posiloval Štítný, *ti všichni byli předchůdci, ba učiteli samému M. Janu Husovi.*

Ohnivý kazatel, miláček studentů i lidu M. J. Hus jda v intencích uvedených, získal lásku všech hlavně tehdy, (18. ledna 1409) když vymohl na králi dekret kutnohorský, jímž rozkázáno, »aby napotom při všech volbách a jednáních v učení Pražském a fakultách jeho národ český požíval tří hlasů, druzí tři národové pak společně jen jednoho.« — (Tomek, Dějiny Prahy 1891, str. 180). —

A dějepisec Palacký píše (v Dějinách, díl III., část 1. (r. 1877) str. 167.) následovně: »Vlastenectví své dokázal (Hus) hlavně péčí o vzdělání a ušlechtění národa a o zachování čistoty jazyka českého. Horlil-tě zejména proti porušení jeho v ústech Pražanův samých, nedbavších prý staré jeho přesnoty a čistoty a míchavších jazyky německý s českým zhusta dohromady, odkudž prý pocházela také dvojitost i nedůslednost v duchovní povaze a smýšlení jejich. Významna i značná jsou v ohledu tomto zvláště slova jeho (Husova) ve 40té kapitole většího výkladu na páteře: »Také kniežata,

páni, rytieři, wládyky, měšťěné — majie se postawiti, aby česká řeč nehynula; pójmeli Čech Němkyni, aby děti ihned česky učili a nedwojili řeči; neb řeči dwojenie jest hotowé záwiděnie, roztrženie, popúzenie a swár. *Protož swaté paměti Karel ciesař král Český přikázal jest byl Pražanóm, aby své děti česky učili, a na radném domě, jemuž německy říkají rathús, aby česky mluwili a žalowali* . . . . též nynie hodni by byli mrskánie Pražané i jiní Čechové jenž mluwie odpolu česky a odpolu německy . . .« »(Hus) byl tedy *co spisovatel* český pilen purismu a snažil se také vázati jazyk pravidly určitými a pevnými; pročež zaujímati bude povždy místo památné v dějinách vzdělání téhož jazyka. Spisové jeho čeští poznávají se netoliko po slohu jadrném, živém a tak říkaje samorostlém, ale i po pravopise zvláštním.« Tak ocenil krásně a záslužně činnost Husovu národní sám Palacký.

Ve »Stručných dějinách literatury české« (vydal Dr. Jan a Arné Novák, Praha 1910, str. 39) čteme: »Hus znamená v literatuře české novou dobu. Aby mu lid náležitě rozuměl, obral si k svým řečem nový základ jazykový, totiž nářečí lidu pražského, jež ve svých spisech povznesl na jazyk spisovný. Pro lepší podklad slovesný zjednodušil pravopis český tím, že *starší pokusy upravil* v důmyslnou soustavu. Abeceda latinská totiž na označení hlásek českých nestačila, proto *dály se dlouho různé pokusy* ji doplniti. Těm pokusům říkáme obyčejně dějiny českého pravopisu. Před Husem užívalo se vesměs t. zv. soustavy spřežkové, že totiž hlásky, jichž latina neměla, vyjadřovaly se spojením několika písmen latinských (á = aa, č = chz, cz, š = ss, sz atd.). Teprve před samou činností Husovou vzniklo několik pokusů, znaménky nad písmeny kladenými označovati hlásky od latinských odchylné. Pokusy ty uvedl Hus v soustavu tím, že učil nad písmena, značící samohlásky dlouhé, klásti čárky, nad písmena, jimiž se měly vyjadřovati souhlásky od latinských odlišné (také tvrdé l) klásti tečku. Jinak všecky hlásky (mimo ch) psáti se měly pouze jediným písmenem. Vše to mohl provésti jako vynikající znalec a pozorovatel jazyka českého, přesný a jasný stilista.« —

Známý zasloužilý spisovatel † dr. Lenz, probošt a prelát vyšehradský, praví krásně: »Zajisté, že nebude nikdo míti jemu za zlé, ale *bude ho chváliti, že svůj národ věrně miloval*, a že nesl těžce, když Bavoři a Mišňané do Čech vtrhli, a tu lid trýznili. *Nikdo ho nehaní z katolíků*, když skutečné zlořády káral, a když pravil, že podle řádu božího a přirozeného měli by býti v Čechách Čechové první, jako Francouzi ve Francii a Němci v Německu, a když tvrdil, že žádný prospěch nemůže z toho vyjíti, když Čech neznaje jazyka německého

jest v Němcích plebánem nebo biskupem, ani v pravdě tolik vyřídí, jako němý pes při stádu neznaje štěkati, a tolik také že prospěje Čechům Němec. Kýž by byl přestal Hus na kárání zlořádů, ale on podvracel i Bohem položené církevní řády! . . . Každý *z katolíků nemůže nechváliti* Husa, že písemnictví zavedeným jím pravopisem velice zvelebil, ano podivením ho naplňuje, že mohl při bouřlivém životě svém tolik spisů napsati v jazyku latinském i českém.« (Viz: Husitství ve světle pravdy, roč. 4., č. 2. až 4., str. 101 atd.).

Zcela přirozeně získal si Mistr Jan Hus mnoho přátel, ba všechny ty, kdo všímajíce si hnutí národního již před Husem vzbuzeného viděli v energii Husově nejvítanější příležitost národu českému ke právu dopomoci. Že dekret kutnohorský byl vrcholem této práce Husovy a spolu získal jemu celé srdce i mysl lidu, jest zřejmo. I jeho osobní libost měla veliký vliv a získala mu hojně ctitelů. Alex. Helfert v díle M. J. Hus, str. 53. jasně praví: »Všecky zprávy, které se nám o Janu Husovi zachovaly, líčí jej jakožto muže nadaného všemi vlastnostmi, kterýmiž náklonnost a důvěru jednotlivých osob, kterýmiž účastenství a úctu velikého množství vzbuditi lze. Šlechetné vzezření jeho jevilo hlubokou opravdovost; všeobecné uznávání důkladné i mnohostranné jeho učenosti spojovalo se s nepokalenou pověstí čistoty mravův, při

nelíčené nábožnosti nacházela se u něho ohnivá horlivost proti nepořádkům i nenáležitostem přicházejteż odkudkoli.« — *Husa jako Čecha a vlastence plně si vážíme a jej také upřímně ctíme!*

II. Hus-kněz.

Ve snažení národním dospěl M. Jan Hus kam chtěl. Ohnivost jeho a touha po lásce lidu našla ve snažení tom i dosti vděčné pole i odměny. *Než v Čechách v době této akutní otázkou byla vedle otázky národnostní také náboženská.* Mistr Jan Hus stav se vítězem na cestě národní toužil dále, chtěl při své energii i na poli druhém, *na poli náboženského života* býti opravným vítězem. Ovšem že i na poli tomto *nebyl Hus prvým*, který ukazoval na zlepšení různých věcí v životě náboženském; Mistr Jan Hus i zde jen pokračoval.

Helfert píše (str. 40 atd.): »*Církevní hnutí v Čechách* prýštilo *z čistého pramene.* Počalo se oním voláním o zlepšení mravů a opravu církve, které zdvihali tehdá mužové nejnábožnější a nejučenější, nejvěrnější a nejposlušnější synové církve. Rakušan Konrad Waldhauser a Moravan Milič z Kroměříže jali se v duchu tomto hlásati mohutné řeči své s kazatelen pražských. Nejprve dotýkali se mravů lidu vůbec. Rázný a ohnivý Konrád ozýval se proti pýše, proti ješitnosti a marnotratnosti, proti

lehké mysli i rozmařilosti Pražanů . . . . Cituplný a blouznivý Milič obzvláštní zřetel obracel na kleslou mravopočestnost veřejnou a dosáhi účinků ne menších . . . Neméně ostře jako proti zkáze mravů mezi lidem světským hřímali Waldhauser a Milič proti úpadku kázně mezi duchovními, proti nepořádkům, kterých se dopouštěli žebraví mniši, proti hříšnému svatokupectví.« — Matěj z Janova a rytíř Toma ze Štítného psali ve smysle obnovy a nápravy zlořádů knihy vědecké.

Takový byl tedy život náboženský v Čechách v době před vystoupením Mistra Jana.

Proti neutěšeným poměrům jak mezi lidem tak i mezi mnohými (ne všemi!) kněžími *vystupoval již sám Karel IV.* a hlavně vznešený a učený arcibiskup český *Arnošt z Pardubic.* Dr. Jar. Kosina (Illustr. dějiny světové, díl II., str. 370) píše:

»Důvěrného svého přátelského poměru k tehdejšímu papeži Klementu VI. užil Karel k tomu, že vymohl na něm r. 1344 v Avignoně úplné vybavení říše české z církevní závislosti na Německu povýšením pražsk. biskupství na arcibiskupství. Prvním arcibiskupem, jemuž vedle starého biskupství Olomouckého bylo podřízeno také nově zřízený biskupství v Litomyšli, stal se poslední (od r. 1343) biskup pražský důmyslný a vysoce vzdělaný Arnošt z Pardubic, ze staré rytířské rodiny Malovců.

Byl to osobní přítel a důvěrník Karlův pro vznešené své postavení vysoce důstojný· který *hned od počátku pilný obracel zřetel. k vyplnění všech zlořádů,* které se — jako jinde toho času — *rozmohly také mezi duchovenstvem českým,* dbal o přísnou spravedlnost na soudech církevních, vedle toho však byl i horlivým podporovatelem všeho, cokoli podnikal Karel ve prospěch *národní osvěty.*«

Zvláštní úřad (officium correctionis cleri), který bděl nad dobrým životem kněží, jest důkazem spolu se statuty Arnoštovými, jak dbal o pořádek v životě duchovních. *V této snaze pokračoval i za doby Husovy arcibiskup Zbyněk, který »hned při nastoupení* arcibiskupského úřadu svého *uložil* byl *Husovi za povinnost,* aby nemeškal oznámiti jemu osobně, kdykoli najde ve správě církevní arcibiskupství jeho jakékoliv nedostatky neb úchylky od práva.« (Palacký, díl III., část I., str. 85.). Že Husa skutečně *si oblíbil* a ve snaze po nápravě různých nešvarů v životě náboženském jak u věřících, tak u kněžstva ustati nechtěl, nýbrž po příkladu arcibiskupa Arnošta z Pardubic pokračoval, jest patrno z toho, že: »Také při sborech kněžských arcibiskupství svého, *ročně* v den sv. Víta i sv. Lukáše odbývaných, *ustanovil jej byl již r. 1404 kazatelem synodalním.*« (Palacký, str. 85.).

Václ. Novotný (Světová knihovna, č. 1000) v dílku »M. J. Hus« praví: »Při slavnostních

shromážděních university spatřujeme ho (Husa) často jako slavnostního řečníka (1404, 1409, 1410 a j.) a pověst kazatelská spolu s neúhonným životem zjednala mu také úctu nového arcibiskupa Zbyňka z Hasenburka (1403), který, *veden jsa nejlepšími úmysly, vyžádal si* od Husa upozornění na vady kněžstva, které by našel, a jemu i přátelům (Pálčovi, Stanislavovi) *poskytoval možnosti, aby opravné své snahy mohli* vyložiti na místě příslušném tím, že je *ustanovoval* za kazatele na synodách kněžských.«

Myslím, že není třeba zvláště dokazovati, že muži uvedení *již před vystoupením Husa i za jeho působení* poznali a *upřímně chtěli* upraviti život náboženský vůbec. Spolu z jednání arcibiskupa Zbyňka příliš zjevno, že *nijak nechtěl* Husovi *brániti* účinnosti, *vždyť učinil jej kazatelem při schůzích kněží* a tak ukázal, že si Husa *váží* a spolu *nápravu chce!!*

Tvrditi, (jak často čteme v životopisech Husových), že arcibiskup i kněžstvo tehdejší, *nechtělo míti a slyšeti trpké pravdy* života se týkající jest po seznání dějinných těchto pravd o upřímnosti jak arcib. Arnošta z Pardubic, tak Zbyňka nesprávno. Tomu jasně svědčí též Palacký (str. 86, 87), kde praví: »*Toto nezávadné a upřímné srozumění Husovo s arcibiskupem* trvalo až ku konci roku 1407; ještě zajisté dne 18. října roku téhož dopřáno

bylo Husovi míti kázání synodální k duchovenstvu pražské diecese ve dvoře arcibiskupově, kteréžto kázání, ačkoliv *s velikým důrazem* horlilo proti porušenosti mravů u kněžstva, *přece s pochvalou přijato jest.*« — Může býti lepšího a jasšího důkazu, že chtěli všichni jak arcibiskup, tak kněžstvo urovnati všechny nepořádky?? Máme také jistější doklad, *nepředpojatý* (!) o tom, že nebránil nikdo opravné snaze Husově, který tlumočil přání a touhy již blahé paměti Karla IV., arcibiskupa Arnošta z Pardubic, arcib. Zbyňka, ba celé církve?

I zde *všichni* Mistra Jana *úsilně podporovali*, právě tak jako ve snahách jeho *vlasteneckých* výše uvedených.

Co bylo tedy příčinou roztržky Husovy s arcibiskupem, kněžstvem a celou církví??

Odpovíme krátce: *Jest to vliv Wiclifa!!* Čtení spisů Wyclifových odvedlo Mistra Jana *dosud pravověrného římsko-katolického kněze* na cestu jinou. Mistr Jan Hus po příkladu Wyclifa *jal se popírati* nebo *jinak vykládati* články víry, a domněnky ty, a své vlastní myšlenky na újmu věrouky církve římsko-katolické *hlásati jak s kazatelny betlémské, tak svými spisy.* Že vliv tento u Husa jest patrný doznává Václav Novotný (Světová knihovna, číslo 1000, strana 26.) »Hus ovšem *sám* se

k Wyclifovi *otevřeně zná*, a kdyby ani toho nebylo, *celé partie*, které z děl Wyclifových *do spisů svých přejímal* (také to bylo tenkrát obecným zvykem) by to prozrazovaly. *Vliv Wyclifův tedy nutno připouštěti.*« — Tento neblahý vliv měl za následek *kacířství* Husovo i jeho tragickou smrt. — »Jan Viklef narodil se ve vesnici Viklifu v hrabství yorském a studoval v Oxfordě . . . Již roku 1382 svolal arcibiskup v Canterbury Vilém Courtney provincialní synodu do Londýna a v listopadu do Oxfordu, *na nichž 24 vět z jeho spisů bylo zavrženo*, jednak jako bludných, jednak jako haeretických. Jeho přívrženci jakož i universita uznali konečně rozsudek. Viklef byl z university (kde učil) vyloučen a odstěhoval se na faru lutterworthskou, kde sepsal hlavní své dílo Trialogus. Raněn mrtvicí zemřel r. 1384, aniž by se byl smířil s církví, o jejíž zničení s veškerým úsilím pracoval . . . Základem bludných názorů Viklefových jest přepjatý pantheistický realismus a všecku mravní svobodu ohrožující praedestinatianismus. Vše jest Bůh. Nezbytná nutnost ovládá všecko, také činy boží. I zlé děje se nutně. Bůh nutí lidi ke každému z jejich činů. Tím jsou jedni předurčeni k slávě, druzí k zavržení. Modlitba zavržených nemá ceny, praedestinovaným neškodí však ani hříchy, k nimž je Bůh nutí . . . Církev jest sborem vyvolených k životu věčnému, je sbor duchů, z nichž však

nikdo nemůže vědět, kdo k ní náleží . . . Papež není náměstkem Kristovým . . . Písmo sv. je pouze pramenem víry, nikoli tradice . . . Ani světský ani duchovní představený nemá moci, zůstává-li zatvrzelým ve stavu těžkého hříchu. Vždy dále zacházeje, zavrhl Viklef i odpustky, zpověď, poslední pomazání, biřmování, svěcení a celibát kněžstva. Nauky tyto ve spojení s další naukou Viklefovou o kommunismu spravedlivých, dle niž spravedlivý má právo na všechny věci vidomé, obsahovaly revoluci netoliko církevních, nýbrž i politických a sociálních poměrů a vyvolaly ji také, když ujaly se v Čechách.« (Dr. J. Samsour: Církev. dějiny všeobecné, Praha 1911, Vzdělávací knihovna katol. str. 681 a následující.) — Tolik aspoň třeba předeslati k poznání bludů Viklifových. Helfert (str. 55.) píše, jak do Čech dostaly se uvedené zásady: »V tento čas přivedl sňatek kralevičky české Anny, dcery nezapomenutelného císaře Karla, s králem anglickým Richardem II. obě země a oba národy v živější vzájemnost. Snad že právě v komonstvu nevěsty královské, když se z Čech odbírala, mladý šlechtic pražský, Jeroným jménem, poznal ostrovy britanské. I prodlel tam déle, navštívil universitu Oxfordskou, a seznámil se tam s učením Viklifovým. Vraceje se do vlasti vzal s sebou několik spisů anglického reformátora a spovědomil tak učené milovníky oprav v Čechách s tím, co v podobném smyslu, ale způ-

sobem daleko *odvážlivějším,* za mořem od jednotlivého muže bylo zastáváno.« — Tato »*odvážlivost*« líbila se a získala následovníka v Husovi, který se zastával Viklifa v učených disputacích na universitě. Poměry tehdejší byly nadobyčejně příznivy podnikavému duchu Husovu, který nabyv podpory a přízně ve snažení národním, toužil i na poli náboženském vyniknouti. *Populárnost všestranná jako Čecha i jako kněze ovládla zcela mistra J. Husa.* Snaha tato ovšem byla příčinou, že na poli náboženském přidal se k radikálnímu směru odsouzeného Viklifa a zastával články kacířské. Toho *nemohl* neviděti a nevystoupiti arcibiskup jako *první a zodpovědný obhájce* a strážce pravověrnosti církve římsko-katolické a *musel,* pravím musel proti učení M. Jana Husa vystoupiti. *Nevystupoval proti jeho snaze po nápravě, pokud nedotýkal se článků víry (vždyť jej sám podporoval) ale z moci svého úřadu a povinnosti musel brániti šíření bludů Viklifových.* Odtud příčina vystoupení proti dosud milačkovi krále, královny i kněží. Přes zákaz arcibiskupův r. 1406 pokračoval Hus dále. —

Není, tuším, třeba zvláštní pozornosti poznati, že snaha populárnosti i jakési povýšenosti přiměla Husa k tomuto jednání, že přes zákaz svého arcibiskupa, *ještě se chlubí* svým činem. Spolu jest to důkazem, jak shovívavě k němu

všichni se chovali. Dvojice papežská vzniklá vměšováním se světských panovníků v práva církevní a z toho vzniklé nepořádky a strany, z nichž jedna toho, jiná druhého se držela navzájem se potírajíce, byla posilou a dobrou pomocnicí všech snah často i podvratných. Když se dva hádají, třetí se raduje, podobně bylo lze říci i za nešťastných poměrů na trůně papežském. Dobří toužili v době té po nápravě, a živly podvratné a kacířské v té době dohod zatím volné pole měly, neboť nebylo možno tak lehce vše viděti a vše v začátku na pravou míru přivésti.

Již papež Řehoř VII. (1073—1085) snažil se o to plnou měrou, aby život křesťanů byl *vzorný*; jak kněží, tak nekněží. *Již r. 1074,* na synodě římské dal přísné zákony proti *simonii a nepočestnému životu kněží, sesazoval* kněze, kteří neposlechli. Protože ale *sami císařové dosazovali* často na úřady výnosné a zodpovědné kněze nehodné, kteří byli jejich miláčky bez ohledu, zda jsou hodni a schopni pro úřady ty, hleděl Řehož VII. zameziti toto neprávné vměšování se císařů v moc papežskou na újmu a ke škodě církve. V té věci *měl úporný* boj s císařem německým *Jindřichem IV.*, který chtěl takto moc svoji posíliti a moc církve snížiti hlavně tím nedůstojným způsobem, že podporoval kněze nehodné a dával jim vysoké úřady nic nedbaje papeže. Přirozeně papež

musel zakročiti a po úporném boji aspoň trochu omezil tento neblahý vliv německý. »Naplněn velikou ideou svou vydal se Řehoř VII. v zápas s mocí světskou a řada velikých charakterů, kteří během XI., XII. a XIII. století po sobě seděli na stolici papežské, pokračovala v boji duchem pronikavým a vytrvalostí nepodlomnou.« (Helfert, str. 4.) —

Snaha jejich byla: míti církev svatou životem *kněží i nekněží.* Byl Řehoř VII. v plném právu, když jako vrchní správce církve rázně vystoupil proti všem i proti německému císaři, který dosazoval kněze nedobré na důležité úřady duchovní sám o své újmě a tak kazil dobrý řád a život nejen kněží, ale i nekněží, kteří ze života svých duchovních představených měli zlý příklad.

Jednání Řehoře VII. schválí každý křesťan, ba každý pořádku milovný a nepředpojatý člověk vůbec!

Politika Jindřicha IV., německého císaře, našla bystré pozorovatele i ve Francii. Také francouzští vládcové chtěli na újmu pořádku posíliti svoji moc, dosazujíce a spolčujíce se namnoze s kněžími vysokými, kteří své povinnosti kněžské měli až naposled, jsouce dříve rytíři, zápasníky a pod. Jejich politika šla dále a chytrost její ukázala se tím, že papeže Klementa V. (1305—1314) roku 1309 hned po zvolení usadili ve Francii v Avignoně. *V tom*

jest kořen zla a sporů národů, kteří záviděli Francii tohoto lesku i moci v době té a politicky vystupovali i proti papeži.

Francie nebyla svým životem nijak prospěchem dvoru papežskému, který tam trval 70 roků. Mnozí národové jsouce politickými nepřáteli Francie, zášť svoji přenesli i na papeže, kterého snižovali domnívajíce se, že svým pobytem chce upevniti a rozšířiti panství francouzské. *Neštastná politika* tato byla příčinou mnoha neštěstí, z nichž jedno jest i nekázeň, neposlušnost a nedobrý život nejen kněžstva, nýbrž i nekněží také u nás v Čechách (i jinde).

Když sami hodní kněží i nekněží (Petrarca, Brigita, Kateřina Sienská) chtěli urovnati vše a vésti ke starému životu, viděli následky smutné. Dvojice, ba trojice papežů dovršila tyto snahy jednotlivých států po přednosti a vlivu. Francouzi volí svého papeže, Vlaši také, sněm pisanský chce to urovnati, ale marně, teprve kostnický sněm volbou Martina V. (1417) všechny nepořádky končí.

Není v tom vina církve, ale jest to vinou politiky francouzské a ostatních účastněných mocí, které vměšovaly se v moc církevní *i v její kázeň a pořádek.* Prvou vinu ovšem musíme míti v Jindřichu, císaři německém, který se opřel mocí a násilím proti opravné snaze Řehoře VII. a tak již v základě zničil a zviklal

opravné snahy zlořádů, které v kázeň a život byly se během dob vloudily.

Nedivme se, že za takových třenic vzájemných šířily se v životě jak kněží tak nekněží různé výstřednosti, neshodující se s naukou a životem křesťanským. *Dávati ale jedinon vinu a snad církev a papeže za jedinou příčinu toho všeho míti jest nejen nesmyslem, nýbrž i zlobou.* Helfert dobře praví: »přílišná rozsáhlost panství duchovního nedopouštěla vykonávati řídícího nad ohromnou budovou dohledu, který by až do nejmenších i nejvzdálenějších končin pronikal; požadovala spolu hojných prostředků i nástrojův a četného zástupu osob ve všech zemích, pod jichž začasté neschopnými, začasté nečistými rukami přiházelo se, čehož mínění obecné neopomíjelo přičítati stolici římské.« (Str. 9.) — Že v této době nechybělo mnoho výstředností i v klášteřích bohatých i jednotlivých hodnostářů, jest přirozeně zřejmo, neboť poměry politiky výše uvedené přímo k tomu pomáhaly. Dokazují to i snahy papežů již od století 11., hlavně Řehoře VII., kteří hleděli všemožně nápravu zjednati. *Že věci podobné, které staletími se zakořenily, nelze za několik desítiletí opět napraviti, jest jasno.*

Odtud vysvětlíme si i poměry náboženské u nás v Čechách a porozumíme snaze Karla IV., arcibiskupů Arnošta z Pardubic, Jana z Jenštejna,

kazatelů pražských a podobně. Neblahé poměry rozkolu, politických zápletek a snah měly následky i v životě lidu. Život dokonale křesťanský mizel, pýcha, nevázanost, nestřídmost se šířily. Nebylo jednoty, nebylo síly, neboť vlivy různých států byla síla papežů oslabena, a tak vše spělo ke smutným koncům.

Poměry doby tehdejší podobaly se tonoucímu, který hledá záchrany a neví kde a koho se má chytiti. Vše mu vítáno, všeho se chápe často a skoro vždy bez rozmyslu!

Poměry za Václava IV. charakterisuje dr. V. Flajšhans (Osvěta, Vlček, 1899, čís. 7. str. 586) takto: ». . . výborně řízena říše Karlova nějaký čas i po smrti jeho v slabých rukou Václavových šla svou vahou a měrou dále. Ale záhy se ukázalo, nejdříve v říši, pak i doma v království, že nevládne kormidlem státním ruka moudrá a pevná; loď státní vrážela tu na mělčiny, tu na úskalí, tu do vírů a peřejí — a jen náhodou a cizí rukou často byla uváděna do náležitého proudu . . . Zvláště v boji s mocí církevní Václav nedovedl zachovati míry ani rozumu.« Když dr. Flajšhans promluvil o neblahých poměrech života církevního i v Čechách, dodává: »Ale Václav stavěl proti moci církevní *hrubé násilí*, a následek toho byl, že zdivočela konečně i moc světská i moc církevní a že místo práva a řádu vládlo znenáhla v zemi zlato a železo.« (str. 587.)

Král Václav IV., který po Karlu IV. byl panovníkem zcela v rukou svých milců, spory národní v Čechách, arcibiskupové (Zbyněk) slabí na trůně arcibiskupů, spory Václava s arcibiskupem a konsistoří, to vše bylo příležitostí vítanou a vhodnou k tomu, že ozvaly se hlasy po nápravě. Nebylo to nic zvláštního, ba bylo to žádostí všech *i národně i nábožensky* smýšlejících. Proto vidíme, že *nikdo snaze opravné nepřekáží, ani arcibiskup do té doby, než Hus začal snahy opravné mísiti s bludařstvím Viklefovým.* Tu měla snaha Husova nový směr: a to ne opravný, nýbrž revoluční. *Ovšem, že ti, kdo nechtějí a neuznávají církve jako neomylné a jediné učitelky ve věcech víry a mravů, nechtějí a také neuznávají u Husa momentu revolučního, kacířského a stále a jedině ukazují na moment reformační. S těmi ovšem těžko, ba nemožno se dorozuměti, neboť v základě se rozcházíme!* Již samy dějiny ukazují *jasně* v jednání arcibiskupa pražského, pokud a kam sáhala snaha Husova opravná (reformační), *v níž mu nijak nebránil,* a kdy začla snaha a práce kacíře. Hájením na universitě i v kázáních zavrženého učení Viklifova octl se Hus *v odporu a zřejmém neposlušenství církve, jejímž služebníkem-knězem byl.* A v tom, myslím, nikdo nemůže hledati nepráva, když představený napomenuv podřízeného bez výsledku, téhož trestá a vylučuje ze společnosti, jejíž pravidel a nařízení nechce a vzpírá se dbáti. Tak děje se podnes v každém úřadě, v každé kommunitě a spořádané společnosti. Klatba, která stihla Husa, byla tehdy (i nyní) trestem. Jest jisto, že přízeň lidu, již si získal Hus svým národním snažením a jinak dobrým životem, byla tím dotčena. Lid vystupoval proti arcibiskupu hanlivými písněmi i řečí. Když nástupcem Zbyňka stal se před tím lékař Václavův Albík z Uničova (1411—1412.) oddaný králi, mistr Jan Hus neustal na své cestě bludné, což bylo příčinou nepokojů, ba i odpravení tří mládenců, kteří přes zákaz krále urazili papežské komisaře ve chrámě. Hus nad odpravenými promluvil.

Václav IV. kdyby byl býval dosti energickým, byl by v čas zakročil a doutnající jiskry, které učení Viklifovo v Praze se šířící podporovalo, v čas omezil; on ale valně o to se nestaral.

»Král Vácslav od samého počátku vlády své nehrubě přál duchovenstvu. Mimo umučení Jana z Nepomuku nejednou zle se dotýkal arcibiskupů a kanovníků uvrhoval je do vězení, vypovídal z města, zbavoval příjmů a jiných příkoří jim činil. Jakkoliv dvojí uvěznění krále nezůstalo bez dobrého účinku na pozdější jednání jeho, nicméně škola neštěstí nedovedla toho, aby charakter jeho ula-

hodila a obvyklé antipatie přemohla. Ba v jednom ohledu povaha jeho naprosto se zhoršila. Přirozenost králova od druhé jeho vazby pořád více se klonila k opilství, ve kterém nejednou nejnesmyslnější skutky páchal. Dvojí pokus o otrávení, jehož účinek ale po obakráte šťastně byl odvrácen, zanechal prý v něm podle mínění souvěkých vášeň tuto. Pil-li mírně, býval přívětivý, přístupný, hovorný; pakli však přes míru nápoje užil, stával se zuřivým, zlým, anobrž nebezpečným jak jen ukrutný tyran býti může. Proto prý na stěně nalezena jednou tato slova: »Wenceslaus alter Nero«; pod něž král přečta je hned připsal: »Si non fui adhuc, ero« (Václav, druhý Nero — připsal: Jestliže jsem dosud nebyl (jím), budu.) Anekdotu tuto vypravuje kronista Edmund Dynter, který kol r. 1413 vyslancem při dvoře krále Václava býval a s ním obcoval. Nadán jsa od přírody nadbytkem náruživosti a nedostatkem jasného soudu nebyl král Václav s to, aby hlouběji proniknul hnutí, které po návratu jeho z poslední vazby patrně vzrůstalo. Veškeren spor nepovažoval za nic jiného nežli za třenice mezi Husem a kněžstvem. Husa přátelé, když se jali dorážeti na preláty a duchovenstvo, mluvili tónem kterýž *se dokonce nepotkával* s nelibostí u dvora, jakož zase na obrat *kruté postupování královo proti duchovním docházelo zjevné chvály Husovy* . . . . . Učení Viklefovců, že moc

světská jest povolána, aby přiložila ruky na opravu církve a na hubení nepořádkův, že jest povinnost její, aby zprostila stav kněžský okovů jeho, totiž pozemských statků, že má právo duchovním pro některé přestupky statků a důchodů odnímati, ježto prý beztoho panství nad světským jměním jedině přísluší králi, nad míru lahodilo Václavovi i neopominul nikdá, kdykoliv ve sporu Husa s autoritami církevními k tomu se naskytla příležitost, aby dal arcibiskupovi, kanovníkům, farářům Pražským nevrlost svou na jevo. (Helfert str: 133, 134.) Václav jednak z vlastní zášti proti kněžstvu, jednak podporován rádci, jímž záleželo na tom, aby král v nevůli žil s arcibiskupem a ostatními, nevšímal si kacířství v Čechách, nebránil mu, ba popouzen přáteli Husovými vinu toho, že rozšířila se pověst o kacířství v Čechách, připisoval i samému arcibiskupu.

Když arcibiskup vida nezbytí jako první obhajce pravověrnosti v zemi české, musel prohlásiti interdikt, znepřátelil si krále docela. »Mnozí z farářův pražských, kteří ve svých kostelích zachovali se vedle rozkazu arcibiskupova vypovězeni jsou z města i ze země; mnohé fary byly dobyty a vydrancovány, *aniž se strany královy jaká v tom stala se překážka.* Václav *sám osobně* vešel do chrámu sv. Víta, kázal všecky poklady sobě vydati a odvezl je s sebou na Karlštejn . . .«

Takovým způsobem král Václav ani tak velice Husovi nebyl přízniv jako protivníkům jeho nemilostiv; tím pak, že nechuti své proti arcibiskupovi i prelátům úzdu pouštěl, snah Husových ač bezděky velikým stal se podporovatelem.« (Helfert str. 135, 136.).

A dr. Flajšhans (M. J. Hus str. 71.) mluvě o králi Václavovi praví:

»Král hleděl si spíše lovu nežli věcí státních, potloukal se v noci se svými kumpány po Praze (aby měl blíže domů, nepřebýval na hradě, nýbrž v »královském dvoře« na Starém městě) a zuřil a vztekal se, když mu víno vstoupilo do hlavy . . .«

A na str. 80. praví týž spisovatel:

» . . . za nešťastné vlády Václavovy národ český zase byl tištěn a tlačen; král Václav — zatím co dával do své německé bible malovati oplzlé a sprosté obrázky — měl jiné starosti, než starati se o vzrůst svého vlastního národa.«

Nemusíme, ba nesmíme se tedy diviti tomu, že tak rychle šířily se bludy Viklifovy Husem hlásané a spolu rostla nechuť a nepřátelství k vrchním představeným římsko-katolické církve v Čechách, když sama vláda královská, jak uvedeno, jednala.

Také pochopujeme až šílenou odvahu M. J. Husa, který bez bázně hlásal své nauky maje hojně posluchačů i následovníků. Když r. 1412

prohlášena velká klatba nad Prahou a každým místem, kde by Hus meškal, interdikt, opustil Hus Prahu.

Helfert dále píše: »Vzdálenost Husova zdaru věci jeho nic nebyla na újmu, ačkoliv sám sebe káral, jako z nějakého hříchu, že podrobiv se žádosti královně zanechal kazatelství v Betlémě. Častým dopisováním ze tvrze Kozího Hrádku, jejíž pán popřál mu příbytku i ochrany, zůstával v nepřetržitém obcování se svými přáteli v Praze, jmenovitě s Janem z Jesenic, svým prokurátorem a s Křišťanem z Prachatic . . . .

A nemoha kázati v Praze, kázal po kraji, byl-li mu Betlém zavřen, vystavěl si nové kazatelny na Kozím Hrádku a v širém okolí; »vyjížděl«, jak starý letopisec vypravuje, »do městeček, do vsí kázat a zvláště kde zvěděl posvícení neb který sňatek, tam jel.« Měltě pak, jak v výše své pronésti se neostýchal, od Boha milost, neposlouchati rozkazů vrchností svých církevních . . . . . Zástupy lidu shrnovaly se, jakmile zpráva o vystoupení jeho se roznesla, hltavě ssáli jed, jejž on sladkými slovy do uší jejich skrápěl.

Ke slovům Helfertovým tak charakteristickým netřeba mnoho přičiňovati, jen to dobře jest vytknouti, že Hus vybočiv s cesty oprav na cesty bludařské, nechtěl míti a uznati nad sebou žádného nadřízeného úřadu církevního a sám dělal dle své vůle, lépe řečeno, dle své tak

měnivé a nestále libovůle. Bludaři pokládajíce samy sebe za nejdokonalejší, nejučenější a k opravám jedině nejpovolanější, přicházejí na cestu pýchy duchovní, která jest zkázou jejich i toho, co v základě a na počátku jejich snažení bylo (snad) dobré, ba výborné.

Tato zkušenost všeobecná neměla nikde, tedy ani u Husa výminky. — »Stanul Hus na rozcestí, kde mu nezbývalo než voliti mezi pokorou církevní i poddajností na jedné, a marností a popularitou na druhé straně; on volil svůdnou cestu k levici.« (Helftert, str. 98.) — A dále: »Bera na sebe tvářnost jakoby ze svaté horlivosti usiloval o stavení nepořádků a obnovení *kázně* církevní, k tomu byl přiveden náruživostí svou, že *sám* dal příklad nejnebezpečnějšího nepořádku a sám podrýval základ všeliké kázně církevní. Zapomínaje, že mezi přední ctnosti křesťanského kněze náleží *pokora a poslušnost*, podvracel opovážlivě poměr podřízenosti, ve kterém každý kněz stojí k vrchnímu pastýři svému Bohem ustanovenému. Odkrývaje bez ohledu scestnosti a vady svých vrstevníků, ano zveličuje je před očima laikův, připravoval tím duchovenstvo o tu vážnost a důvěru, bez níž všeliký řád v církvi nevyhnutelně zahynouti musí.« (Helfert, str. 100.)

Když 20. prosince 1409 vydal Alexandr V. bullu proti učení Viklefovu, odvolal se Hus od papeže špatně zpraveného ku papeži, který bude

lépe zpraven. *Tehdy tímto skutkem ještě papeže jako nejvyšší hlavu a rozhodčího uznával.* Když pak v létě 1412 velká klatba byla prohlášena na Husa, nedbal jí a odvolal se od papeže k samému Kristu.

»Všeobecné koncilium čili sbor církve v městě Konstancii (Kostnici) byl mezi všemi sbory ve středověkosti ten nejvalnější a nejslavnější, a co do důležitosti působení svého také jistě jeden z nejznamenitějších a nejpamátnějších . . . . . Hlavní oučelové sboru Konstantského byli: 1. ujednocení církve zrušením trojice papežův, 2. oprava církve ve hlavě i v oudech, 3. potlačení nauky Viklifovy i Husovy, ježto podrývala celou soustavu hierarchie křesťanské.« (Palacký str. 174, 175) . . . »Největší zásluhy o sbor konstantský získal sobě beze snadu král Sigmund. Kdyby on s takovou opatrností a setrvalostí byl se nestaral, sbor i sotva kdy byl by se sešel i jistě byl by neměl tak prospěšných oučinkův.« (Palacký str. 177.) . . . . . »Sbor pak Konstantský skví se co pravý vrch slávy a oučinnosti v dějinách jeho (Sigmunda) dlouhého a všelikými pohromami zmítaného živobytí. Také Sigmund to byl, jakož jsme již podotkli, jenž první pobídnul byl M. Jana Husa, by *k uklizení* sporu církevního a k očištění pověsti národa Českého jel také do Konstancie, podávaje mu tam svou ochranu i bezpečný průvod. Hus nebyl ten, který by mohl odolati

vyzvání takovému; i přiřknuv na místě a bez výminky jízdu svou, nemeškal činiti potřebné k ní přípravy . . . .« (Palacký str. 178.)

Hus »dne 11. října nastoupil konečně cestu maje v průvodu svém pány Václava z Dubé a Jana z Chlumu, pak mistra Jana kardinála z Reinšteina, Petra z Mladenovic (tehdy ještě bakaláře) a jiné Čechy, ačkoliv *slíbeného dávno průvodního listu od krále Římského ještě byl neobdržel;* spoléhalť se na slovo královo, na ochranu pánův jej sprovodících a konečně na bezpečí, ježto pojištěno bylo všem ke sboru jedoucím ve jménu říše i církve římské ve psaních svolávajících od císaře i od papeže. Byv pak všude v Němcích, ač ne po přátelsku, alespoň pokojně a tytýž vlídně přijat, *nabyl brzy přesvědčení, že králova klejtu na cestě ani nepotřeboval.* Neobyčejná pozornost, kterouž lid, třebas jen ze zvědavosti k němu obracel, překvapovala ho, an právě tu povahu měl do sebe, že dychtil zvláště po lásce u obecného lidu (str. 184) . . . . . Teprve 5. listopadu přinesl pan Václav z Dubé do Konstancie *průvodní list* ve Špíru dne 18. října daný, kterýmž Sigmund M. Husa ke sboru jedoucího *způsobem v takovýchto listinách obyčejným* v ochranu svou a sv. římské říše přijav, *přikazoval* všem říšským poddaným, aby vlídně k němu se majíce, nechali jej v pokoji a bez překážky jíti a vraceti se.« (Palacký str. 184, 185.)

A svob. pán Helfert (str. 183) píše: »Prvé již podotknuli jsme, že události, s kterými se Hus potkal na cestě ke koncilium skrze Německo, a vítání, jehož se mu všude skoro dostávalo, srdce jeho naplňovalo vždy větší důvěrou. »Co jsem z Čech vyjel«, tak oznamoval o cestě své domů, »nejedu nikdy se zahalenou hlavou« — jakož tehdáž pro bezpečnost osobní jezditi bývalo obyčej — »nébrž svobodně s tváří otevřenou.«

Uvítání v městech německých, kudy jel, bylo nade všecko pomyšlení, však od drahných let Němců se báti uvykl jakožto nejhorších nepřátel svých (str. 183) . . . Nikdež se Husovi nic nepříjemného nepřihodilo« (str. 184).

Václ. Novotný (Světová knihovna č. 1000 str. 57) píše: »Ač bez glejtu přišel — byl mu teprve v Kostnici dodán — Hus nepotkal se nejprve s překážkami, mohl navštěvovati kostely i *doma* bohoslužby konati.«

»Měli Husa (t. j. čeští průvodci jeho do Kostnice) k tomu, aby se zahalil kápí; ale jel všude s odkrytou hlavou.

Obyčejná cesta z Prahy do Norimberka, kudy Hus jel do Kostnice, byla osmidenní a šla přes Beroun, Žebrák, Plzeň, Přimdu a Sulzbach. Hus dorazil rovněž v osmi dnech do Norimberka; bral se tedy cestou obvyklou.

Když překročil české hranice a přišli do Falce, poprvé zastavili se v Bärnau . . .

. . . Z Bärnau táhli malými městečky Neustadt a Weyda k Sulzbachu. Všude se hromadil lid — bylo asi pěkné podívání na rytíře a mistry české — ale Hus nalézal všude nejvyšší ochotu a laskavost. Nemohl se vynachváliti, jak vlídně ho Němci přijímali . . . . . S celým dosavadním postupem své cesty byl úplně spokojen; jeho dopis domů dýše nejúplnější spokojeností. Nikde neutrpěl nejmenšího příkoří, ačkoli šel bez glejtu, nikde nestavěny k vůli němu služby Boží, ač s jeho přítomností ležel nad městy interdikt, nikde se ho lidé neštítili, ač styk s ním přiváděl klatbu« . . . (Dr. Flajšhans, pg. 368, 371.)

K uvedeným tvrzením historickým netřeba nic zvláštního přičiniti. Jest z nich patrno, že všeobecná nenávist Husa v Němcích, jak časem čítáme v pracích mnohých pisatelů o Husovi, neměla místa, jak *M. Jan Hus sám doznává* a krásně dokazuje tím, že ani gleitu Zikmundova mu na cestě třeba nebylo.

Spolu slovy: »*nabyl brzy přesvědčení, že králova klejtu na cestě ani nepotřeboval*,« dokázáno, proč a k čemu takové glejty dávány byly. Zajisté k bezpečné cestě v dobách tehdejších cestujícím, ať kterýmkoliv, pro možné přepadení loupeživých rytířů a podobných nebezpečí. —

Gleit, jak známo, byla obvyklá listina, dle našeho pojmu list průvodní pro všechny stejného znění, zabezpečující volný a bezpečný průchod určitou, zde, německou zemí.

Proto Palacký zřejmě píše: »kterýmž (gleitem) Sigmund M. Husa ke sboru jedoucího, *spůsobem v takovýchto listinách obyčejným* v ochranu svou a sv. římské říše přijav«; byl to způsob *obyčejný*, tedy všeobecný. Bezpečí v případech podobných (cestování) zabezpečené každému, měl i Mistr Jan Hus. Gleitem tímto ale nemohl Sigmund zabezpečiti toho, aby Hus *nebyl souzen* a po případě, když vinen uznán, aby nebyl odsouzen. K tomu neměl a také nemohl míti Sigmund práva, neboť právo souditi o pravověrnosti nebo bludařství spadalo v obor sněmu církevního a ne libostí a vůle královy.

Sněm ve věcech víry a mravů nemohl a nepodléhal libovůli Sigmundově, proto také nemohl Sigmund *předem zabezpečiti* (návrat) *sproštění Husovi nevěda, jak věc v projednání dopadne*

Vytýkati (jak často se děje), že Sigmund byl věrolomný a nedodržel daného slova, jest nesprávno, poněvadž Sigmund (třeba císař římský) neměl a nemohl míti moc rozhodnouti o vině či nevině kněze u věcech víry, v čemž sněm kostnický byl a měl výhradné právo.

Sigmund sám zajistil v Kostnici »úplnou svobodu sněmu, že sám papež tu *svobodně veškeru svoji apoštolskou svrchovanost a právní moc míti bude*« (Helfert: 192). Z toho

důvodu byl by Zikmund jednal proti dvěma slibům, a to danému Husovi, i danému papeži, kardinálům a veškerým prelátům účastněným na sněmu v Kostnici, kdyby byl chtěl za každou cenu bez soudu, ba proti nálezu a rozhodnutí M. Husa osvoboditi. Tím by byl omezil, ba vzal sněmu svobodu rozhodování, kterou slíbil.

I z toho patrno, že glejt platil o cestě do Kostnice, pobytu a *také o návratu, ovšem jestli Hus odsouzen nebude jako kacíř.*

Sigmund gleit zachoval jak na cestě, tak za pobytu v Kostnici, dokud sám Hus neporušil příkazů mu daných.

Když Hus do Kostnice přijel »zdvižena jest na čas klatba papežova nad ním, pročež že mu *volno* choditi po městě a po kostelích; jen u velikých slavností církevních, aby pro uvarování všeliké nelibosti přítomna se nečinil.« (Palacký, str. 186). — Ale přes to, že *volně* se mohl Hus pohybovati v Kostnici, přece s osoby jeho *nebyla sňata zápověď kázati a mši sv. sloužiti.* Helfert (str. 190 a násl.) píše: »Než tím Hus se másti nedal. Jakož hned v Praze byl uvykl nehrubě dbáti rozkazů a pokut svých vrchností církevních, vynašed nový způsob appellací, totiž přímo ke Kristu Pánu: tak se choval i v Kostnici samé ..... Co se týče pobytu jeho v Kostnici jest sice věc jistá, že veřejně Hus nikdy tam nekázal . . . . . tomu naproti známo bylo vůbec, že v příbytku svém

při velkém shonu mši sv. čítal a o učení svém s každým, kdo koli s ním mluviti chtěl, bez ostychu do řeči se dával. Tímto neslušným jednáním biskup kostnický viděl se pohnuta dva svých duchovních poslati k Husovi, aby ho *napomenuli*, žeť není spůsoben mši čísti. *Když* pak Hus napomenutí toho dle obyčeje svého *nedbal*, tehdy biskup duchovenstvu svému a sousedům blíže Husova příbytku zůstávajícím, mše Husovy navštěvovati co nejpřísněji zakázal. Z takového stavu věcí, zdá se nám, lze vysvětliti dvojí věc: předně, že koncilium vidělo se uvedeno v nezbytnou potřebu, aby Husa nenechávalo déle na svobodě, druhé, že bylo potřebí mnohého vysvětlování, aby král Sigmund byl přesvědčen o právní platnosti a nevyhnutelnosti kroku tohoto.« (Helfert, 190, 191.)

Hus jsa *knězem církve měl přísnou povinnost* poslouchati nařízení církve a dbáti jich, měl, jsa v suspensi, zdržeti se sloužení mše sv. Této nutné poslušnosti a právní závaznosti kněze k biskupu (a papeži) nemůže žádný popříti, byť jakkoliv vykládal svobodu. *V každém* úřadě, tedy i v úřadě kněze, jest *nutný pořádek* a určitý řád a tedy i poslušnost, jejíž překročení tresce se u kněze zápovědí vykonávati úkony: mše sv., kázání až do té doby, kdy buď sporná věc se napraví a vyšetří, nebo trest přestojí.

Tak měl činiti také Hus. Nečinil a tedy znovu i zde jako v Čechách ukázal neposluš-

nost nadřízených úřadů duchovních. Že i pýcha ve skutcích neposlušnosti má vždy svoji moc i působnost, jest jasno. Prostá naše mluva a logika lidu nazývá jednání také: tvrdohlavostí. Palacký stejně tvrdí (str. 84), že v působnosti Husově byla: »také neobyčejná smělost, neustupnost a nešetrnost proti nepřátelům, do oka padající chtivost po lásce u lidu a po cti a slávě, ale slávě takové, která vrch svůj nalézá v koruně mučennické.«

Slova Palackého dobře charakterisují velikého ducha Husova, ale plného samolibé ctižádosti, která jako slepá se žene až třeba v jistou smrt. Povaha taková jest jako příval vody, který vše trhá a ničí. Jak dobře by působila voda tiše zavlažujíc krajiny a nesouc žádané občerstvení polím, lukám, stromům i lidem!

Co vznešeného byla by mohla vykonati *v základě a na počátku dobrá snaha* Husova *po nápravě*, kdyby nebyla zabředla v bludy Viklefovy a pak nedala se hnáti samolibou žádostivostí lásky, která vzrůstá v pýchu osobní nedotknutelnosti a povýšenosti?

Tato neposlušnost a tvrdost Husova vzbudila a posílila tvrdost kostnických. Hus »dán 28. listopadu do vězení v domě jistého kanovníka kostnického přes protest českých pánů; po 8 dnech (6. prosince) odveden pak do nezdravého žaláře v klášteře dominikánském, v brzku však na stížnost svoji lepší světnici a

pomoc lékařů papeže Jana XXIII. obdržel«. (Dr. Samsour, str. 694.)

Není divu, že při soudě takovém našla se *i svědectví a údaje nepravé*, které *měly kořen jen v pověstech a řečích roznášených* o učení Husově v Čechách. Jest jisto, že v době tehdejší klatba v Čechách mnoho hluku způsobila, že bouře a potyčky stran daly podnět k různým posudkům učení Husova, a že tyto posudky často z nepochopení, často tím, že šly od úst k ústům, nemohly býti souhlasné s učením Husovým.

Tím způsobem zcela *přirozeně* dostaly se náhledy a zprávy takové i ke koncilu. *Než nebylo jich dbáno! Koncil sám* mnohé z těchto svědectví *zamítl* a soudil Husa posléze *dle jeho spisů*, z nichž bludné učení vyňato jako jasný důkaz učení Husova.

Palacký (kniha XI., článek IV., str. 213) píše: »Když knížata vystoupili ze shromáždění a Hus do něho uveden, *předložení jsou mu dotčení jeho rukopisové s dotazem, uznává-li je za své? On potakav*, osvědčil spolu hned ochotnost svou, bude-li poučen, že tam bludové jsou, odvolati je. Ale hned ve prvních rozmluvách vyjevilo se, že pod slovem poučení on myslil sobě něco docela jiného, nežli sbor; chtěl zajisté, aby mu dokázali křivdu jeho z písem sv. a ze knih otcův církve prvotní; úkol to, kteréhož arci na se bráti nechtělo

shromáždění, ježto představujíc celek církve v duchu svatém náležitě spojený, provozovalo ve věcech věroučných a církevních moc zákonodárnou a svrchovanou.« — *Hus uznal tedy spisy ty za své a tím též vše, co v nich psáno bylo, za své názory!*

Dne 8. června byl Hus znovu před koncilem. Čteno nejprve 39 bludných artikulů *z jeho* spisů De ecclesia proti Pálčovi a Stanislavovi. Jest pravda, že z artikulů těch, pokud byly správně vyňaty, namnoze ozýval se Wiklif. Ale ten, kdo k nim odpovídal a *kdo nabízené smírné návrhy zamítal byl již Hus.*« (Ottův Slovník naučný: str. 916.)

»Výslech třetí a poslední byl nad jiné důležitější a rozhodnější; týkalť se článků pohoršivých, jichžto ve spisech Husových *nalezeno* a *čteno* 26 vytažených z jeho traktátu o církvi, 7 ze spisů proti Pálečovi, 6 proti Stanislavovi ze Znojma . . . . . *Pro lepší dolíčení správnosti výtahův srovnávání jsou a čtení článkové ti také v Husově autografu*; při čemž kardinál Alliacký několikráte pozor k tomu obracel, že článkové ti ve spojení s celkem svým ještě horší smysl dávali nežli porůznu.« (Palacký: kniha XI., čl. IV., str. 217 atd.)

Důvěrný přítel Husův, Jeroným Pražský, uznává, že zavržené věty plně se shodují s tím, co Hus sám byl napsal. Tak píše Lackovi z Kravař dne 12. září 1415, že slyší, že by

byla »drahná búře v Čechách i v Moravě pro smrt M. Husa, jakoby byl křivě odsúzen a kvaltem upálen.« Píše jasně: »A když sú mi dány byly ty kusy jeho (t. j. učení) k ohledání, pro kteréžto jest potupen, *ohledav je velmi pilně* a rozmítav v rozumu sem i tam *ne s jedním* mistrem, *úplně* jsem to shlédl, že z těch kusuóv někteří *jsú kacířští*, někteří *bludní* a jiní *spósobiví pohoršení* a škodliví. Ale ješče jsem vždy některak pochyboval, nejmaje za to, by jeho nebožčíka ti kusové byli, ale nadál sem sě, že by úrobkové byli řečí jeho a útoukové, kteříž by smysl jeho změnily. I počal jsem pilně státi o *vlastní knihy jeho, i dalo* mi k ohledání koncilium *jeho vlastní rukou psané.* A tak s mistry písma sv. velebnými ty kusy, pro kteréž upálen jest, srovnal jsem a přirovnal ku knihám jeho vlastní rukou psaným a nalezl sem ty veškery kusy *tak úplně* a v *těch smyslech* státi v knihách.

A protož nemohuť říci jinak spravedlivě, než že jest nebožčíček mnohé kusy psal bludné a škodlivé, a já, který sem byl přítel jeho, i svými ústy obránce cti jeho na vše strany, shledav toho, bludů těch nechci obránce býti, jakož sem také *dobrovolně* vyznal přede vším sborem.« (Palacký, Documenta, 598. n. 82, citováno dle Lenze: Učení M. J. Husi str. 355).

Že sněm kostnický nebyl tak zaujat proti Husovi, jak *obyčejně* se píše a se tribun řečni-

ckých slýchá, jest patrno z konečného jednání sněmu s Mistrem Janem.

Kdyby zášť byla ovládala a také ovládla *mysli všech* soudících Husa, jak se mylně a tendenčně mluví i píše, jistě by nikdy nebyl se žádný ze členů koncilia k tomu odhodlal, aby Husa *prosil a důtklivě žádal* o odvolání článků bludných a kacířských. Ba naopak byli by bez průtahu a tak častých a upřímných proseb užili svého práva.

Slova dějepisce Palackého jsou příliš jasná a dostatečná všem, kdo jsou dobré vůle. Píše (str. 225): »*I nelze zapírati, že sbor i tenkráte ničeho neobmeškal, cokoli naň jen slušelo, aby vrchu přísnosti vyhnouti se mohl.* . . . . . Usilováno tedy znova *dobrotou i přísností*, přemlouváním i hrozbami navésti Husa, aby *vrátil se ku poslušenství. S přátelskou laskavostí a péčí* snažil se především nejmenovaný jeden prelát, jenž mimo jiné získal si Husovu důvěru, aby obrátil ho na cestu odvolání a spasení. Také Štěpán Páleč, někdy dověrný jeho přítel, nyní nejkrutější odpůrce; přišed do žaláře, pokoušel se dotýkati strun dávno zalehlých; vážnost okamžení, pohledy na minulost i na budoucnost obměkčily je oba; zaplakavše spolu, odprošovali se vespolek, aniž pak co do sporu srovnati se mohli. *Opětované deputace od sboru, jichž i nejvzácnější oudové, jako Alliacký a Zarabella, se účastnili, způsobily*

konečně, že se zdálo, jakoby oni a ne Hus ku prosbám se utíkali. Hus dne 1. července osvědčil se písemně, že odvolati nemohl ani nechtěl; a když potom dne 5. července posledníkráte kromě deputovaných ode sboru, z rozkazu králova čeští páni k němu přišli, a pan Jan ze Chlumu *jej prosil*, aby nedal lichým snad jen studem zdržeti se od kroku spasitelného, avšak ovšem svědomí svého v tom poslouchaje: opětoval ještě jednou s pohnutím a slzami, že jen tenkráte odvolá, když písmem svatým lépe poučen bude. Sbor, neměl-li jemu přisvědčiti a dáti se od něho posléze i mistrovati, musel konečně přikročiti k odsouzení jeho, jak toho žádali zákonové církve.« Tak Palacký. — Koncil učinil vše možné; *opětované* deputace, *domluvy* i přátel Husových byly bez výsledku. *Hus zavrhl autoritu církve ve věcech víry*, nechtěl odvolati své bludy, byl tedy zjevným a trvalým kacířem, kterého koncil dle zákona za kacíře prohlásil, důstojnosti kněžské zbavil a světské moci odevzdal.

Jednání Husovo jest nám téměř záhadou. K papeži se odvolává a papeže uznati nechce jako hlavu církve a rozhodčího u věcech víry, žádá poučení z písma, ale sněmu poslechnouti nechce a na svých zásadách trvá. Helfert (str. 202) píše: »Na jedné straně viděl se (Hus) býti převelmi povědom postavení svého *k církvi, od které jakožto úd její povinen byl přijí-*

mati poučení, očekávati kázeň a trest. Prvé ještě nežli se byl odebral do Kostnice oznámil listem latině, česky a německy psaným a veřejně přibitým, *že rád chce odpovídati* před arcibiskupem a podstoupiti každý trest, byl-li by v kterém kusu usvědčen z bludu. Ve shromáždění, které před samým zatčením jeho v Kostnici drženo bylo, vyjádřil se: »že tak velice v ohavnosti má všecky bludy že by raději volil umříti nežli v kacířském mínění nalezen býti, že nepřišel z jiné příčiny leč, aby, bude-li usvědčen v tom neb onom kusu z bludu, bludu takového na místě se odřekl a v učení svém ochotně se napravil.« Ve vyšetřování samém pravil nejednou, bude-li mu dokázáno, že hájil něco pravému učení odporného, že bez ostychu zaslouženému trestu se podrobí. Kromě toho věděl předobře, který trest na tvrdošíjného kacíře čeká . . . . . (str. 203.) S druhé strany ale nedopouštěla samolibost jeho, aby dal u sebe místa myšlence, že by on, mistr Jan Hus, mohl býti usvědčen z bludu, z učení pravé víře odporujícího. Byl zajisté *příliš dlouho zvykl* za jediného majetníka pravdy pokládati sebe a nepodrobovati mínění své pod rozsudek moci církevní, nýbrž naopak potahovati výpovědi vrchností zákonných před soudnou stolici *svého vlastního mínění.* Tuť mu nebyla celá synoda nic než zástupem nenávistných, sobeckých osob, učiněnou školou antikrista, shromážděním složeným ze samých kupců a prodavačů odpustků duchovenských úřadů, desátků a úroků« . . . . (str. 204). Tím se vysvětluje chování Husovo po celý běh onoho jednání. Až do posledního dechnutí ubezpečoval, že jest věrný syn církve a že jím chce zůstati; až do posledního dechnutí ujišťoval, že toho, co měl za pravé nemůže odstoupiti a svému přesvědčení se zpronevěřiti . . . Když ale přišlo k tomu, aby křivdu svou pochopil a od svých myšlenek upustil, ukázalo se, že nechce slyšeti otců církve, nýbrž že jich chce učiti« . . . . (str. 205). »Tak sobě samému odpíral, rozmarům svým hověl a okamžitým dojmům podléhal Hus ve všem . . . . (str. 206.) S tou neshodou v srdci, s tím odporem v ústech kráčel Hus rozsudku, kráčel smrti vstříc.« —

Dle tehdy platných *zákonů říšských* byl M. J. Hus upálen. Tvrditi, že upálen byl církví, jest historicky nesprávno, *církev pouze prohlásila, že Hus pro články své, jichž odvolati nechce, jest kacířem.* Více s Husem neměla církev co činiti, *nepatřilť Hus více do církve!* Jasně praví Palacký (Kniha XI., čl. IV., str. 230): »Na *rozkaz od krále Sigmunda* daný odložil tudíž falckrabě Ludvík Heidelberský znaky říšské, a vzav vězně v moc svou, odevzdal jej konšelům Konstantským s těmito slovy: »vezměte Jana Husa, jenž dle nálezu

krále pána našeho nejmilostivějšího a z rozkazu našeho má co kacíř upálen býti.« —

Výkon upálení měla *moc světská*, která měla úplnou a jedinou moc nad kacíři. Jest otázka, zda jednal Sigmund jen dle své vůle, zda snad ze zloby nebo jiných vlivů nedal Husa upáliti?

Sigmund jednal *dle říšského zákona*, který trestal tvrdošíjné kacíře smrtí upálením. Sigmund, který po celé jednání zastával se Husa, chtěl a rád by byl viděl, aby odvolal a zproštěn byl, jistě samovolně nebyl by takto trestal Husa, *ale musel říditi se zákony říšskými v té době platnými*. »Jest to zákon císaře římsko-německého, Bedřicha II. (1220 až 1250), podepsaný poprvé pro celé císařství římsko-německé v Kremoně, dne 14. května r. 1238 a po druhé v Padově dne 22. února r. 1239. Namířen jest zejména proti kacířské sektě Patarenů, kteří se sami Kathary nazývali a po celé skoro říši římsko-německé a západní Evropě rejdy své provádějíce, všecek řád na světě podvrátiti hrozili. *Zákon tento vydal Bedřich už r. 1232 pro své království Sicilské, 14. května 1238, však poprvé byl prohlášen pro celé císařství německé. Jím bylo poprvé upálení kacířů zákonem říšským nařízeno.* Platil patrně až do míru augsburského r. 1555. Uveřejňujeme tu překlad originálu uveřejněného v Pertzově díle: Monum. Germ. hi-

stor. Legum tom. II., Hanoverae 1837. str. 327 a n. Zní takto:

»Bedřich z Boží milosti císař římský . . . . milým knížatům svým . . . a všem věrným svým *v celém císařství*, čtoucím tuto listinu (vzkazuje) milost svou a všecko dobré.

Nesešité roucho Boha našeho rozpárati se pokoušejí kacíři a sloužíce slovné chybě, jež znamená rozdělení, snaží se samu nerozdílnou jednotu víry roztíti a ovce z pod ochrany Petra, jemuž byly od dobrého pastýře ku pastvě svěřeny, odvésti. Jsou to uvnitř vlci hltaví, tak dlouho předstírající mírnost ovčí, až by vniknouti mohli do ovčince Páně; jsou to andělé nejhorší; jsou to synové nešlechetností, od otce ničemnosti a klamu původce k nezkušeným duším vyslaní. Jsou to ještěři, kteří holubice klamou; jsou to hadi, kteří, jak povědomo, tajně se vyplazují a pod sladkostí medu jed vychrlují, aby se zdálo, že poskytují chléb života, ocasem zraňují, a nápoj smrti jako nejprudší jed vpouštějí. Sekty jejich nejsou označeny starými jmény buď proto, aby se neprozradili, buď, což je snad ohavnější, protože se nespokojují tím, aby jak od Aria Ariani, od Nestora Nestoriáni, nebo od podobných (mužů) podobně se nazývaly.

Ale po příkladě mučenníků, kteří pro víru katolickou podstoupiti smrt mučennickou (Patareny se nazývají), jakoby byli vydáni mukám. A tito tak bídní Patareni, kteří nemají sv. víry

ve věčné Božství, jedním rázem ničemností zároveň tři urážejí, Boha totiž, bližního a sebe . . .

Pro přetrpké tyto události ustanovili jsme předně, aby se zločin kacířství a odsouzené kterékoliv sekty, ať se jich přívrženci jakkoliv jmenují, jak nařízeno starými zákony *počítal za politický přečin; ba musí se* ode všech přísněji souditi, než zločin urážky našeho veličenstva, poněvadž patrně páchán bývá na urážku Boží velebnosti, třeba se na soudě na vzájem nerozlišovaly co do zloby.

Neboť jako pro zločin velezrády se odnímá odsouzeným život i statky a odsuzuje i po smrti jejich dobrá pověst, tak i při zmíněném zločinu, jenž se Patarenům vytýká, chceme, aby vším způsobem téhož se dbalo; a aby byla odhalena ničemnost těch, kteří chodí ve tmách, poněvadž Boha nenásledují, nařizujeme, aby bylo po pachatelích takových zločinů pilně pátráno, i když jich nikdo neudá, a poroučíme, aby byli od úředníků našich vyšetřováni, jakož i jiní zločincové, a kteří za vinny uznáni budou třeba důvodem toliko lehké pověry, aby byli od duchovních a prelátů vyslýcháni. Když pak tito shledají, *že aspoň v jednom článku od víry katolické se odchylují, a budou pastýřským řádem napomenuti a přece nebudou chtíti zanechati* úkladů ďábla temnosti a uznati Boha světla, nýbrž *tvrdošíjně ve bludu zůstanou*,

ustanovujeme, aby dle toho nařízení našeho zákona Patareni i *jiní kacíři, ať se jmenují jakkoliv*, byli odsouzeni a smrtí potrestáni, po níž tolik touží; aby za živa přede tváří obecenstva byli spáleni, vydáni jsouce soudu plamenův. A neželíme toho, že činíme po vůli jim samým, protože tím trestu toliko a nikterak užitku bludu svého nedocházejí. U nás za takové kacíře ať se prositi nikdo neopovažuje; kdo by tak učinil, na toho ne bez příčiny obrátíme šípy svého rozhořčení.

Dáno v Padově, 22. února 1239. (Citováno ze »Hlídky« roč. II. (XIV.) r. 1897, str. 69 a 70.)

Zákon tento dán byl tedy již *r. 1239*, Mistr Hus odsouzen *1415*, z toho patrno, že Sigmund ani sněm kostnický *nebyl příčinou zákona proti kacířům.* Ze zákona toho dále patrno, že kacíř byl považován za nebezpečného státu, kacířství *za politický přečin*, a to z důvodu toho, že kacíři svým učením nejen víru podvraceli, ale dali *vždy*, jak dějepis jasně dokazuje, základ a příčinu válkám náboženským, které ničily, ba zničily celé národy. (Vzpomeňme Lutera, Husa a ostatních a sledujme vývin politických dějin a jeviště válek z jejich učení vyšlých.)

Zákon *Bedřichův* jasně dále stanoví, že mají kacíři býti *vyslýcháni, napomenuti* a teprve, když »*nebudou chtíti zanechati úkladů*

dábla . . ., nýbrž tvrdošíjně ve bludu zůstanou«, mají býti potrestáni smrtí upálením.

Tedy neměly a nemohly se soudy ty říditi *lichým* zdáním, nesměly také *bez domluvy* a *napomenutí* odsouditi, ale musely dle zákona toho užiti všech smírných domluv k odvolání bludů. Jen tehdy, když kacíř *tvrdošíjně ve bludu zůstane*, smrtí jej trestají a to proto, že jest bludařství také *přečin politický*. —

Dějepisec Tomek (v Dějích král. česk. 5. vyd. 1885, str. 157) praví: » . . . Zákony, dle kterých se kacíři pálili, *nebyly* zákony církevní, nýbrž *světské!*« —

Sledujíce celý život Mistra Jana Husa *stojíme u* plápolající hranice *ne bez dojmu a soustrasti.* Vidíme muže, který vší silou rozehřál se pro opravu a nápravu života náboženského, který během mnohých let před Husem již pokažen byl vlivem cizím, hlavně panovníků světských. Tito chtějíce moc svoji podepříti, dosazovali v duchovní úřady lidi nehodné i neschopné a tak pomalu ale jistě podvrátili řád, poslušnost a pravý život křesťanský.

Církev, papežové hleděli (Řehoř VII.) vše napraviti, než snahy jeho opět kazil a mařil vliv politiky světských panovníků, jimž šlo vždy o to, aby církev nebyla sjednocena a tím slába proti jejich vlivům i často násilí. Jindřich IV. a Řehoř VII. svým bojem jsou toho důkazem,

jak moc německá podvraceti se snažila vliv a řád církve.

Ze Hus nápravu života chtěl, za zlé mu nevykládá nikdo, vždyť jej, jak výše označeno, podporovali. *Nemůže ale nikdo schváliti chyb jeho* v tom, že zastával se a hlásal bludy Viklifovy, které se staly zdrojem kacířství.

Spravedlivý člověk posuzuje druhého, musí nestranně jednati: chváliti, co chvály hodno, a nechváliti toho, co chvály nezasluhuje!

Tak i my hleděli jsme jednati, jdouce životem M. Jana Husa. *Chválíme snahu jeho po nápravě, vážíme si mnoho jeho zásluh o národ český, ctíme M. Jana Husa jako nadšeného zastance práv českých na universitě, ale s bolestí patříme na jednání jeho jako bludaře, který odvolati nechtěl svých bludů.*

Církev Kristem ustanovená, *má právo i povinnost* učiti: »Jděte a učte všecky národy,« řekl Kristus. Z tohoto rozkazu *důsledně plyne a plynouti musí poslušnost těch,* které církev tato učí, proto jasně praví Ježíš: »Kdo vás slyší, mne slyší; a kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá« (Luk. 10. 16.). Jestliže ale má někdo učit, musí *vedle povolání* míti *i vědomosti,* musí věc svoji znáti. Tak děje se v životě obyčejném v každém stavu a povolání.

Co ale říci máme o učení nejsvětějším, o učení Kristově, které člověka má vésti k životu dokonalému nejen zde, ale i na věčnosti? Učení toto, tak důležité, musí *býti chráněno*, musí býti beze *změny* hlásáno *všem*.

Týž Kristus, který posílá apoštoly, praví: »A aj, já s vámi jsem až do skonání světa.« (Mat. 28, 20.) Apoštolům i jejich nástupcům (protože apoštolé *tu nejsou do skonání sami*, ale ve svých nástupcích papeži a biskupech) slibuje Kristus svoji pomoc vždycky, aby se nebáli hlásati učení jeho a aby se nemýlili v učení tom! *(Dar neomylnosti.)*

»Já prositi budu Otce, a jiného Utěšitele dá vám, aby s vámi zůstával na věky, Ducha *pravdy*.« (Jan 14. 16. 17.)

Zástupcem svým viditelným činí Kristus Petra: »Ty jsi Petr (to jest skála) na té skále vzdělám církev svou, a brány pekelné jí nepřemohou« (Mat. 16. 18.).

Povinností Petrovou jest *dohlížeti* na *věřící*, ba i *na kněze*; »Já jsem prosil za tebe, aby nezhynula víra tvá, a ty někdy, obrátě se, *potvrzuj bratři svých*.« (Luk. 22. 32.)

Poněvadž povinnost učiti má trvati do konce světa, má a musí *povinnost potvrzování*: to jest *dozoru a rozhodování též trvati stále*. Petr zemřel, tedy samozřejmo, že povinnost Petrovu i jako *prvého* (papeže) i jako *učitele a dozorce* nad ostatními trvá stále v nástupcích Petrových, jimiž jsou římští papežové.

Mistr Jan Hus sveden bludy Viklifovými, učil: »Petr není a nebyl hlavou církve sv. katolické.« Patrno, že učil Hus bludně, zajisté z toho důvodu, že kdyby byl uznal papeže za hlavu, byl by jej musel poslouchati. Že nechtěl poslouchati, papeže zavrhl. Jak byl by vyložil slova: »Ty jsi Petr« a »Kdo vás slyší, mne slyší?«

Dále učil také: »že důstojnost papežská má svůj vznik od císaře přednost a ustanovení papeže vyšly z moci císařovy.« — Dávno před Konstantinem císařem, před Karlem Velikým a všemi těmi, kdo sedíce na trůnech císařských přátelsky se chovali k církvi, byl ustanoven papež, jímž prvým byl sv. Petr. »Ty jsi Petr, na té skále vzdělám církev svou,« »Pasiž beránky mé, pasiž ovce mé« — těmi slovy sám Kristus Petra a důsledně i jeho nástupce ustanovil a dal jim moc svých zástupců na zemi až do skonání světa.

Hus praví: »Papež není pravý a zřejmý nástupce knížete apoštolů Petra, jestli žije mravy Petru protivnými,« — odpovídáme dle učení církve, že *jest nástupcem* Krista jako papež, ale *nehodným. Platně* koná všecky své povinnosti, *ale nehodně*. Dle Husa konal by vše neplatně. Kněz ve hříchu platně slouží mši sv., platně zpovídá, platně rozhřešuje, ale nehodně, to jest se hříchem pro sebe, protože jsa hříšný uděluje sv. svátosti.

Jak by na př. k tomu přišel člověk se zpovídající, aby zpověď jeho řádná byla neplatna proto, že snad zpovídající kněz je ve hříchu, o čemž kajícník neví a věděti nemůže? Zpověď (a vůbec každá svátost) jest platna i od kněze hříšného, ale kněz takový udíleje ji, hřeší. Kněz není původcem milostí, ale rozdavatelem Svátosti; tedy nemají milosti ve svých účincích vztah ke knězi, nýbrž ke kajícníku (jak jest připraven) a k původci: Bohu. Bůh milost uděluje, člověk ji přijímá, kněz jest prostředníkem! Dále učil Hus: »Poslušnost církevní jest poslušnost dle vynálezu kněží církve, nemajíc výslovného rozkazu Písma.« Církev učí z Písma sv.: »Kdo vás slyší, mne slyší, kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá,« že má a musí každý katolický křesťan církve poslechnouti dle rozkazu samého Krista. Hus ovšem popíral tuto poslušnost, protože mu vadila v jeho jednání. Kdyby byl poslechl, byl by odvolal.

Z bludu, že papež není nástupce Petra a že poslušnost jeho není nutna, učil Hus dále, »že kněží Kristovi, žijí-li dle Jeho zákona a znají-li Písmo a mají-li náklonnost vzdělávati lid, jsou povinni kázat přes domnělou exkomunikaci. A jestli papež nebo jiný prelát takovému knězi přikazuje, aby nekázal, poddaný není povinen poslechnouti.«

Každý soudný člověk pozná, že všude jest třeba řádu, tedy i v církvi. Řád ten někdo musí

chránit a dle potřeby poroučeti nebo zakázati. Tak i s jednotlivými funkcemi kněžskými. Není možno, aby kdekoliv, kdykoliv a jakkoliv některý kněz konal kněžské úkony bez dovolení nebo proti zákazu biskupa-představeného.

Nikdo na př.: nesmí učit ve škole bez dovolení školních úřadů, byť byl paedagog výtečný. Jaký by byl pořádek, kdyby kamkoliv přišel soudce a bez dovolení přednosty a vědomí nadřízených úřadů chtěl rozsuzovat!

A což, kdyby tak činil proti výslovnému zákazu nadřízených úřadů?

Tak nemožno v církvi, jejíž úřad *učitelský jest tak důležitý*, aby proti zákazu dle libovůle některý kněz udílel, na př. sv. svátosti a konal jiné funkce kněžské.

Prof. dr. Frt. Šulc píše:

»Z třiceti článků Husových, odsouzených na sněmu v Kostnici jest 19 článků o církvi. (De ecclesia.) Vynímám některé (tak na př.):

1. Jediná jest sv. církev obecná, která jest sbor předurčených. (Kap. I., díl I., str. 244.)

3. Předzvědění nejsou částmi církve, poněvadž žádná část od ní na vždy neodpadne, ježto láska předurčení, která ji spojuje, nevypadá. (Kap. 3. str. 248.)

Tak učí Hus, co jest církev a kdo k ní náleží. Církev jest sbor předurčených, a kdo jest předurčen, náleží k ní vždy, třeba ani ne-

byl pokřtěn a pronásledoval ji jako Pavel; hlavou této církve jest Kristus.

Předzvědění tvoří církev zlořečených; kdo není předurčen, náleží vždy k této církvi, třeba byl i pokřtěn a nacházel se v milosti Boží; hlavou této církve jest ďábel.

Předurčení jsou ti, o nichž Bůh od věčnosti ví, že dojdou spasení, a proto jim také ustanovil dáti život věčný; předzvědění jsou ti, o kterýchž Bůh od věčnosti ví, že zahynou, a proto ustanovil stihnouti je tresty věčnými.

Hus píše: »Církev sv. jest sbor předurčených« (Výkl. víry, kap. 4., díl I., str. 5.). A opět: »Věz, že všech lidí od Adama do posledního, kterýž bude, jest jeden sbor a ten od Boha na dvé jest rozdělen; neb jedna strana jsou od věčnosti vyvolení, druhá strana od věčnosti zadržení; a Bůh zná, kteří jsou jeho. Prvá strana slove sbor svatý obecný, druhá strana sbor zlořečený obecný; neb nemůže býti větší obec podle Božího volení, než prvá strana, všichni dobří, a druhá všichni zlí, a ty dvě jedna obec a jeden sbor, jako z ovcí a kozlův jedno stádo, ač vždy ovce jsou svým způsobem odděleny od kozlů a zase též.« (Výkl. víry, kap. 18., str. 25.) A dále: »Té církve sv. hlava jest Kristus, neb jest nejdůstojnější člověk; a všichni vyvolení jsou tělo a každý jest údem a každý ten úd jest láskou své máteři i každému bratru jako živou žilou přivázán, kteráž se nepřetrhne, jakož dí Pavel (I. Kor. 13, 8), že láska nevypadne« (Kap. 18, str. 26.).

Učení správné jest. Církev jest shromáždění věřících, spojených týmž pravým učením, týmiž svátostmi a viditelnou hlavou, římským papežem. K této církvi viditelně náležejí všichni, kdož jsou pokřtěni a nevystoupili z ní, aniž z ní jsou vyloučeni; viditelně k ní nenáleží lidé nepokřtění, kacíři, rozkolníci a z církve vyloučení.

Tito údové církve viditelní jsou buď dokonalí, jsou-li v posvěcující milosti boží, nebo nedokonalí, jsou-li ve smrtelném hříchu. — Posvěcující milost jest příčinou života duchovního, čili duší církve; proto, kdo v ní jest, náleží k duši církve, kdo ne, náleží jen k jejímu tělu. — Poněvadž pak i ti lidé, kteří nenáležejí k církvi viditelně, mohou se nacházeti v posvěcující milosti, může náležeti k duši církve také člověk, který nenáleží k jejímu tělu; a ježto podmínkou spasení jest milost boží, může dojíti spasení i takový člověk, který nenáleží k církvi viditelně.

Ale i ten dochází spasení církví Kristovou, poněvadž se mu dostává milosti církví Kristovou.

Takovými údy církve neviditelnými jsou lidé, kteří *beze své viny* k církvi pravé viditelně nenáležejí, ale zachovávají zákon Boží. — Tak učí církev vždy.

Učení Husovo o církvi správné býti nemůže, neboť:

1. Kdyby bylo správné, nebyl by mohl Kristus říci, že církev svou teprve vzdělá. (»Na té skále vzdělám církev svou« Mat. 16, 18.)

2. Nebyla by církev Jeho apoštolská, t. j. založena na apoštolích.

3. Nebyla by viditelná.

4. Nikdo by nevěděl, zda k ní náleží; toho nemohl věděti ani Hus, poněvadž sám učí, že nikdo nemůže jistě o sobě tvrditi, že jest předurčen; proto, jakým právem chtěl církev reformovati?

5. Poněvadž, kdo jest předurčen, dojde spasení *jistě*, nemůže zahynouti, počet předurčených nemůže býti ani zvětšen, ani zmenšen, nebylo by ani takovou církev třeba reformovati. Byl tedy Hus nedůsledný.

Patrno, že Hus nebyl odsouzen pro žaloby křivé (jak výše ukázáno i svědectvím dějepisců), nýbrž pro učení, které jest v jeho spisech, jež uznal za své a jež dosud máme.

Byl odsouzen z té příčiny, že:

1. *bludně* učil o církvi — že jest sbor jen lidí vyvolených, t. j. takových, kteří dojdou spasení a že k ní nenáležejí předzvědění, t. j. ti, kteří věčně zahynou.

2. *O její ústavě* — že Kristus neustanovil viditelnou hlavu církve, že papežství jest zavedeno císaři.

3. *O její kázni* — že poslušnost žádaná v církvi jest výmysl kněží, a že kněz nemusí

poslouchati ani biskupa, ani papeže, když mu zakazují kázati, poněvadž kněz nabývá práva a povinnosti kázati svěcením a není mu k tomu potřebí poslání apoštolského.

4. *O jejích (církevních) pokutách*, že jich nikdo nemusí, ba někdy ani nesmí dbáti.

5. O Viklefovi, že jeho učení 45 článků bylo odsouzeno nespravedlivě a nezákonně.

6. *O činech lidských* — že vše, co činí hříšník ve hříchu smrtelném, jest hřích, co ctnostný, jest ctnost;

7. že podvracel základ veškerého řádu právního a společenského, uče, že když jest pán světský nebo duchovní ve hříchu smrtelném, není pánem, prelátem, biskupem atd«. (»Učení M. J. Husa«, dr. Frant. Šulc, profesor v Hradci. Husitství ve světle pravdy, ročn. II., č. 2—4., str. 24. a násled.)

V »Českém Časopise Historickém« str. 234 r. 1903 píše J. P(ekař) profesor universitní proti »Čtenáři« Masarykovy »Naší Doby« následovně „. . . . . koncil, jak za to mám, odsoudil Husa se svého stanoviska správně; co trestu se týče, poznamenávám, že Hus sám byl pro to, aby kacíři byli páleni.“ . . . . .

Časopisy Tiskové Ligy.

Redaktor Vlast. Hálek.

HUSITSTVÍ VE SVĚTLE PRAVDY.

Ročník I. Číslo 1.: Význam M. J. Husi. Uvažuje K. Střela. II. vydání. Cena 40 n.

Číslo 2.: Mistr Jan Hus a jeho doba. Dle různých spisů uvažuje Václav. Lefler. Cena 32 h. (R.)

Číslo 3.—4.: Pryč od Říma a Husova národní církev. K prohloubení oslav Husových a k charakteristice jeho oslavovatelů podává Zd. Bretšnajder. Cena 60 h.

Ročník II. Číslo 1.: Československý katolík a husitství. Naše stanovisko na pravo i na levo vymezuje a lži-husity věcně probírá V. Koleš. Cena 30 h.

Číslo 2.—4. Učení M. Jana Husa, odsouzené na sněmu kostnickém. Doklady opatřil a vyložil Dr. Fr. Šulc, profesor theologie v Hradci Králové. Cena 60 h.

Ročník III.: Číslo 1.—4.: Mistr Jan Hus a jeho doba. Napsal Zd. Bretšnajdr, a Čtyři historické nepravdy o Husovi. Napsal † Dr. Ant. Lenz. Cena 1 K.

Ročník IV. Číslo 1.: Glossy k studiu doby Husovy. Píše Ferd. Schmidt. Mistr Jan Hus proti manželské rozluce. Cena 40 h.

Číslo 2.—4.: Mistr Jan Hus. Životopisný nástin. Napsal † Dr Ant. Lenz, probošt na Vyšehradě. Cena 1 K 20 h.

Ročník V. Číslo 1.: Jaká byla dějinná půda hnutí husitského? Napsal Zd. Bretšnajdr. Cena 24 h.

Číslo 2.—4.: Kdy byly stanoveny články víry bludům Husovým protivné. Napsal Dr. Fr. Klobouk, kaplan v Mor. Ostravě. Cena 80 h.

Ročník VI. Číslo 1.—2.: Sv. Jan z Pomuku a Mistr Jan Hus. Napsal Zd. Bretšnajdr. Cena 60 h.

Číslo 3.—4.: Co nám prospěl Jan Hus a co Jan Žižka? Díl I. Uvažuje Dr. K. Lev Řehák. Cena 80 h.

Ročník VII. Číslo 1.—2.: Co nám prospěl Hus a co Žižka? Díl druhý. Uvažuje Dr. K. Lev Řehák. Cena 60 h.

Číslo 3.—4.: Kanonizační bulla sv. Jana Nepomuckého. Napsal Václav Oliva. Cena 60 h.

Ročník VIII. Číslo 1.: Mistr Jan Hus. Lidová přednáška. Cena 28 h.

Číslo 2.—4.: Husitský arcibiskup. Příspěvek k dějinám náboženského rozvratu XV. století v král. Českém. Napsal V. Oliva. Cena 80 h.

Ročník IX. Číslo 1.—2.: Rozvoj bludařství v Čechách. Příspěvek k ocenění husitismu a V. Myšlenky. Napsal V. O. Hlošina. Cena 80 h.

Číslo 3.—4.: Hus a husitství. Sepsal Václav Lefler. Cena 20 hal.

Ročník X. Č. 1.—4.: Hus a jeho ochranný list. (Gleit; salvus conductus.) Sepsal Msgr. Dr. Frant. X. Kryštůfek. — Hus ve vyhnanství. Píše Václav Lefler. Cena 1 K.

OBRANA VÍRY.

Ročník I. Číslo 1.: Protestantismus a povaha českého národa. Panu Josítkovi a rozumným Čechům ke dnům Husovým na uváženou věnuje Fr. X. Radoň. Cena 28 h. (R.)

Číslo 2.: Marie Stuartovna. Sjezd českých evangelíků. Cena 28 h. (R.)

Číslo 3.—4.: Reforma ve světle pravdy. Dle různých pramenů napsal V. Oliva. Cena 60 h. (R.)

Ročník II. Číslo 1.—2. O spalování mrtvol. Napsal Jan Křtitel Maštalíř. Cena 60 h.

Číslo 3.—4.: Boj o náboženství. Odpověď na stejnojmennou brožurku prof. Masaryka. Napsal Filip Jan Konečný. Cena 60 h.

Ročník III. Č. 1.—4.: Bílé světlo v pravém světle. Napsal Ant. Poustka. Cena 40 a 60 h. (R.)

Ročník IV. Číslo 1.—2.: Vstal Ježíš Kristus z mrtvých? Nap. Jar. Dlouhý. Cena 80 h. (R.)

Číslo 3.—4.: Bezženství čili celibát katol. duchovenstva. Cena K 1·20.

Ročník V. Č. 1.—2.: Co jest náboženství. Rozumná theorie o náboženství. Sepsal Václ. Lefler, farář na Makové. Cena 60 h.

Číslo 3.—4.: O blouznění náboženském v Pošumaví, se zvláštním zřetelem k Domažlicům. Napsal Dr. Karel Lev Řehák. Cena 60 h.

Ročník VI. Číslo 1.: Katolický spolek lidový. Píše P. Fr. Blaťák, C. SS. R. Cena 32 h.

Čís. 2.—4.: Volnomyšlenkářský názor životní. Uvažuje Dr. Fr. Klobouk. Cena 80 h.

Ročník VII. Číslo 1.—2.: Křesťanství v Čechách a jeho význam. — Podporuje církev vědy? Napsal Jar. Jezeřanský. Cena 60 h.

Číslo 3.—4.: Žena a církev. Ukázka volnomyšlenkářské proticírkevní štvanice. Podává Filip Jan Konečný. — Vánoce v Praze L. P. 1619 a 1620. — Kdo jest Ježíš Kristus. Napsal Jan Fähnrich. Cena 80 h.

Ročník VIII. Číslo 1.—2.: Socialní demokracie a náboženství. Ant. Ježek. Cena 60 h.

Číslo 3.—4.: Církev na poli charity a kultury. Řeč faráře Vl. Hálka. Cena 60 h.

Ročník IX. Číslo 1.—2.: Rukověť uvědomělých lidí. Sestavil Fr. Krounský. Cena 60 hal.

Ročník X. Číslo 1.—4.: Mezinárodní Volná Myšlenka a její boj proti katolické církvi v Čechách. Se zvláštním zřetelem k Mistru Janu Husovi a jeho pětistyleté památce v r. 1915. Dle původních pramenů napsal F. J. Konečný. Cena 1 K.

Každý ročník stojí **1 K.**

Objednávky a předplatné přijímá: knihtiskárna družstva Vlast v Praze, Žitná ul. 570-II.

Ročník XI. Číslo 3.—4.

Husitství ve světle pravdy.

Vydává Tisková Liga v Praze.
Redaktor
VLASTIMIL HÁLEK.

✷

JAN VYCHODIL:

Mistr Jan Hus
nebo
SS. Cyrill a Methoděj?
Kdo má o národ větší zásluhy a zasluhuje tudíž, aby ode všech byl oslavován?

Hus a Václav IV.
(Od r. 1409—1411.)
Sepsal ThC. V. LEFLER, farář ve Vojkově.

Mistr Jan Hus a české ženy.
Napsal LIBERTÉ.

1915.
Napsal A. MIROSLAV MAREK.

✷

V Praze 1914.
Knihtiskárna družstva Vlast. — Nákl. Tisk. Ligy.

Úvod.

Památku 500letou — upálení Mistra Jana Husa chtějí volnomyšlenkáři, pokrokáři, socialní demokrati oslaviti po svém způsobu roku 1915. Kterak? Veřejně vyhlašují to ve svých novinách hodně chlubně, aby nalákali chabých lidí k odpadu od církve katolické. Známý v Praze list chtěl *odpadů takových na milion*. Zatím slevil již ze svého výpočtu 99 procent, jak píše časopis »Čech« v Praze 1913 č. 11. na str. 6.

»Volná Myšlenka« v Praze štvouc všemožně k odpadům od církve katolické, pozvala též sociální demokraty k součinnosti. Avšak nedělní »Právo lidu« (19. ledna 1913) odpovědělo:

»Strana naše koná přípravy pro rok 1915 zcela samostatně a proto nedoporučujeme žádnému z našich stoupenců spolupráci při přípravách Volné Myšlenky. Organisace tato nebyla žádným určena pro uspořádání všeobecné oslavy Husovy v roce 1915, není tedy k takovému vystupování nijak oprávněna.

. . . Z těchto příčin stoupenci naší strany (soc. demokratické) založili dělnické a socialistické *sdružení bezvěrců*«. (Čech 1913. č. 20. str. 5.)

Považte! Rozumějte!

Oslavovati chtějí památku Husovu, jedni »odpadem od víry katolické«, druzí »sdružením nevěrců!« Oj, kdyby Hus vstal! Cože by jim řekl?! Co již řekl velmi slavně, když zvěděl, že v Římě je obžalován z kacířství, tu složil zvláštní veřejné vyznání své víry, dal je notáři opsati několikrát a opatřiti universitní pečetí. To se stalo 1. září 1411. Vyznání své víry Hus sám si napsal na papír a před valným sborem universitním u přítomnosti rektora přečetl takto: »*Jsa vždycky ochoten povinnou úctou k církvi Ježíše Krista a jejímu nejvyššímu pastýři, kterým nyní jest nejsvětější v Kristu Otec a Pán, pan Jan XXIII., vyznávám, že čistým sdcem věřím, že Ježíš Kristus jest pravý Bůh a pravý člověk, že ze zákona Kristova ani jota, ani čárka odpadnouti nesmí, že církev na skále postavena jest a brány pekelné že nepřemohou ji. Jsem ochoten raději krutou smrť podstoupiti, nežli tvrditi něco, co by odporovalo vůli Kristově a jeho církve atd., atd.* (Obšírně ze spisu Martina Pelzla přinesl »Čech« 1911 č. 184 na str. 1. a 2.)

Táži se nyní, co by řekl Mistr Jan Hus, oslavovatelům svým — nevěrcům?

Hle, jaké to divné pokusy se podnikají! A opakují se — vlastné proti víře Husově a proti památce jeho.

Z Prahy vydán asi roku 1901 rozkaz od svobodomyslníků tajně i veřejně v novinách, aby nešťastný Mistr Jan Hus oslavován byl v Čechách, na Moravě a ve Slezsku; oslavován tendenčně, strannicky, proticírkevně, za účelem politickým. — Rozkazu poslušně dbaly v první řadě naše spolky sokolské. Bohužel! *Národní spolky a národních velikánů neznají!* Neoslavují prvních a největších osvětitelův i dobrodinců národa slovanského, neoslavují apoštolských otců, ss. Cyrilla a Methoděje, jimžto nikdo ve Slovanstvu na roveň postaven býti nemůže. Slepá zášť a sobecké záměry některých lidí vedou naše národní spolky na scestí, aby oslavovaly vzdor a odpor Husův proti církvi *místo Husových zásluh o národ. — Běží-li však o to, aby skutečně oslavovány byly zásluhy o národ, aj, pak ss. Cyrill a Methoděj, apoštolé naši slovanští mají ty největší zásluhy nejen o národ československý, ale o veškeren lid slovanský. Jejich zásluhy mají býti národními spolky oslavovány, a tím vděčně národu připomínány.* Pravdu zajisté hlubokou napsal dějepisec o velikém Svatopluku a jeho říši: »Mocí zbraně domníval získati sobě (Svatopluk) slávu a říši své trvání — jakoby síla fysická ustavičnější byla duchovní; *říše Svatoplukovy dávno již není, Methodějovo požehnání však v ovoci svém zůstává napořád*« (»Dějiny Moravy« I. 173). — A otec

dějepisu českého, Fr. Palacký zaznamenal tuto pravdu: »*Dílo meče*, mladý stát moravský, zahynulo hned v pohromách věku následujícího: *dílo ducha, Methodovou apoštolskou horlivostí vykonané, odolává ještě tisíciletím*«. (»Dějiny národa českého« I. I, 152)

Abych upozornil na tuto velepožehnanou činnost apoštolů slovanských, ss. Cyrilla a Methoděje, a doporučil ji našim spolkům národním: sestavil jsem a poslal »Obzoru« přednášku »Mistr Jan Hus — nebo sv. Cyrill a Methoděj?« Z přednášky té, doložené výroky nejvýtečnějších mužův a znalců odborných, patrno, kdo má o národ větší zásluhy a zasluhuje tudíž, aby *ode všech byl oslavován?* Kdo? Ss. Cyrill a Methoděj!

Přednášky povšimli sobě mnozí, žádali otisky, napsali též úsudky.

Vdp. assessor a děkan Dr. Jan Schneider z Křižanovic napsal mi: »Parallela — Hus a ss. Cyrill a Method — jaksi uráží bolestně; avšak pojednání Vašnostino se zájmem se čte, a lidé dobré vůle, čtouce je, potěší se.«

»Hlas« 1901 čís. 157 str. 3. c. přinesl úsudek, že přednáška ta »se velmi doporučuje«, dp. farář Hradil Jan žádá výtisky té »výtečné přednášky«. Jiní podobné.

Nad jiné povolaný znalec — odborník, vdp. prelát Vyšehradský, Dr. Ant. Lenz napsal: Váš spis — »Mistr Jan Hus — nebo ss. Cyrill a

Methoděj?« jsem s velikým potěšením přijal; a obdivoval originální sestavení důvodů, zda-li M. Jan Hus anebo ss. blahověstové více učinili pro národ náš. Jest to veliká mistrná manifestace pro naše blahověsty naproti prolhanému, modlářskému kultu Husovu. Bůh vám bude za ni hojnou odplatou.«

Spisovatel dp. farář Jan Halouzka přijav otisk přednášky této, výslovně dí: »Za krásnou perlu (otisk z »Obzoru«) děkuji Vám na stokrát! Kéž by práce ta rozhozena byla po městech a dědinách, aby ve známost přišla nejširší! Pán Bůh sil a zachovej!!!« —

Nuže, budiž spisek tento vydán opět za tím heslem dávným:

Chvála Bohu ve ss. Cyrillu a Methoději!

* * *

Nové toto vydání jest nezměněno, vyjma časový doplněk v »úvodě« a některé poznámky. Původní vydání r. 1901 a 1902 došlo uznání pochvalného a bylo rozšířeno ve mnoha tisících výtiscích. Doufám, že i nyní bude vítáno mnohým, protože jsme právě před rokem oslavovali na posv. Velehradě, 1050letou památku požehnaného příchodu ss. Cyrilla a Methoděje, věrověstů slovanských na královský Velehrad říše velkomoravské. Ať tedy jasně září jména nejpřednějších a největších dobrodinců lidu slovanského na obloze světa slovanského: ss. Cyrill a Methoděj!

»U všech nových národův i dávných,
chválu měli vážní předkové,
i my vlastenci a bratrové,
slavme slavně slávu Slávův slavných!«

Jan Kollár, Slávy dcera.

Naše časy, divné časy! Naše doba, nebezpečná, těžká doba! Různá hesla dostačují mnohým místo vážné rozvahy. Lesklým heslem intelligence naše zastírá často nedostatek opravdové intelligence. Lesklým heslem ovládati se nechává neučený svět, aby zdál se býti učeným. — Lacino a rychle chce nyní v době telegrafův a telefonů, jak intelligence pozlátková tak i neučený lid, dospěti k cíli a vzdělanosti. — Moderní povrchnost!

Povrchním lidem dostačí také heslo: Hus! Oslava Husova! Heslo toto oblíbily sobě nyní zvláště »sokolské spolky«, jistá část učitelstva i studentstvo vysokých škol se zkouškami a více ještě beze zkoušek. — K nim se druží národní socialisté se svými vůdci a redaktory, sběhlými to obyčejně studenty. Mělké hlavy a lidé zkaženého srdce obzvláště rádi těmito hesly zastírají svůj všeho křesťanského řádu a mravu prázdný život.

Proč lpí na jméně Husově? Proč povzbuzují lid, aby právě Hus byl oslavován?

I. Z jejich řečí o Husovi mluvených i psaných to poznati. Vyličujíť Husovy zásluhy o český jazyk, zásluhy o práva národa českého, zásluhy o církev v Čechách. Líčení takové, zvláště upravené, opepřené, opentlené táhne, vábí neprozíravý lid. — Divno-li? Samo sebou nedivno. Neboť každý národ, tudíž i český národ, miluje svou vlast a zakládá sobě na svých znamenitých o vlast zasloužilých mužích, a rád je oslavuje. — Prostý lid z počátku ani nepozoruje, kterak oslavy Husovy zpravidla vybočují z přípustných mezí a zabíhají na pole, na kterém by je ani sám Hus míti nechtěl.

Podívejme se blíže na ty zásluhy:

a) O jazyk český zásluhu má Hus svou »Dobropísemností českou« čili sestavenými pravidly svými, jak se má prostředkem diakritických znamení správně a důsledně česky psáti. Této dobropísemnosti užívá se z velké části podnes. (»Slov. Nauč.«) Zásluha by tedy byla zde skutečná, avšak husitští řečníci méně si jí všímají. Proč? Lid abecedou se nerad zabývá, ano sami velebitelé Husovi častokrát ani českého pravopisu neznají. »Našinec« 1912 č. 185. str. 4. c. uvádí zprávu kand. prof. Bartoše, že ve vědeckých seminářích historických na pražské universitě považuje se za odbytou domněnka, jakoby Hus byl býval původcem nového českého pravopisu. Už r. 1406 vyšly a to i na Moravě knihy psané

novým českým pravopisem . . . Hus původcem nového pravopisu býti nemohl«.

b) Za větší zásluhu počítá se Husovi, že dopomohl Čechům ku právu tím, že vymohl na králi Václavovi IV. onen list ze dne 18. ledna 1400., kterýmž určeny byly národu českému v universitě pražské tři hlasy, národům cizím dohromady jeden. Dle tohoto nového řádu byl také mistr Jan Hus od university volen za prvního rektora od sv. Havla r. 1409 do sv. Jiří r. 1410. Ale roztrpčených studentů německých odešlo prý z Prahy 20.000, ano jiní mají těch tisíců ještě více až do báječna. (Winter »Děje vys. škol. praž.«). To působí na cit vlastenecký. Zuřivým řečníkům se to hodí ku rozohnění posluchačstva. — Zatím však správnými výpočty stanoven počet odešlých okolo 2000. A pak nedobyl Hus onoho práva samojediný, nýbrž »se svými přáteli pomocí rad královských, jednak národu svému českému přejících, jednak duchovenstvu odporných«, jakož i král sám byl v odporu proti arcibiskupu Zbyňkovi i duchovenstvu českému, a nenaleznuv na universitě souhlasu, leč u národu českého, zanevřel hněvem královským na cizí národy na pražské universitě a tudíž mu bylo po chuti cizím dáti hlas pouze 1, českému národu hlasy 3. (»Slov. Nauč.«)*)

*) Ve »Vlasti« roč. XXIX. str. 103. praví však V. O. Hlošina, že o několik let před Husem o upevnění a vyvýšení národa českého na pražské universitě starali se cisterciáci.

c) Obzvláště vynášen bývá mistr Jan Hus, že kázal »proti zkaženému stavu společnosti církevní« (»Slov. Nauč.«). Avšak tu se mu vytýká, že »nezřídka dal se zavésti ku překročení mezí slušnosti na svých kázáních a zavdával tím příčinu i ku spravedlivým stížnostem.« (Slov. Nauč.«). Mimo to pravil na II. sjezdu katolíků československých v Praze roku 1898. prof. Josef Havránek: »Podivno, veškeré toto horlení a nevázané bouření, jež mistr Jan Hus činí kněžstvu svého národa, shledáváme téměř do slova u Viklefa, jenž byl Husovi vzorem i mistrem. Jan Hus osvojil si tu nejen formu, ale i obsah svého učitele. O Viklefovi však dočítáme se i u protestanských historiků, že přehání, ba že nepravdu mluví«. Ano sám Palacký, kterýž v líčení dějin husitských nezapře protestanta praví: »Kněží čeští toho času co do vzdělanosti a mravů vynikali aspoň nad německé«.

Má sice mistr Jan Hus některé spisy své zcela nezávadné, avšak v době pozdější za různých třenic oddal se i na hájení bludů Viklefových, hlásal i bludy své (zamítalť učení církve obecné a zakládal všeliké důvody své *jen* na Písmě svatém) a dal se i v odpor proti nejvyšší moci v církvi (neuznávalť papeže za hlavu církve, toliko Krista samého). Jak Husovi, tak universitě pražské vytýká sám Zikmund Winter tuto »zásadu protestantskou«, (»Děje

vys. škol. praž.« p. 9 a 60.) — Když bludů svých nechtěl uznati a pak odvolati, byl mistr Jan Hus na sněmu v Kostnici prohlášen za kacíře zatvrzelého, zbaven kněžství a odevzdán moci světské. Dle tehdejších krutých zákonů proti kacířům byl mistr Jan Hus upálen 6. července 1415.*) Popel jeho vmetán do Rýna, aby ho snad Čechové z pověry neuctívali. (»Slov. Nauč.« — Hlavinka »Bludy a lži v dějinách«.) Vyznavači zásad jeho prohlásili Husa již r. 1417. prostřednictvím university pražské za »svatého mučedníka, a jméno jeho, v kalendářích znamenané, slavilo se v zasvěcený den 6. července dvě potomní století«. (»Slov. Nauč.«) Ale jakým právem a z jakého důvodu platného může universita někoho prohlásiti svatým? Žádné universitě čili žádným vysokým školám nikdo té moci nedal! Z učení Husova činili přátelé a stoupenci jeho další důsledky, až dobrali se záhubné nauky Táboritů, Pikartů, Adamitů čili naháčů, jež sám Žižka pronásledoval krutě. Z učení Husova přišla na zemi českou pohroma hrozná, bouře mnohé, veliké, záhubné až běda.

O Husovi napsal protestant Fr. Palacký: »Uvážíme-li chování Husovo v bouřlivých těchto dnech s jeho vlastního stanoviště, snáze nám bude vyložiti jeho příčiny, nežli ospravedlniti je. Není pochyby, že horlení jeho proti

*) Viz Dodatky 3.

porušenosti mravů kněžských pocházelo z dobrého i důvodu i úmyslu: ale také zapírati se nedá, že učení takové podkopávalo samy základy ústavy církevní vůbec. Nepřestávaje zajisté kárati veřejně vady a poklesky představených církve, zapomínalt lehce, že také pokora a poslušenství jsou ctnosti křesťanské«. (III. 1. p. 101.) — — A dále doznává týž Palacký: »I nelze zapírati, že sbor (kostnický) tenkráte ničeho neobmeškal, cokoli naň jen slušelo, by vrchu přísnosti vyhnouti se mohl«. Ano dokládá: »Opětované deputace od sboru (k Husovi na domluvu), jichž i nejvzácnější údové jako Alliacký a Zabarella se účastnili, působily konečně, že se zdálo, jakoby oni a ne Hus ku prosbám se utíkali«. —

Nešťastný mistr Jan Hus vlastní vinou zahynul smrtí tragickou! Tak učí pravda v dějinách, tak hlásají dějiny nestranné, poctivé a spravedlivé.

Ale co učinily z Husa dějiny lživé, nepoctivé, strannické?

Řečník na druhém sjezdu katolíků československých v Praze, prof. Havránek, veřejně vyslovil, že v »žádné stati našich dějin neučinili spisovatelé tolik odchylek od skutečné pravdy a to vědomě i proti své vůli, jako v líčení doby Husovy a pak doby tak zvané reformace«. A dále pravil: »U nás Hus a jeho doba pojímají se ze stanoviska po-

litického strannictví tou měrou, že historik, řečník, spisovatel, jenž by se odvážil pronésti v této otázce pravdu celou, bez toho, co doba nám nepříznivá nanesla tam křivého a tendenčního, došel by s nejedné strany odsouzení. Dnes jméno nešťastného mistra Jana Husa slouží za heslo odboje proti katolické církvi a proti autoritě vůbec; toho nelze popříti«. (Souhlas.)

Na doklad jen dva případy.

Jako spisy Husovy byla vydána tiskem »Postilla« a spolu s ní »Zrcadlo člověka hříšného« r. 1563 a 1592. »Avšak „Zrcadlo“ tištěné při „Postille“ nikoli se nesrovnává s původním textem „Zrcadla“ J. Husa a liší se náramně od tohoto jak obsahem tak i směrem svým, neboť „Zrcadlo“ při „Postille“ obsahuje nadmíru hrubé a sprosté urážky kněžstva katolického, z čehož patrně vysvítá, že spis ten je plodem náruživosti XVI. století, svědčící o tom, jak ošemetným způsobem se tenkráte užívalo hesla a jména Husova, by nepřátelskému smýšlení proti církvi katolické volný průchod byl zjednán«. (»Slovník Naučný.«)

Na sněmu kostnickém vybrali po mnohých rozvahách a poradách z Husových spisů 30 článků, zejména z pojednání o církvi, a uznali o nich, že mají býti zavrženy. — Ve třetím a

posledním výslechu dne 8. června měl Hus veřejně z nich odpovídati. — »Pro lepší dolíčení správnosti výtahů srovnáváni a čteni jsou článkové ti také v Husově autografu« (Palacký, Dějiny III. 1. p. 189). Ačkoliv Palacký napsal tato slova již r. 1850., přece JUDr. Jindřich Šolc, hlásá ještě po 30 letech ve spise o »Národnosti« takto: »Podstata křivdy, která se stala Husovi odsouzením jeho v Kostnici v tom záleží, že koncilium, neznajíc z největší části jazyka českého spokojilo se pouhým výtahem z jeho spisův, učiněným od nejjízlivějších (!) nepřátel a že dle něho vyneslo rozsudek«. JUDr. Šolc ještě po 30 letech patrně neví, že bludné články byly vyňaty z arcidíla Husova »De Ecclesia«, psaného latině«, (Hlavinka, »Bludy a lži v dějinách« — »Slovník Naučný.«)

Dostačí.

Ještě jiná osudná vada lpí ná ctitelích Husových, totiž, že spisů Husových neznají, a znají-li přece aspoň poněkud, že nikterak se Husovým učením neřídí; na př. Hus pobízí ku častému přijímání sv. svátostí, ku horlivému obcování mši sv. atd., ale naši Husité všeho toho nedbají, na mši sv. nebývají, sv. svátostí nepřijímají, jak vzpomenuto bylo prof. Havránkem na sjezdu katolickém. Na odiv stavívají čirou nevěru. Právem tudíž »starý vlastenec z kraje hanáckého« nedávno tázal se v »Hlasu«

(1900 č. 246): »Kterak zřejmí nevěrci k tomu přijdou, aby oni katolickému národu českému a komukoli na světě vychvalovali Husa a Žižku za vzory čisté a nezištné horlivosti o neporušenou víru křesťanskou?«

Křiklavá nedůslednost, na kterouž upozorňovati záhodno.

Aby tedy lid český nebyl oslavami Husovými klamán a sváděn, třeba jest, aby o Husovi historická pravda rozšiřována a byla v lidu slovem i tiskem, kdekoli se vyskytne potřeba sebe menší. Radikální poslanec český, dr. Baxa, řečnil o Husovi ve schůzi národního dělnictva, i pravil: »Jest-li se bude vykládati Hus dle pravdy a dle dějin, stanou se mnozí Šavlové Pavly. O to se má každý přičiniti«. — Ku slovům těmto doložil na sjezdu katol, v Praze výtečný řečník prof. Havránek: »Tato slova zajisté každý z nás podepíše, ovšem ne frasi, ale pravdu«.

II. A ještě jiný způsob obrany jest nutný, způsob obrany vítězné.

»Máme dva nepřátely, Němce a klerikály. — Proti černým piklům rozžehněme světlo vlastenecké hrdosti a nadšené lásky vlastenecké k nejpřednějšímu světci národnímu (Husovi) a velebným dějinám husitským a celému národu svému. — Hajme si tuto

závidění hodnou přednost před historií světovou, že jsme měli rodáka — člověka nejsvětějšího po Kristu!« Tak napsala žena Irma Geislova a »Národní Listy« otiskly to v neděli dne 10. července 1898. Irmě Geislové i »Nár. Listům« za tato slova voláno »hanba!« v Praze na katol. sjezdu a řečník prof. Havránek je označil za »čirou husolatrii« čili zbožňování Husa. Odsouzení věru zasloužené!

Ale věnujme slovům těmto klidnou pozornost a poznáme v nich kořen zla: »vlasteneckou hrdost« a »lásku vlasteneckou«, kteréž zde na scestí přicházejí. Nelze nikterak odsuzovati samo sebou »národní hrdost«, »lásku vlasteneckou k nejpřednějšímu světci národnímu a ku velebným dějinám«, neboť i na katolickém sjezdu v Praze propověděl řečník prof. Havránek: »Národ, kterýž úcty nemá ku své minulosti, není hoden, aby budoucnosti žil«. Avšak otázkou jest, zdali mistr Jan Hus jest »nejpřednějším světcem národním?« a dějiny husitské doby, zdali jsou »velebnými«, velebnějšími nad jinou dobu vpravdě velebnou?!

»Mistr Jan Hus byl velký Čech a zásluhy jeho o národ český jsou veliké a proto mu přísluší, aby byl oslavován«, praví ctitelé Husovi. Budiž! Nikdo zajisté z katolíků neubírá mu zásluh skutečných. Mějž si zásluhy své všecky zcela nedotknutě mistr Jan Hus. Ale dějiny vlasti naší dokazují, že někdo jiný má zásluhy

přednější a nepoměrně větší nežli Mistr Jan Hus!

Kdo?

Přednější zásluhy a to zásluhy neskonale veliké o národ český, ba o celý slovanský národ mají prvoučitelé naši slovanští, *ss. Cyrill a Methoděj*.

a) O jazyk a literaturu mají neocenitelné zásluhy ss. Cyrill a Methoděj, že položili základy řeči, literatuře a vzdělanosti slovanské tím, že vynalezli písmena příhodná pro jazyk našich dávných předků a pořídili překlad písma sv., knih bohoslužebných. Toť přednost naše před historií světovou, kterouž i Němci nám závidí na př. slovutný publicista a dějezpytec August Ludvík von Schlözer, kterýž o ss. Cyrillu a Methoději takto nadšeně mluví: »Vítejtež nám, vy nesmrtelní stanovitelé slovanského písma, již jste se první osmělili řeč, mající takovou hojnost vlastních sobě zvuků, nejinak než jako s jazyka lidu sníti a znamenati písmeny řeckými; avšak počínajíce si při tom jako důmyslní mužové, anoť jste pro každý hlahol, jehož se Řekovi nedostává zvláštní vymyslili znaky. Jak nízko stojí pod vámi mnich Ottfried, anebo kdo první ten Němec byl, jenž se osmělil svým jazykem psáti, při tom ale latinské abecedy se drže«. Tento výrok znamenitý uvádí s nemalou hrdostí národní z upřímné lá-

sky vlastenecké náš Frant. Lad. Čelakovský mluvě o počátcích dějin vzdělanosti a literatuře národů slovanských i vyslovuje se sám o začátcích písemnictví našeho v IX. věku takto: »Důstojně otevíráme pořadí spisovatelů našich jmény oněch dvou učených, a co ještě větší váhy jest svatých mužů (Cyrilla a Methoděje)«. (Čtení o počátcích dějin vzděl. a liter. p. 113).

A znamenitý učenec Pavel Jos. Šafařík, jenž ukončiti chtěl spisovatelskou činnost svou kritickým životopisem slovanských apoštolů, ss. Cyrilla a Methoděje, napsal tato zajisté pozoruhodná slova: »Vznešenost sv. Písma přechází do všech jazyků. Nejednou jsem na to myslel, jakož i též jiným se táž myšlenka již často naskytala, kterak se divotvorná moc křesťanství i v tom zjevila, že teprve jím, jeho vlivem a působením, srovnání všech jazyků této země možné se stalo. Což by byla historie našeho slovanského jazyka, což náš hlubší a důkladnější jazykozpyt bez staroslovanského překladu Písem svatých a hlavních knih bohoslužebných od Cyrilla a Methoděje a bez překladů svatých Otcův od jiných učených mužův, učeníkův a neprostředných nástupcův jejich?« (»Časopis Musea král. Čes.« 1848.) Tyto památky Cyrillo-Methodějské tak vysoko cení Šafařík, že

dokládá o jiných »téměř souvěkých památkách«, že všecky ty téměř souvěké památky jsou »u porovnání oněch staroslovanských Cyrillo Methodějských památek jen krůpěje oceanu, čili zřetelněji, jsou úlomek z podobizny«.

Tak mluví o nezměrných zásluhách apoštolů slovanských učenec Pavel Jos. Šafařík, nikoli katolík, nýbrž evangelík. Třeba-li ještě svědectví jiného?

Aj, zásluhou ss. Cyrilla a Methoda jest vynalezení slovanské abecedy i staroslovanské překlady, kteréž jsou věrnou podobiznou nejen krásy, nýbrž i jak moře veliké bohatosti jazyka slovanského: — Husovou pak zásluhou jsou »diakritická znaménka« pro dobropísemnost. Nuže, kde zásluha větší?

Kde zásluha větší, tam i vděčnost má býti přednější a větší! — Oslavujmež tedy z celého srdce s nadšením a hrdostí vlasteneckou nejpřednější své dva učené, a co ještě větší váhy jest, svaté muže apoštolské, ss. Cyrilla a Methoděje!

b) O právo národa českého, o životní právo jeho i jiných Slovanů mají zásluhy ss. Cyrill a Methoděj ještě neocenitelnější. Přední dějepiscové naši to dosvědčují.

Otec dějepisu českého, Frant. Palacký, výslovně napsal o době ss. Cyrilla a Methoda: »V pokřesťanění záležela oné doby (IX. věku) životní otázka všech národů slo-

vanských. Křesťanská Evropa byla, shodou Bohem danou, osobila sobě dědičně všecku někdejší vzdělanost Řekův a Římanův . . . Bylo tedy Slovanům anebo přilnouti k ní dobrovolně, anebo zahynouti v boji s ní konečně«. Tak zahynuli Slované polabští, majíce Němce za hlasatele křesťanství, vypravuje Palacký a dokládá, proč nestalo se tak Čechům. Proč? Takto praví s důrazem: Že Čechové osudu Obodritů, Luticů, Ratarův a jiných pokrevenců svých znikli, za to nejvíce děkovati mají včasnému a upřímnému pokřesťanění svému«. (»Dějiny národa českého«.)

Historiograf moravský, Dr. Beda Dudík, vypravuje, že kníže Rostislav toužil po samostatnosti čili neodvislosti od Frankův a docílil toho, že povolav ss. Cyrilla a Methoda na Moravu, přimknul se k apoštolské stolici římské. Napsalť o Rostislavovi: »Teprve roku 862. postavil se na pevnější půdu, — v obrácení Moravy na křesťanskou víru skrze apoštolskou stolici římskou nalezl jediný bezpečný prostředek, založiti trvanlivou, samostatnou, k západo-evropské vzdělanosti lnoucí slovanskou říši vedle germansko-francké, — idea to, která samojediná již stačí, aby mu zjednala a pojistila věk časů potomních«. (Dějiny Moravy« I. 93.)

A dále vypravuje Dudík, »že Moravané pozdvihli se proti králi Ludvíkovi valně ve zbrani,

neboť svoboda a národnost, k jejímuž zvelebení řečtí kněží Konstantin a Methoděj za dobu více než čtyř let byli pracovali, tato křesťanstvím utužená národnost nacházela se nyní ve zjevném nebezpečenství (I. c. p. 130).

Nuže! Veleříše Rostislavova a Svatoplukova čili říše Velkomoravská zdárně se rozmáhala i vzkvétala blahodárným působením slovanských apoštolů, ss. Cyrilla a Methoděje!

Mistr Jan Hus prospěl Čechům ku právu na jedné universitě v Praze, ss. Cyrill a Methoděj však uhájili životní právo Moravanům, Čechům i jiným Slovanům a položili základ i slávě Velkomoravské říše. Kde zásluhy větší? Ovšem dobře praví důmyslný badatel prof. Hynek Krch: »Tyto zásluhy, kteréž mají ss. Cyrill a Methoděj o Slovany, nedošly u nás dosavad uznání, poněvadž jsme na svaté Soluňany pohlíželi cizím okem jako na pouhé missionáře, kteří přišli, aby naše praotce na víru obrátili, ale jen na víru«. (»O kulturním významu ss. Soluňanův, apoštolův a učitelů slovanských«.) —

Krchova knížečka sice malá jest, ale obsahuje zrna zlatá, perly skvostné. Proto slyšme ještě dále. Týž prof. Krch slavně prohlašuje: »Mezi slovanskými národy jsme zvláště my Čechové v zemi české a moravské, Slezané, Poláci

a Slováci povinni ctíti památku sv. Soluňanů, jakožto našich pravých věrozvěstův a učitelů, kteří založením slovanského ústrojí církevního čili slovanské církve chránili naši národní individualitu, naši národní nezávislost proti organismu církve německé a proti německému panství«.

Dobře praví: »Jsme povinni ctíti svaté Soluňany!« Nuže, konejme svou povinnost! Ctěmež apoštolské prvoučitele své, své otce ss. Cyrilla a Methoděje.

»Národní individualita« jest objasněna v řádcích dosavadních. O »slovanské církvi« promluvíme nyní.

c) Největší zásluhou ss. Cyrilla a Methoda jest zásluha, kterouž dobyli sobě o církev mezi Slovany čili o církev slovanskou.

Všichni dějepiscové naši shodují se v tom, že ss. Cyrill a Methoděj hlásajíce předkům našim evangelium Kristovo, zcela jinak si vedli nežli kněží němečtí. Palacký vytkl zásluhy ss. Cyrilla a Methoda napsav: »učitelé slovanští — ss. Cyrill a Method — hledavší duchem právě apoštolským ne jmění a panství, ale jen spasení duší, proto zvláště zasloužili vroucí a vděčné díky celého potomstva českého, že vyučovavše rozumným slovem i písmem spolu, obrá-

lili novou víru aspoň v domě knížecím a u předních národu hlav, hned i v úplné srdečné přesvědčení; . . . a tehdejší vévodové čeští neměli opravdu nic většího ani důležitějšího činiti, nežli dokonati počaté pokřesťanění národa svého«. (»Dějiny národa českého«.)

Čtěte dvakrát, třikrát tyto zprávy předního dějepisce našeho a poznáte ohromnou cenu apoštolské práce ss. Cyrilla a Methoda, že vyučovali »rozumným slovem i písmem spolu« čili jako »učitelé slovanští« vyučovali Slovany slovansky. Takto Slovany naukou Kristovou zušlechtili a mravně povznesli. Výslovně čteme ve světoznámé Cyrillo-Methodějské encyklice »Grande munus« vydané papežem Lvem XIII., že bylo »sv. mužům, Cyrillu a Methoději, konati apoštolský úřad mezi slovanskými národy. Jejich pracím a námahám děkovati jest, že onino národové uzřeli světlo evangelia a z pohanské divokosti převedeni byli k mravnému a lidskému živobytí. (»Sborník Velehradský« VI. roč.)

Z apoštolování svého mezi Slovany skládali ss. Cyrill a Method účty před náměstkem Kristovým, osvědčili slavně pravověrnost svou, a tím dosáhli od papeže nejen hodnosti biskupské, nýbrž i schválení liturgie čili bohoslužby slovanské. Toto všecko jsou věci

veliké velmi. Jenom o nich přemýšlejme vážně a hodně často.

Okružník papežský »Grande munus« o tom uvádí celému světu následovně: »Pak podali ss. Cyrill a Method (v Římě) u přítomnosti duchovenstva papeži zprávu o apoštolském úřadu svém, jejž posvátným způsobem a s velikou obětavostí spracovali. Poněvadž byli obviňováni (od německých kněží), že jednali proti zákonům a obyčejům od předků zděděným, užívajíce při vykonávání sv. obřadů řeči slovanské, objasnili tu věc a uvedli tak důrazné a dobré důvody, že nalezli u papeže i u shromážděného duchovenstva pochvaly a schválení. Když pak oba složili na katolické vyznání víry přísahu a přísahali, že vytrvají ve víře sv. Petra a biskupů římských, byli jmenováni Hadrianem samým biskupy a posvěceni. Zároveň pak bylo několik jejich žáků posvěceno na kněze«. (»Sbor. Velehradský« VI.)

Papež Jan VIII. potvrdil r. 880. bohoslužbu slovanskou; napsalť Svatoplukovi, knížeti velkomoravskému: »Užívání slovanského jazyka... potvrzujeme a nařizujeme, aby tímto jazykem zpívána byla Kristu, našemu Pánu, sláva a čest, a aby jím díla Jeho byla velebena. Ve skutečné věrouce není žádného zákazu, aby slovanským jazykem mše sv. sloužena nebyla, jakož i aby tím-

též jazykem sv. evangelium a všechna zbožná čtení Starého i Nového Zákona, pokud správně jsou přeložena, nemohla býti přednášena«. (»Sborník Velehr.« VI.)

Víte-li, jaká to přednost uzákoněna jazyku slovanskému? Víte-li, jaké to vyznamenání v církvi Boží přisouzeno jazyku slovanskému? Víte-li, jaký dosah má tato výsada papežem udělená slovanskému jazyku? Jazyk slovanský uznán za jazyk kulturní, vzdělaný, svatý!

Přední muž ve Slovanstvu, veliký biskup djakovský, Josef Jiří Strossmayer, úchvatně vyličuje v »Pastýřském listu« svém r. 1881., kterak apoštolé naši ss. Cyrill a Methoděj byli »vždy přesvědčeni, že možno jazyk národní se samou svatou věrou úzce spojiti a živou zbraní spásy lidské učiniti. Tím duchem nadšeni jsouce (ss. Cyrill a Method) milovali, pěstovali a bránili jazyk slovanský tak, že mu cestu proklestili jednak do rozvoje a rozkvětu, jednak až do služby Boží. Jim my Slované obzvláště děkovati máme za ono vyznamenání jazyka slovanského, kterým se ani jedinký národ v Evropě, ani německý ani francouzský, ani vlašský honositi nemůže, to jest, že stal se jazykem svatým, v němž nejen ve východní, ale i v západní církvi služby Boží se slouží a svatosvatá tajemství konají, jimiž chléb v Tělo a víno v krev Kristovu se proměňují«.

Stokráte čtěte, stokráte uvažujte!

A poslyšte pak, co ještě dále praví veleduch Strossmayer. V témž listu svém pastýřském u velkém nadšení praví doslovně:

»Loňský rok (1880) nám chvála Bohu přinesl ve vzácném okružníku »Grande munus« Lva XIII. dar neocenitelný, dar vesměs podobný onomu daru Hadriana II. a Jana VIII., dar hodný věčné památky a slávy, dar, jenž starou slávu a čest apoštolů našich na novou výši v celé církvi povznesl, dar, jenž celému působení apoštolů našich nového dodal potvrzení a lesku.

Zjevno jest nyní a před celým světem dokázáno, že my Slované nejen nejsme vyloučeni ze srdce vrchního pastýře, jenž po příkladě Ježíšově, celý svět miluje, ale že sv. Otec, papež Lev XIII., také vážnost a důležitost otázky slovanské ve století XIX. pochopuje, tak jak ji ve století IX. veliký duch Mikuláše I. chápal. Sv. Otec, papež Lev XIII. zlatým okružníkem svým (»Grande munus«) před celým světem schvaluje, potvrzuje a do nebe vynáší všecko působení apoštolů našich, zvláště však to, že oni jazyku našemu vydobyli přednosti jazyka svatého a že jej do sv. Tajemství uvedli. Já v poděkování onom (o pouti všeslovanské v Římě roku 1881.), jež jsem o té věci sv. Otci podal, pravil jsem jmenovitě: »že svatá římská stolice by ochotně ono užívání jazyka našeho na novo potvrdila a na celý slovanský svět rozšířila«, kdyby to mělo býti cenou spásy naší a znamením sjednocení našeho u víře a v církvi; a sv. Otec v odpovědi dané mi tajemníkem svým schválil mínění mé, dokládaje k tomu: že prozřetelnost Boží i ve směru náboženském národu slovanskému v Evropě i v Asii velkou budoucnost ustanovila. Sv. Otec doufá, že Bůh velebného plemene toho (slovanského) použije k veliké slávě víry a církve Boží na zemi; svatý Otec schvaluje city a myšlenky mé, žehná mi a pobádá mne, abych se sv. zápalem sledoval stopy ss. Cyrilla a Methoda«.

Tak biskup Strossmayer. Zlatým písmem by měla býti tato slova napsána a ve zlatém rámci by měla býti vyvěšena v obydlí každého Slovana! Cyrillo-Methodějská liturgie slovanská tedy znovu slavně potvrzena, ba co více! Ochotně by rozšířena byla na celý svět slovanský pro docílení spásy naší a sjednocení našeho u víře a v církvi. Zdaž srozuměli jste, Slované, že tu běží o veliké, veliké věci v zájmu vašem vlastním? Aj, kéž byste srozuměli, srozuměli všichni! »Chvála Bohu«, doznává s povděkem biskup Strossmayer »věci aspoň trochu u nás se polepšily, jelikož už od

několika roků v i biskupové i kněží naši snaží se a pečují o to, aby národ zvykl si více než posud pozírati na své patrony a apoštoly Cyrilla a Methoděje, aby je bedlivěji v potřebách svojich vzýval«.

Vzývá národ apoštoly své, ctí ss. Cyrilla a Methoděje, když slaví slavně slavnosti Cyrillomethodějské. Neboť takové oslavování, jak dí věhlasný biskup Strossmayer, »budí národ ze spánku a mrtvosti, uvádí národu na pamět znamenité události dějin jeho, utužuje v něm cit víry a pobožnosti, rodí v srdci jeho úmysl i vlastními hřivnami přispívati na uskutečnění úmyslů Bohem samým stanovených«.

Slované jsou na světě z vůle Boží. Proč Slovanům vykládá se ve zlé a brání se jim, když oslavují jako Slované apoštoly slovanské, ss. Cyrilla a Methoděje? Pravíte, že se tak neděje? Bohužel, děje, děje! Ze mnohých dokladův aspoň tyto dva:

Roku 1885 slavilo se tisícileté jubileum umrtí sv. Methoděje, našeho apoštola slovanského. Jubilejní slavnosti měly soustřediti se zvláště na posvátném Velehradě na hrobě sv. Methoděje. Sem putovati měli Slované ze všech zemí slovanských. Aby se tak nestalo, vynašel nepřítel novou nemoc na Velehradě »neštovice velehradské«, nemoc nakažlivou na papíře ži-

dovských novin. — Následkem toho bylo zakázáno poutníkům zahraničním putovati na posv. Velehrad a tuzemským poutníkům činěny též ustavičně překážky, ačkoli zvláštní komise úřední až z Brna zjistila a drahými telegramy v novinách oznámila, že na Velehradě a v okolí nakažlivých nemocí není. Divná věc. O velikém jubileu sv.-Methodějském nesměli se modliti Slované společně na hrobě duchovního otce svého sv. Methoděje.

Jiný případ. O slavnosti ss. Cyrilla a Methoděje 5. července bývá na Velehradě posvátném každoročně velkolepá pouť, jíž účastní se 50.000 i více poutníků. Zvláště z okolí velehradského na 4—5 hodin cesty, ba ještě vzdálenosti větší, přicházejí poutníci, Slováci, Hanáci, Valaši, též uherští Slováci, ve svých národních krojích u velkých a velkolepých průvodech na posvátný Velehrad Cyrillo-Methodějský. Úchvatný bývá pohled na tu směsici pestrobarevných krojů národních. — Dojemně působí zvláště společný odchod poutnických průvodů z nádherné velesvatyně velehradské. Průvod průvodů jinde nevídaný! Slovan uviděv toto bohumilé divadlo, plesává radostí posvátnou, ale Němec J. Exc. hrabě S. nemile tím dotknut na posv. Velehradě, odvrátil svůj zrak a poznamenal trpce: »Das ist ein Nationalfest, aber keine Wallfahrt!« (To je národní slavnost, ale žádná pouť.) Úsudek naprosto nesprávný — ať si vyšel z úst

vznešeného pána, chváleného katolíka německého. Což slovan nesmí na pouť jíti ve svém kroji národním? Či Slovan nesmí k Pánu Bohu modliti se jazykem svým rodným? Pryč s takovými úsudky nelaskavými a křivými! Nyní jsou na posv. Velehradě důst. OO. Jesuité místo světských kněží, a lid chodívá na Velehrad na pouť ve svých krojích národních, jak chodíval dříve za kněží světských i dříve ještě za Cisterciákův, a chodívati tam bude v krojích národních i příště. A dobře bude s lidem, dokud si bude vážiti svého kroje národního i svých národních světců, svých apoštolů slovanských ss. Cyrilla a Methoděje!

Národ slovanský má právo od Boha, žíti mezi národy a dožíti se blaženosti věčné zrovna jak ostatní národové. — Neboť ve Starém Zákoně psáno jest: »Chvalte Hospodina všickni národové, chvalte ho všickni lidé« (žalm 116). — V Novém Zákoně posílá Pán Ježíš apoštoly své do širého světa s určitým rozkazem: »Jdouce, učte všecky národy« (sv. Mat. 28. 19.). A sv. Jan ve zjevení svém viděl v nebi netoliko tisíce a tisíce znamenaných z vyvoleného národu israelského, nýbrž i »zástup veliký, jehož žádný přečísti nemohl ze všech národův a pokolení a lidí a jazyků. (Zjev. 7, 9.) Mají tedy Slované svoje místo mezi národy na zemi.

A tážeme-li se čí zásluhou? Zní odpověď: Po Bohu největší to zásluhou ss. Cyrilla a Methoda! Věru, ss. Cyrill a Methoděj jsou nejpřednějšími světci národními, slovanskými, a doba Cyrillo-Methodějská dobou nejvelebnější v našich dějinách! Jenom znejme dobu Cyrillo-Methodějskou, znejme své otce, slovanské prvoučitele, ss. Cyrilla a Methoděje! K jejich ohromným zásluhám ani zdaleka nelze přirovnati zásluhy mistra Jana Husa.

Mistr Jan Hus chtěl v církvi katolické a v národu českém napraviti mravy, ale zatím sám pozbyl z předních ctností křesťanských »pokory a poslušnosti« (Palacký), sám zapadl do bludův osudných, tak uškodil církvi svaté i národ uvedl na scestí a do pohrom velkých, těžkých.

Ss. Cyrill a Method učením Kristovým obnovili celý národ slovanský, a zušlechtili mravy jeho, vynikali pokorou a poslušností v církvi Boží, trvali v jednotě s viditelnou hlavou, římským papežem a tak upevnili též samostatnost říše Velkomoravské, ano dosáhli od papeže pro lid slovanský potvrzení bohoslužby slovanské. — Posvátné, věru vykonali dílo veliké. — Kdož se jim rovnati může!?

Protož aby lid slovanský nebyl sváděn na scestí upřílišněnými Husovými oslavami s pozadím politických agitací a protináboženských štvanic, potřebí jest:

a) aby všemožně byl poučován lid o nesmírných zásluhách ss. Cyrilla a Methoda, jak o národ slovanský tak i o církev katolickou,

b) aby svátek ss. Cyrilla a Methoda slaven byl všude v zemích slovanských co nejslavněji a okázale a zvláště v sousedních Čechách, aby slaven byl stejně slavně, jako na Moravě, by celá česká veřejnost brala na oslavě podíl. Též v Charvátsku slaví se jako svátek zasvěcený první třídy s oktávem. — Neboť i sv. Otec Lev XIII. v encyklice Cyrillo-Methodějské sobě toho ze srdce přeje, když praví: »přejeme si také, aby víc a více šířilo se uctění oněch svatých mužů (ss. Cyrilla a Methoda), kteříž slovanské národy, hlásajíce katolickou víru od záhuby zachránili a nyní na nebesích jsou mocnými jejich přímluvčími«. —

*

Dodatky. I. Úmyslně jsem ani nedotkl se výtečných prací Dra Ant. Lenze o Husovi a rovněž ani jsem nezmínil se o znamenitých pracích Dra. Matěje Procházky o ss. Cyrillu a Methoději, poněvadž oba zasluhují, by jejich důkladné spisy byly čteny celé a nikoli jen v úryvcích nepatrných. Mimo to velebitelům Husovým velmi domýšlivým neimponují výroky učenců-kněží, když o Husovi pravdu neúprosnou povídají, ale jistě zarazí se naši Husité slyšíce učen-

ce světské, a k tomu protestanské, posuzovati Husa dle pravdy historické nepříznivě v nejednom směru.

2. »Katolické Listy« v Praze 5. července r. 1900 čís. 182. str. 4. psaly »V Čechách oslavuje se Hus, na Moravě ss. Cyrill a Methodod. Dnes nám připadá památka svatých našich slovanských apoštolů, jež jest na Moravě zasvěceným svátkem. — My čeští katolíci slavíme ovšem památku tu svorně s moravskými bratry. Kdo však dnes v Čechách pamatuje na tyto největší dobrodince československého národa? Kdo dnes v Čechách pokládá se za osvíceného ve smyslu německého liberalismu, oslavuje Husa. Celá spousta přednášek pořádá se na mnohých místech, vyžaduje se dokonce i vysvětlení. Nevíme, co tomu ostentativnímu oslavování Husa řeknou bratří Moravané?! To nemůže upírati nikdo, že jméno Husovo má sloužiti k účelům politickým . . . O tom dnes nemůže býti pochybnosti ani nejmenší, že zásluhy ss. Cyrilla a Methoděje o český národ jsou o mnoho positivnější nežli Husovy«.

Co řeknou Moravané? Řeknou: Bratří, Čechové slavte s námi svátek sv. Cyrilla a Methoda, aby v červenci byla po celém království Českém v každém chrámu Páně slavnostní řeč o sv. Cyrillu a Methoději. Jsouť ss. Cyrill a Met-

hod, otcové naši, prvoučitelé, apoštolové slovanští! Již slaví se v Čechách svátek sv. Cyrilla a Methoděje 2. neděli červencovou. Podnět k tomu dal děkan Jan Řehák z Opočna, jenž 5. července 1905 byl na Velehradě přítomen kázání slavnostnímu na oslavu 25letého jubilea zlaté cyrillo-methodějské encykliky slovanského papeže Lva XIII. »Grande munus« a po kázání kazateli slíbil, že přičiní se o zavedení cyr.-meth. svátku v Čechách. Splnil slovo a na valné schůzi zemské jednoty českého duchovenstva tento návrh s potleskem byl přijat jednohlasně, svorně i proveden příslušným úřadem církevním. (Hlas 1905 č. 161. — Vychodil Jan, Zlatý okružník Gr. munus a bisk. J. J. Strossmayer, str. 15.)

3. Upálením Husovým podpalují moderní Husité mysli nezkušených posluchačů a získávají sobě tím hravě stoupence. — Za živa upálen! — zní pro nás v nynější době velmi hrozně. Avšak tu třeba věděti, že »Hus nebyl upálen podle zákona církevního, nýbrž podle starého zákona státního, již z dob císaře Bedřicha II., kteréhož přece nikdo nemůže nazvati přítelem papežův anebo dokonce »ultramontanem«! (Hlavinka »Bludy« atd. p. 177.) Hus byl vydán na rozkaz krále Sigmunda, aby byl upálen jako kacíř (Palacký, »Dějiny« III. 1. p. 201; Helfert, »Mistr Jan Hus« p. 201.) Mimo to mějme na paměti jiné případy upálení z oné doby.

a) Trest smrti na kacířství nabyl v právním vědomí té doby všeobecně uznané platnosti. Sám král Václav IV. prodlévaje v Kutných Horách osopil se náruživě na mistra Jana Husa pro podezření kacířství, do kteréhož i s přítelem Jeronýmem uvrhl (Hus) prý zemi a způsobil prý králi svému mrzutosti v cizině; i přikazoval mu (Husovi) postarati se, by věc ta opět napravena byla, sice že by chtěl sám přihlédnouti k ní ohněm. (Hlavinka, »Bludy« p. 178.)

b) Ba sám Jan Žižka v Čechách některé kněze dal upáliti, kteří horší kacířstva, než on sám měl, věřili a učili (Hlavinka, »Bludy« p. 178). Zvláště kněz Martinek a kněz Prokop jednooký nedali se odvrátiti od bludů svých (na př.: o svátosti těla i krve Kristovy) ani poučováním ani vězením. — »A když osm neděl krutě vězněni byvše ani jiskry polepšení na sobě spatřiti nedávali, Žižka jal se dolétati na Pražany, aby do Prahy přivezeni byli (z Roudnice) a k hrůze jiným na veřejném náměstí upáleni byli.« Nepřivezli je do Prahy, ale vyslali kata do Roudnice, kdež kněz Martinek zabedněn jest do sudu a spálen i s tovaryšem svým. (Palacký, »Dějiny« III. 1. p. 127.) —

Podobně stalo se Pikartům pro učení rouhavé o velebné Svátosti a pro nemravnost. Vypravujet Václav Vlad. Tomek: Žižka, když přijel do Tábora, hned učinil výpravu proti nim

(Pikartům) a schytav jich některý počet, přivedl je do Klokot, nejbližší vesnice u Tábora saméh̃o. Tam mnoho je napomínal sám a jiní, totiž nepochybně kněží, pracovali s nimi, aby se odřekli bludů svých; což někteří učinili, jiní však naprosto nechtěli. — Tu jich 24 odsouzeno k upálení, mezi nimi 2 kněží, Petr Kániš a jiný, jehož jméno se neuvádí«. (»Jan Žižka«, životopis p. 88.)

Tou měrou na jednom ostrově nedaleko městečka Stráže jednal Žižka proti naháčům. »Naháči, muži i ženy, postavili se silně k obraně. Konečně však jsou přemoženi; mnoho jich padlo; ostatních 40 zajato a z rozkazu Žižky upáleno«. (V. V. Tomek, »Jan Žižka« p. 116.)

A jak jednali nejprvnější stoupenci Husovi? Důkaz podán v Berouně. — Čtyři dny konal Žižka přípravy, pátý den, 1. dubna r. 1421. přikročil k útoku s bojovníky Pražskými a Táborskými. Krvavý boj a záhubný berounským obhájcům, statečným rytířům českým, Janu Koblihovi, Bohuslavu Doupovci, otci Bohuslavovu a jiným. »Jan Kobliha utekl se s některými na věž; byl však stíhán nahoru a svržen s věže i se svými druhy a hned dotlučen od cepníkův. Doupovcové oba, syn i otec, též Rudolf Bece upadli v zajetí, rovněž farář Berounský a 37 kněží jiných, dílem domácích, dílem, kteříž odjinud hledali v Berouně útočiště, mezi nimi

tři mistři učení Pražského kalichu protivní, Vavřinec z Nymburka, Brikcí ze Žatce a Šimon z Rokycan; *kteréž všecky i s konšely a některými jinými sousedy a panoši Táboři vyvedli z města a spálili zavřené v jedné jizbě, ačkoli mnozí z nich, jakož jmenovitě rytíř Doupovec velikými hlasy slibovali, srovnati se s nimi v náboženství, když by jim darovány byly životy*«. (V. V. Tomek, »Jan Žižka« p. 86.)

Jiný případ udál se v Chomútově. Na květnou neděli, 16. května 1421 přikročil Žižka ku hlavnímu, všeobecnému útoku. Zmužile se bránili Chomútovští, ale podlehli. Hrozné krveprolití v ulicích! »*Ohavný zločin spáchaly zdivočilé ženy Táborské; nebo vyvedše některý počet plačících žen a panen Chomútovských, plačících pro muže a otce, ven z města, jakoby jich litovaly a chtěly zachrániti, tam svlékly je ze šatů, pobraly jim peníze a jiné věci, a potom je zavřely v chýši v jedné vinici a upálily*«. (V. V. Tomek, »Jan Žižka« p. 82.)

Ale dosti již toho pálení! Smutná doba, věru smutná! Chcete-li, by se vrátily hrozné časy Husovy? — Nechcete! Proto Husem lid nesvádějte, náruživosti nepodpalujte; ať drahá naše vlast nehyne ohněm duchovním i hmotným.

Ss. Cyrille a Methoději, orodujtež u Boha za naši milou vlast i blaho národa!

Hus a Václav IV.

(Od r. 1409—1411.)

Sepsal VÁCLAV LEFLER, kand. dokt. boh. a farář ve Vojkově.

Roku 1409 až do konce 1411 stál Hus na vrcholu své slávy. „V Praze," praví Štulc (děje m. J. Husi 164.), „při konci r. 1411 nebylo nižádné moci, ježto by proti vítěznému mistru byla činiti směla." Požíval v oné době Hus u krále Václava IV. největší důvěry. Král Václav měl v oné době tuhé spory s arcibiskupem Zbyňkem z Hasenburka a Hus měl s arcibiskupem mnohé rozepře. Král Václav byl dle Palackého (děj. XI. 5) slaboch. Počínal si jako každý slaboch nemužně, po pouhém rozmaru a svéhlavě, který silný vidín býti chce.

Proto byl Václav, král, přítelem každému, kdo byl odpůrcem nepřátel jeho. Král Václav považoval arcibiskupa za svého nepřítele, jemuž veřejně boj vypověděl. Proto byl Hus, vykonávaje vůli krále Václava, u něho velmi oblíben.

V této době tří let byli netoliko král, ale i královna Žofie a vláda hlavními pomocníky a ochránci Husa. Hus měl jako dvorní kaplan krále Václava a zpovědník královny Žofie r. 1410 mezi dvořeníny obou dvorů mnoho přátel. O přátelech jeho na universitě a mezi duchovenstvem nemluvíme.

Ký div, že Hus v této době slavomamem oslněn troufal sobě často více, nežli měl, a byl potom velmi zklamán.

U Husa osvědčilo se pořekadlo, již v starověku známé: „Časem se pravý osvědčí přítel, zlého přítele jediný den poznáš ihned." Hus ve své zaslepenosti svých pravých přátel nepoznával; až teprve před svou smrtí poznav svého nepřítele Zikmunda v jediný den, dovedl oceniti předešlého přátelství krále Václava, ale bylo již pozdě. Aspoň je dojemné čísti v jeho listech z Kostnice, kterak se s králem Václavem a s královnou loučí, jim za jejich přátelství děkuje.

Přátelství krále Václava s Husem počíná až po vydání dekretu kutnohorského, nikoliv před ním; dosáhlo svého vrcholu dne 6. července 1411 a počínaje 1. září 1411 jeví se nevšímavost krále Václava k Husovi až do roku 1415 krátce před smrtí Husovou. Tehdy opět král Václav z příčin politických počíná se o Husa a jeho osud zajímati.

Že by před rokem 1409 bývalo přátelství krále Václava k Husovi obzvláštní, z dějin dokázati nelze.

Ani jeden ze slovutných řečníků professorů pražské university při oslavě dekretu kutnohorského roku 1909 nepřináší ani jediný doklad o přátelství krále Václava k Husovi před rokem

1409. Naopak z dějepisu je známo, že před rokem 1409 činil Hus králi Václavovi ustavičné potíže, přiváděje zemi českou do podezření z kacířství, největší to pohany v oné době. Spolu pak poskytoval Hus svým kázáními, svými rozbroji na universitě a svými rozepřemi s arcibiskupem králi Zikmundovi vítanou příležitost, aby se zamíchal do záležitostí království českého. Tak Hus od Václava byl spíše nenáviděn.

Již roku 1405 byl papež Innocenc VII. nucen vydati vyzvání k arcibiskupu pražskému Zbyňkovi, aby zakročil proti vzmáhajícím se v Čechách bludům, zejména proti viklefismu. Tento papež byl králi Václavovi osobně přátelsky oddán a též arcibiskup stál v dobrém poměru ke králi, když dle rozkazu papežského proti bludům Viklefovým na universitě hájeným zakročoval. A proto Hus se svými přáteli háje Viklefa stával se čím dále tím více obtížným i králi Václavovi.

Když pak r. 1408 arcibiskup Zbyněk vydal nařízení proti viklefství a Hus se svými přátely stavěl se tomu veřejně na odpor, přičilo se to i politice krále Václava. Vyslal totiž král Václav zvláštní poselstvo ke kardinálům v Pise shromážděným koncem r. 1408. V tomto poselstvu byl Jan z Reinsteina, příjmím „kardinál“, známý přítel Husův.

Poselství toto bylo v Bononii zadrženo a pro podezření z kacířství uvězněno. Poselství ono

drženo ve vězení dlouho a stálo to Václava veliké námahy, aby je z vězení vyprostil. Proto se musíme při tomto faktu déle pozdržeti, abychom poznali, že přátelství Václava k Husovi před vydáním dekretu kutnohorského až do vyjití Němců z Prahy nebylo žádné. Proto také Hus intellektuálním původcem dekretu kutnohorského nebyl, a žádný ze slovutných učenců pražských professorů university při oslavě dekretu kutnohorského přímo tak tvrditi sobě ani netroufal. Naopak celé počínání Husovo muselo buditi největší hněv a pomstychtivost náruživého krále. Ký div, že když v lednu r. 1409 král Václav spatřil v deputaci university v Kutné Hoře Jana Husa, soptě hněvem, řekl Husovi slova nejvýš urážlivá. Jak Palacký (děj. XI. 2.) praví, „Václav osopil se na M. Jana Husa pro podezření kacířství, do kterého i s přítelem svým Jeronýmem uvrhl zemi a způsobil králi svému mrzutosti v cizině: i přikazoval jemu postarati se, aby věc ta opět napravena byla, sice, že by chtěl sám přihlédnouti k ní ohněm.“

Podobnými slovy vypravuje Tomek (děj. m. Prahy III., 5.): že král Václav „obrátiv prý se k Husovi, řekl jemu hněvivě, že mu prý se společníkem svým Jeronymem pořád činí rozbroje; neopatří-li toho ti, kterým to náleží, že on sám jim dá oheň zapáliti.“

Hněv krále Václava proti Husovi musel býti hrozný v oné chvíli, jelikož Hus se z toho smr-

telně rozstonal. Proto také slavnostní řečníci na oslavu pětistého výročí dekretu kutnohorského na radnici pražské r. 1909, byť by sebe více chtěli zapalovati kadidlo domnělých zásluh Husových o dekret kutnohorský, — slavnostní nálada toho vyžadovala — nepodali ani jednoho důkazu zvláštního přátelství Václava, krále, k Husovi. A také nikde nenacházíme ani stopy v této době o nějakém přátelství mezi králem Václavem a Husem, které by bylo přimělo krále k vydání dekretu tak dalekosáhlého, kterým se radikálně poměry na universitě změnily. K důkazům mimo jiné (viz „Dekret kutnohorský", Hlasy svatováclavské r. IX. č. 1, píše Václav Lefler) již jinde uvedeným připojiti chceme i následující:

Hus nikdy se nehlásil k účastenství nějakému na vydání dekretu, a proti nepravým obžalobám svých odpůrců, kteří ho obviňovali, že v tom prsty měl a Němce z Prahy vyhnal, slovem i písmem i prostředky právními se obhajoval.

Tak pozdraviv se ze svého onemocnění, do kterého následkem výhrůžky krále Václava upadl, velebil na kázání lásku královu k národu, napomínaje posluchačův svých, aby také panu Mikulášovi z Lobkovic, jenž tak horlivě krajanů svých se ujal, vděčni se prokázali. (Pal. děj. XI. 2.) Nejpádnější důkaz, že Hus podílu žádného na vydání dekretu kutnohorského neměl, jest tento: Hus později, kdy se s králem Václavem již v

přátelství načisto rozešel a Václav sobě Husa již nevšímal, dne 18. září 1414 dal sobě opatřiti notářsky ověřený přepis dekretu kutnohorského, aby z jeho znění na sněmu kostnickém dokázal, že on původcem dekretu toho nebyl, nýbrž, že král Václav tak učinil a tudíž za následky z toho zejmena Němcům vzešlé zodpověden býti má.

Není to zvláštní známka vděčnosti, o které vlastnosti přátelé Husovi rádi mluví, ani známka zvláštního vlastenectví.

Po vydání dekretu a po svém uzdravení přičiňoval se Hus všemožně, aby přání krále Václava vyhověl a jeho lásku teprve sobě získal. Dříve, — jak řečeno, — Václavovi koncem roku 1408 největší nesnáze způsobil. Proto v intencích krále Václava na universitě s přáteli svými pro sněm pisanský pracoval.

Proti vůli arcibiskupa neutralitu k papeži Řehoři XII. pánům i posluchačům svým odporučoval, jak to král Václav sobě přál. Ano i kardinálům do Pisy psal, že je při nich, jen aby záležitost nemilou s uvězněním poselstva krále Václava spojenou k dobrému konci přivedl.

Jan z Reinšteina, přítel Husův, byl však nicméně v Bononii i s ostatními druhy svými vězněn. Ani prosby ani hrozby krále Václava a kardinálů Pisanských nejevily účinku na kardinála papežského legáta Baltazara z Kossy v Bononii. A přece tento kardinál byl s kardinály pisán-

skými za dobré. Proč tak asi činil? Uvěznění poselstva bylo proti plánu krále Václava, který od kardinálů pisánských očekával pomoci a podpory v záležitosti císařství římsko-německého, což mu tito ochotně přislibovali. Vzdorokrál Ruprecht taktéž vyslal poselstvo do Pisy ke kardinálům, které však vidouc náklonnost sněmu ke králi Václavovi, proti sněmu protestovalo. Proto král Václav musel těžce nésti, že poselstvo k vůli Husovi a jeho příteli Janu z Reinšteina do Pisy včas doraziti nemohlo.

Zajisté, že již tenkráte tajně proti svému bratru intrikoval Zikmund, král uherský, přítel kardinála Baltazara z Kossy.

Je dokázáno, že již před rokem 1411, kdy Zikmund od tohoto kardinála, již zvoleného papeže Jana XXIII., všemožně byl podporován, mezi těmito muži, kterým později svěřeny byly osudy lidské, již přátelské styky navazovány byly.

Zikmund v oné době již do záležitostí v říši německé i v zemi české silně zasahoval. Z jeho popudu zajisté byly od kardinála Baltazara Cossy pobrány věci, koně a 207 zlatých v penězích, a zajisté z návodu krále Zikmunda uvrženi jsou poslové Václava do žaláře pro podezření z kacířství (viz Tomek l. c. III.). Kardinál sám na tom zájmu neměl, neboť on při kardinálech pisánských pevně stál.

A tak vidíme, kterak v Praze na universitě Hus a jeho přátelé Jan z Jesenice, znalý v prá-

vích, a Křišťan z Prachatic, farář u sv. Michala na Starém městě pražském, se jich ujímají uvězněných poslů královských, a universita pražská z nátlaku jejich píše pod pečetí kardinálům pisánským, aby se uvězněných ujali. (Tomek l. c.)

Uvěznění poselstva královského pro podezření z kacířství stalo se v Bononii koncem roku 1408, a 12. února 1409 psali kardinálové pisánští kardinálu Baltazarovi, aby poselstvo propustil.

Ten však to hned neučinil a stálo to ještě krále Václava mnoho práce, nežli se tak před volbou papeže pisanského Alexandra V. stalo. Stanislav ze Znojma a Štěpán z Pálče, kteří v poselstvu byli, a taktéž v oné době v přátelství s Husem trvali, navrátili se až po 16. květnu 1409, po vyjití Němců z Prahy, ze zajetí bononského do Čech.

Dne 26. června 1409 zvolen v Pise kardinál arcibiskup milánský Petr Filarga z Kandie z řádu františkánského, papežem. Byl muž učený, který studoval v mládí v Oxfordu, a znal tudíž viklefismus z vlastních zkušeností; nyní však jako stařec 70letý nacházel se v rukou Baltazara z Cossy. Zemřel již 2. května r. 1410. Byl dávnoletým přítelem, jako milánský arcibiskup, krále Václava.

Při roku 1409 musíme se trochu pozdržeti. Rok 1409 byl rokem rozlíšení duchů. V tomto roce stal se i veliký obrat ve smýšlení Husově,

kterým Hus přišel do konfliktu s národem, s universitou, s arcibiskupem, se svými nejvěrnějšími přáteli, a kterýž byl konečně hlavní příčinou jeho tragického konce. Přátelství krále Václava měl však Hus v tomto roce pojištěno i na další dvě léta, neboť i Václav přišel do podobných konfliktů s národem, s universitou, s říší německou, s arcibiskupem, kardinály, s bratrem Zikmundem a to hlavně následkem vydání dekretu Kutnohorského. Dle své povahy lnul k Husovi, který při něm v této době věrně stál s láskou velikou, obdivuhodnou.

Roku 1409 vypukla konečně snaha po jednotě v Církvi vedoucí k odstranění schismatu svoláním církevního sněmu do Pisy. Rok předcházející tvořil k tomuto faktu sjednocení Církve západní krisi.

Ještě dříve, nežli sněm v Pise se sešel, což stalo se 25. března 1409, vypověděl již dne 22. ledna t. r. král Václav IV., jako král český, z Hory Kutné formálně poslušnost k papeži římskému Řehoři XII. Po sněmu učinila tak teprve dne 2. září 1409 kapitula svatovítská s arcibiskupem. Universita pražská zůstala však většinou věrna Řehoři XII., římskému papeži.

A s universitou, jak v oné době jinak mysliti se nedá, zůstal i celý národ pravověřících katolíků českých při římském papeži i tehdy, když rok na to 1410 dne 17. května byl zvolen papežem Baltazar Cossa, který dne 25. května

jako Jan XXIII. byl korunován. Na tomto místě podotknouti musíme, že kritický dějepisec Duchesne vynechává v řadě papežů mimo jiné též Alexandra V. a Jana XXIII. (Věstník katol. duch. 1904 č. 23.)

Alexander V. byl, jak řečeno, králi Václavovi nakloněn v přátelství z dávných let. Ne tak říci můžeme o Janu XXIII. Hus přišel do tuhého boje s arcibiskupem pražským Zbyňkem r. 1409. Spor ten datuje se již od roku 1405, kdy papež Innocenc VII. vyzval arcibiskupa, aby proti viklefismu, který se hlavně na universitě rozmáhati počal, zakročil.

Roku 1408 se poměr mezi arcibiskupem a Husem dočista zkalil, jelikož Hus proti zápovědi arcibiskupově učení Viklefovo hlásati neustával a arcibiskup mu úřad kazatelský vykonávati zapověděl. (Viz o poměru Husa k arcibiskupovi: „Husitství ve světle pravdy“ roč. I. č. 2.: „M. Jan Hus a jeho doba“ od Václ. Leflera, str. 31. násl.)

R. 1409 v postě byla od arcibiskupa na základě žalob pražského duchovenstva vynesena na Husa klatba.

V té době přidržoval se arcibiskup ještě poslušnosti Řehoře XII. a Hus zachovával — ačkoliv psal kardinálům pisánským, že jest při nich — jakési neurčité vyčkávací stanovisko.

K neutralitě k papeži Řehoři XII. se s králem Václavem ještě formálně neprohlásil.

Když však 2. září 1409 arcibiskup Zbyněk od Řehoře XII. formálně odstoupil a k pisánskému papeži Alexandru V. se přidal, učinil tak očividně i Hus.

Alexander V. vydal dne 20. prosince 1409 bullu, kterou vyhověno bylo úmyslům a žádostem pražských protivníků Viklefova učení. (Štulc, děje a osudy m. Jana Husi str. 135.) Při vydání bully zavadilo se proti některé právnické formě: avšak obsah i podstata bully nebyly závadné. Papež dal arcibiskupovi Zbyňkovi z Hasenburka plnomocenství, aby zřídě si náležitou komisi z doktorův, hleděl všecky bludy a kacířství v Čechách vymýtiti, rozšiřování učení Viklefových zameziti a knihy Viklefovy odníti z rukou věřících. Mimo to uloženo arcibiskupovi, aby zapověděl kázání po kaplích a na jiných místech, kromě chrámův biskupských, kollegiátních, farních a klášterních. —

Že však se byl Hus ve své žalobě, vznesené na arcibiskupa Zbyňka roku 1408, a pomocí mladých svých přátel do Říma poslané odvolával na práva při kapli Betlemské nabyté potvrzením papežským: Alexander V. v dotčená bulle prohlásil všeliké výsady takové za zrušené. (Štulc l. c. 137.)

Vydání bully stalo se tak náhle, chytře, tajně a rychle, že prokuratoři Husových stranníkův (M. Marek z Hradce a j.) nedověděli se ničehož, leč až byly vyšly rozkazy papežovy.

Štulc přičítá tento obrat papeži Alexandru V., „který jsa mravův bezúhonných a úmyslův nejlepších“, jednal dle svého nejlepšího přesvědčení. —

Hus a jeho přátelé přičítali vydání bully vzácným a mnohým darům, kterýmiž prý poslové arcibiskupovi oslepili některé kardinály.

Nehledě k tomu jest ještě možnost, že se tak stalo z návodu kardinála Baltazara z Kossy, aspoň jistě ne proti jeho vůli, jelikož, jak řečeno, papež v jeho moci se nalézal.

Tento kardinál jednal však v onu dobu, ačkoliv Zikmund formálně k poslušenství papeže Alexandra V. ještě nepřistoupil, jistě dle intencí krále uherského. Dokázáno jest, že ještě před rokem 1411, kdy Zikmund od Řehoře XII. formálně odpadl, již ve styku písemném s kardinálem Baltazarem z Kossy se nacházel.

A arcibiskup Zbyněk, který po celý rok 1409 od krále Václava a s ním spojeného Husa co nejvíce byl sužován, hledal jistě v oné době již útočiště u Zikmunda, krále uherského, ku kterémuž později r. 1411 se utíkal a na cestě k němu zemřel.

Dne 10. března 1410 byla v Praze uveřejněna zmíněná bulla papežská ze dne 20. prosince 1409 o vyplenění kacířství, zejména učení Viklefova a o zápovědi kázání v kaplích. Tu poznal Hus, že směřuje vše proti němu a proto

podal odvolání „od papeže špatně zpraveného k papeži, jenž tím lépe zpraven býti měl“.

A ejhle, roku 1410 dne 25. června vypravil Hus s přáteli svými obšírné odvolání své k papeži Janu XXIII., jenž se byl po smrti Alexandra V. dotřel na Stolici papežskou. A tak oba, arcibiskup i Hus, utkali se v boji na forum papeže Jana XXIII., který byl již jako kardinál roku 1408 osobním nepřítelem krále Václava i Husa.

A tento zápas, jak podotýká Štulc l. c. 140, stal se pak od roku 1410 soubojem, v kterémž padli oba zápasníci; arcibiskup nejprve usoužený hořem, později Hus, na bludné cestě unešený dále než mněl a chtěl jíti na počátku.

Jak veliká neprozřetelnost Husova jeví se v tomto jeho jednání!

Co ho k tomuto kroku již předem bezvýslednému pohnulo, nežli veliké přátelství ke králi Václavovi, jemuž tehdy na přátelství Jana XXIII. nejvíce záleželo. S papežem Alexandrem V. byl král Václav osobně v přátelství dlouhá léta spojen jako s arcibiskupem milánským.

Jana XXIII. znal však Václav jako přítele svého bratra Zikmunda, který pomocí Jana XXIII. chtěl Václava z království německého vypuditi. A Jan XXIII. byl intellektuálním původcem bully ze dne 20. prosince 1409. Též hned po svém nastolení na trůn papežský podobně jako jeho předchůdce proti viklefismu nastupoval. A Hus

ve své appelaci ze dne 25. června 1410 proti nařízenému dne 16. června r. 1410 na synodě pražské spálení kněh Viklefových a proti zákazu kázání v kaplích protestoval.

Král Václav i královna Žofie použili příležitosti, když dva poslové Jana XXIII. nastoupení nového papeže v Praze králi Václavovi oznámili, aby nemilá bulla Alexandra V. byla odvolána.

Dále aby všeliké kroky proti Husovi byly zastaveny a kaple Betlemská papežem přijata pod ochranu.

Štulc l. c. XXI. líčí, kterak nad krále horlivostí svou předčila v celé věci královna, jež listův několik vypravila do Říma k papeži Janu XXIII, ku kardinálu Oddonovi a ke sboru kardinálů. I přimlouvala se listy těmito velmi vřele, aby věrný, pobožný, milý kaplan její M. Jan nemusil dostaviti se k zodpovídání v Římě, nýbrž jakož byl druhdy kázal svobodně, tudíž i na budoucí časy by kázati směl v Betlemě. —

Podobně psal i král, doléhaje na to, aby se od zápovědí vydaných upustilo.

„Vše, což prý do Říma bylo doneseno, nenleč ošemetným utrháním, na potupu celého království. V Čechách není prý bludařův ani kacířství; a tudíž by měli býti dle zásluhy potrestáni ošemetní a křiví osočovatelé.“

Žádosti tyto tak vřelé a důrazné, zdálo se, nebudou se moci minouti s účinkem u papeže,

kterýž byl právě hledal přízně na dvoře českého krále.

Naděje, kteréž si v Praze dělali Hus a mocní obránci jeho, na čisto selhaly. Listy královy potkaly se na cestě s novými nálezy římskými, a těmi schváleno vše, což byl arcibiskup učinil.

Spolu nařízeno Zbyňkovi, aby setrval ve svojí péči o vykořenění bludův Viklefovských. Nezapomenuto na M. Jana Husa. Tomu přikázáno zostra, aby v jisté lhůtě sám osobně přišel ospravedlnit a očistit se v Římě. (Štulc l. c. XXI.) Ještě více se však král Václav pro Husa vynasnažil.

Vypravil schvální dva posly, na slovo vzaté mistry (Jana Náza i Jana z Reinsteina) a psal po nich papeži důtklivě, co chce vůli svou. — A král nechtěl málo.

„M. Jan Hus, kaplan jeho věrný, pobožný a milý, buď osvobozen ode všeho nářku a půhonu. Má-li kdo něco podstatného proti němu, ozvi se o to na vysokých školách aneb u soudu zemského v království českém. Do Říma se vydati nemůže, poněvadž by jemu, kazateli takému zasloužilému, ublížiti mohli nepřátelé, a všechen lid by se pobouřil. — Co se týká kaply Betlemské, ta zůstaň, čím byla; i potvrzena buď od papeže. Hus zůstaveň buď při ní na pokoji, ať může kázati slovo Boží.“ —

Poslové měli pak ústně vyžádati na papeži, aby na útraty královy do Čech přišel papežský legát k vyrovnání všech sporův a různic způsobených osočovateli.

A nad to král v týž rozum psal také kardinálovi Oddonovi z Kollony přimlouvaje, aby přijeda do Prahy sám na své oči se přesvědčil, kterak jsou byli v Římě zklamáni. Ostatně připomenouti sluší, že ovšem i královna na novo přimlouvala se za Husa, pohrožujíc, že „jinak sám král s knížaty a barony postará se o pořádek“ . . .

M. Jan Hus, nejeda sám, postaral se o řádné zástupce, obrav si na to přítele Jana z Jesenice s dvěma jinýma doktory, kteříž skutečně odjeli do Bononie ke dvoru papežovu v říjnu 1410. (Štulc l. c. 156.)

Z tohoto vylíčení možno říci, že přátelství Václava krále k Husovi, svému dvornímu kaplanovi, bylo veliké obdivuhodné, k čemuž se připojila i sama královna Žofie. Toto přátelství jeví se ještě větším, uvážíme-li, že roku 1410 nacházel se Hus ve veliké tísni. Dne 18. července 1410 byla totiž nad ním a přívrženci jeho od arcibiskupa Zbyňka vynesena klatba. Dne 24. září 1410 následovalo stížení této klatby. A přátelství to krále Václava trvalo i v roce 1411 v neztenčené míře, dokud Hus sám pojednou od krále Václava se neodvrátil a k Zikmundovi se zcela nepřiklonil.

Arcibiskup vykonávaje rozkazy papeže Jana XXIII. roku 1411 v únoru, pokud se týká 15. března, vynesl nad Husem pro nestání k soudu v Bononii a v květnu t. r. nad purkmistry měst pražských a Prahou interdikt. Hus proti klatbě veřejné kázal dne 14. června 1411.

A kdo se v této pro Husa tak kritické době ho zastával?

Byl to opět vedle lidu, který se postavil na stranu Husovu, král Václav a jeho vláda.

Jak praví Štulc l. c. zdá se, že papež Jan XXIII. z úmysla věc Husovu protahoval a zadržoval konečné vyřízení neblahé pře a vydání nálezu. Kardinál Kolona, kterýž měl Husovu při v rukou, byl již v měsíci únoru 1411 na tom, novou klatbou stížiti řečeného mistra, poněvadž se nedostavil, jak mu bylo nařízeno. — Papež klatby té zadržev, další vedení věci Husovy odevzdal jiným dvěma kardinálům, Františkovi Zabarellovi a Ludvíkovi Brankasu. Konečně zproštěn jest i Zabarella své povinnosti v naznačené příčině Husově. Po té kardinál Brankas mimo dotíravé nalehání zástupcův Husových, nechal vše půl druha roku ležeti. (Štulc l. c. 158.)

Jednáno-li tak z politiky: „tož věru politika taková špatně se vyplatila“, praví Štulc l. c.

A že z politiky tak jednáno bylo, o tom nelze pochybovati, kdo ví, že papež Jan XXIII. v oné době již jednal s králem uherským Zikmundem a že protahováním záležitosti Husovy hleděl na-

býti převahu nad Zikmundem. Jeden druhému totiž nikdy nedůvěřoval.

A proto ponechával sobě Jan XXIII. záležitost Husovu za rukou a neprovedl ji dříve ku konci až na sněmu Kostnickém ku své vlastní i Husově záhubě. Na radu královského dvora naklonil se Zbyněk k smíru s Husem. Dne 3. července 1411 dohodli se obě strany, že se rozsudku nestranného soudu podvolí. Soud tento záležel z desíti členů. Z pánů zasedali v něm vedle Rudolfa, kurfirsta saského a pana Lacka z Kravař, nejvyššího hofmistra, též Stibor ze Stibořic, zástupce Zikmundův. (Mareš Listy Husovy p. 66.)

Přičiněním Václava dne 6. července 1411 učiněn výrok rozhodčích mezi králem a arcibiskupem, a tím spor urovnán i mezi arcibiskupem a Husem. Arcibiskup totiž vydal Husovi nepřímé svědectví jeho pravověrnosti tím, že písemně stvrdil, že mimo tak zvané „rozepře“ — jak se nazýval spor Husa s arcibiskupem — v zemi české žádného kacířství nestává.

Tímto rozsudkem se Husovi značně ulehčilo. Vždyť Hus byl po celý rok 1410 až do července 1411 nucen stále se obhajovati.

Jednak bránil se proti svým tajným nepřátelům, kteří jeho slova a skutky pilně zaznamenávali, jednak proti klatbám od arcibiskupa i od papeže proti němu vyneseným, zvláště pro nestání před soudem papežským. Počínání Husovo

bylo na obě dvě strany rozvášněné, a nemoudře sobě počínal.

Tak 14. června 1411 kázal před lidem proti bulle na něho vydané

Též mezi králem Václavem a arcibiskupem Zbyňkem docházelo pro nepokoje na universitě a ve městě k různicím, které konečně dne 6. července 1411 výrokem rozhodčích ukončeny byly. Do této uklidněné, utěšené situace, zdá se, že opětně Zikmund hrubě zasáhl.

Arcibiskup s vypravením listu do Říma o pravé víře v království českém nespěchal, očekávaje, až budou splněny věci, připovězené od krále a mistrův. Avšak Hus u vědomí svého domnělého vítězství nad arcibiskupem nechal půl třetího měsíce minouti, než došlo na schůzi v Karlově kolleji.

O nic lépe nezachoval se král, kterýž ukazuje přízeň svou protivníkům arcibiskupa, tomuto vždy ještě odpor a zanevřelost na jevo dával. Mimo to děla se v Praze příkořenství kněžím věrným napořád.

Arcibiskup nevida žádné pomoci umínil sobě zajeti do Uher ku králi Zikmundovi s žádostí za přímluvu a ochranu. Ještě z Litomyšle psal králi Václavovi o svých nehodách a trápeních. Avšak k Zikmundovi nedojel. Onemocněv na Moravě nesměl tu zůstati, nýbrž vyváznuv do Prešpurku, zemřel na den sv. Václava r. 1411. Smrtí arcibiskupovou ulehčilo se králi Václavovi ne však Husovi.

Hus podal totiž dne 1. září 1411 prosebný list k papeži Janu XXIII., kterým ujednání učiněné dne 6. července 1411 mezi králem Václavem, arcibiskupem a Husem bylo zvráceno.

Odkud tento náhlý obrat v jeho smýšlení? Vždyť přece spory mezi arcibiskupem a králem a „rozepře“ mezi Husem a arcibiskupem výrokem rozhodčích přestaly a všeobecný pokoj přičiněním Václava a jeho vlády v Praze a v zemi české nastal. Zdá se, že v tom byla machinace Zikmunda, který již v této době s Husem písemně a skrze důvěrníky vyjednávati počal a jemu šťastný výsledek jeho „rozepře“ s papežem vymoci sliboval. A Hus do této nastražené léčky vlezl, krále Václava opustil a do rukou krále Zikmunda na milost a nemilost se vydal. Smír 6. července 1411 v Čechách učiněný nebyl po chuti králi Zikmundovi, kterému tak ušla příležitost zemi českou z nařknutí kacířství očišťovati.

Husovi nebyl smír ten milý, jelikož viděl, že následkem smíru mezi Václavem a arcibiskupem jeho záležitost v Římě počíná se hatiti.

A proto asi náhle od ujednání učiněného se odvrátil, mír a pokoj v zemi české porušil a svou osobní záležitost pomocí Zikmunda jako záležitost země české pokládal. Tím se Hus králi Václavovi, který se všemožně o jeho rehabilitaci zasazoval nevděkem odplatil, a svůj smutný osud sám zavinil.

Od tohoto času vidíme, že král Václav Husa si již více nevšímal a úplně ho jeho osudu zanechal. Tak přátelství krále Václava počinem nemoudrým Hus nadobro ztratil a u Zikmunda ničeho nezískal, leč že svou vlastní záhubu uspíšil.

Mistr Jan Hus a české ženy.

Napsal LIBERTÉ.

Mistr Jan Hus učil o manželství právě tak, jak učila a učí církev naše, že jest totiž manželství svátost. Ve výčtu svátostí uvádí Hus i Svátost tuto.

Dále učí Hus, že manželství jest spojení jednoho muže a jedné ženy, jasně praví „Die najprvé muže a ženy, anebo panny a panice, a nedie: muže a žen mnohých, aby ukázalo písmo, že muž s ženami mnohými nemóž v manželstvie vstúpiti, ani žena s mnohými mužemi, neb by to byl blud, který jest zde v Čechách byl za časnóv sv. Vojtěcha, ješto sú nemanželsky živi byli.“ (O manželství III., 200, Erben.)

Manželství má býti dle učení Husova i církve nerozvížitelné. Krásně dí Mistr Jan Hus: „Ještě věř, že manželstvie jest svolenie muže a ženy nerozdielné až do smrti. Kdy diem: řádné, tu se miení, aby byla svoboda s obú stranú, aby i muž byl svobodný i žena, slibem nižádným nezavázaný jiné ženě, ani ona jinému, ani Bohu; také řádně, aby nebyli sobě přirozeni do kolena a do rodu miením čtvrtého, ani sobě přívuzní, jako jsú: nevěsta, svák, zeť, kmotra, kmotr a tak i o jiných. A kdy diem svolenie, tu věz, že svolenie s obú stranú činí manželstvie, tak že, když žena a muž beze lsti svolila sě, aby spolu bydleli manželsky, tehdy již jest svazek obú nerozdielný v manželství . . . A to svolenie jest nerozdielné do smrti jednoho z nich, tak že již nemóž některý z nich odvoliti, aniž jich kto móž rozděliti, aby nebyli manželé; ač druhdy pro cizoložstvo bývají rozlúčeni, tak že spolu nepřebývají, ale nebývají rozlúčeni v manželství.“ — (Postilla II., 39, Erben.)

Tak Mistr Jan Hus soudil a napsal o manželství docela shodně s učením církve katolické. Tím také jasně označil svůj názor a soud o ženě, za který mu ženy české, ženy katolické, jsou a budou vděčny, neboť hájí plnou svobodu a čest ženy-manželky v rodině tak, jak sám Spasitel ukázal.

Všimněme si doby přítomné i názorů na manželství, hlavně těch lidí, kteří zvou se chlubně následníky Husa, kteří tolik mluví a píší o zásadách Husových. Tito lidé ať již z tábora „volných myšlenkářů“, ať ze strany masaryko-herbenovské Časisté, ať ze stran radikálních, pokrokových, ba i mnohých národních, ti všichni vy-

stupují proti manželství jako svátosti a dále fedrují rozvížitelnost jeho.

Tím ovšem stojí docela v odporu proti učení a zásadě Mistra Jana Husa, který manželství za svátost má a za nerozvížitelné prohlašuje jako církev naše.

Za vlády ministerstva Körbrova byly některé pokusy o zavedení civilního manželství, r. 1904 společnost německá kulturní (!) hleděla otázku tu dostati do jednání parlamentu. Odkud vítr vanul, jest dosti zřejmo z toho, že v listech německo-židovských „Wiener Illustr. Extrablatt“ a „Neue Freie Presse“ ustavil se spolek katolických (!) (ne židovských!!!) rozvedených manželů, jenž vyslal deputaci dru k Körbrovi za opravu manželského práva. Pracovali lidé ti novinami, brožurami, řečmi pro uzákonění rozlučitelnosti manželství. R. 1905 přijata akce ta i u nás v Čechách. (My máme „vše dobré“ od Němců vždy!!) Vezměte naše noviny, čtěte české listy a poznáte, jak my Čechové (!) sedli jsme na lep židovsko-německým advokátům, kteří působili k tomu, aby manželství přestalo býti svátostí a stalo se jen pouhou úmluvou, lépe bych řekl pouhým kšeftem. Rozvížitelnost manželství má dle nich býti možna a tak podporovati nový „kšeft“.

Mistr Jan Hus zcela jinak, jak výše ukázáno, smýšlel o manželství. Co by as odpověděl dnes všem těm volným ať již v redakcích našich

českých listů, co by as řekl těm fedrovatelům rozvížitelnosti — manželství???

Hlasatelé rozvížitelného manželství jsou tedy zřejmými odpůrci učení Husova a tak jej urážejí a snižují. Lhou, říkajíce: My jsme Husity, my oslavujeme Husa! Nikoliv! Všichni ti snižují památku jeho, hlásajíce a jednajíce proti učení Husovu.

1915.

Napsal A. MIROSLAV MAREK.

Rok 1915 bude v dějinách církve katolické v zemích koruny České zvláště rokem památným. Boj proti církvi katolické dospěl vrcholu nejvyššího. Pod hesly „Volnost, Rovnost, Bratrství“, „Národ, který nectí svých mužů, není jich hoden“ atd. oslavovati budou všichni pěti stoleté upálení Jana Husa. Hus bude pláštíkem pro boj proti církvi katolické. Bude to boj lží proti Věčné Pravdě, proti učení našeho Božského Spasitele. Tak jako Židé volali „Ukřižuj, ukřižuj!“ volati budou pokrokáři proti nám katolíkům: „Pryč s nimi z lidské společnosti!“ Tupena bude hlava církve, tupeni budou kněží a katoličtí pracovníci. Loviti budou v řadách indiferentních, vlažných

sociální demokraté, volno-myšlenkáři, pan prof. Masaryk s realisty, loviti bude i protestantismus a j.

Vše proti nám! Vášně, touha po popularitě, touha po moci, nenávist, lež, bojovati budou.

„Co činiti budeme my katolíci?“ zeptá se mnohý. Prohloubíme svůj náboženský život. Půjdeme i my mezi ten lid a burcovati hudeme k boji netečné. Tlak budí protitlak. Proti spolku spolek, proti brožuře brožuru, proti schůzi schůze, proti novinám noviny. V jediném budeme se lišiti od našich nepřátel. Na naší straně bude pravda a právo, na jejich lež a bezpráví.

Pravil jsem, prohloubíme svůj náboženský život. Prohlédneme svoje řady a oddělíme dobré zrno od plev. At odejdou ti, kteří dávají se unášeti vášní. Ty řady však musíme přesvědčovati o náboženských pravdách a to se může státi tehdy, rozšíříme-li svůj tisk. Rok 1915 budiž pro nás rozšířením našeho tisku. Nechť není jednoho katolického jednotlivce, který by nevykonal povinnost ku svému tisku. Máme svůj krajinský i denní tisk, máme svůj obranný tisk, máme zábavnou katolickou literaturu. Nenechávejme si ale tisk sami. Půjčujme druhému, třetímu, čtvrtému a dalším, vykládejme ve veřejných místnostech atd.

Učme mladou generaci ne snad jen se křesťansky modlit, ale i žít v zásadách Kristových. Modlit, to dělá i Mohamedán, ale žít v ideálech lásky, bratrství, bránit Svaté Pravdy víry Kristovy je nutno. Modleme se vroucně za katolické

pracovníky, aby posíleni byli v boji na obranu Svaté Matky Církve. Nevšímejme si, že snad protivníci se vysmívají, naopak vzpomeňme si slov Kristových: „Běda tomu, skrze koho pohoršení přijde.“

Chraňme mládež, toť budoucnost naše, věnujme péči řemeslnickému dorostu — to je naše budoucnost.

Braňme katolickou školu. Škola dává základ. Žádejme, aby tento základ byl v duchu katolickém. Mějme vyzbrojenou armádu naši i organisačně, buďme pohotovi, na stráži a připraveni k boji.

Zrevidujme letos ty řady našich pionýrů. „Zdař Bůh“ práci naší za věc Svaté víry!

Sborník historického kroužku. Čtvrtletní časopis historický. Redaktor Dr. *Frant. Stejskal*, supl. prof. theol. fakulty v Praze. Ročník XVI. Předplácí se ročně 5 K.

Hlasy svatováclavské, roč. XV. vycházejí redakcí *Vl. Hálka* šestkráte do roka za roční předplatné 60 hal. Předplatitelé 5 ex. dostávají jeden sešit zdarma. Jednotlivá čísla stojí 10 h.

Vzdělávací četba katol. mládeže. Redaktor *jar. Alois Dostál.* Ročník XIV. Cena 60 h. ročně. Jednotlivé číslo stojí 10 h. Vychází šestkrát do roka. Na 5 ex. dává se šestý zdarma.

Administrace Družstva Vlast, v Praze-II., Žitná ul. 26 n.

Pěkné příležitostné dárky naší mládeži:

Miláček Páně.

Knížka modlitební

Napsal Th. Dr. Karel Lev Řehák.

Se schvál. nejdůst. kníž. arcib. konsistoře v Praze.

Doufáme, že všem dušim, po dokonalosti křesťanské toužícím a Spasitele ve Svatostánku milujícím vložíme přemilý dárek do rukou!

Cena vázaného ex. s červenou ořízkou K 1·40.

Objednávky přijímá a vyřizuje:

Družstvo Vlast v Praze-II., Žitná ul. č. 26 n.

Ročník XII. 1915. Číslo 1.

Vychází čtyřikrát do roka. — Předplácí se na rok 1 K, do něm. zemí 1 K 10 h, do ostatních zemí 1 K 20 h. Cena jednotlivých sešitů udá se zvlášť podle tiskových archů.

Husitství ve světle pravdy.

Vydává Tisková Liga v Praze.

Redaktor

Vlastimil Hálek.

O „svátku“ a oslavě Mistra Jana Husa.

Dle dějepisných pramenů vypravuje

V. O. HLOŠINA.

Cena 40 hal.

V PRAZE.

Knihtiskárna družstva Vlast v Praze. — Nákl. Tiskové Ligy v Praze-II., Žitná ul. č. 26 n.

Novinka! Novinka!

Ze života a snah Mistra Jana Husa.

Dle historických pramenů napsal: V. O. HLOŠINA. Stran 64. — Obsah: O podobě Mistra Jana Husa. Soud Loserthův o Mistru Janu Husovi. O Husově útěku z Kostnice. Co by se bylo stalo s Husem, kdyby byl v Kostnici bludy své odvolal?

Cena 20 haléřů. — Nákladem Tiskové Ligy v Praze II., v Žitné ul. č 26 n.

Pravda o Husovi.

Dle Palackého, Tomka, Flajšhanse, Lenze, Denise a Trojanusa píše Jos. Tichovský. Spisek tento právě vyšel tiskem knihtiskárny družstva Vlast a nákladem Tiskové Ligy. Cena jednotlivého exempláře 10 hal. a poštou za 13 hal.

Objednávky vyřizuje administrace družstva Vlast v Praze-II., Žitná ul. č. 26 n.

Stručný výtah z liturgiky

pro žáky obecné školy na 16 stránkách. Nové druhé opravené a doplněné vydání právě vyšlo tiskem, majetkem a nákladem družstva Vlast v Praze. Prodává se jen za hotové: 100 kusů za 6 K 40 h., 50 kusů za 3 K 30 h., a 25 kusů za K 70 h i s poštovným. Objednávky vyřizuje nakladatelství družstva Vlast v Praze-II., Žitná ul. č. 26. n.

Pamatujte dary na

„TISKOVOU LIGU“

v Čechách jediný obranný katolický spolek v Praze-II., v Žitné ul. č. 26 n.

Ročník XII. Číslo 1.

Husitství ve světle pravdy.

Vydává Tisková Liga v Praze.

Redaktor
VLASTIMIL HÁLEK.

*

O „svátku“ a oslavě mistra Jana Husa.

Dle dějepisných pramenů vypravuje
V. O. HLOŠINA.

*

V Praze 1915.
Knihtiskárna družstva Vlast. — Nákl. Tisk. Ligy.

Jakmile zpráva o upálení mistra Jana Husa z Kostnice do Čech se dostala, vzbudila tu v řadách jeho přívrženců snadno pochopitelný rozruch a shon. A, ač z počátku málo kdo z vůdčích hlav husitských věděl si rady, jak by za tento skutek měla se koncilu kostnickému projeviti nespokojenost, přece husité a zejména jich kněží byli vnitřně přesvědčeni, že *jest třeba učiniti to, co by koncilu bylo odporným a nemilým, ale lidu přijemným a vítaným.* Jednalo se jak o další zabezpečení husitského rozmachu a proudu, tak o zachování si vlivu těch, kdož je řídili. Proto nepřekvapí, že záhy probleskla myšlenka, aby nejen tehdy, ale každoročně památka Husova veřejně byla uctěna. K tomu však nejvhodnějším místem dle tehdejších názorů, t. j. celé středověké doby a i dle přesvědčení náčelníků husitských, *mohl býti jedině a pouze kostel,* jak také Hus za života svého naznačil při popravě tří mládenců, kteří v Praze r. 1412 veřejně v kostele odpírali ka-

zatelům, odpustky chválícím.[1]) A právě v těchto okolnostech sluší hledati počátek posmrtné úcty či oslavování »svátku« Jana Husa.

Když tedy zpráva o upálení Husově do Prahy přišla, konány byly nejprve v kapli betlemské *slavné služby Boží za jeho duši* a pak bylo proneseno pohřební *kázání*,[2]) v němž Hus byl přímo *prohlášen za svatého mučedníka*, jejž svým utrpením převýšil toliko Kristus Pán, jak svědčí Eneáš Silvius a Jan Cochlaeus.

Alespoň *Eneáš Silvius*, pozdější papež Pius II., ve své »Historii české« napsal: »Když bylo v Čechách zvěstováno, co se stalo s Janem a

[1]) V neděli totiž dne 10. července r. 1412 kněží v rozličných kostelích pražských odporučovali věřícím, tehdy Apoštolskou stolicí vypsané odpustky. I vyskytli se tři chasníci Martin v kostele u sv. Víta, Stašek u matky Boží před Týnem a Jan u sv. Jakuba na Starém městě, kteří se proti kazatelům veřejně ozvali pravíce, že ty odpustky jsou lživé a falešné. Byli tedy z rozkazu konšelů sťati. V tom hned vyskytla se jedna žena nábožná, jež přinesla tři bílá prostěradla, aby jimi těla tato byla přikryta. Za nedlouho však přichvátali sem také mistr Jan z Jičína s velikým zástupem mistrů, bakalářů, studentů a lidu, vzali těla oněch jinochů a mistr Jan počal velikým hlasem zpívati: »Totoť jsou svatí« jako se zpívá o svatých mučednících. Zabití byli odneseni do kaple betlemské. Tam je Hus s velikou nábožností pohřbil a druhou neděli v kázání jako svaté zvelebil.

[2]) Kdo kázání toto konal, není známo. Ale byl to nejspíše mistr Jakoubek ze Stříbra, bakalář bohosloví, jenž již tehdy v Betlemě a ve straně husitské požíval značného vlivu.

Jeronymem v Kostnici, žáci a přívrženci jejich do jednoho se sšedše, *zasvětili především památku zemřelých a ustanovili, aby byla každoročně slavena* . . . Jan a Jeronym jsou uctíváni u Čechů jako mučedníci nemenší, než jsou Petr a Pavel u Římanů.«[3]) A *Jan Cochlaeus*, katolický spisovatel církevní, jenž dobou husitskou velmi pilně se obíral a měl po ruce celou spoustu pramenů, nyní již neznámých, poznamenal: »Když v Kostnici byli upáleni zatvrzelí kacíři (totiž Jan Hus a Jeronym Pražský) a popel jich byl vhozen do řeky, stoupenci jich na tom místě, kde hranice plály, *nabrali si hlíny a tu jako cosi posvátného*[4]) *odnesli si do své vlasti*. Mimo to, aby s prázdnou se nevraceli, do svých domovů *dopravili celé kupy lží a pomluv*. vše neobyčejně zveličovali a strašlivě si stěžovali do porušení průvodního listu, do dlouhého a krutého Husova žaláře, do ukrutnosti otců na konciliu shromážděných, do falešných a podplacených svědků a do podobných věcí, jež by sice vzbudily nenávisť k otcům a k veškerému kněžstvu vůbec, ale mistrům, kteří byli upáleni, mohly u jich přívrženců zajistiti chválu a soucit. Navrátivše se tedy domů, svolali lid do kaple betlemské a aby zasvětili pa.

[3]) D. c. ve vydání Jiřího Vičara ve »Svět. knih.« 87.

[4]) Toto potvrzuje i Eneáš Silvius slovy: »Žáci sebrali zemi s místa, na němž byl oheň a odnesli ji jako posvátnou s sebou do vlasti.« D. c. 87.

mátku nových mučedníků, ustanovili, že *každoročně budou slaviti jich svátky.*«[5])

»Takové však«, pokračuje týž spisovatel dále, »mezi husity bylo nadšení při vychvalování svého Mistra, že nejen kněží *na kazatelnách často a mnohými řečmi ho vychvalovali*, ale že i laikové a lidé prostí, jako kožešníci, krejčí, ševci a jiní, jak píše kterýs Čech, řemeslníci, ba i bekyně, jež k husitům se hlásily, na katolické kněze útokem hnali. Alespoň i jakási ženská na obranu Husovu sepsala knihu, jejíž první odstavec, jak uvádí český jeden bohoslovec, který požívá všeobecné vážnosti, začíná slovy: »Toto sepsání a skládání vám zasýlám, ač před tím jsem je poslala do kteréhos kláštera, ale vám jsem k němu něco připsala a přidala o ancikristech, kteří se protiví nám a nejvíce Mistrovi . . . .« Uvažme, že praví Mistrovi, kterýmžto slovem husité po způsobu sv. Písma ze všech doktorů vyrozumívají jen svého Husa jako my, když na př. praví: »Toto praví apoštol« rozumíme sv. Pavla, nebo: »Toto dí prorok,« rozumíme prvního ze všech proroků svatého Davida. Mistrem pak nazývají Husa jeho stoupenci, aby naznačili, že týž nejen byl zvláštním doktorem, ale i že po svém upálení utrpením vyniká nad všecky mučedníky. Ba lhou též, že Hus samojediný svým mučednictvím vyrovnává se mučednictví Kristovu.«[6])

[5]) Historiae Hussitarum libri duodecim, 153.
[6]) D. c. 153—154.

»Vždyť,« dodává konečně náš pramen, »když za něho v kathedrále husitské v Betlemě v Praze (ač chrám tento nikdy kathedrálou nebyl) proti ritu svaté (katolické) církve od husitů s velikou slávou konány byly exequie (zádušní bohoslužby) jako za svatého mučedníka, kterýsi husitský kněz, jenž mezi mší svatou pronášel *chvalořeč k lidu*, za hrobového ticha všech, kdož byli přítomni, totiž duchovních, velikého zástupu lidu a mnohých šlechticů, ačkoliv z husitské strany někteří toho nelibě nesli, beze všeho studu a veřejně pronesl následující slova: »*Ze všech mučedníků Páně*, kteří až po dnes do nebes vešli, ani jeden jediný mučednictvím svým, vyjmeme-li pouze Krista, *nevyrovnal se mučednictví J. Husa.*«[7])

To ovšem již stačilo, aby český lid, událostmi roku 1415 až do krajností rozeštvaný, pro Husa zcela byl získán. A sotva, že se tak stalo, *vyskytly se záhy i obrazy jeho*, jež jako obrazy světců umísťovány byly v kostelích na oltářích. Tehdy byli také někteří husitští kněží, kteří v *litaniích* počali uváděti jmeno Husovo a Jeronymovo, kteří sloužili *mše* k poctě těchto dvou mužů a veřejně jich úctu jako světců odporučovali.

O tom naurčito svědčí *stížnost koncilu* kostnického zaslaná králi Zikmundovi, kdež se připomíná, že obrazy Husovy a Jeronymovy jako světců nalézají se v českých chrámech, že ka-

[7]) D. c. 154.

cíři tito na kázáních jsou oslavováni jako svatí a že konány jsou k nim modlitby za přímluvu u Boha. Koncil totiž píše: »Dle rozličných oznámení a dle mocného hlasu o nepravostech, jež staly se a posud dějí v království českém, denně na tomto svatém koncilu hned od počátku odchodu Vašeho až do tohoto dne *bez přestání docházejí nás stížnosti*, kteréžto den ze dne ještě se zhoršují. Vždyť, jak pravdivá pověst dí, pohoršlivá nebezpečí a nebezpečná pohoršení bludů a kacířstva, vzpoury a pronásledování, jež od drahných již časů proti pravé víře, proti duchovenstvu a kněžstvu Páně světskému i řeholnímu a proti všem pravověřícím tam jako vše zničující oheň vzplály, nyní ještě mocnějším žárem tuto zemi probíhají . . . . Stoupenci Viklefovi, Husovi a Jeronymovi překypujíce bezbožností a zlobou neostýchají se církev potupovati až k svatokrádežným skutkům. Vždyť posledně jmenované dva muže, jež nedávno tato svatá synoda dle spravedlivého soudu svého odsoudila jako kacíře a bludaře, *v chrámech Božích jako blahoslavence malují, v kázáních je za světce prohlašují, v litaniích o přímluvu vzývají, mše svaté* o nich jako *o mučednicích zpívají* a tak ty, kdož se Bohu protivili, kacířství hlásali a svatou církví satanovi vydáni byli, jako svaté v nebi a vyvolence Boží ctí a oslavují.«[8])

[8]) Franciscus Palacký: Documenta Magistri Johannis Hus, 647—648.

Musíme tedy za pravdu přijmouti, že *sotva uběhl od smrti Husovy asi rok*, neboť jak Palacký uvádí, koncil kostnický zaslal Zikmundovi, svůj stížný list v měsíci listopadu nebo prosinci roku 1416, *po Praze a v některých krajinách Čech* byl Hus od svých stoupenců *považován za světce.*[9])

Tomu *nasvědčuje*, mimo již uvedenou stížnost koncilu kostnického králi Zikmundovi, nepřímo i *kronika*, jež všeobecně se přičítá *Bartoškovi z Drahonic* či z Drahynic. Tam alespoň při roce 1432 jest zápis: »Téhož roku v letě (kteréžto léto bylo příliš suché, protože od svátku svatého Jiří nepršelo, leč jednou a to dosti málo, až do neděle, jež připadla *na onu slabiku Hus*) v sobotu před připomenutou nedělí o hodině asi 24. počalo pršeti a pršelo denně až do úterka v den svaté Máří Magdaleny . . . .«,[10]) k němuž vydavatel této kroniky P. Gelasius Dobner již r. 1764 poznamenal: »V rukopise na okraji jest poznámka: Spisovatel zaznamenává dny dle cisiojana, ale slovo *Cisiojanus* neoznačuje nějakého spisovatele, nýbrž

[9]) Tomek v Riegrově sl. n. tvrdí, že vyznavači zásad Jana Husa prohlásili tohoto r. 1417 »prostředkem university pražské za svatého mučedníka,« ale o veřejné kanonisaci Husově universitou nedostává se určitých zpráv. D. c. III, 986.

[10]) Monumenta historica Boemiae nusquam antehac edita. I, 174—175.

značí drsné verše, jež hlavní svátky každého měsíce po celý rok uvádějí první slabikou[11]) . . . . . Že verše cisiojana jsou velice staré, svědčí náš auktor Bartošek, jenž velice často dle nich dny zaznamenává . . . . Verše tyto pro měsíc červenec zní: »Jul. Proces. Proco. *Hus* . . . .« t. j. Jan Hus, kacíř, upálený v Kostnici r. 1415., jejž až podnes nekatolíci ve svých kalendářích tohoto dne uvádějí . . . Z toho souditi můžeme, že uvedené verše cisiojana nejsou starší doby Bartošekovy, ježto v nich nalézá se památka Jana Husa, leč bychom snad připustili, že *jméno Husovo později bylo v ně vloženo* místo jména jiného, ježto v některých knihách tištěných ve století XVII. nepřichází. Jméno Husovo však z cisiojana, jak myslím, vypuštěno bylo v pozdějších dobách od katolíků . . . . . Ve století XV. bylo mezi

[11]) Cisiojanus totiž sluje středověký způsob datování dne v roce pomocí jednotlivých slabik, jmenovitě počátečních slabik jmen větších svátků, skládajících celkem 24 veršů, z nichž dva připadaly na každý měsíc. Verše tyto nemají smyslu, ale přece složeny byly tak, aby se lehko pamatovaly. Cisiojany byly původně jen latinské, později povstaly u nás i české. Českých již užíváno bylo ve XIV. století. Jmeno cisiojanus jest odvozeno po prvních pěti slabikách znění latinského, připadajících na 1—5 den měsíce ledna. Vzniklo totiž ze slova »circumcisio«, což značí »obřezání Páně« či první leden v lednu a ze slova »Janus«, jež je zkráceno z Januarius čili ledna. Českých cisiojanů bylo od Hanky shledáno celkem pět. Latinské znění uvádí Dobner v citovaném spise na str. 174—175 v poznámce.

Čechy cisiojana velice užíváno . . . . Zachovaly se alespoň *přemnohé kalendáře* v Praze tištěné, jež dle pořadí dnů tyto verše připomínají a zvláště Lupáč[12]) ve svých kalendářích na okraji u každého dne připisuje příslušnou jich slabiku. A tento zvyk vytrval s malými přestávkami až do panování Ferdinanda II. . . . «[13])

Uvážíme-li tedy, že Bartošek z Drahonic při datování své kroniky *na více místech*, jak uvádí a vysvětluje P. Dobner, užívá cisiojana, v němž mezi světci přichází i jméno mistra Jana Husa, dále, že Bartošek již roku 1408 vykonal prý cestu do Italie, jak jeho životopisci[14]) tvrdí, že v kronice své popisuje události české od roku 1419.—1443. čili události, jichž byl většinou přímým svědkem již jako dospělý a rozvážný muž a konečně, že, ač katolík, *datuje události své kroniky dle svátku Husova*, musíme důsledně *uzavírati, že velmi záhy po roce*

[12]) T. j. Prokop Lupáč z Hlavačova, humanista a historik nar. asi 1530 v Praze a zemřelý 4. dubna 1587 v Domažlicích. Vydával historické kalendáře.

[13]) D. c. 175 poznámka.

[14]) Bartošek z Drahonic byl nejspíše synem Jana r. 1401 v Příbrami a Anny r. 1420 ve Skřipeli pochovaných a pocházel asi z rodiny, která byla v držení některého z manských statků Karlšteinských. Roku 1421. byl v posádce, která Pražský hrad pro Zikmunda hájila. Náležel tedy ku straně královské a tím ku straně katolické. Ale přes to přece vypravování jeho i ke straně husitské je spravedlivé. Zemřel kol r. 1445. Sr. Ottův sl. n. III., 394.

1415. jméno Husovo a tím také Jeronymovo *bylo uváděno v pořadí svatých* v jednotlivých kalendářích. Proto pravdu má *V. V. Tomek*, když napsal: »Uctění Husa co mučenníka pro pravdu ano co dědice českého bylo se ujalo v lidu *hned v prvním čase po jeho smrti*,«[15]) ovšem omezí-li se výraz »v lidu« pouze na lid pražský a na něco málo krajin lidu venkovského, jenž k myšlenkám Husovým již tehdy se hlásil.

Z těchto příčin jest možno již dosti *pevně stanoviti hranici* či vznik »svátku« Husova. Jest alespoň z uvedených pramenů jisto, že posmrtná úcta památce Husově byla prokázána hned po zprávě o jeho upálení v Kostnici a že zároveň tehdy již lid byl husitským kněžstvem stržen, aby »svého Mistra« považoval za svatého mučedníka. To stalo se najisto roku 1415. Potom *nejdéle ve dvou letech* jméno Husovo zároveň s jmenem Jeronymovým dostalo se do některých kalendářů. Tím provedena byla *první husitská »kanonisace«* čili prohlášení za svatého.

Ale tato kanonisace nalezla záhy své *odpůrce*. A nebyli to pouze *katolici*, kdož nechtěli uznávati Jana Husa za světce, ale sami jeho stoupenci totiž *Táboři*, kteří vůbec úctu svatých zamítli.[16]) Proto, čím více Táboři nabý-

[15]) Dějepis města Prahy, IX, 711.

[16]) Alespoň Winter v „Životě círk. v Čechách“ píše: »Že Táboři nectili Husa za svatého, není potřebí

vali u lidu půdy, a venkov přece hned od prvních začátků husitství většinou jim náležel, tím více *úcta »svatého« Husa ustupovala do pozadí*. Ba byly doby, kdy snad v Čechách úcta tato by byla *nadobro zanikla, kdyby spory* Pražanů s Tábory ji *nebyly obživovaly*. *Pražané* totiž, kteří ctili Husa jako světce, kdykoliv naskytla se jim vhodná příležitost, **dráždili ji nejen katolíky, ale i Tábory.** Ovšem ještě dodati musím, že *ani všichni Pražané nebyli ctiteli* »svatého mučedníka« kostnického a zvláště ne v době, kdy vyjednávali s koncilem basilejským o kompaktáta. Tehdy alespoň přemnozí z nich z opatrnosti a jiní zase z upřímné touhy po sjednocení s Římem varovali se všeho, co by na ně mohlo vrhnouti i stín nepravověrnosti. A tímto stínem zajisté byla by bývala také oslava Husova »svátku«. Proto pravdou jest, že *před uzavřením kompaktát oslava »svátku« Husova v Čechách byla až příliš slabá*.

Koncil basilejský byl o těchto věcech, jako vůbec o záležitostech českých, výborně zpraven a proto při jednání o kompaktátech o Husovi velice málo a při ujednání kompaktát o oslavě jeho docela ani slovem se nezmínil. *Považoval* zajisté *oslavu tuto za odbytou*, jež spojením Čechův s Římem nadobro zanikne.

dokazovati, neuznávalitě vůbec žádného světce.« D. c. 874. Po Táborech činili podobně i Čeští bratři.

Nepravdu tedy má *Tomek*, píše-li: »Podivno jest, že v jednáních o kompaktata s konciliem basilejským nebyla o úctě Husově nikde činěna žádná zmínka. Možná, že po vypuknutí války náboženské po smrti krále Václava jiné předměty snah strany pod obojí, které vystupovaly do popředí, odvracely od toho veřejnou pozornost,« *ale pravdivě dodává*, že »časem (t. j. po bitvě u Lipan) se oslavování mučenníků kostnických znovu více *oživovalo* a dobývalo si většího ustálení.«[17])

Také *příčina*, proč oslava mučedníků kostnických po bitvě lipanské více oživovala, je docela jiná, nežli Tomek mezi řádky uvádí čili spíše jen naznačiti chce. Tomek totiž slovy svými chce čtenáři vnutiti názory, že český lid sám od sebe po koncilu basilejském k úctě Husově se vrátil a k ní pak upřímně přilnul. Ale to jest nesprávno. Nebyl to český husitský lid, který hlavně po roce bitvy lipanské počínal zase zřejměji uctívati Husa, ale byl to *proudit*, který však místo v úctu Husovu *přecházel v dráždění a v malicherné škádlení strany protivné* t. j. katolíkův.

Po přijetí totiž basilejských kompaktát, jimiž Pražané s katoliky splynuli v jednotu, alespoň na čas, došlo záhy a to již *roku 1434 k bitvě u Lipan*, kde oba Prokopové padli a Táboři

[17]) D. c. IX, 172.

byli téměř úplně potřeni. A sotva že se tak stalo, domnívali se husité, že nyní v Čechách *půjde všecko po jejich vůli* nejen v ohledu politickém, ale i církevním, čili že strana katolická v jich středu zanikne. V tom se však velice zmýlili. Volený, ale nepotvrzený husitský arcibiskup pražský Rokycana musil alespoň 30. března 1437 opustiti Prahu a král Zikmund počal obnovovati staré t. j. katolické řády církevní. Husité z toho byli nespokojeni a se bouřili. Tím *stará kyselost mezi katolíky a husity*, jež před rokem 1434 polevila, *se obnovila* v míře ještě prudší, nežli tomu bylo před tím. A podobně bylo pokračováno za let následujících až do nastoupení *Jiříka Poděbradského, kdy spory a hněvy obou stran dostupovaly svého vrcholu.*

Panovník tento totiž jako *husita* záhy dostal se po svém nastoupení na trůn do půtek s Apoštolskou stolicí, jež nabývaly čím dále hrůznější a hrůznější podoby. Proto *právě v těchto dobách husité z odporu a kyselosti ku straně katolické, aby ji dráždili a popouzeli, počínali zase hlučně oslavovati »svátek« svého »mučedníka«*, kteryžto pak ráz oslava Husova podržela si až do roku 1620, ba až do dob našich.

Důkaz o tom dá se docela dobře provésti z náboženských dějin českých stopujeme-li je a oslavu Husovu trochu bedlivěji. Tak *Tomek* v »Dějepise města Prahy« píše: »Již za pano-

vání Jiřího Poděbradského[18]) ozývaly se hlasy proti oslavě Husově politických jeho protivníků. Vratislavští v dopise k papeži dne 30. dubna 1459. praví o Češích: »Národ tento . . . na potupu církve oslavuje svátky Husa, Žižky, Jeronyma a Petra Engliše a jiných zavržených kacířů, posmívá se přímluvě svatých, jich svatým ostatkům a obětem za mrtvé.«[19]) Za časů pak krále Vladislava bylo slavení Husa co svatého vždy zřejmější a hlučnější. *Den 6. července byl pokládán za zasvěcený svátek a slavil se processími i jiným okázalým způsobem,* **ne bez zřejmého úmyslu škádlení přijímajících pod jednou.** K roku 1517. vypravuje o tom letopisec, kterak »v neděli u vigilii mistra Jana Husi a mistra Jeronyma Pražského, když bylo po jitřní i v pondělí na týž svátek konšelé pražští pálili oheň na malém ostrůvku blíž krucifixa, a na věži mostské trubači slavně troubili, na bubny bubnovali, z hakovnic s mostu stříleli a z tarasnic také stříleli od mlýnů ku Petřínu« a purkmistr i někteří z konšelů »byli na věži, dívajíce se na ten oheň dolů, kdež lidu bylo veliké množství na mostě i po březích. . . . *A páni kanovníci s hradu nelibě to nesli.*«[20])

[18]) Jiří počal panovati roku 1458.

[19]) Script. rer. Siles. VIII, 22. O Žižkovi a Petrovi Englišovi mluveno tu, jak dobře dí Tomek, nemístně.

[20]) Staré letopisy české, 408.

»Z téhož roku 1517, pokračuje Tomek dále, jest *kalendář* v českém Museu vydaný mistrem Václavem z Žatce, ve kterém se nachází den 6. července co Husa a Jeronyma vyznačený červenými písmeny. Nebyl to ovšem první kalendář toho znění. *Datování listin* v den mistra Jana Husi nachází se často před tím, jakož na př. feria II. post Joannis Hus roku 1483. t. j. v pondělí po svátku Jana Husa v městské knize Malostranské.[21]) Jak duchovenstvo strany pod obojí o slavení Husa co svatého smýšlelo, krátce vyznačuje roku 1496. »odpověď na matrikát bosáků« v Manualníku mistra Václava Korandy, kdež praví se na str. 93: »Mistr Jan Hus byl kněz poctivý, křesťanský kazatel a Čech věrný, jakož předepsáno pro pravdu falešně odsouzen na smrt. Za mučedníka jej držíce, jím se nestydíme, doufajíce, že před Bohem se přimlouvá za ty, kteří milují víru se zákona božího.«[22])

»Pohoršlivé bývaly, dodává náš pramen ještě, také pro stranu pod jednou *písně* rozličné, zpívané v kostelích i jinde, kterými veleben byl Hus a tupeno vyšší duchovenstvo katolické. Začínala se jedna z nich slovy: »V naději Boží mistr Jan Hus«, jiná: »Věrní křesťané, silně doufejme o Kristově večeři a nepochybujme,« ještě jiná: »Nedejte se svoditi těm falešným prorokům,

[21]) Fol. A. 19.

[22]) D. c. IX, 172, pozn. 39.

kardinálům biskupům.«[23]) Bezpochyby bylo více jiných téhož směru.«[24])

Podobně poznamenává *Dr. Winter:* »Teď (t. j. koncem XV. století) zas ochotněji a slavněji slaven svátek Husa, *jímž strana katolická dráždila se nejvíc; snad ji nebylo ani tak o svátek jako o způsob oslavy.* V ten den *běhali v Praze houfy a běda mnichu, jenž se jim dostal do rukou,* bez urážky neodešel, aspoň ho potahali za kápi a zazpívali mu zlou píseň o papeži. Doktor Žídek z té příčiny nabádí krále, aby nařídil, by chodci nezpívali rouhavě o papeži a biskupech, kněží aby nezpívali česky v kostelích, aby také nechali zpívání o Janu Husovi neb to není k lásce rozmnožení než k rozličným svárům. Boj mezi oběma o Husa veden také písemně a neustal tak brzo . . . . Hus *malován na archy kostelní* a na jeho čest pojmenován ten onen pozemek u Prahy Husovkou. S Husem spolu ctěn Jeroným . . .«[25])

Strana podobojích věděla tedy dobře, že schválně hlučná a nepřístojná slavnost Husova je katolíkům odpornou, ale přes to *vyhledávala vždy k ní nové a nové dráždivé podněty.* Tak na př. roku 1503. z usnesení kněžstva i stavů strany pod obojí nařízen byl *půst* a položen na den vigilie mistra Jana Husi t. j. 5.

[23]) Z písní těchto se žádná celá nezachova a.
[24]) D. c. IX, 171—173.
[25]) Život církevní v Čechách, 26.

července, čímž následující svátek Husův měl býti povznesen na slavnost prvního řádu. Strana katolická přirozeně odepřela tento půst zachovávati a šli proto mnozí, jak dodává Tomek[26]) ze Starého a Nového města na hrad a někteří na Malou stranu, aby mohli maso jísti bez překážky. Z toho však povstaly hádky, rozbroje a různice.

Tím stalo se, že brzy na počátku XVI. století *svátek Husův zvrhl se v Praze ve zřejmý boj katolíků a podobojích* a skýtal ve dnech 5. a 6. července *odstrašující podívanou.* Alespoň *Winter* uvádí, že roku 1519. »o svátek Husův v Praze výtržníci zase, jako léta dřívější běhali houfně po klášteřích, křičeli, oplzle zpívali, mnichy honili, *obrazy bořili i vlekli blátem* a po svém zvyku starodávném *do Židů se chystali na lup.*«[27])

Opravdu tu již »svátek« Husův není více svátkem, ale vyhledávanou příležitostí k nespočetným hříchům.

A podobné výjevy opakovaly se potom *každoročně.* Alespoň *Slavata* při roce 1521. má následující záznam: »Prve než král Ludvík do Čech a do Prahy přijel, sladovníci a jiní řemeslníci slavíce den mistra Jana Husi, běhali v houfích po klášteřích zbrojně *křičíce.* »*V naději Boží mistr Jan Hus*« a jiného mnoho bouřlivého *i oplzlého zpívali* i mluvili, chtíce

[26]) D. c. IX, 174.
[27]) D. c. 100.

nějaký počátek učiniti, počali některé mnichy za kápě tahati, ale oni to všecko trpělivě snášeli; bylo to sice od konšelů pražských upokojeno, ale přezvědělo se, že jsou tíž řemeslníci týden před tím při jich schůzkách byli se na tom postavili a tak spuntovali, *aby na týž den na všecky kláštery v městech pražských udeřili a je zplundrovali.*« [28])

O nic lépe nebylo před čtyřmi léty. *Václav Hájek* totiž při roce 1517. píše: »Tehdy den po sv. Prokopu sešli se zbrojní lidé v Praze pod most a blíž obrazu umučení Božího udělali *veliký oheň*, pravíce, že pálí Jana Husa. Při tom troubili trubači s věže, s mostu *stříleli*, střileno i od mlýnů ze srubnic a tarasnic.« [29])

Daleko *hůře* postoupily ještě poměry, *když čeští husité přeběhli do tábora protestantského.* I tu byl oslavován »svátek« Husův, ale *způsobem čím dále odpornějším.* Vše, co poněkud ještě upomínalo na opravdovou a vnitřní úctu Husovu z doby husitské, se odstraňovalo a zůstávalo jen to, co katolickou církev zřejmě potupovalo. Tak brzy po svém nastoupení sám císař *Ferdinand I. musil nařídíti* lutheranským duchovním *processí* o svátku Husově, jež od dávných dob po Praze se konávalo, ale nyní jakožto »římská ceremonie« stoupencům Martina

[28]) Vilém Slavata, Přehled náb. dějin českých ve »Svět. knih.«, 37.

Luthera nemilá, mělo přestati. »I tenkrát tedy šel *administrátor podobojích Mystopol*, jak dodává Winter, ale odemstil se o Husově slavnosti, že *kázal příkře proti kněžím protivným, přirovnávaje zlý jich život k čistému životu Husovu*« a těmi kněžími mínil katolíky, jak dosvědčil sám utrakvistický opat na Slovanech. Z toho vzniklo veliké pohoršení tak, že až sám král Mystopolovi pro to domlouval a se při tom zlobil, jak dokládají prameny, »až poskakoval«.

Jest jisto, že hned *po upálení* Husově byli *někteří* husité, kteří *oslavovali svého Mistra z vnitřního přesvědčení* a kteří nesouhlasili s tím, co rozpustilost a rozmarnost některých nerozvážlivců z jich řad vyvolávaly po ulicích na potupu katolíkův. Ale jako jisto jest toto, tak také jest jisto, že v době, kdy husité opustili své staré husitské tradice a přeskočili v touhách po novotě *mezi protestanty, nebylo již nikoho ve straně jejich, kdož by v oslavách Husových nevyhledával pouze příležitost ku dráždění strany pod jednou.* Tehdy prostě oslava Husova byla společným heslem všech, kdož veřejně chtěli demonstrovati proti katolíkům právě tak, jako jméno husitů bylo clonou, jíž skrýval se v Čechách všichni stoupenci reformátorů či novotářů německých. Z té příčiny také jméno »husita« čím dále mizelo a místo něho počalo se užívati slova »podobojí«, ve kterémžto výrazu

dali se velmi dobře zahrnouti i protestanté, kteří přece také pod obojí způsobou »večeři Páně« přijímali. Ba z pramenů dob tehdejších dá se i vycítiti, že *mnozí z Čechův zvaní podobojí v první polovici šestnáctého století znenáhla počínali se i za jméno husita styděti.*

A dle toho vypadala také tehdejší oslava mistra Jana Husa. Vnitřní pieta vymizela z ní nadobro a zůstala toliko slupka až příliš nahořklá, kterou bylo házeno po katolících. Protestantští podobojí, měli-li dle tehdejších velmi spletitých poměrů náboženských ve své osadě kněze katolického, nutívali jej, aby v den Husův konal slavné služby Boží a nic se neohlíželi, že jest to jednak proti přesvědčení knězovu a jednak i proti přesvědčení jich samých, ježto již dávno lásku k Husovi ztratili a z oslavy jeho *podržovali to, čím by svého kněze a katolické spoluobčany sužovali.* Tak po roce 1565. katolický farář *rokycanský* stěžuje si arcibiskupovi, že měšťané chtěli jej donutiti, aby dal všemi zvony zvoniti a aby sloužil mši ve výroční den Jana Husa, »patrona království českého«.[30] A podobně dělo se *ve více městech a místech.* Byla tedy oslava Husova již od počátku šestnáctého věku **zůmyslně vyvolávanou provokací** *se strany českých podobojích.*

Jednotlivci přizpůsobovali se celku. Proto nepřekvapí, že v pramenech přicházejí i doklady,

[30]) Denis-Vančura, Konec samostatnosti české, 440.

kdy jednotliví lidé, poněvadž měli své osobní spory s knězem, *zneužívali Husa a jeho oslavy k osobní pomstě. A nebyli to jen snad podobojí, ale i katolíci, z čehož nad slunce jasněji plyne provokativní ráz »svátku« Husova.* Vždyť katolíci, dráždící Husem své kněze a své spoluvěřící jsou nezvratným důkazem pravdy právě uvedené, poněvadž jednání jejich jest prostě *ohlasem všeobecného přesvědčení své doby.* Alespoň jeden toho doklad.

Roku 1564. děkan *poděbradský* žaluje arcibiskupovi na svízele, jichž zakouší v obci a zvláště od svého *kostelníka.* Člověk tento jindy nedbalý, na svátek Husův si pospíšil, zvonil a slavil Mistra Jana přes zákaz děkanův.[31]) Hle, jak i osoba v samé blízkosti kněze zneužívá Husa! Zajisté by toho byla neučinila, kdyby oslava Husova všeobecně tehdy již nebyla bývala považována za provokaci!

Než dosti toho. Pokročme raději dále a stopujme mimo veřejnou úctu, Husovi prokazovanou v kostelích a na ulicích, ještě jiné její způsoby! Tu pak obraťme se nejprve *k tisku!*

Roku 1510. v tiskárně Mikuláše Konáče vyšla česká kronika Eneáše Silvia. V ní nalézá se *obraz upálení Husova.* Hus bezvousý jest tu uprostřed obrázku uvázán a po obou stranách jeho jsou skupeni kněžští a jiní diváci. Naivně skreslena jest hranice. Je to několik snopů

[31]) Winter, Život, d. c., 519.

slámy, sotva čtyři, do nichž pacholek fouká měchem.[32])

I v tomto obrázku vidím nejen úctu Husovu, ale i provokativní její ráz. Obé nepotřebuje dlouhého vysvětlování a výkladu. Stačí, uvážíme-li, že *Mikuláš Konáč* z Hodíštkova sám *přiznával se k straně konservativních storokališníků, ale smýšlením svým byl, jak z jeho spisů jasno, cvingliánem.*[33]) Tím řečeno jest všecko.

Od tisku obraťme se k oltářům, kostelům, sochám a obrazům! V katolické církvi nově kanonisovaným osobám zasvěcují se oltáře, kostely, obrazy, sochy. Podobně učinili husité i svému »svatému« Mistrovi. Dokladů o tom zachovalo se sice málo, ale kdyby byl zachoval se jeden jediný, i ten stačí k dotvrzení za jistých okolností historické pravdy.

Zvláštním druhem středověkých oltářů byly tak zvané *archy*. A hle, na jedné z nich, jež se nám dochovala, nalézá se mezi světci i Jan Hus. *Winter* píše o tom: »Za zmínku stojí i zbytky archy v museu chrudimském, v nichž mezi českými světci *pravděpodobně vymalován Hus* v komži, s pleší a s kalichem. Tváře jsou tučné, šablonovité, jako bývají leckdy v kancionálech.«[34]) Tu tedy *máme důkaz, že i oltáře*

[32]) Winter, Český průmysl, 543.
[33]) Zemřel 3. dubna 1546. Sr. Ottův sl. n. XIV. 665.
[34]) Český průmysl a obchod v XVI. věku, 496.

zasvěcovaly se »svatému« Husovi, byť ne jednotlivě, alespoň ve skupině svatých českých patronů. Že se tak dělo pouze v době nejstarší, vyplývá nejen z věroučných názorů protestantských utrakvistů v Čechách, ale i z již uvedené stížnosti koncilu basilejského ku králi Zikmundovi, kdež uvádí se zmínka o obrazech Husových v kostelích.

Že Husovi byly zasvěceny i *kostely*, dosvědčuje se r. 1606. v jednom odkaze pražském, kdež nachází se oddíl, dle něhož *v kostele svatého Jana z Husince* má býti učiněno epitafium, na kterémž by byla figura radostného »vzkříšení Pána Krista a pod nohami jeho drak starý nebo satan a při tom smrt a hřích, jako obyčej jest.«[35])

O *sochách*, postavených k úctě Husově *nemáme posud žádného dokladu*. Objevil se sice názor, že v Praze na Pankráci stávala socha Husova, jež později byla přeměněna v sochu sv. Jana Nepomuckého, ale ukázalo se, že názor tento byl nesprávný.[36])

Za to o *obrazích* Husových jak v *bytech soukromých*, tak v *kostelích* a v knihách posvátných jsou doklady. V Praze na př. soukeník Port r. 1613 měl zajímavé kontrfekty v rámečkách a mezi nimi i kontrfekt mistra Husa[37])

[35]) Winter, Český průmysl, 529.
[36]) Více o tom má Hlavinka, Bludy a lži, 152.
[37]) Winter, Český průmysl a obchod, 525.

a koncil basilejský sám dí, že husité Husa a Jeronyma »v chrámech Božích jako blahoslavence malují.«[38])

Že obrazů Husových jak v domech soukromníků, tak v kostelích byl *počet dosti značný*, plyne nejen ze záliby dob předhusitských, jež honosila se dle svědectví Eneáše Silvia v nádherných obrazy a sochami vyzdobených chrámech, ale i z popisů lidských příbytků, v nichž hojné obrazy svatých se nacházívaly, aniž bych se slovem zmiňoval, že podnikavost lidská dovedla tehdy těžiti z proudů časových právě tak, ovšem servatis servandis či přiměřeně sobě a času, jako v dobách naších.

O obrazích Husových v *posvátných knihách* máme doklad z roku 1599. Tehdy hornící kaňkovští u Kutné Hory smluvili dáti Fabiánu Pulirarovi či Puléřovi za malby v *gradulu* 70 kop a přidali mu pak za nové obrazy, mezi nimiž byl i *obraz mistra Husa*, ještě 20 kop a na konec dodali ještě 8 kop.[39])

Konečně máme doklad o obraze Husově i na vazbách knih. Alespoň častěji připomenutý Winter píše: »Z obrázků vyskytují se *na vazbách našich kancionálů* . . . figury biblické, mythologické, kartuše, poprsí králů, apoštolové, Hus . . . «[40])

[38]) Sr. citát tento shora!
[39]) Winter, Český průmysl, 536.
[40]) Český průmysl, 601.

Byl tedy, shrneme-li vše v celek, co posud jsem uvedl, *oslavován mistr Jan Hus* od své strany po Čechách *stejným způsobem, jako bývají oslavováni svatí v katolické církvi až na zlořády, jež ve jmenu oslavy Husovy bývaly páchány k potupě katolické církve vůbec a českých katolíků zvláště, a až na hříchy, jimiž oslava tato záhy překypovala.* Pokud žili staří husité, byla sice oslava Husova namířena hrotem svým také, jako vůbec, proti přijímajícím pod jednou, ale přece dával se jí alespoň nátěr vnitřní piety. Za to v době vyznavačů podobojích čili vlastně protestantů se zvrhla nadobro a zašla zcela v koleje nepřístojné, jak jasno mimo jiné i z toho, že čeští *protestanté oproti starým husitům považovali* dle agendy své z roku 1581. svátek Husův podle 12 »předních« svých svátků *pouze za jeden z patnácti »menších« svátků. Českým protestantům byly tedy hlavním cílem oslavy Husovy provokace strany katolické a chytrácké ukrytí se za Mistra, jehož ctitelí již dávno nebyli.*

Slova tato budou snad se zdáti na první pohled příliš smělá a neobvyklá. Připouštím, že jsou neobvyklá, poněvadž v Čechách jsme si uvykli o husitech a protestantech slýchati a čítati jen samé chvalozpěvy, ale smělá nejsou, poněvadž zakládají se na historických dokladech a faktech.

Že českým protestantům »svátek« a oslava mistra Husa sloužily *za provokaci*, určitý o tom *doklad* máme *z Rokycan*. Tam dne 5. července roku 1570. žádali měšťané svého faráře Ondřeje Pešinu, jenž byl katolíkem, aby u večer všemi zvony zvoniti dal k oslavě zítřejšího dne Jana Husa a taktéž dne 6. července aby se zvonilo k velké mši sv., poněvadž jest Hus muž svatý a patron českého království. Farář odepřel splnění této žádosti. Měšťané tedy se slovy: »Nebudeme poslouchati tebe, ale Boha« odešli. A jelikož u sebe chovali klíče chrámové, dali na večer sezváněti všemi zvony a jeden bakalář zvoníky na věž uvedl. V den 6. července opět se zvonilo, načež se měšťané sešli v chrámě a celou hodinu prozpěvovali husitské písně za průvodu hudby a varhan a *to vše vykonali bez kněze.*[41]) A že čeští protestanté *chytrácky se kryli Husem*, ač jeho ctiteli již dávno nebyli, svědčí *česká konfessí*, jež od protestantů císaři Maximilianovi II. byla podána »v úterý po Božím na nebe vstoupení Krista Pána« roku 1575. Tam alespoň čeští stavové, aby obhájili existenci svého vyznání v Čechách praví: »Potom také *skrze mistra Jana z Husince*, svaté paměti a skrze jiné svaté muže ta víra pod obojí obnovena, až i také odtud do okolních zemí se jest dostala,«[42]) *ač známo, že víra českou konfessí hlásaná*

[41]) Borový, Brus, 218—219.
[42]) Sr. Beckovský, Poselkyně I, 299.

není ničím jiným, než německým protestantismem a tudíž z Němec do Čech přišla.

Ale *obojího* nejvýmluvnějším důkazem jest *císařské nařízení* ze dne 20. září 1602. Tu se dí: »Protože mnozí kněží stojící pod správou konsistoře podobojí nejen *nechtějí zachovávati starodávné* křesťanské, svatou církví nařízené a od dávna ustavičně i v kostelích podobojích zbožně zachovávané *řády*, *ale i přemnozí z nich tyto řády tupí a haní, odstraňují a o nich na kázáních a při jiných příležitostech pohrdavě a s úsměškem mluví*, z kterýchžto nekřesťanských jednání *vznikají všeho druhu bezbožnost, rozpustilost, pohrdání, hříchy proti Bohu a všecko zlo*: nařizuje Jeho Císařská Milost, že nemůže déle toho snášeti a proto poroučí konsistoři, aby takovéto duchovní citlivě potrestala nebo docela odstranila a fary důstojnými, příkladnými a řádnými kněžími, kteří by nejen lid dle starokřesťanského zvyku slovem Božím, ale i ostatními svátostmi dle kompaktát a nařízení svaté církve opatřovali, obsadila. Mimo to nechť konsistoř bedlivě a účinně se stará, *aby urážky a posměchy z kázání se odstranily* a lid více k službám Božím, zbožnosti a svatým modlitbám, ku zachovávání postu a svěcení starých a od církve svaté *ustanovených svátků* byl přidržován, nabádán a napomínán . . . .«[43]) Z uvedeného tohoto právě nařízení však plynou

[43]) Petr Jaksch, Gesetzlexicon, II 502—503.

dále nejen pravdy výše připomenuté, ale i *fakt, že koncem šestnáctého stol. záležitost »svátku« Husova a oslava mistra betlemského vůbec ocitly se v tak neutěšeném stavu, že jevila se naprostá nutnost je jednoduše odstraniti.* A k tomu také došlo, poněvadž dojíti musilo.

Když tedy oslava »svátku« Husova koncem šestnáctého věku se úplně zvrhla, vydán byl posléze *roku 1584 rozkaz, aby svátek tento spolu se svátkem Jeronymovým byly vyloučeny z obecného kalendáře.* Proto tehdejší pražský mistr Petr *Kodicillus* z Tulechova, který jmenem university kalendáře vydával, r. 1585. poprve jméno Husovo a Jeronymovo z kalendáře svatých vypustil. *Lid* ovšem změny této si povšiml a byl s ní *nespokojen*, ne však proto, že Hus z pořadí svatých byl vymazán, ale proto, *že v tom viděl ústupek katolíkům.* Z té příčiny také husité Kodicilla nejen za živa, ale ještě i po smrti mnohou příhanou a posměškem zahrnuli. Tehdy alespoň šířily se pověsti, že ochotou svou zjednal si muž tento výsadu u císaře, aby mimo něho nikdo jiný nevydával minucí a byla zpívána o něm po ulicích potupná píseň: »Stal se Čechům protivný kus — vyletěla jim z Prahy hus — prodal ji mistr Kodicillus.« [44]) Děkan slánský pak Václav Kněževeský dokonce, když r. 1589 zapisoval do své kroniky úmrtí Kodi-

[44]) Dačický, Paměti I, 158 a Jireček, Rukověť I, 359.

cillovo, který dle páně děkanova názoru vymazal z pranostiky či minucí »našeho věrného Čecha, dobré a svaté paměti, svatého mistra Jana z Husince,« připojil: »Pán Bůh rač jemu milostivě odpustiti a lehké odpočinutí dáti!« [45])

Než všecky příhany, jimiž mistr Kodicillus pro vynechání Husa a Jeronyma mezi světci byl stíhán, nebyly upřímné, jak *doznává protestant Denis* slovy: »Ano i svátek Husův upadá v zapomenutí. Roku 1585. vypuštěn jest z kalendáře. Mnoho osob horší se proto, ale *celkem přestává se na vtipech a posměšných písničkách:* po několik let usilováno o opětnou napravu toho.« [46]) Tato »náprava« se stala r. 1588.

Posměšky totiž a dle některých i nejspíše nalehání knihtiskaře nebo žádost protest. stavů přinutily Kodicilla, že týž *zase na rok 1588. svátek Husův a Jeronymův do minucí vložil* [47]) a tím *boj o tento den znovu rozpoutal.* Alespoň u sv. Mikuláše v Starém městě již roku 1589 farář *Tomáš Soběslavský* nadal na kázání zpěvným literátům »zvyjebených lotrů tuplovaných« a to proto, že »píseň o památce mistra Jana Husi, před dávnými léty složenou a od církve přijatou, zpívali, stálost jeho i počestné života obcování ku posilnění věrným Čechům

[45]) Winter, Život 187—188.
[46]) D. c., 482.
[47]) Sr. Denis, 482 pozn.

sobě připomínali.« Z toho povstalo v osadě skoro zbouření. Literáti psali konsistoři žalobu na »opovážlivost« farářovu, při čemž uvedli: »Ta píseň dříve, než pan farář na světě byl, zpívána jest byla, a ještě, an pan farář tu pobuda nebude, z užívání věrným Čechům nevyjde, umíť Pán Bůh takovým v cestu, než se nadějí, vyjeti a je rychle zkrotiti.« Posléze vložili se do sporu rozvážliví sousedé a někteří z městské rady a jali se obě strany mírniti. Farář, jenž dával literátům za jich nespokojenost různá jména, jako »psohlavcův«, se vyjádřil, že na Velikou noc literátův »pěkně napomenul, aby dopustili žákům nešpor zpívati a sami po žalmích pro prostý lid známé staré písně aby zpívali a ne pikartské, které s sebou mistr Matěj nosil a kterým lidé nerozumějí« dále, že Husa neodsuzoval, poněvadž »já o něm jako o jednom knězi poctivém smýšlím, ale oni v zpívání naříkali a tupili všecky kněze věrné, a ten verš »A ty milá Husi« není Čechům ku vzdělání než potupa všeho kněžstva; jinde ten verš zpívají jinač »A ty milá Husi, ještě k tobě musí Čechové lásku míti a jiní národové, jsouce u víře pravé.« Tímto prohlášením se literáti trochu utišili.[48])

Uvedený obrázek dojista svědčí, jak na čase bylo, aby Husův »svátek« z kalendářů zmizel a jak *neopatrně jednal* mistr Kodicillus, *že po-*

[48]) Winter, Život d. c. 188.

volil nátlaku českých protestantů a znovu vypuštěný »svátek« Husův do kalendářů zavedl. Alespoň *protestantům tím byla dána jaksi úředně nová příležitost, aby mohli provokovati katolíky české dále.*

Za příčinu, proč Soběslavský v kostele literátům nadával, mluvil o žíle a biči, kterým Kristus vyháněl neposlušné z chrámu, uvádí ovšem Winter, že »byla v tom víra nestejná; kněz byl kališník rázu katolického a literáti nechtěli zpívati latině a také ctili Husa, poněkud víc, než si farář přál,«[49]) ale já se domnívám, že osadníci u sv. Mikuláše, kteří měli až příliš veliký sklon k protestantství, *chtěli tím svého faráře pro jeho přichylnost ku katolíkům dráždit.*

Výsledek takovéto oslavy Husovy ovšem byl, že »byly z toho kyselosti a žaloby a dosti malý počet literátů k zpívání do kostela se scházeli.«[50]) Hle, jaké ovoce přinášela oslava »svatého« mistra Jana z Husince!

Právě uvedeným případem svatomikulášským byli zajisté protestanté nejen v této farní osadě, ale po celé Praze a snad i v okolí *posilněni, aby v oslavě Husově dle svých choutek pokračovali* a jí proti svým odpůrcům v daném případě využitkovali. Proto všecko jich úsilí vrhlo se na obživení »svátku« Husova. Alespoň v této době *objevují se k úctě Husově*

[49]) Winter, Život 959.
[50]) Winter, Život 959.

nově skládané písně a v nich velebí se Hus nejen jako odpůrce církve katolické, ale hlavně jako hlasatel protestantských názorů o Písmě svatém a evangelické svobodě. — Tak roku 1597 prostý člověk, bývalý *krejčí Palma* složil a vydal větší píseň o mistru Janu Husovi »svatém člověku«,[51]) ve které velebí Husa již s hlediska čistě protestantského. *Než pravé oslavě Husově již se mnoho ani tímto způsobem nepomohlo.* Ba dle mého soudu právě tím se jí vykopal hrob nejhlubší. Vždyť oslava tato vznikla docela v jiném náboženském přesvědčení a smýšlení, nežli byly názory protestantské. Husitství alespoň, přes opačné tvrzení kohokoliv, chovalo v sobě pouze zárodek protestantství, ale nebylo protestantstvím, i když béřeme toto slovo v nejširším jeho významu. Husitství bylo daleko a nesmírně daleko blíže katolictví nežli protestantství. Proto zcela *důsledně, vznikla-li oslava Husova v husitství, musila se protestantstvím udusiti.* A tak se také stalo. *Protestantští duchovní a čeští stavové o ni nestáli a lidu,* jakmile blíže s protestantstvím se seznámil, *se stala lhostejnou.* Mimo to *protestanté* v Čechách *sesílili* již tolik, že nebylo třeba katolíkův se báti. Tím *odpadla také příčina* k stálému jich *dráždění.*

Za takovýchto poměrů *někteří utrakvističtí kněží sami usilovali o potlačení Husova*

[51]) Winter, Český průmysl, 591.

»svátku«. Alespoň po roce 1590 dovídáme se, že *Pavel Paminondas,* opat na Slovanech, chtěl jej potlačiti, ale že věřící jeho se vzbouřili a stíhali jej písničkou: »A ten slovanský opat, dal na vinici kopat, na svátek Jana Husi, za to do pekla musí, věčně se trápit.«[52]) Ale mýlil by se velice, kdo by se domníval, že to byli jenom kněží rázu Pavla Paminondy, o kterémž známo, že byl smýšlení katolíkům velice příznivého, ba že i posléze katolickým knězem se stal. Naopak *i horliví starokališní kněží* o to usilovali, poněvadž *dobře pochopovali, že zbývá jim za daných církevních poměrů jenom jediná cesta,* chtí li zůstati v pravé církvi, totiž cesta *úplného se pokatoličení.* To však jinak nešlo nežli odstraněním toho, co katolíkům bylo nevhodno a nepřijatelno, jako na př. bylo přijímání pod obojí způsobou, »svátek« Husův atd. Nemusím totiž ani připomínati, že pravověřící husitští kněží nemohli následovati českých protestantů. To se rozumělo samo sebou. A pro husitství vlastní koncem šestnáctého věku, ba již ani v polovici jeho nebylo žádné půdy. Co tedy měli činiti? Nic jiného zajisté nežli to, co později učinili. Státi se prostě katolíky. Tím ovšem vzdali se eo ipso »svátku« Husova.

Takové byly konce oslavy Mistra betlemského na počátku sedmnáctého století.

[52]) Denis, 539a pozn.

*

Protestanté čeští o ní nestáli, husité praví se jí vzdávali a katolíci se jí jenom dráždili.

Přehlédneme-li tedy ještě v celku oslavu Husovu, můžeme ji shrnouti ve známá slova Wintrova: »Svátkem mistra Jana Husi a Jeronyma lišili se podobojí na veliké zhoršení katolíkův a zvlášť jejich kněží. Hus kladen jakožto mučedník český pro pravdu za dědice zemského, malován na oltáře, slaven mší a kázáním, při čemž čítáno o jeho utrpení i o smrti Jeronymově. V den 6. července konány slavnosti na úctu jeho, páleny ohně, pouštěny střelby,[53]) v chrámě i po ulici zpívány písně o mučedníkovi Husovi a Jeronymovi, v nichž kardinálům, prelátům katolickým nic nelichoceno. *Pouliční slavnost brala na se ráz demonstrační.*«[54])

Z těchto příčin »svátek« Husův v Čechách zajisté pomalu sice, ale jistě blížil se svému zániku. Pravím pomalu, neboť jako člověk umírající vysílením nezhasne hned a náhle, ale po mnohých několikráte se opakujících příznacích zdánlivě nové síly a nového života, tak tomu bylo i při oslavě Husově. *Vůdčí kruhy státní i církevní* si toho byly dobře vědomy a proto *měly se »svátkem« Husovým snad až příliš mnoho shovívavosti* a nechtěly dlouho a dlouho vystoupiti proti němu.

[53]) Staré letopisy, 408 Sr. shora!
[54]) Život, 873.

Alespoň *Ferdinand I.*, který podobojím byl nakloněn, teprve roku 1549, když předložil konsistoři kališnické dvanácte článků, kterými zavrhovaly se všecky novoty, jež znenáhla se vloudily do země, žádal také zrušení Husova svátku.[55]) Ale nedošlo k tomu. *Arcibiskup* Antonín Brus zase teprve r. 1563, když na začátku měsíce července předložil císaři dobrozdání o českých utrakvistech, žádal v něm, aby tito mimo přijímání dítek a konsistoře kališnické upustili od slavnosti Jana Husa. Leč arcivévoda Ferdinand, jemuž císař toto dobrozdání zaslal, radil otci svému, aby o tom raději bylo pomlčeno, poněvadž by jinak utrakvisté velmi se popudili a všelikou důvěru v arcibiskupa ztratili. Nedošlo tedy k zrušení »svátku« Husova zase.

To stalo se až později, když se stal arcibiskupem *Zbyněk Berka* a byla mu svěřena císařem censura[56]) kalendářů. Ten konečně *r. 1592 zakázal klásti jméno Husovo v kalendáře* a v den jeho svátku volával kněze podobojí k sobě nebo dával je volati do kanceláře

[55]) Srv. Denis-Vančura: Konec samostatnosti české, 430.

[56]) Censura byla při vrchním úřadě duchovním pod obojí od r. 1524. Katolická konsistoř obdržela ji pevně až roku 1547. Od r. 1564 byla dána censura knih arcibiskupovi a r. 1592 přidána mu i censura kalendářů.

královy, aby nemohli sloužiti v chrámě.[57]) Alespoň *Beckovský* dí o tom výslovně: »Za Zbyňka, pražského arcibiskupa, jméno mistra Jana Husi a Jeronyma Pražana, v Kostnici pro kacířstvo upálených z kalendářův vypuštěno a kněhtiščům přísně zapovědíno bylo, aby jména těch dvou kacířův do kalendáře více netiskli. Tak pak těch dvou kacířův památka aby k zapomenutí některak přišla a Husité aby jich památku v svých kostelích, jako činívali předešlých let, slaviti nemohli, každýho roku pražští kněží pod obojí do arcibiskupské konsistoře toho dne voláni a tam až do poledne držáni byli.«[58]) Podobně poznamenal *Winter*: »Ze své úřední právomoci volávali katoličtí páni dosti úmyslně faráře pražské v ten den na kancelář a tu je schválně za mnoho hodin zabavili jalovými výmluvami, jen aby nemohli v kostele sloužiti. Který nešel zavřen. Roku 1601 zavřeni tři najednou: Tomáš, farář malostranský, Jan svatohavelský a Jan svatomikulášský.«[59])

Ale, ač obě vrchnosti církevní i světská, jak patrno z právě uvedených dokladů, a to církevní vrchnost přímo, a světská nepřímo, usilovaly o odstranění Husova »svátku«, *nešlo to rázem a najednou*. Sporadicky byl oslavován v Čechách mistr Jan Hus až do bitvy bělohor-

[57]) Dr. K. Borový: Antonín Brus, 45.
[58]) D. c. II, 299.
[59]) Život, 874.

ské. Skoro každého totiž roku vyskytli se jednotlivci, osady nebo i celé kraje, kteří *za neurovnaných poměrů politických a náboženských na počátku XVII. století osmělovali se oslavou Husovou provokace katolíkův.* Proto *roku 1603 rozhodl se nejvyšší kancléř* království Českého, Albrecht z Lobkovic, *vydati přímo rozkaz, aby vypuštěn byl z kalendáře* a k imprimování zapověděn »svátek a památka starodávná mistra Jana Husi a Jeronyma«, a z popudu Zbyňka Berky *arcidiecesní synoda pražská z roku 1605*, když vypočítala jednotlivé svátky, jež slaviti se mají v Praze a po celé arcidiecesi zavedené buď z příkazu nebo ze zvyku či docela ze slibu, dodala: »Ale naprosto nikde nesmí se slaviti svátky těch, kdož od církve katolické do počtu světců vřaděni nejsou anebo se neuvádějí ani v kalendáři ani v nařízeních psaných.«[60])

Opatřením nejvyššího kancléře Zdeňka z Lobkovic a synody arcidiecesní mělo se konečně *docíliti* toho, k čemuž již Ferdinand I. směřoval, totiž *odstraniti podnět ustavičných bouří mezi náboženskými stranami v Čechách* a zavésti tiché spolužití jich v dobách následují-

[60]) Srv. Synodus archidioecesana Pragensis, habita ab Sbigneo Berka, z roku 1605 a znovu vytištěná v Praze r. 1684, 24—25. Tu v červenci uvádějí se pouze svátky sv. Markety, sv. Maří Magdaleny a sv. Jakuba.

cích. Ale doba pro toto opatření volená *nebyla příliš vhodnou*, poněvadž čeští protestanté za vlády Maximiliana II. a syna jeho Rudolfa nabyli v zemi nadvlády a z toho důvodu žárlivě *střežili stranu katolickou ve všem, co by i jen z daleka mohlo nasvědčovati o nějakém jejím vlivu.* Proto také, ačkoliv naukou Husovou již dávno byli pohrdli, nechtěli klidně přihlížeti k zrušení »svátku« Husova, v němž *spatřovali ústupek a vítězství strany katolické a domáhali se* ve vhodné době *opětného povolení Husovských slavností* s rázem čistě protikatolickým. Alespoň ještě před majestátem dne 24. května r. 1608 podali císaři Rudolfovi obšírný spis, ve kterém přednášeli rozličné stížnosti proti nejvyššímu kancléři království Českého knížeti z Lobkovic a žádali za jich odstranění. Mezi jiným psali: »Item svátek a památka starodávní mistra Jana Husi a Jeronyma ta z kalendáře vypuštěna a k imprimování zapověděna jest, ježto pod tím svátkem a ferií zápisové znamenití a platní ve deskách zemských zapisováni jsou a aby táž památka dokonce k zahlazení přijíti mohla, každého roku kněží pražští na hrad pražský do kanceláře beze vší potřeby toliko, aby slovo Boží se nekázalo na ten den obsíláni a tam přes poledne zdržováni bejvají.«[61])

[61]) Sr. Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka: »Přehled náboženských dějin českých« ve »Světové knihovně« 68—69.

Ale se stížností svou čeští protestanté mnoho *nepořídili*. Strana katolická také nelenila a hleděla císaře a celé jeho okolí přesvědčiti o nutnosti toho, co nejvyšší kancléř byl nařídil. Nemalou pak o to zásluhu, aby císař přiklonil se k straně pod jednou, tak totiž tehdy úředně katolíkům v Čechách u císařských a zemských úřadů se říkalo, měli zajisté z české katolické šlechty ti, kdož byli v nejbližším okolí císařově a z nich zase, jak z českých dějin známo, hrabě *Vilém Slavata*.

Alespoň úsudek tohoto katolického velikána o připomenuté shora žádosti strany podobojí vyzněl v tato slova: »Jest věc vědomá, že *kalendáře od církve katolické jsou nařízeny* a do nich se kladou každého měsíce týhodne a dni nedělní, výroční svátky, též svátky blahoslavené Panny Marie, apoštolův a jiných svatých a mučednikův Božích, jichž svatost a mučednictví Pán Bůh *mnohými divy a zázraky potvrditi* ráčil, z kterýchžto svátkův někteří in choro et foro, v kostelích i ven z kostela a někteří toliko in choro, v kostelích, se pamatují a světí. Od nedávného času pranostykáři čeští, nekatoličtí pod obojí, vydávajíc a dajíc tisknouti své kalendáře a pranostyky, dali do nich klásti barevnými červenými literami, jak se pamatuji 6. dne července, jméno mistra Jana Husi. Často jmenovaný nejvyšší pan kancléř království Českého dověděvši se toho, přednesl to císaři Ru-

dolfovi, který (r. 1603) poručil, aby při všech impressořích v městech pražských, kteří kalendáře tisknouti obyčej mají, nařízeno bylo, aby to jméno mistra Jana Husi do kalendářův nekladli, byvše všem katolickým pod jednou věc vědomá, že týž Jan Hus na koncilu kostnickém pro své kacířstvo spravedlivě odsouzen a ohněm upálen byl. *Jakž tedy císař a král katolický mohl proti své víře a svědomí to trpěti, aby v jeho království a zemi takového odsouzeného kacíře jméno mezi jiné svaté a mučedníky Boží do kalendáře mělo kladeno býti?* [62]) A že jsou někteří Čechové pod tou ferií mistra Jana Husi zápisy do desk zemských činili, to se jejich hlouposti a nerozvážlivosti, anobrž jich kacířství přičítati má. Byli by lépe udělali, aby byli doložili, kolikerého dne měsíce ten zápis byl učiněn . . . A že jsou páni úředníci menší takový zápis přijímali a do desk zemských spisovati dali, znáti z toho jest, jakého náboženství následovníci jsou byli. Já jsem žádný výpis takového zápisu neviděl, než smýšlím, že se nenajde, aby ten zápis tak znamenitý a platný býti měl, jak oni ve své stížnosti dokládají, než že jest bylo o něco špatného činiti a o někoho, který v žádné obzvláštní vážnosti v království nebyl.«

[62]) Toho názoru je i protestant Denis, který voilá: »Nemá-li panovník katolický povinnost posuzovatvěci se stanoviska víry?« a hájí k tomu odpověď kladnou. Srv. Čechy po Bílé hoře, I, 14. pozn.!

»Že pak vedle mistra Jana Husi jmenují Jeronyma: já jsem ten kalendář viděl a v něm četl jméno mistra Jana Husi, ale Jeronym nebyl doložen; a kdyby byl i doložen, tehdy, poněvadž podobně jako mistr Jan Hus na koncilu kostnickém pro kacířstvo spravedlivě byl odsouzen a upálen, podobná reputací o něm státi se může jako se děje o Husovi. A poněvadž v království Českém a obzvláště v městech pražských tak daleko se bylo již tehdáž kacířstvo rozmohlo, že jsou kněží pod obojí v svých kostelích slavně ten svátek mistra Jana Husi světili, jako by svátek apoštolský byl, a lid obecný na týž den do kostelův na jich kázání se scházel, pročež Jeho Milost císař jakožto vrchnost katolická slušně neráčil chtíti to trpěti, ale *i tehdejších velikých roztržitostech pro ujití nějakého rozbroje mezi lidem obecným* ráčil té povlovnosti užívati a svému tehdejšímu nejvyššímu panu kancléři království Českého poručiti, takové kněží pod obojí na týž den za jinou příčinou na kancelář českou povolati, tak aby skrze to překážka se stala, aby v kostelích tu nehodnou památku nesvětili a kázání zanechali. Smýšlím, že *asi po dvakrát aneb nejvíce za tři léta po třikrát se to stalo . . .*« [63])

Tento úsudek o »svátku« Husově nebyl ojedinělým či toliko pouze názorem hraběte Slavaty, ale byl ve straně katolické *všeobecným*,

[63]) Slavata, d. c. 70—73.

jak zdůvodniti se dá z dob pozdějších u těch dějepisců, kdož jím se obírali. Alespoň známý Jan Beckovský, kněz řádu křížovníků s červenou hvězdou, který žil v druhé polovici sedmnáctého věku, tedy téměř o celé století později nežli Slavata, pronáší se stejně o »svátku« Husově jako tento. To však by bylo nemožno, kdyby názor Slavatův byl vyvřel pouze z jeho vlastního přesvědčení a neměl spojení se všeobecným smýšlením své doby. *Beckovský* alespoň ve své »Poselkyni« píše: »Znáti jest, jak veliké oslepení těch pod obojí tehdáž bylo, že jsou oni mistra Jana z Husince netoliko za člověka svaté paměti hodného jmenovali, ale také do obecného kalendáře svého v Čechách mezi jiné svaté položili a tisknouti dali i na ten jeho upálení den v svých kostelích pod obojí více nežli výroční památku a den kteréhokoliv svatého apoštola světili, i častokráte v smlouvách svých, které do desk zemských klásti dali, též i v jiných spisích tato slova: »Po památce mistra Jana z Husince« kladli a psali, an věděti měli a mohli, že *lidem světským někoho za svatého jmenovati a vyhlásiti nenáleželo*, a v církvi svaté katolické římské nenajde se žádný svatý potvrzený, jehož by svatost Pán Bůh divy a zázraky buď před nebo po smrti vyjeviti a potvrdiíi neráčil; ale *při tomto Janovi Husovi žádní divové*, skrze kteréž by jeho svatost prokázána býti mohla, *se nenacházeli*, ani dosavad se

nenacházejí, který pro své urputné kacířstvo dle práva spravedlivě odsouzen a jako kacíř upálen byl, ježto se o něm píše, že jest se tím chlubil, že učení jeho dobré jest, které také skrze oheň očistiti a ukázati chce.« [64])

Čeští protestanté tedy se »svátkem« Husovým roku 1608 *mnoho nepořídili*. Ale to jich neodstrašilo od záměrů jednou pojatých; ba naopak *působilo k užšímu mezi nimi semknutí*, jehož *důsledkem* bylo r. 1609 vydání Rudolfova »majestátu«, pak vyhození katolíků Slavaty, Martinice a písaře jich Fabricia oknem z hradu Pražského a *konečně prohlášení protestantské vlády v Čechách*. A právě z této poslední doby máme zase *doklad*, že čeští protestanté *zneužívali oslavy Husovy ku provokacím katolíkův*. Když totiž nadešel den 6. července roku 1620, jak vypravuje *Karel Vl. Zap*, [65]) byl slaven »svátek« mistra Jana Husi po celých Čechách »*mnohem okázaleji nežli v letech předešlých*« [66]) a kde tomu vrchnosti bránily, jako na př. katolík Václav Vchynský na panství Chlumeckém, tam došlo k velikým nepokojům a bouřím. Ale to byl také poslední rok veřejné a všeobecné oslavy »svátku« Husova v Čechách. Po bitvě bělohorské *neminul* totiž vítězný katolický král *Ferdinand II.* usta-

[64]) D. c. II, 300.
[65]) Kronika českomoravská, IV, 1534.
[66]) Hle, že účelem byla jenom provokace.

vičně proti Habsburkům úklady strojící *protestanty ve svých zemích více trpěti* a nakázal, aby tito přijali buď víru katolickou anebo vystěhovali se z Čech.[67])

Většina protestantův Čechy opustila a potom hned bylo z rozkazu vlády *přistoupeno k odstraňování toho, co upomínalo na staré doby* husitské a protestantské. Přirozeně musilo také dojíti na odstranění »svátku« Husova. A vskutku *roku 1622* »císař vydal nařízení,[68]) *aby svátek Husův*, jenž podle ústavních zřízení království Českého do řady svátků dvorních a úředních naroveň s katolickými zaznamenán byl a až potud 6. července slavně se světil, *byl vymazán z českého kalendáře*. Zároveň bylo nařízeno, aby jmenovaného dne již roku 1622 všechny chrámy byly uzamčeny.«[69])

Se svátkem Husovým ovšem *zmizely také* hned roku následujícího všecky předměty k jeho oslavě určené, jako byly na př. *oltáře a chrámy* Husovi zasvěcené, *obrazy* a *sochy* Husa představující atd. »Kostely,« alespoň dosvědčuje Bílek, »před tím památce Jana Husa a Jeronyma zasvěcené, zrušeny a ujaty jsou od strany ka-

[67]) Fakta tato jsou vesměs známá z českých dějin. Proto netřeba jich zde odůvodňovati.

[68]) Že by toto nařízení bylo vydáno k radě Jesuitův a k naléhání papežského vyslance kardinála Karaffy, jak se tvrdívá, je pouhou, historicky neprokázanou domněnkou.

[69]) Tomáš Bílek: Reformace katolická, 24—25.

tolické, která je znovu posvětiti dala . . . Tak posvěcen byl 4. července r. 1623 k poctě sv. Leopolda kostelíček, památce Jana Husa a Jeronyma zasvěcený, který na blízku nynějšího kostela karmelitánského v Menším městě pražském stál. S kostelíka toho sundány též zvony, původně jména Jana Husa a Jeronyma mající, kteréž pak byly přelity a na věži kostela karmelitánského Panny Marie Vítězné zavěšený.[70])

Ale *nestalo se tak* všude *rázem*, nýbrž v době několika let. Alespoň *Dr. Krásl* ještě *k roku 1627* praví: »*V Litoměřicích* odstraněny byly z chrámu Páně obrazy mistra Jana Husa a Jeronyma Pražského.«[71]) Přes to však jisto, že konala-li se po roce 1627 v Čechách tu a tam oslava památky Husovy, konala se již toliko tajně a na zapřenou. *Můžeme tedy rok 1627 stanoviti jakožto poslední mez,*[72]) *kdy oslava památky Husovy v Čechách veřejně, ač již velice omezeně snad se ještě konala.*[73])

[70]) D. c. 42. To, co vypráví Bílek v poznámce o Hradci Králové a o kostele sv. Jana Křtitele na Kopečku u Nového Hradce Králové, není historicky prokázáno.

[71]) Arnošt hrabě Harrach, 24.

[72]) Alespoň všecky prameny katolické i liberální jednostejně uvádějí, že roku 1627 přistoupilo se v Čechách velice energicky ku pokatoličení lidu. Sr. Krásl, Bílek atd.!

[73]) Toto neodporuje shora uvedenému, že již rok 1620 byl posledním rokem veřejné oslavy Husovy, neboť v roce 1620 tato oslava byla v š e o b e c n ě ve-

Pravím veřejně, neboť v úkradku a potajmu nekatolíci hověli jí na základě svých starých tradic a protestantských knih, hojně v Čechách tehdy úkradkem rozšiřovaných, po celou dobu sedmnáctého a osmnáctého století, lze-li vůbec v srdci utajovanou příchylnost k někomu, vzniklou z neporozumění a ze vzdoru proti vládnoucímu směru, nazývati úctou a oslavou.

Konec osmnáctého věku však, jako ve věcech náboženských vůbec, tak i v oslavě Husově přinesl *změnu*. Nebyla ovšem oslava tato již nikdy více konána veřejně a církevně nábožensky jako tomu bylo v dobách předbělohorských, ale nebyla také tak rázně odmítána jako v době věku sedmnáctého a osmnáctého, poněvadž *proudem vlasteneckým*, jenž právě koncem osmnáctého věku počal mnohoslibně rašiti v českých srdcích, nastalo jakési přiklonění se k husitským tradicím a *proudem, volajícím po všeobecné svobodě*, jenž zase v první polovici devatenáctého věku tak mocně zasahoval do duševního života našeho národa a přinášel sem *snahy liberální*, vznikl zřejmý odklon od staré katolické pravověrnosti v koleje moderního indifferentismu. A jako třetí činitel počal tu působiti i od roku 1781 tolerančním patentem císaře Josefa II. dovolený či vlastně podruhé zavedený *protestantismus*.[74])

řejnou, jak jsem uvedl, ale v roce 1627 snad toliko omezeně veřejnou.

[74]) To, co z protestantismu, uvedeného do Čech již za dob Lutherových, v době XVII. a XVIII. stol. zde zůstalo, nebyl vlastně již protestantismus, ale náboženské blouznilství všeho druhu. Proto docela dobře r. 1781 můžeme mluviti o druhém zavedení protestantismu do Čech.

Lze tedy od konce osmnáctého století *až po naše dny v oslavách Husových znamenati zcela určitě vliv protestantismu*, vliv *patriotismu* a vliv *náboženského indifferentismu, jenž právě v našich chvílích se vybíjí v nevěře* ať již tato halí se v roucho zednářství a »Volné myšlenky« *anebo v roucho zdánlivé vědy*. **Jedno** však všem těmto třem vlivům zůstává **společno** vůbec a společno s oslavou Husovou XVI. věku zvláště, totiž že oslavou mistra Jana Husa jedni více a druzí méně chtí **demonstrovati proti katolické církvi.** A to jest také to jediné, co udržuje souvislost při nynější oslavě Husově s oslavou z dob nejstarších či hned z dob po upálení Mistrově. Jako totiž tenkráte hlavním účelem »svátku« Husova bylo dráždění katolíkův a pieta k Mistrovi a jeho snahám účelem docela podřízeným a vedlejším, tak jest tomu i dnes. *Veškeren osten oslavy Husovy v první řadě platí katolické církvi, katolíkům a katolickému kněžstvu* a teprve v druhé řadě, a to ještě v míře co nejmenší, ba mohu říci v míře téměř nulté, oslava sama má na mysli Mistra a jeho myšlenky.

Dějiny od konce osmnáctého věku nás alespoň najisto o tom *přesvědčují.*

Za arcibiskupa alespoň Antonína Příchovského z Příchovic, jenž roku 1764 na arcibiskupství pražské nastoupil, byl od r. 1780 profesorem církevního práva na universitě pražské *Kašpar Royko*, kněz zcela zvrácených církevních názorů. A právě tento muž, *prodchnut touhou náboženského indifferentismu*, dovozoval, že Hus umřel smrtí mučednickou za své přesvědčení a že tudíž jemu úplně náleží úcta celého českého národa. A myšlenky tyto brzy přinesly ovoce. Dne 16. ledna 1781 bylo totiž *v Praze shledáno několik »husitův«* a u nich nalezeno mnoho knih, v Žitavě tištěných, jež vesměs obíraly se se stanoviska protikatolického Janem Husem. Gubernium podrobilo všechny výslechu a shledalo u nich opravdu myšlenky Husovi příznivé čili jak praví se stanoviska liberálního *Dr. Prášek* »objektivnějšího názoru o mistru Janu Husovi, jakož jej právě v Praze profesor Royko, spisovatel dějin církevního sněmu kostnického,[75]) byl hájil.«[76]) Ale na tom nebylo dosti, jak jasno ze slov, kterými *Pelcl*, spisovatel té doby, omlouvá pražské husity Roykovy řka: »Na venku jest takových lidí dosti mnoho . . . *Každý Čech*, který české knihy čte a dějepis své vlasti zná, *jest poněkud husitou. I několik farářů* jsem znal, kteří Husa nikterak nezatracovali.«[77]) Ejhle husity vyrostlé z náboženského indifferentismu!

[75]) „Geschichte der grossen allgemeinen Kirchenversammlung zu Kostnitz« ve čtyřech dílech, kde Royko jak di Ottův sl. n. XXI, 1061 ujímal se vřele věci Husovy.

[76]) Českomoravská kronika, VIII, 135.

K těmto záhy připojili se husité *z tužeb vlasteneckých*, jako byli na př. Dobrovský, Rafael Ungar, Karel Ignát Thám a jiní, jichž jména podnes mezi křisiteli národa českého se nalézají. Tak Thám ve spise svém: »Obrana jazyka českého proti zlobivým jeho utrhačům, též mnohým vlastencům, v cvičení se v něm liknavým a nedbalým« r. 1782 vydaném volá: »O kdyby nyní ožili milí předkové naši, kdyby procitl *mistr Jan z Husince* . . . a jiní, ó jak by se mútili, jak by žalostili vidouce, že jazyk jich milostný, od nich vždy velebený, za dnů našich od samých vlastenců hanebně zanedbán a potupen jest, *přeušlechtilé* pak *jich spisy a práce* onde po různu rozmetané práchnivějí, *nastojte a červivějí!*«[78]) *A slova tato jistě účinkovala v době*, kdy »Josefinský patent tiskový otevřel v Čechách zakleté staročeské poklady od Husa po Komenského a *kalendáři historickými obracel mysl čtenářů k minulosti a samostatnosti národní*, probouzeje české vědomí,«

[77]) Prášek, VIII, 135.

[78]) Prášek VIII, 374.

*

jak trochu s nadsázkou a zase se stanoviska liberálního napsal Jan Šafránek.[79])

Konečně oživovali památku mistra Jana Husa v Čechách koncem osmnáctého věku *tajní evangelici.* Jest totiž nesporno, že po celou dobu sedmnáctého a osmnáctého věku žilo v Čechách více tajných evangelíků, kteří udržovali stálé spojení s evangelíky německými a pro politické směry neměli dosti dlouho žádné naděje, že víra jich od panovníků habsburských bude dovolena. Ale přes to neustávali ve snaze, aby si toto dovolení jakýmkoliv způsobem vymohli. Proto při každé příležitosti spojovali se jak s přátely, tak nepřátely Habsburků a hleděli působiti na rozhodující kruhy za dosažením svého cíle. *Jedno však věděli naurčito, že totiž protestantismus jako takový nikdy v Čechách dovolen nebyl* ani za dob, kdy česká strana »podobojích« ovládala poměry. Proto jako činili čeští protestanté v době Ferdinandově, Maximilianově a Rudolfově, učinili podobně protestanté nynější. Skryli se jednoduše za husitství, *počali velebiti Husa a prohlašovati se za jeho žáky a potomky.* Tím mínili naurčito cíle svého dosíci a jak dle pravdy doznati jest, i dosáhli.

Tyto snahy českých tajných evangelíků v době osmnáctého věku a jich krytí se Husem vystihl již velice případně *Rezek,* když napsal:

[79]) Školy české I, 211.

»Hnutí mezi tajnými evangelíky českými nezůstalo tajno duchovních kruhů, kteří ale v něm spatřovali probouzení se někdejšího husitství. Skutečně když za Karla VI. mocnosti evangelické ujímaly se u císaře evangelíků českých, bylo *husitství vítanou záminkou,* ježto mohlo býti tvrzeno, že nekatolíci čeští nejsou pravými evangelíky, nýbrž že náboženství jejich jest smíseno s bývalým učením husitským.«[80])

Tři tedy byly proudy, jak jsem vylíčil, jež koncem osmnáctého věku oživily v Čechách »otázku« Husovu, t. j. jeho oslavu v nejširším slova smyslu. A tyto proudy již více nezanikly, ale lze je znamenati i v době naší, až na to, že proud náboženského indifferentismu změnil se v proud nevěry, proud vlasteneckého nadšení přešel na nepravé koleje a proud protestantismu rozšířil se odstrašujícím zjevem hrubého egoismu. Ale všem těmto proudům, jak již jsem uvedl, zůstal a zůstává při oslavě Husově, vyjmeme-li toliko okruh ušlechtilých a opravdových vlastenců, osten nenávisti a dráždivosti oproti katolíkům. Tak se dá co nejkratčeji naznačiti stav nynější oslavy Husovy u nás.

Proto *v naší době* oslavují mistra Husa nejen nevěrci, zednáři, volnomyšlenkáři, náboženští indifferentisté a protestanté, ale i kruhy zdánlivě vlastenecké a lidé všech politických

[80]) Dějiny prostonárodního náboženského hnutí v Čechách, 100.

stran a odstínů. Český katolík nemůže ovšem, jak samo sebou se rozumí, činně oslavy Husovy se účastniti za žádných podmínek, ale také nemá příčiny, aby z ní, pokud se děje taktně a slušně a pokud nezabíhá na pole náboženské vůbec a dogmatické zvláště, se pohoršoval.

Vývody tyto zajisté nepotřebují dlouhých výkladů a zdůvodnění. *Nevěrci, zednáři, volnomyšlenkáři a náboženští indifferentisté* ctí zajisté Husa pouze z toho důvodu, *že byl kacířem*,[81]) *protestanté* zase chtí úctou Husovou zastříti se svatozáří vlastenectví a pod rouškou touto *přivésti do maličkého ovčince svého více členů* na úkor katolické církve a *ostatní ctitelé* Mistrovi všech stupňů úctou Husovou mají v úmyslu *zdůrazniti moment a vyvýšenost řeči nad víru*, což však se stanoviska křesťanského jest nepřípustno. Vyskytnou-li se však přece lidé, kteří ve své ušlechtilosti a opravdovosti *beze všech ostatních ohledů vidí v Husovi jen a jen vlastence* a pouze pro tento moment jej uctívají, nedá se proti tomu *ničeho namítati*. Ale přes to *katolík* oslavy Husovy činně se účastniti *nemůže*, poněvadž z činnosti jeho při oslavě všeobecně známého kacíře, by

[81]) Alespoň kněžský odpadlík Dr. Loskot, nyní volnomyšlenkářský předák se s tím naprosto netají. Sr. jeho spisek „Čechové a církev katolická“ na více místech a publikace „Volné Myšlenky“ vůbec.

se mnozí *mohli pohoršiti* a katolík má se vyvarovati všemu pohoršení vůbec. *Za to však sám ze slušné a taktní oslavy mistra Jana Husa, pouze jako upřímného vlastence, nesmí a nemá se pohoršovati*, poněvadž by tím přestupoval míru, již pro pohoršení stanovil Kristus Pán s církví.

Z těchto důvodů upřímný český katolík v době Husových oslav počíná si *velice zdrželivě* a hledí *opravdovým proniknutím učení* a života betlemského Mistra,[82]) jakož i *prohlubováním dějepisné pravdy o něm a jeho době utvrditi se nejen ve své víře*, ale i posilniti *v křesťanské lásce* k Bohu a k bližnímu . . .

[82]) V pojednání tomto jsem častěji jmenoval Jana Husa „Mistrem betlemským“, jak jej Jan Cochlaeus na více místech svého díla „Historiae Hussitarum“ podle husitů nazýval.

O straně kališnické.

A. SKALSKÝ.

Blíží se rychlým krokem rok 1915. Odpůrcové církve na místo, aby vážně přemýšleli o hroznych následcích Husova odporu proti církvi, o válkách husitských, které plných šestnácte let strašlivě hubily naši vlast, raději ohřívají staré zlosti a spory. Vyličováním pokleslého stavu duchovenstva hledí štváti proti nynější církvi, která přece nikterak nemůže za to, co se dálo před pěti sty lety. Při tom ale opatrně zamlčují všechny pochybené kroky strany husitské a proto my si dnes o nich trochu pohovoříme.

Po smrti Husově stoupenci jeho na sjezdu pražském (2. září) prohlásili[1]) že se odvolávají stran odsouzení Husova k budoucímu papeži. Toto prohlášení určitěji vyjádřili o tři dny po-

[1]) Palacký. Dokumenta str. 580.

zději, kdy oznámili své hlavní požadavky.[2]) I. Přijímání pod obojí způsobou, t. j., netoliko pod způsobou chleba, ale i pod způsobou vína mělo se podávat věřícím, pod kterýmžto způsobem přijímali do té doby pouze kněží. II. Svobodné kázání slova Božího. Tím se rozumělo, že kněží měli kázati dle smyslu Husova a církev neměla proti tomu ničeho namítati. To ovšem bylo nemožné. III. Stavování smrtelných hříchů. Tento článek žádal, aby všeliké těžké hříchy byly trestány mocí světskou. IV. Rozkazů biskupských se mělo dbáti pouze potud, pokud se shodovaly se zákonem B. Zároveň nejvyšším rozhodčím ve věcech náboženských byla prohlášena pražská universita.

Ve většině těchto článků byly obsaženy zásady Husovy. Prohlášení, že budou čekati Husovy stoupenci až do zvolení nového papeže ukazuje, že neměli v úmyslu zakládati nějakou novou náboženskou společnost, v čemž úplně se shodovali s Husem, kterému něco podobného také ani nenapadlo. Podobně i on žádal o podávání věřícím z kalicha, svobodné kázání, trestání těžkých hříchů mocí světskou. Stran tohoto stál neskonale výše nad Luterem, který učil, že světští páni mohou trestati své poddané, když se s nimi neshodují ve víře, ale o mravném chování nečiní ani zmínky. Dal tudíž Hus ve své nauce větší důraz na stránku mravní,

[2]) Tamže 590.

než-li věroučnou a v tom právě vyniká nad Luterem, podle kterého lid mohl žíti jak chtěl, jenom když se držel jeho učení, tak mohl býti spasen. Přípustnost odepření poslušnosti biskupům osvědčil sám Hus skutkem. Tato strana, která neměla v úmyslu odděliti se od církve, nýbrž reformovati ji, t. j. napraviti nedostatky volající po nápravě, nazývala se stranou pražskou a to proto, že středisko její bylo v Praze.

Reforma, kterou chtěla provésti strana pražská, byla dvojí: věroučná, spočívající v zavedení přijímání z kalicha pro lid a reforma mravní netoliko pro lid, ale i pro kněžstvo. Nastává nám otázka, bylo-li možno tuto reformu provésti. Na to odpovídám:

Církev sv. jest dílem Božím a proto zase jen Bůh může reformovati prostřednictvím lidí k tomu cíli od něho vyvolených. To znamená: chtěla-li strana pražská provésti reformu, pak musela se nutně prokázati posláním od Boha a to jí právě scházelo! Vždyť její nejvyšší hlavou ve věcech náboženských byla pražská universita a té se dostalo tohoto postavení od lidí, od světských pánů. A tento naprostý nedostatek Boží autority a poslání byl kamenem úrazu pro celé hnutí husitské. Jemu chyběla nejvyšší hlava, která opírajíc se o Nejvyšší poslání, měla jednak dávati celému hnutí směr, jednak měla udržovati celou stranu v jednotě a svornosti pronášením rozsudku při nastalých neshodách,

proti kterému nebylo odvolání a jemuž každý se musel podrobiti.

Mistr Paleč ve své hádce s Husem pravil k němu, že kdyby církev neměla Nejvyššího poslání, pak že by se již byla dávno a dávno rozpadla v celou řadu sekt a sektiček. V těchto slovech projádřil Paleč svou předtuchu, jak to může se stranou Husovou dopadnouti. Zatím, co se v Praze ustanovili páni složiti poslušnost budoucímu papeži a opravovati církev, povstali na Táborsku lidé s učením docela opačným. Papeže nazvali Antikristem, církev synagogou ďáblovou. Její celé učení i celá organisace měla býti do základu zničena. Mnoho z této nauky spočívalo v přesvědčení, že nastává příchod Spasitele na svět. Stoupenci této nauky věřili, že budou žíti na zemi se samým Bohem. V důsledku toho považovali za naprosto zbytečné jakékoliv posvěcení a proto tupili všechny svátosti, pálili kostely, ničili obrazy. Zejména sv. oleje tupili strašně, nazývajíce je olejem smrdutým, svatokupeckým, mazali si s nimi boty, ba někteří dokonce mastili s nimi i své psy.[3]) Nejhorší ale bylo, že ani svátosti oltářní neušetřili. Všelijaká posměšná jména Jí dávali, vyhazovali Ji ze svatostánku a botami Ji šlapali. Ale to nebylo ještě všechno! Byli přesvědčeni, že nejprve musí se odstraniti všichni nepřátelé Boží,

[3]) Časopis katol. duchovenstva 1863. Příbram, život kněží táborských.

než-li sestoupí Bůh na zem. Považujíce pak sebe za anděly poslané Bohem k očištění země, aby ohněm a mečem vyhladili všechny nepřátele. Zlořečený prý každý, kdo nevytrhne svého meče, ale blahoslavení ti, kteří pobijí své nepřátele a omyjí svých rukou v jejich krvi. Každý, kdo z nich by padl, ještě v tu hodinu v království Božím. Tato strašlivá slova sta a sta lidí připravila o život, protože každý, kdo nebyl za jedno s těmito blouznivci, ať již katolík anebo pražský Husita, byl v jejich očích nepřítelem Božím a proto musel býti zabit. A jako tato myšlénka odnímala bezpečnost života každému jednotlivci, který nesouhlasil s fanatickými zástupy, tak zase jiná zásada ohrožovala dosavadní život v celém království. Všichni hodnostáři a hlavně šlechtici měli býti podřezáni,[4]) právo světské i církevní mělo býti zničeno. Tím byl ohrožen celý život sociální a v zemi měla nastati úplná anarchie.

Proti tomu rozhodně vystoupila pražská universita, aby po prvně rozhodla ve věcech víry. Odvolávajíc se na učení Kristovo, písmo sv. a spisy sv. otců, odsoudila tyto bludy. Ale Táboři podobně odpověděli na základě těchže pramenů a při tom se domnívali o sobě zrovna tak, jako pražská universita, že oni mají poslání od Boha. A poněvadž tohoto poslání neměli ani jedni ani druzí, nemohli to jedni druhé

[4]) Tamtéž.

straně dokázati, odtud pak počala každá strana jednati úplně samostatně, na svou pěst. »Nedostatek - všeliké autority, jenž plnou zvůli ponechával osobním názorům a nápadům, vzbuzoval stálé nebezpečenství zmatku a kacířství.«

Když výnosy proti fanatikům nepomáhaly, naopak jejich počet ještě rostl a jejich řádění bylo čím dále hroznějším, chopili se Husité meče. Kněze Kániše a padesát jiných osob upálili na hranici a ostatní úplně dali pobíti.[5])

Ejhle ta strana Husova, která hlásala svobodu kázání, která prudce útočila na církev pro upálení Husovo, nyní sama tak činí s lidmi jiného názoru. Ba jedná daleko krutěji. Zakročení Husitů si nevyžádalo pouze jedné oběti, nýbrž zničilo hned na poprvé 51 osob a po nich několik set jiných. Kromě toho, kde jaký spis těchto fanatiků mohli sehnati, tak spálili, ba sám Prokop Holý, později známý vůdce husitský, se chlubil, že také spálil 3 takové knížky.[6]) Tak strana, která ještě před nedávnem se sápala na církev, že zapověděla šíření se bludů, za nedlouho daleko prudčeji vystoupila proti stoupencům jiné nauky.

Tyto vnitřní nesváry úplně zvrátily původní plány pražských Husitů. Na místě pro-

[5]) Palacký, dějiny III. díl (vyd. z roku 1894) str. 242.

[6]) Časop. katol. duchov. 1863. Dodatky k životu kněží táborských.

vádění reformních snah dostala se strana pražská do boje i s odpůrci ze svého vlastního tábora. Za těchto bratrovražedných bojů zameškali Husité příhodnou dobu k rozvinutí a sorganisování své strany vlastní. Zatím co na venek dobývali proti křižákům pravých triumfů, podkopávala uvnitř nesvornost celou stranu. Vlastní strana pražská neměla vlastně v úmyslu založiti novou církev, nýbrž chtěla po provedení oprav opět do lůna jejího se vrátiti. Naproti tomu prudké strany: táborská a Žižkova, čili Sirotci nechtěli o návratu do církve ani slyšeti a proto na těchto spočívala samostatnost strany husitské. Jejich úsilím byl zmařen pokus podniknutý r. 1427 knížetem Korybutovičem o smír s katolíky. Korybutovič vyhnán a mírná strana pražská odstrčena, k veslu dostali se tito živlové radikální. Strana pražská však spojovala se s nimi pouze ve společném nebezpečí válečném a tak se stalo, že po velké porážce Němců u Domažlic r. 1431 nastala doba, kdy se mělo rozhodnouti o bytí a nebytí strany husitské jako myšlenkového celku. Proto když po vítězství u Domažlic jednání Pražanů s církví slibovalo jim dobrý výsledek, vystoupili Pražané proti straně radikální válečně ve spojení s katolíky a tak byli radikálové poraženi v bratrovražedné bitvě lipanské 30. května 1434.

Bitva lipanská nezničila Tábority a Sirotky, nýbrž odňala jim pouze rozhodující vliv na udá-

losti české. Ale pro budoucnost strany husitské jako náboženského celku měla význam osudný. Jak zmíněno právě strana Žižkova a Táborských byla představitelem husitské strany jako zvláštního náboženského celku, ale právě, protože tyto byly zničeny a na místo jejich nastoupila strana pražská, neměla tím v budoucnosti husitská strana tvořiti samostatný celek náboženský, neboť strana pražská směřovala k smíru s církví. A mělo-li se tak státi, museli nutně Husité povrchu země zmizeti.

Nestalo se tak ihned, ale první neklamné svědectví tohoto osudu církve české objevilo se hned po bitvě lipanské; vymizela totiž sekta Sirotků a zbytek připojil se k ostřejším kališníkům strany Rokycanovy. Tak zbyly jen strana pražská a táborská. Obě hleděly si zajistiti právní postavení pro budoucnost v zemi. Pro stranu pražskou se tak stalo t. zv. kompaktáty, jimiž se přislibovala mírným Husitům svoboda náboženská: měli míti ve své moci kostely všude, kde je dosud měli, směli přijímati pod obojí způsobou a druhá strana neměla se jich nikterak proto dotýkati. Kompaktáta prohlášena byla 5. července 1436 v Jihlavě. Asi o čtvrt roku na to vymohla si strana táborská něco podobného na králi Sigmundovi. Byl to tak zvaný dekret třeboňský; jim zajišťovala se městu Táboru samospráva na šest let ve věcech víry a z obřadů měly pak zůstati, pokud by se jim nedokázalo, že jsou bludné.

Tím se obě strany husitské zajistily, avšak jen dočasně. Strana pražská měla dostati ještě potvrzení kompaktát, v Jihlavě prohlášených, od sboru basilejského, strana táborská závisela zase jen na tom, bude-li v jejím učení shledáno co bludného, či nic. Kdyby byla odsouzena, měla se přidati ke straně pražské a splynouti s ní. Poněvadž však konečný rozsudek svěřen známému Petru Englišovi, jenž jako stranník Táborů, s ním prodléval úmyslně, měla strana táborská co děkovati jen tomuto muži, že se aspoň nějaký čas udržela. Ale ani celá strana táborská se neudržela; pouze ti totiž, kteří přistoupili na smír s králem Zikmundem, nechání při víře. Druzí pod vedením Jana Roháče, sídlícího na hradě Sionu, nechtěli o smíru ani slyšeti a proto proti nim poslal Zikmund Michala Országa s uherským vojskem.

Hradu Sionu bylo dobyto v září 1437 po krutém boji. Roháč i s bojovníky zajat, všichni odvedeni do Prahy a tam oběšeni. Tak skončili Táboři neústupní a to svou vlastní vinou; kdyby byli učinili po příkladě souvěrců, nebyli by vzali nikdy tak smutný konec. Jak nespravedlivo je to svalovati vinu smrti Roháčovy na církev katolickou, kdyžtě ona ani v nejmenším neměla podílu na smutném jejich konci. Jednání krále nesmí se stotožňovati s jednáním církve, tím méně lze svalovati vinu z něho na církev samotnou.

Zatím však nastala roztržka i mezi Zikmundem a stranou pražskou — Rokycanovou. Sněm basilejský nechtěl kompaktát potvrditi, leč po novém jednání a Rokycana uprchl tedy na Kunětickou horu a nad oběma stranami stál biskup Filibert v Praze. Jednal z dobré vůle dle kompaktát, třebas nebyla stvrzena a město i celé království zůstávalo v žádoucím klidu.

Tak se to udrželo až do jeho smrti r. 1439. Současně s ním zemřel i Zikmundův nástupce Albrecht Rakouský po dvouleté vládě v Čechách; po jeho smrti bylo dlouhé bezvládí. Otěží vlády se ujal zatímně pán český Hynec Ptáček z Pirkštejna. Jeho doba (1440—1444) byla pro Tábory osudnou. Věda totiž Ptáček, že zemi prospěje pouze pokoj, hleděl odkliditi nejprve všeliké různice náboženské. Po čtyřletém hádání se tak také stalo a sice po Novém roce r. 1444. Petr Engliš byl donucen pronésti úsudek o nauce táborské a ten byl Táborům nepříznivý. Dle dekretu třeboňského měli přestoupiti Táborité ke straně pražské. Pouze v Táboře, kolébce hrozného kdysi bratrstva táborského, zůstalo vše při starém. Teprve Jiří z Poděbrad a Kunštátu, stav se r. 1452 správcem země české, učinil této výjimce konec. Uvedl do Tábora kněze své strany pražské a dva hlavní vůdce Táboritů odklidil, dav kněze Mikuláše zv. »Biskupec« odvésti na svůj hrad Poděbrady a druhého Korandu uvěznil na hradě Litících.

Velevážení! Povšimněme si této věci blíže! Ptáček, jenž podryl stranu táborskou, byl Husita, Jiří Poděbradský byl rovněž Husita. Jak je tedy nesprávné, svaluje-li někdo vinu zničení Táboritů na církev katolickou! Kdo tak přece činí, ten jednoduše nemá o věci ani zdání a udělá nejlépe, bude-li mlčeti, anebo činí-li tak člověk, o němž nelze pochybovati, že by této věci neznal, pak úmyslně překrucuje pravdu dějin, aby mohl štváti proti církvi katolické a to je nemravné!

Poslední strana husitská! Jako postavení Táboritů na základě dekretu třeboňského bylo pouze dočasné, tak i právní postavení pražské strany husitské, které spočívalo na kompaktátech, bylo také jen dočasné. Sbor církevní v Basileji nepodal konečného rozhodnutí v ohledu kompaktát a tak jejich plnění nebo neplnění spočívalo na libovůli domácích biskupů a na politickém postavení strany husitské.

Poměrně nejlépe se vedlo Husitům za krále Ladislava Pohrobka. Pro jeho nedospělost vládl v zemi vlastně Husita, kdežto katolický vládce Ladislav měl titul královský. Jinak ale bylo, když Ladislav zemřel a králem se stal Jiřík Poděbradský. On složil sice před svou korunovací přísahu, kterou zavázal se smířiti je s církví, zřekl se všeho kacířství a přislíbil pronásledovati sektáře. Hlavně dle toho pronásledoval české bratry. Následkem této přísahy

církev věřila, že Jiří se zřekl kalicha i s celým národem. Ale Jiří si to vykládal jinak. On myslil, že slovo »kacíř« vztahuje se v přísaze jen na sektáře, avšak nikoliv na kališnictví. A poněvadž dle své přísahy jednati nechtěl a koruny, kterou nabyl zřeknutím se kacířství, také ji nechtěl vydati, tedy vznikla z toho druhá vojna husitská, za které jmenovitě Morava utrpěla strašlivé pohromy od uherských vojsk. Jiří sice v boji zvítězil, ale nikterak myšlenka, za kterou bojoval. Od té doby žila husitská strana jenom ze své politické moci.

Nástupce Jiřího, král Vladislav Jagellonský, chtěl-li vládnouti v zemi v pokoji a míru, musel jednati dle vůle Husitů, kteří tvořili v Čechách převážnou většinu. A když přece pokusil se jednati ve prospěch své strany katolické, vznikla z toho známá bouře pražská v r. 1483, kdy Husité vyháželi katolické radní z oken radnice na náměstí, je potloukli, měšťany katolické vyhnali z města a jejich majetek zabavili. Ale tento výbuch protikatolické zášti byl jedním z posledních; za nástupce Ladislavova, krále Ludvíka, nastalo v Německu luteránské hnutí, které se českým Husitům velmi zamlouvalo. Ono jim podávalo kalich, ono jim s ochotou vychovávalo kněze.

A tak bez hluku splynuli Husité s protestanty. Zatím ale co umírala ta strana husitská, která chtěla reformovati celou církev a zatím

nezreformovala ani sebe samotnou: počala církev jimi tolik opovrhovaná, reformovati sama sebe, vlastní silou, koncilem tridentským. Církev katolická podala tím důkaz, že ona sebe pozvédá svou vlastní zdatností, kdežto Husité klesali svou vlastní vinou. Kněžstvo jejich, které mělo býti přece vůdcem lidu, na místo, aby povzbuzovalo k dokonalosti, samo přímo tonulo v nepravostech.

Naproti tomu církev katolická dostala mohutnou podporu v utvořeném právě Tovaryšstvu Ježíšovu, v řádu Jesuitském, který dal církvi mravně přímé a pro víru nadšené kněžstvo, před kterým se nepřátelé zrovna třásli. Kolem nich pak se skupilo množství katolického lidu, které stále a stále rostlo, kdežto lid husitský stále slábnul, až se stal obětí protestantství a sektářství.

Na poli náboženském chtěli sobě Husité vymoci podávání věřícím z kalicha, ale kalich, který přijali od protestantů, neměl v sobě ani Těla ani Krve Páně, nýbrž byl prázdný, tak že netoliko svého cíle nedosáhli, nýbrž naopak ještě ztratili, co měli, totiž podávání pod způsobou chleba. — Víra jest sloupem mravnosti, a poněvadž reformace po stránce víry selhala, pak nutně musela selhati i oprava po stránce mravní. Francouzský dějepisec Denis předně dosvědčuje [7]) žalostný výsledek opravných snah

[7]) Konec samostatnosti (v »Matici Lidu«) str. 14.

v ohledu mravů kněžských: »... ti, jichž službu bylo dlužno přijímat, svým věřícím dávali často příklad dosti málo vzdělavatelný.« Totéž dí Winter: [8]) »patrno, že zásady husitské o prostotě, chudobě a mravnosti kněžské v zmatku nové doby braly za své.« A hned na straně následující uvádí výrok bratra Jana Augusty, dle něhož prý neznal »ni jediného kněze kališného hodného.« Tato svědectví nám jasně dokazují, jak obecně pokleslý byl stav pozdějšího kněžstva kališnického.

Dovoluji si uvésti pouze jeden jediný příklad, který zajisté každého přesvědčí. V hrdelní knize svojanovské jest zápis kněze Martina, [9]) faráře ve Starém Svojanově, ve kterém slibuje, že již zanechá jak »nepočestných nevěstek, tak ožralství, domů šenkovních i jiných zbytečností.« To snad stačí!

A jestli tak smutně selhala zamýšlená reforma u kněžstva, pak není divu, že ani u věřícího lidu nebylo o nic lépe. Proto žalostně volal Rokycana na kázání: [10]) »Ustydla láska v každém koutě v Čechách. Čechové obvěšeli se rozličnými hříchy, jako chodec mošnami.«

Tak skončila husitská reformace.

[8]) Církevní život 598.

[9]) Chová se ve škole svojanovské.

[10]) Časopis Musea král. Čes. 1879. 209. (Goll, Rokycanova postilla.)

Tím bychom již byli vlastně u konce. Ale dříve, nežli dokončím, dovolím si ještě poukázati na jednu věc: Na svědectví Husitů ve prospěch pravosti katolického názoru. Jest to skoro proti mysli, ale přece jest to pravda! Tato svědectví si rozdělíme na dvě skupiny.

Předně důkazy nepřímé. Husité upírali církvi právo na zápověď kázání, která se odchylovala od její nauky, nebo úplně proti ní měřila. A když později v jejich vlastních řadách objevili se lidé, kteří se svým přesvědčením od nich zcela lišili, uznali za jedině správný prostředek zákaz, proti kterému se dříve tolik bouřili. Tvrdili, že kněží nemají míti vůbec ničeho a zatím jejich kněží měli jmění a měli příjmy, protože seznali, že kněz musí míti prostředků, které by mu umožnily žíti tak, jak toho důstojnost jeho stavu žádá.

Biskupům a vyššímu kněžstvu spílali kobylkářů, zamítajíce stupně v důstojenství kněžském a přece i ti Táborité později uznali, že musí míti jejich strana některého člena s větší mocí. Ale aby jejich návrat k zavrhovanému dříve vyššímu kněžstvu nebyl tak okatý, dali mu název »Biskupec«.

Z těchto tří příkladů seznáváme, že Husité měli svůj názor více na papíře a na jazyku, kdežto ve skutečnosti jednali ne podle zásad svých, ale na základě učení katolického. Tím pak dokázali, že jedině názor katolický se hodí k životu!

Za druhé: přímá svědectví. Především strana pražská potvrdila učení katolické o skutečné přítomnosti Kristově ve svátosti oltářní a sice tím, že netoliko tak učila, ale proti opačným názorům přísně vystupovala a je odsuzovala.

Jiří z Poděbrad vyznal, že mimo církev není spásy, podav takto přímo brilantní důkaz, že učení o samospasitelnosti církve jest bez odporu pravým.

Jako husitský král podal svědectví o samospasitelnosti, tak zase otec radikálních Husitů, Wiklef, nám potvrdil článek o neomylnosti papežské. Napsal totiž:[11]) »Dnes se drží víra, že není možná, aby papež, jako papež bloudil u věcech mravů a zvláště u věcech víry, poněvadž jest pravidlem, že cožkoli by papež u věcech víry definoval, to že má jako víra býti držáno.« Jak tedy mohou nevěrci tvrditi že tento článek si přidali katoličtí bohoslovci moderní doby, když lidé v něho věřili již před pěti sty lety?

Shrneme-li tudíž tato přímá i nepřímá svědectví, pak seznáme, jak vznešená jest ta nauka katolická, když i její nepřátelé nemohli jinak jednati, než-li podle ní. A jest-li ji někde tupili, pak tupili jen to, čeho sami neměli. Proto važte si své církve a važte si své víry!

---

[11]) Lenz, Soustava učení M. Jana Wiklifa, str. 82. —

Brožury Tiskové Ligy.

Jest nad námi Bůh?

Napsal Filip Jan Konečný. Cena 60 h.

Reformator Martin Luther jakožto záletník!

Víry svatováclavské i myšlenky rakouské vyznavačům i odpůrcům dle historických pramenů vypravuje Dr. Karel Lev Řehák. Cena 40 hal.

Či katolík, či lutherán?

Napsal Dr. Karel L. Řehák. — Cena 16 hal.

Martinu Lutherovi-šach!

čili odpověď na lutheránské vnadidlo pro katolíky, nadepsané: přehled nejdůležitějších rozdílů mezi církví evang. a římsko-katolickou od »Preláta« Dra. K. Lechlera. Napsal Th. Dr. Karel L. Řehák. — Cena 1 K 60 hal.

Pastor Jan Amos Komenský,

domnělý poslední biskup českých bratří na líci i na ruby. Napsal Dr. Karel Lev Řehák. — Cena 60 hal.

Bitva u Lipan.

Vylíčení poměrů, které bitvu předcházely, jakož i vylíčení bitvy samé. Dle historie napsal Tom. J. Jiroušek, red. „Našich Listů." Cena 16 h.

O králi-alkoholu.

Podává Václav Oliva. Cena 40 hal.

Objednávky vyřizuje:

administrace družstva Vlast v Praze-II. 570.

Katolíci!

Svěřujte svůj drobný tisk

navštívenek, obchodních oznámení, plakátů, úmrtních oznámení a t. d. katol. spolkové

knihtiskárně družstva „VLAST"

v PRAZE-II. Žitná ulice, číslo 26 nové.

Vlastenecké homilie.

Díl I. Sebraných kázání. — Doplnil P. Václ. Váchal, farář. — Vyšel sešit I.—XI. v ceně 12 K. Probírají celý církevní rok. Poslední XI. sešit stojí 1 K 20 hal.

Objednávky přijímá a vyřizuje: administrace družstva Vlast v Praze-II., Žitná ul. 26 n.

Časopisy družstva Vlast:

Vlast, měsíčník vědecko-pouč., roč. XXXI. Red. *T. J. Jiroušek* a pořadatel *Alois Dostál.* Stojí ročně 10 K, pro členy 8 K. Jednotlivé číslo stojí 1 K.

Vychovatel, čtrnáctidenník vychovatelský, roč. XXX. Redaktor *Em. Žák, profesor.* Předplatné na celý rok 7 K. Číslo 30 h.

Naše Listy, neodvislý kat. týdenník, r. XXIV. Redaktor *Tomáš J. Jiroušek.* Předplatné na rok 6 K. Číslo 14 h.

Sborník historického kr
časopis historický. R
Stejskal, profesor theo
Ročník XVI. Předplác

Hlasy svatováclavské, roč. XV., vycházejí redakcí *Vl. Hálka* šestkráte do roka za roční předplatné 60 hal. Předplatitelé 5 ex. dostávají jeden sešit zdarma. Jednotlivá čísla stojí 10 h.

Vzdělávací četba katol. mládeže. Redaktor *far. Alois Dostál.* Ročník XIV. Cena 60 h. ročně. Jednotlivé číslo stojí 10 h. Vychází šestkrát do roka. Na 5 ex. dává se šestý zdarma.

Administrace družstva Vlast v Praze-II., Žitná ul. 26 n.

Český gratulant, vínek blahopřání k svátkům členům rodiny, k slavnostem ve škole, k slavnostem Svato-Václavským, k slavnostem stromkovým, dále různé vítací řeči, nápisy do památníků atd., vyšel právě péčí a nákladem Jednoty katol. učitelstva českého a přátel křesť. výchovy pro král. České ve sličné úpravě o 150 stranách. V tomto gratulantu uloženy jsou práce: Lud. Grossmannové-Brodské, Anny Simerské, P. Ant. Svobody, P. Al. Dostála a Jana Voborského: — Cena za výtisk *1 K 35 h poštou* a při osobní koupi v administraci družstva Vlast (Praha-II., Žitná 26) prodává se za 1 K 20 h. — Doporučujeme. Spisek tohoto druhu pro naši katolickou mládež až dosud jsme postrádali.

Číslo 2.—4.

lácí se na rok
h zemí 1 K 20 h.
Cena jednotlivých sešitů uda se zvlast podle tiskových
— — — — — — — — archů. — — — — — — — —

Husitství ve světle pravdy.

Vydává Tisková Liga v Praze.

Redaktor

Vlastimil Hálek.

—

Nářky husitské.

(Querelae Hussitarum)

r. 1438—1443.

Cena 80 hal.

V PRAZE.

Knihtiskárna družstva Vlast v Praze. — Nákl. Tiskové Ligy v Praze-II., Žitná ul. č. 26 n.

Novinka! Novinka!

Ze života a snah Mistra Jana Husa.

Dle historických pramenů napsal: V. O. HLOŠINA. Stran 64. — Obsah: O podobě Mistra Jana Husa. Soud Loserthův o Mistru Janu Husovi. O Husově útěku z Kostnice. Co by se bylo stalo s Husem, kdyby byl v Kostnici bludy své odvolal?

Cena 20 haléřů. — Nákladem Tiskové Ligy v Praze II., v Žitné ul. č. 26 n.

Pravda o Husovi.

Dle Palackého, Tomka, Flajšhanse, Lenze, Denise a Trojanusa píše Jos. Tichovský.

Spisek tento právě vyšel tiskem knihtiskárny družstva Vlast a nákladem Tiskové Ligy.

Cena jednotlivého exempl. 10 h, poštou za 13 h.

Objednávky přijímá a vyřizuje:

Družstvo Vlast v Praze-II., Žitná ul., č. 26 n.

Stručný výtah z liturgiky

pro žáky obecné školy na 16 stránkách. Nové, druhé opravené a doplněné vydání právě vyšlo tiskem, majetkem a nákladem družstva Vlast v Praze. Prodává se jen za hotové: 100 kusů za 6 K 40 h., 50 kusů za 3 K 30 h., a 25 kusů za 1 K 70 h i s poštovným. Objednávky vyřizuje nakladatelství **družstva Vlast v Praze-II., Žitná ul. č. 26. n.**

Pamatujte dary na

„TISKOVOU LIGU“

v Čechách jedinný obranný katolický spolek

v Praze-II., v Žitné ul. č. 26 n.

Ročník XII. Číslo 2.—4.

Husitství ve světle pravdy.

Vydává Tisková Liga v Praze.

Redaktor
VLASTIMIL HÁLEK.

✱

Nářky husitské.

(Querelae Hussitarum)
r. 1438—1443.

✱

V Praze 1915.
nihtiskárna družstva Vlast. — Nákl Tisk. Ligy

Uvod.

Dokud česká hlava bude přemýšleti o době husitské — míním období od r. 1415—1452, (kdy Jiřík Poděbrad dobyl Tábora) — dotud každá pronese svůj, tedy od jiné předešlé nějak odlišný názor. Nelze skoro jinak. *Vzpomene-li Čech* na národnost, její tehdejší zdatnost a netušené rozpjetí, jaké se u žádného malého národa dosud neopakovalo, není možno, aby nepocítil upřímné nadšení nad úkazem, že tenkráte naštěstím svorný lid český brzy po polském vítězství u Grünwaldu o svá prsa ve slavných vítězstvích Žižkových, Prokopových opět odrazil mocnou vlnu západního pochodu k východu a tím svou existenci národní zachránil, ač radosti neschází pelyňky při vzpomínce na Lipany, na nezměrnou bídu venkovského lidu, která potom následovala. Za svobodu víry, jazyka se pral český sedlák a zvítěziv prohrál svou osobní svobodu.

Pomyslí-li věřící Čech na náboženské přesvědčení husitských předků, zděsí se nad hroznými výjevy, jak nejenom členové veliké rodiny národní, ale i členové úzkého kruhu jedné čeledi, dědiny pro víru navzájem se pronásledovali, trýznili a z počátku i zabíjeli, vše ve jménu Krista, Jeho kříže a kalicha, ač nade

všemi rozléhala se sladká slova evangelia: kdybych lásky neměl — nic nejsem. Láska nečiní zlého . . .

Mám za to, že i *moderní Čech*, světoobčan, s náboženstvím i národností hotový bezvěrec, přemýšlí-li o tehdejších příbězích, zadiví se ovšem s útrpným posměškem, jak se to jen vše tak stalo, že takový čilý, vzdělaný národ náš se tolik zapomenul, že rval se o bludičky, že neslyšel napomínacích slov na rozloučenou mistra Husi z vězení kostnického . . .

Každý podle své chuti představuje si Husity, jejich války, příčiny i následky. Zmatek šíří i ta okolnost, že proti všemu volání Palackého, Tomka, také novějších historiků Golla, Pekaře a j., abychom probůh o té válečné spletenici jen pravdu mluvili, psali a slyšeli, spisovatelé, časopisy, noviny — a tyto zejména i zúmyslně — barví ony veliké události dle svých stranických potřeb, ano tak daleko se zachází (a Čechové už všechno spolknou, jen aby zůstali — liberální), že stoupenci nenárodní volné myšlenky, socialní demokrati, anarchisti, atheisti osobují si vroucného národovce mistra Jana Husa, ctitele P. Marie, duši pro své náboženské přesvědčení v ohni umírající, Žižku, tohoto silně věřícího muže, Prokopy a j. — za své duševní předky. Každá i nejmenší stranička politická v Čechách zcela proti pravdě přivlastňuje si husitské národní velikány, nachází (prý) v jejich

činech, slovech prvky své činnosti — slovem Husité stali se politickými volavkami, o nichž se musíme vyjadřovat jenom v nejpříznivějších superlativech, nechceme-li, aby se na nás nesneslo národní anathema lidí třeba úplně k soudu nepovolaných, lidí méně vzdělaných a nevzdělaných, kteříž ten husitský věk nijak neprostudovali, ale poví Vám, že to byl zlatý čas české svobody, české demokratie, čas kýženého štěstí lidského . . .

A přece husitské poměry se rozbíhaly jináče!

Za heslem: Ku pravdě blíže vydal Palacký: Documenta m. Joannis Hus. Podle takového vzoru, aby se naneslo dle možnosti nějaké světlo na víc a více se zatemňující husitský věk, měly by se vydávati přepisy listin z archivů nejen o osobách, místech, ale též o jednotlivých partiích dějin těchto vyprávějící s poznámkami, jež by vysvětlovaly čtenáři osoby, topografii beze všeho osobního nazírání vydavatelova na činy. Ať listiny samy mluví, poučují, baví a varují. Jen takto, tuším, přijdeme k celkovému obrazu a porovnání.

Z této příčiny vydávám Nářky husitské z l. 1438—1442, jak jsem je našel v knížecím archivu Třeboňském (Hist. č. 565). Oldřich z Rožmberka žaluje na Tábory a tito zase na pána před vrchním rozhodčím p. Krušinou ze Švamberka, čím sobě nebo jejich straníci ve-

spolek ubližovali. V tom sešítku, na nějž pozdější ruka napsala: Nářky*) husitské, popisuje souvěký rožmberský kopista celý trudný život venkovského a maloměstského lidu, jenž na rovu panstva (šlechty a měst) dodával své vlasy, životy a majetek. Písař zachoval postup tento: napřed uvádí žalobu, na to odpor obviněných a někdy výpověd (rozsudek) p. ubrmana Krušiny. Časem odpověd vysvětlí krátký »nářek«. Slovem pán, páně Milost míní se Oldřich z Rožmberka.

Sešítků podobných chová Třeboň více. Najde-li tento porozumění, vydali bychom i ostatní.

Přívětivému p. řediteli archivu Fr. Marešovi vzdávám za všechnu ochotu srdečné díky.

František Teplý.

*) naříkati t. j. žalovati, stěžovati si.

Nářky husitské.

(Querelae Hussitarum)

r. 1438—1443.

Žaloby pana Oldřicha z Rožmberka na Táborské, žaloby Táborských na pana Oldřicha a odpory obojí strany.

O příměří Budějovickém.

[R. 1438.] It. Když páně Milost udělal příměří křesťanské v Budějovicích s Táborskými léta od narození etc. třidcátého osmého první středu v postě (1438 26./2.) a zvláště kteří jsú z Táborů v Budějovicích s páně Milostí o to rokovali a kdyžby se ti z Budějovic na Tábor vrátili, tehdy sú všichni bez zmatku se páně Milostí v příměří byli.

Item, což se těchto pří dotýče, ježto sú se staly v těch příměřích leta od narození Syna božího třicátého osmého na poslední vině odpor i nález psán jest.

O Sádlovi z Soběslavi.

Item v tom příměří ihned nazajtří Randáš, kterýž také na tom roce byl s Tábory v Budějovicích, když est u příměří vstúpeno, pobral lahvici fíkův měšťěnínu páně jménem Sádlovi

z Soběslavě. O to jest Bolochovec,[1]) úředník páně, na Tábor obeslal, aby to opraveno a navráceno bylo páně člověku. A to jest nevráceno ani opraveno od nich.

It. jakož dávají vinu Randášovi . . . o tom my nic nevíme. Ale již se jest potom mír v Praze stal a toho sú nám nikdy netúžili. A tohoť po míru nejsme povinni opraviti.

Téhož léta 1438 o Vaňkovi a Hanalovi z Třeboně

It. . . . s Táboru sjevše služebníci jich zlúpili sú lidi páně jménem Vaňka a Hanale, měšťěníny páně z Třeboně, na svobodné silnici, ježto sú s trhu zase šli z Soběslavě domóv. A těm sú vzeli po sukni a do ostatka svlekše je, pobrali jim kabáty, peníze hotové, což sú měli, kukle dvě, jeden samostříl a opásání dvoje s jinú zbrojí, kteráž k samostřílom přísluší. To Bolochovec zvěděv vyjel s tovaryši ven, chtě zvěděti, kto by byli. I uhlédaje ani k Táboru jedú i s tím, což sú na lidech páně nalúpili. A uzřev je i honí je až k Táboru k bráně a oni jsú je před nimi na Tábor pustili. V tom Bolochovec na zajtří mluvil s nimi ústně, aby jemu ty zloděje a služebníky své vydali anebo sami nad nimi popravili[2]) a lidem páně, kteréž sú oblúpili, zase navrátili, což jim pobráno jest.

[1]) Jan B. ze Šatavy, znamenitý voják rožmberský, seděním na Solopisku a Dolu (u Křeče).

[2]) psáno »pobrawili« viz str. 24.

Tuť sú něco vrátili a ostatek sobě zachovali a nad těmi zloději nepomstili.

Item jakož túží, že sú lidé zlúpeni páně Vaněk a Hanal etc. odpověd na to: že ktož sú to učinili, žeť sú to bez našeho vědomí učinili. A což sme se koli doptali, to sme vše kázali navrátiti a opraviti a máme za to, že jest to všecko opraveno.

O Vavřinci a Štěpánovi z Soběslavi.

Item téhož léta výjev Výšek s jinými tovaryši svými z Táboru (služebníky táborskými) i zlúpili sú lidi páně jménem Vavřince a Štěpána, měšťany páně z Soběslavi, na svobodné silnici, ani z jarmarku z Budějovic do Soběslavi jedú. A těm pobrali peníze hotové a sukno barvené, což sú byli nakúpili a s tím sú na Tábor jeli. V tom Bolochovec zvěděv že sú to z Táboru učinili, obeslal je, aby páně lidem navrátili. A oni sú jedno sukno navrátili lidem páně a což jiného pobrali i peníze hotové, to sobě zachovali: a to v příměří křesťanském učinili.

It. Výškovi jakož vinu dávají, že by lidí zlúpil a rychtáře zamordoval etc. odpověd na to: U nás jest on nebyl a což jest on učinil, o tom jsme my nic nevěděli. A když jest on k nám po tom účinku přijel, tu se jest nám pokřik stal. My jsme jeho jali i do vězení vsadili a potom sme právo jemu učinili a jej zmu-

čili. A on se jest k tomu neznal na skřipci vise, že jest toho člověka nezabil, ale na jiného jest pravil. Ale což jest sukna pobral, to jest zaplatil tomu, číž jest bylo. Toho jest ten též svědom, ktož jest z Soběslavě byl při mučení. A to se jest vše před mírem dálo: i toto nejsme povinni opravovati.

Bolochovcovi pobrali.

It. Ambrož, Čejka a Mýtský sjevše s Táboru pobrali Bolochovcovi ve dvoře ztekše jemu slup.[3]) I vzeli jemu čtyři koně, samostříl, nový kabátec, nový ferštátový a jeho ženě tři sukně. Z jiných věcí nabrali, což unésti mohli a zapálivše i jeli zase na Tábor. A to za křesťanským příměří učinili.

Item jakož žalují na Ambrože a Čejku a Mýtského, že sjevše k Bolochovcovi pobrali etc. o tom nic nevíme.

It. jakož pán pokládá, že Ambrož etc. i ztekli Bolochovcovi tvrz, pobravše i vypálili ji — odpověd: že o tom nic Táborští nevědí.

Na to takto vypovídám: Nechce-li jim Bolochovec toho věřiti, aby Táborští to zpravili, jakž já jim rozkáži, že se je to ot nich ani k nim nestalo. Pakli by nezpravili, ale tu škodu aby otložili, jakž já rozkáži. A poněvadž pán Ambrože, Čejky a Mýtského nepokládá v své žalobě za Táborské služebníky, tehdy jich Táborští nejsú povinni postaviti k právu.

[3]) srub i slup (že stavěn z oloupaných klád).

Rychtáře páně zlúpili a zamordovali.

Item téhož léta o témž budějovickém jarmarce sjeli sú služebníci Táborští s Táboru jménem Výšek s jinými tovaryši svými. I oblúpili sú člověka páně rychtáře z Přestky.[4]) A tomu sú pobrali, což jest k jarmarku vozil a samého rychtáře jevše i nesli sú ho s sebú. A když blízko by(li) k Táboru proti Plané, tu sú jej zamordovali, učinivše to, což jemu i jiným lidem páně. V té jízdě byli (mnoho) pobrali, jeli s tím na Tábor. A Bolochovec zvěděv že sú to k Táboru učinili i obeslal je na Tábor, túže na jich služebníky, kterak sú lidem páně učinili a zvláště že sú toho rychtáře zamordovali, aby se v tom okázali a pomstili takového účinku na těmi, vědúc, že se jest to lidem páně v příměří stalo. A oni Bolochovce obeslali píšíc jemu, že se jmá spravedlivě státi a že má nad takovými popraveno býti, žádajíc, aby jim Bolochovec mistra[5]) zjednal. To jest Bolochovec učinila mistr a jim poslal a k vyslyšení kohož mu se zdalo. Když sú tu Vyška dopustili táhnúti,[6]) seznal jest se ke všemu, co se se svrchu píše i před tím nežli tažen jest. A již

[4]) jinde: Vyšek s jinými tovaryši z Táboru, oblúpivše rychtáře z Přeseky zamordovali. Přeseka, ves u Třeboně.

[5]) popravního či jak tehdy říkali: mistra ostrého meče.

[6]) na řebřík.

vidúce, že jest člověka páně zamordoval a mistra majíce i nekázali (vraha) popraviti, ale pustili jej s jeho tovaryši.

Zlúpili páně lidí, když šli z Malšic.

It. téhož léta s Táboru pěší zšedše v témž příměří zlúpili sú lidi páně, ježto sú šli z Malšic do Obory. A ty sú svláčili z sukní i z kabatuov a kukly jim pobrali, opásání, kordy, váčky a jiné věci, co sú u nich nalezli. A to vzemše kázali se lidem páně na Dobronicích stavěti. Což lidem páně vzali, s tím šli zase na Tábor. A uhledavše sukně své na těch, kteříž sú je zlúpili: i jali sú se svého. Při tom byl jest rychtář z Táboru Holý Mažický a kázal jest sukni neb dvě vrátiti. A ostatek což jest jim pobráno, jakož se svrchu píše, toho nevrátili. Když sú to lidé páně na Bolochovce znesli, tehdy psal na Tábor, aby to opraveno bylo. A lidem páně ostatek nevrátili, což jim jest vzato. Toho sú neučinili.

Item jako túží na pěší, že by zlúpili sedláky, ani z Malšic šli do Vobory etc. odpověď na to: že což se jest koli stalo, bez naší vuole a vědomí [se stalo], tu rychtář náš uptav se, ktož sú to pobrali, ač jsú naši nebyli, kázal beze zmatku vše navrátiti. Toho povinni nejsme opraviti.

A tyto všechny viny pán pokládá vše při létu od narození Syna božího 1438. Tomu Táborští odpírají, že sú se ty věci před mírem

obecným staly a některé že jsú z nich opraveny.

Na to takto vypovídám: Což jest opraveno a oč jest [se] mír stal, že toho potřebí není víc súditi etc.

O Srlínovi.

Item nejprve a přede všemi věcmi majíce výstrahy, že máme v svém městě zrádce ježto mají za to oplatky, aby nás vždy zkazili buď pálením nebo jinak, a v tom jsme myslili, kdo by takové věci jednal a komu; i stala se jest puotka od jedné osoby na Pešu písaře a zrádu i v ruce důvod i odvod právem městským. A když Peša[7]) tázán právem obyčejným jakož o zrádu sluší, tu jest vyznal na Srlína, že jej na to navodil od pana Rožmberka aby jemu tím slúžil, že za to (dobře) bude měti od pána, a v tom Peše když býval v Praze na sněmích, ku pánu jest tajně chodil k jeho dvoru a tu se v tom s pánem známil a za to od něho dary bral, vilu u Sedlčan a tu jest měl list od pána a v Třemešné[8]) plat peněžitý. A když byl ty zrády dokonal Peša, měl jemu pán v budúcím čase více učiniti za to i jeho budúcím a vším dobrým vzpomínati.

Odpor páně proti Táborským.

Item. Nejprvní kus jakož píši o Srlínovi[9]) pán odpírá, vědíť mnozí dobří lidé panoši i z obec-

[7]) ves u Milévska.

[8]) o Janu ze Srlína vide historický obrázek Fr. Mareše v Čas. č. Musea 1902, 1.

ních lidí, kteří jsú při tom byli, když Peša na smrt šel, volal jest do sudu leza též volal řka: na tom dnes umírám, že nejsem ničímž vinen, čímž mne vinníte,[9]) než že jsem vám věrně slúžil to búoh ví, leč bych tím vinnen byl, ač bych kdy koho dobře vystřehl, komuž jste chtěli škoditi bezvinně.

[Já] Hynek Krušina z Švamberka toho času hauptmann kraje Plzenského jsa zvolen za mocného ubermanna[10]) mezi urozeným panem Oldřichem z Rozmberka z strany jedné a mezi moudrými a opatrnými purkmistrem konšely a obcí města Hradiště Táboru z strany druhé o všechny kusy tuto psané takto vypovídám pod základem, jímž sú se na ně zaručili s obú stran: najprvní kus, jakož dávají Táborští vinu pánu, že by Peše na mučení pravil na Srlína, že jej na to navedl od pána na zradu etc. Odpor páně, že oni praví na umrlého člověka což chtí etc. Já takto vypovídám na ten kus, že člověk jich zmučený, což jest na pána pravil, že tím důvod není. A tak jim pán v tom vinen není.

Item dále vyznal Peša, že jest z Srlínem v svém domu (ješto nyní v něm bydlí Barthan střelec) v tajném pokoji s ním tady meškal a tu jemu tajné rady pronášel k škodě nám i obci naši. A my jsme Srlínovi mnoho věřili, ježto měl

[9]) Nevinu Pešovu písaře svého městského, jejž později pro pikle se Srlínem upálili Táboři sami uznávali.
[10]) rozhodčí.

k nám slobodu plnú jeti, když jest kolivěk chtěl, buď [v] příměří nebo nepříměří, majíce za to že o dobré a poctivé k nám tak často jezdí; i v tom tu zrádu s Pešú puosobil, jakož jest nám vyznal.

Item na druhý kus pán odpírá, jakož kladu že by Peša s Srlínem tajné rady v tajných pokojích míval etc. mohúť dobře dobří lidé rozuměti, jestliže by Peša vyznával na mukách, jakož oni píší, že by byli také dobré lidi k tomu zavolali, ježto by jim svědomo bylo, což Pesse na mukách pravil, jakož sú učinili Srlínovi; ale již po umrlém člověkem mohu psáti a mluviti což chtí, učinivše nad ním, což se jím zdálo a jako nad svým služebníkem.

Item o druhý kus jakož vinu dávají, že Peša vyznal, že jest v svém domu s Srlínem tajné rady míval etc. Pán odpírá, že mohú praviti na umrlého člověka což chtí etc. Na to takto vypovídám, poněvač se pána v té vině nic nedotýče, pan ztoho odpovieděti nemá než Srlín, když bude postaven přede mnú, aby k té vině sám odpověděl etc.

Item, když jsme jali Srlína tu sme je s Peší [s]vedli, aby sobě osobně to pravili a vyznali i neodepřel jest jemu Srlín na svrchu psané věci; a to se nám dálo u příměří a v úmluvách křesťanských od jeho úředníkúov, ježto sme to oznámili dobrými lidmi; a co jest nám Srlín dobrovolně svú rukú popsal, toho jest přípis učiněn,

a Jiřík Drachovský[11]) svú pečetí jest sám ten přípis zapečetil, kteréhož teď vaši milosti podáváme.

Item na třetí kus pán odpírá. Jakož píši když sú Srlína jali a s Peší svedli, aby sobě v oči pravili,[12]) opět muož každý člověk rozuměti, že sú Srlínovi křivdu učinili, poněvadž dobrých lidí nezavolali k slyšení Pešovu, že již dále psáti a mluviti mohú, což chtí jakožto na umrlého člověka vedle těch dobrých lidí vyznání, kteříž sú k němu zavoláni byli a listu toho, ježto svú rukú psal.

Item o třetí kus jakož vinu dávají, když sú Srlína jali, že sú je s Peší svedli, aby sobě v oči pravili etc. a v tom dotýčí toho popisu, kterýž Srlín svú rukú popsal etc. Pán odpírá, že sú Srlínovi na tom křivdu učinili; takto vypovídám podle tě žaloby položení i při Táborských a podle položení popisu toho, kterýž jest Srlín svú rukú popsal i podle těch svědomí, ježto toho popisu potvrzují, ježto se Táborští naň táhnú, [já] pilněji přečeť oba s dobrými lidmi. I nemohl jsem tu nic shledati, by jim tu pán co proti příměří učinil; než toliko že se jest [Srlín] na výstrahu škody pána svého ptal a toho jim pán opravovati nemá etc.

[11]) Jiří z Vyhnanic seděním na Dráchově 1428-1447.

[12]) psáno w wuoczi.

Item Srlín Pechovce z Dobřejovic k Krchlebcovi[13]) na Chustník zjednal, a tu jemu dána kúle s ocasem k zapálení města našeho i mzda peněžitá jemu dána jest, aby to Pechovec konal; a to sobě oba v noci s Srlínem mluvili a vyznali. A to se dálo v příměří křesťanském etc.

Item na čtvrtý kus pán odpírá. Jakož píši o tom zápale s ocasem etc. Tomu páně Milost odpírá jakož v svrchu, poněvač tak píši, čemu jsú opět k tomu lidí nezavolali neb jiží mluví na umrlého člověka, což se jim zdá.

Item o ten kus jakož vinu dávají, že Srlín Pechovce zjednal k Krchlebcovi a že jemu dána kule s ocasem etc. páně odpora, jakož i prvě, že jsú jemu na tom křivdu učinili, poněvač sú k tomu dobrých lidí nezavolali etc.; na to takto vypovídám, že poněvač v té při pána nedotýče než toliko Srlína, pán jim z toho nemá odpoviedati, než Srlín když přede mnú stane, ten k té vině odpovídaj.

Item dále Srlín vyznal, že jest jeho tajno nebylo, když jest Maksant[14]) páně úředník k nám na obydlí Packu šikoval a dáno jemu bylo mnoho zápaluóv. A ten Packa zapálil súsedské domy i ten duóm, v kterémž bydlil, bydlil u nás; a tak Srlín praví, že ty zápalové byli z Crupnova[15])

[13]) Krchlebec Mikuláš vedl rožmberské vojsko v bitvě u Lipan.

[14]) písař na Choustníku.

[15]) z Krumlova, kteréž jméno psávali: Crumpnov, Crumplov, Cruplov prvotně asi Grymlov (od grim = z hora.)

posláni na Chusník Petrovi od Dubu[16]) a Maksantovi.

Item na pátý kus pán odpírá, jakož píši o Packovi a o zápalech etc. Tehdáž páně milost měl činiti s ními i neodpírá, jestli že by bylo co jednáno skrze jeho úředníky v otevřené válce, bylo by učiněno jako proti nepřáteluom, ale u příměřích nikdá pán proti nim neučinil což by, učiniti neměl.

Item o tento kus jakož kladú, že Srlín vyznal, že ho tajno nebylo, že Maksant Packu na Tábor k zapálení v příměří šikoval, etc. pán odpírá o Packovi a o zápalech, bylo-li by co jednáno od jeho úředníkův, v otevřené válce bylo by učiněno etc., na ten kus takto vypoviedám: Poněvadž Táborští praví, že se jim to v příměří stalo a pán praví že ve válce odevřité bez příměří, nemohú-li se oni jistě obojí v tom upamatovati anebo že Táborští pánu v tom věřiti nechtí; tedy pán má to předem okázati, že se jest to stalo bez příměří ve válce, a to listy přiměrnými, ač měli-li sú které mezi sebú vté chvíli, anebo svědomím řádným, kteréhož já pochválím, pakli by toho všeho nebylo, ale právem země této, jakož já jemu tu naleznu.

Item dále Srlín vyznal, že jest o tom o všem věděl, co sú kolivěk jednali páně úředníci proti nám v příměří křesťanským a v míru. A tak praví, že to bylo s páně volí a vědomím jeho.

[16]) purkrabí na Zvíkové.

Item na šestý kus pán odpírá, tak jakož píší, že by Srlín vyznal, že by Srlín věděl o všem co sú úředníci proti nim učinili etc. Mohúť dobří lidé dobře rozuměti by[17]) on všecky věci páně mohl věděti, an často při něm nebýval; a jestliže jest co od pána věděl, tehdy jiného od něho věděti nemohl, byť co jiného učinil neb jednal než jakož na dobrého člověka sluší, jakož jest před panem Petrem z Chlumce[18]) i jinými dobrými lidmi, kteříž k němu zavoláni byli, vyznal.

Item jakož kladu, že Srlín vyznal, že jest o všem věděl, co sú úředníci páně jednali u příměří proti Táborským a že jest to s páně vědomím a volí jeho etc. odpírá pán, že tomu dobří lidé mohú rozuměti, by on páně měl všechny věci věděti, nebýval často při něm; takto o ten kus vypoviedám; poněvač Táborští praví, že jim jest to na pána Srlín vyznal, že by o všem věděl co by úředníci páně jednali proti nim v příměří, s jeho volí a v svém popisu Srlín popisuje, kterýž svú rukú popsal, kteréhož sú mi Táborští zapečetěného podali, píše, že: nic jiného na pána nerozumím, nežli že by s vámi velmi rád dobře nakládal etc., a poněvadž Srlín jakož Táborští v své při píší, jinak jim vyznal a jinak v svém popisu popsal, když Srlín bude přede mnú postaven, chci jeho otázati před do-

[17]) zdali by.

[18]) byl r. 1439 5./3. oprávce příměří mezi Rožmberkem a Tábory A. Č. III. 521.

brými lidmi, na které řeči zuostane, podle toho chci ihned spravedlivý nález učiniti.

Item také Srlín vyznal, že s ním pán mluvil tajně na Cruplově[19]) v svém pokoji řka: milý Srlíne, příčin se k tomu, aby ten chlap Padeřovský[20]) byl utráven, i řekl jsem, pane neumím. I naučil mne jest pán takto, dámť seméčko červené a skla benátského a to zetřeš, a ty pak zpúosob žábu zemskú a usuš jí; a potom ji zetři na prach a směš to spolu, a bývají-li u něho které vladyky, zjednej to v pernících anebo v jiným pokrmu anebo v pití ať se jiným vedle něho dostane. A také se mnú dále pán mluvil a řka, mámť jednoho němce v Rakúsiech ježto umí také ty trávení připravovati a to jim zjednáme ve dvú drajlinkú vína a šikujem jim na Tábor po formanech, ať to víno pijí. A to znamení bude, kdežto víno bude píti, že se jim ústa osypú a potom se spadají a tím je snáze uváleme.

Item na sedmý kus pán odpírá o tom trávení a víně etc. Buóh ví, že jemu na tom krátko činějí, že jest to nikdy na mysli neměl, by jim takovým během ani žádnému člověku co chtěl učiniti než v odevřené válce v tom jich pán hleděl, jakož běh jest otevřené války poctivě, jakož na běh válečný záleží.

Item o ten kus, že vyznal Srlín, že s ním pán tajně mluvil v Cruplově o trávení v perní-

[19]) Krumlově.

[20]) Filip z Padařova, táborský hejtman na Ostroměči.

cích a u víně etc. páně odpor »Buóh ví, že jemu na tom krátko činí etc. na to takto vypoviedám »že jest to nárok[21]) a v popisech Srlínových, toho neshledávám. Když Srlín přede mnú stane, chci jeho o ten kus tázati a potom ihned spravedlivý nález učiniti etc.

Item dále vám pravím před milým Buohem že jest pán neměl mezi všemi svými služebníky tak věrného a pracovitého dnem i nocí, aby jemu pán tak mnoho svěřoval skrytých věcí jako mne, aby mě neměl, v nenábytu by škodu mnohokrát vnikl;[22]) ježto to jeho milosti k velikému dobrému a k výstraze dobře šlo.

Item na osmý kus pán odpírá; Jakož dotýče o chlúbě Srlínově, pánu se nezdá by to mluvil, leč pro veliké muky; a také že jemu pán více nevěřil než jakož na písaře sluší, a také mnoho dobrých lidí pán má, ježto jim více věří než Srlínovi.

Item jakož v chlúbě Srlínově pokládají Táborští v své při etc. nato takto vypoviedám, že ta chlúba a řeč stranám k škodě není etc.

Item dále vyznávám, když mne pán k vám v příměří poslal, před ležením a v tom úředníci páně vyhledali jiného, vypravivše se k jeho milosti na Cruplov, a co jsem o to pracoval a jezdil, zlé mysle a jednaje o vašem městě dnem i nocí, netoliko sem smrti jedné hoden ale pěti

[21]) nářek?

[22]) vešel.

i deseti. A tak pán o to vždy myslí i s jinými, aby vás i s městem zkazil a tak o Kolínu i o Nymburku i o jiných městech myslí kromě měst pomocných. A za tu práci sem měl od pána Chusnici,[23]) rybník u Předboře a čtyři kopy na kůň, tři kopy na obrok. K tomu co sem žádal buď deseti kop a více za svú službu pracovitú ne[24]) i tisíce kop sem zaslúžil co jsem, panu dobrého jednal k jeho zisku. Item na devátý kus pán odpírá, Jakož píši že jest Srlín [vyznal že jest jednal o jich město zle etc. pán tomu věřiti nemuóž, by on takové řeči mluvil vedle svědomí těch dobrých lidí, kteříž jsú k němu zavoláni byli a také vedle toho listu, kterýž rukú svú psal a před pány čtěn jest.

Item jakož Táborští kladú v své při, že by Srlín vyznal, že jest jezdil dnem i nocí zle mysle o jich mstě etc. odpor páně, pán tomu věřiti nemuož, by on takový řeči mluvil etc. Takto na ten kus vypoviedám: že toho v popisech Srlínových neshledávám, než když Srlín přede mnú stane, tu jeho o to také chci tázati a vyznání od něho uslyše, chci ihned nález spravedlivý udělati o ten kus neb ktémuž znání.

[Co] Táborští v svých přech na Srlína pokládají, toho sem mnohého v jeho popisech neshlídal. A když byl před pana Petra z Chlumce vyveden v příčině dobré lidi, tu jest Srlín mnohých

[23]) ves u Choustníka hradu.
[24]) neb

věcí odmlúval podle svědomí těch dobrých lidí. A poněvadž Srlín, jakož Táborští kladú, v svých přech mnoho věcí jest [vy]znal a jinak v svém popisu, kterýž jest svú rukú popsal, jsa v jich vězení, kteréhož sú popisu dobří lidé svými pečetmi pověřili, vyznával, tehdy já chtě stranám dosti učiniti takto vypovídám, aby Srlín byl v mú moc dán a postaven na kláštеře v Nepomuce a ihned vydán mně po mém služebníku, kteréhož s Táborskými poň pošli a Táborští dajte jemu bezpečný průvod, aby jemu na cestě nebylo překáženo až na klášter do Nepomuka. A já ho chovati chci až do roku položeného; a Táborští mějte v tom vóli, jednoho nebo dvú při něm nechati, aby věděli, že páně z Rosenberka strana s nim nemluví. A na tom roce konečně výpověď o Srlína dokonati chci.

Item znamenaj každý: totoť jest ten popis, kterýž Jan Srlín svú rukú dobrovolně popsal před zmučením.

Já Jan ze Srlína, maje na každú hodinu na smrt jíti, abych ižadného na svú duši nevzal nevinného, ni přítele ni nepřítele, a o hrdlo nepřipravoval: vyznávám před bohem, že v těchto ve všech listech, kteréž mi pán píše, abych tomu porozuměl na tom člověku, kterak sobě Táboři činí, a silní-li sú, nebo co činiti míní, a také o zradě, abych se poptal a porozuměl na tom člověku, má-li pán kterú zradu na svých zámcích: tu pán, kdež jmenuje »na tom člověku«,

míní Pešu písaře. Neb se jest byl Peša písař se pánem spříznil, že jest pánu ty časy všechny válečné i příměrné výstrahy dával, k jeho zisku, což jest mohl porozuměti na svých starších.

Dále vyznávám, že po tom míru, kterýž se loni stal v Praze obecním, když sme domóv přijeli a bratří starší s námi, brzo potom počeli sú uředníci a služebníci páně pána strašiti, vždy pravíce, že pána o některý zámek, a zvláště o Soběslav ukládáte. Tehdy mi jest pán pilně poručil i psal, mohllibych tomu na tom člověku porozuměti, toťiž na Pešovi. V tom času Peša byl jat, a prvé sem se s ním nemohl shledati po tom míru, až právě z vězení z Němec vyšel. I nalezl jsem jej u Mikuláše Frumle, an s staršími oběduje; i tázal sem se jeho o tom, rozuměl-liby co o těch úkladích, a také pravda-li jest, že sú na pána a na pana Menharta měli v Miličíně,[25]) jako do Prahy jeli připadnúti. Na to Peše odpověděl, že tomu nerozumí, ani co ví. To se dálo po vánocech. Od té chvíle jsem s ním nemluvil, až zde pod skřipcem. A tak sú úředníci těmi řečmi zvedli, že pán onady z Prahy mimo Tábor nechtěl jeti, ani pravili, že tu noc na sto koní na Tábor přibylo.

Item vyznávám před milým bohem, že jakož se mír stal lóni v Praze, že nic jiného na pánu nerozumím, nežli žeby s vámi velmi rád dobře nakládal, by jeho úředníci a služebníci nezpra-

[25]) Srov. Fr. Teplý: Dějiny Miličína str. 29. k r. 1440.

vovali a nestrašili, pravíce že vždy jmáte jemu v některý zámek vpadnúti. A v tom nic mi dále nerozkazoval, než abych se na to pilně ptal, mohl-li bych co porozuměti na Pešovi, byloliby tak. A já když sem s Peší po tom míru jednú nebo dvakrát mluvil, a on mi řekl, že o tom neví, i nechal sem toho tak a pána zpravil, že tomu nikoliv nemohu srozuměti, by toho co bylo. A řekl sem: páně úředníci a služebníci protoť mluví, že služba jim vaše dobře stojí a krev dává.

It. vyznávám, že v válce a v příměřích vždy sem toho hledal, abych pána vystřehl před škodú nepřátel jeho.

Dále vyznávám, že Peše písař byl se jest od dávných časův spříznil se pánem, a pán jemu nějakú lúku u Sedlčan propustil a požívati dal a potom i dvě kopě platu v Třemešném z té přízni jemu propustil. A tak když jest pán v Praze býval, Peša jest často ku pánu chodil a se pánem tajně mluvil.

Dále, jakož jsem včera řekl, nevím kterým obyčejem to Peša činil, takli žeby na vás nebyl laskav, čili pro dary, či pro kterú jinú věc, že byl tak k naší straně přichylen. A naše strana naň laskava byla, že tak lehce ledacos pověděl, ježto bývalo k výstraze naší.[26])

Tuto řeč svrchupsanú i s druhé strany, kdož se počíná: Já Jan z Srlína . . svú rukú — popsal dobrovolně bez mučení týž Jan Srlín.

[26]) Otiskl Palacký v Arch. č. I. 358.

My purgkmistr a konšelé města Píseckého známo činíme tímto listem zjevně přede všemi, že přistúpivše před nás do plné rady naši opatrní muži spolu měšťané naši zejména Martin súkeník, Václav Krejza i seznali sú svobodně a jednostejně, že toho času když sú byli od města našeho Písku o některé potřeby na Hradišté Tábor vysláni, tu sú k žádosti purgkmistra a konšel téhož města Hradiště Tábor již jmenovaného súc k Janovi Srlínovi přivoláni toto od Jana Srlína z jeho úst mluvíce slyšeli: což sem kolivěk dobrovolně před mukami svú rukú psal a seznával a seznal, což jest sepsáno, k tomu ke všemu se znám a v tom stojím, že jinak není, než jak dalece jsem po prve pravil. Ale když jest Rynart z Dobronic[27]) přijel, tak jest svým úmyslem zatočil: že jsem jinak mluvil a pravil, ale to tvrdím, což jsem prve před mukami pravil a psal. Že tak jest a jinak není, na svědomí toho seznání spoluměštanóv našich svrchupsaných pečet města našeho Písku k tomuto listu jest přiložena. Jenž jest dán 1441 v den sv. Maří Magdaleny (22./7.)

My Ondřej z Nemyšle, Jan a Mikuláš bratří z Vilémovic,[28]) Jan z Kozího, Jan z Dobronic a Jiřík z Dráchova vyznáváme tímto listem . . že jakož opatrní purgkmistr a konšelé města hory Tábor požádali nás, abychom k nim na Thabor

[27]) služebník rožmberský.
[28]) nyní Velmovice u Chýnova.

přijeli, jichžto žádosti nemohúce oslyšeti, to jsme učinili a s nimi k Srlínovi do šatlavy šli. A když jsme před Srlínem stáli, purgkmistr otázal se jeho, znalliby se k těm věcem, kteréž jest svú rukú sepsal bez mučení — kteréhožto život svýma očima sme opatřili, že jest nebyl mučen — kterýžto k otázce purkmistrově Srlín požádal, aby jemu to sepsané bylo pokázáno. A když jemu spis byl podán, přiznal se, že jest jeho ruka a což jest kolivěk tu spisoval Srlín předepsaný před námi dobrovolně jest seznal, vyznávaje: což jest tu mú rukú psáno, že jest to pravda. Jehožto vyznání my slyšíce, na svědomí své vlastní pečeti k tomu listu sme přitiskli dobrovolné, hotovi jsúce jemu[29]) znání též vyznati před každým živým člověkem, kdež by toho potřebí bylo. Dat. feria VI. ante Nativitatem S. Joannis Baptistae (1441 23./6.)

My Mikuláš z Vilémovic, Purkart ze Lhoty Pňový a Jan z Vražného[30]) vyznáváme ... Když sme byli po svých pilných potřebách na Táboře, tu jsme povoláni od Srlína. A když sme k němu přišli, prosil nás, abychom Rynarta[31]) obeslali, aby nechal svých rozpisování o něm nebo což rozpisuje, že jemu na tom krátko činí a což jest se zatočil před panem Petrem Chlumeckým a před jinými: to sem učinil z některaké všeteč-

[29]) jeho.
[30]) Vesnice u Tábora.
[31]) z Dobronic (u Chýnova).

nosti a před nimi sem lhal, znamenav někakú litosť Rynartovu nad sebú, ale teď spravedlivě vyznávám před milým Bohem a na tom chci umříti, cožkoli mají páni Táborští psáno z mého vyznání, že to jest pravda. A též co sú čtli mého vyznání před panem Petrem Chlumeckým a jinými dobrými, že jest to tak pravda. A to vyznávám před věčným zatracením, ze to jinak není.

A my sme to slyšeli od Srlína v ten pondělí před Božím vstoupením (22./5.). když sme k němu byli požádáni. A bylo-li by toho potřebí, též bychme chtěli ústně seznati, když bychme mohli k tomu bezpečně přijeti nebo přijíti. A toho na svědomí své sme vlastní pečeti k tomuto listu přidružiti kázali s naším vědomím. Dat. feria sexta ante festum Nativitatis Joannis Baptistae A. D. 1441 (23./6.)

My Ondřej z Nemyšle, Jan z Vilémovic a Jan z Dobronic vyznáváme tímto listem . . . že když sme se po své potřeby na Thabor v pátek po sv. Žofii (19./5.) přihodili, tehdy purkgmistr a konšelé prosili nás, abychom s nimi k Srlínovi došli. Pak když sme před ním stáli, prosil nás, abychom Rynarta obeslali ot něho, aby těch věcí, jakož sem se před panem Petrem Chlumeckým a před ním zatočil, nerozpisoval, než což sem prv bez mučení pravil i po mučení, jenž sme se toho času, ježto nás prosil, přihodili žeť jest to jistá pravda, ale ne v tom mém zatočení. A v tom Jana Pražáka[31]) prosil najednú ale třikráte s pláčem, aby jemu probůh otpustil, což jest jeho před dobrými lidmi haněl, slibuje jemu před námi, ač Buoh jemu zdraví prodlí, před dobrými lidmi to hanění opraviti, že toho jemu líto nebude. Jehožto my pokojné vyznání slyšíce na svědomí své vlastní pečeti k tomuto listu sme přitiskli, súce hotovi jeho vyznání též před každým živým člověkem znáti, když by toho potřebí bylo. Dat. feria sexta ante nativ. Johanis Bapt. 1441 (23./6.)

Jiné žaloby.

Item když jsme vedli válku s Trčků[32]) i s jinými tu nám jal Bolochovec, hauptmann Soběslavský, služebníka našeho, kterýž pozuostal po houfu a zbroji jemu pobral a samého nesl na Chusník. A tu jest štosován náš služebník; a v tom jemu Pan Buoh pomohl ujíti z té núze. A poslané věci nejsú jemu nawráceny a my jsme musili platiti základy. I nevíme, svolíli to páně učinil, že se to nám stalo v úmluvách křesťanských s jeho zámku.

Item nadepsaný kus Bolochovec odpírá: jakož píší, že jim služebníka jednoho jal etc a tak praví, když jej jímal, že se k Táborským neznal, by byl služebníkem jich, ale pravil, že jest Zdeňkův z Lukavce[33]) a ten se k němu znal.

[31]) Jan Stuchlík řečený Pražák, rychtář táborský
[32]) Z Vlašimi.
[33]) žil r. 1417—1460.

A to jest svědomo mnoho dobrým lidem. Aby se byl před dobrými lidmi k Táborským znal byl by propuštěn.

Item jakož vinu dávají Bolochovci, že by jim služebníka jal a zbroji vzal a štosoval a Bolochovec odpírá, když jej jímal, že se k Táborským neznal než k Zděnkovi z Lukavce etc na to takto vypovídám: nechce-li pán nebo Bolochovec tomu věřiti, by jich to byl služebník, ale spravte to Táborští podle řádu a obyčeje a podel mého rozkázání. A když tak zpraví, tehdy jej pán a Bolochovec propustte a škodu jemu navraťte a štosování opravte, jak jim naleznu.

Item týž Bolochovec k naší škodě veliké a lidí našich Petříka Kojakovského[34]) s jeho tovaryši celú zimu přechovával. A ti sjedše s Soběslavi jali nám súseda našeho Tomka i nesli do Němec. A kdož by v službě u pána nechtěl býti, jměl nám dáti věděti a nedal. A v tom jest se, znal Bolochovec; i nevíme s vólí-li páně čili nic.

Item na jedenáctý kus Bolochovec odpírá: jakož píší s Kojákovském etc tak praví, když jest Kojákovský s Jiskrou[34]) z Uher přijel i byl jest na Soběslavi dobrú chvíli na svůj groš neškodě nižádnému. A když sú Táborští z Němec jeli zvláště Frambergář, hledali jeho doma v Kozá-

[34]) Petr z Kojákovic (u Třeboně), služebník rožmberský, zúčastnil se tažení bratrských rot českých pod Jiskrou z Brandýsa.

kovicích,[35]) chtíc jeho jíti. A nenalezše jeho doma zbili máteř jeho doma a oblúpili ji. A on to zvěděv i řekl se nad nimi o to pomstíti. A já Bolochovec to zvěděv mluvil jsem s ním, aby jim neškodil, donidž je u páně zámku a když by otjel, aby jim ještě do třetího dne potom neškodil. A to řekl učiniti i zdržal to tak, že jim potom do téhodne neškodil. A to jest mnoho dobrým lidem svědomo.

Item jakož vinu dávají, že Bolochovec Petříka Kojakovského na Soběslavi na páně zámku přechovával k jich škodě etc Bolochovec odpírá, že Kojakovský na svuoj groš ležal v Soběslavi a páně služebník nebyl[36]) a s páně zámku ani na páně zámku se jim nic nestalo, o ten kus takto vypovídám: Nechtí-li Táborští tomu věřiti, tehdy Bolochovec má to zpraviti, že jsú ti jistí v té míře páně přikázání nebyli a s páně zámku ani na páně zámku nic (se) nestalo a škody jim neučinili. A on tu zprávu jmá učiniti, jak já jemu rozkáži.

Item týž Bolochovec Chodka, Shýbalka s jich tovaryši v Soběslavi dopustil stavovati a k naší škodě veliké a lidí našich. Jenž scházeje častokráte nám lidi trápí a do Němec nosí. I nevíme s páně-li to vólí čili nic.

Item o dvanáctý kus Bolochovec otpírá: jakož píší o fedrování Chodka a Shýbalka z města

[35]) v Kojakovicích, jež sluly původně Kozákovice.

[36]) a přece byl.

Soběslavi etc tak praví Bolochovec, že toho není neb jako Chodek a Shýbalka vzemše ot něho odpuštění a zšedše z města, že jsú potom nikdaž na městě nebyli. A toto jest mnoho dobrým lidem svědomo.

Item jakož vinu dávají Bolochovci, že Chodkovi a Shýbalovi[37]) dopustí stavoviště na páně zámku na Soběslavi k jich škodě etc odpor Bolochovcův že toho není etc na ten kus takto vypovídám: Nechtí-li jemu Táborští v tom věřiti, ale Bolochovec zprav jim, jakž já jemu naleznu, že jich jest nefedroval nižádnú mocí proti Táborským k jich škodě na páně zámku.

Item týž Bolochovec dopúští stanoviště Vlčnovi s jeho tovaryši, kterýž tam má dům na Soběslavi i ženu a odtamtud činí škodu lidem naším i nám.

Item na třináctý kus Bolochovec odpírá, jakož dotýčí o Vlčnovi, že dom má v Soběslavi — jakž jest Vlčna vzal odpuštění od pána, nemóž žádný člověk do města by kdy od té chvíle na městě byl ani pod glejtem ani bez glejtu, ačkoli Táboři glejt[38]) páně nepřátelóm dávají na jich zámek.

Item jakož vinu dávají Bolechovci, že Vlčnovi dopúští stanovišť v Soběslavi jim a jich lidem ke škodě — Bolechovec odpírá, že toho není etc. Nechtí-li jemu toho Táborští věřiti, ale

[37]) psáno Sýbalkovi.
[38]) psáno gleyt.

Bolochovec to spraviti má, jakž já jemu naleznu, že jest Vlčna nižádných stanovišť v páně zámku neměl a tak o ten kus vypovídám.

Item opět Bolochovec proti úmluvám křesťanským nám činí, že lidí našich na Soběslav pro jich potřeby poctivé nepúští k trhóm, ano my páně lidem toho necháme (o) jejich potřeby poctivé jen vjíti na náš zámek třeba-li na každý den. A to nevíme s páně-li vólí čili nic.

Item na čtrnáctý kus Bolochovec odpírá: jakož dotýčí o lidi, kterýchž na Soběslav nepúštějí etc. takto pravím, že proto to činí, boje se rozličné příhody vedle výstrahy dobrých lidí, aby se jemu též nepřihodilo, jakož se prvním úředníkóm přiházelo a také proto, aby mezi sebú křikuov nemívali. A což v tom Bolochovec činí, že jest to páně vuole.

Item jakož dávají vinu Bolochovci . . odpor jeho: že to činí pro rozličné příčiny — na to takto vypovídám: že jest každý svého zámku mocen, kohož mu se zdá pustí a kohož mu se zdá nechá; neb toho nižádný jeden na druhém z práva míti (cestu) nemóž a tím jim vinen není.

Item Pešík,[39]) hauptman Třeboňský, zjímal služebníky naše v úmluvách křesťanských, kdyžto šli z Rakús nepřátelóm našim poškodivše. I pobral jim to všecko i vedle toho i zbroji i vězil

[39]) Pešík z Bělé, nastoupil po Brusovi ze Zahrádky úřad hejtmana v Třeboni.

je k své vuoli za mnoho neděl. A o to jsme jemu i páně Milosti psali, aby nám je pustili a věci pobrané navrátili; toho neučinili a podnes sú na rukojmích a to vše v příměří křesťanském.

Item na patnáctý kus jakož Thaboři kladů, že jim Pešík, hauptman třeboňský, jich služebníky zjímal, jdúce z Rakús etc. Pešík praví, že častokráte do Rakús jezdí a řídko zase (zpět) jedú, byť páně lidem nepřekáželi. Moha toho nejednú popraviti, nechal jest dle příměří maje za to, že by to páně lidem mělo opraveno býti; ale tito zjímáni jsú, ani páně lidem koně zpojímali, chtíce je uvésti a na město [40]) přivedeni jsú s jistými (věcmi), kteryž sú páně lidem vzeli a uškodili.

Item jakož vinu dávají, že by Pešík zjímal lidi jak jich . . . Pešík odpírá, že jsú lidem páně koně pojímali a že s jistými přivedeni jsú na město etc. na ten kus takto vypovídám, Pešík aby jim ty vězně propustil a zboží jim navrátil nebo zaplatil, jakž já rozkáži.

Item Vlášek,[41]) purkrabí zvíkovský, jal nám Matúška, služebníka našeho, i podnes jeho nepustil a to ještě v příměří křesťanském.

Item na šestnáctý kus jakož Vláškovi vinu dávají, že jim jal Matušku služebníka jich etc.

[40]) Třeboň.

[41]) Z Miloňovic, r. 1430—35 purkrabí na Helfenburce, urputný odpůrce Táborských.

Vlášek praví: když jej jal on páně lidem koní pobral a těch koní čtyry na Tábor přivedl. Poznal (= přiznal) se jemu, že jest koně pobral, ale neznal se, by služebník jich byl, než že jest služebník Svojšův [42]) a ten se k němu znal a jej od Vláška vyiukoval a protož jej i dnes na rukojmech drží. Slíbiv ostatek koní vrátiti páně lidem, toho jest neučinil a byť se byl k Táborským přiznal a koně navrátil, jakož jemu řekl, byl by jej ihned pustil, ač by i toho učiniti neměl.

Item jakož vinu dávají Vláškovi o Matúškovi etc. odpor Vláškův ale na to, takto vypovídám, aby Matúšek ty koně navrátil nebo zaplatil, jakž já rozkáži, a nechce-li Vlášek tomu věřiti, by jich byl, ale zpravte to Táborští, jakž jim naleznu, že jest v té chvíli byl přikázaný služebník jich. A když to učiníte, tehdy jej Vlášek propustí.

Item když sú nám škodili lidem naším na zboží Nedvědickém [43]) tu jsme kostel osadili, aby tu útočiště lidé měli s svým statkem; ale žádnému jinému ani páně Milosti to k škodě neosadili jsme. A tu nás pán obsílal o tu posádku i také dobrým lidem na nás osvědčoval

[42]) Svojše ze Zahrádky, přívrženec Táborů, od nichž r. 1441 23/5 nesl slibný list Janu Koldovi ze Žampachu Č. Č. M. 1902, 13.

[43]) Újezd Nedvědický se 12 vesnicemi v okolí Soběslavi ujali Táborští již r. 1421 jakožto část kláštera v Louňovicích.

a my jsme Jeho Milosti na to poctivé odpovědi dávali, že to k jeho škodě není ani jiným lidem, ano JMt. osadil a opiavil dva kostely v Sedlčanech a v Miličíně [44]) k ochraně svých lidí. —

Item na sedmnáctý kus jakož kladú, že sú kostel v Nedvědicích osadili pro ochranu jich lidí, ale ne k škodě páně etc. Páně Milost odpírá, že se jeho chudým lidem škoda z toho stala, ano jim kradú a po cestách lúpí a zvláště když nyní Ondráškovi z Třeboně barvené sukno pobrali, s tím suknem se na kostele stavili a tu krájeli, jakož pán zpraven jest a odtud dále na Tábor nešeno a tu krájeno toho sukna více. A zloděje pustili, jakož se sami k tomu znají.

Item jakož pokládají o oznamování páně a o vosazení kostela nedvědického, na to takto vypovídám: Kostel muož opravován býti, jakož na kostel sluší lidem beze škody a o Ondráškovu suknu jinde jest odpor Táborských založen proti vinám páně a o osvědčování páně: to Táborským nic škodno není.

Item když sú služebníci naši jeli z Rakús, tu sú sjeli z Soběslavi, vzeli jim po koni, jakož nás služebníci naši toho zpravili. A když jsú je uhledali i opatřili to, aby jim ujeti nemohli. A když je honí, tehdy utekú do vsi do dvora a tu je zjímají. A v té míře jest nám také slu-

[44]) Šíře o kostelu jako pevnosti v Dějinách Miličína str. 28—35.

žebník jeden jat s koněm, se vší zbrojí. A potom páně Milost obsílal, že jsú jeho služebníci a my jsme odepsali, aby zejmena nám dal vypsání a tak jest učinil a mezi tovaryši jsú napsáni v tom listě Omele a Črtek, ježto jsú s Kojákovským v té jízdě byli, jakož nás lidé zpravují, když sú Tomka, súseda našeho, jali a do Němec nesli i statek jeho pobrali.

Item na osmnáctý kus jakož dotýčí o služebníky páně z Soběslavi, kteréž sú zjímali etc. oni žalují, ježto pán žaloval jest a ještě žaluje; proto dobrá družino znamenajte tu velikú křivdu, kterú pánu činí píšíce, že by bokem po nich jeli ježto hauptmanu a jiným dobrým lidem svědomo jest, že toho není. Než že jsú byli proti pevezóm vysláni, jakož pán v svých žalobách šíře klade a tak každý člověk znamenati móž vedle jich psaní, ježto piší býti Omele a Črtek s Kojákovským na jich škodách a kterakž do Cáhlova (n. Freistadt) hauptmanu píší, to račte slyšeti; neb se jich žaloba s listem nesrovnává, kterýž sú do Cáhlova poslali o těch tovaryších, kterýmž vinu dávají.

Item jakož pokládají, že služebníci páně bokem jeli jim ku škodě sjevše z Soběslavi etc. Bolochovec odpírá, že jsú po páně potřebě jeli bez jich škody — na to takto vypovídám: nechtí-li jemu Táborští věřiti, tehdy Bolochovec zprav to, jakž já jemu naleznu, že jest těch tovaryšův neslal ten den na jich škodu a ti to-

varyši, kteříž sú ten den zjímáni, též mají zpraviti, že jsú ten den Táborským na škodu nebyli.

Jakož dále tovaryši viní Omeli a Čŕtka, že by při tom byli, když Tomek jich spolusúsed jat a do Němec vynešen etc., to Omele a Čŕtek mají zvláštně zpraviti, jakž já jim naleznu, že jsú při tom nebyli. Pakli toho neučinili, ale nahraďte tu škodu,[45]) jakž já rozkáži.

Item Habart s Sigmundem sjevše s Třeboně s jinými porazili naše súsedy, jako jeli na jarmark k nim: Prokópka a Jíru krajčího. I dali je na Vítoraz: tu jsme je musili z vězení vyvoditi a což jim pobrali, to tam zuostalo.

Item bez jednoho na dvacátý kus. Jakož dotýčí, že by Habart a Sigmund . . . zlúpili jich súsedy, etc. tohoť není. Kdož to praví, ten křivdu praví, byť se jim co stalo od páně úředníkov aneb z města Třeboně, toho ukázati žádný nemuož.

Item jakož vinu dávají o Habartovi a Sigmundovi . . . odpor proti tomu, že toho není . . . na to takto vypovídám: poněvadž nedávají viny, by v té míře byli služebníci páně, kteréhož viní ježto jest v této míře na Soběslavi, ten to zprav tak, jak já jemu naleznu, že jest tu na škodě nebyl; pakli by nezpravil, ale nahradť tu škodu, jakž já jemu ukáži.

[45]) panští.

Item žalujeme Tvé milosti na Bolochovce, že náš člověk přišel k městu a chtě do města [Soběslavi] tu jej Bolochovce ubil, nohami utlačil, za vrch (vlasy) vláčil, jakž se jemu zdálo a to po tvém pane rozkázání.

Item jakož v druhém listu žalují na Bolochovce, že by jim člověka zbil, nohami tlačil etc. odpor Bolochovcův: přišel Táborský člověk[46]) k bráně, nevím kterým úmyslem. I chtěl vždy do města. A tu já Bolochovec řekl jsem tomu člověku, že jeho pustiti nechci, aby šel ot brány. A on přes to přimlúval mi, jakž se jemu zdálo. A poněvadž jsem jeho prázen býti nemohl a na mne se toho domlúvil, dal jsem jemu pohlavky dva nebo tři a tak jsem jeho zbil ot brány. A při tom jest mnoho dobrých lidí bylo; než bych jej nohama tlačil, tohoť není. Item jakož vinu dávají Bolochovci . . . Bolochovec odpírá, že se jest toho na něm domluvil etc jmá to Bolochovec opraviti, jakž já káži, tu, kdež jiné pře konec bráti budú.

Item když jsme byli u Hory na sněmu,[47]) tu pan Ptáček [z Pirkstejna] na nás pokřik učinil o Chvala z Chmelného i o jiných mnohých kusech, jako jsme o ně na Tvou milost přišli, a máme za to, že jsú pana Ptáčka toho ti na to navedli, ježto jsú ode pána na tom sněmu u Hory byli.

[46]) poddaný
[47]) r. 1441.

Item jakož vinu dávají panu z Rosenberga pravíce, když jsú byli u Hory na sjezdu, že by na ně pan Ptáček puotku učinil o Chvala etc odpór toho, že páně Milost pana Ptáčka, ani jiných přátel Chvalových mocen není, by o to nemluvili, což se jest nebožci Chvalovi od nich nešlechetně stalo. A tím páně Milost vinen není.

Item jako pokládají o puotce páně Ptáčkově na se u Hory etc . . . odpor páně etc . . . na to vypovídám, že pán toho mocen není, ani žádný, by přítel o přítele nemluvil. Poněvadž jest ižádný z služebníků páně žádné puotky neučinil, tím pán vinen není.

Item žalujeme na Bolochovce, když náš súsed Mikulaš kovář [z Tábora] poslal sekyr několik do Budějovic Českých řezníkóm, tu na té cestě oblúpili pacholka, jemu kuoň a ty sekyry pobrali. A toho Bolochovec měl v svém vězení v Soběslavi a co jsme jeho o to obsílali, nic nám o to spravedlivého neučinil a nevrátil. A toho jest i kuoň i ty sekyry za pět kop českých vzato; i věříme tvé Milosti, že nám to opraveno bude.

Item v třetím kusu, jakož žalují na Bolochovce o sekyrách etc. odpor Bolochovcův: to jest se Táboróm stalo před půldruhém letem, ale ne ode mne, ani ot páně služebníkuov a o to mne nikdy neobsílali, ani toho[48]) v Strakonicích ve přech jiných, kteréž jsú započali, položili a po-

[48]) velmistra Michalovce?

něvadž při přičinění,[49]) prosíme pane Tvé Milosti rač nám regstra vydati a pře páně. Ať připíšeme viny bohda hodné a důvodné, kterých jsme se na páně úřednících doptali.

Item jakož o kováři píší, o sekyrách a o koni etc ty jsú mi pře položeny po zaručení a strana na ně opory neodeslala. Když přede mnú o jiné věci budete ústně se přemi, mezi vámi chci slyšeti a podle spravedlnosti i o to konec mezi vámi učiniti.

Já svrchupsaný Hynek Krušina ze Švamberka jakžto mocný ubrman mezi stranami položil jsem i konečně vypovídám, aby z stran svrchupsaných totiž urozený pán, pan Oldřich z Rosenberka a z opatrných mužův města Hradiště řečeného Tábor purkmistr, dva konšelé a tři starší z obce ot neděle této po dání jim výpovědi naší úplných čtyřech nedělech, aby, tak jakož se ted píše, v Nepomuce přede mnú osobně stáli a sobě tu věci všechny mnú jim tuto položené a vypověděné skonali a zdrželi křesťansky bez porušení všelikterakého. A ty všechny, kohož by jim tu potřebí k tomu bylo, jakož výpověď tato v sobě šíře praví, s sebú aby přivedli a věci mezi sebú mnú položené tu sobě aby konečně skonali bez prodlení dalšího a to pod základem cti a víry pod tisícem kop grošův, jimiž jsú se strany výš psané na mě uručili. A jestliže by která z stran svrchu jmenovaných výpovědi této

[49]) zveličují.

naší neboli kterého z kusuov v ní položených nezdržela, neučinila anebo zdržeti nechtěla a to mnú na stranu takovú neposlušnú seznáno a vypověděno bylo, tehdy ta nebo taková strana, ježtoby držeti nechtěla, základ jimi na mě svolený a uručený jest propadla, kteryžto základ, když by mnú seznaný byl, ve dvú měsíci taková strana straně druhé aby bez otpory splnila a to bez dlení dalšího i beze všech odpor i odmlúvání všelikterakého. Také stranám přikazuji, aby konečně ot zajtří v témdni urozený pán pan Oldřich z Rosenberka přepis výpovědi své slovo ot slova panuom Táborským na Tábor poslal a páni Táborští též výpovědi své přepis slovo od slova učiněný, aby pánu na Krumlov také poslali a to bez otpory. Těm všem věcem ku pevnosti a na práva potvrzení já svrchupsaný Hynek Krušina z Švamberka pečeť svú vlastní k svědomí těch všech věcí přitisknuti jsem kázal. Jenž dány a vydány jsú leta od narození Syna Božího 1442 najprvú sobotu po svaté panně Margretě slavné mučedlnici. [14./7.] (L. S.)

Tyto žaloby pan z Rozemberku klade proti Táborom, což jsú jemu v křesťanském a zapsaném přiměří i v úmluvách učinili.

O Srlínovi.[50])

Najprve jali JMti nyní na velikú noc minul rok, služebníka i písaře jeho Jana Srlína a po-

[50]) zajat r. 1441 6./4. ve vsi Chusnici.

brali jemu statek i ženu jeho i s dětmi oblúpili v jeho domu. A když jsú jej na Tábor nesli, kázali jej zmučiti na nejvýše, že jedva živ zuostal. A když se jim zdálo, že jsú jej připravili ukrutnými mukami, aby pravil po jich vuoli, tehdy obeslali po okolní dobré lidi a pan Petr z Chlumce i Vidlák[51]) také tu byl. Tu jest svrchovaný Srlín před těmi dobrými lidmi vyznal, jakož toho široké svědomí páně Milost jmá. I podnes jej v svém vězení mají.

Odpor Táborských.

Najprv jakož nám vinu dává o Srlínovi služebníku svém etc na to takto odpovídáme: Což se jest kolivěk stalo jemu, toť se jest jemu právě stalo vedle jeho seznání i rukú napsání a našeho zrádce jemu v oči[52]) vyznání, jakož šíře v našich žalobách položeno etc. A jakož dále dotýčí, že žena jeho i děti jsú oblúpeni, na to nám krátko činí; nebo což jest doptáno těch jich věcí, to jest navráceno. Dále dotýčí, že jeho máme v svém vězení; myť jeho máme jakožto svého zrádce.

Výpověď.

[Já] Hynek Krušina z Švamberka, toho času hauptman kraje plzenského, jsa zvolen za ubrmana mezi urozeným pánem, panem Oldřichem z Rozemberga[53]) z strany jedné a mezi múdrými

[51]) Rynard z Dobronic řečený Vidlák.
[52]) psáno v vuoči tedy vůči.
[53]) druhý orig. píše stále Rosnberga.

a opatrnými purgmistrem, konšely a obcí města Hradiště Tábora z strany druhé o všechny kusy tuto psané, takto vypovídám pod základem, jimž jsú se na mne zaručili s obú stran:

Najprve jakož pan z Rozemberga klade vinu proti Táborským, že by jemu jali služebníka a písaře jeho Jana Srlína a statek jeho v jeho domu pobrali i přinesše na Tábor zmučili etc odpor Táborských, co se jest jemu stalo etc... na to takto vypovídám, aby Srlín v mú moc byl dán a postaven na klášter v Nepomuce a hned vydán byl mně po mém služebníku . . . [54])

O panu Chvalovi.*)

Item když Chval z Chmelného nebožčík jeda od Trčky[55]) z roku, stavil se u svých dělníkov na svém rybníce, služebníci Táborských přijevše k němu, znajíce jeho i zmordujíc jeho, vezmú jej s sebú s pacholkem na Tábor. Když je páně Milost o to na Tábor obeslal, žádaje, aby jemu propuštěn byl a opraveno bylo, oni vidúce, že jeho se ctí zachovati nemohú, propustí jeho a dadí jemu některé lékařství. A když jej do Soběslavě přivezú, nazajtří ihned umře a netáhl

[54]) Doslovně jako str. 5. služebníku . . . — dokonati chci o Srlína.

*) Václav ze Chmelné (ves u Nové Cerekve) zúčastnil se horlivě v l. 1412—1441 hnutí tehdejšího, až ho Táboři zavraždili. (Sedláček: Slovník str. 317.)

[55]) Mikuláše T. z Lípy pána na Vlašimi.

umříti nebožčík, ač je koli žádal, aby vezen a položen byl v Třeboni. Ihned otekl a poče se padati, že jedva dočekal, že jemu hrob vykopali a jej uložili, že se veškeu nerozpadl. A toho jest mnoho dobrým lidem svědomo.

Odpor.

Item o Chvalovi z Chmelného jakož nám vinu dávají etc k tomu odpověď tato: že jest to námi hned opraveno. Nebo on svolav své přátely: Janka purkrabí pražského,[56]) Jana z Kozího i jiných mnoho okolních zeman i vyznal před nimi dobrovolně, aby nepravili, že se jim to stalo beze lsti a že jsú to [Táboři] opravili jako dobří lidé. A mě propustili se vším navrácením. Dále jakož dotýčí, že jsme jemu dávali lékařství, že by se spadal, na tom nám krátko činí; neb ktož by to pravil, jako člověk zlý pravil by — neb o tom nic nevíme.

Item jakož pán klade vinu o nebožce Chvala proti Táborským etc odpor táborských, že se jim to stalo beze lsti a že jsú to opravili etc. Na ten kus takto vypovídám: což jsú Táboři v tom proti pánu učinili, aby pána prosili, aby jim to ráčil odpustiti, jakž já rozkáži. A to mají učiniti na tom roce, kterýž jim pokládám.

[56]) Janek ze Hrádku, jenž byl zároveň služebníkem nejv. purkrabí (1436—1448) Menharta z Hradce.

O Pechovi z Dobřejovic.[57])

Item také jevše pánu člověka dobrého Pechovce z Dobřejovic, zmučili jej ukrutnými mukami až do smrti.

Item jakož nám dávají vinu o Pechovcovi. Odpověď tato: což se jemu stalo (praví), že jemu stalo se vedle seznání Srlínova.

Item . . . . tu výpověď při sobě zustavuji o tu vinu do toho roka, jakož vám s vobú stran pokládám.

O Lhenice.

Item uvázali se Táboři v Elhenice a jiné vsi, kteréž k Korunskému[58]) zboží přísluší, uprosivše u císařovy Milosti a vědúce, že páně Milost prve zápisy na to zboží jmá, jakož jim to páně úředníci v vuoči pravili. A toho zboží na každý den rok požívají šedesáti kopami. Pak když jest Páně Milost císařskou Milost obeslal, že to zboží sluší k korunskému zboží, tu Jeho Milost pánu psal, jakož list teď posílací svědčí. A což je koli páně Milost o to obsílal, žádaje, aby jemu na tom nepřekáželi, toho na nich jmíti nemohl. Než mocí jemu to i podnes drží, nemajíce ižádného práva k tomu. A páně Milost moha to tak opatřiti, aby jemu

[57]) Nyní Dobřejice u Malšic.

[58]) t. t. Koruna Svatá jinak Zlatá: lid říká (a patrno že od prvopočátku) jen koruna. Viz Brániš: Sv. koruna, 1907, 13. 28. 30. Ke Lhenicům patřily vesnice: Újezd, Vadkov, Doubrava, Vodice.

na tom zboží nepřekáželi, nechtěl toho učiniti, aby dobří lidé neřekli, (že) by svévolně búřky a války v Čechách strojiti chtěl.

Item jakož nám vinu dávají o Lhenicích, že bychom to s mocí drželi etc. Tohoť není. Odpověď tato: že to řádně máme od císařovy Milosti, pána našeho milostivého zapsané a utvrzené Jeho majestátem. Nebo Jeho Velebnosť s páně Milostí mluvil, aby nám na to nesahal. I věříme VMti, že to opatříte vedle jiných majestatuov, kteréž jest Jeho Velebnost pánom, rytířom, zemanóm i městóm v této zemi dával a utvrzoval, že nás z toho držení a služebníka našeho nevyvedete.

Item jakož pán pokládá vo Lhenice, že by to jemu Táborští drželi etc na to takto vypovídám: Když sněm nejprve obecný v Praze bude, tu aby obojí s svými právy stáli před pány a což páni naleznú mezi nimi, při tom aby obě straně zuostaly.

O knězích.

Item Táboři sahají na všecky kněze páně Milosti, jímajíce a šacujíce je proti compactatom a míru křestanskému.

Item o knězích, že je všechny tiskneme a na ně saháme proti compactatom etc odpověď tato: neb smlúva jest se vší zemí, kdež sú prve rozdávali Tělo a krev pana Jezu Krista, tu ti kněží nemají býti a páně Milost jim fary roz-

dává. A to jest proti úmluvám vší země. I proto se těm kněžím brání, aby lidí netrápili.

Item jakož pokládá pán, že Táboři jeho kněží jímají a šacují proti compactatom etc odpor Táborských: neb smlúva jest se vší zemí, kdež jsú prve rozdávali, tu ti kněží nemají býti. Takto vypovídám: kněží aby v tom jímáni ani šacováni nebyli, ani jim bráno bylo, než jakož se jest smlúva stala v království Českém, jakož smlúva a compactata šíře oznamují, při těch aby zuostali s vobú stran a je drželi etc.

O tovaryše Soběslavské.

Item když tovaryši z Soběslavě vysláni byli [na] proti úročním penězom na příbenické zboží, tu Táboři jedúce z Němec, (byvše na braní); i setkají se s páně tovaryši a s nimi mluviti budú. Poznajíc je, že sú páně, jmú je a vezmú je s sebú na Tábor a vsadí je. A páně Milost obeslal žádaje, aby je propustili s navrácením jich vzatku dle obecního míru a úmluv; toho se nestalo. Než ještě je mají v svém vězení a zpraven jest pán, že velmi těžce sedí okováni druzi jsúce.[59])

Item jakož nám vinu dává o soběslavské tovaryše, 10ti jich i s koňmi etc. Odpověď tato: jakož i prve psáno jest v našich žalobách, jakož nás zpravili naši služebníci, že jim bokem jeli i proto jsú zjímáni. A mezi těmi své tři nepřátely nalezli, ještě jsú jímali naše súsedy a do Němec nosili: Habart, Omele a Črtek, jakož v našich žalobách psáno jest: i věříme VMti, že to kážete také opraviti, aby naši súsedé domóv byli vráceni.

[59]) = po dvou, jeden k druhému.

Item jakož pán vinu dává Táborským, že jsú zjímali služebníky jeho, 10 koní a jim zboží pobrali etc odpor Táborských, že by služebníkom jich bokem jeli a protože jsú zjímáni a mezi těmi že jsú své tři nepřátelé jali etc na to takto vypovídám, aby Táborští ty všechny služebníky páně ihned propustili se vším vzatkem. Pakli by jim co navráceno nebylo ale aby jim zaplatili, jakž nakáži. A jakož viní Táborští ty tovaryše, to oni tak opravte, jakož výpověd v Táborských žalobách okazuje.[60])

O božích mukách, ježto Pražák rozbil.

Jtem když Řezník a Pražák z Tábora u páně Milosti byli na Krumlově potvrzujíce úmluv, glejt páně majíce: jedúce od pána rozbil a roztrhal Pražák boží muky [61]) proti kompactatom a v gleytě páně nedaleko od Krumlova. —

Item jakož vinu dávají Řezníkovi a Pražákovi, že jsú boha roztrhali etc, v tom se Pražák zná, že jej zřezali, neb písmo dí: nebudeš jmíti bohuov jiných, neučiníš sobě obrazu rytého ani

[61]) Vedle přetrženo: umučení. Pražák řeč. Stuchlík ut supra.

podobenství kterého etc. A věřím, že tvá Milost to za to přijme.

Item jakož pán vinu dává o zlámání božích muk, že by to Pražák učinil etc takto vypovídám: že jest toho Pražák nejměl učiniti etc. —

O Liškovi.

Item Táboři jedúc do Dobronic. I poberú Liškovi [62]) sekyry, všechny slepice i husy ztepú a plášt vezmú, piva vypijí. A to učinili mocí, zajevše naschvále k němu a jeho hledají, sýry a máslo a jiné domovité věci tu poberú.

Item jakož vinu dávají o Liškovi, že by jemu pobrali etc odpověd tato: že o tom nic neví, ani nám jest toho žalováno.

Item o Liškovi jakož vinu dává pán i o jeho škodě, což sú jemu Táborští pobrali jedúc do Dobronic etc odpor Táborských, že oni nic nevědí etc. Na to takto vypovídám: ať Liška obešle na Tábor, komuž vinu z toho dává, jmenuje jej zejmena. A kohož Liška jmenuje dávaje jemu vinu, ten to sprav, jakž já jemu naleznu, [buď] že jest toho neučinil anebo zaplať podle mého rozkázání.

O seno v Drhovicích a Dražicích.

Že v Drhovicích seno pobrali na Tábor i v Dražičkách velikých.

[62]) Z Repče? Viz str. 20.

It. jakož nám vinu dávají a seno v Drhovicích: toť jest naše a o jiném nic nevíme. Ale v Dražicích farář seno v dluhu svém našim súsedom za svého zdravého života oddal.[63])

Item jakož pán vinu dává o seno v Drhovicích a o seno v Dražičkách i o farářovo seno etc takto vypovídám; Když obě straně přede mnú stanú a svá práva k tomu okáží, ktož lepší právo přede mnú provede, ten toho požive.

Vaněk mlynář stružský.[64])

Item z mlynáře Vaňka stružského úrok mocí berú, pravíc, aby on k farářství k Klokotom příslušel. A ten nikdy farářuov nebyl než páně.

Item o mlynářovi stružském, že jej s mocí držíme etc odpověd tato: neb není tak. Neb když jest páně Milost s námi úmluvu učinil o příbenické zboží za císařovy Milosti, tu páně Milost úmluvu měl, nám dáti hotových 400 kop gr. a za pět set kop gr. sboží postúpiti. Tu jest to jisté sboží ubrmany[65]) bylo pošacováno jeho jedním a naším druhým, také fary podací klokotské s podsedky, se dvěma mlýnoma i s řekú, pak jiné vsi a lesy i potoky se

[63]) Patrně v ty časy umřel.

[64]) Mlýn stružský stál na levém břehu Lužnice pod Pintovkou mezi Vlčím důlem a řekou. Později slul „na Hutěch« neboli »panský«; r. 1788 se připomíná tamže »jirchárna«.

[65]) Psáno zkratkou ubr.

mlýny jakožto Záchod,[66]) Všechov a Celkovsko.[67]) A to jest nám řádně ve dcky zemské vložil obyčejem této země. A páně Milost o tom dobře ví, že Rynart[68]) v ty časy služebník jeho, jal toho mlynáře a my jsme jej vypravili z toho vězení svými vězny jakožto člověka svého. A toho nejsme povinni odpovídati.

Item jakož pán vinu dává o mlynáře stružského etc odpor Táborských, že jest [je] jich táhnúce se, že jest dckami (ujištěn) a ubrmany jim odšacován etc takto vypovídám: jestliže to Táborští dckami nebo těmi ubrmany, kteří sú to zboží pošacovali mezi jinými okáží, jmají toho požíti.

O Janovi Milotovic[69]) z Maršova.

It. z Jana Milotovic z Maršova také úrok berú po $^1/_2$ kopě pojednú a mocí a pravíc byť k Ústí[70]) příslušel, ano jest páně panství.

It. o Janovi Milotovic, jakož nám dávají vinu, v tom my nic nevíme, než o tom my víme o Janovi Budařovi, že jest člověk náš k dědictví ústskému a to my řádně máme ve dczkách od císařovy Milosti vloženo s tím se vším panstvím od stara dávna příslušejícím. A

[66]) Nyní Náchod.
[67]) n. Celkovice.
[68]) z Dobronic.
[69]) Psáno Milatovic.
[70]) Sezimovu, jež jim dal roku 1437 26./3. cís. Zikmund, koupiv je od p. Jana st. z Pleší.

toho nejsme povinni odpovídati a páně Milost nemoha jeho obdržeti, když jest jel do Prahy, dobrovolně nám jest jeho propustil.

Item jakož pán vinu dává o Janovi Milotovic z Maršova, že by úrok z něho brali etc odpor Táborských, že o tom nic neví než o Janovi Budařovi a tak se o jména dojde (jedná), pán jiného jmenuje a oni od jiného odpírají etc na to takto vypovídám: když obě straně přede mnú stanú a mne toho lépe zpraví, chci o to nález spravedlivý učiniti etc.

O Janovi z Mezeříče.

It. Janovi z Mezeříče dobytek i koně vzeli na Tábor a ižádnému úředníku netúžíc než mocí to učinili a jeho vězili.[71])

It. o Janovi z Mezeříčí jakož nám vinu dávají etc, odpověd tato: že ten Jan ukradl otcovi krávu i hnal ji na trh do Miličína a člověk náš ji kúpil. A otec toho Jana jal se té krávy a člověka našeho vsadil a poněvadž jsú úředníci člověku našemu nedopomohli z spravedlivého, musili jsme jemu radni a pomocni býti, neb jsme naň rychtářovi túžili.

Item o Janovi z Meziříčí . . . na to takto vypovídám: aby Táborští toho Jana propustili, koně a krávy a jiný dobytek vrátili nebo zaplatili podle rozkázání mého. A ten Jan aby člověku Táborskému za tu krávu peníze vrátil a

[71]) V II. orig. vězeli.

jestliže jest Táborských člověk pro to stavení kterú škodu vzal, to týž Jan aby jemu návrátil po soudní výpovědi ve dvú neděli. A ta kráva, aby byla tomu otci vrácena.

O Maršovi Jankovi a Matějovi z Radihoště.

It. Maršovi Jankovi a Matějovi z Radihoště Táboři pobrali mocí dobytek i koně prodali a zbili, jakž se jim zdálo.

It. o Maršovi .... Matějovi z Radihoště, jakož nám vinu dávají etc. O tom my nic nevíme a tak na to krátce odpovídáme.

It. pán pokládá, že Táborští Maršovi ... a Matějovi ... poslali mocí koně i krávy a zbili etc. Odpor Táborských, že o tom nic neví etc — na to takto vypovídám: nechce-li tomu pán věřiti, tehdy Táboři to zpravte anebo zaplaťte podle rozkázání mého etc.

O Buřičovi z Oltyň.

Item Kršnak z Tábora zbil sedláka jmenem Buřiče z Oltyň, nemaje k němu ižádné viny.

It. o Buřičovi z Oltyň takto odpovídáme, že jest jímal naše súsedy a dodával na Dobronice.[72]) I podnes jsú vězni naši súsedé. A potom přišel bez gleitu na město a Kršnák se s ním potkal. I ztepe jej jako nepřítele. O to sme v Praze směřeni.

Item .... na to vypovídám: jestliže to Táboři provedú, buď na tom dosti. Pakli neprovedú, ale spravte to, jakž já naleznu a rozkáži. —

[72]) Dobronice hrad.

O Otrubcovi.

It. opět Kršnák zbil Otrubce i jeho ženu z Radimovic.

It. jakož na téhož Kršnáka žalují, že zbil Otrubce a ženu jeho; neb sú jenom přimlúvali a láli ... Na to takto vypovídám: Když přede mnú stanú, tehdy to káži opraviti.

O třech lidech v Skrýchově.

It. v Skrýchově drží Táboři tři lány dědiny a podsedka, pravíce že by to k lúnovskému zboží příslušelo, ano jest páně panství a kaplanství k Příbenicom sluší.[73])

Tři podsedky v Hodušíně.

It. Táboři uvázali se ve tři podsedky v Hodušíně mocí, pánu po míru a po úmluvách.

A lesy a lúky drží.

Item jakož nám vinu dávají, že jsme se uvázali u faru v Hodušínskú,[74]) v podsedky, v lesy a lúky etc. Odpověď na to: že sme se v to uvázali za císařovy Milosti a na to všecko řádný zápis máme; neb to přísluší k lúnovskému zboží. A o Skrýchov se třmi lány, s podsedkem, (které) k témuž zboží přísluší, i též

[73]) Táboři míní Skrýchov (Skrejšov) ves u Šebířova, Rožmberk Skrýchov u Zelče.

[74]) Táboři drželi jako část panství Příbenic od r. 1420—1437 ovšem bez zápisu.

na to řádně zápis máme a pod majestatem císařovy Milosti.

Item . . . na to vypovídám: aby s těmi listy a s těmi právy stáli před pány obě straně v ty časy, jakož i prvně jsem vypověděl. A což jim páni naleznú, na tom obě straně přestaňte.

O synu Hášovu.

It. Táboři zabili syna Hášova z Bozejovic[75]) a ještě chtěli jim zajímati (dobytek?) bez viny.

It. jakož nám vinu dávají z Hášova syna z Bozejovic, o tom my nic nevíme. . . . na to vypovídám: tomu vinu dá(m) zejmena, dovede-li naň odsud podle práva země této etc.

O lovu zaječím a rybím.

It. obecně loví zajíce na páně lesích i ryby po potocích. I lesy rubají mocí a bez míry.

Item o nucení lidí k vozbám a o lesích.

It. páně lidi nutili k vozbám buďto les nebo kamen na Tábor mocí. It. o lesích etc. Jakož nám vinu dávají, že sedláky k tomu nutíme etc odpověd na to, že když sme ku páně Milosti v Budějovicích v příměří vstúpili knězem Bedřichem[76]) učiněné po Němcích[77]) tu se

[75]) Bazejovice.

[76]) Bedřich ze Strážnice v příměří r. 1439 5./3.

[77]) po jízdě do Němec (Rakous).

ta úmluva stala, aby nám lidé les anebo kamen prosbú[78]) vuozili a les páně od Příbenic k obecným dilom abychom brali. Jakož pán vinu dává o lovení zajecuov, ryb a rubání lesů a tištění lidí k vozbám bezděčným etc odpor Táborských, že sú to učinili smlúvú kněze Bedřichovú etc na to takto vypovídám: Což se jest stalo dotud, aby minulo a více aby se pánu toho nedálo, kdy spolu v dobré vóli jsú etc.

O $1^1/_2$ lanu v Slapích.

It. z Slap [Tóma], jakož jest na Táboře, drží tu v Slapech $^1/_2$ lánu a pánu neplatí od 21. let, v té válce luk a dědin požívá. A o to úřednící obsílali nejednú. Nemohli to na nich míti, aby poplátci z té dědiny poplaceni byli.

It. též i Pavlová z Slap také drží tu v Slapech $^1/_2$ lánu a v těch válkách nikdy pánu jest s něho neplatila poplatkuov. A požívá také luk dědin.

Item o Tómovi a Pavlové z Slap, že sú úrokov nedali od 21. let etc odpověď na to: úmluvu máme s páně Milostí i s jinými před císařovú Milostí, cožkoli jest úrokov až do smlúvy s císařovú milostí ty aby všichni minuli a již jest Toma dědinu prodal a [jiným] osadil. Z toho nejsme ani vinni odpovídati.

[78]) Lat. per misericordiam, asi tak jako neosadníci pomáhávali na prosbu sousedů stavěti kostel v cizí kolatúře.

Item . . . vypovídám: kteří sú lidé páně z dědin zběhli a na Táboře jsú, ti aby pánu dědinu osadili, nebo zdali pakli by toho neučinili, tehdy aby jich Táboři proti pánu nechovali.

Petr švec, jenžto drží lán farářov v Slívově.

Item v Slívově Lhotě [79]) lán farářov drží Petr Švec z Tábora a oni Táboři úrok s toho berú. Odpověď: o tomt nevíme, ale na to chceme se ptáti . . . Na to takto vypovídám: aby Táborští k tomu kusu na to odpověď dali, jakož mají přede mnú býti. A já mezi vámi výpověď spravedlivú učiním etc.

Táboři kněží obeslali, aby se holdovali.

It. Táboři poslali své služebníky kněžím páně, aby se jim holdovali, pravíc, že by jim to starší [vojenšti] dali za službu.

O faráři z Lompnice.[80])

Item Táboři jedúce z Němec i jmú faráře, páně kaplana z Lompnice, a vezmú jemu kuoň, pravíce, že by nerozdával pod oběma ,osobama.[81]) A kněz farář jim nebránil, ani brání choditi, kamž chti, do Stráže i jinam vedle compactat.

It. o faráři z Lompnice, že sme jej jali etc i o jiných knězích. Ti všichni na nás péči

[79]) Lhota (samota) za Sedlcem s jedním osedlým cf. konfiskace Táborských r. 1547.
[80]) Lomnice.
[81]) pod obojí.

jmají a jsú proti smlúvě u těch kosteluov, kdež jest rozdáváno Tělo a krev pana Jesu Krista: toho nejsme vinni odpovídati.

. . . Takto vypovídám: aby Táborští napřed toho kněze propustili a kuoň jemu vrátili anebo zaplatili podle rozkázání mého. A úmluvy podle compaktatuov v tomto království učiněné aby sobě s vobú stran drželi.

Člověk páně z Lipnice.[82])

It. z Lipnice jedúc, kuoň páně člověku vzeli a toho člověka jali. I dnes jej v Táboře vězí. It. jakož nám vinu dávají . . . Toť jsme učinili; neb jest kuoň vzat našim služebníkóm, když jsú z Rakús jeli a podnes mají je [t. j. služebníky táborské] v svém vězení v Třeboni.

. . . na to vypovídám: Ten člověk páně aby byl od Táborských propuštěn ihned a kuoň. A o ty což vězí v Třeboni, když přede mnú stanú obě straně a toho mě lépe zpraví, abych uměl spravedlivý nález učiniti, neb jest o tom nerozumě předloženo etc.

O Mladošovicích.

Item ten den svatého Jiljí [1./9.] s Tábora Matějka s 15. koni sjel. Lúpili lidi páně v Mladošovicích. Vzeli dva kabáty i jinú zbroji k tomu.

It. jakož Matějkovi vinu dávají, že by lúpil okolo Třeboně etc odpověď na to, žeť my o tom

[82]) ves u Jílovic, okr. Třeboň.

nic nevíme; ale to chceme znésti na Matějku a oni Pešíkovi na to dobrú otpověď dá.

It. jakož pán pokládá o pobrání kabátuov, že by Matějka to učinil sjev s Tábora sám patnádctý — odpor Táborských, že o tom nevědí — na to vypovídám: jestli to tak, nejměli by toho dopúštěti. A na tom buď dosti.

Ve Dvorci Táboři lidem obilé ztrávili.

Item jedúc do Němec leželi tu ve Dvorci u Třeboně a ztrávili lidem obilé. Nezaplatili lidem těm. A tu byl Svojše za najstaršího

O Suchdolu.

Item ihned potom skoro když sú jeli z Němec den svatého Václava [28./9,] jeli skrze Suchdol páně ves. I škodili lidem na pivě i na jídle i na jiných věcech zvláště v hamru. A tu jest byl za najstaršího Chusník.

It. jakož služebníkom našim vinu dávají, že sú páně lidem škodili . . . v Suchdole a ve Dvorci otpověď na to: o tomť nic nevíme, ani jsú nám toho kdy túžili na ně; neb bychom to bez žalob opravili ihned.

. . . na to vypovídám: poněvadž sú úředníci o to neobsílali na Tábor a škody té, což se jest stalo, nepoložili, to aby mezi nimi minulo.

Liškovi z Rěbče[83]) kuoň a herku vzeli.

It. když sú Liškovi z Řebče kuoň a herku vzeli i optal je u jich člověka v Domašíně u Bělce. Aby jim pokládán o to rok na Táboře. I nevrátili jemu nic. It. jakož pokládá o Liškovi, o kuoň, o herku etc odpověď Táborských: Jestliže to dovede na toho Bělce, jmá se jim spravedlivě státi etc. Na to takto vypovídám: když páně úředník požádá, buď jemu súd v Domašíně tím Bělcem osazen a tu se jemu staň podle spravedlivosti etc.

O Vilánovi.

It. Vilánovi stamjí, páně služebníku, ten lán v Voltynách Velíkovský, když jest na páně Milost spadl odúmrtí a páně Milost dal Vilánovi. A že by Stařečkova žena oň stála, nemajíc práva k němu.

It. o Vilánovi, jakož nám vinu dávají etc odpověď k tomu, že jest ta chudá vdova i svými sirotky u nás a na té dědině osiřela. Tu Vilán vyprosil tu dědinu na pánu proti těm sirotkům a oni sú živi. I toho žádáme, aby se té vdově i s těmi sirotky spravedlivě stalo.

. . . na to takto vypovídám: aby Vilánovi i té vdově byl súd spravedlivý osazen, když Táboři požádají. A tu se jim spravedlivě staň, jakož to zboží za právo jmá. Etc.

---

[83]) Řepeč u Stalce.

Kuoň vzali v Salmanovicích.

It. jedúc z Němec Ondra z Kojákovic s jinými, pojeli kuoň páně člowěku z Šalmanovic. A to sami Táboři znají.

It. o kuoň jakož Ondra z Kojákovic etc. Toť jest již opraveno a navráceno, neb se jest to stalo bez našeho wědomí.

. . . na to vypovídám: jestliže jest to opraveno a toho Táborští přede mnú dovedú, jmají toho požíti. Pakli nedovedú, tehdy ten kuoň vraťte neb zaplaťte tak, jakž já káži,

Z Němec jedúc, lidem páně škodili.

It. kdyžkoli Táboři jezdili do Němec, jedúc tam nic neuškodili páně lidem, ale zase zpět jedúc nikdá bez škody páně lidí neminuli, ješto již stýskalo se úředníkom o to psáti. A vždy chtíce úředníci dosti učiniti příměří křesťanskému, kteréž páně Milost s Táborskými má, mohúc druhdy obrániti i nechtěli sú, pamatujíce na příměří a majíce za to, že by páně lidem mělo od Táborských spraveno býti.

It. jakož žalují na naše služebníky, že by páně lidem škodili z Němec jedúc, tohoť su nám netúžili, ani nám na naše služebníky žalovali, co by mělo ihned opraveno býti.

. . . na to vypovídám: poněvadž sú o to úředníci páně Táborských neobsílali, ani škody položili, to aby tak minulo etc.

O kněze Sigmunda, faráře z Miličína.[84])

It. když kněz Zigmund, farář z Miličína, pojčil Litvínovi [85]) dvú koní a Litvín poslal s těmi koňmi do mlýna pro žito, Táboři setkajíce se s nimi i vezmú ty koně. I dnes, co sú o to páně úředníci psali, nevrátili jich.

It. jakož na nás túží o knězi Sigmundovi, faráři miličínském, že jsme jemu koně pobrali — odpověď: v tom se známe; neb on na nás vždycky péči má i jiní kněží takoví jako on podle úmluv našich.

. . . na to takto vypovídám: Ty koně Táboři aby knězi Sigmundovi vrátili nebo zaplatili, jakož já rozkáži a smlúvy podle compactat učiněné aby sobě drželi s obú stran.

Ondráček z Třeboně.

Item jakož měštěnínu páně z Třeboně jménem Ondráčkovi na den Božího Těla vzeli sú na svobodné cestě, jeda z Třeboně do Budějovic na jarmark, za 200 kop sukna barveného. A toho sukna něco stavilo se na Táboře, jakož se k tomu sami znají.

It. o Ondráškovi z Třeboně tak jako nám vinu dávají o sukno etc odpověd na to, že když sme byli obesláni prosbú Pešíkovú,[86]) abychme se na to ptali, tu sme se ptali a beze lsti to sme optali, to sme stavili a zase navrá-

[84]) Srov. Dějiny Miličína str. 29.
[85]) z Nemyšle.
[86]) hejtmana v Třeboni.

tili; neb ti, kteříž sú to sukno přinesli, ti sú byli u nás za gleytem. Zvěděvše že sme to sukno stavili i utekli pryč. A sme sukno vrátili i sukně dělané tomu, komuž Pešík rozkázal. I toho nejsmy vini odpovídati.

. . . na to vypovídám: Jestliže to Táborští ukáží, ježto bych já toho pochválil, že sú to vrátili, což jest u nich zastíženo, tehdy sú tomu dosti učinili.

O formanovi z Veselé.

It. léta 1441 v sobotu po sv. Jiljí [2./9.] pěší zšedše z Táboru Hubka s jinými jich služebníky, oblúpili na svobodné cestě formana z Veselé jeda do Soběslavě a člověku páně jménem Machovi z Veselé vzeli šubu s kožichem liščím. I šli jsú zase s tím na Tábor. V tom Bolochovec obeslal je na Tábor a žaluje jim na svrchupsané jich služebníky a žádaje, aby kázali svým vrátiti, což sú lidem páně na svobodné cestě, silnici pobrali A oni sú jemu odpírali pravíc, že u nich nejsú. A Hubka byl jest na Táboře tu chvíli u nich a mluvil jest s Bolochovým poslem. A vždy lidem páně není navráceno, co jest jim v tu chvíli od Hubky i od jeho tovaryšův vzato.

Item jakož túží o formana Macha z Veselé, že by jemu pěší vzeli sukni s kožichem liščím etc odpověď na to: že jest jim člověk z Načeradce jménem Ambrož krajčí pravil, že

by jemu ta sukně byla vzata. I ptal se na to: i nemohl se doptati, aniž ví to podnes, kto jest jemu vzal. Z toho jemu vini nejsme odpovídati.

. . . A tak jest ta odpora nerozumně položena i nevím na to spravedlivého nálezu učiniti. Než když přede mnú stanete, tehdy abyste mě toho lépe zpravili a já chci na to spravedlivý nález učiniti.

O mlynářovi v Oslově.

It. téhož léta jedúce Táboři s pěšími z Rakús, vybili sú mlýn na mlynáře páně v Oslově a pobrali sú jemu sekyry, nebozezy, dláta, samostříl i šaty, což tu ve mlýně měl. V tom Bolochovec a Litvín[87]) v tu chvíli purkrabí na Chusnice, je obeslali, aby mlynáři páně vrátili, což sú jemu pobrali. A oni toho neučinili.

Item jakož žalují, že by mlýn v Oslově vybili naši . . . o tom nic nevíme.

Na to takto vypovídám: poněvadž Táborští pří, nechce-li jim pán toho věřiti, ale Táborští to zpravte, jakž já jim okáži, že o tom nic nevědí a že se to od nich a k nim nestalo.

Páně člověka z Sedlčan oblúpili.

It. téhož léta když jsú Táboři jeli na jarmark do Hradce Jindřichova a tu sú je provodili jich pěší z Táboru blíž k Hradci, v tom ti pěší Táborští ostavše na silnici hradecké zase[88])

[87]) z Nemyšle.
[88]) zpět.

jdúce oblúpili člověka páně z Sedlčan, jenžto z jarmarku z Hradce zase šel a vzali jemu libru šafránu a 10 liber pepře anebo více i jiné věci, což jest při sobě jměl. A o tom jest s Táborskými, kteříž jsú v tu chvíli na jarmarce byli, mluveno, aby to bylo člověku páně navráceno. A oni řekše, že to má zase vráceno býti — i nevrátili. A tu jest také Hubka byl.

It. jakož praví, že by . . . naši koření etc. odpověď na to: k tomu se známe, o čem víme; to jest bez [z]matka opraveno a navráceno.

. . . na to vypovídám: Jestliže páně člověk dovede, že mu jest více pobráno než mu jest vráceno, tehdy Táborští jemu vraťte a zaplaťte, jakž já rozkáži.

Brali v Vyšnovicích.[89])

To sú pobrali Táboři v Višnovicích, když sú v Trčkově zboží brali, ježto Svojše byl hajtmanem na poli.

O Martinovi z Svatavy, o Nohovi Janovi z Vyšňovic.

It. najprve rychtáři Martinovi z Svatavy vybili truhlu a tu vzeli bratru jeho šerú sukni s opásáním, kord i kuklu.

It. Nohovi Janovi z Vyšnovic vzeli tudíž samostříl, kuši, opásání, hever anebo kryk, šípy

[89]) Vyšnová u Řečice slula dříve Vyšnovec i Vyšňovice.

s túlem i hulstry. Když jest k tomu Svojši napomínal prose, aby mu to zase vraceno bylo, tu Svojše [ho] k tomu nekřesťantsky bil i s těmi, kdož sú s nimi byli.

It. Vítovi z Vyšnovic vzeli dvě sekyře, brusy, kosu, kladivo na kovadlnici a plátno.

It. Kubovi odkudž vzeli sukni, rubáš šerý, sádlo.

It. jakož žaluje, že bychom v Višnovicích rychtáři, ze Svatavy, Nohovi z Vyšnovic jim [co] pobrali, o tom nevíme.

It. pán pokládá, že Táboři pobrali v Vyšnovicích, že tu Svojše hauptman byl, odpor Táborských, že o tom nevědí. Na to vypovídám: Poněvadž ižádného nejmenují, kto by to bral, než toliko že Svojše hauptmanem byl, aby se na to pilně beze lsti Táboři ptali a doptají-li se, by těm lidem zase navrátili

Táboři farářovi lúky sekli v Dražicích.

It. na páně dědictví v Dražicích velikých Táboři lúky faráři zsekli a seno pobrali. A když sú o to Maksantem, pisařem chusnickým, obsílali, seznali se v tom a odepsali jemu, že jedno s druhým chtí opraviti a toho ještě neučinili. I muož každý člověk znamenati, že to mocí a kvaltem činí.

It. o Dražicích jest napřed psáno.

. . . na to vypovídám: poněvadž jsem na to již výpověd učinil, není proč[90]) druhé na to výpovědi činiti.

Bolochovcovi pobrali dobytek v Dolu.

It. léta 1442 ten týden po novém letě v tu chvíli, když jest Bolochovec s páně Milostí v Praze byl, pobrali sú jemu a lidem jeho v Dolu krávy i koně, samostříly i jiné věci, což sú v chalupách těch lidí Bolochovcových mohli naleznúti. Potom sú musili dobytek pustili i lidí, kteréž jsú byli zjímali, ale což v chalupách pobrali, toho nevrátili. A to učinili za příměřím křesťanským.

It. jakož Bolochovec žaluje na Matěje Janákova, že by lidem jeho pobral etc odpověď na to, že jest jemu Matěj nic nepobral, než svým lidem, kteréž po své ženě u věně jmá. A to jest naň řádně provedl dobrými lidmi, že jemu postúpiti musil.

. . . na to vypovídám: provedl-li jest to Matěj, že sú to lidé jeho, tehdy není povinen opravovati; pakli jest neprovedl, ale oprav to, jakž já káži.

O Soběslavských.

It. v sobotu před jarmarkem Budějovickým Frambergéř sjev s Tábora sám desátý i udeřil na Soběslavské měšťany, ani jedú do Budějovic na jarmark. A oni se jemu obránili. Ty šípy,

[90]) »posz«.

kteréž jest na ně vystřílel, tyť sú Soběslavští s sebú na Soběslav přinesli. A k tomu Soběslavským dva koně postřelili.

It. jakož žalují na Frambergeře, že by k Soběslavským vozuom přiběhl a na ně střílel, když sú na jarmark jeli etc odpověď na to, že jest nám o tom ižádný netúžil a také o tom nic nevíme.

. . . vypovídám, poněvadž takové škody není, z toho nebuď nic.

O mýta v Chýnově, Šímu a Bártu z Miličína oblúpili.

It. Táboři začali mýta bráti neobyčejná a bez práva v Chýnově, v Dobronicích na té cestě na lidech páně z Miličína pravíce, že to má k Táboru býti a lidem páně pobrali a to Šímovi a Barthanovi z Miličína samostřil, šípy i jiné věci a kázali lidem páně na Tábor se stavěti. Na to jest Ruoži,[91]) jich hauptmana purkrabí z Chusníka obeslal. Na to se neobrátil, by lidem páně vrátili.

Item jakož na nás žalují, že mne neobyčejná mýta a bezprávná zamyslili etc tohoť není, nebť my mýta béřem tu, kdež máme spravedlivě bráti jakožto k panství Ústskému od stara dávna bráno jest.

[91]) Růže (Ruoze) zastával opětovně úřad purkmistra na Táboře.

. . . na to takto vypovídám: když přede mnú stanete, chci vám súdce vydati u vašem kraji, ježto sú toho vědomi a tiť vás o to mají rozsúditi podle spravedlnosti; pakli by se v čem dělili, ale to ať na mne znesú a já o to spravedlivý nález učiním.

Ješto lidi neřádné na Tábor přijímají.

It. obecně Táboři lidi neřádné, kteří se zdluží neb které jiné věci neřádné učiní na páně zboží neb jinde, k sobě na Tábor přijímají a je mezi sebú fedrují a těch jakožto svých obraňují. Jakož sú přijali: Bartoška z Veselé, Hájka odtud, Ondráčka Koželuha z Černejovic[92]) a k tomu mnoho jiných, kteří sú po mnohé neřádné věci k nim přistúpili a to teď nedávno. Když sú je o to úředníci páně Vitha purkrabí z Chusníka s Maksantem písařem dobrými lidmi obeslali, aby takových mezi sebú netrpěli u příměří křesťanském a srovnali se s jinými městy podle práva země této, na to Táboři úředníkom svrchupsaným jiné odpovědi nedali než takové, pravíc, že jsú ti přišli k nim věříce jim a druzí také za gleytem. A těch že vydati nemíní. A tak množí lidé páně i jiní leckeraké věci neřádné učiníce a vidúce takové od Táborských mezi sebú fedrování, i běží k nim a k nim útočiště mají.

It. jakož nám vinu dávají, že lidi lecjakés na Tábor přijímáme etc, tohoť není. Myť lidi

[92]) Černovice.

přijímáme, kteříž se nám hodí, jakož i pán činí a jiní dobří lidé.

. . . Na to vypovídám, aby Táborští lidí páně nevyhostalých nepřijímali. Pakli by přijeli, aby je k tomu drželi, aby takoví spravedlivě k sobě učinili podle práva a obyčeje země této: pakli by učiniti nechtěli, tehdy aby jich nechovali.

O Mikuláši z Nedrahovic.

It. služebník páně Mikuláš z Nedrahovic jest na Tábor jat a k tomu jemu pobráno. A to jim páně Milost o to psal, nechtěli jeho propustiti, ani statku jeho navrátiti.

It. jakož o Mikulášovi z Nedrahovic, že sme jeho jali etc. Jali sme ho jako nepřítele svého. Neb když sme s nepřáteli váleli po Němcích odtrženě i byli sme jali téhož Mikuláše k nám. Pan Ptáček vymluvil jest jeho na nás, pravě, že jest jeho přikázaný. Jemu k libosti propustili sme jeho z vězení. Potom sme s panem Ptáčkem váleli: i opět jali jsme jeho. A tak[93]) pan z Rozenbergka oň stojí a v tom v svém měnci[94]) nám u vězení ostal.

It. jakož pán vinu klade o Mikuláše z Nedrahovic, že by byl jat na Tábor etc Táborští odpírají, že sú jej jali jako nepřítele svého etc na to takto vypovídám: Nechtí-li Táborští pánu

[93]) ted

[94]) mienczy = proměnování (služeb): ovšem řečeno ironicky.

věřiti, by jeho byl, tehdy pán to okaž přede mnú, jakž běh jest, že jest Mikuláš jeho služebník přikázaný. A když to pán učiní, tehdy Táboři Mikuláše propusťte a vzatek jeho jemu navraťte anebo zaplaťte, jakž já rozkáži.

Tyto všechny svrchupsané věci dály sú se páně Milosti v úmluvách křesťanských, v míru i v příměří od Táborských a od služebníkov jich, jakož také napřed dotčeno jest.

Jakož nám vinu dávají, že jsme tyto věci všecky pánu učinili v příměří a míru: tohoť není, neb sú se mnohé prve dály před příměřím a mírem etc.

Item žaluje pan z Rozemberga na Táborské, co jsú lidem jeho učinili po zaručení na tvú Milost[95]) a rozkázání.

O tovaryších Soběslavských.

Item jakož tvá Milost v Strakonicích rozkázala mocí svú ubrmanskú služebníkom páně, kteříž na Tábor zjímání jsú bez viny, aby jim byl rok dán, kterýmiž svěřiti nechtí, aby byli v podobný základ vyručeni pod penězi; tu já Bolochovec nechtě dáti těm služebníkom páně zemříti v jich ukrutném vězení a s nimi se jim mučiti, jakož sú je i po skřipcích vodili, voheň a smolnice připravujíc a chtíc na nich jměti, aby jim jich vuoli pravili, což, by oni kázali,[96]) i vyručil jsem je k jich vuoli. A z těch služebníkov páně tři pacholky chudé musil jsem vyručiti ve 300 kop. A těm třem roku dále nedali, než do tého dne takovú míru žádajíc na nich, aby v tom v témdni jich súsedu, kterýž do Rakús jat jest rok, zjednali. Pakli by toho neučinili, aby se jim zase v témdni i s tím, s čímž sú vyručeni, postavili na Tábor. A poněvadž jsú jim roku dalšího dáti nechtěli, vini nejsúc jakož na ně praví, já Bolochovec kázal sem jim, je zase postaviti. A s tím jsem jel ku páně milosti a tu oni s nimi nakládají, jakž se jim zdá přes rozkázání, pane, vaše.

Odpor Táborských: jakož Bolochovec píše a túží páně Milosti, že což nám Jeho Milost rozkázal v Strakonicích, že sme toho neučinili a že sme vězně i pod skřipec vodili a jim hrozili po rozkázání páně, v Strakonicích etc, odpor toho, že cožkoliv Bolochovec o tom píše, žeť nám na tom krátko činí, neb což jest nám koliv páně Milost v Strakonicích rozkázal, toť sme vše učinili hned domov přijedše po jeho rozkázání. I na tomť pravdy Bolochovec nepraví. Tohoť se táhnem na ty samý vězně, žeť toho neseznají, byť po páně rozkázání byli vedeni pod skřipec aneb které násilé bychom jim činili. Ale když jest k nám p. Mikuláš Kostnpír přijel, prose za ty vězně, abychom jim polehčili, toť známy, žeť sú seděli v té šatlavě, jakož v ní mučí, zkovaní. Pak k jeho prosbě Kosten-

[95]) pana Krušiny.
[96]) srov. příběh Srlínův.

pírově propustili jsme je z těch okovov hned před ním, než jest od nás odjel a vsadili sú je do věže k jiným vězňom. I na tomť nám na krátko činí a křivdu. A také sme jim druhými proto roku dáti nechtěli, neb sme jim nevěřili; ale takť jsme učinili, jakož nám tvá Milost v Strakonicích rozkázal. A tohoť jsme v ničemž nepřestúpili tvého rozkázání. Také žeť jsme druhé hned při jeho příjezdu na Tábor Costenpírově [ne]chtěli dáti nám na rukojmě; i nemělť sú rukojmí. A tohoť se naň táhneme, a na jeho seznání. A takéť jest jim rok další dán.

O člověka z Stěpánova.

It. druhý kus: když jsú jeli Táboři, jmajíc 70 koní nebo více z Rakús, krávy ženúce a vězně sedláky nesúce tu sobotu po sv. Petře,[97]) vrátivše se z roku z Strakonic i vehnali sú do Štěpánova, do vsi páně z Rozembega s koňmi volďanskými (sic) i s dobytkem k jednomu člověku páně. Toho zavřevše v jeho domu s jeho čeledí i vládli sami: pili a jedli a píci trávili tak jakž se jim líbilo. A což tomu člověku sena i jiného obilé ztrávili a k tomu, což sú spili a zjedli, za to jemu nic nedali. Té škody páně člověk počítá víc než za kopu gr. Nazajtří chtíc pryč jeti i praví na toho člověka, že jim kuoň voldanský ukradl. A on jim řekl, že toho není

[97]) Havlu, přetrženo.

a že jest sebe i své čeledi mocen nebyl. A oni přes to jali člověka páně i nesli jej s sebú.

I dobytek jeho zajeli. A potom na cestě jej na rukojmí dali, vrátivše jemu dobytek jeho — než sám aby se na Táboře postavil tento pátek již minulý. A v tej míře já Bolochovec odjel jsem ku páně Milosti . . . a nevím, kterak jsú s člověkem páně naložili. A to se jest pane v vašem zaručení a rozkázání stalo.

It. jakož Bolochovec dále žaluje, že by páně člověka zavřeli jedúc z Rakús a nedali jemu ničímž vládnúti etc odpověd na to, že sme s těmi našimi služebníky o to mluvili neb Pešík,[98]) psal nám o též, túže na ně. Oni takto praví: že tak není, ale když sú se přihnali s koňmi do té vsi, tu jsú tomu hospodáři poručili koně. A on ten hospodář ztratil neb vzal jim jeden kuoň z těch. Tu sú jeho k tomu drželi, aby jim zase ten kuoň navrátil. I pustili sú jeho a on jim slíbil kuoň zase vrátiti. Dále jakož píše, že sú píci ztrávili: tiť tovaryši a služebníci praví, žeť jim na to krátko činí, že sú všecko poctivě zaplatili, což sú jim počtli za tu ztravu. A také ves Štěpánov není páně, ale jest Tožicova aneb Budějovských a ti sú nám nic netúžili; neb jest ji pán prodal Tožicovi[99]) a Tožice Budějovským anebo zastavil. A to chceme řádně provésti.

[98]) Z Bělé.

[99]) ves Štěpánov častěji Štěpánovice, patřila od r. 1424 k Třeboni; ale Rožmberkové ji častěji zastavili.

It. Také že jest těm třem rok další dán a to proto, aby našemu súsedu rok zjednali, kteréhož sú do Rakús vynesli a my chceme své rukojmí zaň zastaviti v podobný základ.

. . . poněvadž tak odpírají, na to takto vypovídám: Když obě straně přede mnú stanú, chci se na to zeptati, čí jest to člověk a čí jest ta ves. I zeptaje se toho, učiním na to spravedlivý nález.

Dále já svrchupsaný Hynek Krušina z Švamberka jakožto mocný ubrman mezi stranami položil jsem i konečně vypovídám, aby z stran svrchupsaných, totiž urozený pan pan Oldřich z Rozemberga a z opatrných mužuov města Hradiště řečeného Tábor purgmistr, dva konšeli a tři starší z obce ot neděle této po dání jim výpovědi naší [v] úplných čtyřech nedělech, aby tak jakž se teď píše v Nepomuce přede mnú osobně stáli a sobě tu věci všechny mnú jim tu položené a vypověděné skonali a sdrželi křesťansky bez porušení všelikterakého. A ty všechny, kohož by jim tu potřebí bylo k tomu, jakož výpověď tato v sobě šíře praví, s sebú aby přivedli etc.

Výpověď.

Já Hynek Krušina z Švamberga, hauptman kraje plzeňského, vyznávám tímto listem obecně přede všemi lidmi, ktož jej uzří nebo čtúce uslyší: tak jakož jsú urozený pán pan Oldřich z Rosemberga z strany jedné a múdří a

opatrní purkmistři [sic!] konšelé i obec města Hradiště Táboru z strany druhé na mne jakožto na mocného ubrmana se svolili a na mě pod základem zaručili o ta záští a o ty viny, kteréž sú mi popsány s vobú stran vydali s odporami — tu z jich obú stran dobrú vóli a s jich přivolením smluvil sem je přátelsky před mnoho dobrými lidmi a křesťansky smířil tak, že ty všechny viny i pře s odporami s vobú stran položené mezi nimi jsú minuly kromě těchto kusuov a articulov v tomto listu v dole psaných. Ti kusové a articulové jmají v své celosti zuostati tak, jakož v těch mých výpovědech položeno jest. Kteréž jsem oběma stranama zapečetěné vydal vedle té výpovědi. A v dole psané kusy a articule, aby se zpravovali: najprve vo Lhenice

it. o kněze a o faráře, aby na ně nesahali,
it. o mlynáře struzského,
it. o Jana z Malotowicz,
it. o faru Hodušínskú,
it. o lesuov sekání,
it. o lovení v lesích a v potocích,
it. o vozbách bezděčných lidských,
it. o Slapech,
it. o lidech, kteříž by sběhli pánu s dědin a na Táboře byli, aby nebyli na Táboře ani na jiných zboží chováni,
it. o Petra Ševce z Táboru, jenžto drží lán v Slívově Lhotě,

it. o Vilanovi,

it. o mýtu ústském, aby obě straně zuostali při okolních dobrých lidech, jakož jsem se já na nich o to ptáti jměl; při těch zuostaňte,

it. o Mikuláše z Nedrahonic.[100]]

A jiné všechny viny a pře s odporami svrchu dotčenými mezi stranami jsú mocně minuly a smluveni tak jakož svrchu psáno jest.

A tomu na pravú pevnosť a na svědomí svú jsem vlastní pečet přitisknúti kázal k tomuto listu dobrovolně s přiznáním. Jenž dán a psán léta po Narození Syna Božího 1442 v čtvrtek po Matce boží na nebe vzetí [16./8.]

L. S.

List p. z Rožmberka.

Pane ubrmané jakož vy i všichni v zemi této víte, kterak po mnohých válkách a nesnázích, kteréž sú se daly od dávných časov v zemi této, pán Bóh byl jest zjednal skrze najjasnějšího císaře Sigmunda, dobré paměti, mír obecný křesťanský v této České zemi. A když po smrti císaře búřka v zemi učinila (= učiněna) jest za krále Albrechta, tehdy opět zjednáním Božským pod časem země tato uklizena jest a mírem křesťanským upokojena.

A v tom čase stala jest se mnohá záští mně od Táborských, o kterážto byl jsem přišel na pana Krušinu. A pan Krušina jsa mocným

[100]) Mikuláš z Nedrahovic se připomíná r. 1430.

ubrmanem mezi námi, vypovídal pod základem a učinil mír mezi námi, míru mírem potvrdiv. Tu opět výpověď páně Krušinova pod 1000 kop a pečetí a právem není mi zdržána od Táborských v mnohých kusích, jakož dole psáno bude. A poněvadž z těch tří mírov žádný platen nebyl, tehdy, já žádaje vždy v pokoji býti s jinými pány, rytíři, panošemi a městy kraje našeho, učinili sme mezi sebú sněm všeobecného svolení jakožto jiní krajové Čáslavský, Kúřímský, hradecký, chrudimský učinili jsú. Ještoto my s nimi v té jednotě sme, svolili sme se: ktož by koliv své svolení utrhl a búřiti chtěl, abychom jemu toho nedopustili. Tehdy v našem kraji Jaroš[101]) nabrav na se pěších škodil na silnicích i nočně po domích i pálil v kraji svévolně Jankovi ze Sedlce,[102]) an se k rovnému (= rovnání) podává. A což sem já jej o to obsílal i ústně s nim mluvil, aby takových věcí přestal: tohoť jest učiniti nechtěl, ale předse vždy mnohé neřády páchal. A když se to dlilo, srozuměv, že jemu to trpěno nebude, zapálil sobě sám tvrz[103]) i ujel na Vodňany. Tu krajané z vobecného potazu,*) aby se odtud další škoda

[101]) Z Drahonic viz o něm ve Sborníku hist. kroužku roč. X. ut infra.

[102]) Jan ze Sedlce řeč. Řitka držev v l. 1439—1443 město Prachatice, padl v bitvě circa 20. dubna t. r. Č. Č. M. 1902, 390.

[103]) Božejovice u Ražic.

*) hotovost krajského lidu, nynější »Lundsturm«.

nedála, dobořili jsú ten ostatek [tvrze] a tu jsú nalezli železa tácová i pláty mnohé na groše i na peníze falešné k dělání připravené a s jinú zbrojí, kteráž k minci falešné byla připravena.

A když moji lidé vedle obecného svolení a pro stavení těch neřádov byli sú na poli, chtíce pomoci, aby Jaroš skrocen byl a leželi ještě míli vzdáli od Jarošovy tvrze blízko Vodňan beze vší škody, tu sú Vodňanští vyjevše z města mluvili s mými úředníky jakožto s Pešíkem z Bělé, kterýžto byl s jinými na poli hejtmanem, žádajíce aby moji z pole strhli, že Jarošovi z svého zámku škoditi nedadí, jakož Vás toho šíře kázal sem Pešíkovi z úst zpraviti.

A když jsú s pole strhli, věřivše tomu, což sú Vodňanští jim řekli, tedy sú dopustili Jarošovi že z zámku jich pálil jest velice panu Michalcovi[104]) a jeho služebníkóm a jich chudým*) lidem, takže nemohouce se toho déle dívati, tehdy pro stavení té záhuby, jakožto poprávci[105]) sluší opatření, kteréž sme mezi sebú učinili z svolení jiných krajov, s kterými jsme v jednotě, ne svévolně ale z núze takové opět sme musili vzhuoru polem býti, nechtíce dopustiti konečné záhuby v kraji našem, kteráž jest se dála od Jaroše a od Vodňanských z jich města. A což

[104]) Velkopřevoru na Strakonicích.

*) poddaným.

[105]) Rožmberkové měli právo popravy (viz Mareš Fr., Popravčí kniha rožmberská).

sem Vodňanským o to psal i ústně s nimi mluvil a jim radil, aby toho nedopúštěli i sami nechali, než mají-li s Jankem z Sedlce neb s kým co činiti, aby se dobrým lidem opatřiti dali — na to sú se neobrátili, ale předse z města svého takové záhuby s Jarošem vedli.

A když jsme před Vodňany ležali, tehdy Táborští a písečtí k tomu sú se přičinili. A zdvihše Táborští mír křesťanský panem Krušinú mezi námi a jimi učiněný bez hodných příčin, ale svévolně, dali sú se [v boj] a povstali ku pomoci Vodňanským a Jarošovi. A toho jim pomahajíce pustili sú oheň nesklidný v mírné zemi na mém panství [a] městečka a velmi užitečná a vsi mně a cizí v kraji pálíce a jinak hubíce. A to jest k veliké škodě kraje našeho i této zemi přišlo. A z toho již, pane ubrmane, Vy i všichni dobří lidé muožte porozuměti, že nižádný počátek búřky námi jest nevznikl, ale jimi, ani která svévolnost nám muož připsána býti, ale jim. Neb což sme koli učinili, to sme z núze a pro hodné příčiny učiniti musili a Bóh ví, že kdyby tak veliké núze a lidského povyku nebylo, my bychom velmi rádi byli pokoje požili v našem kraji.

A když nám to [u]jíti nikoli nemohlo pro ty příčiny svrchupsané, musili sme se přičiniti k stavování takových věcí. A když jest té chvíle sněm obecný byl v Praze,[106]) k tomu sem já

[106]) 1444, 8. ledna.

jel a tyto věci, které sú se dály a kterak, široce ohlásil před sněmem tu ačť sem koli od krajov, s nimiž v jednotě sem, vod svých přátel měl hotovú pomoc k dokonání těch věcí, kteréž sem byl předse vzal, avšak poněvadž kněz Bedřich*) na sněm přijev, mluvil snažně o Táborské a jich pomocníky, vypravuje, že se k rovnání podávají a k opravení — tehdy aby vždy všichni dobří lide viděli a porozuměli, že mi s Táborskými ani s jich pomocníky válka milá není, svolil sem k příměří a na Vás pány správce přišel o ty věci, kteréž sú mi se od nich staly.

Avšak v tom příměří Vámi učiněném ještě sem před nimi v pokoji nemohl býti, jakožto vše v dole bude praveno, co mi se jest od nich stalo v mírech křestanských i v tomto příměří.

Žaloby urozeného pana pana Oldřicha z Rosnberka proti Táborským, Píseckým, Vodňanským a Jarošovi.

Item Táboři majíce se mnú ještě mír křestanský, dopustili Jarošovi, že zjímal lidi mé na příbenickém zboží:

Licka, rychtáře z Řepče sama šesta. A dali jej na svém zámku k vězení, dali se mu zarukovati a slibem zavázati. A já na Táborské ještě žadné péče neměl. I šacoval jest Jaroš ty lidi a peníze od nich na Písku bral a druhé peníze na Táboře klásti kázal. Vzal z těch lidí 67 kop

*) ze Strážnice.

— proti úmluvě Vaší páni ubrmané, že neměli lidé šacováni býti v ta příměří.

It. na příbenickém zboží Šichu ze Všechlap, člověka našeho, vzemše doma zmučili jeho na najvýše a to v míru křesťanském a nemajíc k němu žádné viny. I pustili zmučeného a on vzal škody na svém statku za 30 kop, léče se náklady činí a jiné škody bera.

It. Záběhlíka, člověka našeho, tisknú mocí a nedadí jemu doma od roku býti. Což sem jim několikráte o to psal, zdá-li se jim, že by jim co vinovat byl, aby jeho právem hleděli anebo přátelsky se s ním ohledati dali. Na to se neobrátivše hleděli sú a hledí jeho pravú mocí. Pobrali jemu statek a uškodili na rybách a na jiných věcech za 50 kop v míru křesťanském.

It. bratra Záběhlíkova, dělného mého člověka v Jistebnici, jali a toho i dnes v svém vězení mají a k tomu jej pudí mocí, aby jim dal za bratra svého 17 kop, ačť jest jim za něho nesliboval ani jim co vinen jest, jedné pro to že jest bratr jeho ačkoliv dělný, chtějíce vždy své vuole mocí dotáhnúti. A dotud jej vězili, že jej o hrdlo připravili.*)

It. proti úmluvám páně Krušinovým a výpovědi, aby lidí mých nevyhostěných a těch, kteříž z dědin běží, na Táboře nepřechovávali ani jich na Tábor přijímali, toho mi nedrží, neb Pavlovu z Slap a Ondrovu z Lomu, kmetičny

*) připraví.

mé na Táboře dávno chovají, kteréž sú mi s dědin sešly a osaditi dávno měly.

It. proti výpovědi panem Krušinú učiněné měli jsú vrátiti dva koně faráři z Miličína a jeden kuoň faráři z Lompnice a jeden kuoň člověku opatovu z Třeboně. I nevrátili sú žádnému nic.

It. proti výpovědi páně Krušinově les mi rubali a lidi mé k tomu bezděčně pudili, aby také rubali na Čabrově a na Dobřejovště. I kázali lidem bezděky na Tábor voziti v míru křesťanském. A v lesích mi zvěř tepú vysokú i nízkú a v řekách a potocích loví.

It. Táboři, než sú mně odpověděli, zajeli sú [dobytek?] v Zálší, na Bukovště, v Borkovicích i v domech pobrali [věci] a když jim úředník Bolochovec o to psal, aby vrátili a proč to činí, odepsali jemu, že na Tábor nic není k nim přineseno. Když lidé na Tábor šli, nalezli sú všechno, což jim pobráno: jedno jim dali vyplatiti a druhé sobě ostavili.

It. okolo Třeboně zajali dobytek v Břilicích a v Lužnici po těch všech vesnicích. Jeden lidé vyručili a druhé oni hnali na Tábor a to prve než sú u mně odpověděli.

It. jakož pan Krušina výpověd o kněze a o faráře učinil mezi námi, aby při svých službách podle kompaktatov zuostali: toho mi Táboři nedrží tak že jedny šacují a holdují jakožto faráře v Deštného, ten luoni (loni) a letos musil

jim dáti dva dreilinky[107]) vína. Druhým v kostelu býti nedadí, lečby jim peníze dali jakožto faráři z Svinov.[108]) Ten jim musel dáti dva zlatá a o sv. Havle [zase] 2 zlata a tak službu Boží na penězích a na dařích puoštějí a skrze to lidé mrú bez zpovědi beze křtu a bez jiných svátostí kostelních.

It. Huspek s jinými svými tovaryši, služebníky Táborskými, na svobodné silnici lúpili lidi mé, když z trhu šli a ti jsú s jistými [věcmi] zjímáni na Soběslav.

It. po výpovědi páně Krušinově před masopustem tu sobotu jelo 20 koní z Tábora do Němec a zase jedúc zlúpili lidi mé ani z trhu jdú z Budějovic. A ti lidé byli z Lompnice, z Slověnic, z Smržova. Když jim o to moji úřednící psali, aby vrátili, díl sú vrátili a díl nic. A to sú učinili v míru křesťanském.

It. tu sobotu před sv. Matúšem, když jest Jan Bolochovec, hejtman soběslavský, jel z Solopisku dvoru svého, tu Táboři učinivše naň dvě záloze i honí jej, chtíc jej zamordovati. A v tom pan Buoh pomoz*) jemu ujeti do Křeče k mému panoši. Když sú [Táboři] za Bolochovcem do vsi přiběhli, sedavše s koní i jali se jeho dobývati a což [ač] jest je Bolochovec pamatoval, že nemají se mnú nic činiti a my

[107]) Dreylink míra na víno (30 věder) a obilí.
[108]) Trhových, na okraji psáno jinou rukou.
*) pomohl.

s nimi. Na to se neobrátivše dobývali předse a stříleli a ohně po vsi hledali, chtíc jej vypáliti. I byl děkujíc bohu uhašen. A v tom gleitovavše jeho k sobě, aby s nimi mluvil, chtěli jej zabíti, pravíce, že jim kuoň zastřelil — zastřelivše jej sobě sami — a že je se mnú vadí. A tak Bolochovec musil se jim uručiti, aby ubrmana o ten kuoň z své strany člověka dobrého vydal a Táborští také a bylo-li by Bolochovcovi po těch rozkázáno ten kuoň platiti, to jest měl učiniti, pakli by bylo jinak rozkázáno tehdy jest měl rukojmí Bolochovcův z ničehož napomínán nebýti. A oni přes ty úmluvy chtěvše jeho zamordovati za mírem křesťanským tisknú rukojmí Bolochovcova Beneše z Bělé (»z Biele«), aby jim ten koň zaplatil, ano Bolochovcovi ještě přisúzeno není, aby jej platil. Přes to Táborští poberú koní panoši mému Benešovi a tak přinutí jej k tomu, že jim ten kuoň musel již Beneš zaplatiti. Dal jim zaň 3 kopy 10 gr. čes.

It. po výpovědi páně Krušinově Táboři mocí uvázali se v lidi z Vřesec panoší mého Příška a ty lidi mocí k tomu připravili, že jim úrok musili dáti.

It. v této úmluvě a v příměří, ještoměli všickni šacuňkové i holdové i vzatkové sejíti a minúti vedle ubrmanského rozkázání, Táboři učinivše zájem v Újezdě a v jiných okolních vesnicích okolo Újezda, přihnali sú mocí na Tábor, chudí lidé vyplatili v 18 kopách. I ostavili sú sobě [ještě] 16 koní: a to v té úmluvě. A tu jest byl Petřík, jako má šrám na líci.

It. Táboři zrušili příměří křesťanské mimo ubrmanskú úmluvu obsílajíce lidi, aby jim peníze šacunkové[109]) dávali, jakožto listové jich posílací na ně svědčí.

It. proti úmluvám ubrmanským učinili sú pod základem peněžitým jakož list hlavní svědčí, že jsú listu nepoložili na ten den, jakož jste Vy páni ubrmané rozkázali než teprve třetí nebo čtvrtý den. Druhé, že jsú list příměrný jinak učinili, jakž se jim zdálo, nežli Jste Vy jim páni ubrmanové rozkázali. I věřím Vám, že mě v tom spravedlivě opatříte a základ vyznáte.

It. v tom příměří zrušili sú mír křesťanský panem Krušinú mezi námi učiněný a úmluvu pod 1000 kop vypověděnú, kto by ji nedržal, zdvihajíce služebníku mému Janovi z Srlína ty věci, ježto sú na něho nikdy nedovedli aniž dovésti mohú. I věřím Vám, páni ubrmané, poněvadž sú ten mír zrušili, že mě a služebníka mého spravedlivě opatříte, což jsú proti mne učinili a proti služebníku mému, jemše jej v míru křesťanském, an na ně i péče žádné nemá nočně a bez viny na najvýše a statku jemu pobravše a škodu učinivše v tom míru za 200 kop. Potom věživše jej jednak $1^1/_2$ léta ukrutně a nemohúce z toho jinak se ctí, prosili mě v Nepomuce před mnoho dobrými lidmi, abych

[109]) holdy.

jim odpustil, což jsú kolivěk proti mně učinili a já jsem to učinil skrze nález a výpověd páně Krušinovu. A poněvadž zdvihají věci smluvené a smířené, věřím Vám páni ubrmané, že mě i mého služebníka v tom spravedlivě opatříte.

It. v tomto příměří Makšnar sám šest(ý) výjev z Tábora pobral Bártovi člověku mému dědičnému zklap[110]) a vzal jemu 2 koně. It. mlynáře z Heršláku jal a pobral jemu koníky a ženě jeho plášt a šlojíř. It. jedúce z Táboru na tu jízdu, potkali člověka mého řečeného Nechal ze Žáru, an jde s ženú svú: tu jemu vzeli $^1/_2$ kopy 5 gr. a Lorencovi odtud vzali 50 gr. A to se stalo podle Borovnice. It. člověka druhého jali sú z Rosenberského zboží a také tu při nich nalezli sú šlojíř a dva pasy ženská a při jednom byl měšec a kloček ženský. To vše bylo jest člověka mého. S tú vší jistinú sjímáni jsú [Táborští] od mých lidí a do vězení dáni.

It. Jan řečený Pražák z Tábora ubezpečil, jakož list jeho svědčí, faráře mého z Újezda,[111]) aby na Táborské péče neměli. V tom sú Táborští tomu faráři koni vzali 4; z těch koní tří shledal po kraji a čtvrtý na Tábor vedli. A při tom jali jemu zvonika a pobravše, což jest měl, i dnes vězněm mají. V prvnějším příměří vzali jemu (faráři) koně čtyři: ty všichni tam ostali.

[110]) Sklop, plášt s kuklí srov. Klok.

[111]) Újezd Kamenný.

It. člověku mému z Plechova Tábořec, služebník táborský, s jinými tovaryši vzali sukně tři, kukle dvě, kabátec, s ženy rubáš, jemu škorně dvoje, opásání, dva kordy, samostříl, koblučec, dvoje železa samostřílova.

It. srubili sú čtyry lípy i se včelami: a to vše vzali na Tábor — jménem Janek zvoník [to učinil].

Item drží mi mocí tři lány a čtvrt a bez zemku ve vsi v Křichově.[112])

Táborští i jich služebníci již v příměří a v úmluvách páně chudým lidem škody učinili.[113])

Krtov villa.[114]) Bednář musil dáti od koní, ani (Táboři) hrozí spálením i na hrdlo odpovídajíc 2 kopy; hotovými penězi v úmluvách Městeckému na Tábor dal 70 gr., jenž za to rukojmí byli: Cecha a Vácha Teinka ze Lhoty. A Sudkovi též na Tábor dal od koní 50 gr. a již vše v příměří a v úmluvách.

Drozd rychtář od krav také musil dáti pro hrózy a v úmluvách 1 kopu Petříkovi Hlineckému. Za to rukojmí Chusník byl.

Háchová musila dáti od krávy pro hrózy Petříkovi Hlinickému $^1/_2$ kopy již v úmluvách. Za to byla rukojmí žena Chúsnikova.

[112]) W Krichowe přetrženo a psáno w Krzichowie asi Skrýchov.

[113]) Na zvláštním, jinou rukou psaném aršíku.

[114]) ves.

Všecka obec z *Krtova* dali od sviň pro hrozy v sobotu den sv. Petra a Pavla (1443 29./6.) 55 gr. Hovorkovi na Tábor.

Mikuláš Míchalové syn od sedmi krav musil dáti již v úmluvách Chusníkovi na Tábor a Matějovi odtudž 3 kopy den svatého Matěje [= Matouše 21./9. 1443] před sv. Václavem.[115])

Předboř villa: Šíma dal od koní v příměří ani hrozí spálením i na hrdlo odpovídajíc: Městeckému dal 26 gr. Týž Šíma dal od hříběte v témž příměří témuž Městeckému 7 gr.

Týž Šíma dal od koní Městeckému v témž příměří 1 kopu.

Pecha Havlec i s Šímú dal od koní v témž příměří pro hrózy, ani spálením hrozí i na hrdlo odpovídajíc $1^1/_2$ kopy 13 gr. Mikulášovi Pechanovic na Tábor a Mašek z Měšic témuž Havelcovi ještě hrozí pro koně právě, že Mašek pro Havelce ztratil.

Marta Dudelova dala od koní vše již v příměří Holúsovi kožišníkovi na Tábor $1^1/_2$ kopy 5 gr.

Vašek od tří koní musil dáti v příměří Jankovi postřihačovi na Tábor, ježto byl za to rukojmí k Prokopovi.

Černovice oppidum:*) It. v témž příměří již a v úmluvách Táboři jedúc z Rakús s houfem naschvále a svévolně tlačili obilé okolo Černovic

[115]) T. j. t. r. 21/9.

*) město.

všudy, konopí, zelé i jinak etc. A tak škodu velikú učinili na obilí okolo Černovic se vším houfem jezdíce naschvále sem i tam.

Hýlov: Lidé Táborští z Záchoda zsekli lúku lidem sirotkom nebožce Petrovým od Dubu v Hýlově. A to mocí učinili a v příměří.

Mikuláš z Záhoří, páně služebník. Táboři jali Mikuláše z Záhoří, služebníka páně, vše již v příměří v sobotu před sv. Alžbětú [1443 16./11.] nemajíc k němu i žádné viny: jej vězili na Táboře k své vuoli nevinně. A jemu vzali v jeho domu samostříl dobrý se vší zbrojí a vzeli mu také sukni, nohavice a třevíce nové, dva lokty sukna po pěti gr. 2 d. Sestře jeho vzeli dva čechly, dvě prostěradla a šlojíř za $^1/_2$ kopy a vzeli 18 sýrov, sádlo dobré a hotových peněz vzeli 2 kopy 10 gr.

Deštenští dali rychtáři Světeckému [116]) 10 kop k věrné ruce a svěřili jemu. A rychtář Světecký dal schovati na Táboře a těch 10 kop Táborští Deštenským vrátiti nechtí. A již v příměří a v úmluvách.

V holdech pobráno.

Cetoraz villa. Mlynáři pobrali krávy. A v to vtrhli pravíce, že sú nedali listu svého na toho mlynáře. A jiná všecka léta ten mlynář všecky dání i poplatky podle té obce cetorazské trpěl a dával, jakož to ti súsedé jeho znají v Cetorazi.

[116]) Světce nedaleko Deštné.

Mlýny: Vachovi mlynáři pod mlýny týmž obyčejem učinili a jej vězili svévolně pravíce, že listu nemá vedle té obce Mlýnské.

Vesce: Lidé páně z Vesce pod Hýlovem dali sú od dobytka Táborom již v křesťanském příměří bez milosti 6 kop — Krňovi, Bartoškovi a Škodovi na Tábor.

Viny proti Vodňanským v příměří učiněné.

It. najprv že v mé řece loví z moci a shánějíc mé rybáře z řeky, kteříž ty řeky najímají, takže mně proto z té řeky plat schází. A když úředník moj pro to obsílal, aby těch řek v pokoji nechali, to učiniti nechtí.

It. na mém panství Vodňanští lámají kamen vápenný mocí, proti mé vuoli.

It. lidi mé stavují svévolně a k škodám připravují, nikdy prve mým úředníkom neobžalujíce, jako běh a řád v této zemi jest.

It. sekli mi rychtáře mého z Bavorova Bruonu (Brůnu) v jarmarce svém, na němžto zlí i dobří freyunku požíti měli. Po druhé davše opět Bruonovi gleit bezpečný k sobě přijeti i odjeti, (v) té chvíli jako se Daněk z Bavorova ženil, tu opět jeho za glejtem sekli. It. nežalovše nikdy na Bruonu, co by jim vinen byl, zakládali se jemu za jeho vlastním dvorem, ješto dělal a chtěl ho o život připraviti. A to jest učinil Křížek, Skalov syn a Janda řezník.

It. v tu sobotu, když se stalo odtržení od Vodňan an druzí lidé, ježto sú spíže do vojsky vozili, nemohli se tak spěšně hnúti s jinými za jedno ten den v sobotu: i opozdil se jest Bruona, zlámav os u vozu, takže musil ten den tu ostati. Tehdy ten den v sobotu vyšedše z Vodňan jeden z měšťan vodňanských Haník Bečvář i zaklál jest dreylink vína plný oštěpem. I točili sú to víno i pili i nosili do města ve čbánech a v vědřích a ostatek osekali a vuoz ten, na kterém jest dreylink byl, ten sú také vzeli do města. A před vojskú také vzeli koník z toho vozu a také do města vedli. Potom jej poslali do Píska a za ten koník dáno jest $2^1/_2$ kop a za ten vuoz 2 kopy a za víno 8 kop. A potom lidem páně škodu sú učinili. Najprve oblúpili, potom ranili, jednomu prsty utěli na noze a druhého v ruku ranili (a ten zlehka chrom bude) a třetího také v nohy sekli, tomu netuší, by živ byl. A ti sú lidé z Měkynče a Zaluží.

It. za toho příměří sekli člověka mého Bártu, lazebníka z Strunkovic. I vzeli mu koník za 3 kopy a ten několik dní měli v městě; když se toho koníka lidé doptali, tehdy jej ven z města vyšikovali a tak že ten koník stracen jest. A ten člověk jedva živ ostal.

It. za toho příměří po odtržení [od Vodňan] prijevše se 40 vozy, brali opět kamen vápený na mém panství. A tu chudému člověku Kubovi z Svinětic pychem jeli přes obilé a spásli

mu tu obilé a změtli a nenabytú škodu tomu chudému člověku učinili. Tu škodu pokládá 4 kopy.

It. Vodňanští berú mýta z mých lidí, nikdy jeho prve nebravše, než z své vuole zamyslivše sobě. I berú to mýto z každého vozu 5 d[enarů] bezprávně a když sú o to obsíláni, tehdy praví, že sú k tomu právni, ale práva neokazují neb jeho nemají; ale činí to svévolně.*)

Také dočkavše mých dvú člověkú na Bavorovských horách**) ty sú velmi zranili a třetímu nohu ufali. A ten člověk byl Janov z Nestánic, mého panoše.

It. ssedše dolov z města Vodňan čtyří pojemše s sebú Jarošovy [tovaryše] šli do mé vsi Svinětic. I vzeli člověka mého jménem Ondráka a toho sú nekřesťansky mučili, chtíc na něm peněžov, jakožto ten jich jeden vyznává, kterýžto ke mně na Helfenburg vězněn jest. A to se jest stalo v křesťanském míru, ješto sem na ně v tu míru nižádné péče neměl.

It. když jsú jeli k Prachaticom v zálohu, tu zase jedúc brali na vozy oves osepný vlastní mocí ve Zvíchovci[117]) a mé chudině ječmen

*) Dotýká se stoletého sporu o solní mýto na zlaté stezce a odbočkách mezi městy: Prachaticemi, Vodňany, Pískem, Volyní a Vimperkem, jež dle majestátů náleželo Prachaticím a Písku. —

**) U Svobodné Hory.

117) Zíchov u Strunkovic n./Blanicí.

i jiné domovité věci. A co jest je úředník moj[118]) o to obsílal, toho sú nechtěli opraviti — tu sú učinili škody za 5 kop tomu člověku.

It. v tomto příměří o sv. Dorotě [6./2.] jali sú mi jednoho člověka z Krt, Janka kameníka a jedenáct z Netolic v svém městě u Vodňanech, ani k nim na trh přišli, a vězí je ukrutně do dnešního dne nemajíc k nim žádné viny, v příměří.

It. když sú brali panu Michalcovi, tu mého člověka dědičného dobytek zajali: krávy i voly lidem Vláškovým z Sudkovic*), purkrabímu ze Zvíkova. A když je purkrabí ze Zvíkova o to obsílal, nechtěli vrátiti pravíce, že jest již roztrženo.[119]) A těm sú lidem učinil škody za 20 kop — a to vše a [an] já na ně péče žádné nemám.

It. ve čtvrtek před sv. Ondřejem [28./11] služebníci Táborských Frambergéř a Petřík Smilové[120]) Lizna a Hašek a z Vodňan čtyři Štěpánkov syn s jinými vybili sú nočně člověka mého v Svinětici Ondráka jemu sveřepic(!)[121]) hřebcov i jiného statku za 100 kop.

118) Vlášek z Miloňovic, před tím od r. 1430—1434, purkrabí na Helfenburku.

*) u Jinína.

119) T. j. příměří minulo.

120) z Milové, Milov, Milová ves u Nicova prope Hory Kašperské.

121) Asi = dve hřebic.

It. Lizna a Hašek z Tábora a Štěpánkov syn oblúpili sú služebníka mého Petra Velikého a vzali jemu samostříl a jinú zbroji.

It. Štefl služebník Vodňanských sám čtvrtý s svými tovaryši vzal Krajířovi z Hořic 4 kopy a několik gr. a toho jest široké svědomí.

It. Vaňura Stefi, Otec, Přibík, služebníci vodňanští, rychtáři z Pláních (! sic) vzeli pas a kord a měšec s penězi a k tomu koník i s sedlem a rukavičky a sukni a ještě jej zavězí a aby jim 4 kopy dal a položil v Stožicích u Hřívy a to pod spálením městečka v Pláních.[122])

It. ti svrchupsaní vzeli Fenclovi z Pláních 4 kopy a 2 zlatá k tomu opásání, kord a kuoň a túl se vší střelbú. A to mu pobravše všecko chtěli vždy více na něm míti, mučíce jej a napatý samostříl kladli na jeho hrdlo.

It. Vodňanští vzali lidem mým z rychtářství ktišského, když sú domov s pole jeli od Vodňan — tu sobotu vzali vuoz a dva koně it. Vítovi z Smědče vzali 7 koží [vy]dělaných, kuklu, kord a váček; it. Pechovi kabátec, dvě libře,[123]) dva pytle.

It. Bartošovi z Sadlna*) vzeli kabat, pancéř, lebku, samostříl, meč; it. Jakubovi odtud vzeli dvě zlatá.

[122]) Horní Planá (Oberplan). Hořice n. Höritz.
[123]) T. j. váhy ?
*) n. Zodl u Ktiše.

It. Bláhovi z Miletínka vzeli dva oštěpy, lebku; it. Jankovi ze Ktiše 17 grošů a kuklu, kord, opásání a jiné věci. A s tím se vším vedli je do Vodňan a tu jim hrozili a ruce zutínati chtěli.

It. ten den na Matku boží semennú[124]) [8./9.] oblúpili panoší mého Petráše z Újezda. To jest učinil Lidmovský s rotú svú. It. Kyselka a Panoška ti sú témuž panoši vzeli 2 koně z pluhu a Špicerna je prodával. A člověka jemu nočně vylupivše zamordovali. Při tom byl Pekárek osedlý [měšťan] i jiných osedlých více. It. téhož panoše vybili nočně a oblúpili i s ženú — peřiny, duchny, šlojíře i jiné šaty choděcí pobrali, kamna sbořili, krb rozbili, pytle zsekali, 18 husí vzali i jiné domovité věci. A při tom byli osedlí z města několiko jich. A to se stalo vše v příměří. It. ten den po odtržení [od Vodňan[125])] hledali sú člověka jeho, chtějíce ho zabíti; což jest panoše moj s nimi o to mluvil i lidi dobré na ně slal, aby jeho v pokoji nechali a příměří požíti dali — to platno nic nebylo.

It. když Bavorov městečko třikráte páleno bylo, při tom pálení jato jest jedno pachole, Svojšov syn tu z Bavorova. I když jest to pa-

[124]) Semenná Matka Boží proto, že v ten čas se obilí (semeno) »selo do štědré ruky Páně a Jeho máteře«, jak sličně naši předkové říkavali.
[125]) Srov. můj článek: Jaroš z Drahonic v Histor. Sborníku roč. X. (1909) str. 212.

chole vedeno svázáno na Helfenburg, tu pachole to na cestě vyznalo, že mu jest jeho mátě kázala páliti. I jata jest také mátě. A když sú mátě i syn pokušena byla,[126]) tehdy oba vyznala, že Pikartík krajčí z Vodňan je na to pálení najímal. A tak jest nad oběma popraveno nad máteří i nad synem, jakož na to záleží.[127]) Tehdy dva měšťani z Bavorova šli sú do Vodňan a stavili sú se s tím Pikartíkem a tu sú tak dlúho seděli, že sú Vodňanští řekli: již sme Pikartíka pokusili provazem; i nemožem nic na něm míti, by se co poznal. A tak jest Pikartík púštěn. Tato dva páně člověky z Bavorova seděla a vězela tak dlúho, až musili 20 kop dáti. A druhých 20 kop protrávili. A to se mně a mé chudině stalo v pravém křesťanském příměří.

It. Hlava odpověděl paní Kateřině Kosálové*) vdově od Dubu i její chudině odpovědel ze kře.[128]) A Vodňanští jej vždy v té míře na městě chovali i podnes chovají. A ta vdova jest v mé opravě.[129]) It. Hlava, Panoška, Tuoma a Húska s svú rotú chodíc páně lidi lúpili i nočně vybíjeli a Vodňanští je na svém městě vždy chovali.

[126]) mučena.
[127]) náleží.
[128]) zákeřně.
[129]) V soudní jurisdikci.
*) Nosálové (či Nosákovcové) z Odlochovic.

Viny z úřadu Zvíkovského proti Píseckým.

Sokolík z Písku, ježto tu osedlý jest, it. Jan z předměstí píseckého, Racek jednooký z Nepodřic, Kavran z Zátavě, vše jich lidé i s jinými do 12. přišedše do Ostrovec do mé vsi, vybíjeli tu, mé lidi zranivše sjímali i šacovali, tak že jim musili dáti šacunku $5^1/_2$ kopy. A ty peníze byli sú jim kázali položiti na Písku u rychtáře. Když to konšelé zvěděli o těch penězích, nedali mu těch peněz přijímati a když jich nechtěl přijíti rychtář, potom kázali sobě ty peníze klásti u Dobešic, u jich vsi v někakém vršku v chrastí. A když Vlášek, purkrabí moj zvíkovský, zvěděl, že mají peníze klásti, jezdil jest tam, chtě zvěděti, kdo bude peníze bráti. A prve než jest přijel, že sú odtavad ušli; avšak potom vždy jim ty peníze položeny. Lidé praví, ježto sú peníze dávali, že Sokolík od nich ty peníze bral. A když jest jeden z těch výbojníkov jat na Strakonice, tázán jest od pana Michalce, odkud sú vyšli k tomu vybíjení, pověděl, že z Písku vyšli a na Písek se zase vrátili.

It. Vácha Černý a Pabianek z Tábora zajali Kluckým[130]) stádo kraví i koně. I musili jim opět dáti za ty koně $6^1/_2$ kopy. Podruhé týž Vácha Černý a Pabianek zajali Kluckým koně v pátek [v] noci na sobotú, když sme na zajtří

[130]) Kluky též Klouky, ves u Písku s manstvím ku Zvíkovu. Tamtéž Jehnědno.

s pole táhli od Vodňan. I musili jim opět za ty koně dáti 5 kop a k tomu jim ještě čtvero koní nevrátili.[131]) A potom po těch úmluvách jest Pihla z Kluk, člověk moj, jsa na Tábor jat šacován; musil šacunku dáti jim 4 kopy 20 gr. a Heník z Jehnědna, služebník moj z hradu zvíkovského, jat jsa musil dáti šacunku 5 kop. Těch šacunkov dali sú polovici na sv. Martina, ostatek dali na sv. Ondřeje nyní minulého [$^{11}/_{11}$ a $^{30}/_{11}$].

It. Jamenským také zajato jest ten pátek před sv. Petrem [$^{28}/_{6}$.] jakož sme na zajtří s pole [od Vodňan] táhli, koně i prve krávy. I musili dáti od dobytka zajatého $6^1/_2$ kopy a od koní 10 kop 40 gr. a čtvero koní nejlepších jim nevrátili.[131])

It. Oslovští musili holdu na Písek dodati po úmluvách $^1/_2$ gr. It. z Mirovic Linhart, člověk moj, musil na Písek dáti 1 kopu za Buškovy Sekyrkově koně, ješto je byl vyručil. A ty koně vzati v úmluvách po druhé. Prve také byli na Písek vzati a u nich vyplaceni. It. Jamenským zajati koně, od nichž jsú musili dáti 10 kop 40gr. a tu čtvero koní nejlepších jim nevrátili.[131])

It. ten týden o sv. Mikuláši letos lidé Píseckých zejména Halmáně z Borečnice, Tómov syn odtudž, Paškuov syn odtudž s jinými přišedše nočně do Ostrovec i vybili tu Vítka, slu-

[131]) Položka se patrně opakuje.

žebníka mého ke Zvíkovu, a pobrali mu, což měl. K tomu také Šustovi . . . a Janovi rychtáři Rukaveckému[132]) vzali šaty, opásání, samostříl a jiné věci, co jsú při sobě měli. K tomu je jali a kázali se jim stavěti na Radyni Dobešovi.[133])

Znamenáno, co jsú učinili Písečtí proti páně Milosti v křesťanském příměří v úřadu helfenburském.

Když rychtář z Jempnice[134]) byl na trhu na Písku; tu odtud zase šel domov. I vyšli za ním z města Písku Pecha a Holý, sekli jej tak, že jedva živ ostal. A jali jej i zavázali k stavení slibem k Jarošovi.*) Když o to obesláni jsú od purkrabí,[135]) aby to od nich opraveno bylo, tehdy na to odpovědi neučinili nižádné. A ti jest to učinivše, šli zase do města.

I druhé vyjevše jich služebníci z Písku jménem Kozlík, Třetina, Macek, Černý Velek, syn Prokopa Tlustého Ondříšek oblúpili ženu služebníka Páně Příbíkova ze Lhoty.[136]) I vypříhli jí kuoň a jejímu pacholku vzeli 20 gr. A vedle toho zlúpili páně lidi z Bavorova. Skákalíkovi vzeli kuoň, sukni, kuklu a hrnčíři Hoškovi 20 grošov.

[132]) Rukaveč u Milevska.
[133]) Dobeš z Modřejovic, zástavný držitel hradu Radyně u Plzně.
[134]) Jemnice u Kbelnice.
[135]) Helfenburský, Jan mladší z Kraselova.
*) Z Drahonic,
[136]) p. Přibík na Lhotě Dubské, erbu z Čestic.

It. týž Pecha a Holý šedše do Jempnice vybili rychtáře, téhož kterého prve sekli. I pobrali jemu, což jest měl v domu. Když sú o to obesláni i o[d]poví, že se chtí na to ptáti, jako [z] jich listu plněji srozumíte.

It. také ti, kterýmiž sú osadili Putimi, zšedše vybili ves Pašice,*) páně ves. I pobrali lidem, což sú měli a s tím šli zase na Putim.

It. v tom příměří proti výpovědi Vaší, páni ubrmané, chudé mé lidi vězili sú a vězí a na rukojmí v podobný [137]) základ dáti sú nechtěli a tu sú je na jich zdraví a statku tak zahubili, ješto toho nikda nenabudú. A co sú od Vás, pani ubrmané, obsíláni, aby lidi mé chudé na rukojmě dali, to sú do dnešního dne učiniti nechtěli.

It. Když sem nyní do Prahy jel, maje s nimi křesťanské příměří, Vámi, páni ubrmané uložené, v tom příměří jali mi Pešíka z Bělé, [138]) služebníka mého, na svobodné cestě, an ode mně z Budějovic jede a jednak jej o hrdlo připravili i s pacholkem a v vězení svém měli i pustiti sú jeho nechtěli, než aby Majsnar s svými tovaryši byl puštěn, kterého sem jal na lúpeži s jistinú i s jeho tovaryši a měl sem vedle popravy své nad nimi učiniti vedle jich zaslúžení, ješto páni ubrmané [ste rozhodli] vedle spravedlnosti své a té své popravy, neměl sem

[137]) slušný.
[138]) u Křeče.
*) u Pištína.

na Vás o to přicházeti. Avšak když ste mne obeslali a toho žádali, abych je dal na rukojmě, chtěl sem to pro lepší ihned učiniti a k vaší žádosti na rukojmí je dáti, aby za ně Petr Ruože a Jan Řezník [139]) [při] řekli pode cti a pod víru, aby se před Vámi, páni ubrmané, ti vězni postavili. A na to sem kázal notuli učiniti, kterak by měli list psáti, jakož toho přepis posílám, a oni sú mi učinili list nehodný a neřádný, jinak než přepis svědčí. A také list dvojí rukú psaný a jedna pečet jedva se u penduli držala. A když mi se toho listu přijeti nehodilo, tehdy oni v tom příměří hleděli sú, aby mi škodu a hanbu učinili, jakož sú teď toho na Pešíkovi dokázali. Protož, milí páni ubrmané, tyto věci slyšíce, kterak ve mnohých kusech toho příměří mně sú nedrželi, věřím Vám jakožto lidem dobrým, že mě v tom jich nezdržení spravedlivě opatříte a základ spravedlivě ve mnohých kusech propadený vyznáte.

It, Framberger, služebník z Táboru, vzal jest 12 koní u Milévska té chvíle, když jest jeti měl rokovat s Strachem o bitvu [140]) před pana Jiříku Podebradského. A ty koně jest vedl skrze Vystřici (= Bystřici) s tovaryši svými.

It. Táboři jali sú Jíru z Chotovíř (z Chotovin) člověka Vítova [141]) beze vší příčiny, když jest k nim na trh přijel.

[139]) měšťané Táborští.
[140]) souboj.
[141]) ze Rzavé.

Proti úmluvám Vaším, páni ubrmani, aby nebylo bráno za nižádný dobytek ani za nižádné rukojemství, za dobytek páně lidí z Heršláku vzeli 12 kop a to sú učinili o masopustě nyní na sv. Matěje.

Item člověk jeden jménem Tkadlec z Leskovce sšel pánu s dědiny do Vodňan,[142]) an opustiv pánu dědinu. Tu jest úředník páně purkrabí obeslal vodňanské o to žádaje, aby páni člověka nedrželi u sebe, ale jej pustili, aby na dědině seděl aneb osadil, aby pusta ta dědina tak neležela: tu Vodňanští purkrabí odepsali, že toho člověka páně nedrží; ale žeť jest ten člověk jich prosil, aby tu u nich pobyl za gleitem. A tak u nich ten člověk jest od dávné chvíle a ta dědina tak proto leží pusta etc. —

[142]) Leskovec dvůr s ovčínem u Bavorova, Jindy ves.

Katolíci!

Svěřujte svůj drobný tisk

navštívenek, obchodních oznámení, plakátů, úmrtních oznámení a t. d. katol. spolkové

knihtiskárně družstva „VLAST“

v PRAZE-II., Žitná ulice, číslo 26 nové.

Vlastenecké homilie.

Díl I. Sebraných kázání. — Doplňuje P. V. Váchal, farář. — Vyšel sešit I.—XI. v ceně 12 K. Probírají celý církevní rok. Poslední, XI. sešit, stojí 1 K 20 haléřů.

Objednávky přijímá a vyřizuje: administrace družstva Vlast v Praze-II., Žitná ul. 26 n.

Časopisy družstva Vlast:

Vlast, měsíčník vědecko-pouč., roč. XXXI. Red. *T. J. Jiroušek* a pořadatel *Alois Dostál.* Stojí ročně 10 K, pro členy 8 K. Jednotlivé číslo stojí 1 K.

Vychovatel, čtrnáctidenník vychovatelský, roč. XXX. Redaktor *Em. Žák, profesor.* Předplatné na celý rok 7 K. Číslo 30 h.

Naše Listy, neodvislý kat. týdennik, r. XXIV. Redaktor *Tomáš J. Jiroušek.* Předplatné na rok 6 K. Číslo 14 h.